

B. Stade and F. Schwally

The Books of Kings

in Hebrew

BS
715
1896
pt. 9

69

LIBRARY
KNOX COLLEGE,
TORONTO

THE present edition of the *Sacred Books of the Old Testament* in Hebrew exhibits the reconstructed text on the basis of which our new Version in the *Polychrome Bible* has been prepared by the learned contributors mentioned on the inside page of the back cover.

Departures from the Received Text are indicated by critical marks: — ◊ (*i. e. V = Versions*) designate a reading adopted on the authority of the Ancient Versions; — א, ב, &c. indicate that the respective glosses relegated to the foot of the page are omitted in the Versions, especially ¶ (*e. g.* 8, 49); — ◊ (*i. e. c = conjecture*) are used for 10 Conjectural Emendations; and ◊ (*i. e. נקוד*), for changes involving merely a departure from the Masoretic points, or a different division of the consonantal text (*e. g.* 2, 23, 17). A פסוק | indicates transposition of the Masoretic פסוק; ** are used in cases where the קרי has been adopted instead of the כתיב, and † for changes introduced by reason of Parallel Passages. A small note of ex- 15 clamation, † (*e. g.* 2, 9, 19) calls attention to readings deliberately preferred on the strength of some Heb. MSS or early printed editions of good authority. Doubtful Words or Passages are enclosed in notes of interrogation (?). Occasionally two critical marks are combined, *e. g.* **, *i. e.* Deviations from the Received Text suggested by the Versions as well as by Parallel Passages; or ◊, *i. e.* Departures from the Masoretic points, supported by the Versions, &c. — □ calls attention 20 to transposed passages, the traditional position of the words in the Received Text being marked by □ while the transposed words are enclosed in []. In addition to these brackets, [], braces, {}, and parentheses, (), are used if there are two or three transpositions on the same page (*e. g.* p. 13, l. 24). In cases where two or three 25 consecutive words are transposed the traditional sequence is indicated by 1 2 3 &c. respectively prefixed to the individual words (*e. g.* 2, 18, 7). Transposition of consonants is indicated by figures above the respective letters (*e. g.* 2, 19, 29). Passages corrupted beyond emendation are indicated by . . . , while * * * point to *Lacuna* in the original.

The Ancient Versions are referred to in the *Notes* under the following abbreviations: — M = Masoretic Text; LXX = LXX; T = Targum; S = Peshita; J (*i. e.* Jerome) = Vulgate; E = Ethiopic Version; A = Aquila; Θ = Theodotion; Σ = Symmachus. S denotes the Samaritan recension of the Pentateuch; CA means Codex Alexandrinus (A), CL = Lucianic recension (Λ), CV = Vaticanus 35 (B). TP = is the text of T in the London Polyglot, TL = LAGARDE's edition; SP = S in the London Polyglot; SL = LEE's edition; SH = Syro-Hexapla.

The heavy-faced figures in the left margin of the *Notes* (1, 2, 3, &c.) refer to the chapters, the numbers in () to the verses of the Hebrew text. The mark ^ means *omit (s) or omitted by*; alt. = *as an alternative*; 1°, 2° = *first or second* 40 *occurrence*, respectively. AV = Authorized Version; RV = Revised Version.

Kings

CAVEN LIBRARY
KNOX COLLEGE
TORONTO

The Books of the Kings

STADE & SCHWALLY

THE SACRED BOOKS
OF
The Old Testament

A CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT

PRINTED IN COLORS, WITH NOTES

PREPARED

by eminent Biblical scholars of Europe and America

UNDER THE EDITORIAL DIRECTION OF

PAUL HAUPT

PROFESSOR IN THE JOHNS HOPKINS UNIVERSITY, BALTIMORE

PART 9

The Books of Kings

BY

BERNHARD STADE AND FRIEDRICH SCHWALLY

Leipzig

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1904

Baltimore
THE JOHNS HOPKINS PRESS

London, W. C.
DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE

LIBRARY
KNOX COLLEGE
TORONTO

THE
Books of Kings
CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT

PRINTED IN COLORS

EXHIBITING THE COMPOSITE STRUCTURE OF THE BOOKS

WITH NOTES

BY

BERNHARD STADE, PH. D., D. D.

PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF GIESSEN

ASSISTED BY

FRIEDRICH SCHWALLY, PH. D.

PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF GIESSEN

English translation of the Notes

BY

R. E. BRÜNNOW, PH. D. AND **PAUL HAUPT**, LL. D.

HEIDELBERG

BALTIMORE

Leipzig

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1904

Baltimore

THE JOHNS HOPKINS PRESS

London, W. C.

DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE

CAVEN LIBRARY
KNOX COLLEGE
TORONTO

PRINTING BY W. DRUGULIN

POLYCHROMY BY J. G. FRITZSCHE

PAPER FROM FERD. FLINSCH

Zeipzig

POLYCHROMY PATENTED FEB. 16, 1897

U. S. PATENT NO. 577,253

5069
1904

[All rights reserved]

The Polychrome Bible

in Hebrew

EDITED BY

Paul Haupt.

Now ready:

1. <i>Genesis</i> , by C. J. BALL, Oxford. 120 pp. in eight colors, 1896. .	<i>M.</i> 7.50
3. <i>Leviticus</i> , by S. R. DRIVER, Oxford. 32 pp. in three colors, 1894. .	<i>M.</i> 2.50
4. <i>Numbers</i> , by J. A. PATERSON, Edinburgh. 67 pp. in 8 colors, 1900	<i>M.</i> 5.50
6. <i>Joshua</i> , by W. H. BENNETT, London. 32 pp. in eight colors, 1895	<i>M.</i> 3.00
7. <i>Judges</i> , by G. F. MOORE, Cambridge, Mass. 72 pp. in 7 colors, 1900	<i>M.</i> 6.00
8. <i>Samuel</i> , by K. BUDDE, Marburg. 100 pp. in nine colors, 1894. .	<i>M.</i> 6.50
9. <i>Kings</i> , by B. STADE, Giessen. 309 pp., in ten colors, 1904. . .	<i>M.</i> 18.00
10. <i>Isaiah</i> , by T. K. CHEYNE, Oxford. 208 pp. in seven colors, 1899. .	<i>M.</i> 12.50
11. <i>Jeremiah</i> , by C. H. CORNILL, Breslau. 80 pp. in black and red, 1895	<i>M.</i> 5.00
12. <i>Ezekiel</i> , by C. H. TOY, Cambridge, Mass. 118 pp., 1899. . . .	<i>M.</i> 7.50
14. <i>Psalms</i> , by J. WELLHAUSEN, Göttingen. 96 pp. in black and red, 1895	<i>M.</i> 6.00
15. <i>Proverbs</i> , by E. KAUTZSCH, Halle. 86 pp. in black and red, 1901	<i>M.</i> 5.50
17. <i>Job</i> , by C. SIEGFRIED, Jena. 50 pp. in four colors, 1893. . . .	<i>M.</i> 3.50
18. <i>Daniel</i> , by A. KAMPHAUSEN, Bonn. 43 pp. in black and red, 1896	<i>M.</i> 3.00
19. <i>Ezra-Nehemiah</i> , by H. GUTHE, Leipzig. 72 pp. in ten colors, 1901	<i>M.</i> 6.00
20. <i>Chronicles</i> , by R. KITTEL, Leipzig. 82 pp. in five colors, 1895. .	<i>M.</i> 6.00

In press:

5. *Deuteronomy*, by GEORGE ADAM SMITH, Glasgow.

These volumes may also be had in substantial and attractive cloth bindings, in uniform style, with gilt tops. The price of these bindings is *M.* 1.50 *net*.

Edition de luxe.

In compliance with a desire expressed by several distinguished bibliophiles, an *édition de luxe* has been prepared, printed on the most costly heavy plate paper, in folio, with broad margins, limited to 120 copies signed and numbered by the General Editor. Special prospectus of this large-paper edition with sample pages will be sent free on application. The prices of the *édition de luxe* are *M.* 20 per volume for *Leviticus*, *Numbers*, *Joshua*, *Judges*, *Jeremiah*, *Proverbs*, *Daniel*, and *Ezra-Nehemiah*; *M.* 30 for *Psalms* and *Chronicles*; *M.* 40 for *Genesis*, *Samuel*, and *Ezekiel*; and *M.* 60 for *Kings* and *Isaiah*.

Of *Jeremiah*, *Ezekiel*, *Psalms*, and *Daniel* there is also a large-paper edition, limited to 50 copies, printed on *hand-made paper*. The prices of these copies on hand-made paper are the same as the prices of the copies on plate paper.

Subscriptions for the *édition de luxe*, at the special price of *M.* 400 for the entire work, may be left with any bookseller at home and abroad.

PUBLISHED BY

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

Leipzig

THE JOHNS HOPKINS PRESS
Baltimore

DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE
London, W. C.

The Polychrome Bible

in English

EDITED BY

Paul Haupt.

Now ready:

- The Book of Leviticus.** Translated by The Rev. S. R. DRIVER, D. D., Regius Professor of Hebrew, and Canon of Christ Church, Oxford. viii and 107 pages, printed in three colors (55 pages of Translation and 52 pages of Notes). With four full-page illustrations (one of them in colors) and four illustrations in the Notes. Cloth, ... (*M.* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of Joshua.** Translated by The Rev. W. H. BENNETT, M. A., Professor of Old Testament Languages and Literature at Hackney and New Colleges, London, formerly Fellow of St. John's College, Cambridge. viii and 94 pages, printed in nine colors (43 pages of Translation and 51 pages of Notes, including an illustrated Excursus on the el-Amarna Tablets and an Alphabetical List of Geographical Names). With eleven full-page illustrations (one of them in colors) and 25 illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of Judges.** Translated by The Rev. G. F. MOORE, D. D., Professor of Hebrew, Andover Theological Seminary. xii and 99 pages, printed in seven colors (42 pages of Translation and 57 pages of Notes). With seven full-page illustrations (including a Map of the Twelve Tribes, in colors) and 21 illustrations in the Notes. Cloth, ... (*M.* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of the Prophet Isaiah.** Translated by The Rev. T. K. CHEYNE, D. D., Oriel Professor of the Interpretation of Holy Scripture at Oxford, and Canon of Rochester. xii and 216 pages, printed in seven colors (128 pages of Translation, 88 pages of Notes). With nine full-page illustrations and 28 illustrations in the Notes. Cloth, ... (*M.* 10.00; 10/6; \$ 2.50 *net.*)
- The Book of the Prophet Ezekiel.** Translated by Prof. C. H. TOV, D. D., LL. D., Professor of Hebrew and other Oriental Languages, and Lecturer on Biblical Literature in Harvard University. viii and 208 pages (89 pages of Translation and 119 pages of Notes). With nine full page illustrations (including a Map of Western Asia, time of Nebuchadnezzar) and 102 illustrations in the Notes. Cloth, ... (*M.* 10.00; 10/6; \$ 2.50 *net.*)
- The Book of Psalms.** Translated by Prof. JULIUS WELLHAUSEN, D. D., Professor of Hebrew and other Oriental Languages, University of Göttingen, and Dr. HORACE HOWARD FURNESS, Philadelphia. xii and 238 pages (161 pages of Translation and 77 pages of Notes, including an Illustrated Appendix on the Music of the Ancient Hebrews). With eight full-page illustrations (one of them in colors) and 58 illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 10.00 *net.*)

Each in a substantial and attractive cloth binding in uniform style.

PUBLISHED BY

JAMES CLARKE & CO.
13 & 14 FLEET STREET
London, E. C.

DODD, MEAD, & CO.
372 FIFTH AVENUE
New York.

- PP.LL.
 156, 11 Before *Cf.* insert *l*.
 158, 6 For *הקשר* read *עשר*.
 18 After *granted* add: SCHWALLY suggests *לך שוב* for *אך שוב*.
 159, 7 For *Ahab* read *Ben-hadad*.
 161, 43 After *ויבא בעיר* add: *cf. دخل في البيت and دخل الى البيت* (SOCIN's 5
Arab. Gr. 4, § 106).
 162, 25 For *מפניו* read *מפניו*.
 169, 14 For 33 read 30.
 175, ** For 121 read 123.
 187, 26 For 21 read 24. 10
 41 After *תאברו* add: *וכל החלקה הטובה* (but *ἡ πᾶσαν μερίδα ἀγαθήν*) seems
 strange after the preceding *כל עיר מבצר* and *כל עץ טוב*. The original text,
 it may be supposed, was *כל חלקה טובה*. This probably became (through
 dittography) *כל חלקה הטובה*, and finally, *וכל החלקה הטובה*; [*cf. however,*
GES.-KAUTZSCH, § 127, b, footnote]. 15
 195, 46 Omit semicolon between *הנער* and *על*.
 197, 44 Before *S* insert: It is true that the omission of *לחם* 1° seems to be favor-
 ed by the fact that *במורים* includes *ברמל*.
 53 After *P.* add *H*.
 198, 21 For *סל, סל, סל* read *סל, סל, סל*; so, too, in l. 22. 20
 210, 20 After *stem-consonant* add: (contrast *حب*).
 213, 46 Add: *Cf.* below, p. 306, l. 8.
 214, 17 The *a* after *necessary* belongs to *Hexaplaric* in the preceding line.
 218, 30 After *excerpted* insert *from*.
 44 For *startea* read *started*. 25
 222, 49 For *רָבַב* read *רָבַב*.
 236, 44 For *והמשוררים* read *והמשוררים*.
 238, 9 For 238 read 248.
 27 After *S* insert comma.
 34 For *עטרא* read *עטרו*. 30
 248, 43 Insert (before *this* and) after *place*.
 249, 13 Insert comma after *cf.*
 251, 28 Insert colon after *say*.
 269, 34 Insert comma after *ועד*, and omit comma after *following*.

It might be well to add that the author uses *quid pro quo*, not in the sense 35
 of *equivalent*, but with the meaning *confusion, error, misunderstanding* (French
quiproquo = méprise).

PP.LL.

- 93,49 For *go round about* read *were round about upon the one capital*.
- 97,18 For ll. 28.31 read l. 28; cf. JHUC, No. 163, p. 87^b.
- 98,51 After *month* insert comma.
- 99,19 For *must* read *need*.
- 102,41 Read: *If, however, we take יהוה* &c. 5
- 103,16 After *unparalleled* add: except in the late passage ψ 61,5.
- 31 For *had been reached* read *was to be accomplished*.
- 105, 2 Omit *is* before *inserted*.
- 33 Add: (German, *Das Subject von בא ist nach dem Ritus Object und nicht Subject des אלה*) that is, according to the ideas of the ancient Hebrews 10
a curse does not come upon a person, but the person comes under the
curse (enters into a curse or into an oath) cf. Neh. 10,30 (AV,29) and
Deut. 29,11 (AV,12) and our phrase *to come under the ban*.
- 110,17 For *additon* read *addition*.
- 112, 7 For λεδερμα read λεθηρμαθ. 15
- 31 For *differred* read *differed*.
- 113, 6 Add: However, v. 22^b appears to be overloaded: וועבריו in the present
context is just as strange as ושרי רכבו between ופרשיו and ושלשיו. The
original text seems to have been expanded; [cf. p. 113, l. 30].
- 116,46 For *just a* read *just as*. 20
- 117,11 After *visitor* insert *in return*.
- 48 For Θ read Θ^v, and add: Θ^{82.246} ἐποίησαν τό.
- 51 Add: According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2,38 we must read שלש
מאות instead of אלה שלשת מנים; cf. שש מאות in the preceding verse.
- 118,30 For בנספס read בנספס. 25
- 121, 7 For *constructed* read *assumed*.
- 122,10 For *found, therefore*, read *therefore, found*.
- 35 For ποιῆσαι read ποιῆσαι.
- 125, 6 Insert comma before אליו.
- 126, 8 For בשלמה read בשלמה (*i. e.* בשלמה). 30
- 127,31 For *impossibly* read *in an impossible manner*.
- 132, 7 For ב,5,40 read ב,4,39 (p. 196, l. 48).
- 135,53 For *before* read *prior to*.
- 136,18 For *probably was* read *was probably*.
- 27 For داخلة read داخلة. 35
- 28 For الداخلة read الداخلة.
- 41 For *stilty* read *stilted*.
- 49 For *before* read *prior to*.
- 137,11 For συνδντησιν read συνάντησιν.
- 47 For *Jerobeam* read *Jeroboam*. 40
- 138,52 For δ ἐποίησεν read ἃ ἐποίησε.
- 139, 8 For Θ και ἐπέθεντο ἐπ' αὐτόν read: Θ^v και ἐπέθεντο ἐπ' αὐτόν hardly
points to a reading ויקשרו עליו; cf. 2 Chr. 24,21.25f.; 33,24f. Since Θ^L
reads και ἐπέθεντο ἐπ' αὐτών, we must rather (with KLOST.) suppose
that the original rendering was και ἐτίθεντο ἐπ' αὐτών. 45
- 21 Add: According to ULMER, *Die semit. Eigennamen im AT* (Leipzig,
1901) p. 5, n. 1 the form אֲבִיָּם is due to a mechanical transliteration of the
name from a cuneiform tablet. This, however, presupposes great
thoughtlessness on the part of the transcriber.
- 140, 5 Before και insert Θ. 50
- 16 For τη read τῷ.
- 149, 1 For *from* read *form*.
- 154,11 After כי insert: (L.246.Cpl.Ald).

Addenda et Corrigenda.

PP.LL.

- 32,40 For *הַלֵּקָה הַטּוֹבָה* read *טוֹבָה-הַלֵּקָה*.
- 65,28 For *misunderstood* read *misunderstood*.
- 67, 2 Insert after (3): *MSC* יהוה אלהיך; *SV* יהוה, but this omission is wrong;
GL, with scribal expansion, Κυρίου τοῦ θεοῦ Ἰσραηλ.
MS ללכת בדרךיו is freely rendered in *GL*. τοῦ πορεύεσθαι ἐνώπιον Κυρίου, 5
 φυλάσσειν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ καὶ. . .
- 7 For *SV* read *SV*.
- 8 Add: *MS* מִצֻּתָּיו should probably be canceled; the original text may have
 read simply מִשְׁפָּטָיו וּמִצֻּתָּיו.
- 39 For *inconsiderate* read *ill-considered*. 10
- 68, 2 For *over* read *upon*.
- 30 Before *Barzillai* insert *of*.
- 52 After ἐφίλησεν add αὐτήν.
- 69,18 For ἀρχιστρατηγός read ἀρχιστράτηγος.
- 27 After *paraphrase* insert *such*. 15
- 70,29 After υἱὸς Ἰωδᾶ add: (*GL* Ἰωδᾶ πρὸς Ἰωᾶβ).
- 71,14 Before *dropped* insert *has*.
- 40 After *plainer* insert comma.
- 72, 5 Omit *thus conveying the idea*.
- 21 Add: In *SV* 4,31; *GL* 5,1, on the other hand, we find the transposition 20
 τὸν οἶκον Κυρίου καὶ τὸν οἶκον ἑαυτοῦ, the Temple taking precedence of
 the palace.
- 36 Insert comma after *offerings*.
- 37 Insert comma after *throne*.
- 75,53 Read *can be neither*. 25
- 76,25 For *doubles* read *doublets*.
- 33 For *س* read *س*.
- 78,26 For *ḥāma* read *ḥammā* (חמא).
- 49 For *thought of* read *had in mind*.
- 79, 1 For *so* read *to such an extent or in such a degree*. 30
- 52 Before *as* insert *such*, and omit *it* after *expect*.
- 80,26 For *written on* read *inscribed*.
- 52 Before *the* insert *of*.
- 81,28 For *בְּבִיבָה* read *בְּבִיבָה*.
- 86,33 For *tooled* read *dressed*. 35
- 87,22 Read *there the building of the יצוץ has not &c.*

- 25 After ביומו Jer. + יום מותו + ער which clashes with the following כל ימי חייו. There is no reason for preferring this phrase in Jer., following KAMPH. who believes that כל ימי חייו crept into the text of Jer. [It is not impossible, however, that כל ימי חייו is a euphemistic, anti-ominous substitute for the original conclusion ער יום מותו; cf. THENIUS *ad loc.* and DUHM's commentary on Jeremiah (1901) p. 5 382; see also p. 2 of Dr. GRIMM's dissertation (cited above, p. 172, l. 10) and T. K. ABBOTT's *Essays* (cited in Crit. Notes on Psalms, p. 77, l. 39) p. 48 (cf. *ibid.*, p. 209 the note on ב, 7, 13). — P. H.]

25 vv. 22-26, a list of the people deported by Nebuchadnezzar, which is inserted from some other account.

- (23) $\mathfrak{M}$ והאנשים would be possible only if the men had been mentioned before. $\mathfrak{G}$, rightly, καὶ οἱ ἄνδρες αὐτῶν, $\mathfrak{S}$ וְהָאֲנָשִׁים , $\mathfrak{T}$ ונבריהו. $\mathfrak{M}$ is a transcriptional error; Jer. 40,7, from which our passage is derived, has likewise ואנשיהם.

At the end of the verse $\mathfrak{G}$ repeats καὶ ἦλθον πρὸς Γοδολίαν εἰς Μασσηφα.

- (24) $\mathfrak{M}$ מעברי is meaningless; Jer. 40,9 has מעבור, and $\mathfrak{G}$ πδροδον = מעבור must be derived from the same reading; but this cannot be the original reading of v. 24, since ועברו את מלך בבל follows. Either point: מעברי (so KLOST.), — according to v. 25 and Jer. 41,3 Gedaliah had Chaldean soldiers under him —; or read מפני instead of מעברי. The latter emendation is supported by (a) the fact that $\mathfrak{G}$ Jer. 40,9 reads ἀπὸ προσώπου τῶν παίδων τῶν Χαλδαίων, in which ἀπὸ προσώπου is the true reading of $\mathfrak{G}$, τῶν παίδων being a doublet after $\mathfrak{M}$; — (b) v. 26 כי יראו מפני כשרים; — (c) it would not be in accordance with the whole situation if Gedaliah were to have called the Chaldeans who remained with him *his servants*. The emendation מפני is therefore by far the most probable; $\mathfrak{G}$ ἀπὸ τῶν Χαλδαίων $\mathfrak{S}$ עַל מַלְכֵּי is also favorable to it. We must neither, with KAMPH., KITTEL, cancel מעברי, following $\mathfrak{G}$ $\mathfrak{L}$ $\mathfrak{S}$ (cf. above, l. 17); nor, with GRÄTZ, OORT, read מעבור following Jer. 40,9 (cf. above, l. 7), although this reading has also crept into Heb. MSS (3 codd. of KENN. מעבר, 1 of DE ROSSI מעבור).

- (25) $\mathfrak{M}$ $\mathfrak{G}$ $\mathfrak{L}$ $\mathfrak{S}$ $\mathfrak{T}$ עשרה $\mathfrak{G}$ $\mathfrak{V}$. In this passage, which is an excerpt from Jer. 41,1-3, it may have been omitted at first, and afterwards added in accordance with Jer. 41,3.

$\mathfrak{M}$ $\mathfrak{G}$ $\mathfrak{V}$ $\mathfrak{S}$ $\mathfrak{T}$ וימת breaks the connection of the narrative. Nothing is gained by reading וימת with Jer. 41,2, since the awkwardness occasioned by ויבו remains. Either וימת or the whole of v. 25^b is to be canceled; but the latter expedient is not advisable, since v. 25^b is shown to be genuine by the fact that it differs from Jer. 41,3. $\mathfrak{G}$ smooths over by reading καὶ ἐθανάτωσαν αὐτόν for וימת, adding at the end of the verse, following Jer. 41,3 הכה ישמעל, ἀπέκτεινεν Ἰσραηλ. This is not right, but it is questionable whether we should not read, in spite of Jer. 41,2, following $\mathfrak{G}$ $\mathfrak{V}$ καὶ ἐπάταξεν ויך, instead of $\mathfrak{M}$ $\mathfrak{G}$ $\mathfrak{L}$ $\mathfrak{S}$ $\mathfrak{T}$ ויבו. In $\mathfrak{M}$ Jer. 41,2 a still longer addition has crept in after נדליהו.

- (27) Instead of $\mathfrak{M}$ $\mathfrak{G}$ $\mathfrak{L}$ $\mathfrak{S}$ $\mathfrak{T}$ ושבעה Jer. 52,31 has וחמשה.

[For the name אויל-מרדרך = *Amel-Marduk* see ZA 2,266.285. According to CHEYNE, *Critica Biblica* (1903) p. 396 'one can hardly doubt that the king intended was the leading N. Arabian king, and that the underlying name is 'ירחמאל בןרדר'; cf. above, p. 284, l. 5. — P. H.]

For $\mathfrak{M}$ מלכו Jer. reads מלכותו. As no number is added, only מלכו is possible; cf. $\mathfrak{S}$ $\text{כַּעֲשָׂרָה מֵמַלְכָּי}$.

According to $\mathfrak{G}$ καὶ ἐξήγαγεν αὐτόν, $\mathfrak{S}$ وَأَخْرَجَهُ , and Jer. 52,31, ויצא has been omitted in $\mathfrak{M}$ before כלא.

$\mathfrak{G}$ $\mathfrak{V}$ is perhaps right also in reading αὐτοῦ after φυλακῆς, since a ν follows in וידבר, and we should expect otherwise הכלא; contrast 17,4. Jer. K^{ethib} הכליא, Q^{re} מבית הכלוא.

- (28) For $\mathfrak{M}$ מעל כסא Jer. 52,32 has מעל כסא. המלכים; Jer. K^{ethib}, erroneously, מלכים, Q^{re} המלכים.

- (29) $\mathfrak{M}$ ושנא is Aramaizing spelling for ושנה Jer. 52,33. We should expect, however, וישנה.

[According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2,46 $\mathfrak{M}$ ואכל לחם תמיר לפניו means *he received a stated allowance from him*. — P. H.]

- (30) The reading of $\mathfrak{G}$ ἐξ οἴκου = מבית instead of $\mathfrak{M}$ מן קרם ($\mathfrak{S}$ $\mathfrak{T}$ מן קרם) deserves to be noticed.

For $\mathfrak{M}$ $\mathfrak{G}$ $\mathfrak{L}$ $\mathfrak{S}$ $\mathfrak{T}$ המלך $\mathfrak{S}$ has وَمَلِكُ following Jer. 52,34 מלך בבל.

- 25 **לחבד** **א** **וישאו** being divided. In Jer. 52,17 we have a different expansion: **את כל נחשתם**.
- (14) For **א** לקחו (so, too, **GLS** and Jer. 52,18) **GV** has **ελαβεν**; but, according to v. 13, this is not right: it is a mistake due to v. 15.
- (15) V. 15 is rendered by **GT** in the form in which we read it in **א**; but in Jer. 52,19 it has been considerably expanded: before **וְאֵת הַפָּסִים** + **וְאֵת הַסִּירֹת וְאֵת הַמְּנִקֹּת וְאֵת הַמְּזֻרְקֹת**; and after **וְאֵת הַמְּזֻרְקֹת** + **וְאֵת הַמְּנִקֹּת** + **וְאֵת הַסִּירֹת וְאֵת הַמְּנִקֹּת**. After **וְאֵת הַמְּזֻרְקֹת** + **וְאֵת הַמְּנִקֹּת**. [For **מַחְתּוֹת** cf. above, p. 97, l. 42. — P. H.]
- (16) For **א** **האחר** Jer. 52,20 has **אחר**.
After **אחר** **הים** Jer. 52,20 + **עשר נחשת אשר תחת** which is not a part of the original text (BENZ.) but the gloss of a man who did not remember 16,17, thus creating confusion in the text. Cf. above, p. 258, l. 51; p. 303, l. 50.
For **א** **והמכנות** Jer. has **המכנות**; cf. the preceding note (above, l. 10) and note on v. 13 (above, p. 303, l. 49). **GL** transposes **הים** and **המכנות**.
For **א** **והמלך שלמה** **GLS** and Jer. 52,20 have **המלך שלמה**.
For **א** **והמלך שלמה** (so, too, Jer.) **GL** has **ἐν οἴκῳ Κυρίου + ὡν ἔλαβε Ναβου-ζαρδαν ὁ ἀρχιμαρτυρεῖος**.
For **א** **לנחשת** Jer. reads **לנחשתם** in spite of the following **האלה**.
א **האלה**; so, too, Jer. 52,20, **GL**.
- (17) In Jer. 52,21 this verse begins with **והעמודים** which is an explanatory addition. After **האחר** Jer. 52,21 + **אצבעות נבוב** + **ארבע אצבעות ועביו**, an addition derived from **א**, 7,15.
After **א** **החותר** Jer. 52,22 + **החותר**.
א **שלמה** **אמה**. The number **של** of **א** is wrong, Jer. 52,22 has the correct one, **חמש**; but it is not surprising that the author of the addition derived from antiquarian lore in v. 16 ff. should have made this mistake.
א **על השבכה** (**GV** ἐπὶ τὸ γαβαχα, **GA** σαβαχα) mars the symmetry of the verse and is an addition. **GL** has for it ἐπίθεμα καὶ δίστυον καὶ βαλὶ ἑκατόν, **S** **על השבכה**, Jer. **ורמונים**. We must not, with OORT, read **ומא רמון** for **על השבכה**.
- (18) For **א** **משנה** Jer. 52,24 reads **המשנה** as in **ב**, 23,4. Either is possible from the grammatical point of view.
- (19) For **א** **והמשה** **GV** and Jer. 52,25 have **היה**. Either is possible from the grammatical point of view.
For **א** **והמשה** **TP** has **והמשין**, Jer. **ושבעה**.
א **הפפר** can only mean *the secretary, the captain of the host*, which is absurd, since a captain is not a scribe [cf., however, **שטר** &c. and Crit. Notes on Judges, p. 35, l. 50. — P. H.] **T** renders **א**. **S** **הפפר** gets over the difficulty by inserting the conjunction and pluralizing **שר הצבא**, while Jer. **שר הצבא** resorts to the excision of the article; **GL** τὸν γραμματέα τοῦ ἀρχοντος smooths over by dropping the article and **שר**. It is not methodical to follow Jer. and **GL** in canceling the article (against KAMPH., BENZ., KITTEL, OORT, BURNEY). Nor have we the right to infer from **GL** (which misreads **פפ** for **א** **פפר**, confounding it with **שפן**) that the text had originally a proper name (against KLOST.). **א** **שר הצבא** is an explanatory gloss to **הפפר**, in itself correct, but impossible grammatically.
For **א** **הנמצאים** (so, too, Jer.) **S** has, more explicitly, **הנמצאים**.
For **א** **בעיר** Jer. reads, with scribal expansion, **בתוך העיר**.
- (20) **א** **אל**, read **אל** with Jer. 52,26 and **GL** πός. Cf. above, p. 151, l. 29; p. 257, l. 11; 50 p. 273, l. 39; contrast p. 276, l. 16; p. 278, l. 16.
- (21) For **א** **ויה** Jer. 52,27 has **ויה** as we frequently read in *Kings* elsewhere.
Between v. 21 and v. 27 the text of Jer. exhibits in Jer. 52,28-30, instead of

- 25 with the former dates, if it had formed a part of the original text. $\mathfrak{U}$ Jer. 52,12 omits the passage.

[$\mathfrak{M}$ נְבוּזַרְאֲדָן should be pointed $\text{נְבוּזַרְאֲדָן} = Nabû-zer-iddin$; cf. above, p. 270, l. 21. — P. H.]

$\mathfrak{MSTC}$ $\text{עָבַד מֶלֶךְ בָּבֶל}$, but $\mathfrak{U}^V$ $\text{ἐστὼς ἐνὼπιον βασιλέως Βαβυλῶνος}$, $\mathfrak{U}^L$ δ $\text{ἐστηκὼς ἐν. τοῦ β. Β.}$, and Jer. 52,12 $\text{עָמַד לְפָנַי מֶלֶךְ בָּבֶל}$. Emend accordingly: — $\text{עָמַד לְפָנַי מֶלֶךְ בָּבֶל}$. Nebuzar-adan as רַב טַבָּחִים belonged to the immediate *entourage* of the King, and was not merely in general an עָבַד . The reading of $\mathfrak{M}$ arose from the omission of לְפָנַי .

- (9) The last clause *and the house of every great man he set fire to* (cf. $\mathfrak{S}$ $\text{וַיִּשְׂרֹף הָיִם; וַיִּשְׂרֹף הָיִם}$, $\mathfrak{T}$ וַיִּשְׂרֹף הָיִם , $\mathfrak{U}$ וַיִּשְׂרֹף הָיִם , or, with a different pointing, *and every great house* ($\mathfrak{U}^L$ $\text{καὶ πάντα οἶκον μέγαν}$ and Jer. 52,12 וַיִּשְׂרֹף הָיִם point בֵּית) is obviously a correction of the preceding *all the houses of Jerusalem*, and so betrays itself to be a later addition. $\mathfrak{U}^V$ נִדְּוָל . At the end the subject is supplied by $\mathfrak{U}^V$ $\text{ἐνέπρησεν ὁ ἀρχιμαγείρος}$ ($\mathfrak{U}^L$ $+$ δ $\text{ἐστηκὼς ἐνὼπιον τοῦ βασιλέως}$). $\mathfrak{V}$. 10 has therefore dropped out in $\mathfrak{U}^V$ through *homoteleuton*. 10
- (10) For $\mathfrak{MSTC}$ וַתֵּן הָיִם Jer. 52,14 has, with scribal expansion, וַתֵּן הָיִם . For $\mathfrak{M}$ נָחַצוּ ($\mathfrak{T}$ נָחַצוּ) $\mathfrak{U}^L$ has καθεῖλεν , $\mathfrak{S}$ נָחַצוּ ; cf. note on v. 5. For $\mathfrak{MSTC}$ כָּל חַיִּל (so, too, Jer.) $\mathfrak{U}^L$ has simply ἡ δύναμις , כָּל is scribal expansion. $\mathfrak{M}$ $\text{אֲשֶׁר אֵת רַב טַבָּחִים}$ ($\mathfrak{S}$ $\text{אֲשֶׁר אֵת רַב טַבָּחִים}$, $\mathfrak{T}$ $\text{אֲשֶׁר אֵת רַב טַבָּחִים}$, Jer. $\text{אֲשֶׁר אֵת רַב טַבָּחִים}$) is a 20 qualifying correction made by a later reader; it does not yet appear in $\mathfrak{U}$. $\mathfrak{SH}$ $\text{אֲשֶׁר אֵת רַב טַבָּחִים}$.
- (11) In $\mathfrak{M}$ $\text{עַל הַמֶּלֶךְ בָּבֶל}$ the word בָּבֶל is scribal expansion, as the article shows, while in Jer. 52,15 the requirements of syntax are complied with by the omission of the article. But עַל הַמֶּלֶךְ also is scribal expansion. The passage does not relate to 25 those who went over to Nebuchadnezzar; the two categories which are mentioned consist of those who remained in Jerusalem and the bands that wandered about the open country. Of these latter some go over to Nebuzar-adan. Instead of $\mathfrak{M}$ $\text{עַל הַמֶּלֶךְ בָּבֶל}$ read עָלָיו , with Jer. 39,9. $\mathfrak{MSTC}$ וַתֵּן הָיִם is not possible after וַתֵּן הָיִם , and even more impossible is the 30 repetition in Jer. 39,9 of וַתֵּן הָיִם instead of $\mathfrak{M}$ וַתֵּן הָיִם in the present passage. Following this, $\mathfrak{U}^L$ translates $\text{καὶ τὸ κατὰλοιπον τοῦ λαοῦ}$, $\mathfrak{S}$ וַיִּשְׂרֹף הָיִם . $\mathfrak{U}^V$ has $\text{καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ στήριγματος} = \text{וַתֵּן הָיִם}$ Jer. 52,15. But we should hardly expect this special class after the preceding general categories. This clause is certainly a later addition. 35
- At the end Jer. 39,9 $+$ בָּבֶל , but this is unnecessary. The addition in $\mathfrak{S}$, וַיִּשְׂרֹף הָיִם is probably derived from this passage in Jer.
- (12) $\mathfrak{M}$ Κῆθῖβ לִנְבִיִּים , $\mathfrak{U}^V$ εἰς ταβεῖν miswritten [TABEIN for ΓABEIN] for εἰς γαβεῖν (so $\mathfrak{U}^{55.64.119}$); cf. $\mathfrak{GA}$ γῆβειν ; $\mathfrak{Q}^{\text{rē}}$ לִנְבִיִּים as in Jer. 52,16. Jer. 39,11 periphrases now, $\text{וַיִּתְּנֵם לְרִמָּה}$ which may, however, have originated from $\text{וַיִּתְּנֵם לְרִמָּה}$ 40 וַיִּתְּנֵם ; cf. $\mathfrak{T}$ וַיִּתְּנֵם . Also $\mathfrak{U}^L$ εἰς γεωργούς , $\mathfrak{S}$ וַיִּתְּנֵם assume that this word, which is of obscure etymology and uncertain transmission, is equivalent to אֶקֶר husbandman .
- (13) For $\mathfrak{M}$ בֵּית יְהוָה Jer. 52,17 has לְבֵית יְהוָה ; but one might rather feel tempted to assume *haplography* of ב , for בְּבֵית יְהוָה ; [cf. above, p. 240, l. 5; p. 261, l. 9; 45 p. 283, l. 29; p. 291, l. 9; p. 296, l. 31; p. 297, l. 31. — P. H.] It is strange that we find after הַנְּחֻשֶׁת וַתֵּן הָיִם again בְּבֵית יְהוָה ; perhaps $\text{אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה}$ is scribal expansion.
- $\mathfrak{M}$ וַתֵּן הָיִם (so, too, $\mathfrak{U}^V$ and Jer.) may be an old scribal error for הַיְּרִיחוֹ ; according to 16,17 the מִכְנוֹת were no longer extant; cf. above, p. 258, l. 46 and 50 note on v. 16 (below, p. 304, l. 11).
- For $\mathfrak{MSTC}$ וַיִּשְׂרֹף הָיִם $\mathfrak{U}^L$ has, with scribal expansion, $\text{καὶ ἔλαβον τὸν χαλκὸν αὐτῶν καὶ ἀπήνεγκαν εἰς Βαβυλῶνα}$, and $\mathfrak{S}$ וַיִּשְׂרֹף הָיִם

- 24 the ill-considered correction of a calculator. $\text{S } \text{אֶחָד בְּיָמָיו}$, as though the text read $\text{אֶחָד אֶתוֹ יוֹמָיו}$.
- (13) $\text{GL } \kappa\alpha\iota \epsilon\iota\sigma\eta\lambda\theta\epsilon \beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\upsilon\varsigma \text{B}\alpha\beta\upsilon\lambda\omega\nu\omicron\varsigma \epsilon\iota\varsigma \tau\eta\nu \pi\acute{o\lambda\iota\nu$, at the beginning of the verse, is not a part of the original text (KLOST., GRÄTZ, OORT, BURNEY) but the addition of a pedant. For the originality of this clause we cannot refer to משם , 5 since this phrase is backed by עַל עֵיר (v. 11) which is from the same pen. For $\text{MS } \text{עַל עֵיר}$ S has $\kappa\alpha\tau\grave{\alpha} \tau\omicron \eta\eta\mu\alpha \text{Kupρίου} = \text{יְהוָה}$ קִרְבָּן יְהוָה .
- (14) $\text{MS } \text{A.121.247 } \text{S } \text{כָּל } 1^{\circ} \text{ } \text{VL}$, is scribal expansion. $\text{SH } \text{אֶחָד בְּיָמָיו}$ S אֶחָד בְּיָמָיו . After $\text{GL } \kappa\alpha\iota \pi\acute{\alpha}\nu\tau\alpha \tau\omicron\nu \lambda\alpha\omicron\nu$. $\text{MS } \text{K}^{\text{ethib}} \text{עָשָׂה, Q}^{\text{r}} \text{עָשָׂה}$. 10
Instead of $\text{MS } \text{נֹלֶה}$ point נֹלֶה , in accordance with $\text{GL } \text{S } \text{S}$. $\text{V } \alpha\iota\chi\mu\alpha\lambda\omega\sigma\iota\alpha\varsigma \delta\epsilon\kappa\alpha \chi\iota\lambda\iota\delta\delta\alpha\varsigma \alpha\iota\chi\mu\alpha\lambda\omega\tau\iota\sigma\alpha\varsigma$ gives a double rendering of $\text{MS } \text{נֹלֶה}$.
For $\text{MS } \text{S } \text{אֶחָד בְּיָמָיו}$ read אֶחָד .
- (15) After $\text{MS } \text{אֶחָד בְּיָמָיו}$ $\text{GL } + \beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\upsilon\varsigma \text{B}\alpha\beta\upsilon\lambda\omega\nu\omicron\varsigma$.
 $\text{MS } \text{K}^{\text{ethib}} \text{אֶחָד}$, but the $\text{Q}^{\text{r}} \text{אֶחָד}$ is preferable; cf. Ex. 15, 15; Ez. 17, 13. The 15
 K^{ethib} is due to the erroneous insertion of a *mater lectionis*; [cf. above, p. 85, l. 2; p. 268, l. 4].
- (16) For $\text{MS } \text{אֶחָד בְּיָמָיו}$ GL has beside $\kappa\alpha\iota \pi\acute{\alpha}\nu\tau\alpha\varsigma \text{ἀνδρας δυνατους}$ the phrases $\text{ἀνδρας ισχυρος ποιουντας πολεμον}$, which are borrowed from what follows. $\text{MS } \text{אֶחָד בְּיָמָיו}$ is rendered by GL , influenced by v. 14, $\pi\acute{\alpha}\nu\tau\alpha\varsigma \text{δυνατους ἀνδρας ισχυί}$. 20
For $\text{MS } \text{אֶחָד בְּיָמָיו}$ S has אֶחָד בְּיָמָיו which is wrong.
In $\text{MS } \text{S } \text{אֶחָד בְּיָמָיו}$ $\text{GL } \text{אֶחָד בְּיָמָיו}$, but this is wrong.
- (17) For $\text{MS } \text{S } \text{אֶחָד בְּיָמָיו}$ V has αὐτοῦ , but this is wrong.

- (18) מ^{VL}ט^Lש^T ואחת, א[^] טא-71.245 SH.
מ Kethib חמיטל, Qrê חמוטל; cf. note on 23, 31.
מ(ט^Lש^T and Jer. 52, 1) מלקנה א[^] טV; SH \ לחל * . It was supplied in M from 23, 31.
- (19) After מ ויעש טL + Σεδεκίας.
For מט אשר S has, as usual, אס; cf. above p. 297, l. 33.
- (20) עד השלכו ,עד דגולי, חבול מ, עד השריפה, ש^V ξως ἀπέρριψεν, but טL ξως ἐποίησε καὶ ἀπέρριψεν.
- 25 (1) מ^{VL}ט^Lש^T בחרש העשירי, טA ἐν τῷ μηνί τῷ δευτέρῳ, 44:52-55, 64 74-92, 119, 120, 123, 134, 144
242, 245 ε. τ. μ. τ. δωδεκάτῃ.
מ בעשור לחדש (so, too, ש^T and Jer. 52, 4) א[^] טVL; SH \ חספח חספח * ; 247 Cpl
ἐνδεκάτῃ μηνός miswritten for ἡΓαδ ἐν δεκάτῃ τ. μ. טA τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τ. μ.
V. 3 shows that a date was mentioned.
מ הוא (so, too, ש^T and Jer. 52, 4) א[^] ט; but it is indispensable.
מ ויבנו, CP ובנו; but ט ψκαδομήσεν, S ובנא, TL ובנא, and this is right, since יוחן
is singular. Otherwise we should have to read ויבנו as well as ויבנו in accordance
with Jer. 52, 4.
- (3) It cannot be disputed that v. 3 is mutilated at the beginning, since we should expect at least the name of the month of the eleventh year of Zedekiah in which the famine broke out. This expectation is apparently in part complied with in the parallel passages Jer. 52, 6, since we find there בחרש הרביעי before בתשעה. If, however, this really formed part of the original text, it is incomprehensible how such a statement could have been omitted here. Further, the year is not given in either passage, and the fact that בחרש הרביעי is omitted in ט proves that Jer. 52, 6 was originally mutilated in the same way as this passage. The addition was evidently derived from Jer. 39, 2. There we read before בחרש the

- 24 with OORT, באף. It must be admitted, however, that אל על פי is not impossible. A prophecy once uttered must be fulfilled; [cf. p. 2 of Dr. GRIMM's dissertation cited above, p. 172, l. 10 and GOLDZIEHER's remarks referred to at the end of the first section of note 10 to my paper on the Poetic Form of the First Psalm (*Hebraica* 19, 134). — P. H.]
- אל להסיר, but ὁ τοῦ ἀποστόλῃς αὐτόν, S, נִסְחָה, T, לאנליותהון; the suffix is necessary, cf. Jer. 32, 31, which appears to have been in the author's mind.
- אל בחטאת; so, too, UVSC. This verse refers back to 21, 17; and since the latter passage has וכל אשר עשה וחטאתו אשר חטא, and 21, 16, לכר מחטאתו, the consonants here probably mean בחטאת מנשה. GL has even διὰ πάσας τὰς ἀμαρτίας.
- (4) אל (so, too, GLSC and GL Chr.) א GL. This omission was intentional in order to smooth the text.
- (5) After אל ויתר דברי יהויקים 2 Chr. 36, 8 has ותעבתיו instead of וכל, and after אשר 2 Chr. + והנמצא עליו, while GLV in 2 Chr. 36, 8 give an accurate rendering of the text of *Kings*. S renders ותעבתיו, but not והנמצא עליו.
- [For אל נחל מצריים (cf. 8, 8, 65) i. e. the *Stream of Muṣr* (cf. above, p. 260, l. 33) see Notes on the translation of *Joshua* in the Polychrome Bible, p. 81, l. 36; cf. KAT³, 147; TLZ 29, 104. — P. H.]

- (6) The death of Jehoiakim is not mentioned in 2 Chr. 36, 8. On the other hand, ὁ in the latter passage has not only, as in אל, καὶ ἐκοιμήθη Ἰωακείμ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, but adds καὶ ἐτάφη ἐν γανοζαῇ (GL^{71.108.134.236} ἐν Γαν Οζα, U¹⁵⁸ ἐν γανοζα, GLA^{55.60.64.119.234} ἐν γανοζαν) μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ. This addition represents the original text of אל. We should expect to have the place of burial mentioned; and it is easy to understand that it was canceled afterwards on account of the prophecy in Jer. 22, 18 f. In 2 Chr. 36, 8 אל even the mention of Jehoiakim's death is canceled, obviously because the phrase וישכב וישקב could be interpreted to mean that Jehoiakim had been buried 30 in the family burial-place.
- (8) אל שמונה חרשים and שמונה חרשים are attested by all the Versions; in 2 Chr. 36, 9, on the other hand, אל have שמונה שנים. שמונה שנים = S ושלשה חרשים ועשרת ימים. However, GLA^{44.64.71.74.106.120.121.134.158} read שמונה עשרה in 2 Chr., we may therefore suppose that ועשרת ימים dropped out in the present passage, 35 while עשרה dropped out in 2 Chr. 36, 9, whereupon שנה was changed to שנים. Cf. above, p. 290, l. 19.
- (9) After אל ויעש GL, as usual, + ἰωακείμ. For אל כל אשר S has אל; cf. above, p. 297, l. 33.
- (10) אל K^{ethib} עלה, ὁ ἀνέβη, S, עלי; but Q^{re} עלו, T, עליקו.
- This K^{ethib} shows that the following עברי was originally wanting in אל. It was inserted to harmonize v. 10 with v. 11 which is from a different pen. אל עברי GL, and this is right. We cannot (with THEN., KAMPH., KITTEL following T) adopt the Q^{re}, nor can we (with KLOST.) suppose that the names of at least two generals of Nebuchadnezzar have dropped out before אל עברי. The Q^{re} 45 has crept into the K^{ethib} in 12 codd. Kenn. On the other hand, 3 codd. of KENN. and 1 of DE ROSSI אל עברי.
- (11) GLSC give an accurate rendering of אל; GL^{56.246} καὶ ἦν ἐπὶ τὴν πόλιν renders freely; GLV^{74.92.106} αὐτὸς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν translates as though the text read ἔπειρα; GL transposes, καὶ οἱ παῖδες τοῦ Ναβουχοδονοσορ ἐπολιόρουν αὐτήν, καὶ αὐτὸς ἐπεκάθητο ἐπὶ τὴν πόλιν.
- (12) For אל GLV על read, with GLS, אל; cf. 18, 31 and above, p. 151, l. 29. For אל אהו GLA^{44.52.74.106.120.123}, &c. have the plural αὐτούς, but this is only

- 23 את עם הארץ, must have originally stood immediately after the verb. את עם הארץ is an explanatory gloss to את הארץ in ^a, and לתת לפרעה נכה defines more precisely לתת הכסף על פי פרעה in ^a, while את הכסף ואת הוזהב is a gloss which supplies the object of לתת in ^b, at the same time adjusting the inaccurate לתת הכסף of ^a. The departures of the Versions represent attempts to get along with the syntactically uncouth wording of M.
- M נגש is mistranslated in G: ἔδωκαν, and in connection with this erroneous rendering G gives μετὰ τοῦ λαοῦ τῆς γῆς for M את עם הארץ. We must not, with KLOST., read הגיש for M נגש.

M לתת in both ^a and ^b S.

After M לתת in ^b (so, too, G^V) G^L supplies the object, δοῦναι αὐτό.

KITTEL has maltreated and misunderstood v. 35 in a way which is well-nigh inconceivable. In M of 2 Chr. v. 35 has been omitted while in G of 2 Chr. its subject matter was subsequently inserted after 36,4.

- (36) M K^{thib} וְבִירָה, Q^{re} וְבִירָה (GINSBURG) or וְבִירָה (BÄR). Several codd., edd. Sonc. 88, Brix., Compl. give וְבִירָה both as כְּתִיב וְקָרִי, וְבִירָה, G, וְבִירָה; [cf. above, p. 259, l. 29]. According to G^L Jehoiakim was a full brother of Jehoahaz, Ἀμιταλ θυγάτηρ Ιερεμίου ἐκ Λοβεννα (cf. M v. 31) being given as the name of his mother. M^{VS}ע ויעש; G^L καὶ ἐποίησεν Ιωακειμ.
- (37) M^{VS}ע ככל S; cf. above, p. 297, l. 33.

- 24 THE section on Jehoiakim has been considerably condensed in 2 Chr., 25 above all vv. 1-4 have been canceled. But these verses have been re-inserted, with slight modifications, before 36,6.

- (1) For M בימיו (so, too, G^V and G^V in Chr.) G^L has here the free rendering ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις; but in Chr., ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Ιωακειμ. [Cf. G^L ba-^{am}matihūt Deut. 14,28 = ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ (DILLMANN², § 172, 30 1, a. b); see my *Akkadische Sprache* (Berlin, 1883) p. xxxvi and cf. DELITZSCH's HW 307^a (contrast DELITZSCH's AG, § 55, note) AW 206, l. 4 (*ālišu, mātišu* = of the city, of the land. Cf. also ZA 2,322 (contrast *ibid.* 452 and HW 557^b); AW 254, n. 6; NÖLDEKE, *Syr. Gr.*², § 224^{*}; SOCIN⁴, § 125 (صلى ليلة); RECKENDORFF, *Die syntaktischen Verhältnisse des Arabischen* (Leyden, 1898) p. 291. — 35 P. H.]

After M מלך בבל G^L + ἐπὶ τὴν γῆν [cf. above, p. 261, l. 25], S חוץ לארץ, G^V Chr. εἰς τὴν γῆν, G^L Chr. εἰς Ιερουσαλημ.

- (2) For M וישלח יהוה בו (G^L ונרי יהוה ביה S, G^L making the object more explicit, reads καὶ ἀπέστειλεν ἐπὶ τὸν Ιωακειμ Κύριος; but G^V. xi.71.74.82.120. 40 134.158.243.244 καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ, omitting M יהוה. This is the original reading, as is evident from כרבר יהוה in ^b. We must, with OORT, cancel יהוה as incorrectly supplied subject.

[For גורדי כשרים cf. KAT³, 108, n. 1; 166, n. 1. — P. H.]

M^{VS}ע אדם may be miswritten for אדם (so KLOST., GRÄTZ, BENZ, BURNEY) since it is followed by Moab and Ammon. S לו, to be sure, is no evidence for this, since S repeatedly has לו, for M אדם in *Kings*; [cf. above, p. 198, l. 22].

For M^{VS}ע ואת גורדי בני עמון G^L has καὶ υἱὸν Ἀμμων καὶ ἐκ τῆς Σαμαρείας. In the same way we find the addition καὶ τῆς Σαμαρείας in G^{VL} Chr.

At the end of the verse S + פסוקים, which is probably the rendering of M על פי יהוה in the following verse and a doublet to לו, לו.

- (3) M על פי G^V, rightly ἐπὶ τὸν θυμόν, as v. 20 proves. G^L and G^{VL} 2 Chr. 36,5 θυμός Κυρίου γῆ, S לו, לו (cf. above, l. 51), S ברם על דארניו. Emend אף; or,

- convey in a vehicle' (cf. 9,28). The different statement in 2 Chr. 35,24 is in favor of the authenticity of the two words: a later writer would have harmonized rather than emphasized the difference. [Cf. also p. 242, l. 5 and מדוע קול הקריה מרוע in א, 1,41; see BURNLEY *ad loc.* and contrast above, p. 63, l. 34. — P. H.] After אִשָּׁה וַיִּקְרְבוּ S + אִשָּׁה.
After אִשָּׁה וַיִּקְרְבוּ S בָּקֶרְתוּ GL.xi.52.56.74.92.106.119.120.121.134.144.158.236.242, &c. (SH in marg.) + ἐν πόλει Δαυὶδ, which is wrong in point of fact.
אִשָּׁה וַיִּקְרְבוּ, S וַיִּקְרְבוּ, GL, misanticipating, καὶ ἐβασίλευσεν.
For אִשָּׁה וַיִּקְרְבוּ GL has ἀντὶ ἰωσίου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.
(31) The codd. and edd. vary here between חֲמִיטַל as קרי and חֲמִיטַל K^{thib} Q^{re} חֲמִיטַל (cf. DE ROSSI *ad loc.*) while the Masorah establishes the K^{thib} חֲמִיטַל only ad 24,18; Jer. 52,1; cf. BÄR *ad loc.* and above, p. 223, l. 16. Ὑ Αμειται, GL Αμιταλ, S בעפגא, C חֲמִיטַל. The transmission of the proper names formed in this way is, as a rule, uncertain; cf. פְּנִיאל and פְּנִיאל; they were originally, it may be supposed, written *defective*. The form חֲמִיטַל is more plausible. 15
(32) אִשָּׁה וַיִּקְרְבוּ but GL, of course, adds Ιωαχάζ.
For אִשָּׁה וַיִּקְרְבוּ S has simply אִשָּׁה; cf. above, p. 297, l. 33.
(33) אִשָּׁה וַיִּקְרְבוּ, S וַיִּקְרְבוּ, C וַיִּקְרְבוּ; but GL καὶ μετέστησεν αὐτόν = 2 Chr. 36,3 וַיִּקְרְבוּ; cf. below, l. 29. We must not, with GRÄTZ, OORT, alter A in accordance with GL; and still more inadmissible is BÖTTCHER's and THENIUS' insertion of וַיִּקְרְבוּ after וַיִּקְרְבוּ or after חֲמִיטַל.
After אִשָּׁה וַיִּקְרְבוּ GL S + מֶלֶךְ מִצְרַיִם, an expansion derived perhaps from 2 Chr. where we read מֶלֶךְ מִצְרַיִם instead of נָחַל פְּרָעָה.
A מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם (פֶּה אִמְכָּר חֲסִינְעִם S) is a transcriptional error for מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם (GL τοῦ μὴ βασιλεύειν αὐτόν ἐν Ἱερουσαλὴμ, C (מלמלך ביר' which is restored by 25 the Q^{re}. The transmission of this word varies in codd. and edd.: we find מֶלֶךְ as קרי, also מֶלֶךְ as קרי. The whole phrase is a gloss after 2 Chr. 36,3, and presupposes that the first word of the verse, וַיִּקְרְבוּ, is to be read וַיִּקְרְבוּ, in accordance with GL καὶ μετέστησεν and Chr. (cf. above, l. 19).
A GL S עֲנַשׁ עַל הָאָרֶץ, 2 Chr. וַיִּעֲנַשׁ אֶת הָאָרֶץ; GL xi.64.71.119.245 ^ עֲנַשׁ עַל הָאָרֶץ, so 30 that Jehoahaz becomes subject of וַיִּתֵּן. C has עֲנַשׁ דָּאֶרְעָא for A עַל הָאָרֶץ.
A GL S וַיִּבְרָה, so also 2 Chr. 36,3; we should expect a numeral after וַיִּבְרָה.
GL ἑκατόν, GL δέκα, S חֲמִיטַל, however, cannot be accepted; ἑκατόν is repeated from the preceding phrase, and GL δέκα, S חֲמִיטַל (following which THEN., KLOST., KAMPH., BENZ., KITTEL, OORT emend כֶּפֶר (עֲשֵׂרֶת כֶּפֶר) lie under suspicion 35 of having been deduced from the reckoning given in 18,14. The passages in which כֶּפֶר occurs are not sufficient to warrant the conclusion that כֶּפֶר could not have been used in the sense of *one* talent of gold.
(34) For A נָחַל פְּרָעָה (so, too, GL S) 2 Chr. 36,4 reads מֶלֶךְ מִצְרַיִם. The original text, it may be supposed, did not name the subject at all.
After this name GL has the scribal expansion ἐπ' αὐτούς; 2 Chr. (after אֱלִיָּהוּ אַחִי) + בִּן יִשְׁחָבְדָּהּ תַּחַת יִשְׁחָבְדָּהּ אֲבִיו, omitting עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם.
After A אֱלִיָּהוּ בִּן יִשְׁחָבְדָּהּ GL + βασιλέως Ιουδα, 2 Chr. אַחִי אַחִי.
After A וְאֵת יְהוּדָהוּ 2 Chr. + אַחִי.
After A לֶקַח 2 Chr. + נָחַל.
A וַיִּבְרָה, S וַיִּבְרָה, C וַיִּבְרָה; GL καὶ εἰσήνεγκεν read וַיִּבְרָה, and this developed in GL to καὶ ἀπήγαγεν αὐτόν = 2 Chr. וַיִּבְרָהוּ.
(35) This verse is very much overburdened: it has been expanded and glossed by various hands. From the pen of the Epitomist we have here only וְהִכְסֵּף וְהוֹחֵב אִישׁ כְּעֶרְכוֹ, and אִישׁ כְּעֶרְכוֹ. A later hand supplied 50 וְהִכְסֵּף וְהוֹחֵב אִישׁ כְּעֶרְכוֹ as the object of the taxation. The text which had originated in this way was subsequently expanded by וְהִכְסֵּף אִישׁ כְּעֶרְכוֹ לְפָרֶעָה. But GL cannot govern two accusatives, and the accusative of the object

- 23 For **MS^c** **אח הבמה את וישרף** read **וישבר את אבניו**, following **Θ** **καὶ συνέτριψε τοὺς λίθους αὐτοῦ**; an altar is not burnt. **AI** **אבניו = אבניה = הבמה**, cf. p. 295, l. 18. For **MS^v** **לעפר הרק** **Θ^L** has **καὶ ἐλέπτυνεν ὡς χοῦν** [cf. above, p. 249, l. 47]; **Σ** **لحمه الى حفر**. Both **ל** and **כ** are possible, but the prefixed **י** is an addition to smooth the text.
- (16) **MS^v** **ואשיהו**; **Θ^L** has the doublet **καὶ ἀπέστρεψεν ἰωσίας καὶ ἐξένευσεν**. For **MS^v** **וישרף** **Θ^L** has, more explicitly, **καὶ κατέκαυσε τὰ ὀστᾶ**. For **MS^v** **וישמאהו** **Θ^L** has, in its usual manner, **καὶ κατέκαυσε τὰ ὀστᾶ**. The text of this verse in **AI** is corrupt. **Θ** adds after **AI** **איש האלהים**:—**ἐν τῷ ἐστάναι ἱεροβοὰμ ἐν τῇ ἑορτῇ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· καὶ ἐπιστρέψας (Θ^L + ἰωσίας)** **ἦρεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τὸν τάφον τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ**, and this is required by the context, and especially by the relative clause, **אשר קרא את הרברים האלה**. The omission was due to the fact that a copyist skipped from the first **איש האלהים** to the other. It is a further question whether **Θ^v** **ἐν τῇ πόλει** is not right, rather than **MS^c** **בקהר**; graves in the midst of a city were not uncommon in antiquity, as the topography of Jerusalem proves; **Σ**, 13, 29 ff. does not, however, exclude the reading **בקהר**. It is also strange that **קרא** should occur twice; and since **Θ** has **ἐλάλησεν** and **λαλήσαντος**, it is possible that **AI** **קרא** 1° stands for **קבר**; cf. **Σ**, 13, 2. 5
- (17) For **MS^c** **ויאמר** **Σ** has, more explicitly, **واحد محبا**. In **AI** **הקבר** the article is syntactically impossible. **Θ** **קברא ד** tries to render **AI**. **Θ^L** **οὗτος ὁ τάφος**, **Σ** **محبا** may also go back to **AI**, **ה** in **AI** **הקבר** being taken as equivalent to **הוא**. The reading of **AI** probably arose from the **י** in **הי** having become obliterated. Otherwise, we should be obliged to cancel **הקבר**, with **Σ** **VA.xi.44.56.64.71.74.92.106.119.120.121.122.134.144.158.236.242.243.244.245.246.247**. **Al^d**. For **MS^v** **מיהודה** **Θ^L** has, with scribal expansion, **ἐκ γῆς Ἰουδα**. For **MS^v** **את הרברים**, **Θ^L** reads **πάντας τοὺς λόγους**. **Θ^v** **οὗς ἐπεκαλέσατο** for **MS^c** **עשית** may be an intra-Septuagintal corruption. **Θ^L**, more explicitly, **ἐποίησας νῦν**. 10
- MS^v** **ביתאל** is scribal expansion and is likewise syntactically impossible [unless **ביתאל** = **בביתאל**; cf. below, p. 303, l. 45. — P. H.]. The addition is very ill-considered: the altar required no localization in the speech of the people of Beth-el. **Θ^L** **τὸ ἐν Βαιθηλ**, **Σ** **ببيتال**, **Θ** **בביתאל** smooth the text.
- (18) For **MS^v** **ויאמר** **Θ^L** has **καὶ εἶπεν ἰωσίας**. 35 **AI** **וימלמו**, **Σ** **مملو**, **Θ** **ושויבו**; **עצם** being feminine, we cannot point **וימלמו**, with **KLOST.** following **Θ^v** **καὶ ἐρύσθησαν**, **Θ^L** **καὶ διεσώθη**; [see, however, above, p. 187, l. 25; p. 189, l. 24. — P. H.] **AI** **אשר בא משמרון** is meaningless, since of the two prophets in the narrative **Σ**, 13, one is a native of Beth-el and the other comes to Beth-el from Judah. 40 Unless we assume that a later editor of this passage grossly misunderstood the one in **Σ**, 13, the only explanation is that he added **אשר משמרון** in order to designate the Prophet of Beth-el as a Samaritan prophet in contrast to the one from Judah, and that a copyist, either through negligence or in consequence of his misunderstanding the text, inserted **בא** in imitation of the phrase **אשר בא** 45 **מיהודה**. The expression shows the late origin of the passage. **Θ^v** render **AI**; **Θ^L** gets over the difficulty by reversing the meaning of the clause by generous exegetical glossing and correcting **משמרון**: **καὶ διεσώθη τὰ ὀστᾶ τοῦ προφήτου τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κατοικοῦντος ἐν Βαιθηλ μετὰ τῶν ὀστών τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ τοῦ ἡκοντος ἐξ Ἰουδα καὶ λελαληκότος πάντα τὰ ἔργα ταῦτα ἃ ἐποίησεν** 50 **ἰωσίας**. We must not, following **OORT**, correct **AI** in accordance with this expansion. [For vv. 16–18 cf. **WINCKLER, KAT³**, 277, n. 2. — P. H.]
- (19) Add **יהוה את** after **להכעיס** in accordance with **Σ**; cf. **Σ**, 16, 13.

23

in red, specifies for what purpose Josiah makes a covenant before JHVH, not the object which the people would have in view in carrying out the law in the future. The passage in green, from ללכת to ובכל נפש is a Deuteronomistic expansion, which, however, is due to more than one author, as ואת after מצותיו shows.

For אחר 24 codd. Kenn., edd. Sonc. 86.88, and 2 Chr. 34, 31 read אחרי אחר אחר instead of אחרי י' may be due to haplography; but אחר may be supported e. g. by אחר אחיו Gen. 37, 17.

אחרי xi.55.64.74, al. שומר ולשמר; so, too, 2 Chr. 34, 31; αὐ καὶ; either is possible.

After אחר הברית 1° αὐ has the incredibly thoughtless expansion ἡν εὐρεθείσαν ἐν οἴκῳ Κυρίου.

- (4) אחר הברית הנהגה is Hexaplaric in α according to SH אחר אחר אחר אחר אחר אחר; besides, אחר הנהגה would in any case be an addition or a substitute for the ancient הנהגה.

Instead of אחר הנהגה read, with אחר אחר אחר אחר אחר אחר and 25, 18, אחר אחר אחר אחר אחר אחר. 15

אחר אחר אחר אחר אחר אחר. Unless we assume that the verse has suffered interpolation to a great extent, we must read אחר אחר אחר אחר אחר אחר, since the author of the narrative knew what an *asherah* was; cf. v. 6.

After אחר אחר αὐ καὶ ἐξήγαγον αὐτὰ.

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσεν αὐτὰ, אחר אחר אחר אחר אחר אחר; but αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ, S 20 αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ. The tenor of the narrative is in favor of the singular.

For אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

אחר אחר αὐ καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ reads ἐν αὐτῇ κατέκαυσεν, with α for Δ [cf. p. 274, l. 14];

- 21 no connection with what goes before and, also, repeats v. 9 most unnecessarily. It is a gloss to **הַמַּעֲבֹת הָאֵלֶּה**. **אֲבָאִישׁ**; **ס** **אֲבָאִישׁ** pronounced **קָרַע**, just as **אֵל**, while **ט** τὰ βδελύγματα ταῦτα τὰ πονηρὰ translates as though the text read **הָרַעוּת**. **ט** has further smoothed over by **κατὰ πάντα ὅσα** = **אֵל** **מְכַל אֲשֶׁר**, **ט** **ἀπὸ πάντων ὧν**, **ס** **מְכַל ד**, **מְכַל**. 5
- For **אֵל** **אֲשֶׁר לַפְּנֵי** **ט** has **ὁ ἔμπροσθεν**; **ט**, more explicitly, **ὃς ἦν ἐν τῇ γῇ ἔμπροσθεν αὐτοῦ**.
- (12) **אֵל** **וְיְהוָה** is evidently a gloss, if only on account of its form; we should expect **וְעַל יְהוָה** which is restored by **ט** **καὶ ἐπὶ λουδᾶ**, **ט** **55.71.119.121.158.244.245.246.247** **καὶ ἐπὶ λούδαν**; so, too, **ט** **44.106 120.123 134.144.236**, but reversing the two names, 10 just as **ס** **יְהוָה** **יְהוָה** **יְהוָה** **יְהוָה**.
- For **אֵל** **כָּל שְׁמֵעִי** **ט** has **παντὸς ἀκούοντος**, **ט** **παντὸς ἀκούοντος αὐτῶν**, **ס** **אֲנֹנִי**, **אֲנֹנִי**, **ט** **דְּכָל רִישְׁמַעְנִיה**. The **Κῆθιθ** **שְׁמֵעִי** is a transcriptional error due to **אֲנֹנִי**. We must read **שְׁמַעְיָה**, following the **Q^crē**. The Eastern recension has **שְׁמַעְיָה** as **כְּתִיב וְקָרַי**, while some codd. and ed. Sonc. 88 read **שְׁמַעְיָה** as **כְּתִיב וְקָרַי**; cf. DE ROSSI 15 *ad loc.*
- (13) For **אֵל** **כַּאֲשֶׁר יִמְחָה אֶת הַצִּלְחַת** **ט** uses a passive construction, **καθὼς ἀπαλείφεται ὁ ἀλδβαστρος**, **ט** **καθ' ὡς ἐξαλείφεται τὸ πυξίον**, **ט** **כַּמָּא דַּמְתַּמְחִיא צִלְחִיתָא**; but this is no reason for pointing **יִמְחָה** [cf. above, p. 269, l. 7; see also DRIVER's notes on the English translation of Leviticus, in the Polychrome Bible, p. 62, l. 53. — 20 P. H.]
- ס** has for ^b, from **כַּאֲשֶׁר** on, the *quid pro quo* **יְהוָה** **יְהוָה** **יְהוָה** **יְהוָה** **יְהוָה**.
- Instead of **אֵל** **מִתְּחִלָּה וְהַפֶּךְ** **ט** **ἀπαλειφόμενος καὶ καταστρέφεται**, **ט** **καὶ καταστρέφεται**, **ט** **מִתְּחִלָּה וְהַפֶּךְ** **מִתְּחִלָּה וְהַפֶּךְ** point **מִתְּחִלָּה וְהַפֶּךְ**; cf. ZAT 6, 189 (= STADE, *Akad. Reden* 25 *und Abhandl.* p. 226) and above, p. 278, l. 9; p. 282, l. 34.
- (14) **אֵל** **וְנִשְׁמַעְיָה**, **ט**, influenced by v. 13, **καὶ ἀπαλείψω**.
- (15) For **אֵל** **וְנִשְׁמַעְיָה** **ט** **הָרַע אֶת הָרַע** **ט** has, with scribal expansion, **ἀνθ' ὧν ἀπερρίφησαν ἀπὸ ὀπισθέν μου καὶ ἐποίησαν τὸ πονηρόν**. For **אֵל** **וְנִשְׁמַעְיָה** **ט** **בְּעֵינֵי** several codd. and ed. Sonc. 88 read, by mistake, **בְּעֵינֵי יְהוָה**; cf. 30 DE ROSSI *ad loc.* Similarly **ט** **55** **ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου**. For **אֵל** **וְנִשְׁמַעְיָה** **ט** substitutes **ἐξήγαγον**, to emphasize the active part which God took in the Exodus.
- (16) **אֵל** **מִתְּחִלָּה** is mispronounced by **ט** **as plural**; cf. v. 17.
- (17) **אֵל** **מִתְּחִלָּה** (so, too, **ט**) is again incorrectly replaced in **ט** **ל** **ט** by the plural. We 35 must not alter the singular, following OORT.
- (18) **אֵל** **וְנִשְׁמַעְיָה** **ט** **בֵּיתוֹ בֵּן וְיִקְרָהוּ בֵּיתוֹ** contains an important statement concerning the location of **בֵּן**. In 2 Chr. 33, 20 this clause appears as **וְיִקְרָהוּ בֵּיתוֹ**, **אֵל** **בֵּן** having dropped out, while it is preserved there in **ט** **ἐν παραδείσῳ οἴκου αὐτοῦ**. In **ט** **בֵּן** **בֵּיתוֹ** of the present passage has dropped out through *homœoteleuton*. There is no 40 reason for flattening the objectionable **בֵּיתוֹ בֵּן** to the unobjectionable **בִּקְרָהוּ** (so KLOST.).

- (19) It is questionable whether we have traces of a different reckoning in **ט** **52.236** **κ'**. **καὶ ε' ἐνιαυτῶν** and **ט** **δωδεκα ἔτη** for **אֵל** **וְנִשְׁמַעְיָה** **ט** **שְׁנָה** **וְשָׁנִים** and **שְׁנָה** **וְשָׁנִים**. 45
- (20) For **אֵל** **וְנִשְׁמַעְיָה** **ט** has, in its well known manner, **καὶ ἐποίησεν Ἀμὼν**.
- (22) **אֵל** **וְנִשְׁמַעְיָה** **ט** **אֶת יְהוָה** has dropped out in **ט**. 50
- At the end of the verse **ט** has the expansion, **καὶ ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ τῶν ἔθνων**.
- (23) For **אֵל** **וְנִשְׁמַעְיָה** **ט** **עָבְרוּ עָבְרוּ** **ט** has the doublet, **καὶ συνεστράφησαν οἱ παῖδες Ἀμὼν ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐπεβούλευσαν αὐτῷ**. The original reading was **עָבְרוּ** **וְנִשְׁמַעְיָה**

- 20 For **MS^U** יהיו קרסים **GL** has καὶ ποιήσουσι σπᾶδοντας, but this is wrong, as is evident from בבלי מלך בבל.
- (19) For **MS^C** אשר דברת **SV** has ἀγαθὸς ὁ λόγος Κυρίου ὃν ἐλάλησεν, as though the text read דברך. **GL** ἀγαθὸς ὁ λόγος ὃν ἐλάλησε Κύριος, i. e., טוב הדבר, אשר דבר יהוה may be the original reading.
- V. 19^b ויאמר הלא אם שלום ואמת יהיה בימי ויאמר [^] **SV**, and this is right. On account of V. 19^b we must consider this clause to be a later addition (so DUHM, MEINHOLD, KITTEL, MARTI). As to the Versions, only **℣** gives an accurate rendering of this statement, ויאמר הלא אם שלום וקשום יהי ביומי; **ℑ** changes it into a desiderative sentence, **℣** γενέσθω εἰρήνη; so, too, **GL** γενέσθω εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη ἐν ταῖς ἡμέραις μου, omitting the objectionable words ויאמר הלא אם. **A** must not be emended according to these Versions (against KLOST.). Is. 39, 8 improves the redactional Hebrew of this addition by substituting כי for הלא אם, while modern interpreters (KAMPH., BENZ.) cancel אם as an exegetical gloss.
- (20) **GL** καὶ πάντα ὅσα ἐποίησε, before καὶ πάντα ἡ δυναστεία αὐτοῦ, is a doublet to καὶ τὴν κρήνην καὶ τὸν ὕδραγωγὸν ἃ ἐποίησε = **A** ואת התעלה ואת הבכנה. In **SV** καὶ ὅσα ἐποίησεν τὴν κρήνην καὶ τὸν ὕδραγωγὸν this clause has been misunderstood owing to ויאמר עשה having been likewise explained in the sense of the usual formula.
- (21) After **A** אבותיו **GL**+ καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυὶδ; **SV**. 52, 55, 56, 61, 71, 74, 82, 92, 106, 119, 120, 121, 123, 158, **A**ל, καὶ ἐτάφη ἐν πόλει Δαυὶδ. But according to 2 Chr. 32, 33 he was buried בני דוד במעלה קברי בני דוד.

- 21 (1) $\mathfrak{M}^{\text{VSL}}$ and 2 Chr. 33, 1 שָׁחִים עֶשְׂרֵה ו; $\mathfrak{L}$ δέκα is a transcriptional error for δώδεκα. V. 1^b Chr.
(2) For $\mathfrak{M}$ וַיַּעַשׂ (so, too, $\mathfrak{V}^{\text{SL}}$ and Chr.) $\mathfrak{L}$ has, more explicitly, καὶ ἐποίησε 30
Μανασσή.
For $\mathfrak{M}$ כְּתוּבָה (so, too, $\mathfrak{V}^{\text{SL}}$ and Chr.) $\mathfrak{L}$ reads, with scribal expansion, καὶ
ἐπορεύθη κατὰ πάντα τὰ βδελύγματα.
(3) For $\mathfrak{M}$ וַיִּשָּׁב (so, too, $\mathfrak{V}^{\text{SL}}$ and 2 Chr.) $\mathfrak{L}$ reads καὶ ἐπέστρεψε Μανασσή.
For $\mathfrak{M}$ הַבְּמוֹתָ (so, too, $\mathfrak{S}$ and Chr.) $\mathfrak{S}$ has ܡܢܚܠܐ ܡܠܟܐ , perhaps a doub- 35
let, cf. $\mathfrak{S}^{82}$ τὰ θυσιαστήρια for $\mathfrak{V}^{\text{L}}$ τὰ ὑψηλά.
 $\mathfrak{M}^{\text{L}}$ אָבַר, $\mathfrak{V}$ κατέσπασεν, $\mathfrak{S}$ حَمَى; but $\mathfrak{L}$ κατέσκαψεν = נָתַן 2 Chr. 33, 3.
 $\mathfrak{M}^{\text{SL}}$ לְבַעַל, 2 Chr. לְבַעֲלִים.
 $\mathfrak{M}^{\text{SL}}$ כְּאִשֶּׁר עָשָׂה אֲחָאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל had to be dropped in Chr., since the Chronicler
does not relate anything of Ahab. 40
(4) V. 4 was intended as a gloss to v. 5, and logically should come after it. This
explains why the god to whom altars were erected is not named; while the fact
that the verse is not in its right place shows it to be a gloss (based on v. 7).
 $\mathfrak{M}$ וּבִנְהָה disregards the rules of syntax. $\mathfrak{L}$, more explicitly, καὶ ψακδόμησησε 45
Μανασσή.
For $\mathfrak{M}$ מוֹבָחוֹת (so, too, $\mathfrak{S}$ and 2 Chr.) $\mathfrak{V}^{\text{L}}$ have here θυσιαστήριον (so, too, $\mathfrak{V}$
in v. 5); but this is wrong: the plurality of the altars is characteristic of the
worship of the Host of Heaven. [Cf. below, p. 295, l. 7.]
 $\mathfrak{M}$ יְהוָה (so, too, $\mathfrak{S}$, $\mathfrak{S}^{xi.52-55.56.64.74.92.119.120.134.144.158.236.242.243.244.245.247}$ and 2 Chr.
33, 4) after אָמַר is a tertiary addition to this gloss; it is Hexaplaric, cf. $\mathfrak{S}^H$ 50
ܐܡܪ ܐܝܬܐ ܝܗܘܐ ܝܗܘܐ ܝܗܘܐ ܝܗܘܐ ܝܗܘܐ ܝܗܘܐ.
For $\mathfrak{M}^{\text{SL}}$ וַיִּהְיֶה שְׁמִי לְעוֹלָם 2 Chr. 33, 4 reads שְׁמִי לְעוֹלָם; cf. v. 7.
(5) $\mathfrak{M}^{\text{L}}$ and 2 Chr. 33, 5; מוֹבָחוֹת, but $\mathfrak{V}$ θυσιαστήριον; cf. above, l. 46.

- 19 *cf.* KB 1,207; ZA 16,389) *slew him with the sword*. The first element of the name נבושראצר may have dropped out owing to the preceding בנו. Afterwards אדרמלך ושראצר were regarded as the names of the two parricidal sons of Sennacherib; therefore בנו was omitted after אדרמלך. *Cf.* also ZA 11,427; ZAT 17,333. According to CHEYNE (EB 4430) we must, of course, read ירחמאל שר 5 instead of אדרמלך ושראצר; *cf.* above, p. 241, l. 50. For אפרחין see above, p. 270, l. 21. — P. H.]
- 20 (1) אטלטט כי טV, but this omission is wrong.
- (2) אטלטט, but ט and επεστρεψεν Εζεκιας, S סאפאט סאפאט, and אט Is. 38,2 unnecessarily 10 particularize the subject. Also many codd. (*cf.* DE ROSSI *ad loc.*) and edd. Sonc. 86.88, Brix., Compl. read חזקיהו. אטלטט פניו Is. 38,2 פניו, טV. אט erroneously takes ויסב (*i. e.*, ויסב) as Hif. and supplies the object, את פניו. [The Hif. may be correct; *cf.* اعرض عنه = عرض عنه (or صفيح) and above, p. 174, l. 30; p. 279, l. 19. — P. H.] 15 אטלטט אט אל הקיר is explained by ט as בית מקדשא; but this interpretation is, of course, wrong; [*cf.* below, l. 40. — P. H.] For אטלטט Is. 38,3 reads ויאמר, just as S has סאפאט.
- (3) For אטלטט באמת טL has the doublet εν αληθεία και εν πίστει. 20 For בלבב, which is always used in connection with שלם, Is. 38,3 reads בלב. טV τὸ ἀγαθόν σου for אטלטט הטוב is an intra-Septuagintal corruption.
- (4) והוה ישעיהו, סאפאט לא נפא סאפאט, ויהי ישעיהו לא יצא העיר התיכנה אט 25 והוה ישעיהו, סאפאט לא נפא סאפאט, ויהי ישעיהו לא יצא העיר התיכנה אט (מצייעתא טL) לא נפא לדרתא מצייעתא και ην Ησαίας εν τη αὐλῇ τη ημεῖς (טL, wrongly, τη μεσῆ); in Is. 38,4 the whole clause is omitted. אט העיר is evidently a transcriptional error for חצר (so 25 Q^cre; *cf.* א,7,8) or החצר. In correct Hebrew it would be החצר; but it is questionable whether we ought to restore this in the text (against OORT). אט החצר התיכנה in the present passage is identical with חצר האחרת of א,7,8; *cf.* ZAT 3,152, STADE, *Akad. Reden und Abhandl.*, p. 161. 30 For אטלטט אליו Is. 38,4 has, more explicitly, אל ישעיהו.
- (5) For אטלטט Is. 38,5 reads הלך which was necessary after the omissions in v. 4^a. 35 אטלטט נגיד עמי Is. 38,5. In this case the text of *Kings* must be regarded as more original. The text of *Isaiah* exhibits abridgments in v. 4, and some more in v. 5. The expression is in accordance with Prophetic usage. Is. 38,5 omits אט יהוה בית העלה השלישי תעלה אטלטט to the 35 preceding clause, continuing και ἀναβήσεται instead of אטלטט תעלה. סאפאט. [This prophecy is composed of two couplets; each couplet has two משלים (*cf.* above, p. 282, l. 30), and each hemistich has three beats. The last line וננחתי ונניחתי is an erroneous repetition from the end of the preceding prophecy (19,34). אט 40 simply thou wilt get up (= תקום מחליך or תחיה; *cf.* below, p. 285, l. 47). אט תפלתך and תפלתך in the first line have two accents; so, too, והספתי at the beginning of v. 6. *Cf.* above, p. 282, l. 18. — P. H.]
- (7) V. 7 was canceled in the text of *Isaiah*, since it is no suitable transition to the legend in vv. 8ff. Afterwards it was re-inserted, with some modifications, as 45 v. 21; *cf.* ZAT 6,184 = STADE, *Akad. Reden und Abhandlungen*, p. 223. Instead of קחו we find יסאו in Is.; instead of וישמו Is. reads ויקחו. We must therefore not emend the text of *Kings* according to the Book of *Isaiah*. 50 ט και επιθετωσαν επι το ελκος και υγιδσει, S סאפאט סאפאט, אטלטט ויקחו and mispronounce: וישמו, ויחי. GRÄTZ (ויחיה וישמו ...) and OORT 50 ונסיבו ושוואו על שיחנא ט. נסיבו ושוואו על שיחנא (לשים ...) correct אט accordingly, but this is wrong. ט ונסיבו ושוואו על שיחנא renders אט; so, too, S quam cum attulissent et posuissent super hulus ejus curatus est.

- 19
 10 is miswritten for בא under the influence of v²⁰ in the second hemistich. STC and Is. 37,34 read correctly בא. [אשר-בא-בה has one beat, אשר is unaccented, and בה is enclitic. Read: ואלהקיר הואת לאיבא. In the same way שם in the second hemistich of the first line is enclitic; read: נאם I believe that v. 33 is genuine except נאם which the meter proves to be a subsequent addition. — P. H.]
 (34) $\text{S}\text{T}\text{C}\text{V}$ was omitted in GL under the influence of v. 33^b. For אל read על following GV and Is. 37,35; cf. below, p. 304, l. 51. HL להושיעה (so, too, STC and Is. 37,35) $\wedge$ GV ; but this is wrong. Even GV has it in Is. 37,35. [It is, however, unnecessary and makes the first hemistich too long. Besides, it is omitted in the repetition of this last line in 20,6. In the same way we must cancel in the second hemistich either עברי or רור. The original text was probably למעני ולמען עברי. — P. H.]
 (35) HL ויהי בלילה ההוא must be regarded as genuine on account of the omission in Is 37,36 of this phrase is wrong. GVL have only καὶ ἐγέρετο $\nu\sigma\kappa\alpha\rho\acute{o}s$, GA . 41.71.74.92.106.120.121.123.134.158.236.243.245.246.247 κ. ε. ἔωξ ν. For HL ויהי Is. has ויכה, and the forms with ה are, as a rule, also used in Kings. HL שמנים, but S , according to the rule, S ולמנץ, T ולמנץ, and also Is. שמנים. HL , however, must be regarded as the original reading; nor is the prefixed ו expressed by GV in Is. 37,36.
 HL והנה (so, too, Is.); GL , inaccurately, καὶ εὔρον.
 (36) HL Is וישב וילך וישב כסחריו the position of the subject proves וילך to be a later interpolation. S gets over the difficulty by translating: S عمله سارله سافى. GL $\wedge$ וישב represents an older stage of the text. The corruption arose from the original וישב having been misread וישב, cf. above, p. 142, l. 28. [The name נינוה, Assyrian Ninua (*i. e.* نينوى) is connected with the Sumerian name of the goddess Istar, Nin (*cf.* Navaia); see KAT³, 422. For the byform Ninā = Ninua see ZA 2, 286, 3; 269, n. 2; SFG 59, n. 8, and for נִינוּה = Assyrian. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 68, l. 14; GES-KAUTZSCH, § 75, hh.]
 (37) For בית = בבית see below, p. 303, l. 46. For HL נסרך, ארמרלך, שראצר, see Crit. Notes on Isaiah, p. 113, ll. 25ff. and p. 198. According to WINCKLER, KAT³, 85 (*cf.* ZIMMERN, *ibid.* 396.417) HL נסרך is an intentional perversion of מררך, like עברינו for עברינו. Just as נ was substituted for כ in בנו, so מ in מררך was replaced by the following letter of the alphabet, and ר by ש which afterwards became ס; ר, on the other hand, is the common miswriting for ד, as in ארם for ארם (*cf.* above, p. 188, l. 36) and vice versa. Nisroch may be a corruption of Merodach, but I do not believe that it was intentional (contrast the Athbash* writing). Sennacherib was slain in Babylon, and the principal deity of Babylon was Merodach; *cf.* p. 266, l. 51. According to HROZNÝ, Mythen von dem Gotte Ninrag, in Mittheil. d. Vorderas. Ges., vol. 8 (Berlin, 1903) p. 84 HL נסרך may be a corruption of the name of the Assyrian god of war, NIN-EB, which HROZNÝ proposes to read Ninrag (= נכרח, the war-god of South Arabia and Gairin, the Mandaic name of the planet Mars; *cf.* المريخ = مریخ. — P. H.] HL בניו (קרי ולא כתבו) is rendered by STC and stands in the text of Is. 37,38. From 2 Chr. 32,21 we infer that the Chronicler found it in his text. We must therefore regard it as an original element of the text.

[The Q'rê בני אדרמלך ושראצר is certainly wrong in point of fact. Sen-nacherib was assassinated by one of his sons, not by two. According to PAUL ROST (KAT³, 84, n. 3) we should perhaps read וַאֲדַרְמֶלֶךְ בְּנֵי וְנִבְשָׁרְעֶזֶר הִקְהוּ בַּחֶרֶב *His son Adadmalik* (KAT³, 450) *and Nebosharezer* (the eponym of that year; 50

* [Cf. Crit. Notes on Jeremiah, p. 54, l. 50; p. 77, l. 50; contrast DELITZSCH, *Paradies*, p. 214 and CHEYNE-BLACK, EB 2760. — P. H.]

- 19 *es hochgewachsen*). **לפני קמה** is indispensable; nevertheless we must, with WELLHAUSEN, supply **לפני קמה** at the beginning of the following couplet. This **לפני קמה** dropped out owing to the **לפני קמה** in the preceding line (vertical haplography); cf. DILLMANN⁵ *ad loc.* The two hemistichs of the second line of couplet viii must be transposed (cf. above, p. 279, l. 45), and instead of **חציר ננות** 5
(ψ 129,6) we must read **חציר ננות** (cf. above, p. 281, l. 22) *i. e.*, garden leek (*Allium Porrum*); cf. Num. 11,5 where **ס** has **קראת** = Arab. **كُرَّاث** *kurrāth*. The corresponding Assy. *karāšu* (DELITZSCH, HW 356^b) was cultivated in gardens. We speak of *leek-green* (German *lauchgrün*, Latin *prasinus*); cf. **خضر** *xūḍar*, **خضروات** *xadrayāt* 'greens, vegetables'; **خضر** *xāḍir*, **اخضر** *axḍar* 'green'. 10
For the use in two adjacent clauses of the same phrase with different meanings (*antanaclasis*) cf. my remarks on **שמרים לבקר** ψ 130,6 in *Hebraica* 2, 104 and Dr. CASANOWICZ's *Puronomasia in the OT*, Nos. 219 and 484. — P. H.]
- (27) **לפני קמה** is evidently in parallelism with **באוני (עלה)** v. 28, and therefore requires an object. 15
לפני קמה must be canceled as well as **ו**, otherwise the hemistich would be too long. [Also **לפני קמה** after **התרנוך** overloads the first hemistich; **התרנוך** has two beats: (*yadhātī*) *hiṭhrāggezkhā*; cf. above, p. 279, l. 8.]
- (28) In the same way we must read the last line of the poem: *Wa-hashibothikha badderekh | āshēr-bāṭha bāh*. We cannot append **אשר** **בדרך**. — P. H.] 20
לפני קמה is due to dittography. **לפני קמה** contains a doublet.
לפני קמה **καὶ τὸ σπέρμα σου**; **לפני קמה** has the doublet **καὶ τὸ σπέρμα σου** **καὶ τὸ σπέρμα σου** (cf. **התרנוך** v. 27). Also **לפני קמה** **καὶ τὸ σπέρμα σου** have guessed from the context. BUDDE emends rightly: **לפני קמה**. 25
לפני קמה is to be canceled with BUDDE also, the hemistich is otherwise too long.
- (29) For **לפני קמה** we find in Is. 37,30 **שחים**; [cf. above, p. 270, l. 34. — P. H.]
לפני קמה **καὶ ἄσπετος καὶ φυτεία**, *i. e.*, **זרע וקצור ונמוץ**, [cf. above, p. 278, l. 9], and this is right, as is evident from **אכול** Is. K^{thib}. 30
[This poem is composed of two couplets; each couplet consists of two **משלים** (cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 33, l. 3) and each hemistich has three beats. Consequently the received text of the second line is overloaded: cancel **זרע וקצור** at the end of the first hemistich, and **כרמים** in the second hemistich. — P. H.]
For **לפני קמה** (so, too, **לפני קמה** and Is. 37 Q^{re}) read **אכול**; cf. above, l. 29.
- (30) The first hemistich is too long; it contains seven words (or rather six, since **בית יהודה** 35
בית יהודה can be counted as one), while the second hemistich has three. Taking into consideration that v. 30^b does not contain any variation upon **בית יהודה**, we should expect four words in v. 30^a, corresponding to the three in v. 30^b, and, consequently, v. 30^a contains too many. Cancel **לפני קמה** **פלימת**, which owe their origin to **פלימת** and **פלימת** in v. 31. It follows then as a matter of course 40
that instead of **לפני קמה** we must read **ויספ**, which is also indicated by the parallel **ועשה**. [Even after the excision of **פלימת** and **הנשארה** the first hemistich is too long; we must cancel the whole phrase **הנשארה**.
For **לפני קמה** read **שארית**; see above, p. 274, l. 19; p. 280, l. 27. — P. H.]
- (31) **לפני קמה** (כתוב וקרי), although supported by Is. 37,30 (כתוב וקרי), is scribal 45
expansion; cf. on v. 15. [The addition of **לפני קמה** would give the final hemistich one beat too many. **לפני קמה** is unaccented; read: **קנאת יהוה תעשה זאת**; cf. p. 279, l. 5. This concluding hemistich corresponds to the introductory hemistich, **וזה לך האות**; cf. LEY, *Met. Formen* (1866) p. 142, vii. — P. H.]
- (33) V. 33 is an addition; **נאם יהוה** is a sufficient objection to it, since we should 50
expect this at the end of v. 34. But the whole verse forms an *hysteron-proteron* with v. 34, and was evidently written by a later hand after the pattern of vv. 28 and 32. [Contrast below, p. 283, l. 5. — P. H.]

19

the *Kaph similitudinis* not only in $\psi\varsigma$ $\chi\acute{o}\rho\tau\omicron\varsigma$ but also in $\psi\varsigma$ $\chi\lambda\acute{o}\eta$ $\omega\mu\alpha\mu\tau\omega\nu$. Still more pedantic are $\text{עֲשֵׂה כְּקֶלָא וּכְיָר דִּיתָהָ כְּעֵסב אִינִירָא}$ ($\text{עֲשֵׂה כְּקֶלָא וּכְיָר דִּיתָהָ כְּעֵסב אִינִירָא}$) and $\text{אִלֵּי חֶסְבָּא וּבְכָן סֹאבִי סֹאמֵל וְיִלְלָא סֹאבִי חֶסְבָּא}$ [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 44 we should read וּכְיָרִי instead of וּכְיָר instead of נִגְוִת ($\text{misunderstood abbreviation 'נְג'}$; *cf.* Crit. Notes on Isaiah, p. 103, l. 44; p. 117, l. 37; p. 120, l. 47; p. 150, l. 16; p. 168, l. 12, and below, l. 22), and אִימָה instead of אִמָּה . WINCKLER renders: They become like the herbs of the field and turn pale (like) the grass of the gardens and blasted corn, for fear; but these emendations are impossible. Nor can we substitute מֵרָמָם for אִלֵּי , following GES.-BUHL¹³ *s. v.* שְׂרָפָה ; but שְׂרָפָה of Is. 37, 27 is preferable in the present passage; contrast below, ll. 17. 23. — P. H.] אִלֵּי $\text{דִּישְׁלֹק עַד רִדְלָא מֵמָה י שׁוּבְלִין}$ $\text{סֹאבִי חֶסְבָּא מִמָּה מִסְבָּל}$ $\text{דִּישְׁלֹק עַד רִדְלָא מֵמָה י שׁוּבְלִין}$ $\text{סֹאבִי חֶסְבָּא מִמָּה מִסְבָּל}$ interpret $\text{דִּישְׁלֹק עַד רִדְלָא מֵמָה י שׁוּבְלִין}$ as well as they can. $\text{καὶ πᾶτάματα ἀνέναντι ἐξήτηκός}$ read וּשְׂרָפָה , Is. 37, 27, and probably also something different for אִלֵּי ; שְׂרָפָה , Is. 37, 27, adopted by OORT, is a simplifying variant. We must not (with KLOST. followed by CHEYNE) emend וּשְׂקִים for וּשְׂרָפָה on שְׂפִים (*downs or barren uplands, treeless heights*) there grow no חֲצִיר נִגְוִת plants. E. NESTLE (PSBA 25, 63) combines $\text{שְׂרָפָה} = \pi\alpha\tau\alpha\mu\alpha$ with شاورف . He thinks it refers to a water-wheel turned by the foot; *cf.* Deut. 11, 10: $\text{וְהַשְׂקִית בְּרִנְלָךְ כִּנֵּן הַיָּרֵק}$ and DRIVER *ad loc.* We should then have to read נִגְוִת instead of אִלֵּי ; נִגְוִת above, l. 6, and below, p. 282, l. 6]. The condition of this line does not enable us to express an opinion whether or not אִלֵּי has been correctly transmitted.

25 **לפני קרים** the **לפני קמה** does not make sense; and against the conjecture **לפני קמה** the objection may be raised that a **שנמה** has no need of a **קרים**. Besides, we should expect **אחרי** rather than **לפני**. MEINHOLD's conjecture **שְׁרָמוֹת שְׁרָמוֹת קרים** as well as MARTI's **גְּנוֹת שְׁרָף קרים** are inadmissible, since **ושבתך** (v. 27) compels us to dispose differently of **לפני קמה**. The most plausible emendation is that suggested by WELLHAUSEN (see BLEEK⁴, 257): **לפני קומך**. In that case the words 30 must be transferred to v. 27. [Cf. BURKITT, PSBA 24, 217.

The *tertium comparationis* in couplet viii is not the withering (cf. ψψ 37,2; 90,6; 129,6; Isaiah 40,7; Matt. 13,6) but the χλωρότης (cf. above l. 9). מן השדה has about the same meaning as פנים לירקון Jer. 30,6. Assy. *arāqu* (for *marāqu*) means not only to be yellowish-green but also to grow 33 pale (= DELITZSCH, HW 243^b); cf. χλωρίδω and our *greensickness* = *chlorosis* (German *Bleichsucht*). The inhabitants of the fortified cities were frightened to death, their faces had not the healthy color of ripe wheat (اللون الخنطى); see HAUPT, *Canticles*, p. 29, n. 31) but they were deathly pale, greenish-yellow (cf. the Homeric χλωρόν δέος and the Shakespearean to look so green and pale, 40 Macbeth 1,7) like green blades of wheat. מן השדה (حصباء; cf. above, l. 4 and l. 14; contrast BROCKELMANN s. v.) is a green field (cf. Is. 16,8) with young blades (רשף; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 64, l. 44) of grain = *campus viridis*, *ager herbescens*, *viride agri*, *viriditas herbescens*, *seges non matura messi*; cf. Livy xxiv, 26,8: *quod maturi erat circa demessum et convectum est; viride, ne 45 hostes mox haberent, protritum et corruptum*. ἡ πότνια (cf. Ezek. 34,19) is used for *ager herbescens* because it can be easily trodden down (ληϊόν *seges* may be connected with ληϊστόν 'what may be plundered'); cf. Herod. 2,14 ἐπεὶ δὲ καταπατήσῃ τοῖσι ὑσὶ (read βοσὶ) τὸ σπέρμα (instead of harrowing to cover the seed) and contrast above, p. 243, l. 20. ὁ ἀγρωστὶς Is. 37,27 must have the same 50 meaning, viz., *ager herbescens*; contrast Crit. Notes on Isaiah, p. 116, l. 11.

לפני קמה must be pointed לפני קמה before it stands, i. e., before it becomes קמה (ساقدة) = standing grain (ORELLI², correctly, zu einem-Getreidefeld ehe

- 19 Point אבואה, following Θ $\kappa\alpha\iota$ ἡλθον, instead of $\mathfrak{M}$ ואבואה. [For the final α in אבואה see Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 65, l. 1. — P. H.]
 The poetic מלון of $\mathfrak{M}$ is miswritten מרומ in Is. 37,24, under the influence of the preceding מרומ. $\mathfrak{S}$ $\text{בְּחַלְּכֶם בְּחַלְּכֶם}$, Θ $\epsilon\iota\varsigma$ μέσον δρύμου καὶ καρμήλου do not succeed with the conclusion of the verse because they have in mind Mt. Carmel. Θ $\epsilon\iota\varsigma$ μέρος δρυμοῦ τοῦ Καρμήλου καὶ ἕως ἑσχάτου αὐτοῦ contains a doublet. [According to BURNEY Θ $\mu\acute{\epsilon}\sigma\sigma\omicron\nu$ and Θ $\text{AL. xi. 52. 55. 71. 74.}$ &c. μέρος are doubtless emendations of a transliteration μελων = $\mathfrak{M}$ מלון. — P. H.]
 $\mathfrak{M}$ K^{ethib} קצה; Q^rê and Is. 37,24: קצו.
 (24) $\mathfrak{M}$ קרתי is warranted by מקור. There is no reason for emending (with KLOST. following Is. 51,1) נקרתִי. Clearly wrong is GRÄTZ's emendation נקרתִי and afterwards נשתתִּי or נשתתִּי (from שתת) for $\mathfrak{M}$ נשתתִּי, and קרים for $\mathfrak{M}$ זרים; he has entirely misunderstood the meaning of this statement. For the *hendiadys* קרתי ושתתִּי cf. above, p. 279, l. 14; I S 12,2; Is. 1,2 and below, l. 51. [KLOST.'s נקרתי instead of $\mathfrak{M}$ קרתי improves the rhythm. — P. H.]
 $\mathfrak{M}$ זרים of $\mathfrak{M}$ MS^{A} זרים מים $\mathfrak{A}$ Is. 37,25, but this is an oversight. KLOST.'s conjecture מי מצור is in itself unnecessary and impossible owing to the parallel מצור $\mathfrak{M}$. [For $\mathfrak{M}$ מצור see Crit. Notes on Isaiah, p. 115, l. 42. — P. H.]
 $\mathfrak{M}$ ואחרב, point נאחרב for the reasons given in note on v. 23. [For ואחרב, not ואחרב, see Crit. Notes on Isaiah, p. 203, l. 6. — P. H.]
 $\mathfrak{M}$ MS^{A} בפּרסת רגלי עמא דעמי; similarly $\mathfrak{S}$ $\text{בְּפָרְסָם בְּפָרְסָם}$. $\mathfrak{M}$ MS^{A} כל is probably scribal expansion, the second hemistichs consist of only two words as far as v. 28°. Θ $\pi\omicron\tau\alpha\mu\omicron\upsilon\varsigma$ συνεχεῖς (συνεχεῖς probably from Σ , cf. $\mathfrak{S}^{\text{H}}$ and FIELD *ad loc.*) does not seem to have read it. It merely weakens the expression, [but it is not objectionable from the rhythmical point of view; cf. also p. 278, ll. 24. 27. 28.]
 For $\mathfrak{M}$ יארי (i. e. *îôrâ*; see above, p. 274, l. 19) cf. p. 252, l. 38. — P. H.]
 (25) $\mathfrak{M}$ and Is. 37,16 קרם . . . . . הלא $\mathfrak{V}$; but this omission is due to an oversight. In Θ LA. 121. 247. Ald they are supplied from 'A, cf. $\mathfrak{S}^{\text{H}}$ and FIELD *ad loc.*
 The caesura is after למרחוק. We must not, with HAUPT and CHEYNE, transpose the caesura, as second hemistich, to the end of the קינה line in order to improve the rhythm, so that למרחוק אתה עשיתי would form the first hemistich. This transposition would obscure the fact that JHVH is the subject of עשיתי, הביאתיה, ויצרתיה, and no longer Sennacherib. The inversion was employed in order to emphasize the change of the grammatical subject.
 $\mathfrak{M}$ opens the second section of the poem, in which JHVH speaks. I still believe that הלא שמעת forms the second hemistich; the first hemistich למימי קרם is parallel to the first hemistich of the second line למימי קרם; the clause הלא שמעת is parenthetical. — P. H.]
 For $\mathfrak{M}$ למימי Is. has simply מימי. It is impossible to say which is the original reading. [For $\mathfrak{M}$ למימי read יצרתיה following $\mathfrak{S}$ and for syntactical reasons. $\mathfrak{M}$ עתה (so, too, Is.) is accidentally omitted in Θ . Θ LS read ועתה, but the conjunction is unnecessary. [Contrast above, p. 278, l. 41. — P. H.]
 $\mathfrak{M}$ וקיה, point וקיה; see note on v. 23. But perhaps we should cancel it following BUDDÉ (cf. above, p. 279, l. 15); it is rhythmically redundant.
 $\mathfrak{M}$ להשות is a transcriptional error for להשאות, so Q^rê and Is. 37,26. [I should prefer to point להשות, i. e., phonetic spelling for להשאות; cf. above, p. 276, l. 52 and l. 40; p. 279, l. 52. — P. H.]
 (26) $\mathfrak{M}$ ותו ובושו Is. 37,27. From the syntactical point of view either is admissible, but the *hendiadys* construction, which is preserved in Is., is preferable owing to its being more vigorous; cf. above, l. 13.
 [For $\mathfrak{M}$ והיו עשבו שרה it would be better to read והיו עשבו שרה. — P. H.] $\mathfrak{M}$ וירק

19

These pentapodies are commonly misnamed קינה lines; cf. below, l. 33 (see *Johns Hopkins University Circulars*, No. 163, p. 54^b). Contrast BUDDE, ZAT 12, 31-37; SIEVERS, *Metrische Studien*, p. 440. — P. H.]

אל so, too, ט and Is. 37, 22; but ט^v καὶ ἐμυκτήρισέν σε, S סמממל כח 5 incorrectly prefix the conjunction. [The verb לענה is unaccented; read: בזה לך לענה לך. In the same way בת is unaccented in the second hemistichs of the first two lines; read: בתולת בת-ציון and בת-ירושלם. אל ירושלם has two beats; so, too, ירעתי התרנוך at the end of v. 23, וישביהן קצרי-יור at the beginning of v. 26, וישביהן בך at the end of v. 27, and וישביהן בך in the first hemistich of the last line. The first accent of a word with two beats is generally indicated by Méthege. — P. H.] 10

- (22) אל (so, too, ט and Is. 37, 23), although correct in itself, makes the hemistich too long, and is doubtless to be canceled in accordance with BUDDE's suggestion (ZAT 12, 34), although its omission renders the construction very harsh. The 15 excision of על מי is favored by the fact that in S סממל סממל סממל סממל סממל ית מן חסרתא ועל מן אתרברכתא וקדם מן ארמתא קלא ט and ארמתא קלא ט the text has been further expanded in the same way. [אל can hardly be dispensed with, but אל is a superfluous (and incorrect) gloss. אל התרוממת = הרימות (cf. Dan. 11, 36); we may, however, supply יד; cf. below, p. 284, l. 15. — P. H.] 20

- (23) מלאכך ט; Is. 37, 24 has עבריך which is to be preferred. The reading in 25 אל can be explained as being due to the influence of the account in vv. 10 ff. The remainder of v. 23^a ירכתי מרום הרים לבנון is not rhythmical. We must either suppose, with BUDDE (cf. above, l. 15), that it is an amalgamation 25 of two קינה lines, and that of the second line only the shorter hemistich ירכתי מרום הרים is preserved, while the caesura of the first line is after ירכתי; or we must, with DUHM, CHEYNE, MARTI, place the caesura after הרים, taking הרים . . . . ברכב as the first hemistich of the first line. But then this first hemistich is far too long. Nor are these objections met by the assumption that ברכב רכבי (for which many MSS, the Q^rè, and all the Versions, as well as Is. 37, 24 restore רכבי ברכב) is to 30 be emended to ברכב (DUHM) or ברכבי (CHEYNE, MARTI): even then the first hemistich is too long. And both explanations are set aside by the fact that ירכתי מרום הרים represents a perfect קינה line. We must rather suppose that the preceding קינה line is mutilated. GRÄTZ has pointed out that it is preserved completely in ט^l ἐν τῷ πλήθει τῶν ἀρχαίων μου ἐγὼ ἐποίησα δύναμιν, 35 *i. e.*, ברב רכבי אני עשיתי חיל; cf. Deut. 8, 18; 1 S 14, 48; Ez. 28, 4 both in אל and ט; [cf. also אל Num. 24, 18; פש 60, 14; 118, 15. — P. H.] The mistake was due to a copyist skipping from עשיתי to עליתי. [If we place אני at the end of the first hemistich, it cannot be explained according to GES.-KAUTZSCH, § 135, a, but only according to § 135, f. I believe that ברב רכבי represents the second hemistich, 40 and אני עשיתי חיל (cf. the beginning of v. 24) forms the first half of the line, but the preceding clause חרפת ארני ותאמר אל מלאכך חרפת ארני is a gloss which destroys the symmetry of the poem. For the restoration of עשיתי חיל = ט^l ἐποίησα δύναμιν after אל אני cf. SIEVERS, *op. cit.*, p. 440, n. 5, and for the transposition of the two hemistichs cf. l. 1 of couplet vi and l. 2 of couplet viii. — P. H.] 45

Point נאכרת, following ט καὶ ἔκωσα; the Assyrian boasts of deeds already done; cf. קרתי ושתיתי v. 24. S misrefers not only this and the following first persons to the future, but also עליתי, reading אל אעלה. It is remarkable that 50 ט renders this by a future, ἐγὼ ἀναβήσομαι (ט^l ἀνέβην), but not the subsequent forms.

Instead of מבהור, Is. 37, 24 reads the usual form מבהור; מבהור occurs only in one other corrupt passage 3, 19 *g. v.* [Cf. משקל = משקול Ezek. 4, 10 and above, p. 256, l. 12. — P. H.]

- 19 $\mathfrak{C}$ gives a very free paraphrase of this verse for fear of anthropomorphism; cf. above, p. 276, l. 51.
- (17) $\mathfrak{MST}$ ואת ארצם, $\mathfrak{GL}$ καὶ πᾶσαν τὴν γῆν αὐτῶν, $\mathfrak{U}^V$, rightly; cf. FIELD *ad loc.* The author of this addition took החריב in the sense of *to devastate*, but in this passage it signifies *to destroy, annihilate*; cf. 3,23; Is. 60,12; Jer. 50,21.27. The former signification belongs to a very late period of the language. It is not necessary to emend $\mathfrak{M}$ החריבו to החרימו, following DUHM, CHEYNE, MARTI.
- (18) $\mathfrak{M}$ ונתנו is grammatically impossible. Read, with Is. 37,19, ונתון; cf. above, p. 160, l. 45; p. 173, l. 26; p. 237, l. 7 and below, p. 289, l. 26.
- (19) $\mathfrak{MT}$ נא $\mathfrak{U}^S$ and Is. 37,20. If this prayer be rhythmical (cf. above, p. 277, l. 42) $\mathfrak{N}$ had better be retained.
 $\mathfrak{MST}$ אלהים, $\mathfrak{U}^S$ Is. 37,20; but this omission is due to an oversight.
- (20) For $\mathfrak{M}$ אמוץ בן ישעיהו (so, too, $\mathfrak{U}^V\mathfrak{S}$ and Is. 37,21) $\mathfrak{GL}$ has, with scribal expansion, H. υἱὸς Α. δ. προφήτης. Contrast above, p. 275, l. 32.
For $\mathfrak{M}$ אַל סנהריב (so, too, Is. 37,21) emend: על; cf. above, p. 276, l. 16.
- (21) [This *Song of Derision upon Sennacherib* falls into two sections: vv. 21-24 and 25-28. Each section is composed of five couplets, and each couplet consists of two pentapodies. The text should be arranged as follows:

I	בתולת בת-ציון בת-ירושלם:	21 ^b בזה לך לענה-לך את-חידך ראש הניעה	
II	ועל-מי הרימות? ^a על-קדוש ישראל:	22 את-מי חרפת ונדפת ותשא מרום עיניך	25
III	[בר-ב רכבי] ירכתי לבגון	23 ^β אני עשיתי חיל- עליתי מרום הרים	30
IV	מבקר ברשיו יער-קרמלו:	24 יציאתך קומת ארזיו יציאתך מלון קצה	
V	מים זרים זיאיי מצור:	24 אני ינקרתי ושתיתי יציאתך בקך פעמי	35
VI	{הלא שמעת} (1)-עתה הבאתיה	כה למרהוק אתה עשיתי למימי קדם יצרתיה	40
VII	ערים בצרות: חתו ובשו	26 ^δ להשקות גלים נצים וישביהן קצרי-יך	
VIII	גורלך רשע [ויתצור נגינת]:	היו כעשב שדה [כשדמה לפני יקמה]	45
IX	וצאתך ובאך ושא-ינג מבאוני:	27 לפני קמך ושבתיך ידיעתים התנגוך	
X	ומתני בשפתך אשר-באת בה:	28 ושמתי חקי באפך והשבתך בדרך	50

(α) 19,22 קול * (β) ביד מלאכך היספת אדני ותאמר * (γ) 24 כל * (δ) כה, 19 ותהי * (ε) 27 ואת (ζ) 27 אלי ויען התנגוך אלי

- 19 KAUTZSCH, § 19,k; NÖLDEKE, *Syr. Gr.*², § 33,A; cf. NESTLE in *Beitr. z. Assyrl.* 1,322 and OUSSANI in *Johns Hopkins University Circulars*, No. 163, June, 1903, p. 81^b,1.3). But according to KAT³, 39, n. 3 we should read תִּלְבָּשֶׁר = Assyrl. *Til-basēri*. — P. H.]
- (13) For מִסְטָאִי אִי and Is. 37,13 have אִיִּה. Either is possible. 5
 מִסְטָאִי לֵעִיר וּמֶלֶךְ לֵעִיר [^] V.xi.62.64.74.92.106, &c. שִׁחַ \ מִסְטָאִי *; it is not a Heb. construction. Probably the addition originated in a marginal gloss which was written in smaller characters; לֵעִיר looks like the name of city which has been wrongly read. Instead of מִסְטָאִי לֵעִיר וּמֶלֶךְ לֵעִיר repeats αὐτὸς ποῦ.
 מִסְטָאִי הֵנֶּע וְהָאֵל (V Aveς καὶ Οὐδού, Ἐλ καὶ Αἰναγ) is interpreted by Ἐ in a midrashic 10 manner; cf. above, p. 274, l. 48.
- (14) Instead of מִסְטָאִי הֵנֶּע הַסְּפָרִים read the singular הַסְּפָר on account of וִיפְרָשֶׁהוּ; and for the same reason read וִיקְרָאֵהוּ, as in Is. 37,14, instead of מִסְטָאִי וִיקְרָאֵם. The plural ending in מִסְפָּרִים is owing to dittography of the מ in מִסְפָּר. [Cf. below, p. 279, l. 12; see, however, Crit. Notes on Isaiah, p. 182^a, l. 45. — P. H.] מִסְטָאִי 15 have the plural throughout, reading for וִיפְרָשֶׁהוּ: καὶ ἀνέπτυσεν αὐτό, פִּנְסָא, וּפְרָסִינָן; Ἐ^L71.Cpl, on the other hand, have throughout the singular, τὸ βιβλίον . . . . καὶ ἀνέγχε αὐτό . . . . καὶ ἀνέπτυσεν αὐτό. Αὐτό 2° is also read by Ἐ^A. [Mistakenly in the present passage cannot be connected with פָּרַשׁ (Crit. Notes on Numbers, p. 51, l. 6); cf. Ezek. 2,10 and below, v. 16; פָּקַח יְהוָה עֵינֶיךָ וְרָאָה. — 20 P. H.]
 מִסְטָאִי הֵנֶּע v. 14^b (so, too, מִסְטָאִי and Is.) is a later specification of the subject; if it belonged to the original text, it would stand immediately after וִיעָל.
- (15) מִסְטָאִי הֵנֶּע וִיפְרָשֶׁהוּ לִפְנֵי חֻקֵּיהוּ [^] V (it is originally foreign to Ἐ; cf. FIELD and H-P. *ad loc.* שִׁחַ \ מִסְטָאִי * מִסְטָאִי מִסְטָאִי, the asterisk being apparently 25 misplaced) but vv. 19 ff. speak in favor of its genuineness. The clause was omitted in Ἐ through *homoteleuton*; it ends with לִפְנֵי יְהוָה like the preceding one. Is. 37,15 reads לִפְנֵי יְהוָה; then the preceding words are even more indispensable.
 For מִסְטָאִי הֵנֶּע 2° Ἐ^L has Κύριε παντοκράτωρ, S מִסְטָאִי, Is. 37,16 הֵנֶּע 30 צְבָאוֹת. But in the Book of Isaiah, as well as elsewhere, צְבָאוֹת is often expansion of an original הֵנֶּע; DUHM, CHEYNE, MARTI, therefore, regard it as an addition in this passage. It is true, יֹשֵׁב הַכְּרִבִּים is in favor of its being genuine (cf. 2 S 6,2) as has been rightly pointed out by BENZ. We infer, however, from v. 20 that the passage has been successively expanded by glosses: first, יֹשֵׁב הַכְּרִבִּים was 35 added, and then צְבָאוֹת. The different readings in vv. 20 and 31, הֵנֶּע or צְבָאוֹת are most satisfactorily explained by the assumption that צְבָאוֹת is due to scribal expansion. Nor can we conceive a reason why this solemn name should have dropped out. It is certainly safer not to depart from מִסְטָאִי than to insert, with OORT, both here and in v. 20, צְבָאוֹת. [Cf. also JHUC, No. 163, p. 89^b, gloss 1. 40 For מִסְטָאִי cf. above, p. 88, l. 51. — P. H.]
 Of the Prayer of Hezekiah (vv. 15^a–19) vv. 16.18.19 might be read rhythmically and grouped in four-line stanzas; but vv. 15.17 do not lend themselves to this arrangement. In v. 15 מִסְטָאִי לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ would have to be taken as the third line, and in v. 17 it would be necessary to place the cæsure after מִסְטָאִי 45 הַחֲרִיבוֹ. It is therefore questionable whether the author intended to give this prayer in poetic form.
- (16) מִסְטָאִי, but Is. 37,17 עֵינֶיךָ, pedantically conformed to אֹנֶךְ. [See, however, Crit. Notes on Isaiah, p. 182^a, l. 50 and above, p. 269, l. 36. — P. H.]
 מִסְטָאִי is rendered in S כֹּל דְּבָרֵי Is. 37,17; but כֹּל is scribal 50 expansion and must not, with OORT, be received into the text.
 For מִסְטָאִי שְׁלֹחַ read, with Ἐ^S and Is. 37,17, שְׁלַח; [contrast GES-KAUTZSCH, § 138,a; the suffix is clearly wrong; nor can we point שְׁלַחוֹ. — P. H.]

- BENZ., KITTEL, CHEYNE, MARTI, following G^L και ποῦ εἶσιν οὐ θεοί τῆς χώρας Σαμαρείας) insert אלהי ארץ שמרון after מפורים. OORT inserts merely איה אלהי שמרון.
- Instead of M כי read, with G^V and Is. 36, 19, וכי or have they (*i.e.* the gods of Samaria) delivered Samaria? cf. v. 22. This is superior to הָיוּ אוֹתוֹן read by KLOST., KAMPH., CHEYNE, MARTI, following G^V καὶ ὅτι. G^L μή, S וְלַחֲמֵהּ.
- (35) MGLS^T הארצות S; wrongly, ג'ג'ל following Is. 36, 20 הארצות האלה. If we insert האלה, it would produce a tautology with vv. 33f.
MGLS^T אשר הצילו את ארצם so, too, M Is. 36, 20. G^L δς ἐξείλατο τὴν γῆν αὐτοῦ, S ارحه جـ and G^V Is. 36, 20 δς τις ἐρρύσατο τὴν γῆν αὐτοῦ (cf. 2 Chr. 32, 14 ומנו אשר יכול להציל את עמו are inaccurate renderings).
- (36) M והחרישו is a grammatical blunder; read יוחרשו, and cancel העם as a correct but unnecessary gloss; both in accordance with Is. 36, 21 and G. ST render M. MGLS^T היא (so, too, Is. 36, 21) ^ G^V, but this omission is probably wrong. S paraphrases, مذهبهم، محلل فم هائم. [M כי מצות המלך היא may can only mean: for it is the order of the king, not: it was the order of the king. Nor can M לא אלהים כי לא אלהים in 19, 18 be translated: for they were no gods (so AV; cf. KAUTZSCH's Text-bibel: denn das waren nicht wirkliche Götter). M היא may be a corruption of יצאה (cf. ἐξηλθεν δόγμα Luke 2, 1). — P. H.]
- (37) MVLST^E וייבא; G⁴⁴ καὶ εἰσηλθον, SH حلهو. Either is possible. 20
For G^V Σαφαν = M אפה above, p. 271, l. 40.
M before דברי (so, too, Is. 36, 22) is the reading of the Eastern recension; the Western text omits the nota accusativi; cf. BÄR and GINSBURG ad loc.
- (2) M ושכנא; Is. 37, 2 ואת שכנא, and this is perhaps right. 25
[BURNLEY notes that after καὶ Σομναν τὸν γραμματέα G^L has the curious insertion καὶ τὸν Ζαιτην καὶ τὸν Σουμαιησουμαι καὶ τὸν Μακραπην τὸν γέροντα. Possibly Ζαιτην and Σουμαιησουμαι represent marginal notes of three various spellings of the name שבנא; Σουмайшсумай is perhaps a corruption of Σωμα η̄ Σουμα = 30 Σομνα, שבנא. — P. H.]
M בן אמון is scribal expansion, as is shown by its position after הנביא. VLS^T have the words in the same suspicious order. GL.xi.64-71.106.119.120, &c. πρὸς Ἡσαϊαν υἱόν Αμωσ τὸν προφήτην (G⁴⁴-158.247.Ald Αμμως) and Is. 37, 2 הנביא בן אמון ישעיהו obliterate this by restoring the normal sequence.
- (3) MGLS^T ויאמר; so, too, Is. 37, 2; but G^V καὶ εἶπεν, scil. Eliakim, which is also possible. 35
For M צרה ותוכחה נוצצה G^V has θλίψεως καὶ ἐλεγμοῦ καὶ παροργισμοῦ, G^L θλίψεως καὶ ὀνειδισμού καὶ ἐλεγμοῦ καὶ παροργισμοῦ (cf. G^L Is. 37, 3 ΘΛ. κ. ὈΝ. Κ. ΕΛ. καὶ ὀργῆς), either תוכחה or נוצצה being rendered by a doublet. 40
The proverbial saying באו בנים עדמשבר is periphrased by all the Versions: G^L ἤλθον (οἱ) υἱοὶ ἔως ἀδίνων (Is. 37, 3 ἥκει ἡ ὑδὺν τῇ τικτούσῃ), S الله سفل حتى، عرفتنا عرق كاتחתا ديتبا على متبرعا وحتلا,
For M לדרה (L למיר, but CP למי לפ, cf. G^L Is. 37, 3 ισχύν δὲ οὐκ ἔχει τοῦ τεκεῖν) G reads τῇ τικτούσῃ, S لذرده، i. e. לזירה. Nor is the nomen verbale לדר certain 45 in Jer. 13, 21; but it seems to be warranted by Hos. 9, 11. It is therefore better to retain M, although בנים and לדרה would be fitly contrasted. [Cf. also above, p. 184, l. 4. — P. H.]
- (4) M כל in MVT^C את כל רברי G^LS and Is. 37, 4, is scribal expansion.
T לחקר אלהים חי MGS^T is a euphemistic rendering just as T קדמותי at CP + אחיה (יהוה אחיה) דשמיעין קדמותי 50 as T אשר שמע יהוה אחיה M (CP + חסד), more plainly, S והוכיח ברברים MGLS^T paraphrases, correctly as to the sense, ועקרב פורענות על כל פנתמיא. G^V καὶ βλασφημεῖν ἐν λόγοις (Is. καὶ ὀνει-

- 18 For **MS^C** דבר **U** has, wrongly, τοὺς λόγους; so, too, Is. 36, 13: את דברי. This incorrect reading has crept also into various codd. and edd.
- (29) To **MS^{LST}** ישא **U** adds, by way of explanation, (μὴ ἐπαίρετω = ישא) . . . λόγοις. **MS^{VP}** מירו is rightly wanting in Is. 36, 14. It is clear, if only from the suffix, that it is a gloss. **U** ἐκ χειρός μου, **S** אֶל־יָדַי, **U** מן ידֵי are subsequent corrections, 5 and we must not, with HOUBIGANT, KEIL, THEN., KAMPH., GRÄTZ, KITTEL, emend: מירי. The Eastern recension has מירו as K^{ethib}, Q^{rê} מירי.
- (30) For **M** יהוה אל read יהוה על; cf. above, p. 272, l. 32. For **MS^{LST}** ולא **U** has οὐ μὴ, Is. 36, 15 without prefixed ו, and this is right. The speech is more impressive without ו. 10
M את **U** Is. 36, 15, and this omission is right.
- (31) **MS^{VS^T}** מלך אשור, Is. 36, 16 המלך אשור; is in both passages an addition, cf. note on v. 23. **U** even adds ὁ βασιλεὺς ὁ μέγας after ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων. In **MS^{VS^T}** עשו אתי כרכה **U** adds after εὐδοκίαν (= εὐλογία, Δ for Λ): ἑαυτοῖς. **MS^{LST}** ואכלו וגו' is miscorrected in **U** καὶ πίεται ἀνὴρ τὴν ἀμπελον αὐτοῦ καὶ 15 ἀνὴρ τὴν συκῆν αὐτοῦ φάγεται καὶ πίεται ὕδωρ κτλ. This alteration is due to some one who preferred drinking wine to eating grapes; [cf. also *Beitr. zur Assyrr.* 4, 584, l. 19. For **M** תאננתו read תאננתו; cf. above, p. 163, l. 4; p. 216, n. **. — P. H.]
- (32) **MS^{VS^T}** כארעא טבא כארעכון, **U** אל ארץ כארעכם is paraphrased in **U**, **U** εἰς γῆν ὡς εἰς 20 τὴν γῆν ὕμῶν. In **M** ארץ דגן ותירוש **U** ארץ, but this is wrong inasmuch as it disregards the rhythmic arrangement of the speech. For **M** תירוש cf. Crit. Notes on Genesis, p. 81, l. 43. For **M** ארץ לחם וכרמים **U** have καὶ ἄρτου καὶ ἀμπελώνων disregarding **M** ארץ 25 (cf. above, l. 22). **S** אֶל־יָדַי, **U** renders **M**; so, too, the paraphrase of **U**, ארעא חקלן וכרמין. We have no right to emend, with MEINHOLD (cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 112, l. 53; p. 86, l. 16) חלקים for לחם; this would be an insignificant expression. **M** וְהָיָה לָנוּ (U εὐλαίας ἐλαίου) is unnecessarily labored; **S** וְהָיָה לָנוּ 30 and **U** ארעא דויתהא עכרין משחא והיא עבדא דבש, appending the remainder each in its own way. **U** anticipates καὶ ἐλαίας in the preceding clause, rendering γῆν ἐλαίου καὶ μέλιτος. In Is. 36, 17 the last clause ויהי ארץ יצהר ורש has dropped out through homœoarcton, and this entailed the omission of the following clause ותחית ולא תמות; besides, the parallel phrases have only two single nouns. 35 Cancel וית.
- MS^T** אתחכם אל חוקיהו כי יסית אתכם is presupposed also in **S**; the clauses, however, are there differently connected, the second being added with **U** instead of **M** כי. In Is. 36, 18 we have simply יסית פן. This is an intentional alteration to eliminate the tautology (v. 32^b = v. 31^a) due to the insertion of vv. 32^b-35; 40 but the clause thus loses its connection.
- (33) **MS^T** והיכלו הציילו; Is. 36, 18 והיכלו looks like an abridgment. **S** paraphrases, 45
U אֶל־יָדַי, **U** אֶל־יָדַי, **U** אֶל־יָדַי, **U** אֶל־יָדַי.
- (34) For **MS^{VP}** איה **U** has ואיה, **S** איה; but the asyndetic sequence is more rhetorical and must be regarded as the original reading. 45
M הנע וענה **U** (S^H אֶל־יָדַי, **U** אֶל־יָדַי) here, and in **M** and **U** Is. 36, 19. They were probably added from 17, 24; 19, 13. **S** אֶל־יָדַי, **U** smooths **M**. **U** הלא 45
הלא טליליונן ואגלאונון (U הלא טליליונן ואגלאונון) Has he not dispersed them and carried them captive? takes the forms as verbs, Hif'il of נוע and Pi'el of ענה. Similarly **S** in Is. 37, 13: ἀνεστάτωσε καὶ ἐταπεινώσῃ; cf. FIELD *ad loc.* and 50 below, p. 277, l. 10.
Seeing that the gods of Hamath, Arpad, and Sepharvaim have nothing to do with the gods of Samaria, we must either cancel ^b or (with KLOST., KAMPH.,

- 18 (16) For אֱלֹהֵי שָׁמַיְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ Ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡμεῖς οἱ υἱοὶ τοῦ οὐρανοῦ ἔσται ἡμῶν ὡς πατήρ καὶ ὡς υἱός. For אֱלֹהֵינוּ יהוה היכל דלתות הים Ὁ θεὸς τὰς θύρας ναοῦ — a mistake which may be due to an omission.
- אֱלֹהֵינוּ may be miswritten for some other name. The same opinion is expressed by KLOST. (followed by KITTEL *ad loc.*). But the original name can hardly have been Solomon, as KLOST. supposes; this is excluded by מֶלֶךְ יְהוּדָה. Besides, Solomon is a person whose merits have constantly been increased by tradition, not diminished. Nothing would have been detracted from him in this case in favor of Hezekiah. Moreover, the passages in the Account of the Buildings, which refer to the golden ornaments in the Solomonic Temple, represent the latest additions; cf. p. 88, l. 45. The text may have read originally עֲזַרְיָה; cf. Is. 2, 7.
- (17) For אֱלֹהֵינוּ וישלח S has, with scribal expansion, אֱלֹהֵינוּ וישלח, thus obliterating the gap between vv. 16 and 17 which are derived from different sources.
- Is. 36, 2 mentions only the Rab-shakeh, as the leader of the Assyrian army and the envoy of Sennacherib, and in the following account he alone plays a part, which would be unintelligible if the Tartan had really been present, since the latter had the highest military rank after the sovereign. The mention of the Tartan and the Rab-saris in this verse is due to the antiquarian learning of a later reader. In accordance with this, read: ויעל ויבא, and ויעמר as in Is. 36, 2, where וירשם was omitted through homoteleuton. The second ויעלו (S) is due to dittography. The transmission of the text in the Heb. codd. and edd. is here naturally somewhat confused; cf. DE ROSSI and GINSBURG *ad loc.*
- The Western recension writes רַב־שָׂקָה; the Eastern recension, רַב־שָׂקָה without Maqqef; see BÄR and GINSBURG *ad loc.* and *ad* Is. 36, 2 (cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 113, l. 4). [For the meaning of this term (= שַׂר הַמִּשְׁקִים) cf. KAT³, 651, n. 10. WINCKLER (KAT³, 273, n. 3) thinks it possible that the text read originally וישלח מֶלֶךְ אֲשׁוּר את חֲתָן; the *tártanu* was the commander-in-chief, but חֲתָן was subsequently displaced by רַב־שָׂקָה.]
- אֱלֹהֵינוּ means chief eunuch; contrast WINCKLER, AoF I, 138; HALÉVY, RÉJ 20, 6. — P. H.]
- אֱלֹהֵינוּ, Is. 36, 2, מַלְכֵנוּ, are mere transcriptional variants.
- אֱלֹהֵינוּ, ὁ ἐν τῷ ὑδραγωγῷ, כְּמוֹתָהּ, ὁ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐν τῷ ὑδραγωγῷ contains a doublet. ὁ ἐν τῇ ἀναβάσει = אֱלֹהֵינוּ, אֱלֹהֵינוּ, with the note אֱלֹהֵינוּ; cf. also FIELD *ad loc.*
- (18) אֱלֹהֵינוּ ויקראו אל המלך, ὁ καὶ ἐβόησαν πρὸς Ἐζεκιάν, Is. 36, 2, is scribal expansion. A. S. C. too, Is. 36, 3; ὁ καὶ ἐξήλαθε, but ὁ καὶ ἤλαθον. It is impossible to decide what was written by the narrator.
- Instead of אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵינוּ read אֱלֹהֵינוּ in accordance with the text of Isaiah and ὁ πρὸς αὐτόν; cf. note on v. 17.
- אֱלֹהֵינוּ בן חלקיהו, ὁ. On the other hand, ὁ אֱלֹהֵינוּ בן אסף (ὁ υἱὸς Σαφαν, cf. below, p. 275, l. 22): The names חלקיהו and אסף remind us of c. 22.
- (19) אֱלֹהֵינוּ הנרוול is warranted by אֱלֹהֵינוּ and Is. 36, 4, [also by the frequent recurrence in the Assyrian historical texts of the phrase šarru rabū (*šarru dannu, šar kiššati*) šar (*māt*) Aššur; cf. e. g. the beginning of the Sennacherib Prism (KB 2, 81). — P. H.] אֱלֹהֵינוּ * is not supported by the MSS of ὁ. This adjective cannot well be dispensed with before מֶלֶךְ אֲשׁוּר; only in conjunction with this phrase could אֱלֹהֵינוּ be regarded as scribal expansion. What we find in v. 23 is not in favor of the theory that the Great King of Assyria was originally styled simply המלך, since in that passage המלך is preceded by אֲדָנִי; and אֱלֹהֵינוּ is favored by v. 28.
- For אֱלֹהֵינוּ אשר במחת ὁ has ὁ πέποιθα σου καὶ πᾶς λουδα. [According to BURNEY this addition may be due to corruption of Σὺ εἶπας = אֲמַרְתָּ which is missing in ὁ at the beginning of the following verse (cf. p. 272, l. 4). — P. H.]

18 ולא קבילו למימריה ולא עבדו רעותה $\mathfrak{C}$ ולא שמעו ולא עשו $\mathfrak{MS}$.

(13) $\mathfrak{MS}$ ויהי בארבע $\mathfrak{I}$, Is. 36, 1. ובארבע $\mathfrak{C}$.

For חוקיהו (so, too, Is. 36, 1) B $\bar{\mathfrak{A}}$ R reads חוקיה according to the Masorah *ad* Zeph. 1, 1. This, it may be supposed, is the original reading; this verse, just as v. 16, belongs neither to the fragment of an historical narrative, which is preserved in 5 vv. 14 f. (with which modern commentators generally misunite those two verses), nor to the legend, vv. 17 ff., but to the Epitomist whose mode of representation is plainly apparent in them.

[According to PRÁŠEK, *Sanheribs Feldzüge gegen Juda* (in the *Mittheilungen der Vorderasiatischen Gesellschaft*, 1903, No. 4, p. 13) v. 13 belongs to the first 10 account (vv. 14–16), not to the second account (18, 17–19, 9). The same view was expressed by WINCKLER, *Alttestamentliche Untersuchungen*, p. 34. Cf. also PRÁŠEK's review of GOTTFRIED NAGEL, *Der Zug des Sanherib gegen Jerusalem* (Leipzig, 1902) in PEISER's *OLZ* 6, 167 (April, 1903); KAT³, 273; and the notes on the English translation of Isaiah, in the Polychrome Bible (New York, 1898) p. 164. 15 For $\mathfrak{M}$ סְנַחְרִיב it would be better to point סְנַחְרִיב or סְנַחְרִיב (not סְנַחְרִיב, KLOST.) = סְנַחְרִיב = Assy. *Sin-axe-erib* (or *erba*) *i. e.*, Sin increased the brothers. $\mathfrak{V}$ Σεννα-
χηρειμ, $\mathfrak{A}$ Σενναχηρειμ, $\mathfrak{L}$ Σενναχηρειμ* (for *m* = *b* see Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 67, l. 34). The doubling of the *n* is due to progressive assimilation of the *s*; cf. *xiṭtu* 'sin' = *xiṭ'u*; see HAUPT, *Die sumerischen Familiengesetze* (Leipzig, 1879) 20 p. 10, n. 1. Cf. the corruption of the name *Ašur-axa-iddin*, $\mathfrak{M}$ אֶשְׁרֵאֲחִידִין for אֶשְׁרֵאֲחִידִין; אֶשְׁרֵאֲחִידִין Ezr. 4, 10 = *Ašur-bân-apal*; $\mathfrak{M}$ אֶשְׁרֵאֲחִידִין for אֶשְׁרֵאֲחִידִין, *Khshayārsha* (see Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 31, ll. 23, 48); see also below, p. 303, l. 3.

The name of the Moon god must have been originally *Šin* (with ש) *i. e.* a biconsonantal noun (like *binu* 'son', *ilu* 'god', &c.) from the same root from which 25 the stem שנה *to change* is derived. For ס = Assy. *š* see above, p. 263, l. 51; and for the 'construct state,' above p. 262, n. **. *Šin*** 'moon, month' seems to be contained in the common Assy. word *sinništu* 'woman' (cf. נָשִׁים, נִשָּׁא, נִשְׂאָה, &c.) which may be a compound of *šin* 'month' and *nīš* 'sick' (cf. יָנִישׁ = יָנִישׁ Lev. 15, 33. In Arabic نَسَبَتِ الْمَرَأَةَ *nasi'at el-mar'e* the original meaning 30 (حَاضَتِ) is reversed (cf. قَرَأَ). The feminine form *sinništu* is secondary; the original form was without the feminine נ (*sinniš*); cf. عروس *erūs*, Assy. *Ištaritu* for *Ištar*, &c. and WRIGHT-DE GOEJE³ 1, 187, B. The initial *s* in *sinništu* for *šinništu* is due to dissimilation; cf. Crit. Notes on Genesis, p. 81, l. 51; Isaiah, p. 116, l. 29. For Assyrian compounds cf. above, p. 175, n. *. — P. H.] 35 $\mathfrak{MS}$ כל; so, too, Is. 36, 1, $\mathfrak{A}$ $\mathfrak{V}$ ^L, and this is right.

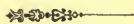
(14) $\mathfrak{C}$ καὶ ἀπέστειλεν . . . ἄγγελους is a free rendering of $\mathfrak{MS}$ וישלח, just as $\mathfrak{A}$ ἐχρύσωσεν (v. 16) = $\mathfrak{M}$ אשר צפה $\mathfrak{A}$.

$\mathfrak{M}$ לאמר $\mathfrak{C}$ λέγων, $\mathfrak{C}$ למימר; but $\mathfrak{S}$, as usual, لا اقول.

[For $\mathfrak{M}$ חטאתי cf. note 33 of my paper on the Poetic Form of the First Psalm 40 (*Hebraica* 19, 140). — P. H.]

$\mathfrak{M}$ אשר $\mathfrak{V}$ $\mathfrak{C}$ ויתר $\mathfrak{L}$ καὶ ὅσα, $\mathfrak{S}$ $\mathfrak{S}$ smooth the text, but the insertion of the conjunction is wrong.

For $\mathfrak{M}$ $\mathfrak{V}$ $\mathfrak{C}$ ושלש $\mathfrak{L}$ has, incorrectly, καὶ τριακόντα; [cf. above, p. 253, l. 35.]

* [The Assy. plural ending *-e* (for *en*, *-eni*, *aini*, *āni*) which is identical with the Heb. *-ē* in the construct state of the plural, was afterwards pronounced *î*; see HAUPT, *The Assyrian E-vowel* (Baltimore, 1887) p. 4. Heb. שָׁרִים is the plural of the 'genitive,' but שָׁרִי is the plural of the 'accusative' = *šarre*, *šarren(i)*, *šarrāni*. See above, p. 206, l. 34 and n. || of my paper cited above, p. 268, l. 44.

** POGNON, *L'inscription de Bavian* (Paris, 1879) p. 167 stated that OPPERT had found the name of the Moon-god in the form *Šimm*; cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 26, ll. 25, 29; p. 58, l. 14. — P. H.]

- 18 אֶלְעָזָר; וְהָיָה חַדְשׁ כִּי יָדוּ הַיְמִים הַחֲמֵשִׁים הַזֵּה בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִקְדָּשִׁם לֹא אָבְדָה.
 אֶלְעָזָר כֻּלָּם אֲסֻפְּתִים סָבִיב לִבְכֻשׁ חֶמֶץ חֶמֶץ לֵבָן.
 אֶלְעָזָר; ὅτι καὶ ἐκδάλεσεν, of course, not Hezekiah, but הֶזְקְיָא. This impersonal construction is by no means exceptional. It is not necessary to read the Nifal spelling for וְיִקְרָא (so KLOST. and OORT). But אֶלְעָזָר might be a remnant of the obsolete spelling for וְיִקְרָא. ὅτι renders καὶ ἐκδάλεσεν, S אֶלְעָזָר, T לִיהֵא. [Contrast p. 223, l. 32; p. 229, l. 37; p. 243, l. 12; p. 286, l. 53; p. 289, l. 19; p. 290, l. 11. The vocalization of אֶלְעָזָר is not certain: ὅτι Νεσθαλει, ὅτι Νεσθᾱν, ὅτι Νεσθᾱν. According to CHEYNE (EB 3387) the original word may have been לְיוֹחָן. The name נְחִשְׁתָּן is probably not derived from נְחִשְׁתָּ, but connected with נְחִשׁ; cf. BURNES ad loc. and STADE, Gesch. Isr. I, 467; KAT³, 503–505. — P. H.]

(5) אֶלְעָזָר, S smooths over by prefixing the conjunction, אֶלְעָזָר. AḡLṢT supplies the subject, ἤλπισεν Ἐζεκίας.
 In אֶלְעָזָר^{A.121.247} S כל, בכל מלכי is scribal expansion; read במלכי in accordance with ὅτι ἐν (τοῖς) βασιλευσίν.
 אֶלְעָזָר is sufficiently shown by its form to be an addition.

(6) אֶלְעָזָר; S, smoothing over, אֶלְעָזָר.
 אֶלְעָזָר יהוה AḡV, and this omission is right; it is scribal expansion; cf. also FIELD ad loc. [and Crit. Notes on Numbers, p. 57, l. 10. — P. H.]
 אֶלְעָזָר משה AḡL, with scribal expansion, from v. 8, τῷ Μωσῇ πατρὶ αὐτοῦ.

(7) אֶלְעָזָר יהוה is a grammatical blunder; either emend: יהוה, or invert: יהוה היה. This blunder was the occasion of the further errors: אֶלְעָזָר instead of ישכיל, and אֶלְעָזָר instead of יצא.
 אֶלְעָזָר אשר יצא; all the Versions translate freely: T בכך אתר דנפק, ὅτι καὶ ἐν πᾶσιν οἰς ἐποίει (A^{xl.55-56.71}, &c. A^u καὶ), S אֶלְעָזָר יצא, אֶלְעָזָר.
 אֶלְעָזָר וימרר AḡL pedantically supplies the subject, καὶ ἠθέτησεν Ἐζεκίας.

(8) אֶלְעָזָר, S again אֶלְעָזָר; cf. v. 4.
 אֶלְעָזָר נבוליה Both the plural and the zeugma are objectionable, and we should expect נבולום. It is true, we might easily read, following KLOST., נבוליה ממגדל for אֶלְעָזָר נבוליה ממגדל (*haplography*; cf. above, p. 82, l. 17); but the zeugma is rather harsh. Read, in accordance with ὅτι καὶ ἔως ὀρίου αὐτῆς, נבולה = the whole of Philistia as far as the territory of its southernmost city.
 For אֶלְעָזָר עיר read עיר following, ὅτι καὶ ἔως, S אֶלְעָזָר.

(9) For אֶלְעָזָר בשנה יהוה S has simply אֶלְעָזָר, ὅτι ἐγένετο.
 אֶלְעָזָר רביעת with *scriptio defectiva* in the last syllable according to the Masorah.

(10) The division between vv. 9 and 10 is wrong: וְיָצָא עֲלֵיהֶם אֶלְעָזָר v. 9 is to be joined to the opening sentence of v. 10, וְיָצָא עֲלֵיהֶם אֶלְעָזָר שנים; both verbs have the same subject, Shalmaneser. Also ὅτι καὶ κατέλαβeto αὐτήν and S אֶלְעָזָר take the form as singular; only T has the plural in accordance with the Masoretic punctuation.
 For אֶלְעָזָר נלכה ὅτι, misjoining אֶלְעָזָר בשנת שש ונוי to the preceding clause, as a second note of time, has καὶ συνελήμφθη. In 17,6 we have the active construction.

(11) אֶלְעָזָר אשר 17,6, is necessary owing to the changed construction.
 אֶלְעָזָר את ישראל, את תִּהְיֶה Σαμάρειαν which appears to be the original reading, the suffix in וינחם notwithstanding; it certainly is in accordance with the facts; cf. 16,9; 24,14; Jer. 20,4. אֶלְעָזָר וינחם he led them is already expressed by וינחם. All the Versions pronounce the word in this way: ὅτι καὶ ἔθηκεν αὐτούς, ὅτι καὶ ἔθετο αὐτούς, S אֶלְעָזָר, T ואשרנון; see also 17,6.
 For אֶלְעָזָר נהר אֶלְעָזָר, see notes on 17,6 (p. 261, ll. 40.45).

(12) אֶלְעָזָר S supplies the subject, οὐκ ἥκουσαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ; T paraphrases
 על דלא קבילו למימר דיי. (למרא).

- 17 doublet of $\alpha\upsilon\tau\omega\iota\varsigma\ \alpha\upsilon\tau\omega\upsilon\upsilon$ = הראשונים. The contrast with היום warrants הראשון, while attests the suffix. Consequently the original reading has been preserved in $\mathcal{G}^L$, and it was still read by the author of v. 40. $\mathcal{M}$ כמשפטים הראשנים is due to the erroneous insertion [cf. p. 301, l. 16] of the *mater lectionis*, כמשפטים being read כמשפטים to which the following הראשון (cf. v. 40) was conformed. 5
- $\mathcal{M}$ אינם, but $\mathcal{G}^V$ $\alpha\upsilon\tau\omega\iota\varsigma\ \varphi\omicron\beta\omicron\upsilon\nu\tau\alpha\iota\ \kappa\alpha\iota\ \alpha\upsilon\tau\omega\iota\varsigma\ \pi\omicron\iota\omicron\upsilon\theta\iota\varsigma$: אינם was twice misread הם (not הָנֶם, KLOST.) and יהוה dropped out by mistake just as $\mathcal{M}$ הראשון (see above, p. 267, l. 53; cf. below, l. 27).
- $\mathcal{M}\mathcal{G}^V\mathcal{T}$ וכמשפטים כחֲקָתָם is not to be emended to וכמשפטי, but is to be canceled as a gloss; cf. v. 37. We must also drop the ι prefixed to $\pi\omicron\iota\omicron\upsilon\theta\iota\varsigma$ 10
- $\mathcal{G}^L$ $\delta\iota\kappa\alpha\iota\omega\mu\alpha\tau\alpha\ \kappa\alpha\iota\ \tau\acute{\alpha}\ \kappa\rho\acute{\iota}\mu\alpha\tau\alpha\ \kappa\alpha\iota\ \tau\acute{\alpha}\varsigma\ \acute{\epsilon}\nu\tau\omicron\lambda\acute{\alpha}\varsigma\ \kappa\alpha\tau\acute{\alpha}\ \tau\omicron\upsilon\upsilon\ \nu\acute{o}\mu\omicron\upsilon\upsilon$, smoothing over by transposing and omission of the suffixes.
- $\mathcal{M}$ אשר שם שמו ישראל is not good Hebrew and somewhat strange beside אתם v. 35. $\mathcal{M}$ שם might be due to dittography of the following שמו; but the whole clause is perhaps a later addition. Nevertheless we have not canceled it, since it is attested 15
- by all the Versions.
- (35) $\mathcal{G}^V$ inaccurately omits $\mathcal{M}\mathcal{G}^L\mathcal{S}\mathcal{T}$ ולא before תשתחוו.
- (36) $\mathcal{S}$ has $\text{אל פלס} = \mathcal{M}$ אתו תיראו, and adds אל פלס at the beginning of the verse. $\mathcal{M}\mathcal{G}^L\mathcal{S}\mathcal{T}$ 2° , $\mathcal{G}^V$ καί , inaccurately.
- (38) $\mathcal{M}$ אשר כרתו $\mathcal{S}$ وَأَمْعَدَ , $\mathcal{T}$ רגורית, but $\mathcal{G}$ ἦν διέθετο , and this is right, as is evident 20
- from the context (note especially כהב v. 37). We must emend, following OORT, כרת.
- (39) $\mathcal{M}\mathcal{G}^L\mathcal{S}\mathcal{T}$ מיר, $\mathcal{G}^V$ simply $\acute{\epsilon}\kappa$.
- (40) V. 40 has been entirely misunderstood in $\mathcal{G}^V$ $\kappa\alpha\iota\ \omicron\upsilon\kappa\ \acute{\alpha}\kappa\omicron\upsilon\sigma\epsilon\sigma\theta\epsilon\ \acute{\epsilon}\tau\iota\ \tau\acute{\omega}\ \kappa\rho\acute{\iota}\mu\alpha\tau\iota\ \alpha\upsilon\tau\omega\upsilon\upsilon\ \delta\ \alpha\upsilon\tau\omega\iota\varsigma\ \pi\omicron\iota\omicron\upsilon\theta\iota\varsigma$, $\mathcal{M}\mathcal{G}^L\mathcal{S}\mathcal{T}$ שמעו being taken as imperative and as the conclusion of the admonition given in the preceding section. This verse, however, 25
- forms the transition to the conclusion of the section vv. 24–28, which we find in v. 41. Owing to this misunderstanding $\mathcal{G}^V$ $\mathcal{M}$ הראשון, rendering as though the text read אשר after כמשפטים.
- (41) $\mathcal{M}\mathcal{G}^L\mathcal{T}$ ויהיו הנזים האלה $\mathcal{S}$ paraphrases, $\text{وَلَهُمْ نَزَامٌ بِهَذِهِ}$, $\mathcal{M}$ وَأَنْتَ , $\mathcal{T}$ وَأَنْتَ , $\mathcal{S}$ وَأَنْتَ , $\mathcal{G}^L$ وَأَنْتَ ; $\mathcal{S}$, for the sake of clearness, وَأَنْتَ , $\mathcal{G}^L$ وَأَنْتَ ; $\mathcal{G}^L$ وَأَنْتَ insert 30
- وَأَنْتَ . $\mathcal{S}^H$ وَأَنْتَ * instead of وَأَنْتَ .

- 18 (1) $\mathcal{M}\mathcal{G}^L\mathcal{T}$ ויהי $\mathcal{S}$, occurs only here in the introductory formula, and cannot therefore be derived from the pre-Exilic author of the History of the Kings. With regard to $\mathcal{M}\mathcal{G}^L\mathcal{S}\mathcal{T}$ מלך יהודה for על יהודה see note on 8, 16.
- (2) $\mathcal{M}\mathcal{S}\mathcal{T}$ היה $\mathcal{G}^V$; $\mathcal{G}^L$, more explicitly, ἦν Ἐζεκίας . $\mathcal{M}\mathcal{S}\mathcal{T}$ אבי $\mathcal{G}^V$ Ἀβου which may be miswriting for $\text{Ἀβίου} = \text{אביה}$ 2 Chr. 29, 1. $\mathcal{G}^L$ 40 Ἀβουθ , $\mathcal{G}^L$ Ἀβουθ , $\mathcal{G}^L$ Ἀβουθ , $\mathcal{G}^L$ Ἀβουθ are scribal errors due to the following θυγάτηρ . There is no reason for taking exception to the shortened form אבי ; cf. NÖLDEKE in the Vienna Oriental Journal (WZKM) 6, 310. [For $\text{אבי} = \text{אביה}$ cf. *abî* 'my father' = *abîja*, originally *abîjā*; see Johns Hopkins University Circulars, No. 114 (July, 1894) p. 111^a. — P. H.] 45
- $\mathcal{M}$ זכריהו, 2 Chr. זכריהו.
- (3) $\mathcal{M}\mathcal{G}^V\mathcal{S}\mathcal{T}$ ויעש $\mathcal{G}^L$, more explicitly, $\kappa\alpha\iota\ \acute{\epsilon}\pi\omicron\iota\eta\sigma\epsilon\ \dots \text{Ἐζεκίας}$.
- (4) $\mathcal{M}\mathcal{G}^L\mathcal{T}$ הוא $\mathcal{S}$ وَأَنْتَ ; cf. v. 8. $\mathcal{M}\mathcal{G}^V\mathcal{L}\mathcal{S}\mathcal{T}$ את המצבת $\mathcal{G}^L$ ἀντίμαρτυρον , with scribal expansion, πᾶσας τὰς στήλας ($\mathcal{G}^L$ πᾶσας στήλας); $\mathcal{S}^H$ وَأَنْتَ . 50
- $\mathcal{M}$ וכתת $\mathcal{S}$ وَأَنْتَ , $\mathcal{T}$ וَأَنْتَ , $\mathcal{G}^V$ $\kappa\alpha\iota\ \tau\omicron\upsilon\upsilon = \text{וְאֵת}$, $\mathcal{S}^H$ וְאֵת ; this, it may be supposed, represents an earlier stage of the text (cf. ZAT 6, 171 = STADE, *Akad. Reden und Abhandlungen*, 214). $\mathcal{G}^L$ supplies the subject, $\kappa\alpha\iota\ \sigma\upsilon\upsilon\acute{\nu}\epsilon\kappa\omicron\upsilon\sigma\epsilon\nu\ \text{Ἐζεκίας}$.

ed v. 21 which cannot, with KITTEL, be connected with v. 18; but it is not probable: we should expect in this case **את ישראל**, and the following clause leads us to think that **ישראל** is subject, not object. Then **ὅτι πλὴν ἰσραὴλ ἐπάνωθεν οἴκου Δαυιδ** is based on a corrupt text which read **רק** for **מעל** **קרע**. The absence of the verb led to the wrong rendering of **מעל** (cf. below, l. 14) by **ἐπάνωθεν**. The text rendered by **ὅτι** is impossible: (a) **רק** is out of place in view of the relative proportions of Israel and Judah; — (b) there is no verb. KLOST. tries to overcome this difficulty by the emendation **כי רק ישראל מעל בבית דוד**, but this does not help much, since it does not remove the first objection. **ὅτι πλὴν ὅτι ἐργάγη ὁ ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ οἴκου Δαυιδ** represents an amalgamation of the text exhibited by **ὅτι** with some other version which may either be based on our text (**קרע** being pronounced **קרע**) or on a text which read **נקרע** instead of **מעל קרע**.

מַעַל is well attested by 8, II, II; I S 15, 28; Ez. 13, 20.

In the same way *סֵפֶר חֻמֵּי יִשְׂרָאֵל* and *אֲרֵי אֲתַפְּלִינוּ* ¹⁵ (*סֵפֶר* take *יִשְׂרָאֵל* to be the subject, and likewise they seem to have read *חֻמֵּי*; or they may have considered *אֲרֵי* to be intransitive. The excision before *יִשְׂרָאֵל* of *אֵת*, however, may be due to a hand which took exception to the change of subject in v. 21^{ab}; it will therefore be safest in this case not to depart from the Received Text, lest we run the risk of restoring a 20 text which never existed.

For אֱלֹהֵינוּ GL has καὶ ἐβασίλευσαν ἐφ' ἑαυτούς, § 10a, but these additions represent expansions, not the original text.

אִל K^ethîb: וִירָא Q^rê וַיִּרְאֵהוּ וַיִּרְאֵהוּ וַיִּרְאֵהוּ. Neither a derivation
 of וִירָא, nor of וִירָא = וִירָא lurks in the K^ethîb: as has been rightly observed by 25
 PERLES (*Analekten*, p. 82) וִירָא is a conflate reading combining the two variants
 וַיִּרְאֵהוּ (*cf.* Deut. 13, 6) and וַיִּשָּׂא. This is attested by וַיִּשָּׂא and וַיִּרְאֵהוּ (*cf.* S^T
 19, 10) and it is preferable because it is the more difficult reading. מֵאַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 also warranted by וַיִּשָּׂא וַיִּרְאֵהוּ וַיִּרְאֵהוּ וַיִּרְאֵהוּ, belongs, of course, only
 to the reading וַיִּרְאֵהוּ, but not to the reading וַיִּשָּׂא.

והחטאים, disregarding the Waw consecutive according to later usage.

The last three words are probably a late addition. According to the Epitomist Jeroboam did not commit a great sin but a special sin; *cf.* above, p. 146, l. 7.

(22) Cancel כל for the reasons given in note on 13, 11.

ὅν ἀπαρίτῃ instead of **MSL** חמאֵת, rightly, as מִנֵּה, **CP** מִנֵּה shows. It is true 35
 that **MSL** have ἀπ' αὐτῶν, מִנֵּהוּן, to conform the pronoun to the anteced-
 ent חמאֵת.

(23) *Alc* כאשר דבר; but *GS*, more explicitly, καθ' ὡς ἐλάλησεν Κύριος, *اب. امانه* *مجلس*.

(24) אִלֵּךְ וּמִכּוֹתָהּ, Ὡς καὶ ἐκ Χωθᾶ, Ὡς τὸν ἐκ Χουθᾶ (probably a mere scribal error); but § following v. 30, which is derived from another source, לֵאמֹר 40

The Western recension reads וּמִעָה; the Eastern recension, וּמִעֵה; cf. BÄR and GINSBURG *ad loc.* The prefixed ו, attested by 𐤅𐤋𐤕, 𐤅𐤋; but we cannot tell whether this omission is right or wrong. CHEYNE, *Expos. Times*, II, 3 (Dec. 1899) 138 emends: וּמִעֵה; in the same way he substitutes עֵה for עֵה 18, 34; 19, 13. But this is too obvious.

Al K^ethîb ומספרוים is rendered by 𐤊𐤕; the O^erê ומספרוים, by 𐤊𐤕𐤔.

Owing to the absence of the suffix in אִשָּׁב (ואוהיב) Θ^V renders καὶ κατα-
κίσθησαν. S אַל אֵלֶּם, Θ^L καὶ κατακίσεν αὐτούς supply the pronoun; but it is
not necessary.

(25) For $\mathfrak{M}^{\text{VSL}} \Sigma \text{ שבת } \mathfrak{L}$ has, more explicitly, $\mu\epsilon\tau\alpha \tau\acute{o} \kappa\alpha\tau\omicron\iota\kappa\iota\sigma\theta\eta\kappa\alpha \tau\acute{\alpha} \xi\theta\eta \tau\alpha\upsilon\tau\alpha$. 50
 $\mathfrak{M}^{\text{LS}} \Sigma \text{ שם } \mathfrak{L}$, is scribal expansion as is also the second $\mathfrak{M}^{\text{VLS}} \Sigma \text{ יהי; cf.}$
 $\text{FIELD } ad \text{ loc. } \wedge \mathfrak{L}^{158,245} \wedge \text{Κύριος.}$

For $\mathcal{M}$ והם ממיתים אותם $\textcircled{V}$ καὶ ἰδοὺ εἰσιν θανατοῦντες αὐτούς, $\textcircled{T}$ והא אגון מקמלין

- 17 לא-חסיס, לא-יָקֵן יִדְרָךְ 2 S 3,34. Also in אֶתְּנֶה לָּךְ, &c., לא-חַיִל, לא-עֵם the negative is *nomen regens*, and the following word *nomen rectum* or genitive; see GES.-BUHL¹³, 397^a, 3.6; GES.-KAUTZSCH²⁷, § 152,u; WRIGHT-DE GOEJE³, 2,208 (بَقْرَةٌ لَا ذُلُولَ instead of بَقْرٌ لَا ذُلُولَ is exceptional). Cf. Assy. šarru lā šanān (infinitive, form קָמַל; for the 'construct state' šanān see p. 262, note **) an unrivaled king (DELITZSCH, HW 676^a); ašar lā dūri (HW 50^b) inaccessible or impassable place; ašar lā amāri (HW 90^b) invisible or obscure place; see also HW 364^a. — P. H.]
- For שׁוֹמֵר סֶבֶל after אלהיהם cf. above, p. 262, l. 12.
- (10) After אלושם ויצבו להם טL supplies the subject, καὶ ἐσθίηλασαν ἑαυτοῖς οἱ υἱοὶ Ισραήλ.
[For רעגן cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 35, l. 16. — P. H.]
- (11) אלוטפ במות בכל במות is a gloss to שם, which, although correct in itself, is unnecessary and mars the flow of the narrative. טLS כל.
For אלוטפ רעים ט has κοινωνοὺς καὶ ἐχθράσαν. KLOST.'s conjecture that 15 this is miswriting for κυναίδους καὶ εταίριδας = קדשים וקרשות (cf. above, p. 177, l. 17) is ingenious and not impossible; but it is also possible that an image of a god was referred to. [Cf. post-Biblical אחר דבר. — P. H.]
- (12) At the end of this verse VA.56.158.244.246 has the gloss Κυρίως; SH \ ܠܚܝܬܐ.
- (13) The Qrê כל חזה נביאי means prophets of every kind of vision, a labored expression 20 foreign to the Deuteronomistic style; חזה is also objectionable from a grammatical point of view. Point נביאן and cancel כל חזה as a gloss. If this should be objected to, we must, with HOUBIGANT, THEN., OORT, BURNEY, join the final ן of אלוטפ to the following כל, thus reading כל נביא וכל חזה = טL כל מליך, ש per manum omnium prophetarum et videntium. The first explanation is favored 25 by ט πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ παντός ὀρώμετος. S ܠܫܢܐ ܕܡܠܝܬܐ ܕܡܠܝܬܐ also presupposes אלו, although there is an expansion at the end of the verse and a smoothing over by insertion of the conjunction.
אלו και τα δαδαιματά μου, S ܡܘܨܬܐ, וקיטי ט, make the construction less harsh. Since the author in v. 16 speaks of מצות יהוה only, it is more probable 30 that חקותי is the marginal note of a reader who missed the usual exuberance of Deuteronomistic diction; cf. note on א,2,3. This involves the canceling of חזרה התורה אשר connects directly with מצותי. טL has before καὶ τὰς ἐντολάς μου = אלו מצותי the additional expansion τὰς δεδούς μου.
For אל חזרה התורה S has ܠܗ ܒܥܩܪܬܐ, VL και πάντα τὸν νόμον (טL+μου); πάντα 35
^
For אלוטפ ואשר, VL θα, S has ܣܠܬܐ to obtain a better connection.
- (14) אלוטפ שמעו ולא שמעו; A.121.247 + αὐτῶν, SH ܠܐ ܫܡܥܬܐ.
אלוטפ כערה ט; επέρ τον ωτων, S ܡܠܬܐ, better, מערה. They acted still more wickedly than their fathers, since they did not keep to the worship of ancient Israel, 40 with regard to which they had been admonished, but adopted foreign gods. We should expect merely מאבותם.
In ט v. 14 from אשר onward as well as v. 15 ויאמרו are wanting (cf. SH and FIELD ad loc.); they were omitted in consequence of the homoteleuton אבות. In VV this stage is preserved. In טL, on the one hand, and A.121.247, on 45 the other hand, the omissions have been supplied in different ways.
- (15) V. 15^a is an addition. It introduces new conceptions (ברית, עדותיו), uses a different expression, חקיו, and anticipates v. 16.
[The verb מאס in this connection (I S 15,23 is somewhat different) corresponds to the Assyrian מאש (DELITZSCH, HW 391^b), a byform of משה (HW 429^a s. v. משה). For ס = Assy. š see p. 198, l. 49; p. 259, l. 40; p. 270, l. 26.
אלו עדותיו אשר העיר בהם אלו means neither His testimonies which He testified against them (so AV) nor His testimonies with which He warned them, but His injunc-

17

It is true we should expect the sequence ויעצרהו . . . . . ויאסרהו, and the construction of בית כלא as indication of the place referring to both verbs is rather harsh. This, however, is no reason for canceling, with GRÄTZ, א and substituting ויאסרהו for ויעצרהו א. Nor is it advisable to read, with KLOST., ויעצרהו א for ויאסרהו א; this emendation has no traditional basis. It will be more 5 correct to regard א ויאסרהו as a gloss to ויעצרהו, which has crept from the margin into the text.

א בית כלא may be miswriting for בבית כלא (cf. Jer. 33, 1); but the *accusativus loci* is not impossible; [see, however, below, p. 303, l. 45. — P. H.]

- (5) א ויעל מלך אשור בכל הארץ ויעל שמרון is not above all doubt if only owing to the 10 different constructions of ויעל 1° and 2° closely following one another. ט וסליק וסליק (ל) שמרון מלכא דאתור בכל ארעא וסליק gives a literal rendering of א; so, too, טV και ἀνέβη ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐν πάσῃ τῇ γῇ, και ἀνέβη εἰς Σαμάρειαν. S, on the other hand, translates, א ויעל מלך אשור וסליק, as though א had in both cases ויעל על, which we should expect according to v. 3 and in 15 accordance with 18, 9. טL και ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἀνέβη ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν και ἤλθεν εἰς Σαμάρειαν και εἰς πᾶσαν τὴν γῆν αὐτῆς translates as though it had read א ויעל על, but for א ויעל 2°: ויבא, and א בכל הארץ twice, so that the question arises which is its original place. After א ויעל 1° it is somewhat out of place, owing to כל (this, however, is omitted in 120. 123. 134. 144. 236. 242. Ald). 3 20 overcomes the difficulty by translating: *pervagatusque est omnem terram*; but this is only a makeshift yielding a sense which is at variance with the historical facts; we have therefore no right to emend, with GRÄTZ, ויעבר for א ויעל 1°. From טL (cf. above, l. 16) it would seem possible that the text ran originally: 25 ויעל על הארץ ויבא שמרון, whereas 18, 11 suggests that the original text was simply ויעל מלך אשור על שמרון. ויעל מלך הארץ א may be due to a gloss which was added in the margin, either to א שמרון (cf. טL, above, l. 17) or to one of the names in v. 6, and which crept into the text in the wrong place, whereupon על was read ויעל. The phrase עלה ב, however, is warranted by Is. 7, 6, and ויעל שמרון is not impossible. Therefore it is probably safer to abstain from all textual alterations 30 in this case.

- (6) א בשנת; so, too, טC, without the conjunction; but S אבנא. Five codd. of KENN., ten of DE ROSSI read בִּשְׁנָה; so, too, Sonc. 88; 1 cod. Kenn. has בשנת as K^ethib, and בִּשְׁנָה as Q^rê; 1 cod. Kenn. K^ethib בשנת, Q^rê לשנה; cf. DE ROSSI *ad loc.* 35

א ויגל אשור; טL, more explicitly, και ἀπαύσεν ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων.

א ויגל את ישראל, although attested by all the Versions, is hardly original. In 18, 11 טSH have preserved the original reading את שמרון. In the present passage the original text may have read simply ויגלה; see note on 18, 11.

א ויגלה נהר; so, too, 18, 11; but 1 Chr. 5, 26 ונהר נון; טV ποταμοὺς Γωζαρ, but 40 in 18, 11 ποταμὸν Γωζαν (Assyr. *Guzan*) and 1 Chr. 5, 26 ἐπὶ ποταμὸν Χωζαρ. טL ποταμοὺς Γοιζαν as in 18, 11, but in 1 Chr. 5, 26 και ποταμὸν Γοιζαν. A country חלה is attested, but not a river of this name; we must therefore not depart from א.

א ויגלה נהר; so, too, in 18, 11; but 1 Chr. 5, 26 נהר נון; טV, both 45 here and in 18, 11, και Ορη Μήδων. טL, in the present passage, ἐν ὄρεσις Μήδων, but in 18, 11 και ἐν ὄρεσις Μήδων. The supposition that טV OPH (SWETE, 'Ορή) is a transliteration of א ערי (KITTEL) is rather forced. It is more natural to read ὄρη, cf. טV 18, 11 ἐν ὄρεσιν, SH (both here and in 18, 11) א ויגלה נהר 1 Chr. 5, 26 suggests ונהר or ובהר as the original reading. 50 א ערי שמרון (vv. 24. 29) does not militate against this; there ערי has a different meaning. SH *i. m.* א ויגלה נהר א ויגלה נהר presupposes a reading נערי and attests the preposition ב. [Cf. also KAT³, 267, n. 4; 270, n. 2. — P. H.]

16 which may be an intentional correction lest the evening 'olāh of the post-Exilic ritual be wanting. GRÄTZ's emendation, ואת מנחתה ואת הערב ואת מנחתה is ill-considered.

אלֹהֵי הָאָרֶץ, but ὁ παντὸς τοῦ λαοῦ, and this is right: all the people both of the cities and the country are here contrasted with the King. שֶׁחֶן וְחֶלֶק * 5 It is true, we must also raise the question whether אל כל, ὁ ὅλος, is not due to scribal expansion.

אל לְבָקֵר is beyond explanation. εἰς τὸ πρωτὶ = לְבָקֵר; שֶׁחֶן וְחֶלֶק, but this is wrong, and we have no right to emend, with THEN., לְבָקֵשׁ; לְבָקֵשׁ per se does not mean *to pray*, nor did the Israelites possess special praying altars. The 10 emendation לְבָקֵר, proposed by GES.-BUHL¹³, is bad; the narrator uses the Hif'il הִקְטִיר, not the Pi'el, for the burning of the sacrifices; nor did the King sacrifice on a side-altar, but on the main altar (cf. v. 13). GRÄTZ's emendation לְבִירֵי departs too much from the received text, nor is it supported by the sacrificial ritual of ancient Israel.

[We might perhaps read לְבִירֵי *to inspect* (the intestines of the sacrificial animals), but אל לְבָקֵר may have had the same meaning (so W. R. SMITH, *l. c.* and BURNEY). אל לְבָקֵר is warranted by εἰς (cf. above, l. 8); for שֶׁחֶן וְחֶלֶק, which does not only mean *prayer, petition* (שֶׁחֶן וְחֶלֶק), but also *interrogation, question, enquiry* (שֶׁחֶן וְחֶלֶק = *to propose a question*; cf. also שֶׁחֶן וְחֶלֶק necromancer) 20 see nn. 21, 13, and 120 of my paper cited above, p. 80, n. * and Crit. Notes on Numbers, p. 61, l. 19. The primitive idea of both בָּקֵר and בָּרָק (for בָּתָּק, with infixed ת, cf. above, p. 239, l. 3) is *to split*; Assyrian *mubagqir* = فَلَاح *fellāh* (DELITZSCH, HW 181^b); cf. also the phrase اِبْقَرَهَا عَنْ جَنْبِنِهَا *ibqarhā 'an janīnihā*. The explanation of KAMPH., BENZ., KITTEL, *it shall be for me to* 25 *think of* (in KAUTZSCH's *Textbibel*: *wegen des kupfernen Altars aber will ich mich bedenken*, i. e., I will think it over what is to become of the brazen altar) is untenable. On the other hand, AV *the brazen altar shall be for me to enquire* by is substantially correct. — P. H.]

(16) שֶׁחֶן וְחֶלֶק; שֶׁחֶן, as usual, inaccurately, שֶׁחֶן. 30 שֶׁחֶן וְחֶלֶק 56.121.246 247 צוה, but ὁ ἐνετείλατο αὐτῷ, שֶׁחֶן וְחֶלֶק. We must read, following v. 15, צִוָּהוּ. שֶׁחֶן וְחֶלֶק 71.74.92.106.134.236. Ald, שֶׁחֶן וְחֶלֶק, and this omission is right; cf. above, p. 256, l. 25.

(17) שֶׁחֶן וְחֶלֶק, ὁ ὅλος. ὁ ὅλος, on the other hand, ὁ ὅλος βασιλεύς. The reading of ὁ ὅλος 35 is right: we have here the same document as in vv. 12.13 (cf. above, p. 256, l. 24). This source makes Ahaz act without the mediation of the priest. The two nouns מַכְנוֹת and מַכְנוֹת of אל are not possible alongside of each other. ὁ τὰ συγκλείσματα τῶν μεχωνσθ, שֶׁחֶן וְחֶלֶק, שֶׁחֶן וְחֶלֶק smooth over, rendering as though the text read מַכְנוֹת המכונות. It is not advisable, however, 40 to emend the text in this way (following KAMPH. and GRÄTZ); a מַכְנוֹת, whose מַכְנוֹת and מַכְנוֹת are removed, is useless, unless we assume that Ahaz left the מַכְנוֹת for the sake of appearance, although they were stripped of the basins and the *Riegelleisten* or *struts* (cf. above, p. 95, l. 21). On the analogy of what Ahaz did with the *Molten Sea* we must rather conclude that he kept only the בִּירֵית, 45 which stood on the מַכְנוֹת, but the מַכְנוֹת were broken up, and the metal used for other purposes. We get the same impression from 2 Chr. 28.24. The objection that according to 25.13.16 מַכְנוֹת were still extant at the capture of Jerusalem in B. C. 586, is not valid: the two verses 25.13.16 are not derived from old sources, above all v. 16 is the antiquarian note of a mechanical writer of 50 the later period; in Jer. 52.20 even the brazen bulls have been inserted, although this is at variance with the facts. Besides, we may suspect that מַכְנוֹת 25.13 is a textual error for הַבִּירֵית.

- 16 connecting the document vv. 7 ff. with the insertion, vv. 12.13 (*cf.* p. 256, l. 24); it conforms to the usage of vv. 7 ff.
- (12) אִשָּׁה מֵמַלְכָּא הַמֶּלֶךְ מִדְּמוּשָׁק וְיָבֹא הַמֶּלֶךְ אֶל הַמֶּלֶךְ, ὧν; *cf.* p. 256, l. 51. Ὡς καὶ ἦλθεν ὁ βασιλεὺς Αχαζ ἐκ Δαμασκού expands the text; *cf.* p. 256, ll. 47.49.
וְיָבֹא הַמֶּלֶךְ אֶת הַמֶּלֶךְ, ὥν καὶ εἶδε τὸ θυσιαστήριον, omitting ὁ βασιλεὺς, and this omission is right; it is a superfluous expansion. On the other hand, שׂ לְמֶלֶךְ מִדְּמוּשָׁק expands the text still more.
וְיָבֹא הַמֶּלֶךְ עַל הַמֶּלֶךְ, ὧν, שׂ לְמֶלֶךְ מִדְּמוּשָׁק מִן מִלְכָּא *; the *, it may be supposed, is misplaced (it should be after, not before, מִן מִלְכָּא), and the clause dropped out through *homæoteuton*.
עַל הַמֶּלֶךְ (Ὡς πρὸς, שׂ לְמֶלֶךְ) is scribal error for מִן; *cf.* Ex. 40,32; Lev. 9,7 ff., Num. 18,3, and above, p. 151, l. 29.
- (13) וְיָבֹא הַמֶּלֶךְ, ὧν καὶ ἐθυμιάσεν. The other Versions render inaccurately: Ὡς καὶ ἀνήγειρε, שׂ לְמֶלֶךְ, וְאַחֲרָיו, as though the text read יַעֲלֶה; but they did not find this reading in the text: in v. 15 ὧν also translates מִן הַקֶּטֶר inaccurately by 25
πρόσφερε. Nor is this the only case in which ὧν have been rather unsuccessful in dealing with v. 13: ὧν leaves מִן יָסַף untranslated, Ὡς adds ἐπ' αὐτό, not only after מִן נִסְכוּ, but also after מִן וְיָרַק; so, too, שׂ לְמֶלֶךְ after שׂ לְמֶלֶךְ; Ὡς disregards the suffix in מִן עָלָיו, and שׂ לְמֶלֶךְ מִן מִלְכָּא omits also the suffixes of מִן מִנְחָתוֹ and מִן נִסְכוּ.
- (14) מִן הַמִּזְבֵּחַ הַנֶּחֱשָׁת, ὧν τὸ χαλκοῦν, Ὡς τὸ δὲ χαλκοῦν θυσιαστήριον, שׂ לְמֶלֶךְ מִן מִלְכָּא, וְאַחֲרָיו מִן מִלְכָּא דְּנִחְשָׁא, וְאַחֲרָיו מִן מִלְכָּא דְּנִחְשָׁא. מִן הַנֶּחֱשָׁת is impossible in connection with the המִּזְבֵּחַ (point המִּזְבֵּחַ) and unnecessary with מִן יָהוָה; it is a later addition made in accordance with v. 15. *Cf.* below, p. 259, l. 14.
וְיָבֹא הַמֶּלֶךְ מִן הַמִּזְבֵּחַ, ὧν καὶ προσήγαγεν αὐτὸ ἀπὸ προσώπου τοῦ οἴκου and 25
שׂ לְמֶלֶךְ מִן מִלְכָּא supply the suffix whose omission in מִן is harsh, but not impossible. ὧν, meaninglessly, καὶ προσήγαγεν τὸ πρόσωπον τοῦ οἴκου Κυρίου. The phrase מִן הַמִּזְבֵּחַ for he removed from is not very natural. Moreover, we should rather expect a perfect. It is not impossible that מִן הַמִּזְבֵּחַ in the present verse is miswritten for some other verb owing to יָבֹא in v. 12.
- W. R. SMITH, *Religion of the Semites*, note K, p. 486 (German edition, p. 289) proposed to read the Qal וְיָבֹא instead of מִן וְיָבֹא; he points to the erroneous omission in ὧν of θυσιαστήριον and gives this verse an entirely different interpretation, considering it to be an account of the offering of King Ahaz. But his treatment of the verse is too violent to be convincing; and we expect to 35
read here just what is given by מִן, viz., a notice stating what became of the bronze altar founded by Solomon, *cf.* also BURNLEY *ad loc.*
- מִן יָהוָה בית ומבין המִזְבֵּחַ is a gloss due to a misconception of the passage; the new altar took the place of the old one, and was therefore לפני יהוה, before Ahaz had sacrificed upon it.
- וְיָבֹא הַמֶּלֶךְ, ὧν, more explicitly, τοῦ θυσιαστηρίου οὗ ἐποίησε.
- (15) מִן הַמִּזְבֵּחַ, קִרְיָה, קִרְיָה, וְיָבֹא הַמֶּלֶךְ, ὧν render the קִרְיָה which smooths the text. The קִרְיָה, however, is right and proves מִן הַמִּזְבֵּחַ הכהן אורייה, or at least 45
הַמֶּלֶךְ, את אורייה הכהן, to be scribal expansions. The statement was made more explicit since, according to the present context, Ahaz must be regarded as the subject of the verbs in v. 14, whereas in the original source it was Urijah. For מִן הַמִּזְבֵּחַ על הַמֶּלֶךְ has ἀνάβηθι, as though the text read עָלָה. Owing to this misunderstanding ὧν was obliged to insert before πρόσφερε = מִן הקטר: καὶ ἐπ' αὐτό. For Ὡς πρόσφερε, וְאַחֲרָיו, שׂ לְמֶלֶךְ instead of מִן הקטר *cf.* above, l. 15.
For מִן הַמִּזְבֵּחַ הבקר עָלָה את הַמֶּלֶךְ ὧν has τὴν ὀλοκαύτως τὴν πρωινήν. Ὡς τὴν ὀλοκαύ- 50
τως τὴν εἰρηγικὴν is a remarkable mistake, but perhaps merely a scribal error due to v. 13.
מִן הַמִּזְבֵּחַ הערב וְיָבֹא הַמֶּלֶךְ, ὧν καὶ τὴν θυσίαν τὴν ἑσπερινήν, Ὡς only καὶ τὴν ἑσπερινήν

- 15 is omitted in many codd. (*cf.* DE ROSSI *ad loc.*). The Masorah establishes אשר עשה, without וכל, as the correct reading — another Masoretic endorsement of a manifest textual error; *cf.* BÄR *ad loc.* and above, p. 252, l. 51, and below, notes on 21,6; 23,21.
- (37) אלה להשליח; להנראה; להשליח paraphrase. 5
 אלה רצין; but Ὁ Πασσων, Ὁ Πασσων, S, and the cuneiform *Raṣṣanu* proves the transmission in Ὁ to be correct. We have therefore restored רצין both here and in 16,5.6.9; [*cf.* above, p. 126, l. 44. — P. H.]
- (38) In Ὁ^{XI.52.71.74} &c. the clause καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ is omitted; but this can be explained by *homoteleuton*. The second עם אבותיו, however, 10 which is omitted in Ὁ^{19.64.245.Ald}, is to be regarded as scribal expansion for the reasons given in the note on 8,15,24; and the same applies to אביו אלה.
 ^ ὉLS.
-
- 16 (1) After אלה בן רמליה S + אלה; אלה; אלה which is entirely in accordance with the usage of the introductory formula. Apart from the present verse, the only passage in which this statement is omitted in א and all the Versions is 8,15,1; it may have dropped out, both here and there, through inadvertence. 20
 אלה יהודה, read על יהודה for the reasons given in note on 8,16.
- (2) Between ^a and ^b there seems to have dropped out a statement concerning Ahaz's mother.
 אלה אלהי 2 Chr. אלהי; in Ὁ the gloss πιστῶς has displaced the pronoun αὐτοῦ of θεοῦ αὐτοῦ. אלהי appears to be due to scribal expansion; 25
cf. 8,15,11.
- (3) אלה אלהי; Ὁ, with scribal expansion, καὶ ἐπορεύθη Αχαζ.
 For אלה אלהי Ὁ has the singular, βασιλέως which is probably due to the reading ἱεροβοαμ υἱοῦ Ναβατ βασιλέως Ἰσραηλ found in Ὁ^{XI.44.52.55.56.74} &c. (*cf.* H-P and FIELD *ad loc.*). 30
 For אלה אלהי Ὁ (perhaps = Σ) has, wrongly, the plural; *cf.* FIELD *ad loc.*
 Also 2 Chr. 28,3 reads בניו.
 אלה כותעבות; Ὁ καὶ τὰ βδελύγματα is transcriptional error for κατὰ τ. β.; S אלה אלהי paraphrases.
 אלה אלהי; Ὁ, with scribal expansion, τῶν θεῶν τῶν ἐθνῶν. 35
- (5) For אלה רצין instead of רצין *cf.* note on 15,37 (above, l. 6).
 אלה על is an erroneous specification of the original reading עליה = עליה, which was taken to be עלי; *cf.* 17,5 and Is. 7,1. For אלה על אלהי רצין S reads למלחמה ויצרו על אלהי = עליה.
 For אלה יכלו, attested by Ὁ ἐδύναντο, Ὁ ἡδυνήθησαν, S אלהי, OORT, 40 following Is. 7,1 reads יכל; but the preceding אלהי is against it.
 After אלה להלחם we must supply עליה, but it need not be added as in S אלהי להלחם. Ὁ πολεμείν, Ὁ לאנחא exhibit the same brachylogy. Ὁ τοῦ λαβεῖν τὴν ἱερουσαλημ, *I non valuerunt superare eam* are inaccurate: נלחם is used of an assault upon a city, but not of the capture. 45
- (6) אלה רצין may be an erroneous addition, and אלה מלך ארם should perhaps be emended to מלך ארם (HOUBIGANT, KLOST., KAMPH., BENZ., KITTEL; *cf.* above, p. 188, l. 36). Since, in consequence of Tiglath-pileser's prompt intervention, the allies did not succeed in carrying through their campaign even against Jerusalem, it is strange that they should have had time to undertake an expedition as far as 50 Elath. [It is possible, however, that both the addition of רצין and the reading ארם instead of ארם are due to the redactor (BENZ.); *cf.* above, p. 218, l. 32; p. 254, l. 17. — P. H.]

15

[חפשיה or חפשות may stand for חפשות (*cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 65, l. 30) from חבש which may mean either *to bind*, *to confine* or *to bandage*, so that בית החפשיה could denote either a place where a person is detained or confined, or a place where a person is bandaged. But Syr. *ܫܚܝܬܐ*, Arab. *حييس* denotes a hermit or recluse, and *استحييس* means *to lead a recluse life*; so *וישב בית חפשיה* may be translated *he lived in a house of reclusion*, in seclusion from intercourse with the world (ויתב בר מן ירושלם); *cf.* *ܟܒܝܫܬܐ* *hermitage* and *ܬܠܝܬ* *leper*, lit. *shut up*; *cf.* above, p. 198, l. 27; p. 199, ll. 10. 12 and *וישב* Lev. 13, 46. DRIVER remarks in the translation of Leviticus (in the Polychrome Bible) p. 77, l. 4: At the present day in the East lepers are obliged to live in a quarter of their own. During the day-time they go about and beg; but at night the lepers of Jerusalem retire to the Leper House of the Turkish Government, just beyond the south end of the village of Silwân (see *op. cit.*, p. 106, No. 3). King Azariah did not go about, and Theodoret's explanation *ἐξὸν ἐν θαλάμῳ ὑπὸ οὐδένοιο ὁρῶμενος* is substantially correct.

15

The traditional vocalization of חפשיה or חפשות may be right: if there had been a vowel between the second and third stem consonants, the original ב would probably not have become פ;* otherwise we might point חפשיה (*cf.* *ܫܚܝܬܐ*) or חפשות (*cf.* *ܫܚܝܬܐ*). *3 et habitabat in domo libera seorsum* is a doublet. For the article in בית החפשיה *cf.* above, p. 191, l. 38; and for partial assimilation, p. 112, l. 15; p. 192, l. 20. — P. H.]

חפשיה; so, too, *ܫܠܫܬ* and 2 Chr. The variants in *ܫܠܫܬ* (so, too, in v. 32) and *ܫܠܫܬ* are mere scribal errors.

It is remarkable that *בן המלך* is used, not *בנו* as at the end of v. 7. [According to WINCKLER (KAT³, 263) we must read *בנה* *בנה* instead of *בן המלך*. — P. H.] Heb. grammar and Heb. usage militate against WINCKLER's emendation. *חפשיה* על הבית requires a preceding nominal clause to the predicate of which *חפשיה* is appositionally coordinated. We cannot say *מלך על הבית*. *חפשיה* gives a mechanical rendering of the nominal clauses, *חפשיה*, erroneously takes *חפשיה* to be apposition to *מלך*.

30

SH rejects *τῆς γῆς* as spurious, and it is wanting in *71-245*. If this tradition be correct, *העם* was the original reading, instead of *עם הארץ*; certainly no reason can be given why the inhabitants of Jerusalem only were judged by the leper King, instead of by Jotham.

- (7) *SH* rejects both *חפשיה* (so, too, *חפשיה*) and the second *חפשיה* (so, too, *חפשיה*; *חפשיה* *καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ*) as spurious. Both, however, are found in 2 Chr. 26, 23; and the statement of *SH* is rendered doubtful by the following facts: — (a) that all MSS of *חפשיה* have *חפשיה*; — (b) that (with the exception of 8, 14, 20, where there is a particular reason for the omission) all accounts of the death of a king mention the king's name. On the other hand, *SH* is doubtless right in rejecting the second *חפשיה*, for the reasons given in note on 8, 15, 24; nor is this phrase found in *52-71*; *cf.* FIELD *ad loc.*

45

- (8) *חפשיה* is at variance with the numbers and synchronisms given in 14, 17, 23; 15, 7f., and this difference cannot be reconciled. *חפשיה* 44-52-71-74-92-106-120-134-236-242-245. *חפשיה* *καὶ ὄψω* have the approximately correct reading, but it is due to a subsequent correction just as *ἐκταφῆται* in *71-215*.
- (9) *חפשיה* *κατὰ πάντα ὅσα* as in vv. 3. 34; 14, 3. *חפשיה* *ἐξο*; but *חפשיה*, similarly in vv. 3. 34; 14, 3.

50

—

* [*cf.* HAUPT, *Die sumerischen Familiengesetze* (Leipzig, 1879) p. 74, l. 1. — P. H.]

- 14 the ה of מרה is adopted also by BURNEY. The article is necessary (against OORT; *cf.* above, p. 249, l. 43). — P. H.] $\mathcal{L}$ לקח מרד דישראל מרד תקיף לחרא ($\mathcal{P}$ מרד). [For עזור and עוזב *cf.* above, p. 166, l. 33. — P. H.]
- (27) Instead of $\mathcal{M}\mathcal{V}\mathcal{S}$ דבר $\mathcal{L}$ has ἡθέλησε, and $\mathcal{P}$ הוה רעוא קדם, $\mathcal{L}$ הוה רעוא מן קדם in conformity with 8, 19; 13, 23. 5
For $\mathcal{M}\mathcal{L}\mathcal{S}\mathcal{C}$ שם $\mathcal{V}$ has τὸ σπέρμα, a *quid pro quo* which may be merely a scribal error.
 $\mathcal{M}\mathcal{V}\mathcal{S}\mathcal{C}$ ויושיעם; $\mathcal{L}$, more explicitly, καὶ ἔσψυσεν αὐτοὺς Κύριος.
 $\mathcal{M}\mathcal{L}\mathcal{S}$ בירי, $\mathcal{C}$ בירי, $\mathcal{V}$ even ἐκ χειρός.
After $\mathcal{M}\mathcal{C}\mathcal{C}$ בן יואש $\mathcal{S}$ בן יואש. 10
- (28) $\mathcal{M}\mathcal{V}\mathcal{C}$ אשר נלחם, but $\mathcal{L}\mathcal{S}$ ואשר; *cf.* above, p. 244, l. 1.
 $\mathcal{M}$ ליהודה בישראל is unintelligible, since Damascus and Hamath never had anything to do with Judah. It is a Judaistic correction for לישראל, which is to be restored in the text. $\mathcal{M}$ בישראל retains a trace of the original reading. The original reading is preserved in $\mathcal{S}$ $\text{וַיִּמָּסֶם סַמְכָא לְיִשְׂרָאֵל}$, as was pointed out long ago by 15 HOUBIGANT. KLOST.'s conjecture, מתחת ליד בן הדר בן חואל, departs too much from the Received Text, nor does it remove the difficulties involved in point of fact. Still more airy is CHEYNE's conjecture,* based on KLOST.'s emendation, את מנשה ואת רמת נלעד מיד בן הדר בן חואל.
[According to BURNEY $\mathcal{M}$ אשר נלחם might be inserted after $\mathcal{M}$ so 20 that the text would read $\mathcal{M}$ אשר נלחם ואת דמשק, ואשר השיב $\mathcal{S}$ את חִיפֵית יִהוּיָהּ מִיִּשְׂרָאֵל and how he fought with Damascus, and how he turned away the wrath of Yahwe from Israel; חמת יהוה בישראל could mean the wrath of J. against I.; *cf.* 10, 32; see also KAT³, 262, n. 1. — P. H.]
- (29) Before $\mathcal{M}$ ישראל עם מלכי ישראל the clause בשמרן ויקבר has been omitted, as v. 16 25 shows; *cf.* also א, 16, 28. $\mathcal{L}$ has it still. $\mathcal{S}$ reads $\text{וַיִּבְכְּ חִמְיָא}$, repeating after it חִמְיָא .
Instead of $\mathcal{M}\mathcal{L}\mathcal{S}\mathcal{C}$ וזכריה בנו תחתיו, at the end of the verse, $\mathcal{V}$ has the curious reading Ἀζαρίας υἱὸς Ἀμεσσειῦ ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. This may be the filling up of a *lacuna* and the mistake may be due to v. 21; 15, 1. 30

- 15 (1) $\mathcal{M}\mathcal{C}\mathcal{C}$ עזריהו, $\mathcal{S}$ עזריהו ; *cf.* above, p. 249, l. 16.
For $\mathcal{M}\mathcal{V}\mathcal{S}\mathcal{C}$ מלך יהודה read על יהודה; *cf.* note on 8, 16. 35
- (2) For $\mathcal{M}\mathcal{V}\mathcal{S}\mathcal{C}$ היה $\mathcal{L}$ has Ἀζαρίας, 2 Chr. 26, 3 עזיהו.
 $\mathcal{M}$ יקליהו, $\mathcal{C}$ יכליה, but $\mathcal{L}$ λεχελια ; *cf.* 2 Chr. 26, 3 $\mathcal{K}^{\text{e}}\text{thib}$ $\mathcal{V}$ Χαλεια , $\mathcal{S}$ חַלְיָא are scribal errors.
- (3) $\mathcal{M}$ אשר; so, too, $\mathcal{C}\mathcal{C}$; $\mathcal{S}$ אִי .
- (4) $\mathcal{M}\mathcal{C}$ לא כרו, but $\mathcal{V}$ οὐκ ἐξῆγεν, $\mathcal{S}$ لَا أَحْب ; $\mathcal{L}$ $\text{πλὴν τῶν μετεώρων οὐκ ἀπέστησαν}$; 40 *cf.* note on 14, 4.
- (5) V. 5 cannot be explained throughout. For $\mathcal{M}\mathcal{L}\mathcal{S}\mathcal{C}$ וישב $\mathcal{V}$ has καὶ ἐβασίλευσεν. The meaning of בבית ההקפשית is obscure; nothing is gained by joining the ה with the preceding word and reading בביתה (KLOST., KAMPH., KITTEL, OORT; similarly $\mathcal{S}$ בְּחַמְלָא , but $\mathcal{L}$ בְּחַמְלָא) since חפשית cannot be explained. As far as 45 we know, lepers [*cf.* above, p. 198, l. 19. — P. H.] were free to go about [contrast p. 251, l. 11]; and it is more probable that under החפשית בית החפושית ($\mathcal{C}$ αφροουσθ , 2 Chr. 26, 21 $\mathcal{K}^{\text{e}}\text{thib}$ החפשוה) lurks the name of the palace inhabited by Azariah, *e. g.* בית החורף; *cf.* ZAT 6, 156-159 (= STADE, *Akad. Reden und Abhandl.* 203-205). GRÄTZ's emendation המספחת for חפשית is rather airy. $\mathcal{C}$ בר מן 50 ירושלם explains the situation described according to 7, 3; [*cf.* p. 251, ll. 7. 13].

- 14 (18) After καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἀμασσείου **Θ** has in addition: — καὶ πάντα ἃ (δσα) ἐποίησεν. The analogy of the parallel passages is in favor of its being received into the text; its omission in **Μ** was probably due to an inadvertence; **Σ** render **Μ**.
- (19) **ΜΘVΣ** קשר עליו ויקשרו; **ΘL**, more explicitly, καὶ συνεστράφη σύστρεμμα ἐπὶ Ἀμεσσίαν.
ΜΘ וינס, **Σ** ٤٠٠; [cf. above, p. 212, l. 11].
Μ ויקהו . . . . . וישלחו; so, too, **ΘLΣ**; but **ΘV** καὶ ἀπέστειλεν . . . . . καὶ ἐθανάτωσεν, probably a mere scribal error.
- (20) **ΜΘ** על הסוסים וישאו אתו, but **Σ** ٤٠٠ ٤٠٠ ٤٠٠ ٤٠٠ ٤٠٠. [This is probably due to a misunderstanding of **Μ** אתו. According to WINCKLER (*Krit. Schriften*, 2, 42) the clause על הסוסים וישאו אתו is misplaced: it should be inserted before **Μ** וינס in the preceding verse; cf. however, 23. — P. H.]
For **ΜΘΣ** דור 2 Chr. 25, 28 has the scribal error יהודה; cf. **Θ** *ad loc.*
- (21) **ΜΣ** ויקחו, but **ΘVL** καὶ ἔλαβε(v); the plural is just as possible as the singular. 15
ΜΘ את עזריהו, but 2 Chr. 26, 1 ויהוה את. **Σ** corrects, ٤٠٠; so, too, in the subsequent chapters, probably following Is., Am., Hos., Chr.
ΜΘLΣ וימלכו אתו, but **ΘV** καὶ ἐβασίλευσεν αὐτός, rendering אתו according to Mishnic usage (cf. above, p. 204, n. *).
At the end of the verse **ΘL** + καὶ κατψακῆσεν ἐν τῷ ἰούδα, a corrupt repetition of וישב ליהודה in the following verse.
- (22) [According to WINCKLER (KAT³, 261) ^a is misplaced, ^b being the immediate sequel of the preceding verse: **Μ** וישב ליהודה בנה את אילת וישב ליהודה refers to Amaziah, not to his son and successor. — P. H.]

- (23) **Μ** מלך ישראל is either a scribal error for על ישראל, or an intentional alteration, as is shown by the parallel passages; cf. **א**, 15, 25. 33; 16, 8. 23; **ב**, 3, 1; 13, 1. 10; 15, 8. 17. 23. 27; 17, 1; cf. note on **א**, 15, 9. **ΘV** ἐπὶ Ἰσραηλ, **ΘL** על ישראל, have preserved the true reading; βασιλέως Ἰσραηλ is Hexaplaric, cf. FIELD *ad loc.* **ΘL** has ἐπὶ Ἰσραηλ after βασιλέως Ἰσραηλ (ἐν Σαμαρείᾳ), **Σ** have only the latter phrase.
Instead of the brief formula of **ΜΘVΣ** we find in **ΘL** the expansion ἐβασίλευσεν ἱεροβοὰμ υἱὸς ἰωας βασιλέως Ἰσραηλ ἐν Σαμαρείᾳ ἐπὶ Ἰσραηλ καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἔν ἔτος ἐβασίλευσεν ἐν Σαμαρείᾳ.
- (24) **Μ** כחצות; so, too, **ΘVΣ**; but **ΘL** [^] πασῶν which, on the other hand, is added in some MSS of **Θ** in 15, 9. 28 and 24, 3. Read כחצות for the reasons given in note on 13, 11; and see also 15, 9. 24.
ΜΘ ער, **Σ** ٤٠٠.
- (26) **Μ** מרה מאד is meaningless, for מרה signifies *refractory*. We cannot read מרה, since עני is masculine. Further, the words would connect badly, so that nothing is gained by the conjecture מר (OORT). KAMPHAUSEN's emendation (favored by BENZ. and KITTEL) כי מר הוא מאד (cf. **Σ** ٤٠٠) diverges too much from the consonantal text; but it is better than HOUBIGANT's conjecture כי מרה מאד, 45 or KLOST.'s emendation עמי ישראל כי דך ומעם which is devoid of all textual basis. Nor does the doublet of **ΘL** δι' ὅτι ἐλεπτύνθη* help us, since it cannot be referred to a Heb. expression which would resemble the consonants in **Μ**. [GRÄTZ suggests ומעם, but **Θ** τὴν ταπεινώσιν Ἰσραηλ μικρὰν σφοδρὰ (**3** afflictionem Israel amaram nimis) points to **א** עני ישראל ²¹³המר מאד. This transposition of 50

* [This would be כני נדוש; cf. above, p. 243, l. 20. — P. H.]

- 13 מלכ אבה ו ; ו $\text{καὶ οὐκ ἠθέλησεν Κύριος, S ܡܠܟܐ ܠܐ}$ supply the subject.
 מלכ עד עתה ו SH ܠܥܬܐ ܠܥܬܐ ܡܠܟ *, doubtless rightly. One would expect
not yet, *not until now* which is the meaning of עד עתה in all other passages.
(25) Before $\text{וַיִּשָּׁב$ ו $\text{καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν Ἀζαήλ}$. We cannot tell
whether this is an original part of the text or a secondary addition. 5
[For $\text{וַיִּשָּׁב בן הדר בן חואל}$ = cuneiform *Mari'* see KAT³, p. 261, l. 9. — P. H.]
 מלכ עד עתה ו $\text{שלוש פעמים נקרה ויאש}$; ו , with scribal expansions from vv. 17.19, καὶ
 $\text{ἐπάταξεν Ἰωας τὸν υἱὸν Ἀδερ υἱὸν Ἀζαήλ τρις ἐν τῷ πολέμῳ ἐν Ἀφεκ κατὰ τὸ}$
 ῥῆμα Κυρίου .
 מלכ עד עתה ו אח ערי ישראל ; ו , with an awkward scribal expansion, $\text{τάς πόλεις Ἰσραήλ ἰο}$
 καὶ ὅσα ἔλαβεν . S renders freely, $\text{ܐܚܥܐ ܐܝܢ ܡܠܟ ܠܝܫܪܐܝܝܠ}$.

- 14 (1) With regard to אִם instead of עַל see note on 8, 16.
 (2) For אִם הוּא הָיָה שֶׁ has Ἀμεσσίας.
 [According to PAUL ROST (KAT³, 320) we must cancel וְעֵשָׂרִים before אִם as erroneous repetition from the preceding בָּן עֲשָׂרִים וְחָמֶשׁ שָׁנָה — P. H.] For the abnormal שָׁנָה (instead of שָׁנִים) we may refer to 22, 1; 8, 17 K^ethib; 25, 17 K^ethib; cf. above, p. 217, l. 45.
 אִם K^ethib יהוּדָיון, Ὡα Ιωδαίου, ὩVL Ιωδαίμ; but Q^crê and 2 Chr. 25, 1, also יְהוּדָיון.
 (3) אִם רַק לֹא וְגו' (so, too, ὩVLSḤ) logically ought to stand at the end of the verse. The original form of the verse can be seen from 15, 3. In order to re-establish the connection broken by this clause, a later hand has added עֵשָׂה at the end of 25 the verse; so, too, in 15, 34, although there was no reason for it in that passage. This addition is omitted in ὩV in both passages; in SH 15, 34 it is marked with ׀—*. Ḥ renders עֵשָׂה both here and in 15, 34; ὩLS have it in the present passage, but not in 15, 34.
 (4) אִם עֲמַרְיָה, עֲמַרְיָה; but Ὡ Εξήρεν, S, אֱחָב, as though the text read הָסִיר as in 18, 4. 30
 22; 23, 19; cf. 12, 4; 15, 4. 35.
 (5) אִם בִּירוֹ שָׁלוֹם, ὩL, more explicitly, ἐν τῇ χερσὶ Ἀμεσσίου; 2 Chr. 25, 3 substitutes עליו.
 אִם וְיָדָה, but וְיָדָה, S, מִלְכָּה, as though the text read הָמִית; 2 Chr. ויהרג.
 אִם (2 Chr.) ὩL, הַמֶּלֶךְ, S, is scribal expansion. S has even מִלְכָּה לְכָל הָעָם.
 (6) אִם בְּנֵי קָטְלִיא, ὩP, סִלַּח מִלְכָּה, ὩV τοὺς οὐλοὺς παταγάντων, and 2 Chr. 25, 4 בנייהם. This is a modification of the reading found in ὩVSSḤ, for the purpose of connecting v. 6 more closely with v. 5; it obliterates the fact that v. 6 is not by the same hand as v. 5.
 אִם כְּתוּב, but 2 Chr. כִּי כְּתוּב which is due to dittography of the first כ of כתוב.
 It is characteristic that we find in 2 Chr. for ὩVSSḤ מִשֶּׁה חֻרַת מִשֶּׁה in the present passage the later phrase בְּסֹפֶר מִשֶּׁה.
 For אִם יוֹמָתוֹ 1° and 2° 2 Chr. reads יוֹמוֹ; and Ὡ ἀποθανοῦνται, S, נָמָלָה, ὩL 45
 יוֹמָתוֹ (יִּוְמָתוֹ) presuppose the same reading. It is possible that Deut. 24, 16 was originally quoted inaccurately also in the present passage, and that this was afterwards remedied.
 אִם אִם, 2 Chr. כִּי (ὩVL) is not found in the original passage Deut 24, 16. The quotation is free. S conforms 2 Chr. to Deut., while ὩL follows אִם.
 אִם לִשְׁלָל, singular, as in 2 Chr. and in the original passage; ὩVS mispronounce the word as plural.
 אִם K^ethib יוֹמָת is attested by ὩSḤ and 2 Chr. Q^crê requires יוֹמָת, conforming the

- originally it was added in order to establish the fulfilment of the prophecy, but it makes a mistake in this respect; *cf.* 8,20,26 ff.
- (18) **MT** ויאמר; the other Versions exhibit scribal expansion: **S** ואל; **VL** και εἶπεν αὐτῷ Ελίσσαιε, **VL** και εἶπεν Ελίσσαιε τῷ Ιωας. **MS²** סב החצים **VL** λάβε τόξα; **VL**, embellishing, λάβε πέντε βέλη. 5
For **MTVL** למלך ישראל **S** has simply ויאמר; **VL**, more explicitly, και εἶπεν Ελίσσαιε τῷ βασιλεῖ Ισραηλ. But **MT** ישראל is not found in **G¹⁰⁸**.Cpl. It is scribal expansion here as well as in v. 16.
MTLS² ויהי, but **VL** και ἐπάταξεν ὁ βασιλεὺς.
- (19) **MT** להכות is attested by **S** להכות, **CP** להכותי לך (הא). It is an ellipsis 10
for להכות; ויהי להכות; [BURNLEY refers to 2 S 4,10 ויִהְיֶה לְהַכּוֹתִי אֶת דָּוִד and DRIVER, *Tenses*, § 204; contrast Ges.²⁷, § 114,1, note 1 and NOWACK *ad loc.* — P. H.] It is not necessary to emend, with KLOST. and OORT, that לֹא following **VL** εἰ ἐπάταξας. [I am inclined to adopt this emendation. — P. H.]
- (20) The last two words of this verse, **MT** בא שנה, are wrong in spite of **G** ἐλθόντος 15
τοῦ ἐνιαυτοῦ, **VL** במעל שנה. **MT** בא is to be regarded either as a repetition of the first two letters of בארץ (*cf.* above, p. 224, l. 26) or, with EWALD, as an *inf. abs.* **S** בא בשנה, **I** in *ipso anno* translate as though the text read בשנה בשנה; the reading בשנה is found also in certain Hebrew manuscripts; *cf.* DE ROSSI *ad loc.* After **MT** the word בשנה seems to have been omitted. This solution of the diffi- 20
culty is preferable both to KLOSTERMANN's conjecture (adopted by KAMPH.) שנה and to OORT's suggestion to cancel **MT** בא שנה. We might also cancel **MT** בא and add בשנה (so KITTEL; *cf.* above, l. 16); but we cannot read, with BENZ., בשנה for **MT** בא שנה; בא בשנה could not mean *yearly*. [BURNLEY emends, following **G** (*cf.* above, l. 15): קָבַל הַשָּׁנָה *when the (new) year came*; but it is better to cancel 25
MT בא (*cf.* above, l. 16) reading simply *יבאו בארץ שנה שנה; **MT** בא is partial ditto-graphy of the preceding **MT** בארץ, and **MT** שנה is haplography for שנה שנה (Ges.²⁷, § 123, c); *cf.* above, p. 243, l. 2 and below, l. 35. Or we may read, with KAUTZSCH's *Textbibel*, In that year Moabitish bands used to invade the land, *i. e.*, ונורו מואב, 30
יבאו בארץ בשנה; *cf.* above, l. 18 and Ges.²⁷, § 126, b. — P. H.]
- (21) **MTVL** הנדוד ויהנה ראו את הנדוד; **S** ויהנה; **VL** renders freely, και ἤγγισε τὸ πειρατήριον 35
αὐτοῖς. [For the article in הנדוד *cf.* above, p. 191, l. 35. — P. H.] **MTVL** וילך cannot well be said of a dead person who is thrown down. We must read the plural וילכו, transposing the אתנה. [The omission of the final ו is due to *haplography*, *cf.* above, p. 82, l. 17. — P. H.] **VL** has the doublet 35
ἐφυγον και ἤλθε, in which ἤλθε is a correction made in accordance with **MT**, and και ἐφυγον the true reading of **G**; [*cf.* above, p. 175, l. 11. — P. H.]
MT ויגע האיש; **VL** better, without named subject, και ἤψατο τῶν ὀστέων. **SH** \ חבא * In spite of the change of the subject, האיש is not necessary, since it is mentioned before. **VL**, with scribal expansion, και ἤψατο ὁ ἀνὴρ ὁ θαπ- 40
τόμενος.
- (22) **MTLS²** מלך ארם, **VL**, is scribal expansion.
VL has after v. 22 of **MT**: — και ἔλαβεν ΑΖαηλ τὸν ἀλλόφυλον ἐκ χειρὸς αὐτοῦ ἀπὸ θαλάσσης τῆς καθ' ἑσπέραν ἕως Αφεκ, and the fact that this is referred to in v. 25 proves it to be a portion of the original text. *Cf.* WELHAUSEN, *Compos.*, 45
p. 254, n. 2; W. ROBERTSON SMITH, *OT in the Jewish Church*², p. 435; German ed., p. 415.
- (23) **MT** אליהם, **VL**, wrongly; **VL**, freely, και ἐπέβλεψεν ἐπ' αὐτούς.
MT יצחק, **VL** και Ισαακ, **S** حمر, but there is no reason for altering **MT**; 50
cf. 8,18,36; Ex. 3,16; 6,3.

* שנה שנה occurs but once, Deut. 14,22, and **MT** reads there בשנה as we find this phrase everywhere else.

- 13 **MT** ונבחרו אשר נחלם, **S** **אשר נחלם**; **GV** exhibits the transcriptional error ἐποίησεν instead of ἐπολέμησεν; see, however, **S**, 16, 27; 22, 46.
- (13) **U** gives an accurate rendering of **M**. **S** + **אחרי** after **בחר**; this is in accordance with the usage of the Epitome elsewhere as well as with **GL** καὶ ἐκοιμήθη ἰσας μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ θάπτεται ἐν Σαμαρείᾳ μετὰ τῶν βασιλέων Ἰσραὴλ καὶ ἐβασίλευσεν ἱεροβοὰμ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ. This represents, as has been pointed out p. 243, l. 52, the oldest form of this verse which is preserved in **M** 14, 16 and which agrees with the usage of the Epitome. The remarkable fact that **SH** has **אשר נחלם** * **אחרי**, although in all other respects it reads this verse in the form given in **M**, must be traced to this oldest form of the text. But we cannot substitute the wording of **GL** and **M** 14, 16 for the received text of the present passage; this would obliterate a piece of the history of the text of **M**.
- V**. 13^b clearly exhibits the form of a subsequent addition: originally the text had in our passage only v. 12. 13^a, derived from **M** 14, 16 with some slight modifications. No one would expect v. 13^b after ^a. This is responsible for the bad condition in which we find v. 13 in the MSS of **U** (except **GL**): **U**^{xi.52.71.74.92.106.120.134.144.242.243.245} **ויקבר**, and **U**^{xi.52.64.74.92.106.119.120.121.134.144.236.242.243.245.247} read υἱὸν instead of βασιλέων; these variations are due to the fact that no one expects after the present text of 13^a more than perhaps **ישראל** (בני) **בשמרון** על **בני**. Especially v. 13 has not fared well in **GV** καὶ ἐκοιμήθη ἰσας μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἱεροβοὰμ ἐκδόθισεν μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἐν Σαμαρείᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν Ἰσραὴλ.
- (14) **MT** ימות, **S** **אמת**; **U** ἀπέθανεν, on the other hand, does not render the Semitic idea.
- For **M** ופרשו, **U** καὶ ἵππεύς αὐτοῦ, cf. above, p. 182, l. 38 [and l. 44].
- (15) **M** ויקח; so, too, **GVST**; **GL**, more explicitly, καὶ ἔλαβεν ἰσας.
- (16) **M** **ויואמר** **U** **אמר**; but **GL** supplies again the subject, καὶ εἶπεν Ἐλισσαίε. **M** למלך ישראל; so, too, **GLST**; but **GV** τῷ βασιλεῖ; **SH** **אמר** * **אמר**; **M** **ישראל** is scribal expansion.
- MST** **ויקבר**; but **GV** καὶ ἐπεβίβασεν ἰσας; **GL** καὶ ἐπεβίβασεν ὁ βασιλεὺς.
- After **MST** **יו** **U** + **ἐπὶ τὸ τόξον** (scribal expansion).
- (17) In **SH** **לחמש** (קומה) is marked with asterisk and metobelus; but the correctness of this is doubtful, since קומה is represented in all the MSS of **U**. The word is not necessary to the context, nor is it to be taken for granted that Elisha's room had windows which looked toward different quarters of the heavens.
- M** ויאמר אלישע ירה ויור (so, too, **ST**), **GL** καὶ εἶπεν Ἐλισσαίε Τόξευσον· καὶ ἐτόξευσεν has dropped out through *homœoarcton* (cf. p. 154, l. 26; p. 192, l. 45) in **GV** 52.74.92.106 &c.; cf. H-P. *ad loc.*; **SH** **אמר** **אמר** * **אמר**.
- M** בארם, **GV** ἐν Συρίᾳ. **GL** ἐν Ἰσραὴλ, which is preferred by KLOST. and BENZ., looks like a correction. We should expect at least **ישראל**. **S** **בארם** (with the usual confusion of **ארם** and **ארם**; above, p. 188, l. 36) attest at least the preposition ב; so, too, the paraphrase of **U**, והרין קדם מן פורקנא לנא יתעבר ננא נצחנא באנש ארם גירא יתעבר לנא נצחנא באנש ארם.
- MGLST** והכית; **GV**, through scribal error, καὶ πατάξει.
- We need not, with OORT, take exception to **M** ער-פלה at the end of the verse, but we may, with KLOST., cancel the preceding **M** באפק which is suspicious if only on account of its position in the clause. Nor would we expect the specification of a place in connection with the prophetic promise of the complete annihilation of the Syrian power. It is impossible, however, to regard **M** באפק with KLOST., as miswriting for **אפק**; this would spoil the point of the narrative: Jehoash foregoes the best part of the divine promise since he has no confidence either in himself or in JHVH. **M** באפק has crept into the text from the margin;

- 13 אָוּלוּ. **A** shows that we are to read הָלָכָו, the final ו of which dropped out on account of the following ו in וָנָם (*haplography*); see p. 242, l. 40. Owing to a scribe skipping from **A** ירבעם to **A** וְנָם the intervening words are omitted in **GL**, the remainder of the verse, **A** בְּשִׁמְרוֹן וְנָם הָאֲשֶׁרָה עִמָּהּ בְּשִׁמְרוֹן being coordinated to the preceding phrase, (οὐκ ἀπέστησαν) ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν οἴκου Ιεροβοᾶμ . . . καὶ τῶν ἁλσῶν τῶν ἐν Σαμαρείᾳ, but this connection is, of course, merely a makeshift.
- (7) **A** אָרִי לֹא אֲשָׁרָה, **T** אָרִי לֹא אֲשָׁרָה; but all the other Versions render as though the text read **אָרִי לֹא אֲשָׁרָה**: **GV** οὐκ ὑπελείφθη, **GL** ἕως οὗ ὑπελείφθη, **S** **אָרִי לֹא אֲשָׁרָה**. This is a correction due to the fact that v. 7 has been severed 10 from v. 3 by the insertion of vv. 4-6. According to BURNÉY **A** אָרִי לֹא אֲשָׁרָה is impersonal (*cf.* above, p. 154, l. 2; p. 175, l. 23); but this is wrong. **A** וְיִשְׁמַם בְּעָפָר לָרֶשֶׁת is accurately rendered only by **S** **וְיִשְׁמַם בְּעָפָר לָרֶשֶׁת**, **T** וְיִשְׁמַם בְּעָפָר לָרֶשֶׁת. **GV** καὶ ἔθεντο (scribal error for καὶ ἔθετο as read by **GV** 106.158.244.247; *cf.* **SH** **וְיִשְׁמַם**) αὐτοὺς ὡς χοῦν εἰς καταπάτησιν makes **A** 15 **וְיִשְׁמַם** plainer, and still plainer is **GV** καὶ κατέστησεν αὐτοὺς ὡς χοῦν ἕως τοῦ λεπτύνθηναι, **GL** (**GL**¹⁰⁸) καὶ καταπάτησεν αὐτοὺς ἕως τοῦ λεπτύνθηναι αὐτοὺς ὡς χοῦν, but it is not advisable to emend, with KLOST., לָרֶשֶׁת, with KLOST., although **וְיִשְׁמַם** is adopted also by KAMPH., and לָרֶשֶׁת by BENZ. and OORT.
- [Καταπατέω means *to tread down*, and λεπτύνω means, not only *to thin*, but 20 also *to thresh*. **A** וְיִשְׁמַם בְּעָפָר לָרֶשֶׁת must be translated, *he trod them down reducing them to dust*; *cf.* above, p. 179, l. 2. Both **אָבָר** (Assyr. *abātu*; *cf.* above, p. 239, l. 1) and **רִישׁ** are common in cuneiform accounts of warfare (*cf.* DELITZSCH, AW 71; HW 13^a.216^a). — P. H.]
- (8) VV. 8-25 of **A** are found in **GL** in the following order: vv. 23.8-11.14-22.24.25. 25 12.13. This arrangement is vastly superior. The original place of vv. 12.13 must have been after v. 25 which is from the same pen as vv. 4-6 which sever the connection between vv. 3 and 7; *cf.* above, l. 11 and ZAT 5,295-297 (= STADE, *Akad. Reden und Abhandlungen*, pp. 197f.).
- [BURNÉY notes that **P** (*Vet. Lat., Cod. Vind.*) places vv. 14-21 between vv. 30 30 and 31 of c. 10, thus making the narrative refer, not to Jehoash, but to Jehu. — P. H.]

- (10) [According to BURNÉY we should expect the synchronism to be **בשנת שלשים ותשע** 35 *in the thirty-ninth year*; *cf.* 14, 1. — P. H.] The synchronism in **AGLVS** **בשנת שלשים ושבע** is at variance with the one given in v. 1. We cannot decide whether the original text has been preserved in **GL** xi.64.71.74.119.158.243 **ἐν τῷ τριακοστῷ καὶ ἐνδτῷ ἔτει** (**GL**²⁴⁴ **καὶ**) or whether this reading is merely a correction 40 from v. 1. **A** יהואש בן יהואח; so, too, **GL**. **S** gives the complete genealogy, **אָבָר בֶּן אָבָר בֶּן אָבָר**, but this is scribal expansion. For **AGLVS** **שש עשרה שנה** **S** has **שש עשרה שנה** thirteen years (BURNÉY).
- (11) **AGLVS** **מכל חטאת**, **GV** ἀπὸ πάσης Ιεροβοᾶμ υἱοῦ Ναβατ ἁμαρτίας. Probably 45 also is scribal expansion, on account of **בָּה**. **GV** ἐν αὐτῇ. **GLS** smooth over by reading ἐν αὐταῖς, **בָּה**, as in vv. 2.6. From the Versions **בָּה** has crept also into some Heb. MSS. On the other hand, several codd. have preserved the original reading **חטאת**; *cf.* KENN. and DE ROSSI *ad loc.* and notes on 14, 24; 15, 9; 18, 25.
- (12) The present text in **A** of vv. 12.13 is due to successive redactional adjustments 50 of the form in which they appear in **A** 14, 15.16, and in **GL** after 13, 25. **GVST** render **A** in the present passage; for **GL** *cf.* above, l. 26.

- 12 For the sake of clearness *S* inserts **ל** before **א** **מִפְּנֵי**, repeating it before each new subject from **א** **מִמָּוֶת** on.
For **א** **מִפְּנֵי** **יְהוָה** **אֵת** **בֵּית** **יְהוָה** *S* has **ל** **בְּמִלְכּוֹ** **בְּמִלְכּוֹ**, conforming to vv. 7-9.
- (16) **א** **עַל** **יָדָם**, *S* **עַל** **יָדָם**; *U* **ἐπὶ χειρὰς αὐτῶν**, *U* **עַל** **יְדֵיהֶן**. The singular is right; cf. note on v. 12 (p. 240, l. 16).
The **עַשֵׂי הַמְּלָאכָה** were those who according to v. 15 received the money direct from the officials and the priests. From this it follows that **א** **לְעַשֵׂי הַמְּלָאכָה** did not form part of the original text; it goes with v. 12^a.
א **בְּאִמְנָה** **הֵם** **עָשִׂים**, *U* **בְּהִימָנוּתָא** **אֲנֹן** **עֲבָרִין**, *U* **ἐν πίστει αὐτοὶ ἐποίουν**, *U* **ἐν πίστει αὐτῶν ποιοῦσιν**. *S* paraphrases, **בְּבִלְבָּל** **בְּמִלְכּוֹ** **בְּמִלְכּוֹ**.
(17) **א** **בְּכֶפֶר** **אֲשָׁמָא** **וּבְכֶפֶר** **חַטֹּאת** *S* paraphrases, **בְּכֶפֶר** **אֲשָׁמָא** **וּבְכֶפֶר** **חַטֹּאת**, but this paraphrase does not exactly express the meaning of the original. *U* **ἀργύριον** **περὶ ἁμαρτίας** **καὶ ἀργύριον** **περὶ πλημμελείας** and *U* **ἀργύριον** **δὲ** **περὶ ἁμαρτίας** **καὶ ἀργύριον** **αἰρετισμοῦ** point to a Hebrew text **אֲשָׁמָא** **וּבְכֶפֶר** **חַטֹּאת**. This is preferable, at least so far as the singular **חַטֹּאת** is concerned.
א **לֹא** **יִוָּבָא**, *U* **ὅ** **τὶ** **εἰσηνέχθη**, but *U* **οὐκ** **εἰσηνέχθη**, *U* **לֹא** **מִתַּעַל**, *S* **לֹא** **חָלַל**.
For **א** **לִכְהֻנִּים** **יְהוָה**, *U* **τοῖς** **ἱερεῦσιν** **ἐγένετο**, *U* **ὅ** **τὶ** **τοῖς** **ἱερεῦσιν** **ἐγένετο**, *S* **לִכְהֻנִּים** **יְהוָה** **לִיָּה**, *U* **לִכְהֻנִּים** **יְהוָה** **לִיָּה**. The Versions presuppose יהיה לכהנים.
- (18) **א** **מִפְּנֵי** **יְהוָה** **וּלְכַבְּדָהּ**, *U* **52-55-64-74** &c. + **Ἀζαήλ** **καὶ ἐπάταξεν** (*U* **ἐπάταξεν**) **αὐτήν**; *SH* 20 *i. m.* **ἔπαταξε**.
- (19) **א** **מִפְּנֵי** **יְהוָה** **מֶלֶךְ** **יְהוּדָה**, *SP* **יְהוּדָה**, but this omission is due to an oversight.
[For **א** **מִפְּנֵי** **יְהוָה** = **מִפְּנֵי** = **Assyr. māṣarāti, maṣṣarāti, manṣarāti** (נצר) cf. above, p. 190, l. 25. The Assy. term, however, is **בֵּית** **נִצְרִי** *bit niṣṣirti*. — P. H.]
א **וַיַּעַל**; so, too, *U* **וַיַּעַל**; *U*, more explicitly, **καὶ ἀνέβη Ἀζαήλ**.
- (21) **א** **וַיַּעַל** **וַיַּעַל**; *U* **וַיַּעַל**, more explicitly, **οἱ** **δοῦλοι** **τοῦ** **Ιωᾶς**, *U* **וַיַּעַל** **וַיַּעַל**.
For **א** **וַיַּעַל** **וַיַּעַל**, *U* has the doublet **καὶ ἐποίησαν συνδεσμὸν** **καὶ συνήσαν ἐπ' αὐτόν**. *U* **καὶ ἔδησαν πάντα δεσμὸν** is an intra-Septuagintal corruption.
The statement at the end of the verse, **בֵּית** **מֶלֶךְ** **יְהוֹשָׁפָט**, giving the name of the place where Jehoash was slain, is undoubtedly corrupt; a **בֵּית** cannot **יָרַד**. We cannot tell what may have been the original reading; the Versions fail us.
א **וַיַּעַל** **וַיַּעַל** **וַיַּעַל** translates as though the text read **וַיַּעַל** **וַיַּעַל** **וַיַּעַל**; *U* **וַיַּעַל** **וַיַּעַל** gives a literal rendering of **א**; *U* **ἐν οἴκῳ Μααλῶν τὸν Γααλλὰ** disregards **הִירָד**, **Γααλλὰ** being, it may be supposed, miswritten for **Σααλλὰ**; *U* **καταμένοντα Γαλασδ** (**Γαλασδ**?) is not based on a different Hebrew text, but on an emendation of **Γααλλὰ**; *U* **ἐν οἴκῳ Μαλλῶν τῷ ἐν τῇ καταβάσει Ἀλλῶν** renders as though the Hebrew ran **בְּמִוֶּרֶד** **אֱלֹן** (**אשר**); cf. Josh. 10, 11; Jer. 48, 5. If **בְּמִוֶּרֶד** is right, we have a twofold statement concerning the place where Jehoash was slain: (a) **בֵּית** **מֶלֶךְ**; (b) **בְּמִוֶּרֶד** **אֱלֹן**. Even **א** **מֶלֶךְ** and **מֶלֶךְ** look like a doublet, and the context is overburdened, since we read the statement that Jehoash was slain both in this and in the following verse. We expect in v. 21 only a notice regarding the place where Jehoash was when the conspiracy began. [For **Γααλλὰ** = **Σααλλὰ** cf. **γαβαχα** = **σαβαχα** 25, 17.]
According to WINCKLER (*Krit. Schriften*, 2, 39; cf. KAT³, 260, n. 2) **א** **בֵּית** **מֶלֶךְ** **יְהוֹשָׁפָט** should be inserted in v. 19, either after **א** **מֶלֶךְ** **אֲרָם** or after **א** **בֵּית** **יְהוֹשָׁפָט**. W. thinks that we must read **וַיַּעַל** **וַיַּעַל** **וַיַּעַל** and the amount was made full. *U* (cf. above, l. 33) read **אֵת** **הַנֶּאֱמָלָה** **אֵת** **הַנֶּאֱמָלָה** the ransom. **א** **הִירָד**, *U*, looks like a gloss on **מֶלֶךְ**. Or **מֶלֶךְ** may be a word for *scale, dish of a balance*, and **הִירָד** or **וַיַּעַל** **וַיַּעַל** **וַיַּעַל** may be a variant to **וַיַּעַל** **וַיַּעַל** (so WINCKLER).
According to CHEYNE (EB 3097) 'ירחמאל is probably a corruption of **וַיַּעַל** **וַיַּעַל** **וַיַּעַל** which is a (correct) gloss on **מֶלֶךְ**. Render, therefore, simply, *at Beth-jerahmeel*. Very simple indeed! — P. H.] The attempts of WINCKLER and CHEYNE to remedy our passage have no basis in the Received Text.

- 12 assisted by the doorkeepers or his own attendants. Nevertheless we must bear in mind that the original reading may have been *וימן ויצר* (so HAUPT; *cf.* above, p. 239, l. 37 and below, l. 7). The punctuation of *ויצרו* is due to a confusion of the stems *צרר* and *צור*; *cf.* SIEGFRIED-STADE *s. vv.* *צור* and *צרר* I. Point *ויצרו*.
- (12) [For *אל יהוה* = *בית יהוה* *cf.* below, p. 248, l. 38. — P. H.] 5
אל ונתנו, *αὐτὸν καὶ ἔδωκαν*, *אל ויהבין*, *αὐτὸν καὶ ἔδωκεν* is probably nothing but a transcriptional error; [see, however, above, l. 2. — P. H.] *אל ונתנו* may be miswritten for *וינתנו* or the inf. abs. *ונתון* (*cf.* above, p. 132, l. 2; but in view of the late date of 12^a (see below, l. 17) we must bear in mind that it may be a grammatical blunder of the writer. 10
אל הכסף המקנה, *αὐτὸν τὸ ἀργύριον τὸ ἐτοιμασθέν*, *אל כסף המקנה*, *αὐτὸν*, *αὐτό*. The value of this variant is questionable.
For *אל K^{thib} על יר* the Q^{re} requires *על ירי*, which is rendered by *אל*, while *ס* substitutes *ל*. In many codd. the Q^{re} appears as K^{thib}. *אל על יר* v. 16 and 15 22, 5 prove the K^{thib} to be right.
V. 12^a is an addition, v. 12^b being the continuation of v. 11; and this shows that the last three words of v. 12 in *אל, העשים בית יהוה*, are likewise an addition.
[*אל עשי המלאכה* in this late insertion does not refer to the *workmen* (הבנים), but to the *officiating priests* &c. (הפקידים); *cf.* Neh. 13, 10; Ezra 3, 8, &c., and ED. 20 MEYER, *Die Entstehung des Judenthums* (Halle, 1896) p. 184. Also vv. 16, 17 seem to be subsequent additions for the purpose of making the King's summary proceedings against the priests appear less incisive. The insertion of *הכהן הנדול* (*cf.* above, p. 239, l. 39) was due to the same tendency. — P. H.]
אל is unnecessarily read *הפקידים* by the Q^{re} in accordance with 22, 5; 25 for further details see ZAT 5, 288 ff. *אל (των) ποιούντων τὰ ἔργα των ἐπισκόπων οἴκου Κυρίου*, *אל חבלים חבלים*, *אל חבלים חבלים*, *אל (עבירותא) עברי עבירא* *עברי עבירא* (*על* *אל*) *בית מקדשא רי* misconstrue the phrase.
אל ויוציאוהו, *αὐτὸν καὶ ἐξέδωσαν*, *אל ומפקין*, *αὐτὸν καὶ ἐξωδίασαν αὐτό*, *אל ויוציאוהו*. The suffix is not necessary. As to the plural, *cf.* the remarks on *ויצרו וימנו* v. 11, 30 above, p. 239, l. 45.
- (13) For *אל ולחצבי האבן*, *αὐτὸν καὶ τοῖς λατόμοις των λίθων*, *αὐτὸν* has the doublet *καὶ τοῖς οἰκοδόμοις των λίθων καὶ τοῖς ἑξυσταῖς των λίθων*, rendering *אל לזררים* by *καὶ τοῖς λαξευταῖς*. *αὐτὸν* must have read originally *καὶ τοῖς οἰκοδόμοις καὶ τοῖς λαξευταῖς των λίθων καὶ τοῖς ἑξυσταῖς των λίθων*, *ἑξυσταῖς* is a doublet to *λαξευ- 35*
ταῖς = *לחצבי*, but not to *οἰκοδόμοις* = *זררים*. [*αὐτὸν*, on the other hand, has for *אל* *לזררים*: *καὶ τοῖς τεχνισταῖς καὶ τοῖς τεχνίταις* where *τεχνίτης* (= *τέκτων*) represents an explanatory gloss (or variant) to *τεχνιστής*. — P. H.]
אל ולקנות, *αὐτὸν* *ולקנות*; but *αὐτὸν* *τοῦ κτήσασθαι*. The masons, however, do not buy timber; it is therefore better to retain *אל*. 40
אל ולכל, *αὐτὸν* *εἰς πάντα*, *αὐτὸν* *εἰς πᾶν*. The asyndetic sequence seems to be preferable in this case; [contrast above, p. 239, l. 4. — P. H.] *αὐτὸν* *καὶ ἐξωδίασαν εἰς πᾶν τὸ ἀνάλωμα τοῦ οἴκου* smooths over and paraphrases.
אל לקנה, *αὐτὸν* *τοῦ κραταιῶσαι*, *αὐτὸν* *τοῦ κραταιῶσαι αὐτόν*, *אל לקנה*, *αὐτὸν* *לקנותה*. The Versions are right. Point, with KLOST., *לקנה*. The parallel passage 2 Chr. 45 24, 12 has, more explicitly, *יהוה את בית יהוה*, *cf.* *αὐτὸν* *τοῦ κραταιῶσαι ποιῆσαι τῷ οἴκῳ Κυρίου*.
- (14) *אל בית יהוה* is strange; the objects enumerated were not made in the Temple. *αὐτὸν* *οἴκῳ Κυρίου*, *אל בית מקדשא רי* render *אל*, while *αὐτὸν* *πλὴν ἐκ τοῦ ἀργυρίου τοῦ εἰσενεχθέντος εἰς οἶκον Κυρίου* corrects the text according 50 to the end of the verse. GRÄTZ is right in regarding the words as an insertion due to vertical dittography (*cf.* p. 161, l. 39; p. 166, l. 4; p. 182, l. 53).
אל חצרות; so, too, *αὐτὸν*; but *αὐτὸν* *καὶ σάλπιδες*. The conjunction is unnecessary.

- II המלך. The reading in **A** is corroborated by **א, I, 35.46**, although the reading of **U^{VL}** and **Chr.** is more in accordance with the extreme youth of Jehoash. **A^{SC}** המלכים, **ἡ τῶν βασιλέων**, **2 Chr. 23, 20** הממלכה. The latter reading might receive support from **v. 1**; but it is simpler to trace back **A^U** and **2 Chr. 23, 20** to המלוכה as their common origin, in accordance with **א, I, 46**.
- (20) **A** וישמח; so, too, **U^{SC}**; but **2 Chr. 23, 21** וישמחו; see note on **v. 18**.
Q K^ethib מלך בית המלך, **Q^r** בית המלך; cf. above, **p. 141, l. 41**. In many codd. the **Q^r** בית המלך is given as K^ethib; so, too, edd. **Sonc. 86.88**. [For בבית = בית see below, **p. 238, l. 38**. — **P. H.**]

- 12 (1) In GL v. 1 appears after v. 2^a בשנת שבע ליהוא מלך יהואש. This is the sequence which we find elsewhere in v. Epitome, but we cannot tell whether GL has preserved the original order or whether it has conformed the arrangement to 15 the other passages. The synchronism is here hardly required; it may have been omitted in the original text and inserted afterwards. This theory is favored by the fact that this clause is omitted in 2 Chr. 24, 1. It is true that it may have dropped out in one MS and may afterwards have been inserted in the wrong place (BENZ.). 20
- (2) GL lou υλοῦ Ναμεσι and Ιωας υἱὸς Ὁχοζίου for אלוהא ויהוא, respectively, exhibit the usual expansion; we must not, with OORT, insert these additions in the text.
- אלוהא ויהוא; so, too, 2 Chr. 24, 1 and E, but GLV Αβια which is a scribal error for Σαβια. ΑΜΑΒΙΑ; so, too, GLSE; GV, wrongly, ἐκ γῆς Βηρσαβεε. [For ΑΜΑΒΙΑ = βηρ see above, p. 163, l. 4; p. 216, n. **. — P. H.] 25
- (3) GL כל ימי אשר כמא, E כל יומיו כמא, S wrongly, כל ימי אשר and E πδσας τὰς ἡμέρας ας, I cunctis diebus quibus. Also 2 Chr. 24, 2 gives the clue a different meaning. This misinterpretation is due to the desire to harmonize the unhappy end of this king (14, 13) with the Jewish belief in retribu- 30 tion; cf. the midrash in 2 Chr. 24, 15 ff. [BURNEY thinks it possible that אשר וגו' is an early marginal note intended to qualify the absolute כל ימי in accordance with the narrative of Chr. Cf. above, l. 30. — P. H.]
- (4) AL חורבנות לא סרו is rendered accurately only by E חורבנות לא עטרו. GV, on the other hand, has πληγὴν τῶν ὑψηλῶν οὐ μετεστάθησαν (GL οὐκ ἀπέστησαν, GCpl 35 οὐκ ἀπέντησεν). SH כחם פני זכרון, which translations are all inaccurate renderings of AL. For S زحمة الجبال, I verum tamen excelsa non abstulit, see notes on 14, 4; 15, 5-35.
- AL חורבנות, GL ετι, E עד כען, S حرمه, GV και εκει ετι.
- (5) AL עבר is to be emended to עקר in accordance with G συντιμήσεως. GVA mis- 40 connect אש with the following phrase (See below, l. 45); but GL, correctly, ἀργύριον συντιμήσεως ἀνδρός.
- AL כסף נפשות ערבו is an explanatory gloss derived from Lev. 27, 2; cf. ZAT 5, 283 ff. The 1 copulative required before כל is furnished by the final consonant of ערבו (*haplography*). GVA, incorrectly, ἀνήρ ἀργύριον λαβὼν συντιμήσεως. GL, 45 influenced by the preceding clause, transposes, ἀργύριον συντιμήσεως ψυχῶν. E translates AL literally. S كسوف جبال فاعطى كسوف gives a correct rendering of the meaning of the passage.
- (6) [The ἀπαξ λεγόμενον מכר cannot mean acquaintance; it may be connected with Assy. makāru 'to give in abundance' (DELITZSCH, HW 408^a) so that מכר would 50 have about the same meaning as the Assy. zāninu (HW 259), viz. largitor. The stems zanānu = largiri and zanānu 'to rain' are identical. Contrast above, p. 167, n. 1.

- II passage vv. 4-12 in order to show that פקרי ההל are the same as those captains of hundreds. GL^{XL.44-56} &c. + καὶ after τοῖς ἑκατοντάρχαις.
 מ פקרי was not meant to be read פקרי the *mustered*, but פקרי the *overseers, leaders*; GV, rightly, τοῖς ἐπισκόποις τῆς δυνάμεως, GL καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς δυνάμεως οὓς κατέστησεν. 5
 מ הוציא; so, too, GLST; but GV ἐξάγαγε. The original reading may have been הוציא; [cf. הַמָּת at the end of ^a and G^{ES.27}, § 113, bb. — P. H.]
 מ מביט לשְׁרֵת אל is an awkward addition. One does not lead a person whom one wants to lead out *in between the ranks*. GV ἔσωθεν τὸν ἀσπρωθ, T מן ונו כדור try to render מ; S מִבֵּינֵי הַחֲבֵי is a guess. GL has again a doublet, ἔσωθεν τῶν ἀσπρωθ καὶ εἰσαγάγετε αὐτὴν ὁπίσωθεν οἴκου τῶν στρατηγῶν, the sequel being completely modified, καὶ μὴ θανατώσητε αὐτὴν ἐν οἴκῳ Κυρίου. καὶ ἔσται, πᾶς ὁ εἰσπορευόμενος ὀπίσω αὐτῆς ἀποθανεῖται. These variants, however, have no critical value.
 [מ שורות may be miswriting for חצרות (cf. GV ἀσπρωθ, above, l. 9). We should expect, חצרות מחוץ אלה הוציאו take her outside the courts (of the Temple); cf. Lev. 4, 12; Num. 5, 3.4; Deut. 23, 11. The corruption of חצרות to מ שורות (cf. v. 8) led to the substitution of מ מביט (cf. above, p. 210, l. 20) for מחוץ. S should read 'Εξαγάγετε αὐτὴν ἔσωθεν τῶν ἀσπρωθ. S has correctly, *Educite eam extra septa templi*; cf. S מִבֵּינֵי הַחֲבֵי. For מִבֵּינֵי we must substitute מִבֵּי; but מִבֵּי is, of course, the original reading of S. — P. H.]
 Instead of מ הַמָּת [cf. above, l. 7] 2 Chr. 23, 14 has, less harshly, יומת; GV θανάτω θανατωθήσεται, S מָלַךְ, T יָרָח.
 מ אל תומת; so, too, ST; GV καὶ μὴ ἀποθάνῃ, GL καὶ μὴ θανατώσητε = 2 Chr. 23, 14 תמיתוה. 25
 (16) מ ותבוא; so, too, ST; but GV καὶ εἰσῆλθον, GL καὶ εἰσῆγαγον αὐτήν.
 מ בית המלך is misjoined by G οἴκου τοῦ βασιλέως and S מִבֵּינֵי הַמֶּלֶךְ as genitive to the preceding חסוים הוסיב.
 מ ותבוא, T ותקבלת, GV καὶ ἀπέθανεν, S מָלַךְ, GL καὶ ἐθανάτωσαν αὐτήν = 2 Chr. 23, 15 וימיתוה. 30
 (17) מ יהודע; so, too, GVST; GL with scribal expansion, Ἰωδαὶ ὁ ἱερεὺς. V. 17^b, read in MGVST, is marked as Hexaplaric [^] GL^{XL.44 52-55-56.61-71} &c. and 2 Chr. 23, 16. It is probably due to vertical dittography (cf. p. 247, l. 44).
 (18) מ ויבאו; so, too, ST and 2 Chr. 23, 17; but G καὶ εἰσῆλθε, and the singular is right, as is evident from וישמח v. 20. 35
 מ ויתצו; so, too, 2 Chr. 23, 17 and GL καὶ κατέσπασαν αὐτόν, T וסתרוהי, S מִבֵּינֵי; but GV κατέσπασεν αὐτόν, and the singular is perhaps right.
 מ מוּבְחָקוּ; Sonc. Brix. ST, as in 2 Chr. 23, 'ואת מ', cf. BÄR *ad loc.*; S misconnects the word with the preceding verb, מִבֵּינֵי הַחֲבֵי.
 מ היטב [^] S and 2 Chr. 23, 17; but it is attested by GV ἀγαθῶς, GL ἐπιμελῶς, 40 T יאות and need not be questioned.
 מ המובהות; so, too, 2 Chr. 23, 17; GV κατὰ πρόσωπον τῶν θυσιαστηρίων, GL πρὸ προσώπου τῶν θυσιαστηρίων, but S מִבֵּינֵי הַחֲבֵי, T קדם אנורא, G¹⁴⁴ (*corr. ab ead. manu*) τοῦ θυσιαστηρίου. In point of fact only the singular is possible, the plural may be due to את מוּבְחָקוּ in the preceding line. 45
 מ ST הכהן, 2 Chr. 23, 18 יהוידע.
 (19) מ ואת כל עם הארץ is either a connecting-link or a gloss, added in order to harmonize this account with the one in vv. 13-19^a.
 מ וירידו, G καὶ κατήγαγον, S מִבֵּינֵי הַחֲבֵי, T ואחיתו, but 2 Chr. 23, 20 ויִרְדּוּ so that it refers to Jehoiada only. This reading is not impossible. 50
 מ ויבואו, S מִבֵּינֵי הַחֲבֵי, T ועלו, 2 Chr. 23, 20 ויבאו, but GL καὶ εἰσῆγαγον αὐτόν = ויבאו, GV καὶ εἰσῆλθεν. Either M or GV is possible.
 מ וישיבו; so, too, ST GL^{A.74-158}; but GVL καὶ ἐκδύσαν αὐτόν, 2 Chr. 23, 20 את וישיבו

- present passage the final may be due to dittography of the initial ו of the following ולא (*cf.* above, p. 234, l. 17).
 אַל καὶ οὐκ ἐθανάτωθη, S מכלל ט, ולא אתקטיל, 2 Chr., clumsily, ולא המיתתהו.
 (3) בבית מקדשא ריי, חבסל, מכלל, בֵּית יְהוָה אַל ἔν οἱ αὖς Κυρίου, S האלהים VXL^{71.92.106.171} &c. ἔν οἱ αὖς seems to be an intentional alteration. [For בית = בית *cf.* below, p. 248, l. 38. — P. H.]
 (4) יהוירוע; שׁיח S^{52.55.56.64.71.82.92.106} &c. SH, with scribal expansion, λωδαι δ ἰερεὺς. [BURNEY remarks that this specification is necessary, unless we suppose that the narrative originally contained an earlier reference to Jehoiada; *cf.* above, p. 234, l. 49. — P. H.]
 אַל K^{ethib} מאיות, Q^{rê} מִאֲוֹת; so, too, vv. 9.10.15; *cf.* K^{ethib} v. 19 and p. 183, l. 33. לִכְרִי, just as הכרי v. 19, is attested by ט and recognized by the Q^{rê}. ט לנבריא and ולרהמא S מכלל מכלל guess. There is no reason for departing from the received text. In 2 S 20, 23, on the other hand, where it occurs alongside of פלתי, the Q^{rê} correctly emends: הכרתי as was also read by ט.
 אַל (so, too, VLST) before בית יהוה (which is not found in 71.245), is scribal expansion; SH \ מכלל *.
 אַל ברית; so, too, SLST; טV, with scribal expansion, διαθήκη Κυρίου.
 אַל אותם; so, too, SLST; ^ טV, but this omission can hardly be right.
 אַל בבית יהוה; ^ טVS, rightly. It is a gloss. טL, correctly in point of fact, ἐνώπιον Κυρίου.
 אַל וירא; so, too, SLST; טV, more explicitly, καὶ εἶδειεν αὐτοῖς λωδαι.
 (5) Owing to the insertion of v. 6 the Ancient Versions (except ט which translates literally) have all misunderstood v. 5^b. For אַל טV has εἰσελεύσεται, for אַל טV has καὶ φυλάξετε, טL φυλασσέτωσαν, S מכלל מכלל נמשך מכלל. We have therefore no right to emend, with THEN. and KLOST., ובאו ושמו (or ישמרו). After אַל טLST בית המלך טV + ἐν τῷ πυλῶνι which must not, with THEN., be inserted in the text.
 (6) V. 6 is a gloss which grossly mars the sense; see WELLHAUSEN in BLEEK⁴ 258, n. 1. אַל מור מסח have troubled even the ancient interpreters. For 2 Chr. 23, 5 reads היסוד, which is just as meaningless; ט paraphrases τὸν ὀδόν, ט יבריא, S מכלל. For אַל מסח טL has Μεσσαε, ^ טV; ט extracts the meaning מדאשתלי, S מכלל.
 [אַל seems to be *nomen rectum* depending on the preceding *nomen regens* שער, but אַל מסח at the end of the verse may be an adverbial accusative which is perhaps a military term meaning *ablösungsweise* (relieving one another = बदल الحراس). Arab. نسخ means to replace something by something else (ابطله واقام شيئا مقامه) and ناسخ (Assyr. nasāxu) means to remove. According to the Jewish commentators מסח means alternately, by turns. KLOST. emends, כמשפט; *cf.* v. 14; KITTEL, בית המלך. For אַל מור it has been suggested to read סוס; *cf.* v. 16. — P. H.]
 (7) אל המלך (טV πρὸς τὸν βασιλέα, טL ἐπὶ τὸν βασιλέα, S מכלל חמ, על, חמ, על, חמ) is a gloss which mars the sense of the verse. (KAMPH.).
 (8) שׂררות ranks (*cf.* 8, 6, 9) corresponds to the Assyr. sidirtu, masc. sidru ‘row, array’ (DELITZSCH, HW 490^b) = سرت. For Assyr. s = ש *cf.* above, p. 174, l. 2; contrast below, p. 259, l. 40. — P. H.]
 אַל והיו; so, too, SLST; טV, misreading והיו, καὶ ἐγένετο = היה.
 (9) טV, misreading אַל הנהן 1° (so, too, ST) renders συνετός (= מבין);* טL has the 5

- 10 read מַעֲבֹת. Instead of מַעֲבֹת read מִבְּחָה, since the passage refers to 8, 16, 33, and also on account of וַיִּקְצֹץ; cf. Ex. 34, 13; Deut. 7, 5; 12, 3; Jud. 2, 2; 6, 28 ff.; [contrast Crit. Notes on Judges, p. 45, l. 22].
- In 10 the following וַיִּקְצֹץ אֶת בֵּית הַבַּעַל of MS^C was omitted through *homœoteleuton*. 10^L reads καὶ καθεῖλον τὸν οἶκον αὐτοῦ, adding καὶ ἔλαβεν τοῦ Βασιλ. 5 τοῦ Βασιλ. καὶ συνέτριψεν αὐτὴν καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Βασιλ. 10^L וַיִּשְׁמְהוּ; so, too, 10^S; 10^V καὶ ἐπάταξεν, 10^L καὶ... ἔθετο mispronounced the word וַיִּשְׁמְהוּ (singular). This vocalization is found also in certain Heb. codd., and several MSS have instead of וַיִּשְׁמְהוּ the *scriptio plena* וַיִּשְׁמְהוּ; cf. DE ROSSI *ad loc.*
- 10^L K^εthib לְמַתְרָאוֹת is replaced by the euphemistic קִרְיַת מוֹצָאִים, but it is attested by the Ancient Versions: 10^V εἰς λυτρώνας, 10^L εἰς κοπρώνας, 10^S ܠܚܝܬ ܡܘܨܬܐ. Only 10^C מַתְרָאֵה לְבֵית feels constrained to substitute a euphemistic circumlocution. CHEYNE's conjecture (cf. above, p. 208, l. 39) לְמַחְרֹבוֹת does not commend itself; it substitutes for the drastic Oriental term a delicate expression suitable for 15 a drawing-room. [Cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 48, l. 25; Isaiah, p. 186^a, l. 36. The reading מַחְרֹבוֹת is advocated by WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 39 (cf. KAT³ 258, n. 1); he refers to his *Altorient. Forschungen*, 2, 468, n. 2; see, however, Dan. 2, 5; 3, 29; Ezr. 6, 11. In Is. 1, 19, on the other hand, we must read according to WINCKLER (cf. *op. cit.*, 1, 291) חָרָא תַּאֲכָלוֹ instead of 10^L תַּאֲכָלוֹ; cf. עַר 20 חָרָא Gen. 3, 14 and Arab. اكل خرم. — P. H.]
- For 10^L עַד הַיּוֹם 4 codd. of DE ROSSI have עַד הַיּוֹם הַזֶּה, influenced by the Versions, 10^L ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, 10^C עַד יוֹמָא דִּין, 10^S ܥܕ ܝܘܡܐ ܕܝܢ. 10^L is preferable.
- (28) 10^V 10^C 10^S 10^L אֶת הַבַּעַל; but 10^L is not satisfied, adding to τὸν Βασιλ. the thoughtless expansion καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ. 10^{XI.44.56.64.71} &c. 10^{SH} τὸν οἶκον τοῦ Β. 25
- (29) V. 29^b being a gloss, 10^L בֵּיתָאֵל, although syntactically objectionable, may be original; [contrast 11, 4, 1. — P. H.] The Ancient Versions, however, translate as though בֵּיתָאֵל stood in the text, and this reading is found in many codd. (cf. DE ROSSI *ad loc.*). 10^L supplements this gloss, reading ὅπισθ' αὐτῶν ἐπορεύετο, τῶν δαμνῶν τῆς ἀμαρτίας τῶν χρυσῶν τῶν ἐν Βαιθηλ καὶ ἐν Δαν; so, too, 10^C, 30 but more skilfully, וְדִי בֵּיתָאֵל וְדִי בֵּיתָאֵל לְעַנְיָ דְּהַבָּא דִּי בֵּיתָאֵל. [For 10^L בֵּיתָאֵל = בֵּיתָאֵל cf. below, p. 248, l. 38. — P. H.]
- (30) 10^L אֶת כָּל אֲשֶׁר בְּלִבִּי עָשִׂיתִי is accurately rendered by 10^V κατὰ πάντα ὅσα ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐποίησας, 10^C כָּל דְּבַרְעֻתִי עָבַדְתִּי; 10^L καὶ ἐποίησας κατὰ πάντα τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ μου, 10^S ܠܚܝܬ ܡܘܨܬܐ, 10^{SH} smooth the text. There is no reason for emending, 35 with OORT, וְכָל, especially since it is not impossible that כָּל וְגו' is an explanatory addition by a later hand.
- (31) Although 10^L מַעַל חַטָּאת is attested by 10^C, it is to be read מַחְמַטָּת for the reasons given in note on 15, 18.
- (32) The verb לִקְצוֹץ *to cut off, to break off* in 10^L לִקְצוֹץ בִּישְׂרָאֵל, 10^L συγκόπτειν ἐν τῷ 40 Ἰσραὴλ, is well supported by the contents of v. 33 as well as by Mishnic usage: Maasr. 2, 7, לִקְצוֹץ עֵצִים בְּתַנּוּתִים; cf. LEVY, s. v. קָצַץ. 10^S ܠܚܝܬ ܡܘܨܬܐ and 10^{CP} שְׂרִי (שְׂרִי יִהְיֶה לְמַתְקָה רִנּוּיָהּ בִּי) (10^L) paraphrase. We have no right to emend, with THEN., KAMPH., BENZ., KITTEL, following 10^C לִקְצוֹץ; this verb is construed with עַל, not with ב; [contrast above, p. 125, l. 33. — P. H.]. We might 45 perhaps emend, with KLOST., GRÄTZ, and BURNEY, following Lev. 20, 23, לִקְצוֹץ; cf. 3 *taedere super Israel*; but even this emendation must be rejected: it would characterize the situation less exactly than does the received text.
- 10^L אֶת נְבוֹל יִשְׂרָאֵל; so, too, 10^{LS}; 10^V, wrongly, καὶ ἐν πάντι ὀρίῳ Ἰσραὴλ.
- (33) 10^L אֶת נְחַל אֲרָגִין, 10^S ܠܚܝܬ ܡܘܨܬܐ, but 10^V ἐπὶ τοῦ χεῖλους χειμάρρου Ἀργύων, 10^C דְּעַל 50 כִּיף נְחַל אֲרָגִין; and 2 codd. Kenn. עַל שֵׁפַת נְחַל אֲרָגִין; but this is probably due to scribal expansion.
- After 10^L וְהַגְלִיעַ 10^L + καὶ λαβὼκ.

- 10 after ויאמר; but this is not certain since this verse must be assigned to the stratum which makes Jehonadab step forward in those troublous times.
 מ and ויאמר; so, too, VST; G^L, more explicitly, καὶ εἶπεν Iou.
 מ פה is not found in G; and since it is redundant beside עמכם, it is probably to be regarded as scribal expansion.
 מ and עברי הבעל לברם; כי אם; so, too, VST; G^L + καὶ ἐξαποστείλατε αὐτούς. καὶ εἶπον
 5 Οὐκ εἰσὶν before ἀλλ' ἢ οἱ δοῦλοι τοῦ Βααλ μονώτατοι. This addition must not, with KLOST., be inserted in the text.
- (24) מ and ויבאו; so, too, G^{LST}; but V καὶ εἰσηλθεν, rightly. This is proved to be the true reading by גל נדול לי לבעל v. 19 and ככלתו v. 25.
 מ and שמנים איש; so, too, V^T; but S ^למנו ^למנו ^למנו, and in G^L the number
 10 has been increased to τρισχιλίους ἄνδρας.
 For מ ימלט the Piel ימלט is required by the context, so all modern commentators since THENIUS. The Nifal ימלט could be retained only if we read נפשמם for מ נפשו 1°, but מ האיש does not commend this change. G²⁴⁵ ἡ ψυχὴ ὑμῶν
 15 ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, S^H ^לבם ^לבם ^לבם; ^לבם is therefore a subsequent correction, not transmission of the original text.
 מ and על ידיכם is attested by G ἐπὶ χεῖρας ὑμῶν, T על ידיכן S ^לבם ^לבם ^לבם; para-
 phrases. We should expect על ידיכם א, but על is not impossible. The responsibility
 20 is laid upon them.
 G^L transposes the two halves of v. 24, adding some embellishing expansions:
 καὶ Iou ἔταξεν ἑαυτῷ τρισχιλίους ἄνδρας ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ εἶπεν Ἀνὴρ ὃς ἐὰν
 διασωθῇ ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν ὧν ἐγὼ εἰσάγω ἐπὶ χεῖρας ὑμῶν, ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀντὶ
 τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. καὶ εἰσηλθὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ προσοχθίσματος, τοῦ ποιῆσαι
 τὰ θύματα καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα.
 25 (25) מ and לעשות, V^T ὡς συνετέλεσεν ποιῶν, T כר שיצי למעבר, but G^L ὡς συνετέλεσαν
 ποιῶντες, S ^לבם ^לבם ^לבם. G^L adds, following v. 23, καὶ οὐκ ἦν ἐκεῖ τῶν
 δούλων Κυρίου καθ' ὡς ἐλάλησεν Iou ὅτι ἀλλ' ἢ οἱ δοῦλοι τοῦ Βααλ μονώτατοι.
 מ and לא יצא; so, too, VST; G^L μὴ διασωθήτω.
 מ and הרצים והשלישים is a correct specification of the subject, but is unnecessary and
 30 mars the context. G^L reads those words, not after מ וישלכו, but after מ ויכום;
 this, however, is an intentional elimination of the harshness in the original text.
 [מ and הרצים והשלישים does not mean *the guard and the captains* (so AV) or
runners and knights (KAUTZSCH, *Trabanten und Ritter*), but *footsoldiers and*
charioteers, πεζοὶ καὶ ἵππεις (including ἡνίοχοι, παραβάται, and ὑπερασπισταί); 35
 see *Beiträge zur Assyriologie* 4, 587, l. 28; contrast BURNEY, p. 140. — P. H.]
 After מ וישלכו some words, giving the object (רמו... קטלין) and the place where
 the slain were cast, have dropped out. KLOST. supplies ארצה האשירים, but this
 is excluded by the context. T^L וואו כר קטלין paraphrases מ וישלכו.
 מ and עיר; so, too, VST; G^{121.247} ἕως πύλης οἴκου is an intra-Septuagintal correction
 40 for ἕως πόλεως; the place here meant is doubtless the most inaccessible portion
 of the temple of Baal (EWALD), and the one farthest from the entrance; it is,
 therefore, very probable that עיר is a transcriptional error for רכר (KLOST.). This
 conjectural emendation, however, is not supported by G^L C^{pl} ἕως τοῦ ναοῦ
 τοῦ Βααλ; G^L ναοῦ renders בית, מ and עיר is omitted. It is quite possible that G^L
 45 represents the original text, and that עיר is merely dittography of ער.
- (26) For מ and מצבות 2 codd. of DE ROSSI read את מצבת, G^L τὴν στήλην, V^T τὴν
 στολήν (which is either a scribal error or an intentional alteration owing to מ
 and וישרפו), S ^לבם ^לבם ^לבם, T קמת מ, G^L בית, G^L בית הבעל, cf. v. 27.
 50 מ and וישרפו proves that מ and מצבות is a scribal error for אשן; cf. 8, 16, 33.
- (27) מ and הבעל, S ^לבם ^לבם ^לבם, T קמת בעלא, V^T τὰς στήλας τοῦ Βααλ; G^L, with
 scribal expansion, πάσας τὰς στήλας τοῦ Βααλ; 3 codd. of KENN., 2 of DE ROSSI

10

a clear illustration of the stylistic character of the Lucianic recension in this chapter. The precedence of the object *כל גביאי ונו* is exceptional.

Both the worshipers of Baal and the worshipers of JHVH are termed *דוֹשָׁלִים* in the present section, but the punctuators distinguish the *עֲבָרֵי הַבַּעַל* (vv. 21.23) from the *עֲבָרֵי יְהוָה* (v. 23). This distinction is artificial but old; in S we find *פִּלְס* *פִּלְס* *פִּלְס* *פִּלְס* beside *חַלָּל* or *חַלָּל*; in T, *פִּלְס* *פִּלְס* beside *עֲבָרֵי יְהוָה*. Two codd. of KENN., 16 of DE ROSSI exhibit *עֲבָרֵי* in v. 19. In the same way we find in vv. 22.23 for *עֲבָרֵי* the variant *עֲבָרֵי*; cf. DE ROSSI and MICHAELIS *ad loc.*

so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$; $\mathfrak{G}^{\text{VL}}$ בל, rightly, although $\mathfrak{G}^{\text{V}}$ reads it in the addition to v. 21 (cf. below, l. 24). It can hardly be original; the כל before נביאי is sufficient.

ⲙⲓ ⲡⲣⲁⲓ ⲛⲁ; so, too, *S*^C; *G*^V μὴ ἐπισκεπήτω; *G*^L, with scribal expansion, μὴ ἀπολειφθήτω ἐξ αὐτῶν.

ⲙⲓ ⲛⲓⲃⲁⲗ ⲛⲓⲃⲁⲗ; so, too, ⲬⲮⲱ ⲉⲩⲱⲥⲓⲁ ⲙⲉⲓⲁⲗⲏ ⲙⲟⲓ ⲧⲱ ⲃⲁⲁⲗ; Ⲙⲗ ⲉⲩⲱⲥⲓⲁⲛ ⲓⲥⲱ ⲙⲉⲓⲁⲗⲏⲛ ⲉⲓⲱⲛ ⲧⲱ ⲃⲁⲁⲗ, Ⲥ ⲁⲃⲃⲁⲗ ⲁⲗ ⲃⲁⲗ; ⲃⲁⲗ; ⲃⲁⲗ; ⲃⲁⲗ; cf. Ⲭⲱ in the addition to v. 21 (below, l. 26).

ⲙⲓ ⲣⲣⲁ ⲙⲁⲥ; so, too, S^C; Ⲭⲱ ⲉⲁⲛ ⲉⲡⲓⲥⲕⲉⲡⲉⲛ; Ⲭⲱ ⲉⲁⲛ ⲁⲡⲟⲗⲉⲓⲡⲉⲛ.

- (20) מל קדשו עזרה תפ זמינו כנשתא (TL כנישא S **منه جعل حله**), GV ἀγιδόσατε ἱερείαν, GL ἄγ. θεραπείαν.

אִל וּיִקְרָאוּ; GVL, wrongly, sing.* καὶ ἐκέρυξε, GL+θεραπεύειν. **סֵד** וּמִינֵה, which is probably a correction after the beginning of the verse. In אִל we should expect וּיִקְרָאוּ [cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 109, l. 46, n. γ. — P. H.]

- (21) After **א** **ל** **י** **ש** **ר** **א** **ל** **ב** **כ** **ו**, following v. 19, + **καὶ νῦν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ προφῆται αὐτοῦ, μηδεὶς ἀπολειπέσθω, ὅτι** **25** **θυσίαν μεγάλην ποιῶ· ὃς ἂν ἀπολειφθῇ οὐ ζήσεται;** cf. **ᜬ** v. 19. Also in the following verses of this chapter we find, both in **ᜬ** and **ᜬ**, additions due to the interest taken in the extermination of the heretics.

¶ **Κ**αι πάντες οἱ δοῦλοι τοῦ Βααλ, **Θ** **V** with the addition καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ προφῆται τοῦ αὐτοῦ.

מ בית הבעל 2°; so, too, *ST*; *UV* ὁ οἶκος τοῦ Βααλ, *UL* ὁ οἶκος abridges.

- (22) **A**ל המלתה אשר על ויאמר לשון, **G** και εἶπεν (**GL**+**Iou**) τῷ ἐπὶ τοῦ οἴκου μεσθααλ (=μελθααλ, cf. **SH** מלטה; **S** **אמר**, **E** קמריא על קמריא); **SH** *in marg.* מלטהאל and **L** **אמר**, **G**¹²¹ *in marg.* τοῦ στολισμοῦ. The difficulty in finding an etymology for **A**ל מלתה does not justify an emendation. CHEYNE's conjecture הלשנה (*Expos. Times*, II, 3, Dec. 1899, p. 136), which was suggested long ago by BÖTTCHER and THENIUS, does not commend itself; there are several לשנות in a temple.

[מלחתה may be derived from an Assy. *maltaktu*, fem. to *maltaku* = *mas-taku* 'chamber' (DELITZSCH, HW 513^b); for antedental *l* = *s* see DELITZSCH, § 51; cf. above, l. 34 and Χαλδαῖοι = כשדים &c., מולת 23, 5, pl. to *manzaltu*, *man-zaltu*, stem נו (KAT³, 649, below). For *h* = *ḥ* = פתך = Assy. *tamāxu* (with *ḫ*). This *chamber* may have had the special meaning *wardrobe*; cf. the German military term *Kammer* (*Kammerunteroffizier* &c.). — P. H.]

מלבוש after the preceding **לבוש** הוצא is strange; **לבושא**, **לבושא** as before; **לבושא** δ σολοιστής = המלבוש. Emend **לבוש**. KLOST. has rightly seen that the prefixed **המ** is due to dittography of the last two consonants of the preceding word **לבוש** (cf. above, p. 156, l. 12).

- (23) It is not impossible that **וַיִּזְכֹּר בֶּן יִרְמְיָהּ** was added by the redactor of the two 50 accounts (*cf.* p. 230, l. 33), especially as the special subject **יְהוָה** is not repeated

* [Contrast above, p. 223, l. 32; p. 229, l. 37. — P. H.]

- 10 OORT cancel בני. The variants given by GL λάβετε ἕκαστος (G^{19.93}) or λαβέτω ἕκαστος (G^{82.108}) τῶν υἱῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ (G^{19.108}) or τοῦ υἱοῦ τοῦ κυρίου αὐτοῦ (G^{82.93}) are worthless; it is evident, if only from τοῦ κυρίου αὐτοῦ, that they must be credited to the translators and copyists, not to a Heb. text, as KLOST., BENZ., KITTEL suppose. In G⁸² this alteration has spread, changing 5 also καὶ ἐνέγκατε to καὶ ἐνεγκέτω.
- Al וּבִאוּ, but G καὶ ἐνέγκατε, S אָלֶיךָ, T וְהִתְּנָה. Al וּבִאוּ is a pregnant expression (cf. above, p. 225, l. 18) and it is unnecessary to read with the Versions (which perhaps translate freely and which may have had in mind וְהִבִּיאוּ, v. 8) וּבִיאוּ or, with OORT, וְהִבִּיאוּ; [cf. also p. 71, l. 33. — P. H.] 10
- V. 6^b is a gloss, for the same reason as v. 1^a, and was derived from v. 7^a. T renders Al. The other Versions smooth over: GV οὗτοι ἄνθρωποι τῆς πόλεως, GL οὗς οἱ ἄνθρωποι τ. π., S אֵלֶיךָ, T אֵלֶיךָ.
- (7) Al אֵלֶיךָ; so, too, GT; S, wrongly. Al וּשְׁמָנוּ; so, too, T; G καὶ ἔσφαξαν αὐτούς, S אֵלֶיךָ. Although Al is not 15 exactly impossible, the suffix is to be expected here.
- (8) Al וּבִיאוּ; so, too, T; S אֵלֶיךָ, GL וְהִבִּיאוּ, GV καὶ ἦλθεν ὁ ἄγγελος καὶ ἀπήγγειλεν; but GL καὶ εἰσῆλθον καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ. This is much more in keeping with the situation described. Al וְהִבִּיאוּ shows that the persons who report the arrival of the heads of the royal princes are men of Jehu. We should 20 therefore be obliged to emend at least: וְהִבִּיאוּ. Al תִּלְכֹּךְ crept into the text, the unexpressed subject being wrongly supplied.
- Al וְהִבִּיאוּ; so too, ST; GL ἦνεγκαν. GV ἦνεγκα is an intra-Septuagintal corruption due to the insertion of תִּלְכֹּךְ.
- Al וְהִבִּיאוּ; so, too, GST; GL supplies the subject, καὶ εἶπεν lou. 25
- Al וְהִבִּיאוּ; so, too, TS; GV παρὰ τὴν θύραν τῆς πύλης πόλεως, GL παρὰ τὴν πύλην τῆς πόλεως are more explicit, but their additions are probably wrong.
- (9) After Al וְהִבִּיאוּ GL has the scribal expansion ἐν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως; cf. note on v. 8.
- [Al צַדִּיקִים does not mean *fair-minded* (so BURNEY) but *guiltless, innocent*, not 30 responsible for what has happened. — P. H.]
- (10) Al אָמֵן, GV αὐφω, T GL.
- Al וְהִבִּיאוּ; so, too, ST; GV ἀπὸ τοῦ ῥήματος Κυρίου, GL ἀπὸ τῶν λόγων Κυρίου (Κυρίου G^{71.245}, SH אֵלֶיךָ, S אֵלֶיךָ). Al וְהִבִּיאוּ is here indispensable; we might rather omit, with GL, וְהִבִּיאוּ 2° before Al אָמֵן. Even this omission, 35 however, is unnecessary: what follows after אָמֵן may be an addition by a later hand.
- (11) Al לְבֵית אַחָאב; so, too, ST; G, inaccurately, ἐν τῷ οἴκῳ Ἀχααβ.
- Al וְכָל גִּדְלָיו; so, too, ST; GV καὶ πάντας τοὺς ἄνδρους αὐτοῦ, a mistake due to v. 6^b. The original reading is preserved in GL καὶ πάντας τοὺς ἀγχιστεύοντας 40 αὐτοῦ = וְכָל גִּדְלָיו; cf. note on 8, 16, 11; καὶ τοὺς ἄνδρους αὐτοῦ has crept into the text of GL as a doublet after καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ.
- Al וְהִבִּיאוּ; so, too, GST; GL, with scribal expansion, καὶ πάντας τοὺς γνωστοὺς αὐτοῦ.
- Al לו; so, too, ST; GL αὐτοῦ, GV αὐτοῦς (transcriptional error). 45
- (12) Al וְהִבִּיאוּ; T rightly, since it anticipates the following word. S אֵלֶיךָ, T אֵלֶיךָ overcomes the difficulty by transposing the last two verbs. Al וְהִבִּיאוּ may have crept into the text through a copyist having in mind v. 17. It is true, we must admit the fact that G may possibly smooth over, and Al may be explained by the theory that the main source of this story read, as the immediate sequel 50 of v. 11, וְהִבִּיאוּ שְׁמֹרֶן, which is resumed in v. 17, beginning with the last two words of this clause וְהִבִּיאוּ שְׁמֹרֶן; וְהִבִּיאוּ might have been retained after v. 11 through redactional clumsiness.

- IO The latter reading is to be preferred, since from it both the reading of M as well as that of G^v Σαμαρείας can be explained.
- M אהבם ואל האנשים והקנים is a gloss modeled on v. 5. G^v καὶ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πρὸς τοὺς τιθηνοὺς Ἀχασ, GL καὶ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πρὸς τοὺς τιθηνοὺς τῶν υἱῶν Ἀχασ, S אַחָאס בְּרִיא לְוְהוֹרְבֵינָא דְאַחָאס, TP סביא ולתורבניא דאחאב (GL ולות ה') smooth the text more or less. We must therefore not insert את בני after M אהבם, with KLOST., BENZ., KITTEL, or לבני, with KAMPH. Nor can we read, with OORT, מן אנשי בני אהבם.
- (2) M ועתה, G^v καὶ νυν, T וכען, ^ GLS, wrongly. The transition to the conclusion of the letter, which is all that is given here, can hardly be dispensed with. [Cf. also Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 62, l. 19. — P. H.]
- M ואמכם; so, too, GVS^t; GL, with scribal expansion, καὶ ἰδοὺ μεθ' ὑμῶν.
- M ובני אדניהם; so, too, GVS^t; GL, with scribal expansion, οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως τοῦ κυρίου ἡμῶν.
- M ועיר is a transcriptional error for עיר; עיר cannot be used collectively here, nor can it be referred to Samaria alone; G καὶ πόλεις ὀχυραί, S חמשה עשר ערים, T וקרין כריכן. The reading עיר is met with in certain MSS, e. g., in two codd. of KENN., one of DE ROSSI, edd. Sonc. 86.88.
- (3) M ובני אדניהם; so, too, GVS^t; GL again ἐν τοῖς υἱοῖς τοῦ βασιλέως τοῦ κυρίου ὑμῶν; cf. above, l. 13.
- M ושמתם, S ושמתי, T ותשון; G, supplying the object, καὶ καταστήσετε αὐτόν.
- (4) GS have מאד only once.
- S clumsily repeats ממש at the end of the verse.
- (5) M וישלח; so, too, TS; G, wrongly, καὶ ἀπέστειλαν, owing to the erroneous rendering of M ואשר על הכית ואשר על העיר by οἱ ἐπὶ τοῦ οἴκου καὶ οἱ ἐπὶ τῆς πόλεως.
- M וישלח איש נמלק איש; GL καὶ οὐ βασιλεύσομεν οὐδένα, S لا يملك احد منكم ولا يكون ملكا; so, too, TS; G, wrongly, ποιήσομεν owing to the preceding words (THEN). KLOST. is not justified in emending M in accordance with this erroneous reading of G.
- (6) M שפיר שנית; so, too, ST; G βιβλίον δευτερον; the singular speaks in favor of G. [The phrase שנית ראוי את ראי אנשי בית אדניהם is ambiguous; it could be interpreted to mean, Take the chief* men of the family of your master or Take the heads of the men of the family of your master; cf. וראיתם הטוב והישר מבני אדניהם (v. 3) and ומי הכה את כל אלה (v. 9). A similar equivocal phrase is נשא ראש Gen. 40, 20; ὑψωσθ John 12, 32; אלהים משפך למלכותן at the beginning of ψ 72 which celebrates the accession of Ptolemy Philadelphus (285 B.C.). This phrase, Bestow on the King Thy justice may be interpreted to mean not only, Endow the King with Thy justice, but also, Punish him for all he has done to us. The King is Ptolemy Lagi, the 'second Nebuchadnezzar' and the King's son, Ptolemy II Philadelphus, the 'second Cyrus'; cf. JHUC, No. 163 (June, 1903) p. 54^a, below; 40 p. 69, n. †, and above, p. 216, l. 17. — P. H.]
- M ובני אדניהם in בני אדניהם is a transcriptional error for בית, cf. v. 3^b. It refers to the royal princes, not to the sons of Joram. The two terms בית (here read by 2 codd. of KENN. and 2 of DE ROSSI) and בני have often been confused in the transmission of OT; cf. SCHWALLY, ZAT 10, 171 and above, p. 150, l. 34. The impossible combination אנשי בני (rendered by G^v, λαβετε την κεφαλην ανδρων των υιων του κυριου ημων, T כפי ידיו בני רבנו) has given the scribes much trouble. As a rule, they resorted to the excision of one of the words:
- I 6 codd. of KENN., 13 of DE ROSSI, S (cf. SH יצא, יצא); — בני I 6 codd. of KENN., 1 of DE ROSSI, GA. 119. 158. In the same way KAMPH. and 50

* [Not Take the sum of the sons of your master (KLOST.); cf. Ex. 30, 12; Num. 1, 2.

- (Assy. *gaštu malitu*; not the hand (*cf.* *Egyptian* *gāta* KAT³, 647, n. 1) has an entirely different meaning. The verb יפלא in 2 S 23,7 is very doubtful; see BUDDÉ ad loc. A similar erroneous transposition of the preposition ב is met with in Ez. 27, 12, 13; cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 83, l. 11. — P. H.]
- החצי א, טל το βέλος, ש, גזר, נירא, ט, wrongly, τὸ βέλος αὐτοῦ.
ברכנו א, ברתיכה, כ, בעני-מחלה, ע, ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ is due to a misunderstanding (בברכו instead of בכרכו).
- (25) א, אל בדקר, ט, πρὸς Βαδεκα, ט, πρὸς Βαδεκ, ל, לבדקר, ז, חֲנָיָה = חַנְּיָה (א, 4,9). For the Κεθίβ פְּלִשָׁה the Qrē requires פָּלְשוּ; but there is no reason for taking exception to the old spelling of the suffix of the 3. pers. sing. [For the meaning שליש cf. above, p. 113, l. 27. — P. H.]
- א, שא, ט, V. Possibly the word was added in conformity with v. 26; but since it is equally probable that שא was omitted in ט by mistake, — as identical with the last two consonants of the preceding word שלשה (*haplography*), — it is more advisable to retain it. ט, ἄρον καὶ, ש, ממש, ע, סב, ל, מול.
- א, באחסנת שרה נבות, ט, ἐν τῇ μερίδι (ט + του) ἀγροῦ Ναβουθαί, ע, באחסנת חקל, נבות; but ש, following v. 9, בחסלו, ו, בחסלו.
- The punctuation of א, זכר does not suit the context. The clause 'כי זכר אני וגו' gives the reason for Jehu's order. All the Versions rightly interpret the clause in this way, viz., that Jehu remembers the incident referred to in what follows. ט, δὲ οὕτως μνησθεύμενοι, ע, אזכר או רוכי, ו, זכר. If we read אזכר, we must insert כי after it; and if we adopt the second reading זכר, we must add כי. ט, דע' ודע' μέμνημαί εὑχόμενος δεξάμενος καὶ σὺ, ש, אל אל, ז, חֲנָיָה, read, or supplied, זכר, אני. It is an obvious conjecture that the two words dropped out in א through homoteleuton.
- א, את probably is a repetition of a portion of ואתה; the emendation אתה is inadmissible on account of צמידים. GRÄTZ'S conjecture עת is meaningless.
- א, רכבים is attested by ט, ἐπιβεβαηκότες ἐπὶ τεύχη, ט, ἐπιβεβαηκότες ἐπὶ τεύχευσι. ש, מצבי מסב מסב, leaves א, צמידים untranslated, ע, צמד רכיבין. כי הוינא רכיבין. צמידים א, renders as though the text read צמד. צמידים א may be miswriting for צמד, influenced by רכבים.
- [In my paper cited above, p. 223, l. 6 I have proposed to read: —
 כי זכר אני ואני אחרי צמידים אחרי אחאב אביו
- for I remember, I and thou were 'teaming' behind his father Achab, i. e., we rode together with Achab in his chariot as his team, I as his driver (א, 22, 34) and thou as his shield-bearer (כליו) ש, שלישי; cf. above, p. 113, l. 27].
- א, צמידים is the *nomen agentis* of a denominative verb צמר. BURNEY suggests the passive participle צמודים joined, i. e. in company. GES.-BUHL¹³ s. v. צמר proposed to prefix the final ם of א, צמידים to the following א, אחרי, thus reading רכבים צמר מאחרי אחאב. The phrase אחרי אחאב is appropriate even if the ἡνίοχος and the υπερασπιστής stood, as a rule, in front of Achab. When Elijah announced to Achab the oracle of JHVH (א, 21, 19) Jehu and Bidkar may have stood behind Achab. It is not necessary to suppose that Achab was on his chariot when Elijah met him in Naboth's vineyard. — P. H.]
- (26) א, ראיתי אחד, so, too, ט, VSC; ט, more explicitly, ἐδικήσω & εἶδον ἐχθές. א, לכך, so, too, ט, LSC; ט, wrongly, αὐτῷ.
- א, ועתה שא השלכם, so, too, ט, VSC; ט, και νυν ἄρατε και ρίψατε αὐτόν.
- (27) That א, בית הגן is the name of a place is evident from the narrative; but it cannot be identified. It is not the modern Jenin, since this = עין ננים. ש, גזר, ל, בית הנגי, but ט, Βαιθαν, ט, Βαιθαρωων, = בית חרון, and this is probably the true reading; cf. 2 S 13, 34 ט, ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς Σωρωνην (ט, τῆς Σωραιμ, ditto-graphy of c; cf. above, p. 172, l. 53).
- א, תפקו is strange, since the execution of the command is not described. Emend,

- 9 (18) **לְקִרְאָתוֹ** **אֵל**; so, too, **GLS**; **SV** εἰς ἀπαντὴν αὐτῶν, conformed to v. 17.
[אֵל הַשְּׁלוֹם Is (all) well?] is a euphemistic question for *Is there aught amiss?* (cf. above, p. 194, l. 13; p. 202, l. 16). Jehu's answer, **מָה לְךָ וְלִשְׁלוֹם**, means, How can you ask such a stupid question, whether all is well? Hold your tongue and join my followers! Cf. Arabic phrases like **وَأَنْتَ فِي هَذَا الْحَالِ** 5
مَا لَكَ وَلِهَذَا السُّؤَالِ; see my paper in *Journal of Biblical Literature*, vol. 21, p. 77, below. Cf. also WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 17.
- According to BURNEY we probably ought to read **עָרִיהֶם** for **אֵל**; I should prefer to point **עָרִיהֶם** on the analogy of **עָלִיהֶם**. For **אֵל עָרִיהֶם** Job 32, 12 cf. Crit. Notes on Numbers, p. 57, l. 53. — P. H.] 10
- (19) **אֵל** **טִיטִי** **אֱלֹהִים**; but **SV** πρὸς αὐτόν, which is proved to be right by **לְקִרְאָתוֹ** v. 18 and **לְקִרְאָת יְהוָה** v. 21. **טִי** εἰς αὐτόν may render **אֱלֹהִים** as well as **עָרִיהֶם**.
 Instead of **הַשְּׁלוֹם**, as in the preceding verse, BÄR and GINSBURG read here **שְׁלוֹם**, this being the correct Masoretic reading; cf. BÄR *ad loc.* We have here a case (and this is not the only one) in which the Masoretically correct reading is 15
 based on a textual error (cf. notes on 15, 14.36). **SV** ἡ εἰρήνη, **טִי** εἰ εἰρήνη, **ע** **הַשְּׁלוֹם** as well as vv. 18.22 prove **הַשְּׁלוֹם** to be the correct reading which is given also by many codd. and edd. Sonc. 86.88, Neapol., Bomberg. 1517.
- (20) **אֵל** **בָּא**; **טִי**, with scribal expansion, ἡλθε καὶ οὗτος.
אֵל **עַד אֱלִיהֶם** is a conflate reading, combining **עַד** v. 18 and **אֱלִיהֶם**. All the 20
 Versions translate here just as in v. 18 (**טִי** εἰς αὐτόν, **ס** **בְּמַלְאֲכָאֵי**, **ע** **עַד** **לְוִתְהוֹן**); we must therefore read **עַד**. The conjecture **עַד אֱוִלֵּיהֶם**, which KLOST. gives as an alternative, is not supported by Hebrew usage.
 It is interesting to note the different renderings of **בְּשָׁנָעוֹן** in the Versions: **ט** **Θ**, ἐν παραλλαγῇ; **Α**, ἐν παραπληξίᾳ; **Σ**, ἀτάκτως (cf. FIELD *ad loc.*), **ס** **בְּמַלְאֲכָאֵי**, 25
ע **בְּנִיחַ** [which may be miswritten for **בְּנִיחַ** (with **ג**). — P. H.].
- (21) **אֵל** **זֶזְעוֹן** **כִּבְּבוֹ**, **SV** ζεύξον καὶ ἔξευξεν ἄρματα, **טִי** ζεύξατε ἄρματα καὶ ἔξευξαν, **ס** **זֶזְעוֹן** **כִּבְּבוֹ**, **ע** **זֶזְעוֹן** **כִּבְּבוֹ**. **טִי** witness against the suffix of **כִּבְּבוֹ**, which may be due to dittography of the initial **ו** of the following **וַיִּצָּא** or to the influence of the plural forms **וַיִּצָּאוּ**, **וַיִּמְצְאוּ** in the following line. The sin- 30
 gular **כִּבְּבוֹ** is confirmed by **וְשָׁלַח . . . קָח** v. 17. But it was not the business of the watchman to carry out this order; therefore **וַיִּאֲסְרוּ** may be considered to be the original reading; [contrast above, p. 154, l. 2. — P. H.] The plural **וַיִּאֲסְרוּ** became **וַיִּאֲסַר** in **אֵל** **טִי** under the influence of the preceding imp. **כִּבְּבוֹ**; in **טִי**, on the other hand, **כִּבְּבוֹ** was changed to the plural under the influence of the following 35
וַיִּאֲסְרוּ. But it is not right to read, with KLOST. and BENZ., both words in the plural, following **טִי**.
- (22) **אֵל** **וַיִּאֲסַר** 2°, **ט** unnecessarily adds the subject, Jehu.
אֵל **מָה הַשְּׁלוֹם**; **SV** τί εἰρήνη, but we must not emend, with KLOST. and KITTEL, **מָה שְׁלוֹם**. The right interpretation is given by **ע** **מָה הַשְּׁלוֹם**; we must point **הַשְּׁלוֹם**. 40
 Jehu sneeringly repeats Joram's call. **טִי** τί σοὶ καὶ εἰρήνη conforms to vv. 18.19. **ס** **זֶזְעוֹן** **כִּבְּבוֹ** **וַיִּצָּא** misjoins this clause to the following words.
אֵל, read **עַד** in accordance with **SV** ἔτι (cf. Job 1, 18). [According to BURNEY GRÄTZ's emendation **עַד** is unnecessary and even KLOST.'s **עַד** is greatly inferior to **אֵל**; he refers to **הַמְּקַהֲקָה עַד** during their delay (Jud. 3, 26) and **עַד הַיּוֹתִי** 45
עַד אֶרְצִי whilst I was in my country (Jon. 4, 2). — P. H.]
- (23) **אֵל** **וַיִּנֵּס**, **SV** καὶ ἔφυγεν, **ס** **וַיִּנֵּס**, **ע** **וַיִּנֵּס**; but **טִי** τοῦ φυγεῖν. V. 24 is in favor of **אֵל** **טִי**.
- (24) **אֵל** **וַיִּדְרֵם**; so, too, **SV**; **טִי**, wrongly, τὰς χεῖρας αὐτοῦ.
 [For **אֵל** **וַיִּדְרֵם** we should expect **וַיִּדְרֵם בְּיָדוֹ** = Assy. *gašta ina gâtîšu* 50
umallî (*3 tetendit arcum manu*); cf. Zech. 9, 13. **אֵל** **וַיִּדְרֵם** = Assy. *ina gašti gâtîšu umallî* would mean, *He delivered his bow into his hand, he entrusted his bow to his hand* (cf. DELITZSCH, HW 409^b.410^b.411^a). The bow is filled

- 9 [GRÄTZ substitutes ויהוא for ויורם, and this emendation is favored by BURNLEY.
— P. H.]

ברמת א; see note on א, 22, 3.

- (15) $\text{ח} + \text{המלך}$; so, too, $\text{GVL} \text{טז}$; $\text{U}^{44.74.106.120}$, $\text{SH} \text{מלך בל מל}$ ח . It is inconceivable why המלך should have been canceled; we may therefore suppose that the interpolator omitted it at the repetition of 8,29. Nor does he cite this verse *verbatim* elsewhere, omitting ברמה .

- 158, l. 2) or whether the text has been conformed to the beginning of the verse. The first person being by no means impossible, we have not altered **א**.
א עברי; so, too, **ט** **ט**; **א** **ט**, wrongly.
KLOST. has rightly observed that **א** **ורמי כל עברי יהוה** although attested by **ט** **ט** is a gloss if only on account of **יהוה** beside **עברי**. It is intended to include Naboth's case.
(8) **א** **ואבר** is tautological alongside of **ב**; emend, with **ט** **καὶ ἐκ χειρός**, **וימר**. We require a reference to the descendants of the deceased Ahab. **ט** **וימר** renders **א** **ואבר**; **ט** **ואבר**, **ס** **ס**, **פ** *perdamque* pronounced the consonants, **ואבר**; cf. Jer. 46, 8. [For **א** **ועצור ועצור** see above, p. 166, l. 31. — P. H.]
(9) **א** **ונתתי** **ט** **καὶ δάσω** passes here again into the first person; contrast above, p. 220, l. 52.
(10) **א** **בחלק ירעאל**, **ט** **ἐν μερίδι τοῦ ἀγροῦ λεζραηλ** = **שרה** בחלקת **שרה**, scribal expansion derived from v. 25.
(11) **א** **ויאמר**; so, too, **ט**; **ט**, rightly, **καὶ εἶπον**, **ס** **ס**, **ט** **ואמרו**. After **καὶ εἶπον αὐτῷ** **Εἰρήνη**; **ט** **καὶ εἶπεν αὐτοῖς** **Εἰρήνη**. It is a scribal expansion which originated from a doublet. We must not read, with OORT, disregarding **αὐτοῖς** and **αὐτῷ**, **ויאמרו** **ויאמר**. This insertion spoils the graphic description.
א **השלו** means *Is (all) well?* or, *Is there aught amiss?* so, too, in v. 18; see my paper on v. 25 in the *Journal of Biblical Literature*, vol. 21 (1900) p. 77. Cf. above, p. 194, l. 13; p. 202, l. 17. — P. H.]
(12) **א** **ויאמרו**; so, too, **ט**; **ט** **καὶ εἶπεν**, contrast v. 11; **ט** **ס**, with scribal expansion, **καὶ εἶπον αὐτῷ**, **ס** **ס**.
א **ויאמר**; so, too, **ט**; **ט** **καὶ εἶπεν** **Εἰς πρὸς αὐτοῦς**, **ט** **καὶ εἶπεν αὐτοῖς**, **ס** **ס**.
א **כזאת וכזאת** shows that the author does not intend to give the substance of what the disciple said; cf. Jud. 18, 4; 2 S 17, 15. Besides, the passage after **לאמר** would only have an appropriate meaning if it came after an account of the ceremony of anointing and stood in connection with it. From **לאמר** on is hence to be regarded as later scribal expansion.
א **לאמר**; so too, **ט**; **ט** **λέγων καὶ εἶπεν**, **א** **ס**. For **א** **אל ישראל** emend, "על; so many codd., edd. Sonc. 86.88, Brix.; cf. note on v. 3. **ט**, with scribal expansion, **ἐπὶ τὸν λαόν μου** **λεζραηλ**, but we must not, with OORT, insert **עמי** in the text.
(13) **א** **וימרו**; so, too, **ט**; **ט** **καὶ ἀκούσαντες** **ἔσπευσαν** which is scribal expansion rather than original.
א **ותחתיו**; so, too, **ט** **ט**; **ט**, more explicitly, **ὑποκατάτωθεν** **λου**. Even the Ancient Versions did not understand **א** **גורם המעלות**; they translate therefore as well as they can: **ט** **לדרג שעי**, **ס** **ס**, **ט** **ἐπὶ τὸ γαρεμ** **τῶν ἀναβαθμῶν** does not translate **א** **גורם**, **ט** **ק' ע' נ' τ' γαρεμ** **ἐπὶ μίαν τῶν ἀναβαθμῶν** has a doublet. **KLOST.**'s conjecture, **וישימו את יהוה על מגניהם עליו**, and **OORT**'s **הענלות על אחת תחתיו** are rather airy and presuppose an act for which there is no evidence of its ever having been performed at the proclamation of an ancient Israelitish king. Nor would **עולה** have been used for this purpose, but a **מרכבה**.
א **גורם** is perhaps identical with **גורן** *threshing-floor*; the steps may have been cut out of the ground and beaten hard (*Tennenlehme*strich). Jehu probably ascended a platform of earth to show himself to the army. — P. H.]
(14) **א** **נמשי** **בן יהושפט** **בן יהוא**; so, too, **ט**; but **ט** **λου υἱὸς Νάμεσι υἱοῦ Ἰωσαφατ** which looks as though it had been expanded from an original reading **בן יהוא** given by **ס** **ס**; cf. note on v. 2 (p. 220, l. 27).
For **א** **יורם** emend, "על; cf. 2 Chr. 24 25f. and above, p. 151, l. 30.

- On אֶרְמִיָּהּ see note on א, 22, 3, and notice אֶרְמִיָּהּ in v. 29. אֶרְמִיָּהּ, 6 of Σύροι; 2 Chr. אֶרְמִיָּהּ may be miswriting for אֶרְמִיָּהּ = 6VL of τοῦτοῦ (KLOST., BURN.); but it is more natural to suppose that 6 read אֶרְמִיָּהּ (from אֶרְמִיָּהּ).
- (29) The beginning of this verse is mutilated in 2 Chr. 22, 6. Owing to a different connection אֶרְמִיָּהּ has dropped out, and אֶרְמִיָּהּ is misread אֶרְמִיָּהּ (6VL ἀπό, 5). Furthermore, we find the scribal error אֶרְמִיָּהּ; the perfect is more correct, but the impf. is attested by 9, 15.
- אֶרְמִיָּהּ, מֶלֶךְ יְהוּדָה, and בֶּן אֶחָאב are not represented in 6 (for the last phrase see FIELD *ad loc.*), and are probably scribal expansions. אֶרְמִיָּהּ (also 10 2 Chr. 22) is quite unnecessary after v. 28^b, and the fact that Joram is called אֶרְמִיָּהּ in the preceding line, and not מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, is against אֶרְמִיָּהּ.
- אֶרְמִיָּהּ is not necessary, since the context does not leave any doubt as to who is meant by Joram, especially as אֶרְמִיָּהּ and אֶרְמִיָּהּ are distinguished from each other. Besides, it is a question whether the original reading was not merely 15 אֶרְמִיָּהּ. 6L, with scribal expansion, τὸν ἰωραμ υἱὸν Ἀχααβ βασιλέα Ἰσραηλ, transposing ἐν Ἰερουσαλὴμ to the end of the verse.
- 6T render v. 29 according to א.
- 9 (1) אֶרְמִיָּהּ misconnecting אֶרְמִיָּהּ with אֶרְמִיָּהּ, τὸν φάκον τοῦ ἐλαίου τούτου 20 (6⁵⁶ τοῦτον is a subsequent correction). אֶרְמִיָּהּ. [Contrast 6 τὸ δευτερονόμιον τοῦτο this repetition of the Law for אֶרְמִיָּהּ משנה התורה the copy of this Law, 6 אֶרְמִיָּהּ, Deut. 17, 18. — P. H.]
- For אֶרְמִיָּהּ = אֶרְמִיָּהּ see note on א, 22, 3.
- (2) אֶרְמִיָּהּ; so, too, 6T6T; 6L אֶרְמִיָּהּ, wrongly. 25 אֶרְמִיָּהּ υἱὸν Ἰωραμ υἱοῦ Ναμεσσει, 6L υἱὸν Ναμεσσει υἱοῦ Ἰωραμ, 6 אֶרְמִיָּהּ. It looks as though originally only אֶרְמִיָּהּ stood in the text, as in v. 20; א, 19, 16, אֶרְמִיָּהּ having crept into the text of אֶרְמִיָּהּ from the margin; cf. also v. 14.
- אֶרְמִיָּהּ 2°, 6L καὶ εἰσελεύσῃ, 6L καὶ εἰσελεύσῃ, 6T^{9.93.108}, 6 אֶרְמִיָּהּ, 6 ותהך; it 30 is necessary and must not, with GRÄTZ, be canceled. We might rather omit אֶרְמִיָּהּ at the beginning of the verse.
- (3) אֶרְמִיָּהּ before אֶרְמִיָּהּ is the common scribal error. Many codd. and early edd. read אֶרְמִיָּהּ; cf. DE ROSSI *ad loc.* and above, p. 151, l. 30.
- (4) 6V has אֶרְמִיָּהּ only once, and reverses the order of the words δὲ προφήτης τὸ 35 παιδάριον. 6L τὸ παιδάριον δὲ προφήτης, 6 אֶרְמִיָּהּ. The original text probably had אֶרְמִיָּהּ only, to which אֶרְמִיָּהּ was added as a gloss in order to call attention to the fact that this אֶרְמִיָּהּ was the same as the אֶרְמִיָּהּ.
- For אֶרְמִיָּהּ = אֶרְמִיָּהּ see above, l. 24. 40
- (5) אֶרְמִיָּהּ υἱὸς μου; 6L, with scribal expansion, υἱὸς μου κρύφιος. אֶרְמִיָּהּ, למלל עמך, 6 אֶרְמִיָּהּ; 6T, more explicitly, אֶרְמִיָּהּ.
- (6) For אֶרְמִיָּהּ read אֶרְמִיָּהּ; so, too, for אֶרְמִיָּהּ אֶרְמִיָּהּ; see note on v. 3. אֶרְמִיָּהּ looks like an addition; but we have not canceled it, since it is attested by the Versions. 6⁵⁵ אֶרְמִיָּהּ, but this is certainly wrong; 6⁴⁴ ἐπὶ τὸν 45 λαὸν αὐτοῦ Ἰσραηλ smooths the text.
- (7) אֶרְמִיָּהּ; so, too, 6T; 6V καὶ ἐξολεθρεύσεις . . . ἐκ προσώπου σου (6L μου). אֶרְמִיָּהּ has the true reading; אֶרְמִיָּהּ follows in v. 8, and the addition ἐκ προσώπου σου (μου) is also a reason against 6. אֶרְמִיָּהּ was misread אֶרְמִיָּהּ. אֶרְמִיָּהּ is attested also by א, 15, 29; 16, 11. The variant אֶרְמִיָּהּ 2 Chr. 22, 7 may 50 be derived from v. 8.
- אֶרְמִיָּהּ, 6T, 6T, 6T. We cannot tell whether 6L καὶ ἐκδικήσεις is based on a reading אֶרְמִיָּהּ, which might represent both אֶרְמִיָּהּ and אֶרְמִיָּהּ (cf.

- 8 utterly bewildered. The object to be supplied after אִי יָשָׁם is probably not
הכין (לב) = שים (*cf.* p. 174, l. 30); but לב or עין (*cf.* above, p. 174, l. 30).
For ויעמר את פניו *cf.* note 25 of my paper cited above, p. 80, n. *. — P. H.]
- (12) אִי ויאמר 2°; so, too, טַע; טַל και εἶπεν αὐτῷ Ελισσαιε, S אִי ויאמר 2°. 5
אִי; so, too, טַע; S, wrongly.
אִי; so, too, טַעטַע; but טַל σύ which speaks for itself. Moreover, אִי רעה
clashes with the preceding אִי אשר, unless we take this to be a conjunction =
how; *cf.* v. 5 and EWALD, *Ausführliches Lehrbuch*⁸, § 333 (p. 820, above); S
פִּי אִי חסד smooths the construction.
- (13) אִי והכלב; so, too, S; but טַל δ κύων δ τεθνηκώς. 10
אִי הרבר הנרול הזה, טַל τὸ ῥήμα τὸ μέγα τοῦτο; טַל τὸ ῥήμα τοῦτο. The addition
τὸ μέγα is Hexaplaric (*cf.* FIELD *ad loc.*); so the scribal expansion of אִי, הנרול,
is still unrepresented in טַל, which however has another one, *viz.* δ κύων δ τεθ-
νηκός. We must not, with OORT, admit המת into the text.
- (14) אִי וילך; so, too, טַע; but טַלS, supplying the subject, και ἀπηλθεν ΑΖαηλ, לֵאלֹ 15
מֶלֶךְ.
אִי אלישע; so, too, טַעטַע; טַל, with scribal expansion, Ελισσαιε τοῦ ἀνθρώπου τοῦ
θεοῦ.
אִי ויאמר לו' 1°; so, too, טַע; טַלS again supply the subject, δ κύριος αὐτοῦ, מֶלֶךְ.
אִי ויאמר 2°; so, too, טַעטַע; טַל + ΑΖαηλ. 20
אִי אמר לי, S אִי אמר לי, טַל εἰπέν μοι, טַל εἰρηκέ μοι. The statement of SH
אִי אִי, if correct, refers to a lacuna which originated within טַל; *cf.* H-P
and FIELD *ad loc.*
- (15) אִי וימבל; so, too, טַעטַע; טַל και ἐβαψεν αὐτό.
At the end of the verse טַל + ἐπὶ Συρίαν (, טַעטַע) which is derived from v. 13. 25

- (16) $\text{so, too, } \textcircled{\text{T}}\text{S}^{\text{U}}$; without kal ; cf. note on α , 15, 1.
- אל has been erroneously repeated from the end of the verse. 30
 על יהודה מלך exhibit this addition, but $\textcircled{\text{T}}\text{S}^{\text{U}}$ exhibit על יהודה מלך .
Cpl.Ald.SSH; it is omitted also in two codd. of KENN. and one of DE ROSSI.
For אל at the end of the verse ($\text{so, too, } \textcircled{\text{T}}\text{S}^{\text{U}}$) read על יהודה . In the parallel formula for the Israelite Kings על ישראל is everywhere used except in 14, 23, and in all the similar passages relating to the Kings of Judah which occur before 8, 16, (cf. α , 15, 1.9; 22, 41), as well as in 1, 9, 29 (which is a repetition of 8, 25) על יהודה is used, whereas after 8, 16 we find everywhere מלך יהודה (cf. 8, 25; 14, 1; 15, 1.32; 16, 1; 18, 1). We may therefore suspect that על יהודה was the original reading everywhere, and that in all passages from 8, 16 onward it was altered to מלך יהודה , a phrase which is awkward both on account of its ambiguousness (ט in some MSS βασιλεύς, in others βασιλέως) as well as because of the preceding מלך ; cf. note on α , 15, 9.
- (17) אל so, too, $\textcircled{\text{T}}\text{S}^{\text{U}}$; GL , more explicitly, $\eta\gamma\lambda\omega\mu\alpha$.
- אל so, too, $\textcircled{\text{T}}\text{S}^{\text{U}}$; but GVA καὶ τεσσαράκοντα, G^{82-93} καὶ δέκα. In view of the reading of GVA it is an interesting coincidence that the K^{ethib} שנה ($\text{Q}^{\text{rê}}$, 45) after שמנה. The $\text{Q}^{\text{rê}}$ is adopted in the text of 2 Chr. 21, 5. Objection was taken by the $\text{Q}^{\text{rê}}$ to the abnormal construction of שמנה with the singular שנה (cf. שלש אמה 25, 17) while it has passed over the same construction in 22, 1. Since ה may be a transcriptional error for ת in 25, 17, while עשרה אלף is a textual error for עשרים אלף in Ez. 45, 1 (cf. TOY ad loc.), the form here and in 22, 1 is very extraordinary. The numbers in the Book of Kings have been repeatedly worked over, and it is not impossible that originally one of the numbers from 10 to 19 or ארבעים (GVA) stood before שנה.

- 8 that the gift of the king is to consist of a portion borne by his envoy, and a portion carried after him.
 אל; לפניו; so, too, $\mathfrak{U}^{\text{VTS}}$; $\mathfrak{U}^{\text{L}}$, more explicitly, ἐνὶ πτόν Ελισσαίε. On the other hand, $\mathfrak{U}^{\text{V}}$ supplies after אל ויאמר, πρὸς Ελισσαίε.
 For אל מַחְלִי = מחליי see above, p. 215, l. 49.
- (10) אל; $\mathfrak{U}^{\text{VL}}$; it is scribal expansion. $\mathfrak{U}^{\text{xi 44-55 64-71}}$ &c. πρὸς αὐτόν, is according to $\mathfrak{S}^{\text{H}}$ derived from Θ; cf. H-P and FIELD *ad loc.*
 אל; לא; $\mathfrak{U}^{\text{V}}$; it is a correction which has not yet been made in $\mathfrak{U}$, and which is intended to remove the dogmatic objection, that Elisha asks Ben-hadad's envoy to tell his master an untruth. In reading לו, the Q^rê restores the original 10 sense. $\mathfrak{S}^{\text{L}}$, $\mathfrak{U}^{\text{L}}$, $\mathfrak{U}^{\text{L}}$ αὐτῷ render the Q^rê. The Septuagintal αὐτῷ is Hexaplaric, but the critical marks are misplaced in $\mathfrak{S}^{\text{H}}$ \ $\mathfrak{U}^{\text{L}}$ $\mathfrak{U}^{\text{L}}$; cf. FIELD and LAG. *ad loc.* [See also Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 61, l. 19. It is not impossible that the original text was simply ויאמר אלישע חיה תחיה והראני יהוה כי מות ימות, Elisha said, *Thou (Hazeal) wilt live, but JHVH has shown me that 15 he (Ben-hadad) will die.* Hazeal could therefore report (at the end of v. 15) *He said to me, Thou wilt live*, which Ben-hadad naturally understood to refer to himself. For equivocal phrases in Hebrew cf. below, p. 227, l. 31. — P. H.]
- (11) אל; being followed by the subject איש האלהים, the clauses ויעמר את פניו וישם ויעמר must have a different subject, viz. Hazeal. For this reason it is incorrect 20 to substitute, with GRÄTZ, וַיִּשָּׁמַח for וַיִּעְמָר and וַיִּלֵּם for וַיִּשָּׁם. Nor can we emend, with KLOST. (followed by KAMPH., BENZ., KITTEL, OORT) וַיִּשָּׁם for וַיִּשָּׁם. Hazeal neither turns around, nor is he frightened. Also ער-בש points to an action performed by Hazeal in vain 'until he was ashamed'; cf. 2, 17; Jud. 3, 25; it does not mean simply *much, extremely*. The rendering of וַיִּשָּׁם וַיִּעְמָר 25 וַיִּשָּׁם is partly faulty, partly inaccurate, וַיִּשָּׁם, וַיִּעְמָר, and ער-בש being misinterpreted. If וַיִּשָּׁם and וַיִּעְמָר referred to Elisha it would be necessary at least to cancel וַיִּשָּׁם איש האלהים as scribal expansion.

Nor can we take אל; ויעמר את פניו to be an expression for the prophetic ecstasy, if Hazeal is the subject; even Elisha is not in ecstasy. We must point, with $\mathfrak{U}^{\text{V}}$ 30 καὶ παρέσθη, $\mathfrak{U}^{\text{L}}$ καὶ ἔσθη, $\mathfrak{U}^{\text{L}}$ $\mathfrak{U}^{\text{L}}$,* and translate, unless there is some considerable corruption concealed in אל; את פניו, *he remained standing near him, and laid before him (gifts) until he was ashamed* (German *da blieb er bei ihm stehen und legte ihm vor bis er zu Schanden wurde*). The object of וַיִּשָּׁם is the מנחה of Ben-hadad, and we must not emend with PERLES (*Analekten*, p. 30) וַיִּשָּׁם for 35 וַיִּשָּׁם. For עמר את פניו cf. א, 12, 6.

The correct interpretation is preserved in $\mathfrak{U}^{\text{L}}$ καὶ ἔσθη Ἀζαήλ κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ παρέσθηκεν ἐνὶ πτόν αὐτοῦ τὰ δῶρα ἕως ἡσχύνετο. An interesting doublet is found in $\mathfrak{U}^{\text{64. Ald}}$ καὶ ἔκειντο τὰ δῶρα ἕως οὐ ἐσάπρισαν ($\mathfrak{U}^{\text{71}}$ ἐσάπρισαν), 40 $\mathfrak{U}^{\text{55}}$ καὶ ἔκειτο τὰ δῶρα οὐ ἐσάπρισαν = וַיִּשָּׁם and בָּאָשׁ;** cf. H-P and FIELD *ad loc.* One of these two renderings, it may be supposed, represents the original LXX. $\mathfrak{U}^{\text{V}}$ καὶ παρέσθη τῷ προσώπῳ αὐτοῦ καὶ ἔθηκεν ἕως αἰσχύνης approximates too closely to אל. $\mathfrak{S}^{\text{PL}}$ $\mathfrak{U}^{\text{11a}}$.

[WINCKLER (*Krit. Schriften* 2, 36; cf. also KAT³, 257) thinks that the passage is very simple: JHVH has caused me to see that he (Ben-hadad) will die, says 45 Elisha. Thereupon he (Hazeal) opened his eyes wide (i. e., Hazeal looked at Elisha with fixed eyes wide open) and was utterly dumbfounded (וַיִּשָּׁם; cf. above, l. 22) or perplexed (ער-בש) = like a stupid or stupefied person, in a dazed state) on account of this unexpected revelation. AV, he settled his countenance steadfastly (RV + upon him), until he was ashamed, i. e., he stared at him and was 50

* [Cf., however, above, p. 174, l. 27.]

** For בָּאָשׁ $\mathfrak{U}^{\text{64}}$ $\mathfrak{U}^{\text{55}}$ see above, p. 77, l. 43; p. 201, l. 53. — P. H.]

- 8 καὶ γε ἦλθεν ἐπὶ τὴν γῆν ἐπτά ἔτη arose from a doublet. We must therefore not alter **M**, with KLOST., KAMPH. Elisha says of the famine called for by JHVH, it has come upon the land for seven years (*sie ist bereits für sieben Jahre ins Land gekommen*) i. e., it has come already over the land (and will last) for seven years. [**M** שבע שנים may be erroneously repeated from the end of the following verse, and even in this second passage it may be due to scribal expansion, derived from שנים שבע מקצה v. 3. — P. H.] 5
Nor need we alter **M** אל to על.
- (2) **M** ותקם האשה ותעש; so, too, **GVST**; **GL** καὶ ἐποίησεν ἡ γυνή, disregarding **M** ותקם, but this omission is wrong. 10
M איש האלהים; so, too, **GLST**; but **GV** Ελεισαίε. It is impossible to say what stood in the original text.
After **M** בארץ פלשתים **GL** has the scribal expansion καθ' ὡς εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ.
- (3) After **M** שנים שבע **GL** has the scribal expansion τοῦ λιμοῦ; similarly **GV** after 15 **M** פלשתים + εἰς τὴν πόλιν.
M ותנא; so, too, **ST**; **GV** ἦλθεν, **GL** ἐξηλθε corrected in accordance with **M**. Since the woman had not yet regained the possession of her house, and since, according to the context, אל המלך was probably supplied in the mind of the author, the reading ותנא is to be preferred; cf. 2 S 14,3. The reading of **M** was due 20 to the fact that the נ had become illegible, and either it was misread, or נ was erroneously conjectured.
Instead of **M** אל ביתה, read, in accordance with v. 5, על ביתה, 5, על שדה; cf. above, p. 151, l. 31.
- (4) **M** נער איש האלהים; so, too, **ST**; but **GL** τὸ παιδάριον Ελεισαίε τοῦ ἀνθρώπου τοῦ 25 θεοῦ. Here the name is appropriate, and אלישע, it may be supposed, stood in the original text. The reading of **GL** is due to scribal expansion, and **M** represents this expanded text with omission of אלישע.
- (5) **M** את המת; so, too, **ST**; **GL** τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν τεθνηκότα is a scribal error due to the following line, and **GV** υἱὸν τεθνηκότα is a correction of this. 30
After **M** החיה **GV** supplies the subject Ελεισαίε.
M אדני המלך; so, too, **GLST**; **SP**.
- (6) **M** וישאל המלך לאשה ותקפר לו; so, too, **GVST**; **GL**, transposing and expanding the text, καὶ ἡρώτησεν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς καὶ διηγήσατο ἡ γυνὴ τῷ βασιλεῖ πάντα. 35
M את כל אשר לה ואת כל תבואת השרה; so, too, **ST**; **GL** πάντα τὰ αὐτῆς καὶ πάντα τὰ γενήματα τῶν ἀγρῶν αὐτῆς, **GV** πάντα αὐτῆς τὰ γενήματα τοῦ ἀγροῦ is a mutilation of this expanded text.
The pointing of **M** עֲנֶה instead of עֲנֶה is due to prosodical reasons; the final ה is probably marked with Rapheh on account of the following א.
- (7) **M** ער הנה (so, too, **GLVLTSL**), **SP**. 40
- (8) **M** חוהאל is written five times *plene* with ה after ה, viz., besides the present verse, in vv. 13.15.29; 2 Chr. 22,6; but, as a rule, we find the *scriptio defectiva*, חוהל. Like עשהאל, עשהאל, פרהאל, פרהעור, the spelling חוהאל is a remnant of an orthographic system in which the elements of a compound were written just as the corresponding independent words. 45
M את יהוה; so, too, **GL**; **S** מַלְאִי, מַלְאִי, **T** פתגמא דִּי, avoiding the anthropomorphism.
For **M** מאותו = מאתו see above, p. 169, l. 1.
With regard to **M** מַחְלִי = מַחְלִי (**GL** ἐκ τῆς ἀρρωστίας μου ταύτης, **S** αἰσθησάμενος, **T** ממרעי דין) see note on ב, 1,2 (p. 178, l. 49). 50
- (9) **M** לקראתו; so, too, **GVST**; **GL**, more explicitly, εἰς ἀπάντησιν τῷ Ελεισαίε.
M וכל טוב **GL** καὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ, **T** וכל טוב; but **GL** ἐκ πάντων τῶν ἀγαθῶν, **S** מִכָּל טוֹב. The reading of **GLS** is not so good, since it disregards the fact

- 6 τῆς σαρφύος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ combines the two readings of JPL.

מְבִיתָּ looks like a gloss to the preceding *על בשרו*; but we have not relegated it to the margin, since it is not impossible; besides, it is attested by all the Versions. [I am inclined to think that *על בשרו* is a gloss to *מבית*. 5

מְבִיתָּ, ἔσωθεν, *I intrinsecus*, ܡܠܝܘܬܐ, מלגיו, AV *within* means here *under his garments, next to the skin*. Heb. *בית* *baith** stands for *bêth, bāt, ba't*, i. e., a biconsonantal feminine noun like Assy. *amtu* = אמה, *šattu* = שנה, *gaštu* = קשת, *bintu* = בת (cf. above, p. 61, l. 39),** Arab. *اُخت* *uxt* = אחות, &c. The root is *בא* *to enter*; Assy. *bābu* 'gate' (for *ba'bu*) is a reduplicated form of this root 10 (cf. *שמש*, גון &c.). Also the preposition *ב* *in* is connected with this root *בא* *to enter*, just as English *inn*, which means originally *shelter, habitation*, is identical with the preposition *in* (cf. the old denominative verb *to in* or *inn* = *to shelter, to house*; Ethiop. *ba'at* 'entrance, cavern,' Arab. *bī'at* 'lodging' &c.). For *bait* = *bēt* compare *ירושלים* &c. The *ā*-vowel in the plural *bāttim* is more 15 primitive than the *ē* or *aī* in *בית*; *bēt* stands for *bāt*, just as we have in Assyrian, *rešu* = *rāšu*, *ra'šu****. The doubling of the *t* in *בָּתִּים* must be explained in the same way as the doubling of the *n* in *אָחִים* *brothers*, that is, it is based on the analogy of the triconsonantal stems. The feminine *ת* was regarded as the second stem-consonant. The meaning *inside* (cf. above, p. 92, l. 1) is primitive, 20 not secondary. — P. H.]

- (31) מְבִיתָּ; so, too, ܡܠܝܘܬܐ; S, with scribal expansion ܡܠܝܘܬܐ.

מְבִיתָּ; so, too, ܡܠܝܘܬܐ; ܡ, scribal expansion. ὁ υἱοῦ Σαφατ is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*

- (32) WELLHAUSEN in BLEEK⁴, 251, n. 1, has shown convincingly that vv. 32 ff. are 25 corrupt. Since 7,2 presupposes that the King was present and 6,33^b can only have been spoken by the King, the first *המלאך* in v. 32 as well as *המלאך* in v. 33 must be regarded as being due to a misconception which was caused by *שלו* in v. 32. The author of the interpolation 7,17 read *המלך* in vv. 32,33, since he writes *המלך* *המלך*; and this was changed by S into *המלאך* (ἐν τῷ καταβῆναι τὸν 30 ἄγγελον). If this emendation be right, מְבִיתָּ *איש מלפניו* in v. 32, as well as the whole passage after *ראשי* to the end of the verse, are interpolations which originated in the misconception alluded to. מְבִיתָּ *איש מלפניו* is shown to be a subsequent addition by מְבִיתָּ *בטרם יבא וגו'* connecting directly with v. 32^a. ὁ καὶ 35 πρίν εἰ. and S ܡܠܝܘܬܐ obliterate this fact. GRÄTZ places מְבִיתָּ *איש מלפניו* after 35 v. 31; in this way he obtains a connection for *טרם*, but the objection remains that the messenger is not referred to after v. 33; furthermore, this emendation causes GRÄTZ to sin against the Hebrew language by the additional emendation *הנה* *שלח בן-הרצח הזה* for מְבִיתָּ *מן ה[מלך] רצח הנה* between vv. 32 and 33; they conjecture that there was originally a statement 40 to the effect that the king, but not the messenger, had been admitted into the house; this, however, is a desperate expedient. It would be difficult to account for the complete omission of so characteristic an incident.

מְבִיתָּ; so, too, ܡܠܝܘܬܐ; ὁ καὶ πρίν and S ܡܠܝܘܬܐ (hence OORT, *ובטרם*) smooth the text.

- (33) For מְבִיתָּ (so, too, S) we must emend, *המלך*; cf. above, l. 29. ὁ, inaccurately, ἄγγελος; ὁ, more explicitly, ὁ ἄγγελος ὁ παρὰ τοῦ βασιλέως. 45

* [Hebr. *בית* is not dissyllabic (*báyith*; see *Johns Hopkins University Circulars*, June, 1903, p. 70b.

** For *בת* = *bint, bent* &c. cf. *ἐκατόν* = *centum*, &c.

*** See HAUPT, *Die sumer. Familiengesetze* (Leipzig, 1879) p. 67; *The Assyrian E-vowel* (Baltimore, 1887) p. 26; contrast ZA 17,261, n. 1. — P. H.]

- 6 reads מָכָה, not תָּכָה; moreover, we cannot prove that it was customary to kill captives of war; consequently the emendation of KLOST., BENZ., KITTEL, הָאִשֶּׁר, לא שְׂבִיתָ, is inadmissible. Nor can we, with GRÄTZ and OORT, cancel the interrogative particle; it would be meaningless to state the fact that the king of Israel was in the habit of killing his captives. But if, after the excision of the 5 interrogative particle, we emend תָּכָה אֹתָם for אַתָּה מָכָה אֹתָם, it would again be necessary to suppose that it was customary to kill the captives. [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 34 the ה before אִשֶּׁר is a remnant of בָּלִי (בלה) or לא *thou must not slay any one unless thou hast captured him* (in battle) *with sword and bow*; but this is very improbable. — P. H.] 10
- (23) GRÄTZ's emendation, וַיִּכְרֶה לָהֶם כֶּרֶה גְּדוּלָּה for וַיִּכְרֶה לָהֶם כֶּרֶה גְּדוּלָּה is bad, since a noun כֶּרֶה does not exist; nor would גְּדוּלָּה be a suitable epithet to this word. [For כֶּרֶה (ἙV παράθεσις, cf. our *spread*) = Assy. *kirētu* (syn. *tākultu*, i. e. תַּאֲכִלָּה) see DELITZSCH, HW 352^b; AL⁴ 170^b. The stem is the Assy. *karū* 'to invite,' which may be identical with קָרָא (cf. א, 1, 9), just as we have in Assyrian, *kirib* = 15 Heb. קָרַב (cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 59, l. 46) &c. אַתָּה כֶּרֶה must be an Assy. loanword (cf. p. 163, l. 3) and וַיִּכְרֶה is denominative. The *e* in כֶּרֶה must be explained in the same way as the *e* in *zeru* (Mand. זִירָא) = *zāru*, *zarru*, *zar'u*, *zar'u*, Heb. זָרַע; cf. HAUPT, *Beitr. z. assyr. Lautlehre* (Göttingen, 1883) p. 90. It is certainly not necessary to read, with KLOST., וַיַּעֲרֶךְ מַעְרָכָה following 20 Ἑ παρέθηκε παράθεσιν; cf. above, l. 13. — P. H.]
- אַתָּה וַיִּלְכּוּ; so, too, ἙV; and this omission seems to be correct. The addition is due to a conformation of the text to v. 22. ἙL καὶ ἀπῆλθεν is discredited by the fact that ἙL has καὶ ἀποσταλήτωσαν for אַתָּה וַיִּלְכּוּ in the preceding verse. 25
- (24) אַתָּה וַיִּלְכּוּ; so, too, ἙV; but ἙL, under the influence of the phrase וַיִּהִי אַחֲרֵי הַבְּרִיחַ, καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα. 25
[For the name הִירִי בֶן הִירִי see above, p. 123, l. 24; p. 141, l. 51; cf. KAT³, 446. — P. H.]
At the end of the verse Ἑ + אַתָּה וַיִּלְכּוּ, following א, 20, 1.
- (25) וַיִּהְיוּ צִיִּים עָלֶיהָ. We would here, just as in v. 20 (cf. p. 207, l. 28) expect וַיִּהְיוּ, 30 which is read by 3 codd. of DE ROSSI, or, still better, וַיִּהְיוּ. We have, however, not altered the text. It is possible that וַיִּהְיוּ stood in the original text, and what preceded it may have been modified when the present narrative was joined to the foregoing legend.
- אַתָּה וַיִּהְיוּ; so, too, ἙL; ἙV ἕως οὗ ἐγενήθη Ἑ מוֹרֵב . . . עַד דֶּהוּ. . . and Ἑ אֵלֶיךָ 35 paraphrase.
- אַתָּה וַיִּהְיוּ need not be questioned. KLOST.'s conjecture שֶׁאֵר is impossible if only on account of the absence of any indication of the weight. CHEYNE, *The Expositor*, July 1899, p. 33 suggests חֶמֶר עֲרִשִׁים *a homer of lentils*, but this conjecture is unnecessary and destitute of any textual basis. 40
- אַתָּה וַיִּהְיוּ (ἙL + σίκλων) may be due to πέντε = אַתָּה בַּחֲמִשָּׁה at the end of the verse.
- אַתָּה וַיִּהְיוּ was read by all the Versions and rendered as though the text were רִבְעֵי הֶקֶל הָרִיזִים: רִבְעֵי הֶקֶל הָרִיזִים *רִבְעֵי הֶקֶל הָרִיזִים. This interpretation is im- 45 possible; dove's dung is not edible. From the context we would expect some cheap food.** The codd. and early edd. read either הָרִיזִים or הָרִיזִים with a single ך. The former would seem to be the original reading; it is presupposed by the rendering *dove's dung* given by the Versions. The variant הָרִיזִים, it may be supposed, is due to the influence of the Q^cרֵי דְבִיזִים which is just as obscure 50

* [Cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 32, l. 29.

** GES.-BUHL³ 278^b suggests the plant خرف الحماح — P. H.]

- 6 p. 96, l. 4; p. 104, l. 47. BURNLEY adopts KLOST.'s emendations *מִפְּחָתָהּ* and *בִּבְקָרָהּ* (p. 206, l. 43; cf. below, l. 5). — P. H.]
 מִלְּקוֹם is quite unusual in this connection. *ἄνασθηναί*, למקם; S, inaccurately, *למקם*. Since *ἄνασθη* has the doublet *τὸ πρῶτ* after *ἀνασθηναί*, we must assume that *למקם* owes its origin to a semi-obliterated *בִּבְקָרָהּ*. S *למקם* and *למקם* endeavor to give a paraphrase of מִלְּקוֹם.
 מִלְּקוֹם; so, too, *ἄνασθη*; αὐτοῦ is incorrectly omitted in *ἄνασθη*.
 (16) After מִלְּקוֹם *ἄνασθη* supplies the subject *ἄνασθη*. S, as often, *למקם*.
 מִלְּקוֹם at the end of the verse is the common miswriting for *מִלְּקוֹם* which is read 10 by many codd. and Sonc. 86; cf. DE ROSSI *ad loc.* [Cf. p. 169, l. 1.]
 (17) מִלְּקוֹם *ἄνασθη*, and this omission may be correct. On the other hand, *ἄνασθη* has in v. 20 *ἄνασθη* ὅς *ἄνασθη*. It is therefore better not to alter the text.
 מִלְּקוֹם have first, *את עיני הנער*, and then, *את עיני הנער*; in *ἄνασθη* this is reversed (cf. below, l. 21), while *ἄνασθη* has in both cases, *τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ* which may be the 15 original reading.
 (18) מִלְּקוֹם; so, too, *ἄνασθη*; S *למקם*, including the servant of the prophet.
 מִלְּקוֹם + *אלישע*; so, too, *ἄνασθη*; but *ἄνασθη*, and this omission is probably right.
 For מִלְּקוֹם *את הנביא הזה* (so, too, *ἄνασθη*) S has, with scribal expansion, *למקם*.
 After מִלְּקוֹם *ἄνασθη* supplies the subject *Κύριος*. 20
 (19) מִלְּקוֹם *למקם*; so, too, *ἄνασθη*; *ἄνασθη* reverses the order of *הנער* and *הדרך* (cf. above, l. 14); but the sequence found in מִלְּקוֹם is more natural.
 (20) For מִלְּקוֹם (so, too, *ἄνασθη*) *ἄνασθη* has *ἄνασθη*; cf. above, l. 13. Also 14 codd. of KENN., 18 of DE ROSSI, edd. Sonc. 86.88 add *נא*. Besides, *ἄνασθη* places *יהוה* after the verb. 25
 מִלְּקוֹם *יהוה* 2° (so, too, *ἄνασθη*) *ἄνασθη*. But as there is a change of subject we would expect to have this indicated.
 For מִלְּקוֹם *יהוה* (*ἄνασθη*) *ἄνασθη* has *καὶ ἰδοὺ ἦσαν*, *ἄνασθη* *καὶ ἰδοὺ αὐτοί*, *ἄνασθη* *והא אינון*, S *למקם*. We must therefore emend, with GRÄTZ, *והנב*.
 (21) מִלְּקוֹם (*ἄνασθη*) *ἄνασθη*, *ἄνασθη* *ἄνασθη*, is probably scribal expansion. *ἄνασθη* *πρὸς Ἐλισσαίε* is 30 Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*
 In מִלְּקוֹם *הַמַּלְאָכִים* the repetition could be explained as being due to the King's excitement. It is however better to read, in accordance with *ἄνασθη* *πατῆρας πατῆρα*, *ἄνασθη* *הַמַּלְאָכִים* (so, too, BURNLEY).
ἄνασθη *πατῆρας*. [WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 34 proposes to read *ἄνασθη* *shall I slay the slayer(s) of my father?* (Ahab; 1 K, 22, 34). For *מ* = *א* cf. מִלְּקוֹם *מִצִּיץ*, 35 Cant. 2, 9 for *אֲצִיץ*; *אשניח*; מִלְּקוֹם *מִשְׁכִּיל* 45, 1 for *אשכיל*; see *Hebraica*, 19, 18. 135; cf. also above, p. 190, l. 25. — P. H.]
 (22) מִלְּקוֹם; so, too, *ἄνασθη*. *ἄνασθη*, supplying the subject, *καὶ εἶπεν Ἐλισσαίε*, S *למקם*.
 For מִלְּקוֹם *למקם* (so, too, *ἄνασθη*) S has, with scribal expansion, *למקם*. 40
 In מִלְּקוֹם *הַמַּלְאָכִים* the Versions did not read the interrogative particle and therefore misunderstood the clause. Apart from *ה*, *ἄνασθη*, give a literal rendering of מִלְּקוֹם. *ἄνασθη* paraphrases, *εἰ μὴ οὖς ἡχμαλῶτευσας ἐν βομφαίᾳ σου καὶ τόξῳ σου**
οὐ τύπτεις. *ἄνασθη* gets over the difficulty by twice inserting the negative, *οὖς οὐκ* 45 *ἡχμαλῶτευσας ἐν βομφαίᾳ σου καὶ τόξῳ σου οὐκ οὐκ*. But the Heb. text from which *ἄνασθη* were translated did not contain the *ה* interrogative, and מִלְּקוֹם

—

* [Cf. the Assyrian phrase *niše xubut gašti*, DELITZSCH, HW 269^a. Assyrian *חֵבֵת* *to spoil, take by force* is connected with Arab. *حَبَسَ*, *حبس*; Assyrian *xubtu* = *حباسة*, *حباسة*. The *ط* instead of *ت* is due to the influence of the *خ*; cf. *فربط* = *פסח* (GES.-BUHLER, 555^b); see *Hebraica* 19, 199; ZA 16, 261.

** Cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 44, l. 37. — P. H.]

- 6 additional alterations alterations ובעץ, or העץ, and are based on the misunderstanding that Elisha had thrown the wooden handle of the ax into the water.
- אל ויִצָּךְ. Ⓢ και ἐπεπόλασεν, ⒺP וקפא, ⒸL וצה, Ⓟ אֶלֶף read the Qal ויִצָּךְ. Either is possible, but the interpretation of אל is more probable, since the subject is not expressed after אל יואמר at the beginning of the following verse.
- (7) אל ויאמר מול לך Ⓥ kai εἰρηκεν Ὑψωσσον σαυτῷ, Ⓓ ואמר מול לך Ⓝ; inaccurately, נבך, ⓁⓂⓇ אומר; ⓄL, again with scribal expansion, και εἶπεν Ελισσαιε Μετεώρισον καὶ λαβὲ σαυτῷ.
- (8) אל ויוֹעַץ is attested by all the Versions; for the construction with אל (Ⓥ πρός) cf. 2 Chr. 20,²¹ (Ⓞ^{VL} μετά). KLOST.'s conjecture, that אל ויוֹעַץ is intended for ויעד, is not right; ויעד is not construed with אל of the person with whom an appointment is made, but with אל of the place appointed. [We might read, however, ויעד (אתי עברוי) as a denominative Hif., cf. واعده الموضع he agreed to meet him at a certain place. For אל instead of את cf. above, p. 89, l. 37; p. 191, l. 24, and below, p. 211, l. 46. — P. H.]
- אל Ⓧ eis τὸν τόπον τόνδε τινα ἐλιμνωι are inaccurate renderings; Ⓝ אלמני disregards אל אלמני ⓄL eis τὸν τόπον τὸν φελμουσι contracts אל פלמי אלמני to פלמי; cf. Dan. 8, 13. But for v. 9, we might be inclined to think that the original text read על מקום פלמי התקנו. Instead of the impossible form אל תתחתי read תתבאו in accordance with v. 9 and ⓄLS; cf. below, l. 39. THEN. read תתבו (and in v. 9, נתבים following 7, 12; 8, 22, 25; KLOST. suggests as alternatives, תתתבאו (adopted by OORT) and נתתבאו (adopted by BURNEY). All these emendations are more natural than the explanation of אל תחתית as a derivative of חסא. ⒺP יהי בית משרי ⓄL reads Ⓣ παρεμβάλω. ⓄL ποιήσωμεν ἐνεδρον [3 phonamus insidias] και ἐποίησαν and Ⓝ אלהם ⓄL give a paraphrase of the meaning suggested by the context.
- [It is not impossible that אל תחתית and אל נתחים at the end of the following verse are corruptions of תשחתו and משחתים; cf. Jer. 5, 26; 1 S 13, 17; 14, 15 and ארם below, v. 23 (see also 13, 20). If תתבאו had been the original reading, it is difficult to explain why it should have been corrupted to תתחתי. — P. H.]
- (9) אל איש האלהים Ⓝ, גביא די Ⓓ, but we must emend אלישע, following Ⓞ. The author of the present narrative uses throughout the proper name of the prophet, not the epithet איש האלהים which is due to a conformation of the style of the present chapter to that of the preceding narrative. Cf. note on 5, 14.
- אל תתחתי, emend, in accordance with Ⓥ κέρκυται, ⓄL ἐνεδρεύουσιν, Ⓝ חסא, Ⓓ נתבים, as in v. 8 תתבאו is emended for אל תתחתי.
- (10) Ⓥ has again for אל איש האלהים (so, too, ⓄLSⒹ) Ελειαίε, and this represents the original reading.
- אל והזהירה is probably a marginal gloss which has crept into the text. It cannot continue אמר and is omitted in Ⓞ. [It may have stood originally before ראה in the preceding verse. — P. H.] ⓄL ימים ימים smooths the text.
- אל שם Ⓓ, but ⓄL ἐκέλευ, Ⓝ אה. It is, however, not necessary to emend אל.
- (11) Ⓥ has again for אל איש האלהים (so, too, ⓄLSⒹ) Ελειαίε, and this represents the original reading.
- אל מי משלנו אל מלך ישראל is corrupt. מי משלנו, rendered by Ⓝ יב, ⓄL מדילנא, is impossible in a section which uses throughout אשר; cf. vv. 10. 12. 16. 19. 22. We might point מי שלנו (cf. לא תשלנה אתי 4, 28); but the following אל מלך ישראל is against it. The reading מי משלנו who has deserted us, which KLOST. suggests as an alternative, is inadmissible; this would require משלנו instead of לנו. Ⓞ renders אל משלנו by τίς προδοῖδωσίμ με, and in Prov. 30, 10 the synonym παραδόσωμι is used for אל הלשו, so we might conjecture that Ⓞ found יושן, pronouncing it משלני. This, however, gives no suitable sense; it is not slander

- 5 by $\mathfrak{L}$: — לשעה היא לך דנסבת (א) כספא ונסבת (א) לבושיא וחשיבתא בלבך למקני ויתין וכרמין וועאן ותורין ועבדין ואמהן.
- (27) $\mathfrak{L}$ supplies the subject Γιεζι after $\mathfrak{M}$ ויצא. $\mathfrak{C}$ חזר for $\mathfrak{M}$ מצרע is merely a euphemism; [cf., however, Ex. 4, 6; Num. 12, 10, &c. and Crit. Notes on Numbers, p. 45, l. 49. — P. H.] 5
- 6 (2) $\mathfrak{M}$ מקום $\mathfrak{V}$, wrongly. $\mathfrak{C}$ τόπον is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* Also $\mathfrak{C}$ pl. 246 σκέπην, $\mathfrak{V}$ 93 σκαπήν, $\mathfrak{C}$ 245 οἶκον are attempts to correct $\mathfrak{B}$. $\mathfrak{M}$ ואמר לנו, $\mathfrak{V}$ καὶ εἶπεν Δεῦτε. $\mathfrak{L}$, supplying the subject, καὶ εἶπεν Ελισσαιε Πορεύεσθε. 10
- (3) [For the article in האחר cf. above, p. 162, l. 41; p. 172, l. 17. — P. H.] $\mathfrak{M}$ ואמר אני אלך; so, too, $\mathfrak{V}$ CS; but $\mathfrak{L}$, again supplying the subject, καὶ εἶπεν Ελισσαιε Ἐγὼ πορεύσομαι.
- (5) $\mathfrak{M}$ הקרה, attested by $\mathfrak{C}$ ST, is used proleptically. It is not admissible to emend: הקרה with KLOST. (followed by BENZ., KITTEL, and OORT); הפיל cannot be 15 used of objects which one retains in his hand. It means *to fell* or *to drop*, but not *to bring down* (an ax). [This would be מניף; at the end of the first line of the Siloam Inscription we must supply הגרן [הניף החצבם את] בעזר; cf. JAOS 22, 60. — P. H.] $\mathfrak{M}$ ואת הברזל נפל אל המים is bad Hebrew;* KLOST.'s suggestion (adopted by GES. 20 BUHL¹³, BENZ., and KITTEL) that את may be the noun את *colter* (the fore iron of a plow) does not commend itself. There is no evidence that the iron head of the ax was termed את; it is afterwards called simply הברזל. $\mathfrak{V}$ καὶ τὸ σιδήριον ἐξέπεσεν εἰς τὸ ὕδωρ disregards את; so, too, $\mathfrak{L}$ καὶ ἐξέπεσε τοῦ στελεοῦ τὸ σιδήριον εἰς τὸ ὕδωρ, $\mathfrak{C}$ Ald. xi. 44. 64. 119. 120 &c. καὶ τὸ σιδήριον ἐκπέσον ἐκ τοῦ στε- 25 λέχους ἐξέπεσεν, making the matter more explicit, just as $\mathfrak{S}$ فعل فاعله حده من $\mathfrak{L}$ ואשתליף ברזליה ברזל ונפל למיא $\mathfrak{C}$. GRÄTZ emends: הנה, but this has no textual basis. OORT cancels את. [The *nota accusativi* may be misplaced; if it were prefixed to הברזל at the end of the following verse, it would be quite appropriate. According to Dr. FOOTE $\mathfrak{M}$ הברזל (את) ויצף does not mean *he made the iron swim* (AV, 30 *and the iron did swim*) but, *he brought it up to the surface and kept it afloat* with the stick he had cut for this purpose. Nor does $\mathfrak{C}$ καὶ ἐπεπόλασεν τὸ σιδήριον mean *natavitque ferrum* (so $\mathfrak{S}$); cf. THEN. *ad loc.* — P. H.]
- Just as inadmissible is KLOST.'s conjecture (adopted by OORT) that $\mathfrak{M}$ נפל is miswritten for נשל. In that case the addition of העץ מן or the like would be in- 35 dispensable.
- $\mathfrak{M}$ ויצעק ואמר $\mathfrak{C}$, וצוח ואמר $\mathfrak{S}$ سأله ; $\mathfrak{L}$, supplying the subject, καὶ ἐβόησεν ὁ ἀνὴρ καὶ εἶπεν, but $\mathfrak{V}$ simply καὶ ἐβόησεν. The addition of καὶ εἶπεν is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* $\mathfrak{M}$ ויאמר *per se* is not exceptional, but it is more natural to suppose that it was added in $\mathfrak{M}$ than that it should have been omitted in $\mathfrak{C}$. 40 $\mathfrak{M}$ משאל $\mathfrak{L}$ κεκρημένον ($\mathfrak{V}$ κεκρυμμένον is a transcriptional error); $\mathfrak{C}$ سأله $\mathfrak{S}$, with scribal expansion, سأله لاجل .
- (6) $\mathfrak{M}$ ויאמר $\mathfrak{S}$, as often, سأله . $\mathfrak{M}$ ויקצב עץ, $\mathfrak{V}$ καὶ ἀπέκνισεν ξύλον; $\mathfrak{L}$, with scribal expansion, καὶ ἀπέκλασεν Ελισσαιε ξύλον, $\mathfrak{C}$ سأله سأله سأله . It is true that the stem קצב is not 45 used elsewhere of the cutting off of a stick,** but this does not entitle us to emend, with GRÄTZ, ויחטב. KLOST.'s emendations ויקח or ויקח would entail the

—

* [Cf. GES.²⁷ § 117, i. m, note 2; SIEGFRIED-STRACK, *Neuhebr. Gr.* § 28.

** Arabic قضيب is a synonym of قطع, and قضيب denotes a slender stick or rod, originally (a branch or twig) cut off. Aram. פסס may be identical with קצב (cf. above, p. 125, l. 27) and not = פשק. — P. H.]

- 5 The demon of the disease is forced by a threatening gesture to leave the body of the patient. G's rendering ἐπιθήσει for M הניף is therefore wrong, and we must not emend, with GRÄTZ, והניח.

What the interpolator meant by אל המקום is, however, obscure; if it refers to leprous spots (THEN.), it must be objected that we have not been told that Naaman was leprous in one portion of his body only. Consequently על אחר 5 על אחר for אל המקום, or KLOST.'s emendation המאום cannot be right. If, however, it refers to the sanctuary (KAMPH., KITTEL) it is not clear why the movement of the prophet's hand should have been directed toward it. M ואמר המצרע, GV και ἀποσυνδξει τὸ λεπρόν (for GL see p. 199, l. 50); but T 10 ואמר = ותתמי סניורות. In view of the usage in vv. 3.6f. M is somewhat strange but not impossible. S مصلح is based on M just as GL, but does not conform to vv. 3.6f.

- (12) M K^{thib} אבנה is attested by G Αβανα. We must therefore not alter M. Q^{re} 15 אמנה, S امني, T אמנה seem to substitute the usual form; cf. Cant. 4, 8. M מכל מימי ישראל (so, too, GVS^T) is made more explicit in GL υπὲρ τὸν ἱερδάνην και υπὲρ πάντα τὰ ὕδατα Ἰσραηλ.

[For מימי, which is not a reduplication, see Crit. Notes on Isaiah, p. 157, l. 11. — P. H.]

M ארחץ are scribal expansions 20 derived from v. 10. In S we find the same addition also in v. 13; see below, l. 33. T follows M.

- (13) M ויברו אליו ויאמרו, GL και εἶπον πρὸς αὐτόν, S ائمنو له. 25 M אי is at variance with the usage of the language, which requires ארני. Whether S מרי, T מרי render a Heb. ארני or are merely free translations of M אבי, we cannot tell. In G, πάτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following הלא makes it probable that we should read אם for אבי, and several MSS of G have εἰ instead of πάτερ. GL πάτερ εἰ, S ائمنو له, T מרי אלו have a doublet. M + הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: GS transpose it, T has it in the place where we find it in M. It is scribal ex- 30 pansion.

For M כי אמר אליך, S has more explicitly, ائمنو له; and, again with scribal expansion, ائمنو له.

- (14) M ויברו אליו ויאמרו, GL και εἶπον πρὸς αὐτόν, S ائمنو له. 35 M אי is at variance with the usage of the language, which requires ארני. Whether S מרי, T מרי render a Heb. ארני or are merely free translations of M אבי, we cannot tell. In G, πάτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following הלא makes it probable that we should read אם for אבי, and several MSS of G have εἰ instead of πάτερ. GL πάτερ εἰ, S ائمنو له, T מרי אלו have a doublet. M + הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: GS transpose it, T has it in the place where we find it in M. It is scribal ex- 30 pansion.

For M כי אמר אליך, S has more explicitly, ائمنو له; and, again with scribal expansion, ائمنو له.

- (14) M ויברו אליו ויאמרו, GL και εἶπον πρὸς αὐτόν, S ائمنو له. 35 M אי is at variance with the usage of the language, which requires ארני. Whether S מרי, T מרי render a Heb. ארני or are merely free translations of M אבי, we cannot tell. In G, πάτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following הלא makes it probable that we should read אם for אבי, and several MSS of G have εἰ instead of πάτερ. GL πάτερ εἰ, S ائمنو له, T מרי אלו have a doublet. M + הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: GS transpose it, T has it in the place where we find it in M. It is scribal ex- 30 pansion.

For M כי אמר אליך, S has more explicitly, ائمنو له; and, again with scribal expansion, ائمنو له.

- (15) After M וישב GL supplies the subject, και ἐπέστρεψε Νεεμαν. 40 For M איש האלהים (so, too, GLS) T has, both here and in v. 15, נביא רי; but GV, Ελεισαίε, which seems to be the original reading. Elisha's epithet in our narrative is הנביא; cf. vv. 3.8.13.

After και ἐπέστρεψεν ἡ σάρξ αὐτοῦ = M וישב בשרו GL + ἐπ' αὐτόν, while the following M כבשר נער קטן is abridged to ὡς παιδαρίου μικροῦ.

[For the healing of Naaman cf. the healing of Gilgamesh in the Babylonian Nimrod epic (KB 6, 248, ll. 255ff.; contrast KAT³, 578, n. 1). — P. H.]

- (15) After M וישב GL supplies the subject, και ἐπέστρεψε Νεεμαν. 45 For M איש האלהים (so, too, GLS; T נביא רי) GV has again Ελεισαίε, cf. above, l. 37.

M נא after קח, GL; in GV it is omitted also after הנגה; but these omissions are hardly right.

M ברכה is inaccurately rendered in GV by τὴν εὐλογίαν, S ברכה.

- (16) After M ויאמר GS supply the subject אלישע. 50 After M ויקאן GL supplies λαβεῖν.

- (17) M ויאמר נעמן, S, with scribal expansion, ائمنو له. M ארמה and ובה are omitted in some of the MSS of G and are regarded as

- [illegible]

- 4 **א** **הגיד לי**; so, too, **GLS**; its omission in **GV** is probably due to a mere oversight.
א **K^{thib}** **לכי**; the **Q^{rê}** requires the usual form **לך** as we read in the **K^{thib}** in the preceding clause **לך אעשה-לך** and in the phrase **לך-לי** in the following verse. **א** **לכי** in this case is not an archaic form but an Aramaism; cf. STADE, § 356, a, n. 2 (p. 212). It is possible that the forms of the suffix 2 pers. sing. fem. in the present narrative were originally throughout **כי**. Some of these were replaced by the usual **ך** even in the **K^{thib}**; cf. **לך** (see above, l. 3), **בעך**, and **בניך** v. 4; the others, in the **Q^{rê}**; cf. notes on vv. 3.7.16.23.
א **בבית**; so, too, **GVSE**; **GL**, more explicitly, **ἐν τῷ οἴκῳ σου**. 10
א **בבית** 2° (so, too, **SE**) **א** **GV**; **GL** inserts this **ἐν τῷ οἴκῳ** between **ἀγγεῖον** **ἐλαίου** and **δ ἀλείψομαι**. It is probably scribal expansion; the answer of the widow is more pregnant without it. **GL** has considerable expansions throughout this chapter.
א **שמן** **אסוך** **אם** **כי**, **GV** **ἀλλ' ἢ δ ἀλείψομαι** **ἐλαιον**, **GL** **ἀλλ' ἢ ἀγγεῖον** **ἐλαίου** 15
δ ἀλείψομαι, **S** **למשח**, **אסוך** **אם** **כי**, **GL** **אסוך** **אם** **כי**. **GV** takes **אסוך** as 1 pers. sing. impf. of **סוך**, while in **SE** it is interpreted as a nominal derivative of this root. **GL** combines both interpretations. The punctuators pointing the **א** with **Qāmeç** probably had in mind the first person of the imperfect. But we should naturally expect **שמן** **אסוך** or a noun in this passage; cf. **א**, 17, 12. **א** 20
אסוך might be miswritten for **פך** (**KLOST.**), but it is possible also that some words have dropped out between **אסוך** and **אם**; we might also read, **כי** **אם** **שמן**, **אסוך**, or **אסוך** **כי** **אם** without **שמן** which might be a gloss; an impf. after **אם** **כי** would be exceptional. [**GRÄTZ** suggests **פך** or **פך**, but these words are unsuitable. We might, however, read **פך**. For **אסוך** = **מסוך** cf. **Crit. Notes** on 25
Ezra-Neh., p. 67, l. 17 and above, p. 86, l. 9; contrast p. 207, l. 36. — **P. H.**]
(3) After **א** **ויאמר** **VL** + **πρὸς αὐτήν**; cf. note on v. 2.
KLOST. considers **א** **כלים** and **א** **כל שכיני** to be explanatory additions. We might rather take exception to **א** **כלים ריקים**; vessels are not loaned, as a rule, unless they are empty. The prolixity may be due to the fact that we have here 30
the written account of a *vivā voce* narrative. [Cf. below, p. 191, l. 37. — **P. H.**]
For **א** **K^{thib}** **שכיני** (**Q^{rê}** **שכיני**) cf. STADE, § 356, d, n. 3 (p. 213) and above, l. 3.
(4) For **א** **על** we must read, with **GRÄTZ**, **א**, following **GL** **εἰς**, unless we are ready to believe that the original writer confounded the two prepositions. 35
א **כל**, **א** **GL**, is scribal expansion.
After **καὶ ἐκχεεῖς** (**GV** **ἀποχεεῖς**) **εἰς τὰ ἀγγεῖα** (**GV** **σκεύη**) **ταῦτα** (= **א** **ויצק** **הכלים האלה** - **א**) **GL** has the foolish addition **καὶ αὐτὸ οὐκ ἀποστήσεται**, thus interrupting the instructions given by the prophet.
א **תסיעי**, **GL** **ἀρείς**, **S** **لعل**, **GL** **תסלקין**. We must not alter this very significant 40
Heb. expression; the vessels are quickly withdrawn in order that nothing of the incessantly flowing oil be lost. Following **GL** **καὶ αὐτὸ οὐκ ἀποστήσεται** (cf. above, l. 38) **KLOST.** substitutes **תסירי** which is much weaker than **א** **תסיעי**.
(5) After **א** **ותלך מאתו** **GL** supplies the subject **ἡ γυνή**, adding the scribal expansion **καὶ ἐποίησεν οὕτως**. This must not be received into the text with **KLOST.** 45
(followed by **KAMPH.** and **BENZ.**).
א **K^{thib}** **מיצק** is not intended as a part. Hif. (**מיצקת**) on the analogy of the *verba cum i originario*, but as part. Piel (**מיצקת**) *she poured incessantly*. It is true that this form does not occur elsewhere, but the **Q^{rê}** is wrong in reading **מוצקת** on the analogy of the verbs **פ**. Several codd. and edd. have **מוצקת** as 50
כתיב וקרי.
(6) **א** **הכלים** **ויהי כמלאה הכלים** is misjoined to v. 5 by **GV** **ἕως ἐπλήσθησαν τὰ σκεύη**. **GL** **καὶ ἐγένετο ὡς ἐπληρώθη πάντα τὰ ἀγγαῖα** expands the text.

- 3 *cf.* vv. 9, 11. $\mathfrak{G}^V$ και ἰωσαφαθ βασιλεὺς ἰουδα and $\mathfrak{S}$ יְהוֹשָׁפָאֵת expand the text. We must not correct $\mathfrak{M}$, with OORT, following $\mathfrak{G}^V\mathfrak{S}$.
- (13) $\mathfrak{G}$ και (πρὸς) τοὺς προφήτας τῆς μητρος σου, $\wedge$ $\mathfrak{G}^V$, is Hexaplaric; *cf.* FIELD, *ad loc.* It is an addition of the same kind as the one in $\mathfrak{A}$, 18, 19. $\mathfrak{M}$ אל כי is attested by $\mathfrak{G}$ μὴ ὅτι, also by the paraphrase of $\mathfrak{C}$, which interprets 5
 בבקו לא תדבר חובין דשעתא ההיא בעי עלנא, $\mathfrak{S}$ יְהוֹשָׁפָאֵת does not entitle us to substitute אהה לוואת for אל כי which is perfectly plain. Apart from 6, 27 this is the only passage where אה occurs without any addition.
- (14) $\mathfrak{M}$ יהושפט $\wedge$ $\mathfrak{G}^L$, and this omission is probably right. 10
- (15) $\mathfrak{M}$ ויהיה is a transcriptional error which often occurs for ויהי. The author intends to describe what happened on the present occasion, not what usually took place when Elisha had a minstrel play for him. This sense, which is the only natural one, has been found in $\mathfrak{M}$ by all the Versions, quite spontaneously. In order to make it still plainer $\mathfrak{G}^L$ inserts after και νῦν λάβετέ ($\mathfrak{G}^V$ λάβε) μοι ψάλλοντα 15
 the clause και ἔλαβον αὐτῷ ψάλλοντα.
- (17) $\mathfrak{M}$ מקניהם would be the cattle taken along with the army as provisions, while בהמתכם refers to the riding-horses &c. We would expect them to be mentioned in the reversed order, and therefore the true reading is probably ומחניהם in accordance with [v. 9 and] $\mathfrak{G}^L$ και αἱ παρεμβολαὶ ὑμῶν. [For $\rho = \pi$ *cf.* Eccl. 4, 1 where 20
 $\mathfrak{M}$ מנחם 2° , at the end of the verse = מנחם; see also Is. 1, 24; Gen. 27, 42, &c., and ψ 52, 11 &c. where $\mathfrak{M}$ אקה = אקה. *Cf.* בקש = בכת, פשק = פשק, &c. For בהמה see Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 57, l. 34. — P. H.]
- (18) The masculine $\mathfrak{M}$ ונגל with זאת looks strange. $\mathfrak{G}^V$ και κοῦφος και αὐτη, $\mathfrak{G}^L$ και κοῦφον τοῦτο. Possibly the feminine form should be read; [contrast below, 25
 p. 189, l. 21. — P. H.]
 $\mathfrak{G}^L$ expands the text, inserting ποιῆσαι αὐτό after $\mathfrak{M}$ בעיני יהוה. This led to the substitution of και δώσει Κύριος for $\mathfrak{M}$ ונתן where the subject is not expressed. $\mathfrak{G}^V$ reads και παραδώσω for $\mathfrak{M}$ ונתן; this transition from the third person to the first is common in the Prophets. 30
 Another scribal expansion is met with at the end of the verse where $\mathfrak{G}^L$ + σήμερον, the position of the word clearly indicating its secondary character.
- (19) After πᾶσαν πόλιν ὀχυράν = $\mathfrak{M}$ כל עיר מבצר $\mathfrak{G}^L$ has the expansion ἐν τῇ Μωαβ. $\mathfrak{M}$ וכל עיר מבחור, $\wedge$ $\mathfrak{G}^V\mathfrak{L}$; *cf.* FIELD *ad loc.*; it is a doublet of עיר מבצר (KLOST., KAMPH., BENZ., KITTEL) and was probably left in the text by mistake after it 35
 had been rightly altered to the latter phrase; *cf.* below, p. 194, l. 19 and above, p. 100, l. 6; p. 185, l. 19.
 $\mathfrak{M}$ תכאבו, $\mathfrak{G}^V$ ἀχρειώσετε, $\mathfrak{G}^L$ ἀχρειώσατε, $\mathfrak{S}$ (following v. 25) תִּסְמְּנוּ , $\mathfrak{C}$ תסומון. The metaphorical expression employed by $\mathfrak{M}$ is both significant and plain; [contrast *saucire humum* = to plow]. We must, therefore, not emend, with GRÄTZ, 40
 תמלאו; nor, with KLOST., תאבדו.
- (20) $\mathfrak{M}$ כעלות המנחה is attested by all the Versions. KUENEN, W. R. SMITH, GRÄTZ emend: כעלות השחר. But this correction is questionable. If this narrative be old, this passage may have been inserted by a later hand. It is true that השחר would tally extremely well with v. 22. [For a Moabite שחרת = مَحَرَّة] *cf.* 45
 JAOS 22, 63. — P. H.]
 $\mathfrak{M}$ מדרך אדום; so, too, $\mathfrak{G}^V\mathfrak{S}\mathfrak{C}$; $\mathfrak{G}^L$ has the remarkable addition ἐξ ὁδοῦ τῆς ἐρήμου Σουδ ἐξ Ἐδωμ.
- (21) $\mathfrak{M}$ ומעלה חגר חגרה ומעלה $\mathfrak{G}^L$ has before και ἐβόησαν ἐκ παντὸς παραζωννυμένου παραζώνην και ἐπ' ἄνω (= $\mathfrak{G}^V$ ἀνεβόησαν ἐκ παντὸς περιζωνόμενοι ζώνην) 50
 the doublet και παρήγγειλαν παντὶ περιζωννυμένῳ παραζώνην και παρατείνοντι. This, it may be supposed, is the original rendering of $\mathfrak{G}$. [WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 34 proposes to read ועלו instead of $\mathfrak{M}$ ומעלה. — P. H.]

- 3 (2) **מִצְבֵּת** **א** is pronounced by **ט** both here and in **ב, 1, 18 מִצְבֵּת**. This is incorrect since the following clause, *which his father made*, points to a single object; cf. also notes on **10, 26**; **8, 16, 32f.** **ט** also adds by way of embellishment:—*and he broke them in pieces*. On the other hand, the two passages quoted above raise doubts as to the authenticity of **א**. According to **8, 16, 32ff.** Ahab did not erect a pillar, but an altar and an *asherah*, and the question arises whether we should not emend: **אשרת**. According to the authentic text of **10, 26ff.** it was Jehu who removed the *asherah* which stood in the temple of Baal, while **א** states that he removed the pillar (*maṣṣebah*); and this is at variance with the statement in our passage.
- (3) **א** **בַּחֲמֹאתָ**; so, too, **ט** **ט**; **ט** rightly **ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ**, as is proved by **מִנְּהָ**, but in **ב, 1, 18^c ἐν ταῖς ἁμαρτίαις**. Cf. above, p. 149, l. 10.
- (4) [For **ט** **Μωσα** = **א** **מִשַּׁע** cf. Crit. Notes on Numbers, p. 48, l. 14. — P. H.] We must not, with KLOST., insert **לֹאחָאב** after **א** **גָּקָר**. This statement does not give the reason why Mesha paid tribute, but explains why his tribute was paid in lambs and rams.
- א** **וְהָשִׁיב**, **ט** **καὶ ἐπέστρεψεν**, **ס** **שָׁלַח שְׂמִינָה**, *i. e.* annually; **ט** supplies correctly, so far as the sense is concerned, **שָׁנָה בְּשָׁנָה**. **ט** **καὶ ἦν φέρων φόρον καὶ ἐπιστρέψων** exhibits a doublet (cf. **ט** **וּמְחִיב תִּקְרָבָא**, and above, p. 178, l. 41) and does not entitle us to substitute, with GRÄTZ, **וְנִשָּׂא מִנְּהָ** for **א** **וְהָשִׁיב**. Besides, **א** **וְהָשִׁיב** is very well supported by **17, 3**; **Ez. 27, 15**; **ψ 72, 10**; cf. HUPFELD *ad ψ 72, 10* [and above, p. 172, l. 45, also *render* in the special meaning *payment of rent*, &c. — P. H.]
- א** **לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל**; so, too, **ט** **ט**; originally **א** **ט**, cf. FIELD *ad loc.* Since this narrative does not stand in its original connection, we cannot decide which reading represents the original text. It is quite conceivable that the statement **לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל** may have been omitted in the original text because it was understood from what preceded the narrative. But it is also possible that this omission in **ט** is due to an oversight.
- Even the ancients took exception to the enormous numbers in **א** **מֵאָה אֶלֶף כְּרִים וּמֵאָה** 30 **מֵאָה אֶלֶף כְּרִים וּמֵאָה**. **ט** **+ ἐν τῇ ἐπαναστάσει** after **τῷ βασιλεῖ Ἰσραὴλ**, thus interpreting the statement as though this tribute had been paid but once, as a penalty for the revolt alluded to in **1, 1**, not annually (cf. above, l. 17). GRÄTZ's rationalistic method is still more radical: he proposes to insert in the same place, **וְיֵהּ לוֹ** so that the number of lambs and rams given would represent Mesha's entire property in flocks. On the other hand, **ט** exaggerates by giving Mesha's tribute as **מֵאָה אֶלֶף תּוֹרִין דַּפְּמָא וּמֵאָה אֶלֶף דְּרַעִיָּא**. Instead of *lambs and rams* **ס** has **מֵאָה אֶלֶף עֲשָׂרִים וְשָׁנָה וְשָׁנָה אֶלֶף**.
- For **א** **אֵלִים** some codd. and edd. Sonc. 86.88, Neap., Brix., *al.* read **אֵלִים**.
- (5) For **א** **כְּמוֹת** 3 codd. of KENN., 10 of DE ROSSI, edd. Sonc. 88, Neap., Brix., *al.* read **בְּמוֹת** [cf. above, p. 182, l. 25]. There is no reason for adding, with GRÄTZ, at the end of the verse, **וְלוֹ הָעֵלָה** 40 **מִנְּהָ** (cf. above, l. 20).
- (6) **א** **יְהוֹרָם** is to be regarded as scribal expansion, although it may belong to the editorial connecting-link **הַיּוֹם הַהוּא** (cf. p. 184, l. 36). **ט** **Ἰωραμ βασιλεὺς Ἰσραὴλ** smooths the text. **ט** **ט** render **א** **יְהוֹרָם** **הַמֶּלֶךְ**.
- א** **כָּל**, **ט**, is scribal expansion.
- (7) **א** **וְיִשְׁלַח**, **ט** **καὶ ἐπορεύθη καὶ ἐξαπέστειλεν**, **ס** **וְיִשְׁלַח**, **ט** **וְיִשְׁלַח**; but **ט** simply **καὶ ἀπέστειλεν**, supplying however the subject **Ἰωραμ**. It looks as though **ט** had tried to smooth the text. We need not assume, with KLOST., that a passage dropped out between **א** **וְיִלְךְ** and **א** **וְיִשְׁלַח**; nor need we consider **א** **וְיִלְךְ** to be an undeleted corruption (cf. p. 169, l. 10) of the following **וְיִשְׁלַח** (so GRÄTZ). It may have crept in from v. 9. But the narrator probably meant to say that

- 2 **א** מות ומשכלת; **Θ** ὁ θάνατος καὶ ἀτεκνouvμένη, **ⲓ** מותא ומתקלא **Ⲛ** **ⲙⲓⲗⲏⲥ** **ⲙⲓⲗⲏⲥ**; try to render the clause closely following **א**; **Ⲙ** ἀποθνήσκων οὐδὲ ἀτεκνouvμένη δι' αὐτὸ adds an explanatory gloss. **ⲓⲥ** take **א** משכלת as part. Piel in accordance with the Masoretic punctuation, but **Ⲑ** interprets the form as a concrete part. Pu'al. **א** מות, however, suggests an abstract substantive (*miscarrying*). [This might be pronounced משכלת, or משכלת, or משכלת (*cf.* מהשבת; מולדת; מלכות; מלכות) although we have שכלים in Is. 49,20; but it is better to adhere to the traditional punctuation משכלת. This is intransitive (*a miscarrying female* which is, of course, ἀτεκνouvμένη) as in Ex. 23,26; Gen. 31,38; Job 21,10 (*abortum facere = abortum pati*). In v. 19, on the other hand, it is transitive; but משכלת at the end of v. 19 should be coordinated to רעים, so we ought to read והמים רעים ומשכלים, omitting **א** והארץ (*cf.* p. 183, l. 43); משכלים at the end of v. 19 was, it may be supposed, changed to משכלת under the influence of v. 21, and then הארץ was added to explain the feminine. The glossator probably took משכלת in the sense of *sterile* (Mal. 3,11); *cf.* **ⲓ** sed aquae pessimae sunt, et terra sterilis, but it is well known that the region of Jericho is exceptionally fertile. If הארץ had produced miscarriages the improvement of the water of the beautiful עין السلطان (which is sometimes called *Elisha's Fountain* and which has sweet palatable water) would not have been sufficient to remedy matters. — P. H.]
- (22) **א** ויירפו, **Ⲙ** καὶ ἰδθησαν, **Ⲙ** καὶ ἰδθη, **Ⲛ** **ⲙⲓⲗⲏⲥ** **ⲙⲓⲗⲏⲥ**, **ⲓ** ואתפאו. **א** ויירפו is caco-20 graphy* for וירפאו which is read by 2 codd. of KENN. We do not know upon what grounds GINSBURG states: וירפאו קרי. [*Cf.* above, p. 172, l. 32. — P. H.]
- (23) **א** ויעל **א**, but **Ⲙ** καὶ ἀνέβη Ἐλισσαίε; *cf.* vv. 16.18.20.21. **א** ונערים קטנים; **Ⲛ** **ⲙⲓⲗⲏⲥ** **ⲙⲓⲗⲏⲥ** **ⲙⲓⲗⲏⲥ** [**Ⲛ** **ⲙⲓⲗⲏⲥ** **ⲙⲓⲗⲏⲥ** **ⲙⲓⲗⲏⲥ**] 25 **א** ויתקלסו בו; so, too, **Ⲙ** **ⲓⲥ**; **Ⲙ** καὶ ἐλιθαζον (ויסקלו for **א** ויתקלסו, KLOST.) αὐτὸν καὶ κατέπαιζον αὐτοῦ, embellishment or doublet; [*cf.* above, p. 166, l. 18]. The second קרה of **א** **Ⲙ**. Without it the derisive challenge sounds more energetic and provoking, and, therefore, **Ⲑ** is doubtless in the right. [For קרה *cf.* above, p. 163, l. 42. — P. H.] 30
- (24) **א** ואתפני לאחורוי, **Ⲙ** καὶ ἐπεστράφη ὀπίσω αὐτοῦ, **Ⲛ** **ⲙⲓⲗⲏⲥ** **ⲙⲓⲗⲏⲥ**, **ⲓ** ואתפני לאחורוי; but **Ⲙ** καὶ ἐξένευσεν ὀπίσω αὐτῶν represents the original reading of **Ⲑ**, due to a misunderstanding of **א**. **א** ויקללם בשם יהוה; after this clause **Ⲑ** read the interesting scribal expansion καὶ εἶπεν· τέκνα παραβάσεως καὶ ἀγρίας, *cf.* FIELD, *ad loc.* 35
- (25) The final clause וישם שב שמרון in conjunction with ביום ההוא 3,6 forms the redactional link, connecting the legend of Elijah's miraculous translation with the story of the Moabite war which, as stated above, p. 181, l. 34, was the original sequel. We must therefore not emend, with WELLH. in BLEEK⁴ 253, הגלגלה for **א** שמרון, following 4,38. The original conclusion of the legend was probably 40 the clause והכרמל שב הר הכרמל; *cf.* note on v. 1.

- 3 (1) For **א** בשמרון על ישראל **Ⲑ** has here ἐν ἱσραηλ, but in SW. 1,18^a (LAG. 1,19) ἐπὶ 45 ἱσραηλ ἐν Σαμαρείᾳ, thus attesting **א**. **Ⲙ** ἐν εἰσι δεκάτεσσιν ἑκατοσφαι βασιλεὶ λουδα καὶ ἐβασίλευσεν **Ⲙ**. The synchronism was probably canceled owing to its being at variance with 1,19. The oldest form of the clause may have been, מלך יהודה עשרה ליהושפט מלך יהודה *cf.* note on 8,22,52. The fact 50 that the verb is expressed here but once in **Ⲙ** may be a trace of the original.

—

* [Or phonetic spelling; *cf.* above, p. 119, l. 23; p. 181, l. 47. — P. H.]

- (2) $\mathfrak{U}^V$ ἰδοὺ δὲ ἐνταῦθα for $\mathfrak{M}$ **שב נא פה** is merely a free translation or an intra-Septuagintal alteration; cf. v. 4.
 $\mathfrak{M}$ יהוה; so, too, $\mathfrak{S}^{\mathfrak{U}^L}$; $\mathfrak{U}^V$ ὁ θεός is contrary to the usage of this narrative.
 $\mathfrak{M}$ ויררו; so, too, $\mathfrak{C}^{\mathfrak{S}}$; $\mathfrak{U}^V$ καὶ ἤλθεν. $\mathfrak{U}^L$ καὶ ἔρχονται looks like a correction after v. 4.
- (3) $\mathfrak{M}$ **אשר בבתאל**; read, in accordance with $\mathfrak{U}^{\mathfrak{C}}$ **אשר בביתאל**. The reading בבית is found also in some MSS, but, it may be supposed, only owing to the influence of the Versions and the desire to establish a suitable syntactical connection. [Cf. also above, p. 161, l. 45. — P. H.]
- (4) $\mathfrak{M}$ + **אלישע** after **אליהו לו ויאמר**; so, too, $\mathfrak{C}$; $\mathfrak{U}^V$ καὶ εἶπεν Ἡλείου πρὸς Ελισαίη, 10 $\mathfrak{U}^L$ καὶ εἶπεν Ἡλίας τῷ Ἐλισσαίη, $\mathfrak{S}$ **سليسان عليا**. Owing to its position at the beginning of the clause $\mathfrak{M}$ **אלישע** can hardly be vocative. But we must not read, with OORT, **לזלישע**, and cancel $\mathfrak{M}$ **לו**; $\mathfrak{M}$ **אלישע** had better be relegated to the margin as a misplaced scribal expansion.
- (5) $\mathfrak{M}$ **נם אני**, $\mathfrak{S}$ **אני**, $\mathfrak{C}$ **אנא**, $\mathfrak{U}^V$ καίγω ἐγώ, but $\mathfrak{U}^L$ simply ἐγώ which is either a 15 free translation or an intra-Septuagintal corruption.
- (6) After $\mathfrak{M}$ **ויאמר** 2° $\mathfrak{U}$ supplies the subject Ελισσαίη as we find it in vv. 2.9 of $\mathfrak{M}$.
- (7) $\mathfrak{M}$ **הלכו** is not rendered in $\mathfrak{U}^V$, and this incorrect omission has led to further confusion.
- (8) $\mathfrak{M}$ **ויגלם ויכה את המים ויחצו הנה והנה** is expanded in $\mathfrak{S}$ as follows: — 20 **انفجرت المياه وارتدت على رؤسهم فماتوا**.
 After $\mathfrak{M}$ **ויחצו** $\mathfrak{U}$ unnecessarily repeats τὸ ὑδωρ.
- (9) $\mathfrak{M}$ **כעברם** is attested by the Versions. The reading בעברם, which is found in several codd., edd. Sonc. 86.88, Neapol., Brix., Bomb. 1517 is not good. [Cf. above, p. 82, l. 9 and contrast below, p. 185, l. 41 and HAUPT, Cant. 55.57 25 (Hebraica 19, 1.3) ad Cant. 3, 6; 7, 1. — P. H.]
- (10) $\mathfrak{M}$ **שאל**, $\mathfrak{U}^V$. This incorrect omission in $\mathfrak{U}$ may be nothing but a scribal error.
- (11) After $\mathfrak{M}$ **ויאמר** $\mathfrak{U}$ supplies the subject.
 (11) $\mathfrak{M}$ **ויפרדו**, $\mathfrak{U}$ **ויפרדו**, $\mathfrak{S}$ **ففرقا**, $\mathfrak{U}^L$ διεχώρησαν; $\mathfrak{U}^V$ καὶ διέστειλεν (= **ויפרדו**), which 30 is preferable, as the chariot is mentioned first.
 On the other hand, ἱππός, which is found in some MSS of $\mathfrak{U}$ along with ἱπποί, is scarcely the original reading.
 $\mathfrak{M}$ **ויעל**; so, too, $\mathfrak{C}^{\mathfrak{S}}$; but $\mathfrak{U}$ ἀνελήμψθη, to emphasize the fact that Elijah's ascension was effected by God.
- (12) $\mathfrak{M}$ **והוא מצנע**, $\mathfrak{C}$ **והוא מצנח**, $\mathfrak{U}^L$ καὶ αὐτὸς ἐβόα. $\mathfrak{U}^V$ καὶ ἐβόα and $\mathfrak{S}$ **سأله** 35 **سأله** translate freely.
 $\mathfrak{M}$ **ורכב ישראל ופרשו**; so, too, $\mathfrak{S}$ both here and in 13, 14. $\mathfrak{U}$, on the other hand, has in both passages correctly ἄρμα ἰσραηλ καὶ ἱππεὺς αὐτοῦ. The use of the word in 13, 14 shows that the **פרש** who fights for Israel on the chariot of God is 40 Elijah. Nowhere is there an allusion to other פרשים being on the chariot; the narrator can therefore not have had in mind the heavenly hosts. $\mathfrak{C}$ harmonizes the correct interpretation and the reading of $\mathfrak{M}$, both here and in 13, 14, by paraphrasing: **רבי רבי רמב להון לישראל בצלותיה מרתכין ומפרשין**. [The plural פרשים may be amplificative; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 49, l. 3. — P. H.]
- (13) $\mathfrak{M}$ **לשנים קרעים** is rendered by $\mathfrak{U}^V$ **קרעים**; $\mathfrak{U}^L$, freely, εἰς δύο. 45
- (13) After $\mathfrak{M}$ **ויקם** $\mathfrak{U}$ supplies the subject Ελισσαίη. In $\mathfrak{U}^V$ it is clumsily inserted after the relative clause, displacing $\mathfrak{M}$ **מעליו וישב**. But **מעליו** is syntactically indispensable and is attested by the repetition in v. 14; $\mathfrak{M}$ **וישב** is necessary in point of fact, for according to v. 11^a Elijah and Elisha had gone away from the eastern 50 bank of the Jordan before Elijah's translation took place.
- (14) $\mathfrak{M}$ **אשר נפלה מעליו** is repeated unnecessarily from v. 13, perhaps merely through inadvertence of a copyist (vertical dittography; cf. p. 86, l. 30).

- I (16) **א** וידבר אליו, **ט** και ἐλάλησεν πρὸς αὐτόν και εἶπεν Ἡλείου, **ט** και ἐλάλησε πρὸς τὸν βασιλέα Ἡλίας και εἶπεν. For these scribal expansions *cf.* notes on vv. 13, 15.

For **א** בכעל ובוב **ט** has again ἐν τῇ Βααλ μυῖαν as in v. 6.

א המבלי אין אליהם בישראל לרש כרברו, **ט**, was added from vv. 3 and 6. Here it is evidently parenthetical since לכן refers directly back to יען.

- (17) After **א** וימת **ט** supplies the subject Ὁχοζίας.

V. 17^b **ט**. It was canceled because its subject-matter reappears after v. 18 =

א 3, 1; *cf.* the following note (below, l. 27). **ט** reads v. 17^b in an older form, και ἐβασίλευσεν Ἰωραμ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ οὐκ ἦν αὐτῷ υἱός, omit-
ting **א** וימלך יהורם בן יהושפט מלך יהודה (cf. below, l. 15). After **א** וימלך יהורם
ט read אחי which dropped out in **א** through *homoteleuton* before the follow-
ing תחתיו (THEN.). This אחי must be received into the text, especially since **ט**
also has **א** אחי; moreover, the clause **א** כי לא היה לו בן presupposes אחי.

As to the clause **א** יהושפט מלך יהודה בן יהושפט, which is omitted in **ט**, it is evidently an insertion if only on account of its position severing the connection between **א** וימלך יהורם אחי and **א** כי לא היה לו בן. This insertion in **א** was derived from v. 19 (= 18^a Sw.) after vv. 19-21 (= **א** 3, 1-3) had been transferred in **א** to their present position. The fact that we find in v. 17 the statement concerning Ahaziah's death before the statement introduced by יתר, is due to the insertion of the prophetic legend.

- (18) **א** אשר עשה, as in **א**, 16, 27; **ב**, 14, 15; 16, 19; 21, 25; so, too, **ט** **ט**; but **ט** και πάντα ὅσα ἐποίησεν, **ט** **א**, 11, 41; 14, 29; 15, 7, 23, 31; 16, 14, 22, 39; **ב**, 8, 23; 10, 34; 12, 20; 13, 8, 12; 14, 28; 15, 6, 21, 26, 31, 36; 21, 17; 23, 28; 24, 5; and in **ט** **ט** would seem to be due to scribal expansion and should, therefore, not be inserted in **א**.

After v. 18 **ט** (Sw., v. 18^{a-d}; LAG., vv. 19-22) reads the verses 3, 1-3 with the additions: (a) και συνέτριψεν αὐτάς = וישבר אתן, after **א** אשר עשה אביו, Sw. v. 18^c; LAG. v. 20; — (b) και ἐθυσώθη ὁργῇ Κύριος εἰς τὸν οἶκον Ἀχααβ (**ט** ἐπ' αὐτῷ και ἐπὶ τὸν οἶκον Ἀχααβ = בבית אחאב [בו] יהיה אף יהיה, and the variant οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ instead of כאביו which was misread כאחי. **ט** και συνέτριψε αὐτάς may be a later expansion as in **א** **ב**, 23, 14 (*cf.* also 18, 4). On the other hand, **ט** ἐθυσώθη may be an original element of the text; it may have formed the transition to the story of Mesha 3, 4 ff., prior to the insertion of the prophetic legend in c. 2. At a later period this whole passage was added in **ט** in accordance with **א** at the beginning of c. 3. But its original place was here after 1, 18 for the reasons given in the notes to the Translation.

א הלוא, the common cacography for הלא; *cf.* 2, 18; 5, 13; 6, 11, 32; 10, 34 &c. &c, and above, p. 152, l. 19; p. 171, l. 17.

40

- 2 (1) As to the punctuation of **א** בסערה, tradition varies in codd. and edd. The punctuation בסערה is certainly wrong; the vocalization בַּסְעָרָה (GINSBURG) must be explained according to STADE, § 136, 7; for MICHAELIS' בַּסְעָרָה *cf. ibid.* § 104. BÄR's בַּסְעָרָה is a combination of those two punctuations. [The ס in **א** סערה is phonetic spelling for שַׁעֲרָה (Job 9, 17; Nah. 1, 3; שַׁעֲרָה Is. 28, 2); *cf.* Assy. šāru 'wind' with שַׁרְ. The fem. šārtu means in Assy. hairy skin, hair (Heb. שַׁעַר, nom. unit. שַׁעֲרָה). It would be more consistent to write בשַׁעֲרָה; *cf.* HAUPT, Cant., p. 62 (Hebraica 19, 8) ad Cant. 5, 2. — P. H.]
א מן הנלגל; so, too, **ט** **ט**; **ט** **ט** ἐλεγεῖω is a transcriptional error, due to vv. 4, 5, 15, 18, but impossible owing to the situation described (*cf.* v. 4); מן הכרמל may have stood originally in the text instead of **א** מן הנלגל (*cf.* note on v. 25).

50

- I (11) **א** וישלח; **ט** supplies the subject δ βασιλεύς.

Instead of **א** ויען ויברר אליו **ט** טV has καὶ ἐλάλησεν δ πεντηκόνταρχος πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν and **ט** καὶ ἀνέβη δ . π. καὶ ἐλάλησε . . . . καὶ εἶπεν. **ט** ואתיב ומלל עמיה ט **א** ויען corresponds to **ט** καὶ ἀνέβη, and the possibility must be admitted that it may be a transcriptional error for **ט** (THEN., KAMPH., KITTEL, 5 OORT), which was caused by the first word of v. 12. But it is equally possible that **א** ויען is the original reading, and that it was altered in **ט** to **יעל** in accordance with v. 9. The chief point is, however, that **ט** shows both ויען and ἀνέβη to be scribal expansions. **ט** καὶ εἶπεν must, of course, be considered in the same way. 10

- (12) **א** אליהם collides with **א** אתך ואת חמשיך; emend, in accordance with **ט** πρὸς αὐτόν, אליו. After πρὸς αὐτόν **ט** + καὶ εἶπεν, while **ט** has, before this καὶ εἶπε = ויאמר, καὶ ἐλάλησεν for **א** ויברר. In the same way the Babylonian recension reads the regular ויאמר instead of the Palestinian ויברר.

א איש האלהים, **ט** ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ; but the article must be canceled following **ט** ἄνθρωπος θεοῦ and in accordance with v. 10. 15

א, after **א**ש, + אלהים, **ט** ט , 5 codd. of KENN., 7 of DE ROSSI, rightly.

- (13) **א** וישב וישלח, but in both **ט** (καὶ προσέθετο δ βασιλεύς $\epsilon\tau\iota$ ἀποστείλαι) and **ט** (καὶ προσθεῖς δ βασιλεύς $\epsilon\tau\iota$ ἀπέστειλε) the text is considerably expanded. It is interesting to note how strongly the miraculous narrative in our chapter has 20 tempted the copyists, both in **א** and **ט**, to expand the text. The miraculous character suited their taste and aroused in them a strong interest.

א שלישי is a transcriptional error for שלישי (**ט** πεντηκόνταρχον τρίτον), induced by the preceding word (HOUBIG., THEN., KAMPH., KLOST., BENZ., KITTEL); since, however, it is omitted in **ט**, it must be regarded as scribal expansion. 25 We must not, with GRÄTZ, read שלישיה, following **ט** **א** **א** **א**; [contrast above, p. 87, l. 9 and *Beitr. z. Assyrl.* 4, 585, ll. 14.28. — P. H.]

א ויעל is also **ט** and is scribal expansion as is also **א** שר החמשים השלישי, although this is represented in **ט**. The same scribal expansion is found in **ט** vv. 9 and 11. 30

After **א** וירבר אליו **ט** + καὶ εἶπεν = ויאמר, **ט** λέγων = לאמר; both additions are scribal expansions; so, too, in vv. 13.16.

א עבריך אלה חמשים; but **ט** τῶν δούλων σου τούτων, omitting **א** חמשים; **ט** τῶν δούλων σου τῶν πεντήκοντα, omitting **א** אלה. **א** חמשים, it may be supposed, is scribal expansion. **ט** smooths the text, substituting **א** **א** **א** for **א** בעיניך; 35 this, however, is a misinterpretation, since בעיניך belongs to **א** תיקר נא.

- (14) **ט** τοὺς πρώτους does not belong to the real **ט**; cf. FIELD, *ad loc.* **א** ואת חמשיהם is very variously rendered in the different MSS of **ט**, and is omitted entirely in **ט**. **א** והראשנים ואת חמשיהם is, therefore, to be regarded as scribal expansion. 40

Many codd. + נא after **א** תיקר in accordance with v. 13; so, too, **ט** ἐντιμωθήτω δ **א**.

[For **א** בעיניך נפשי תיקר cf. *Assyrl. napīšti ina pānika liqir* (HAUPT, ZK 2, 269; cf. *Crit. Notes on Proverbs*, p. 61, l. 53). — P. H.]

א נפשי; so, too, **ט** ט ; but **ט** ἡ ψυχὴ τῶν δούλων σου, conforming the phrase 45 to v. 13. We must not, with OORT, alter the text.

- (15) After **א** יהוה אל אליהו **ט** + καὶ εἶπεν, as in v. 13, **ט** λέγων; cf. above, l. 31; cf. p. 179, l. 2.

א אותו 1° and 2° is the common scribal error for **א** (τ μετ' αὐτοῦ, **ט** 2° μετ' αὐτῶν), which is read in both cases by many codd. and ed. Sonc. 88. Cf. above, 50 p. 169, l. 1; p. 186, l. 50.

א וירר; **ט**, with scribal expansion, καὶ ἀνέστη Ἡλείου καὶ κατέβη, **ט** even καὶ ἀναστὰς κατέβη Ἡλίας καὶ ἐπορεύθη.

- I After **א** התשבי **ט** + λέγων = **לאמר** which is unnecessary; it is omitted elsewhere in this narrative; cf. vv. 3^b. 12. [For **דבר לאמר** see Crit. Notes on Numbers, p. 53, n. α, misunderstood in GES.²⁷, § 114, o, footnote 2: **לאמר** does not indicate the oral communication but **דבר** or **וידבר**. We can say, *He said in his letter*, but not *He spoke in his letter*. See also JAOS 22, 74, n. 1 — P. H.] 5
- א** אלהים; so, too, **ט** **ט**; **ט** προφήτην obliterates the point of the narrative; cf. below, l. 18.
- For **א** אלהי **ט** reads again προσόχθισμα θεόν; cf. p. 178, l. 41 and below, l. 18.
- (4) **א** ולכן, **ט** και οὐχ οὕτως, **ט** ובכן; but **ט** οὐχ οὕτως, with the doublet διὰ τοῦτο, cf. l. 23; **ט** **ט** as in v. 6. It is not necessary to cancel the prefixed conjunction, with BENZ. **ט** combines this word with v. 3, but this is wrong. 10
- א** כה אמר; so, too, **ט**; **ט** τάδε λέγει; **ט** translates freely, **ט** τ. λ.
- א** כי מות תמות; **ט**, with scribal expansion, **ט** ἐν αὐτῇ θανάτῳ ἀποθανῇ.
- After **א** אליה וילך **ט** + και εἶπεν πρὸς αὐτούς which is a scribal expansion to smooth the text. 15
- (5) **א** אליו; so, too, **ט**; **ט** **ט** explains the suffix.
- א** **ט** אליהם; **ט** supplies the subject **ט**.
- (6) **א** אל המלך; so, too, **ט**; but **ט** **ט**.
- א** אלהים; so, too, **ט**; **ט** has again a doublet, θεὸν ἢ προφήτην; cf. above, l. 6.
- א** כבעל זבוב, **ט** ἐν τῇ βασιλειᾷ, as in v. 16, while in vv. 2.3 and **ט** 2.3.6. 16 20
- the god is construed as masculine. The feminine article points to a *Q^cre* αἰσχύνῃ (cf. above, p. 122, l. 11).
- א** אלהי, **ט** προσόχθισμα θεόν; cf. vv. 2.3.6.
- For **א** לכן **ט** has again a doublet, οὐχ οὕτως· διὰ τοῦτο, repeating after it, τάδε λέγει Κύριος, cf. v. 4. 25
- After v. 6 **ט** + και δι' ὅτι ἐποίησας τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν μου, παροργίσει με, ἰδοὺ ἐγὼ ἐπάγω κακὰ ἐπὶ τὸν οἶκον Αχασ, και ἐκλύσω ὀπίσω αὐτοῦ και ἐξολοθρεύσω τοῦ Αχασ οὐρουντα πρὸς τοῖχον και συνεχόμενον και ἐγκαταλειμμένον ἐν Ἰσραηλ. This edifying interpolation, however, merely weakens the effect of Elijah's prediction. 30
- (7) **א** אלהם; **ט** supplies the subject ὁ βασιλεύς.
- (8) For **א** **א** **ט** has και εἶπεν Ὁχοζίας supplying the subject; so, too, in v. 9.
- (9) **א** וישלח; **ט** και ἀποστέλλει Ὁχοζίας; cf. preceding note.
- א** אליו 1°; so too, **ט**; **ט** substitutes πρὸς Ἡλίαν for the suffix.
- [WINCKLER, *Krit. Schriften* 2, 26 suggests **א** **א** for **א** **א**; cf. his *Gesch. Israels* 2, 162, n. 2 and Crit. Notes on Isaiah, p. 81, l. 22. **א** **א**, however, is the exact equivalent of Assyr. *rab xansā* = **ט** πεντηκόνταρχος; see DELITZSCH, *Assyr. Studien* (Leipzig, 1874) p. 131, below. — P. H.]
- א** והנה ישב על ראש ההר, but **ט** והנה ישב על ראש ההר (והנה), **ט** **א** **א** **א** **א** **א**. KLOST. reads therefore והנה for **א** והנה. But והנה is unobjectionable (cf. I S 40 16, 11; 30, 3. 16) and is attested by **ט** και ἰδοὺ Ηλείου (supplying the subject). 35
- ט** has a more detailed statement, και ἐπορεύθησαν πρὸς αὐτόν· αὐτὸς δὲ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους· και ἀνέβη ὁ ἡγούμενος και οἱ πεντήκοντα αὐτοῦ και ἦλθον ἕως τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ.
- א** אליו ויברך; but **ט** και ἐλάλησε πρὸς αὐτόν ὁ πεντηκόνταρχος και εἶπεν. 45
- א** המלך דבר; **ט** paraphrases, ὁ βασιλεύς ἐκάλεσέν σε, **ט** τάδε λέγει ὁ βασιλεύς, as in v. 11.
- (10) The prefixed conjunction in **א** **א** is attested by **ט** και εἰ, but not expressed by **ט**. It is omitted, wrongly, in 7 codd. of KENN., 4 of DE ROSSI, ed. Sonc. 88. 50
- א** **א** **א** is attested by all the Versions. We must not read, with KLOST., **א** **א**. If, however, we read as **א** actually reads in v. 12, **א** would be equivalent to **א**, and we should not by any means have the forced sense, which KLOST. reads into the phrase: *the man of God*.

- 22 *cf.* Sennacherib's cuneiform account of the Battle of Halûle (see above, p. 114, l. 25): *lâsmûti* mûr-nisqe çimitti rukûbî'a** ina dâmešunu gabšûti*** išâlû† Nâriš, ša narkabtî taxâzi'a sâpinat raggi u çeni,† dâmu u paršû†* ritmuku mašârus, pagre qurâdešunu kîma urqûti umallâ çera*, i. e., the dashing steeds harnessed to my chariot plunged into their (the enemies') profuse blood like a river-god. The wheels of my chariot, that ran over foe and friend, were bespattered with blood and filth; the dead bodies of their warriors filled the field like grass; *cf.* KB 2, 108, ll. 80—84. (BEZOLD's transliteration and translation is incorrect). Θ ἐξεπορεύετο τὸ αἷμα τῆς τροπῆς ἕως τοῦ κόλπου τοῦ ἄρματος is the original rendering, while the more exact translation καὶ ἀπεχύνντο αἷμα ἐκ τῆς 10 πληγῆς εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἄρματος represents a subsequent correction, *cf.* above, p. 158 l. 42; p. 166, l. 18; p. 167, l. 26; p. 174, ll. 41.45. — P. H.] The form וַיִּצָּר (*cf.* וַיִּצָּק, וַיִּצָּר) is exceptional but well attested.
- (36) $\mathbb{A}$ הָרֶגָה is open to objection both on account of its never being used elsewhere in the meaning which is presupposed in this passage (*cf.* SIEGFRIED-STADE 15 s. v. רָגַה), and also on account of the masculine form וַיַּעֲבֵר. Θ has καὶ ἔστη ὁ στρατοκλήρου, reading הָרֶגָה (*cf.* תָּרַגָה Prov. 1, 20; 8, 3 = תָּרַגָה)* and וַיַּעֲמֵד; the former is possibly correct, but וַיַּעֲמֵד is doubtful. Σ וַיַּעֲבֵר מִן הַמַּחֲנֶה, $\mathbb{C}$ וַאֲעֲבֵרוּ כְּרוּ בַּמִּשְׁרֵתָא. Both took $\mathbb{A}$ וַיַּעֲבֵר not as Qal but Hif'il; Σ , as equivalent to וַיַּעֲבֵר קוּל, while $\mathbb{C}$ explains it as impersonal. In that case it would be more 20 natural to read וַיַּעֲבֵרוּ [Exod. 36, 6; Ezra 10, 7; Neh. 8, 15; *cf.* DRIVER *ad* 1 S 2, 24. In Assyrian the Piel of עָבַר is used in this way, *ubburu ša amâtîm* (HW 11^a). For the impersonal construction *cf.* above, p. 69, l. 4; and for the ellipsis of קוּל after וַיַּעֲבֵר, p. 129, l. 20. It is, however, rather unlikely that the announcement *Sauve qui peut!* should have been made by a herald; it is more natural to 25 suppose that this cry passed throughout the host spontaneously; *cf.* l. 25 of col. i of the broken Esarhaddon prism: — *ina puxrišunu iqbu umma: Annû šarrani*, in their host they shouted, This is our king (KB 2, 142; *cf.* HW 520^b). If there should be any objection to reading וַיַּעֲבֵר הָרֶגָה, owing to the feminine gender of הָרֶגָה (see, however, p. 115, l. 36) we may read וַיַּעֲבֵר הָרֶגָה and some one uttered 30 the outcry (see above, l. 20), the shout burst out throughout the host. — P. H.]
- (37) There is no sense in relating the death of the King again; and $\mathbb{A}$ וַיָּבֹא with the dead king as subject is harsh (ARV, and was brought). Instead of $\mathbb{A}$ וַיָּמָת הַמֶּלֶךְ Θ reads οὗ τὴ τέθηκεν ὁ βασιλεὺς = כִּי מָת הַמֶּלֶךְ, as a portion of the herald's proclamation, giving the reason for the order to withdraw the Israelitish army 35 from Ramah, and instead of $\mathbb{A}$ וַיָּבֹא, καὶ ἦλθον = וַיָּבֹאוּ. It is evident that Θ gives the true text. Σ render $\mathbb{A}$. GRÄTZ's conjecture וַיָּבֹאוּ is excluded by the fact that in the following clause the object is not expressed by a suffix $\mathbb{A}$ וַיִּקְבְּרוּ הַמֶּלֶךְ, not וַיִּקְבְּרוּהוּ).

† Θ $\mathbb{C}$ $\mathbb{A}$ $\mathbb{B}$ $\mathbb{D}$ $\mathbb{E}$ $\mathbb{F}$ $\mathbb{G}$ $\mathbb{H}$ $\mathbb{I}$ $\mathbb{J}$ $\mathbb{K}$ $\mathbb{L}$ $\mathbb{M}$ $\mathbb{N}$ $\mathbb{O}$ $\mathbb{P}$ $\mathbb{Q}$ $\mathbb{R}$ $\mathbb{S}$ $\mathbb{T}$ $\mathbb{U}$ $\mathbb{V}$ $\mathbb{W}$ $\mathbb{X}$ $\mathbb{Y}$ $\mathbb{Z}$

* [*Lâsmûti* means 'running at the top of their speed, in their full career, *ventre à terre*,' lit. 'unchecked, not kept back'; *lâsmu* seems to be a compound of *lâ asmu* (לֹא + אָסַם) just as *lâšu* (= لَيْسَ; *cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 51, l. 9) is a compound of *lâ + šu*, and *limnu* 'evil' = לֹא + מִן, or rather *lâ-iamun* (*cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 63, l. 52). The stem אָסַם is identical with אָסַן; the *n* is due to partial assimilation (*cf.* Crit. Notes on Isaiah, p. 133, l. 26 and above, p. 132, l. 45).

** For *çimitti rukûbî'a* (here spelled *rukûpî'a*) see Crit. Notes on Isaiah, p. 121, l. 4.

*** For *gabšû* see Crit. Notes on Ezekiel, p. 65, l. 16.

† *Cf.* DELITZSCH, HW 661^b.

‡ *Raggu* 'evil' = רָע; *cf.* רָע = לָקַךְ, רָק = רָקַע (see above, p. 129, l. 22), רִיר. This sporadic change is due to dissimilation (influence of the ר and ל). *Çenu* 'good, gentle' = צָאן.

†* *Cf.* Crit. Notes on Judges, p. 30, l. 16.

‡* *Cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 34, l. 37. — P. H.]

- 22 the שרין. The corresponding Assyr. term *siriām* (which seems to be a Canaanite loanword; for Assyr. *s* = ש *cf.* above, p. 126, l. 48) denotes especially a coat of mail made of leather (HW 511^b.720^a). If דבקים referred to an 'appendage' protecting the lower portion of the body, we should, in the first place, expect the singular; in the second place it is probable that there was no unprotected space between the breastplate and the 'appendage,' but that the part of the body where the 'appendage' was attached to the שרין was especially well protected: the lower part of the שרין and the upper part of the 'appendage' probably overlapped, and they may have been held together by a belt, so that it is very unlikely that an arrow could have penetrated between the armor and the 'appendage.' — P. H.]

ⲙ ⲕⲓⲧⲏⲃ ⲓⲣⲓⲛ, Ⲕⲣⲉ (and 2 Chr. 18,33) ⲓⲣⲓ. Either is possible. Ⲭⲧ τὰς χεῖράς σου, Ⲭⲧ τὴν χεῖρά σου, Ⲭⲓ ⲓⲣⲓ. Ⲭ paraphrases, אתהור לאחורך.

ⲙ והוציאני; so, too, ⲬⲬⲤ; but 2 Chr. 18,33 substitutes והוציאני.

Instead of ⲙ המחנה (so, too, ⲬⲬ and 2 Chr. 18,33) read, in accordance with Ⲭ 15 ἐκ τοῦ πολέμου, המלחמה. OORT's emendation המערכה is more remote from the Received Text.

- (35) ⲙ ותעלה המלחמה, 2 Chr. 18,34 ותעל המ; the final ה in the present passage may be due to dittography (*cf.* above, p. 156, l. 11).
ⲙ והמלך; so, too, ⲬⲬⲤ; but 2 Chr. 18,34 ומלך ישראל in accordance with the usage 20 of this chapter.

ⲙ ⲙⲉⲙⲓⲣ, Ⲭ ⲉⲥⲧⲁⲕⲱⲥ, ⲬⲤ ⲕⲁⲙ; 2 Chr. מעמיד is meaningless.* [The Hif. would seem to be preferable; the passive ⲙⲉⲙⲓⲣ would convey the idea that the King *was stayed up* (so AV) while the Hif. ⲙⲉⲙⲓⲣ (GES.²⁷, § 53, d) implies that he remained unsubdued (he did not lie down, *cf.* the Assyr. phrase *axašū ul iddī*, HW 39^b); 25 it is the exact equivalent of our English phrase *he kept up* (or *bore up*). *Cf.* ⲁⲕⲁⲙ *he remained in a place* (WRIGHT-DE GOEJE I, p. 35, B); (or ⲁⲕⲁⲙ ⲓⲛ ⲉⲗⲓ ⲉⲥⲧⲁⲕⲱⲥ *he stood upright* (originally, *he held himself upright*) WRIGHT-DE GOEJE³ I, p. 45, C and the Syr. intransitive Af'el ⲁⲕⲁⲙ *to resist*. For the ellipsis in מעמיד *cf.* above, p. 129, 30 l. 20. — P. H.]

After ⲁⲣⲓⲙ 2 Chr. 18,34 has ער הערב. This is scribal expansion, as is sufficiently shown by the fact that the Chronicler reads instead of בערב (יומת) of the present verse, לַעֲת בוא השמש, at which point he breaks off the narrative. Ⲭ inserts after ⲉⲗ ⲉⲛⲁⲛⲧⲓⲁⲥ Συρίας = נלח ארם in the present passage, ἀπὸ πρῶτῃ ἕως ἑσπέρας. 35 Instead of ⲙ יומת בערב ⲬⲬ has, supplying the subject, καὶ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς ἑσπέρας. ⲬⲬ render ⲙ.

The rest of v. 35 after בערב is sufficiently shown to be a later addition by the position it occupies in the narrative. Ⲭⲧ has this addition in the form καὶ ἀπεχύνντο αἷμα ἐκ τῆς πληγῆς εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἄρματος before καὶ ἀπέθανεν ἑσπέρας = 40 ⲙ יומת בערב, and then again in the form καὶ ἐξεπορεύετο τὸ αἷμα τῆς τροπῆς ἕως τοῦ κόλπου τοῦ ἄρματος. Ⲭⲧ reads this clause but once, and in the same place in which we find it in ⲙ, as follows, καὶ ἐξεπορεύετο τὸ αἷμα τῆς πληγῆς τῆς τροπῆς εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἄρματος.

[Here τῆς πληγῆς τῆς τροπῆς represents a versional doublet (*cf.* Crit. Notes 45 on Proverbs, p. 70, l. 12); Ⲭ τῆς πληγῆς takes המכה in the sense of *wound* (ב,8,29; 9,15; Is. 1,6; 30,26) while Ⲭ τῆς τροπῆς = המכה in the sense of *overthrow, defeat* (Is. 10,26; Josh. 10,10,20; Jud. 11,33; 15,8). Therefore we find in Ⲭⲧ ἐξεπορεύετο τὸ αἷμα τῆς τροπῆς ἕως τοῦ κόλπου τοῦ ἄρματος, *i. e.*, the fight was so bloody that the interior of the chariot was drenched with blood; 50

* At any rate it is not supported by Hebrew usage; for ⲙ יעמידו Ezr. 3,10 we must read, with Ⲭ καὶ ἔστησαν, ויעמדו.

- 22 with Chron., להן, especially as צאן is feminine by signification (like *إبل*, *غنم*, &c.); cf. ALBRECHT, ZAT 15,316.
- אֱלֹהִים אֲדָנִים לֹא־לָאֵלֶּהּ אֱלֹהִים. This clause, however, seems to be an explanatory gloss to the preceding hemistich, 5
 כִּצְאֹן (אֲשֶׁר) אֲיִן־לָהֶם רָעָה. Omission of אֲשֶׁר would improve the rhythm; in the same way אֱלֹהִים בְּשִׁלּוֹם (cf. v. 28) had better be canceled at the end of the verse (cf. below, p. 175, l. 25); but כֹּל (אֱלֹהִים) before ישראל cannot be dispensed with. I would therefore prefer to arrange the text as follows:—
רִאֲיִי אֶת־כָּל יִשְׂרָאֵל	נִפְצִים יַעֲקֹב הַהֵרִים	10
כִּצְאֹן אֲיִן־לָהֶם רָעָה	יִשׁוּבוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ;	
(א) אֲשֶׁר	(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא אֲדָנִים לֹא־לָאֵלֶּה	
- For אֲשֶׁר instead of להן see above, p. 83, l. 35; p. 94, l. 48; p. 95, ll. 32.51; p. 121, l. 49 and cf. HAUPT, *Cant.*, p. 60 (*Hebraica* 19,6) crit. note on Cant. 8,4; for the metrical questions see *op. cit.*, p. 19 (*Hebr.* 18,209). — P. H.] 15
- (18) אֱלֹהִים, with scribal expansion, πρὸς ἡσασαφά βασιλέα Ἰουδα. אֱלֹהִים, cacography for לֹא; cf. above, p. 152, l. 19. אֱלֹהִים as in v. 8; so, too, אֱלֹהִים and 2 Chr. 18,17; but אֱלֹהִים οὗτός μοι. We cannot find out whether the text of אֱלֹהִים here has been conformed to v. 8, or whether it has been freely translated by אֱלֹהִים. 20
- (19) אֱלֹהִים translates אֱלֹהִים οὕτως here as elsewhere, cf. 2,1,4.16. The emendation אֱלֹהִים in seeming accordance with אֱלֹהִים is not admissible. We must bear in mind also that the equivalent of אֱלֹהִים in אֱלֹהִים is not only οὕτως, but that this is followed by οὐκ ἔψω, and that οὕτως is repeated in אֱלֹהִים after אֱלֹהִים. It looks as though the text of אֱלֹהִים, which is attested by אֱלֹהִים and 2 Chr. 18,17, was intention- 25
 ally altered in אֱלֹהִים.
- אֱלֹהִים; so, too, אֱלֹהִים; but 2 Chr. 18,18 שמעו with reference to Jehoshaphat; cf. note on v. 15 (p. 170, l. 24).
- אֱלֹהִים; so, too, אֱלֹהִים and 2 Chr. 18,18; but אֱלֹהִים ὁ θεὸς Ἰσραηλ, which is an abridgment of the scribal expansion found in אֱלֹהִים Κύριον τὸν θεὸν Ἰσραηλ. 30
 עֲמָדִים עַל יְמִינוֹ וּשְׂמָאלוֹ, transformed in 2 Chr. 18,18 to עֲמָדִים עַל יְמִינוֹ וּשְׂמָאלוֹ. [Cf. Is. 6,2, שְׂרָפִים עֲמָדִים מַמְעַל לוֹ, *i. e.*, Seraphim hovered about him. — P. H.]
- (20) אֱלֹהִים; so, too, אֱלֹהִים; but אֱלֹהִים ὁ θεὸς, but it can hardly be dispensed with. 35
 אֱלֹהִים; so, too, אֱלֹהִים; but אֱלֹהִים τὸν Ἀχααβ βασιλέα Ἰσραηλ. Also 2 Chr. 18,19 has this scribal expansion אֱלֹהִים מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, but it should not be inserted in the text, with KLOST. and OORT.
- אֱלֹהִים; so, too, אֱלֹהִים; and 2 Chr. 18,19. אֱלֹהִים καὶ ἀναβήσεται εἰς P. Γ. καὶ πεσεῖται ἐκεῖ smooths the text.
- אֱלֹהִים; so, too, אֱלֹהִים; but אֱלֹהִים καὶ εἶπεν οὗτος οὕτως καὶ οὗτος οὕτως, omitting אֱלֹהִים and reading for אֱלֹהִים בְּכָה 1° and 2°, כָּה or כָּכָה as in 2 Chr. 40
 18,19. Either כָּה or כָּכָה must be inserted in our passage. In the present verse the question is, who is to entice Ahab to march against Ramoth-gilead, not how he is to be enticed. אֱלֹהִים בְּכָה was miswritten for כָּכָה under the influence of אֱלֹהִים בְּכָה at the end of the following verse. While 2 Chr. 18,19 has preserved the original reading in כָּכָה, the text has been corrupted there by אֱלֹהִים being inserted 45
 also after כָּה 1°.
- At the end of this verse אֱלֹהִים+καὶ εἶπεν Οὐ δύνησει. καὶ εἶπεν Ἐν σοί. This addition (which has also crept into the text of 2 Chr. 18,19 in certain codd. of אֱלֹהִים; cf. FIELD *ad loc.*) is entirely unsuitable in the present passage. No individual figure of the host of heaven has stepped forward so far, and the means employ- 50
 ed is entirely different. The addition is derived from v. 22.
- (21) The expression אֱלֹהִים הִרֹוּ וַיַּצֵּא הִרֹוּ וַיַּעֲמֵר requires some notice: — (a) הִרֹוּ with the article (but ARV a spirit), whereas the spirit is neither known already nor has

- 22 מֵאֲחֹתוֹ (2 Chr. 18,6 מֵאֲחֹתוֹ) is the well-known mistake for מֵאֲחֹתוֹ, to which the consonants in v. 8 point. Cf. above, p. 161, l. 16 and below, p. 215, l. 48.
- (8) מֵאֲחֹתוֹ, עֹרֹר, ט; cf. note on v. 7. On the other hand, טL repeats here ὡδε = פה, following v. 7.
- מֵאֲחֹתוֹ, point מֵאֲחֹתוֹ, cf. above, l. 1.
- מֵאֲחֹתוֹ, מֵאֲחֹתוֹ, so, too, טL; but 2 Chr. 18,7, with scribal expansions and variations, לְטוֹבָה כִּי כָל יָמָיו לָרַעָה, contrast 2 Chr. 18,17 and cf. note on v. 18.
- מֵאֲחֹתוֹ, מֵאֲחֹתוֹ, ט; with scribal expansion, καὶ εἶπεν ἰωσαφάτ βασιλεὺς ἰουδα.
- (10) מֵאֲחֹתוֹ is meaningless, and is probably a corrected word which has remained in the text alongside of the correction בְּגָדִים, (cf. below, p. 194, l. 20, BLEEK⁴ 249, n. 2, 10 and above, p. 100, l. 6, also Crit. Notes on Ezekiel, p. 74, l. 30), unless it is due to dittography. The parallel passage 2 Chr. 18,9 gets over the difficulty by repeating יוֹשִׁיבִים before בְּגָדִים. טL, בְּגָדִים, טVL ἐνοπλοὶ, ט⁶⁴⁻⁹³⁻²⁴⁵ ἐν ὅπλοις render מְלָבָשִׁים בְּגָדִים. The term בְּגָדִים is used of royal apparel and armor as in v. 33; Ezr. 3,10 calls the priests appearing with their vestments simply מְלָבָשִׁים. The 15 emendations of THENIUS, (בְּגָדִים בְּרִידִים), KITTEL (בְּגָדִים בְּרִידִים), KAMPH. (בְּגָדִים אֲרָמִים) are not supported either by tradition or by the situation depicted. יִתְבִּינֵן וְיִתְבִּינֵן [for יִתְבִּינֵן, BURNEY] حَبَل, are nothing but guesses.
- [טL ἐνοπλοὶ or ἐν ὅπλοις (cf. above, l. 13) would seem to be correct. The Arabic verb جرن means not only to grind corn but also to grind, to polish; it is used 20 of polished armor. Assyr. gurnu denotes some kind of coat (see MUSS-ARNOLT'S Assyr. Dict., p. 232), so that גֶּרֶן may mean a polished coat of mail, polished armor. מֵאֲחֹתוֹ (טL) before בְּגָדִים is probably nothing but an explanatory gloss (טL ἐνοπλοὶ = מֵאֲחֹתוֹ מְלָבָשִׁים בְּגָדִים; contrast above, l. 13), and מֵאֲחֹתוֹ 2 Chr. 18,9 is an additional insertion. Cf. below, l. 50 and p. 173, l. 11. BENZ. suggests בְּגָדִים 25 נֶשֶׁק, but מְלָבָשִׁים בְּגָדִים is preferable. — P. H.] In the present narrative and throughout OT (apart from Esth. 6,8 which proves nothing for the period when Hebrew was a living language) לְבַשׁ is construed with the accusative of the garment (cf. v. 30 לְבַשׁ בְּרִידִךָ). Therefore we cannot cancel מֵאֲחֹתוֹ and explain מֵאֲחֹתוֹ 30 as the garment which the kings wore. [Also in Assyrian, לְבַשׁ is construed with the accusative (cf. DELITZSCH, HW 371^b and especially KB 2, 106, l. 55); so, too, in Arabic, Syriac, and Geez (cf. HAUPT, Cant., p. 64 = Hebraica 19, 10); but, in the first place, لبس الثوب labisa eth-thauba = استتر به, and then we may supply a comma between מְלָבָשִׁים בְּגָדִים (cf. Ezr. 3,10 בחצרות cited above l. 15); so we may render מֵאֲחֹתוֹ מְלָבָשִׁים בְּגָדִים by caparisoned, in polished armor. 35 Cf. also p. 173, l. 30 and p. 221, l. 47. — P. H.]
- For מֵאֲחֹתוֹ שַׁעַר (so, too, S⁶) טV has ἐν ταῖς πύλαις, טA ἐν ταῖς πύλεσιν, ט⁴⁴⁻⁷¹⁻⁷⁴⁻¹⁰⁶⁻¹²⁰⁻¹³⁴⁻¹⁴⁴⁻²³⁶⁻²⁴² ἐπὶ ταῖς πύλαις — all inaccurate. טL ἐν ὁδῷ πύλης gives an emendation, טCpl ἐν ὁδῷ πύλης is a correction from מֵאֲחֹתוֹ.
- (12) מֵאֲחֹתוֹ, so, too, S⁶; ט, wrongly, καὶ εὐοδώσει = וְהַצִּילָה. 40 Instead of מֵאֲחֹתוֹ בִּיד הַמֶּלֶךְ ט has εἰς χεῖράς σου καὶ τὸν βασιλέα Συρίας. This is an embellishing addition, and it is inconceivable how the reading of מֵאֲחֹתוֹ could have arisen from that of ט. That מֵאֲחֹתוֹ has the original reading is evident if only from the fact that the point of the narrative is the suspicious unanimity of the prophets. The prediction must therefore have been identical with the statement 45 made in vv. 6.15; cf. also 2 Chr. 18,5. The rendering in ט, it may be supposed, is derived from a reading בִּיד הַמֶּלֶךְ with addition of the suffix and הַמֶּלֶךְ intended as vocative, not as accusative. S מְלָכִים מְלָכִים מְלָכִים in vv. 6.12, and מְלָכִים מְלָכִים מְלָכִים in v. 15 presupposes this reading. But when הַמֶּלֶךְ came to be understood as accusative, the explanatory genitive אֲרָם was 50 added.

Concerning מֵאֲחֹתוֹ cf. note on v. 3.

- (13) מֵאֲחֹתוֹ, but 2 Chr. 18,12 מֵאֲחֹתוֹ.

21

had been received into the text, the words οὐκ ἦν ὡς dropped out through *homœoteuton*. [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 25 we should cancel the כ prefixed to אִל אַחָב and translate *But it was not Ahab who was ready* to do evil, inasmuch as his wife led him astray*. He considers this to be the marginal gloss of a *rara avis in terris*, a thinking reader who wanted to call 5 attention to the fact that we find here some discrepancies (Ahab was not responsible for the death of Naboth; cf. BENZ.). The following verse is taken by WINCKLER to be a subsequent corrective gloss by another hand. — P. H.] WINCKLER canceling כ and KLOST. taking Jehoram to be the subject of הִיא spoil the meaning of this verse. 10

The pointing of אִל הִסְתָּה instead of הִסְתָּה has no warrant.

- (27) V. 27 is read in 6 in a form which departs very much from אִל owing to the interspersed of a number of elements derived from v. 29 of אִל. The text of אִל is here decidedly preferable.

Instead of אִל הָרָבִירִים אֶת אַחָב וַיְהִי כַשְׁמַע אַחָב, which are wanting in 6, this 15 Version reads, καὶ ὑπὲρ τοῦ λόγου ὡς κατενόγη Ἀχάαβ ἀπὸ προσώπου τοῦ Κυρίου, καὶ ἐπορεύετο κλαίων. The last three words are a *quid pro quo* for אִל וַיְהִיךָ at the end of the verse. But the preceding clause corresponds to וַיֵּן כִּי נִכְנַע מִפָּנָיו, v. 29, which is now wanting in the Septuagintal version of that verse. These two clauses are followed in 6 by an accurate rendering of אִל וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיִּשֹׁם שָׁק 20 וַיֵּלֶךְ עַל בָּשָׂרוֹ וַיִּצְוֶם. Then there is an addition which reads in 6V: ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἣ ἐπάταξεν Ναβουθαι τὸν Ἰσραηλῆιτην, in 6L ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἣ ἐπάταξεν Ἰεζαβὲλ Ναβουθαι τὸν Ἰεζραηλίτην καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. This addition presupposes the addition in v. 16 (in the form in which we find it in 6L), also 2, 9, 26. It must have been translated from a Hebrew original as is evident from τὸν υἱὸν αὐτοῦ = בְּנֵוֹ. 6V 25 adds at the end καὶ ἐπορεύθη which is a repetition of יָהֵךְ without אִל.

As to אִל וַיְהִיךָ, the adverb was unintelligible even to the Ancient Versions. 6 (see above, l. 17) substituted κλαίων for אִל, while 6S, following a different tradition, interpreted: *סֹמֵךְ שֶׁעָלָה* (וַיְהִיךָ יָחָה) *حافي الرجلين*, *barefoot*; יָחָה; cf. Is. 20, 2). Both renderings are nothing but guesses. The adverb אִל is so 30 strongly supported by Gen. 33, 14 and Is. 8, 6 that we must refrain from any emendation whatsoever. KLOST.'s conjecture וַיֵּלֶךְ אֶרְצָה is without any foundation. We might perhaps raise the question whether we should read אִל.

[GES.-BUHL¹³ suggests לֵט. In Hos. 11, 4 וַיֵּלֶךְ is apocopated impf. Hif. of נָטָה; in Is. 8, 6 we have אִל (6 ἡσυχῇ), and in Gen. 33, 14 אִל (6 κατὰ σχολήν); also 35 in 2 S 18, 5 (6 φείσασθε) and Job 15, 11 we find אִל; so we may derive all these forms from לוֹט (cf. GES.²⁷ § 72, p), and אִל, or perhaps לֵלֵאט (cf. above, p. 161, l. 45), would be equivalent to בָּלֵט Ruth 3, 7 (6 κρυφῇ); 1 S 18, 22 (6 ἀδρα); 24, 5 (6 λαθραῖως). אִל אִמִּים Is. 19, 3 (6 ἀγῶματα is nothing but a guess) may be miswriting for לֵטִים (see above, l. 34); cf. אִל *occult practices* (6 φαρμακίαι) 40 Ex. 7, 22; 8, 3, 14 and לֵטִים Ex. 7, 11. The ideas of going *stealthily* and going *softly* (gently, slowly) are intimately connected; ἡσυχῇ (cf. above, l. 35) means not only *softly*, *gently* but also *secretly*, *privately*; cf. Thuc. 8, 69 and ἀδρα (cf. above, l. 38) Il. 19, 165. The meaning of אִל וַיְהִיךָ is, He went about stealthily, i. e., he was so ashamed of himself that he did not want to be seen by any one; 45 he did not dare to show himself. It is impossible to derive אִל from אִל; this verb is a synonym of מוֹת and אָנָּה. — P. H.]

- (28) אִל וַיְהִי דָבָר יְהוָה אֶל אֱלִיהוּ הַתְּשֻׁבִי לֵאמֹר, καὶ (6L) ἐγένετο ῥῆμα Κυρίου ἐν χειρὶ (6L + τοῦ) δούλου αὐτοῦ Ηλίου περι Ἀχάαβ καὶ εἶπεν Κύριος. For 6 ἐν χειρὶ = אִל אֶל cf. note on 16, 1 (p. 143, l. 52). 50

* [For אִל הַתְּמַכֵּר (i. e. *انخدع*; *مكر*; *خدع*, *ختل*) cf. Assy. *ušamkir* (DELITZSCH, HW 465a; for כ see below, p. 213, l. 51. — P. H.]

- able that ודברת אליו לאמר was repeated from v. 19^a and that, in consequence, a לכן was omitted. Furthermore we must probably, with OORT, cancel the second כה אמר יהוה. We have here a vertical dittography (cf. above, p. 86, l. 30) of a passage of six words. Τάδε λέγει Κύριος ὁ ^{71.106} ~~71.106~~, apparently also 644. **21** **א** במקום אשר; but **6V** ἐν παντὶ τόπῳ ὧ, a foolish scribal expansion caused by the addition made in **6** at the end of the verse (cf. below, l. 18). **5** **א** ילקו הכלבים; so, too, **6S**; but **6V** ἔλειξαν αἱ (6L οἱ) ὕες καὶ οἱ κύνες, expansion by a later hand thinking that the heretic Ahab was treated too well in **א**. [The ὕες, however, are referred to only in connection with the blood of Naboth, not in connection with the blood of Ahab. It is true that **6A** reads, 'Ὑν παντὶ τόπῳ **10** ὧ ἔλειξαν οἱ κύνες καὶ αἱ ὕες τὸ αἷμα Ναβουθαι, ἐκεῖ λῖξουσιν τὸ αἷμά σου (cf. **3** *in loco hoc, quo tinxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum*), but **6V** has 'Ὑν παντὶ τόπῳ ὧ ἔλειξαν (6L ἔλειξαν) αἱ (6L οἱ) ὕες καὶ οἱ κύνες τὸ αἷμα Ναβουθαι, ἐκεῖ λῖξουσιν (6L λείξουσιν) οἱ κύνες τὸ αἷμά σου. **6V** αἱ ὕες may represent the original reading, and καὶ οἱ κύνες may be a subse- **15** quent correction from **א**, while **א** הכלבים is perhaps a milder substitute for החזירים. For the doublet αἱ ὕες καὶ οἱ κύνες cf. below, p. 184, l. 26. — P. H.] At the end **6** + (ἀλλὰ) καὶ αἱ πόρναι λούσονται ἐν τῷ αἵματί σου, which is derived from **22**, 38. This addition entirely destroys the point of the oracle, and the significance of the emphatic **א** נם אתה at the end of the verse is thus lost. **20**
- (20) **6** adds at the end of the verse παροργίσει αὐτόν, which is taken from v. 22^b; a similar scribal expansion is **6** + μάτην before התמקך. This latter word is 'translated πέπρασαι in **6**, as if it were התמקרת, the clause beginning with יען having been erroneously taken to be dependent on מצאתי, whereas it gives the reason for the threats in vv. 21 f. and, like v. 21, is by a different author. **25**
- (21) **א** מביאליך is the old spelling due in this case to haplography of the א מביאליך for (מביאאליך); cf. STADE, § 23^b, A and above, p. 82, l. 17. The Q^crê requires the later spelling מביא. Haplography, of course, was not possible in this case as long as the following עליך was not miswritten אליך. [Cf. above, p. 136, l. 53. For **א** מִשְׁפָּחִין בְּקִיר (14, 10; 16, 11; 2, 9, 8; 1 S 25, 22, 34), which seems to denote **30** a little boy (contrast ZA 16, 241), it would perhaps be better to point בְּקִיר מִשְׁפָּחִין. For **א** עַצוֹר וְעוֹב (14, 10; 2, 9, 8; 14, 26; Deut. 32, 36, see DRIVER *ad loc.*) i. e., 'fellow-tribesman and stranger' (contrast עַר וְעֵנָה strangers and fellow-tribesmen, Mal. 2, 12; see ZA 16, 250) cf. *والبدو من عان ومطلق* *ua'-l-badju min-ani' mu-muṭlaq* in the poems of Mutalammis, ed. VOLLERS, 15, 4 **35** (*Beitr. z. Assyrl.* 5, 222) and Crit. Notes on Psalms, p. 91, l. 15; contrast Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 68, l. 51. — P. H.]
- (22) For **א** על הכעס אל הכעס Cf. above, p. 151, l. 30.
- (23) **א** יאכלו את איובל; so, too, **6S**; but **6** καταφάγονται αὐτήν, probably the original **40** reading. **א** בְּחֵל, **6** ἐν τῷ προτειχίσματι. But Jezreel was not a fortress, and the event here prophesied took place, according to 2, 9, 10. 36 f., in בְּחֵלֶק יוֹרְעָאֵל, which is to be restored here following **6** בַּחֲסֵנֶת יוֹרְעָאֵל, **6** *בַּחֲסֵנֶת יוֹרְעָאֵל*. **24**
- (24) **א** וירימות ליה; but **6** καὶ τὸν τεθνηκότα αὐτοῦ (**6A5** αὐτῷ), **6** *וירימות ליה*, **6P** וירימות ליה, but **6L** וירי, without ליה, as in **א** 16, 4. OORT inserts לו in the text; but both **45** **א** and **6** omit לו in 14, 11. It is true that **6LS** read it there as well as in the present passage. Since it may be omitted without obscuring the meaning of the phrase, it is safer not to alter **א**. It must, of course, be admitted that so short a word might drop out; yet it is strange that this should have happened in two passages separated from each other by several chapters. **50**
- (25) **א** סכסכו, **6** *לא יסא אבי אבי*, **6S** סכסכו, **6L** πλήν οὐκ ἦν ὡς Αχασ, **6V** πλήν ματαίως Αχασ, ματαίως = רק being a versal doublet of πλήν = רק. Owing to the incorporation of the doublet ματαίως, or after it

- 20 forehead (ZAT 14,314ff.); if he had wanted to cover a tonsure he would not have required an *אפר על עיניו* [If the prophet wanted to disguise himself (*cf.* above, p. 163, l. 11) he had to cover both his *קרחה* (*cf.* p. 163, ll. 40.42) and the tattooed *על עיניו* (*cf.* p. 163, l. 46); he therefore put a helmet *על עיניו* (*cf.* p. 163, ll. 12.39). For tattooed marks *cf.* HAUPT, *Canticles*, p. 41, n. * (*Hebraica* 5 18,231). — P. H.]
- (41) *מ* *K^cthb* מעל. We do not know why the Q^crê requires the archaic form מעל. [For the pleonastic prolepsis of the pronoun in *מ* הוא *כי מהנביאים* הוא *cf.* HAUPT *ad Cant.* 1,6 (*Hebraica* 19,5) and above, p. 156, l. 52. — P. H.]
- (42) Although *מ* מִן cannot be justified by 1 S 26,23, since מִן in that passage is 10 evidently an error for בִּין (*cf.* *SS*), it is very doubtful whether the suffix should be added in accordance with *ש*, since the latter hesitates between *μου* (*cf.* H-P) and *σου* (*SVL*). *ST* *^* suffix, but no decisive importance can be attached to this omission.
- (43) *מ* על ביתו, *i. e.* אל ב' (*cf.* p. 151, l. 29), *^* *ש* rightly, as שמרונה shows. The phrase 15 is taken from 21,4; see below, l. 40.
- 21 (1) *מ* *^* *ש*. We can only regard this as the true reading, if we suppose *ש* to be in the right in placing c. 21 before c. 20. But if the order of the chapters in *מ* be retained, these words must not be canceled. *ש* *καὶ ἐγένετο* 20 *μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα* is Hexaplaric; *cf.* FIELD *ad loc.*
מ אשר בִּיזְרְעֵאל *^* *ש* rightly. The words cannot be intended to mean that Naboth's vineyard was in Jezreel, for, in that case, אשר would be redundant, and the position of the words awkward. They are a gloss to היכל אהאב, which has crept into the text, and which was intended to prevent its being supposed that Na- 25 both's vineyard lay in Samaria, whither Ahab had returned according to 20,43. *cf.* also the mention of שמרון at the end of the verse.
מ *ש* *παρὰ τῷ Ἀλφ Αχασαβ* is a scribal error [*ΑΛΩ* for *ΝΑΩ*, THENIUS. — P. H.] *ש* *παρὰ τῷ οἴκῳ Αχασαβ* is a correction derived from v. 2.
- (2) The asyndetic connection by means of simple *אם* is objectionable, especially as 30 *אם* *או* appears in v. 6. *ש* has exactly the same text as *מ*, but *ש*, as in v. 6, *ἐὶ δέ* = *ואם*, to which *אם* *או* v. 6 also may go back. *ש* here *ל* *ש*, but v. 6 *ל* *ש*. *ואם* is probably the true reading. [For *או* = *ו* *cf.* Crit. Notes on Leviticus, p. 26, l. 50; Proverbs, p. 50, l. 53; Ezekiel, p. 63, l. 40; DELITZSCH, HW 1^a.32^a; *ו* and *או* *or* are originally identical. — P. H.] 35
- מ* *ש*, more explicitly, ἀπελῶνός σου τούτου which led to the repetition of *καὶ ἔσται μοι εἰς κήπον λαχάνων*.
- (3) *מ* מיהוה; so, too, *ST*; *ש*, with scribal expansion, *παρὰ Κυρίου θεοῦ μου*; *ש* *παρὰ τοῦ θεοῦ* is an abridgment of this expanded phrase.
- (4) V. 4 = 20,43. It was either copied from 20,43 or, what is more probable, 20,43 40 is a connecting-link copied from 21,4 and added in order to join c. 21 to 20.
V. 4^a *ש*, a copyist having skipped from the end of v. 3, *אֲבִתִּי לךָ*, to that of v. 4^a, *נָחֵל אֲבוֹתִי*. In order to obtain a connection, the words *καὶ ἐγένετο τὸ πνεῦμα Αχασαβ τεταραγμένον*, copied from v. 5, were inserted.
מ *ויסב את פניו*; so, too, *TS*; but *ש* *καὶ συνεκάλυψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ*, follow- 45 ing which KAMPH. and KITTEL emend to *ויכס*; but this is no improvement. The Arabs cover their heads while they sleep, and the same practice, it may be supposed, obtained among the ancient Israelites; so the covering of the face would have been nothing unusual. Nor can we supply, following *ב*, 20,2 (*cf.* 8,14; Jud. 18,25), *אל הקיר*, which BENZ. suggests as an alternative; the text in 50 *ב*, 20,2 is by no means certain; *cf.* note *ad loc.*
- (6) *מ* *אם* *או*, emend *ואם*; *cf.* note on v. 2.
Instead of *מ* *כרמי* *ש* has *κληρονομίαν πατέρων μου*. This is more significant,

20

any rate, we must not emend, with CAPPELLUS, בַּאפֹּר; * nor, with KLOST., בַּאפֹּר (which word does not exist); nor, with SCHLEUSSNER and OORT, בַּאפֹּר.

[אֶפֶר seems to be an Assyrian loanword. The stem is *مغفر* (*cf.* *helmet*) with *מ*₅ (KAT² 492) not *מ*₁ (DELITZSCH, HW 115^a). The synonym *פֶּאֶר*, *i. e.* *פֶּאֶר* (see above, p. 77, l. 43) may be a byform of אֶפֶר. For the punctuation *cf.* הָבֵל 5

(constr. of הָבֵל* = *habil*) which is used as the constr. of הָבֵל = *habl*; contrast קָתָף (= *katip*), constr. קָתָף (= *katip*); אָרֶךְ, constr. אָרֶךְ; see *Hebraica* 1, 228. אֶפֶר cannot mean *bandage* (Assyr. *parsigu*, HW 544^a); it must denote a *helmet* (see above, l. 3, and below, l. 39). The Assyrian stem אֶפֶר means especially *to put on a helmet* (or a crown, &c.); it is never used of a bandage. *Θ* ἐν τελαμῶνι 10

is nothing but a guess. The clause *עֲיִנָּי עַל עֲיִנָּי בַּאפֹּר* means therefore, *He disguised himself with a helmet (cf. our visored) on his brow* (the fore-piece of the helmet projecting over his eyes). Another 'Assyrisism' in this section is the phrase בקֶּרֶב המלחמה (*cf.* below, l. 20). This does not correspond to the Assyr. *ina kirib tamxari* (*cf.* KITTEL *ad loc.* and DELITZSCH, HW 594^b) but is equivalent to 15 Assyr. *ina qitrub taxāzi* (HW 594^a). For the form *qitrub* see DELITZSCH, § 65, No. 40, b; *cf.* above, p. 112, l. 14. *Cf.* also the note on בָּרָה, ב, 6, 23. — P. H.]

- (39) *בַּקֶּרֶב* בַּקֶּרֶב; so, too, *ט*₅; *Θ* ἐπὶ τὴν στρατείαν τοῦ πολέμου, *Θ* ἐπὶ τὴν στρατίαν τοῦ πολεμεῖν. It is questionable whether *Θ* really read here *בַּעֲבָא* instead of *בַּקֶּרֶב*; perhaps *Θ* read *בַּקֶּרֶב* and considered it equivalent to *בַּעֲבָא*. 20

אֶפֶר *so, too, ט*₅; *Θ* ἐξήγαγεν (*Θ* εἰσήγαγε) πρὸς μέ, omitting *א* סָר, so that a significant feature is wanting. It is true that it may be due to a subsequent insertion. The emendation שָׂר (EWALD, OORT) is not good on account of the preceding אִישׁ.

אֶפֶר *so, too, ט*₅; *Θ* καὶ εἶπεν πρὸς μέ, *ט* *אֶפֶר*, probably scribal ex- 25 pansion.

- (40) *אֶפֶר*, *Θ* περιεβλέψατο, *Θ* περιεβλέπετο, *ט* מִתְפַּנֵּי, *ט* *אֶפֶר* explain the Heb. word in accordance with a common tradition, but scarcely imply a reading פָּנָה (KLOST., BENZ.). OORT's emendation, שָׁעָה, substitutes a weaker word. *א* כֵּן מִשְׁפָּטְךָ אֶתָּה חֲרַצְתָּ *so, too, ט*₅. The rendering in *Θ* is corrupt and probably 30 translated from an obliterated text. *Θ* ἰδοὺ (הֵן for *א* כֵּן) καὶ τὰ ἐνεδρα παρ' ἐμοὶ ἐφόνευσας (חרצת for *א* חֲרַצְתָּ); *Θ* *with a partial correction from א*, ἰδοὺ δικαστῆς σὺ παρ' ἐμοὶ ἐφόνευσας.

[The clause *כֵּן מִשְׁפָּטְךָ אֶתָּה חֲרַצְתָּ* probably means, *Right† is the judgment (which) thou hast pronounced*, i. e., The demand that thou shouldst forfeit thy life or a 35 talent of silver if the prisoner who was entrusted to thy care escape, was perfectly just. The prophet had asked one of his brethren to wound him in order to make Ahab believe that he had taken part in the battle. For the same purpose he put the helmet (see above, l. 8) on his brow (*עַל עֲיִנָּי*; *cf.* below, p. 164, l. 4). The prophets may have had a special kind of tonsure (*cf.* p. 164, l. 3) 40 so that the man was recognized by Ahab at once as a prophet as soon as he took off his helmet; he was קָרָה like Elisha (ב, 2, 24), not נִבְחָה (with a בֵּין קָרָה, Deut. 14, 1). This tonsure at the back of the head may have been just as characteristic of the prophets as the long untrimmed hair was of the Nazirites (contrast Ezek. 44, 20; Lev. 21, 5). *Cf.* also אֶתָּה הָאִישׁ 2 S 12, 7. — P. H.] 45

The prophet had אֶפֶר *עַל עֲיִנָּי* in order to cover the Mark of JHVH on his

—

* [אֶפֶר is a loin-cloth; אֶפֶר = *subligaculum partis (virilis)*; see T. C. FOOTE in *Journal of Biblical Literature*, 22, 3.

† Assyr. *kettu* (the fem. of *kenu*) = אֶתָּה וְעַד. But *kenu* may mean also *firm*, *irrevocable*, e. g. *kenat amātsu lā enāt qibātsu* (i. e., יִצְיָבָא מִלְתָּה לֹא תִעְרָא דְתָה, Dan. 6, 9) in a fragment of the cuneiform Creation tablets (KB 6, 38, l. 28; *cf. ibid.* p. 22, l. 9). — P. H.]

- 20 out of their camp, it was in order to cut off the שבעת אלפים (v. 15) which had sallied forth from another side of the city. All difficulties are again solved by the consideration that all the passages referring to the המדינות שרי נערי represent subsequent insertions; cf. above p. 158, l. 46.
- (22) $\mathfrak{A}$ לו $\mathfrak{G}$. On the other hand, $\mathfrak{G}$ has a scribal expansion in υἱὸς Ἀδερ βασιλεὺς 5 Συρίας instead of $\mathfrak{A}$ מלך ארם.
- (23) $\mathfrak{A}$ אמרי, but $\mathfrak{G}$ καὶ εἶπον. The conjunction was probably prefixed owing to the first words of the verse being joined to v. 23.
 $\mathfrak{A}$ אלהי הרים אלהיהם; $\mathfrak{G}$, with scribal expansion from v. 28, θεὸς ὁρέων θεὸς Ἰσραὴλ καὶ οὐ θεὸς κοιλᾶδος ($\mathfrak{G}^L$ κοιλᾶδων). 10
- (24) [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 3 (cf. his *Geschichte Israels* 2, 274) this verse has preserved the introduction to the account of Ahab's wars with Ben-hadad. — P. H.]
- (25) $\mathfrak{A}$ ואתה תמנה, but $\mathfrak{G}$ καὶ ἀλλ᾽ἐξομέν σοι. $\mathfrak{A}$ is right, as is evident from ויעש כן 15 at the end of the verse.
- For $\mathfrak{A}$ מאותך read מאתך, and for $\mathfrak{A}$ אותם read אתם; cf. v. 23 and p. 169, l. 1. $\mathfrak{A}$ מאותך $\mathfrak{G}$, rightly; the army had perished but had not deserted Ahab.
- (27) $\mathfrak{A}$ וקלכלו $\mathfrak{G}$ rightly, as is shown by the syntax.
 Instead of $\mathfrak{A}$ ויחנו בני ישראל $\mathfrak{G}$ has καὶ παρενέβαλεν Ἰσραὴλ, and instead of $\mathfrak{A}$ מלוא: ἐπλησεν. The singular is to be preferred in both cases for the reasons 20 given in note on v. 20; Ἰσραὴλ accords better with the usage of the oldest portions of cc. 20.22; 3, 3 than does בני ישראל. Cf. also vv. 29.31.
- (28) One of the two ויאמר of $\mathfrak{A}$ is to be canceled. $\mathfrak{G}$ omits the second one, but this is probably the result of a wish to simplify the text; and according to vv. 13.22 it is the first that should be canceled, following 25 סםם נבא, לא לא, אסם סםם, וסםם, וסםם.
- Instead of $\mathfrak{A}$ אמרו $\mathfrak{G}$ has εἶπεν; cf. note on v. 20.
 $\mathfrak{G}$ καὶ ᾤσθη for $\mathfrak{A}$ וירעתם (so, too, $\mathfrak{S}^C$) is the true reading, as v. 13 shows.
- (29) $\mathfrak{A}$ ויבו בני ישראל $\mathfrak{G}$ καὶ ἐπάταξεν Ἰσραὴλ; the latter is to be regarded as the true 30 reading for the reasons adduced in note to v. 27.
- (30) $\mathfrak{A}$ ויבא אל העיר חדר בחרר is strange. It has not been stated that Ben-hadad had entered a building. $\mathfrak{G}$ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ κοιτῶνος εἰς τὸ ταμειῖον does not inspire any confidence; it looks as though it were based on criticism of $\mathfrak{A}$. Both κοιτῶν and ταμειῖον are renderings of חדר. The mistake is probably concealed in העיר; something may also have dropped out after העיר. There is 35 no reason for considering this clause, with VAN DOORNINCK, to be a subsequent addition modeled after 22,25.
- [עיר אל 2°, before בחרר, is certainly wrong; it is probably nothing but vertical dittography (cf. above, p. 86, l. 30) of אל העיר 1° at the beginning of the verse (אפקה before אל העיר 1° seems to be due to scribal expansion; cf. v. 26); 40 אל העיר 1° implies that the fugitives were not in the city but outside when the wall fell upon them; אל העיר 2° after ויבא would mean that Ben-hadad came to the city; but he entered the city would be ויבא בעיר. It is true that this distinction is not always observed. The original text may have been בית חדר; ויבא בית חדר = בבית חדר (cf. above, p. 97, l. 37; p. 78, l. 8), and the following בחרר 45 appears to be an explanatory gloss to בבית חדר; otherwise we should expect ויבא בחרר בית חדר. ויבא בית חדר (i. e., practically, בית נשים) see Crit. Notes on Proverbs, p. 53, l. 50. $\mathfrak{G}$ κοιτῶνος may be a corruption of κοινόν; cf. Prov. 21, 9; 25, 4. The phrase is not a subsequent addition (cf. above, l. 36) but the present corrupt text was no doubt influenced by 22,25. The passage may 50 be translated: — Ben-hadad also fled and entered a conjugal chamber (an inner chamber) i. e. the innermost court of a house where the harem was. $\mathfrak{A}$ חדר בחרר cannot mean an innermost chamber (BURNLEY). — P. H.]

- 20 (15) Θ Αχααβ after καὶ ἐπεσκέψατο, at the beginning of the verse, is not scribal expansion but must have stood in the original text. VV. 13.14 represent a later addition so that v. 15 is the original sequel of v. 12. In v. 12 Ben-hadad is the subject; therefore Ahab must have been expressly mentioned in v. 15. In $\mathfrak{M}$ Ahab was subsequently omitted, since a special reference to him seemed superfluous in the present context.
- Both Θ τοὺς ἄρχοντας (Θ^L καὶ) τὰ παιδάρια τῶν χορῶν and $\mathfrak{S}$ את נערי שרי המדינות למלך may be due to a misunderstanding of $\mathfrak{M}$ את נערי שרי המדינות למלך. $\mathfrak{M}$ לל Θ ; cf. above, p. 159, l. 53.
- Instead of $\mathfrak{M}$ כל בני ישראל Θ has πᾶν (πάντα) υἱὸν δυνάμεως = כל בני היל, which is equally superfluous after העם, because self-evident; besides, the reading of Θ could have been occasioned by v. 19.
- Instead of $\mathfrak{M}$ שבעת אלפים, the agreement of which with the number in 19,18 looks curious, Θ V has ἐξήκοντα, — probably a corruption of ἐξήκοντα χιλιάδας (so Θ^L). Consequently שבעת אלפים את העם (+ אחאב) is all that constitutes the original text of the narrative in v. 15; cf. SCHWALLY, ZAT 12, 158.
- (16) $\mathfrak{M}$ ויצאו; Θ V καὶ ἐξήλθεν; Θ^L , with scribal expansion, καὶ ἐξήλθεν ὁ βασιλεὺς μετ' αὐτῶν. $\mathfrak{M}$ is right. V. 23 shows that Ahab did not take part in the sortie. Only after this sally had been successfully accomplished, and after Ben-hadad had taken to flight, did Ahab rush against the camp of the Syrians. 20
- (17) Since it was the servants who first informed the intoxicated Ben-hadad that men had come out from Samaria, the reading of Θ καὶ ἀποστέλλουσιν καὶ ἀπαγγέλλουσιν τῷ βασιλεῖ Συρίας is the true one except with regard to βασιλεῖ Συρίας and the order of the words, concerning which nothing can be decided. The subjects of the verbs are עבדיו mentioned in v. 13 and עבדי מלך ארם v. 23. 25 It is therefore unnecessary to insert, with KLOST., עבדי before בן הדר. As ^a is not by the same hand as ^b, we cannot cancel $\mathfrak{M}$ וישלח בן הדר, following OORT. Nor is there any reason for writing, with the same critic, ארם למלך instead of $\mathfrak{M}$ לל. Read וישלחו אל בן הדר instead of $\mathfrak{M}$ וישלח בן הדר.
- (18) $\mathfrak{M}$ ואם למלחמה יצאו; Θ לל Θ ויצאו, rightly; it is merely repetition from v. 18^a. 30
- (19) $\mathfrak{M}$ ואלה יצאו, but Θ V καὶ μὴ ἐξελεθῶσαν which represents the original reading of Θ ; $\mathfrak{M}$ אלה was misread אל. Nor has Θ been very successful in translating the preceding verse.
- (20) The first clause of $\mathfrak{M}$, ויבנו איש איש, is in Θ : ἐπάταξεν ἕκαστος τὸν παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐδευτέρωσεν ἕκαστος τὸν παρ' αὐτοῦ; the second clause is probably the original reading of Θ , the first one being a correction made in accordance with $\mathfrak{M}$. Both readings imply ויבנה instead of ויבנו; ויבנה is to be written, not ויבן, in accordance with the prevailing usage of $\mathfrak{M}$ in the Book of Kings. אל על כום ופרשים may be a proverbial phrase. It is attested by the Versions and must not be questioned on account of its being obscure to us. 40
- Instead of $\mathfrak{M}$ ויבנו, Θ has καὶ ἔφυγεν, corresponding to וירדפם; and this is probably the original reading.
- (21) $\mathfrak{M}$ ויבנה, Θ καὶ ἔλαβεν which is better on account of והרכב; cf. v. 25. 45
- $\mathfrak{M}$ את הכום; Θ V, with scribal expansion, πάντας τοὺς ἴππους. $\mathfrak{M}$ והבנה must be pointed והבנה; cf. note on 14,27 (p. 139, l. 9).
- VAN DOORNINCK (see above, p. 158, l. 52) places v. 21 before v. 20, and this transposition has been adopted by KITTEL; but it is wrong: it obliterates the fact that the share of the King in this achievement was different from the share of the men who undertook the first sally. Nor could we explain what might have caused this transposition. VAN DOORNINCK arrived at this hypothesis because he thought that the Aramean foot-soldiers were induced, by the sally of the נערי שרי המדינות, to leave their camp to meet them. But this would have required only a limited number of men. If the Aramean foot-soldiers marched

- tyrdom of Elijah's ancestors but are informed in 18,13 that Jezebel had slain the prophets of JHVH, SCHORR's conjecture מִצְחִי, which has been adopted by GRÄTZ, sounds very tempting. But it is better to retain **M** since the Book of Kings evidently contains but a portion of the Elijah legends.
- (5) **G** + ἐκεῖ after **M** וישן; it may have been superseded in **M** by the following gloss תחת רתם אחר. As **G**, however, has a great many scribal expansions in cc. 18,19 it is wiser not to admit this adverb into the text. **M** תחת רתם אחר is here superfluous; it was originally a marginal correction of the scribal error תחת רתם אחר in v. 4, which got into the text at the wrong place. Probably the clause was originally wanting in **G**, since in the text we have, it is translated ὑπὸ φυτὸν, while in v. 4 it is rendered by ὑποκάτω Παθμεν. **S** חלל חלל, **T** follows **M**. **M** מלאך; so, too, **TS**; but **G** simply τίς. As it is not stated in the following verses that the prophet recognized this *someone* to be an angel (cf. v. 7 καὶ ἐπέστρεψεν ὁ ἄγγελος Κυρίου ἐκ δευτέρου) **M** would seem to be preferable. **T** והא דין מלאכה 15 קרב ביה, **S** מלאך מלאך translate clumsily, obliterating the *nuance* of the expression in **M**.
- (6) **M** ויבט, **GV** adds the subject, καὶ ἐπέβλεψεν Ηλείου. **M** ויאכל; **G** supplies, as **M** in v. 8, καὶ ἀνέστη before καὶ ἔφαγεν, **GL** καὶ ἀνέστη 20 Ἠλίας.
- (8) **G** καὶ ἀνέστη is Hexaplaric. Cf. **SH** in LAGARDE's *Bibliotheca Syriaca*, ad loc. **M** הווא בכה האכילה ההיא proves that the whole phrase is a gloss; the author would have written הווא, and modern expositors translate as if this were really the reading of the text. **M** האלהים, **G**, is shown to be a gloss by the syntactical construction. 25
- (9) **M** **GVLS** שם 1° **G** 59; it is superfluous but not impossible. **M** לו **G**. This is corroborated by v. 13 from which v. 9 has come.
- (10) **M** ויאמר, **G** adds the subject. **M** אלהי **G**; see note on v. 14. For **M** עובו ברייתך (so, too, **TS**) **G** reads ἐγκατέλιπόν σε, which is preferable; cf. 18, 18. 30
- (11) After **M** צא **G** + αἶριον which is scribal expansion. **M** בהר was originally wanting in **G**, and was added later after Κυρίου; it is to be canceled as scribal expansion. **M** והזקן מפרק הרים ומשבר סלעים were rightly declared to be a later addition by BÖHME, ZAT 7, 226 on account of their not agreeing with the gender of רוח. 35 Besides, רעש and אש have no such descriptive epithets after them.
- (13) OORT transfers the clause פתח המערה ויצא ויעמד פתח המערה to v. 11, after יהוה 1°. But if our analysis of this section is adopted, this transposition is uncalled for. Nor do we see how the clause could be transposed from v. 11 to v. 13. For **M** פתח המערה (so, too, **TS**), **GV** reads ὑπὸ σπήλαιον, **GL** παρὰ τὸ σπήλαιον, 40 translating from a text in which the initial פ of פתח had been obliterated.
- (14) **M** ויאמר, **G** supplies the subject as in v. 10. **M** אלהי **G** (cf. FIELD *ad loc.*), is scribal expansion. **M** עובו ברייתך; but **G** ἐγκατέλιπόν σε, as in v. 10. For **GV** cf. SWETE. In **GV**, τὴν διαθήκην σου is inserted from **M** after Ἰσραὴל where it is impossible. 45
- (15) **M** מרברה רמשק is to be canceled as a gloss; מרברה is intended to explain לדרכך, and רמשק the following ובאת. That these two words are a later addition follows also from the fact that we are not told where Jehu and Elisha were anointed. **G** harmonizes by placing καὶ ἤξει before רמשק מרברה, although καὶ ἤξει stands after these words also, as in **M**, as a Hexaplaric addition. 50
- (16) **M** מאכל מחולה is omitted in some MSS of **G**. In **GV** it is a subsequent insertion, as is evident from its being placed after χρίσεις. It is questionable whether it belongs to the original text.

- 18 (35) **א** מלא מים **ט** *ἐπλησαν ὕδατος*, **ס** *מלא מים*. As it is done at the command of Elijah, **א** is preferable.
- (36) **ט** ^א **א** ויהי בעלות המנחה **ט** at the beginning of v. 36; it is, however, supported by v. 29. There is all the more reason for retaining it, because the beginning of v. 36 in **ט** (*καὶ ἀνεβόησεν* H. *εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπεν*) is evidently filled up 5 with scribal expansions, the addition of which occasioned the omission of the first three words of **א**.
א הנביא never occurs as an epithet of Elijah in this narrative except in v. 22. It is to be canceled as scribal expansion.
ט היום ידע כי אתה אלהים בישראל, but **ט** *ἐπάκουσόν μου, Κύριε, ἐπάκουσόν μου* 10 *σήμερον ἐν πυρί, καὶ γνώτωσαν* (**ט** *γνώτω*) *πᾶς ὁ λαὸς οὗτος ὅτι σὺ* (**ט** *εἰ μόνος*) *Κύριος ὁ θεὸς Ἰσραὴλ*, a scribal expansion derived from v. 37.
For the *K^cthib* ברברך the *Q^crē* rightly requires ברברך; [*cf.* above p. 104, l. 12 and *Crit. Notes on Judges*, p. 54, l. 9. — P. H.] **ט** renders freely, *καὶ διὰ σέ*.
א כל הרברים האלה **ט** *τὰ ἔργα ταῦτα*, **ט** *ταῦτα πάντα*. This departure, how- 15 'ever, may not be used against **א**, since **ט** has been very much 'worked over' in v. 36.
- (37) **א** את לבם **ט** *τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ τούτου*, making the suffix more explicit.
- (38) **א** אש יהוה **ס** *אש יהוה* has been a rock of offense to Jewish Theology, and was corrected in **ט** to *πῦρ παρὰ Κυρίου*, to which the explanatory gloss *ἐκ τοῦ οὐρανοῦ* was added, and in **ט** to *אשתא מן קדם יהוה*. It is difficult to understand how some modern expositors can wish to insert *מִמָּת* in the text in accordance with this.
ט read the clause *ואת המים אשר בתעלה* of **א** after **א** *ואת העצים* **א**. **א** *ואת האבנים* *ואת* **א** and **ט** in 25 different places. [The original text may have been: *ואת העצים* **א** *ואת המים אשר בתעלה*; *ואת המים אשר בתעלה*: The final *לחכה* may be a subsequent addition at the hands of some one who took exception to the verb *אכל* being used with reference to מים; *cf.* *ψ* 80,6 where *והשקניו בדמעות* seems to be a gloss to the preceding hemistich *לחם רמעה*; see *Beitr. z. Assyr.* 4, 584, l. 18. — P. H.] 30
- (39) **ט** has *καὶ ἔπρεσεν πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν*; **א** *וירא* was probably omitted for dogmatic reasons. [*Cf.* *Crit. Notes on Isaiah*, p. 111, l. 8. — P. H.] The twofold *ואת האלהים* of **א** is decidedly preferable to *ὁ ἀληθὺς Κύριος ὁ θεός· αὐτός* (**ט** *+ ἔστιν*) *ὁ θεός*. It is the answer of the multitude to the quest- 35 ion asked in v. 21.
- (40) **א** להם, but **ט** *πρὸς τὸν λαόν* = *לעם*; [*cf.* *Crit. Notes on Isaiah*, p. 169, l. 24. — P. H.] Either may be misread for the other. V. 39, however, decides in favor of **א**.
In v. 40^b **א** *אליהו* may have been wrongly added, the correct reading of the verbs being *ויווררו* and *וישחטום*; *cf.* *WELLH., Compos. d. Hexat.*³, 279, n. 1. But the reading of **א** and **ט** is supported by 19, 1^b, especially as it does not deny 40 that the people assisted Elijah, or that they did the work according to his orders. *Cf.* note on 2, 10, 14.
- (41) **א** אכל **ט** *ἐλάβη*; **ט**, freely, *ἀνάβηθι καὶ φάγε*.
א קול המון הנשם **ט**, with an inapposite reminiscence from 14, 6, *φωνὴ τῶν ποδῶν τοῦ ὑετοῦ*. 45
- (42) **א** ראש הכרמל; so, too, **ט**; **ט** simply *ἐπὶ τὸν Κάρμηλον*, **ט** *εἰς τ. Κ*. If the text of **ט** were not so much 'worked over' in this section, we might infer from this rendering that **א** *ראש* is due to scribal expansion.
- (43) **א** ויעל **ט**, is scribal expansion.
א ויבט **ט** *καὶ ἐπέβλεψεν τὸ παιδάριον*, adding the subject. 50
For **א** *ויאמר* **ט** *καὶ εἶπεν* *Ἡλείου*, **ט** *καὶ εἶπεν* *Ἡλίας*, adding the subject, while **ס** *אמר* supplies the object.
For **א** *שב* (so, too, **ט**) **ט** reads *καὶ σὺ ἐπίστρεψον* = *שב* *ועתה*, a scribal expan-

- 18 $\mathfrak{M}$ כי לו ימצאנה ; so, too, $\mathfrak{U}$; $\mathfrak{S}$ כי לו ימצאנה . GRÄTZ's emendation כי לו ימצאנה is useless.
- (11) $\mathfrak{M}$ הנה אליו ; so, too, $\mathfrak{U}$; $\mathfrak{S}$ הנה אליו , wrongly, $\mathfrak{U}$; $\mathfrak{U}$ Ἰδοὺ Ἡλίου (*sic*!) is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*
- (12) Although רוח in $\mathfrak{M}$ is feminine,* (cf. 22, 24; 2, 2, 16) רוח follows; this indicates 5 that JHVH Himself was the subject originally (cf. v. 46), and רוח is a later addition, intended to remove the anthropomorphism. $\mathfrak{M}$ ולא ימצאך , $\mathfrak{U}$, is scribal expansion. The narrative is more vivid without it. $\mathfrak{U}$ $\text{καὶ οὐχ εὐρήσει σε}$ is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*
- (13) $\mathfrak{M}$ הלא הנה לארני , $\mathfrak{U}$ $\text{καὶ οὐκ ἀπηγγέλη σοι τῷ κυρίῳ μου}$, $\mathfrak{U}$ ἡ οὐκ ἀπηγγέλη 10 σοι , but with the vocative κύριέ μου after עשיתי , $\mathfrak{S}$ הלא . $\mathfrak{M}$ הלא was misread in $\mathfrak{U}$, and this led to the further change in $\mathfrak{S}$. It must be admitted that the original text of $\mathfrak{M}$ may have been הלא הנה , the suffix being subsequently replaced in $\mathfrak{M}$ by the more polite לארני , which was added to לך in the Hebrew text from which $\mathfrak{U}$ was translated; originally it may have stood in the margin. 15 $\mathfrak{M}$ במקרה is rendered by the Versions in exactly the same way as in v. 4. $\mathfrak{M}$ ואכלכלם ; the suffix is omitted in $\mathfrak{U}$; cf. FIELD *ad loc.*; it is not absolutely necessary.
- (14) $\mathfrak{M}$ אמר ; so, too, $\mathfrak{U}$; $\mathfrak{U}$ λέγεις μοι , $\mathfrak{S}$ אמר are scribal expansions.
- (16) $\mathfrak{M}$ אחאב ; so, too, $\mathfrak{U}$; $\mathfrak{U}$ $\text{καὶ ἐξέδραμεν Ἀχάαβ καὶ ἐπορεύθη}$ expands. 20
- (17) $\mathfrak{M}$ אליו , $\mathfrak{S}$ ליה ; but $\mathfrak{U}$ πρὸς Ἡλίαν .
- (18) $\mathfrak{M}$ ויאמר ; so, too, $\mathfrak{U}$; $\mathfrak{U}$ καὶ εἶπεν Ἡλίας , $\mathfrak{S}$ ויאמר add the subject. $\mathfrak{M}$ את מצות יהוה ; so, too, $\mathfrak{U}$; $\mathfrak{U}$ $\text{τὸν Κύριον θεὸν ὡμῶν}$, $\mathfrak{U}$ Κύριον τὸν θ. ὁ . The contrast הבעלים אחרי shows that the original text had simply יהוה in $\mathfrak{M}$ and $\mathfrak{U}$ this was expanded in different ways. We must not admit, with OORT, אלהיך 25 into the text.
- (19) That the *prophets of Asherah* is a latter addition follows from their not being mentioned in v. 32 and v. 40, where we should expect it. $\mathfrak{U}$ mentions them in v. 22 also. The number of the prophets of Baal probably does not belong to the original text either, and was repeated from v. 22. Cf. p. 187, l. 4. 30
- (20) $\mathfrak{U}$ בני (so, too, $\mathfrak{U}$) before ישראל , and as is shown by v. 19, rightly. It is therefore not advisable to emend, with OORT, בני for $\mathfrak{M}$ בני . For $\mathfrak{M}$ את הנביאים $\mathfrak{S}$ has את הנביאים which is somewhat strange.
- (21) $\mathfrak{M}$ אל כל העם ; so, too, $\mathfrak{U}$; but $\mathfrak{U}$ πρὸς πάντας = כלהם ; cf. 2 S 23, 6. Is is impossible to say what was the reading of the original text. V. 22 is in favor of $\mathfrak{M}$. 35 $\mathfrak{M}$ ויאמר , but $\mathfrak{U}$ $\text{καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἡλίου}$, adding subject and object. [For $\mathfrak{M}$ על שתי סעפים cf. PSBA 21, 253 and CHEYNE-BLACK's EB 1000, n. 2. — P. H.]
- $\mathfrak{M}$ אתו , $\mathfrak{U}$, probably rightly. The sentence is more emphatic without it.
- (22) For v. 22^b cf. note on v. 19. 40
- (23) $\mathfrak{M}$ את הפר האחר ; so, too, $\mathfrak{U}$; but $\mathfrak{U}$ $\text{τὸν βοῦν τὸν ἄλλον}$; either is possible. $\mathfrak{M}$ ונתתי על העצים is scribal expansion, $\mathfrak{U}$. The idea is contained in אעשה . $\mathfrak{S}$ expands still more, supplying אעשה before אעשה = $\mathfrak{M}$ ונתתי על העצים , corresponding to the אעשה = $\mathfrak{M}$ וינתקהו so as to remove all doubt that the sacrifice was prepared in the proper manner. 45
- (24) $\mathfrak{M}$ יהוה ; but $\mathfrak{U}$ $\text{Κυρίου τοῦ θεοῦ μου}$ and $\mathfrak{S}$ אלהי , which can hardly be right. This would sound as though JHVH were not Israel's God. $\mathfrak{M}$ הרבר ; so, too, $\mathfrak{U}$; but $\mathfrak{U}$ $\text{τὸ ῥῆμα δ' ἐλάλησας}$, $\mathfrak{U}$ $\text{ὁ λόγος δ' ἐλάλησας}$, a scribal expansion which is entirely superfluous and merely weakens the statement. $\mathfrak{S}$ אמר is a paraphrase of $\mathfrak{M}$. 50
- (26) $\mathfrak{M}$ אשר נתן להם , $\mathfrak{U}$. It contradicts v. 23 and is probably an addition. If the

* [Contrast below, p. 172, l. 14. — P. H.]

- 18 (4) $\mathcal{M}$ מאה נביאים $\mathcal{S}$ מאה נביאים ; but $\mathcal{G}$ ἑκατὸν ἀνδρας προφήτας. This is perhaps due to the איש which $\mathcal{M}$ reads after המשים . It may, however, have been added in $\mathcal{G}$ from v. 13 where it is found also in $\mathcal{M}$ after מאה. There it is appropriate, but not here. $\mathcal{C}$ נברין נביאין and נברא חמשין has it in both places, here as well as in v. 13. 5
- המשים is to be repeated according to $\mathcal{GS}$ and v. 13.
- $\mathcal{M}$ במערה $\mathcal{GV}$ ἐν σπηλαίῳ $\mathcal{S}$ במערה , $\mathcal{C}$ במערתא, *i. e.* each company in the cavern selected for them. It is not necessary to emend, with GRÄTZ, במערת. $\mathcal{GL}$ is still more explicit, reading ἐν δύο σπηλαίοις. [*Cf.* p. 133, l. 40. — P. H.]
- As $\mathcal{M}$ is preceded by ויתביאם it is obvious that it may be merely a trans- 10
criptional error, especially as the parallel passage, v. 13, has the impf. ואכלכלם. If, however, $\mathcal{M}$ וכלכלם be the original reading, this grammatical blunder may be due to the fact that we have here a very late editorial connecting-link inserted on the basis of v. 13. V. 4^b would then be a part of this redactional adjustment, derived from v. 12^b. 15
- (5) After לך $\mathcal{G}$ has καὶ διέλωμεν = ונעבר, which is proved by לעבר (v. 6) to belong to the text. $\mathcal{S}$ לך ועבר = לך ועבר , having dropped out. 20
The two כל of $\mathcal{M}$, $\mathcal{G}$, are scribal expansions.
- $\mathcal{M}$ ולוא is cacography for ול; cf. below, p. 181, l. 38.
- $\mathcal{M}$ מהבהמה is the Masoretically correct reading; cf. BÄR *ad loc.* Bomberg. 1517. 20
25 and many modern editions give מן הבהמה as K^ethib and מהבהמה as Q^erê. It is probable that an old reading ממנו is concealed under this מן, and this variant seems to be attested by $\mathcal{GL}$ καὶ οὐκ ἐξολοθρευθήσεται ἀφ' ἡμῶν κτήνη, following which WELLM., *Comp. d. Hexat.*³ (Berlin, 1899) 279, n. 1 emends: ולא יכרת 25
ממנו בהמה. $\mathcal{GV}$ καὶ οὐκ ἐξολοθρευθήσονται ἀπὸ τῶν σκηνῶν. $\mathcal{S}$ לא יכרתו מהבהמה, while נכרית is expressed only by $\mathcal{CS}$. The chief objection is in $\mathcal{M}$ נכרית which is not used elsewhere of the killing of cattle.* This interpretation, however, would be in keeping with the other meanings of כרת, and it seems therefore not absolutely necessary to emend the text. Against $\mathcal{M}$ the fact may be adduced that מהבהמה looks like a correction 30
of מן בהמה. If the text is to be emended, we should expect תכרת מהבהמה. Nor would תכרת לנו בהמה be impossible. OORT's conjecture נכרת is not actually supported by usage but comes very near it, certainly much nearer than the conjectures of KLOST., מין כהם or מין בהמה. Under these circumstances it would seem wisest to retain the received text. 35
- (6) $\mathcal{M}$ זאת הארץ; so, too, $\mathcal{C}$; but $\mathcal{G}$ τὴν ὁδόν and $\mathcal{S}$ לשול , a mistake caused by what follows. 35
- We must not emend, with GRÄTZ, הרכים and בם for $\mathcal{M}$ בה.
- The first לברו of $\mathcal{M}$ $\mathcal{G}$. Ahab as a king scarcely went לברו.
- (7) On the other hand, the scene between Elijah and Obadiah is only intelligible 40
on the assumption that the latter was לברו. $\mathcal{GV}$ adds therefore in v. 7 לברו (= μόνος) after both בדרך and לקראתו. $\mathcal{GL}$ has it only after בדרך.
- Instead of $\mathcal{M}$ ויקרהו $\mathcal{G}$ reads, more in accordance with the situation, καὶ Αβδίου ἔσπευσεν. Αβδίου is an unnecessary addition of the subject, but emend: וימהר 45
in accordance with ἔσπευσεν.
- (8) $\mathcal{M}$ ויאמר לו; so, too, $\mathcal{S}$; $\mathcal{GV}$ καὶ εἶπεν Ἡλείου αὐτῷ, $\mathcal{GL}$ καὶ εἶπεν Ἡλίας τῷ Αβδίου make subject and object more explicit.
- (9) $\mathcal{M}$ ויאמר; so, too, $\mathcal{C}$; $\mathcal{G}$ καὶ εἶπεν Αβδίου, $\mathcal{S}$ ויאמר add the subject.
- (10) $\mathcal{M}$ ואת הנוי; so, too, $\mathcal{CS}$; but $\mathcal{G}$ καὶ τὰς χώρας αὐτῆς, wrongly, as is shown by the preceding גוי וממלכה which is attested by all the Versions. 50

- 16 text its present form. Consequently 16,29 has been given in the form of **א**. Cf. further, notes on 22,41-51.
- The second **א** **אחאב בן עמרי** must probably be regarded as scribal expansion.
- (30) **א** **בן עמרי** is to be canceled in accordance with **ט** as scribal expansion. In **ט** v. 30^b commences with (και) ἐπονηρεύσατο=וירע, which is scribal expansion 5 caused by v. 25. It is less probable that וירע should have dropped out.
- (31) **א** **הנקל** is syntactically impossible. Point, in accordance with the paraphrase of **ט** και οὐκ ἦν αὐτῷ ἱκανόν, הנקל. M. LAMBERT's emendation (RÉJ 40, No. 80, p. 250) **נקל ויהיה נקל** is bad, since it destroys the salient feature of the statement. Instead of **א** **בחשאות** read **בחשאת** in accordance with v. 19 and cf. note on 10 10 ב,3,3.
- [For **א** **אתבעל** read **אתבעל** = Εἰθώβαλος, Joseph., *Ant.* viii, 13,2; *Ap.* 1,18. In Assyrian, *Tūba'lu* = (*It*)*tūba'lu* (KB 2,90, l. 44); for the aphæresis of the initial **א** cf. below, l. 34, and for Assy. *ā* = *ō* see above, p. 126, l. 44; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 57, l. 11. **ט** **λεθεβααλ**, **טא** **λαβααλ**, **טל** **λεθβααλ**. — P. H.] 15
- (32) **א** **מובה** (so, too, **טס**) must not be emended, with OORT, to **מצבה**, ב,3,2; 10,26 notwithstanding. It is true that **הקים מצבה**, just as **הציב מצבה**, is a technical term for the setting up of a sacred stone; cf. Lev. 26,1; Deut. 16,22; Josh. 4,9.20; but we find also **הקים מובה** in ב,21,3; 2 S 24,18; 1 Chr. 21,18; 2 Chr. 33,3; cf. notes on ב,3,2; 10,26. 20
- א** **בית בעל**; so, too; **טס**; but **ט** ἐν οἴκῳ τῶν προσοχθισμάτων αὐτοῦ, a euphemism; cf. note on 11,7 (p. 122, ll. 1.11).
- (33) **א** **את האשרה**, **ט** **ἄλσος**, **טל** **τὸ ἄλσος**. **א** **מובה**, without the article, in the preceding verse, speaks in favor of **אשרה**; but **את הא** also is possible: the well-known Asherah. 25
- After **לעשות** **ט** reads παραργίσματα = **בעסים**, and ב,23,26 proves that it must be inserted into the text. Contrast BURNÉY *ad loc.*
- א** **את יהוה אלהי ישראל**. **ט** τὸν Κύριον θεὸν τοῦ Ἰσραήλ, given in the ed. Sixt. is wanting in many codd., including **ט**^{VL}. It dropped out owing to the creeping into the text of the marginal addition τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τοῦ ἐξολοθρευθῆναι. In 30 **ט** the connection is effected by ἐκακοποίησεν, in **טל** by ἀνθ' ὧν ἐκακοποίησεν. **א** is preferable.
- (34) **א** **בימיו**; so, too, **ט** and **ס** **סכנתם**; **ט**, **טל** omitting the whole verse. **א** **חאל**, **ט** gives the old form **אחאל**, **ס**, by misunderstanding, **אח**. **א** **את ירידה**; so, too, **ט**^ט; **ס** adds before **אחאל**, by way of explanation, **חל** 35 **חל**.
- Why the Q^crê requires **שניב** instead of the K^cthîb **שנוב** which is attested by 1 Chr. 2,21 f., we cannot tell. Cf. above, p. 85, l. 8.

- 17 (1) **א** **אליהו**; **ט**, with scribal expansion, **Ἡλείου ὁ προφήτης**. **א** **מתשבי**. This interpretation of the punctuators is expressed also by **טס**; but **מתשבי**, as was pointed out by THENIUS, is intended for **מתשבה** = **מתשבי**. **ט** **ἐκ Θεσβῶν τῆς Γαλααδ**, **טל** **ὁ ἐκ Θεσσεβῶν τ. Γ.** **א** **נלער מתשבי** is an explanatory 45 gloss to **א** **מתשבי**.
- א** **יהוה**; **ט** + Κύριος ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, **טל**, is scribal expansion.
- (2) **א** **אליו**; **ט** **πρὸς Ἡλείου**, **טל** **πρὸς Ἠλίαν** make the suffix more explicit; cf. above, p. 70, l. 40.
- (3) **א** **ופנית לך**, **ט**, is therefore to be regarded as scribal expansion. 50
- (4) **א** **תשתה**, **ט** supplies ὕδωρ, cf. above, p. 134, l. 36.
- (5) **א** **וילך**, with which both hemistichs begin in **א**, is omitted in **ט** in both places; as it is superfluous, it is to be regarded as scribal expansion. In **טל** **וילך** 2° only

- 16 (26) Instead of **א** ובחטאתיו the Q^cre rightly demands בחטאתו. Cf. v. 19; 15,26, and the remarks in note on 2,13,11.
- (27) The second **א** אשר עשה ^א **ט**, is scribal expansion just as the καὶ πάντα of **ט** in καὶ πάντα ὁ (GL 88α) ἐποίησεν as a rendering of the first עשה **א**. We must not put וכל into the text, with THEN., KAMPH., BENZ.; cf. 2,1,18; 14,15; 16,19; 21,25. 5

- (29) **ט** inserts between v. 28 and v. 29 the paragraph about Jehoshaphat, which in **א** stands 22,41-51 = SW. 16,28^a-h; LAG. 16,29-37. This involves a difference 10 in the synchronisms: according to **ט**, Jehoshaphat comes to the throne in the eleventh year of Omri, not as in **א** (22,41) in the fourth year of Ahab; and Ahab begins to reign in the second year of Jehoshaphat, instead of in the thirty-eighth year of Asa (**א** 16,29). In the same way, according to GL 22,52, Ahaziah succeeds to the throne in the twenty-fourth year of Jehoshaphat, 15 not in the seventeenth year as in **א**GV. At any rate the paragraph on Jehoshaphat is more appropriate after 16,28 than it is after 22,40, since Jehoshaphat has been already referred to in that chapter. The view that this paragraph stood originally after 16,28 is favored by the fact that both 16,29 and 22,41 are transmitted in **ט** in a form exactly corresponding to the style of the 20 *Epitome*, while the form in **א** is different. Accordingly, in this passage, the priority will in general have to be conceded to **ט**; but on the other hand the absence of any other traditions makes it impossible to form an accurate estimate as to the numbers given. **א** and **ט** agree in the synchronism between Asa and Omri in v. 23; but this stands in absolute contradiction to the numbers given in v. 29 25 **א** and 15,33; 22,41. The possibility must be admitted that the numbers given by **ט** v. 29 are due to an attempt to remove this contradiction; and, in that case, the synchronism, v. 23, in which **א** and **ט** agree, would be the result of a correction made by a later editor who followed a different method of reckoning, and this correction would have involved further corrections in **ט** v. 29 and vv. 8 30 and 15. But it is equally possible that the numbers in v. 23 and vv. 28^a.29 of **ט** (GL 22,52) represent uncorrected fragments of an older system of reckoning. The second hypothesis is the more plausible one. **א** 22,41 exhibits manifest traces of having been 'worked over.' As stated above, l. 9, it differs considerably from the stereotyped form of the first verses in the paragraphs dealing with the indi- 35 vidual kings; cf. below, note on 22,41, and the position of the paragraph concerning Jehoshaphat is decisive also with regard to the synchronisms. In any case, the numbers given in cc. 16 and 22 by **א** and **ט** show at how late a period the Book of Kings and the dates contained in it were still being worked over. 40 It follows from what has been said that the other details in v. 29, in which **ט** differs from **א**, have the probability of age in their favor. GV reads: ἐν ἔτει δευτέρῳ τῷ Ἰωσαφαθ βασιλεύει Ἀχααβ υἱὸς Ζαμβρεὶ ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ εἴκοσι καὶ δύο ἔτη. Ἐν ἔτει δευτέρῳ τῷ Ἰωσαφατ is the normal beginning of a paragraph opening with בשנת; cf. note on 15,1. But the wording of what follows does not give the impression of being original. We should expect after 45 Ἰωσαφατ the statement βασιλέως Ἰουδα (it is true that GL has this), and the resumption of βασιλεύει by means of ἐβασίλευσεν (GL καὶ ἐβασίλευσεν) is the resolution of the pregnant construction of מלך which we find elsewhere in the *Epitome*. This verse, therefore, probably ran originally as follows:— בשנת שתים 50 ליהושפט מלך יהודה מלך אחאב בן עמרי על ישראל עשרים ושנים שנה But we have not restored the original form in the text either here or in 22,41; nor have we retransferred **א** 22,41-51 to its original place after 16,28, as this would obliterate one of the redactional adjustments which have given the received Hebrew

16 (13) **א** **אל**, read על. Cf. p. 151, l. 30.

Θ has a somewhat shorter text: περὶ πασῶν (**Λ** **Θ**²⁴⁵) τῶν (**Λ** **Θ**^V) ἁμαρτιῶν Βαασα καὶ Ηλα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς (**Θ**^L **δς**) ἐξήμαρτεν τὸν Ἰσραὴλ κ.τ.λ. It is to be noted also that **כל** is not generally attested and **ו אשר חטאו** is wanting, while for **א אשר החטיא את ישראל** is the 5 regular statement of *Kings* with regard to Jeroboam who led Israel astray by countenancing worship on the heights; cf. 14,16; 15,26.30.34; 16,26; 22,53; 23,3; 19,29.31; 13,2.6.11; 14,24; 15,9.18.24.28; 23,15. Apart from Jeroboam this charge is preferred only against Manasseh (21,16). The history of the religion of Israel affords the explanation. On the other hand, the Book of Kings 10 does not state that Baasha and Elah led Israel astray. To them would apply only **אשר חטאו** which is omitted in **Θ**. This shows that v. 13 is not from the pen of the Epitomist but by a later hand or hands. It may be derived from the author of v. 12. This decides the question as to the origin of v. 26^b. Further, only in these two passages in the Book of Kings are the false gods designated 15 **הבליים**. A similar addition has already occurred in 15,30^b.

The fact that v. 13 cannot be assigned to the Epitomist is evident also from the consideration that this writer gives, as a rule, the *judgment* on the attitude of the several kings toward the cult at the beginning of the paragraphs dealing with them, immediately after the notices recording the accession and the name 20 of the mother of the king in question. The text given by **Θ** bears a strong resemblance to these *judgments*. From this as well as from the fact that we do not read the *judgment* on Elah, which we should expect after v. 8, we may infer that v. 13 represents a notice of the Epitomist concerning Elah's attitude toward the cult. This statement, which was successively altered, stood at one time after 25 v. 8 and ran about as follows: **ויעש הרע בעיני יהוה וילך בהטאות ירבעם בן נבט אשר בעשא ואלה בנו החטיא את ישראל ירבעם**. The author of v. 12 altered this text, substituting **בנו** for **ירבעם**. He incorporated it in his story, but canceled it after v. 8. Whether or not he wrote the plural forms **חטאות** and **החטיאו**, we cannot tell. This stage is represented by **Θ**. Later hands are responsible for **כל** and **וחטאות**. As 30 it is impossible to restore with certainty what was written by the author of v. 12, **א** has been retained in our text, but the whole passage has been marked as representing a later addition.

- (14) **א** **וכל**, **Λ** **Θ** in some of the MSS, rightly. **Θ** has here the shorter formula as in **א** v. 27; 2,1,18; 14,15; 16,19; 21,28. The same scribal expansion (**וכל**) occurs 35 in **Θ** v. 27, q. v.

- (15) That the synchronism is omitted in **Θ** (cf. **Θ**^V and FIELD *ad loc.*) is probably 40 owing to a correction of the text as in v. 8. Cf. note on v. 29.

א **שבעת ימים**; so, too, **ΘSΘL**; **Θ**^V **ἑπτὰ ἔτη** which is a manifest error of the translator or copyist.

א **ומחנה**; so, too, **ΘS**. **Θ** **καὶ ἡ παρεμβολὴ Ἰσραὴλ** seems to have read **ישראל**. 45

- (16) **Θ** **δ λαός ἐν τῇ παρεμβολῇ** = **א** **במחנה** at the end of the verse.

א **ונם**, **Θ** **ואף**, **S** **ואף**; **Θ** simply **καὶ**, cf. note on v. 7.

א **את המלך**; so, too, **ΘSΘV**; **Θ**^L **τὸν βασιλέα Ηλα** is scribal expansion.

א **+ ישראל**, **Θ**^V **ἐν Ἰσραὴλ**, **Θ**^{LCp} **δ λαός**. **א** **כל ישראל** supplies the subject from v. 17, **Θ**^L **δ λαός** is taken from vv. 15f., while **Θ**^V **ἐν Ἰσραὴλ** is a doublet to the 50 following **על ישראל**.

א **על ישראל** is rendered by **ΘS**, but the position of the clause and the omission of the article point to scribal expansion.

16 died in the 26th year of Asa. Nor can Baasha's son Elah have been killed in the 27th year of Asa if he reigned two years, having succeeded his father in the 26th year of Asa. Finally the accession of Omri cannot have taken place in the 31st year of Asa, if Zimri reigned but 7 days. The text, however, must not be altered. The regnal years do not seem to have been counted in full in vv. 8. 5 10.15, and this is probably intentional. The 31st year of Asa may be due to the period of anarchy and civil war following the death of Zimri being counted as four years.

- (9) ^אעברו ^אVL, but it is not probable that it represents a subsequent addition in ^א. ^אארצה; so, too, ^א; ^אאֶל־, as though the text read אֶרֶצָה or אֶרֶץ; ^אΩα, ^אΑα. 10 As the name אֶרֶצָה, which is very much alike אֶרֶצָה, occurs twice in this verse, we cannot attach much importance to the transmission of the name אֶרֶצָה. However, the majority of the ancient Israelitish proper names are so obscure that we had better refrain from any alteration of the text in this case.

^אאשר על הבית בִּתְרֵצָה ^א. אשר על הבית בִּתְרֵצָה cannot be connected with the preceding הבית, 15 since it is added without a relative pronoun. It must therefore state where Zimri lived as long as he was הבית; but this is a matter of course. It is probably due to vertical dittography (see above, p. 86, l. 30) and had better be canceled. GRÄTZ bunglingly deletes the first בִּתְרֵצָה which is indispensable and supported by the contrast with v. 15. Cf. also note on v. 29. 20

- (10) The date is here omitted in ^א also. Since a date is not to be expected, ^א probably represents an older form of the text than ^א. The objection must not be raised, with BENZ., that in 15,28 the synchronism is found also in ^א. The fact that we have it in the present passage only in ^א but not in ^א, and in ^א, 12,22; 14,19 f.; 15,25.30 neither in ^א nor in ^א, shows that the text has been made more precise 25 by different hands, successively, the synchronisms being subsequently inserted in the text. In connection with a statement concerning the assassination of a king a synchronism is just as inapposite as in connection with the notices recording the peaceful death of a king, in which cases we never find in *Kings* a synchronistic statement. The natural place for the synchronisms is after the statements 30 recording the accession of a king.

- (11) ^אבְּמַלְכוּתוֹ כְּשֶׁבַח עַל כִּסְאוֹ ^א; so, too, ^א; but ^א smooths the text, reading: — ^אבְּמַלְכוּתוֹ כְּשֶׁבַח עַל כִּסְאוֹ ^א. ^א ἐν τῷ βασιλεῦσαι αὐτὸν ἐν τῷ καθίσαι αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ. But we should probably read כְּמַלְכוֹ; for כְּמַלְכוֹ is found in *Kings* 35 only in connection with notices giving the age of a king at his accession. In view of the style of the *Epitome*, which is otherwise so concise, this double statement is very strange. One of them, it may be supposed, is a subsequent addition; but which, it is difficult to say. It is just as possible that כְּמַלְכוֹ has been specified (cf. 17,18) as that כְּשֶׁבַח עַל כִּסְאוֹ has been expanded by prefixing כְּמַלְכוֹ. As the statements of the Book are frequently cast in the same mold, the latter 40 explanation is less probable.

^א v. 11^a from לוֹ הַשְּׂאִיר ^א onward, v. 11^b, and v. 12^a ^א. They may have been omitted through *homoteleuton* (בְּעֶשָׂה); but this would not prove their genuineness, since וְנִאֲלִי וְרָעָהוּ (v. 11^b) connects directly with בְּעֶשָׂה v. 11^a, which shows that the clause between them, לוֹ הַשְּׂאִיר ^א מִשְׁתֵּן בְּקִיר ^א, is a later interpolation. 45 Besides, the expression here employed is foreign to the usage of the *Epitome* and occurs only in additions from a prophetic source (14,10; 21,21; 2,9,8). This settles GRÄTZ's conjecture וְנִאֲלִי for לוֹ הַשְּׂאִיר ^א. But לוֹ הַשְּׂאִיר וְרָעָהוּ ^א also must be regarded as an addition. [For מִשְׁתֵּן בְּקִיר ^א see p. 166, l. 31. — P. H.]

- (12) V. 12 is likewise a later addition, and stands on the same level as vv. 1-4. 50 V. 7 must, however, be regarded as older than the two other interpolations before it, which have just been discussed. In the *Epitome* ^א בְּעֶשָׂה ^א אֵת כָּל בֵּית ^א in v. 11^a was immediately followed by v. 13; cf. 15,29.

- 16 (2) **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**; **𐤃**VL ἐν τοῖς ματαίοις αὐτῶν is a correction of **𐤀** from vv. 13, 26. We must not, with KLOST., OORT, emend **𐤀** following **𐤃**. The references to the images of the bullocks (the *golden calves*) at Dan and Beth-el did not seem to the translator to be plain enough. For the same reason **𐤏** renders **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**, following v. 7. Instead of the plural **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** of **𐤀** we should probably point the form as singular, but the plural punctuation is no doubt based on old tradition: **𐤃** has **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**. 5
- (3) The Hif. **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** of **𐤀** = *sweeping away* is found only in this passage. The Piel **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** 14, 10; 21, 21 shows that **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** was intended. **𐤃** ἐξείρῃω read **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**; in order to get a suitable sense **𐤃** supplies **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** after **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**. 10
- (4) **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**; **𐤃** in both cases (**𐤃** only the first time) supplies the suffix: **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**; cf. 14, 11.
- (5) **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**; **𐤃**VL καὶ πάντα ἃ, **𐤃**VL καὶ πάντα ὅσα, **𐤏** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** expand the text. **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**; so, too, **𐤃**. **𐤏** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** is scribal expansion.
- (6) After **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** **𐤃** + ἐν τῷ εἰκοστῷ ἔτει βασιλέως Ἀσα, **𐤃**VL ἐν ἔτει εἰκοστῷ τοῦ 15 Ἀσα βασιλέως Ιουδα. On the other hand, this synchronism is wanting in v. 8 where, according to the plan of the Book of Kings, it would be in its proper place. This shows that v. 7 is a later addition to the text. **𐤃** placed this verse after the synchronism, while **𐤀** has it before the synchronism. It is not probable, however, that it stood originally in the margin; in **𐤃**VL we find after v. 7 a trace 20 of the synchronism (which **𐤃** has before v. 7, **𐤀** after v. 7), viz. ἐν τῷ Ἀσα Ιουδα. The transposition in **𐤃**, therefore, may be secondary.

The number 20 does not tally with the calculation of **𐤃** in the preceding passages, which would yield, not 20 but 28. Many minuscules read indeed **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**, but this may be a subsequent correction, as **𐤃**VL has in 25 v. 15 the number 22 which accords with the number 20 in the present passage; cf. note on v. 15.

- (7) **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**, **𐤃** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**, **𐤏** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**, but **𐤃** simply **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**. V. 16, where **𐤃** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** again = **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**, shows that **𐤃** had no different text. V. 7, it may be supposed, stood in the text before vv. 1-4 were added; it is 30 from the pen of an interpolator who meant to confine himself to some allusions regarding Asa's rejection through an oracle of JHVH. A later writer subsequently added this oracle in vv. 1-4, making use of **𐤏**, 14, 7-11. KLOST.'s conjecture, adopted by KAMPH. and BENZ., that the present passage contained originally an oracle committing the extirpation of the House of Jeroboam to Baasha, has 35 no textual support.

Cancel **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** in accordance with **𐤃**. It is scribal expansion. **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** is no good Hebrew. If the passage were not by a very late hand, we might suppose that **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** was a doublet to **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** and read **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** for **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**. **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** . . . . . **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** can be rendered by *both . . . and also*; but it is preferable to 40 cancel the **𐤀** of the first **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**; it is dittographed from the suffix of the preceding **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**. **𐤏** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**, rightly, **𐤃** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**. **𐤃** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** render **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**.

𐤀 **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕**; **𐤃** ἐν τοῖς ἔργοις presupposes no different text; cf. **𐤃** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** Mic. 3, 10. V. 7^b is possibly a later addition, and the whole is written in barbarous Hebrew. It gives an account of the oracle in vv. 1-4; the clause **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** 45 **𐤀** **𐤁𐤏𐤕𐤁𐤏𐤕** is to be interpreted in accordance with v. 3^b.

- (8) As stated above, l. 15, **𐤃** has the synchronism after verse 6 and gives the 50 20th or 28th year of Asá instead of the 26th of **𐤀**. This number 26 does not accord with the statements in 15, 33; 16, 10. 15. 23. If Baasha, who ascended the throne in the third year of Asa, reigned 24 years he cannot very well have

- 15 אבתיו. The second, not the first עם אבתיו is to be canceled as scribal expansion. Similarly 14,31; 22,51; 2,8,24; 15,7; 38, 16,20.

- (25) $\mathcal{L}$ Nαδαβ after $\mathcal{M}$ וימלך is scribal expansion. 5
- (26) $\mathcal{M}$ ובחזקתו, but $\mathcal{G}$ καὶ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις αὐτοῦ, $\mathcal{S}$ ܡܠܟܐ , wrongly; cf. note on v. 3.
- (27) $\mathcal{M}$ לבית יששכר, but $\mathcal{G}$ ἐπὶ τὸν οἶκον Βελααν· ὁ υἱὸς Αχεια, $\mathcal{L}$ ἐπὶ τὸν οἶκον Βεδδαμα τοῦ Ισσαχαρ. $\mathcal{CS}$ render $\mathcal{M}$. The text may have been artificially ad- 10
justed. This is the only passage where בית יששכר occurs.
 $\mathcal{M}$ ויזכרו; but $\mathcal{L}$ καὶ ἐχαράκωσεν, $\mathcal{G}^{246}$ καὶ ἐπεχαράκωσεν, a misunderstanding
due to the preceding καὶ περιεκάθισεν. $\mathcal{G}$ καὶ ἐχάραξεν may be miswriting
either for καὶ ἐχαράκωσεν or for καὶ ἐπάταξεν which is read by $\mathcal{G}^{Cp1Axi}$ and
many other MSS. $\mathcal{G}^{82}$ καὶ ἐκάκωσεν is a subsequent correction; $\mathcal{S}$ ܡܠܟܐ , $\mathcal{L}$ 15
ומחה.
 $\mathcal{M}$ בעשה after ויזכרו is to be canceled according to $\mathcal{GS}$. The addition of the sub-
ject of the verb is unnecessary scribal expansion.
 $\mathcal{M}$ בנבחרו; so, too, $\mathcal{GT}$; $\mathcal{S}$ ܡܠܟܐ is a scribal error. $\mathcal{S}$ reads ܡܠܟܐ also for $\mathcal{MGT}$ 20
נבחרו at the end of this verse.
- (28) $\mathcal{M}$ מלך יהודה; so, too, $\mathcal{GLCS}$; but $\mathcal{GV}$ τοῦ Ασα υἱοῦ Αβίου. $\mathcal{M}$ מלך יהודה can hardly
have been wanting in the original text; after it had dropped out in $\mathcal{G}$, υἱοῦ
Αβίου was probably supplied.
For $\mathcal{M}$ בשנת שלש לאסא cf. note on 16,10. We have left this synchronism in the
text as it is found also in $\mathcal{G}$. 25
- $\mathcal{M}$ תחתיו; so, too, $\mathcal{CS}$; $\mathcal{G}$, wrongly. After it had dropped out in $\mathcal{GL}$ the gap
was filled up by the addition of Βασσα ἐπὶ τὸν Ισραηλ.
- (29) $\mathcal{M}$ כל ל° , $\mathcal{G}$, is scribal expansion.
 $\mathcal{M}$ לא; so, too, $\mathcal{L}$, but $\mathcal{G}$ καὶ οὐχ and $\mathcal{S}$ ܡܠܟܐ . We must not alter $\mathcal{M}$; $\mathcal{GS}$ smooth 30
the text.
- (30) $\mathcal{M}$ חטאות ($\mathcal{G}$ also plural ἀμαρτιῶν and $\mathcal{S}$ ܡܠܟܐ) is to be read חטאת, cf.
note on v. 3.
 $\mathcal{M}$ אשר חטא $\mathcal{G}$, rightly; the words are not in keeping with the formula of the
author; cf. v. 26; 16,36; 22,53; 2,3,3; 10,29.31; 13,2.6.11; 14,24; 15,9.18.28;
21,16; 22,15. They were added here as in the similar passage 16,12, and are 35
based on 14,16.
The whole of v. 30^b is a marginal gloss and to be canceled.
There is no reason for canceling $\mathcal{M}$ אשר הנעים (so KLOST., KAMPH., KITTEL); it
is quite appropriate in this phrase, cf. 16,13; 21,22; nor would the omission of
this clause remove the redundancy of the verse. 40
- (32) V. 32 is rightly omitted in $\mathcal{G}$; the notice already occurred in v. 16.

- (33) $\mathcal{M}$ בשנת; so, too, $\mathcal{L}$; but $\mathcal{G}$ καὶ ἐν τῷ ἔτει and $\mathcal{S}$ ܡܠܟܐ ; cf. note on v. 1. 45
 $\mathcal{M}$ כל is to be canceled as scribal expansion according to $\mathcal{GVL}$. Cf. 16,8.23.29;
22,52; 2,3,1; 13,1; 15,8.17.23.27; 17,1.
- (34) After $\mathcal{M}$ ירבעם $\mathcal{S}$ ܡܠܟܐ בן נבט+. It is by no means certain that this *plus* is due to
scribal expansion; cf. note on 16,19.
 $\mathcal{M}$ ובחזקתו, but $\mathcal{GS}$ read the plural; cf. note on v. 3. 50
- 16 (1) $\mathcal{M}$ אל יהוא, $\mathcal{G}$ ἐν χειρὶ Εἰου harmonizing the phrase with v. 7. The same variations
are met with in 21,27; 2,10,17; Jer. 46,13; Hagg. 2,10.20 (cf. BÄR *ad loc.*).

15

There is no reason to doubt the correctness of **א** וַיִּסְרֶה; cf. GES-KAUTZSCH, § 111, h; the perfect הִסִּיר 2 Chr. 15, 16 and **ט** καὶ τὴν Ἀνα τὴν μητέρα αὐτοῦ μετέδωκεν do not justify an emendation.

א וישרף; so, too, **ט**; **ט** καὶ ἐνέπηκεν (ἐν) πυρί, 2 Chr. וַיִּרְק וישרף show scribal expansion.

5

- (14) **א** 2 Chr. 15, 17, with scribal expansion, + מִיִּשְׂרָאֵל.

א 15, 14; 22, 44; **ב**, 12, 4; 14, 4; 15, 4. 35 is always rendered by **ט** as though the text read the causative הִסִּיר. **ט** translates throughout; **א**, and the original rendering of **ט** is in all the passages οὐκ ἐξῆγεν, so **ט** here as well as in 22, 24; **ב**, 12, 4; 14, 4; 15, 4. 35; also **ט** here as well as in 16, 31; 10 **ב**, 15, 35. The plural **ט** αὐτοὺς ἐξῆραν 16, 28^b is a clerical error, while **ט** μετέδωκεν **ב**, 12, 4 represents a correction from **א**; so, too, **ט** ἀπέστειλεν **ב**, 14, 4; 15, 4. Only **ט** (במתא לא עטרא) renders **א** throughout. For הִסִּיר we cannot point to **ב**, 18, 4. 22; 23, 19, as these passages are by another hand; we may however refer to 3, 3 מִכְסֵּי וּמִכְסֵּי. But as we find **ט** throughout in **א** we had better retain it. If it be not original it must have been substituted in one of the redactional adjustments which have produced our present **א**.

א יְהוָה, attested by **ט** **ט**, **א** 2 Chr. 15, 17 wrongly.

- (15) The Q^rê קָרָשׁוּ בֵּית יְהוָה is meaningless. Read קָרָשׁוּ with the K^cthib, **ט** **ט**, and 2 Chr. 15, 18. In **ט** the text is not in order owing to the repetition of **א** וַיִּבֶּא. **א** בֵּית יְהוָה is preferable to בֵּית הָאֱלֹהִים 2 Chr. 15, 18.

- (16) With regard to the pronunciation of the name בעשא tradition varies: the majority of the codd. and edd. read בעשא, but edd. Sonc. 1488, Bomberg. 1521, BÄR have בעשא. If the name be a compound of בעל and שׂי, בעשא would seem to be more correct. The punctuation בעשא conceals the etymology, just as in עמשא, and this may be intentional. [It might be well to add that שׂי is probably an older form of שׂה; see Crit. Notes on Isaiah, p. 204, l. 6 and p. 60 of the paper cited above, p. 80, n. * For שׂ cf. my remarks in ZDMG 34, 763. — P. H.]

- (18) **א** כל before הכסף, **ט**, is probably to be regarded as scribal expansion.

On the other hand it is very doubtful whether **ט** τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον τὸ εὐρεθὲν ἐν τοῖς θησαυροῖς τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως is to be preferred to **א**. **ט** τὸ εὐρεθὲν can just as well have been due to the wish to bring this passage into conformity with **ב**, 12, 11. 19; 14, 14; 16, 8; 18, 15, as the mention of the two treasures in **א**. The fact that the employment of the Temple-treasures for patriotic purposes is in complete harmony with the spirit of the religion of 35 ancient Israel (cf. **ב**, 12, 19; 16, 8; 18, 15) speaks in favor of **א**. It is possible, however, that the preceding **א** בֵּית יְהוָה בְּאוֹצְרוֹת is scribal expansion for בֵּית יְהוָה, following ed. Brix. BÄR, following the Masorah, וּבְאוֹצְרוֹת; so, too, **ט**, but **ט** אוֹצְרֵי יְהוָה. The *nota accusativi* represents the original reading, וּבְאוֹצְרוֹת smooths the text.

40

א מלך as in 16, 18^b; **ב**, 11, 20; 15, 25. The Q^rê recognizes this expression only in 16, 18^b; in the three other passages בֵּית מֶלֶךְ is replaced in the Q^rê by בֵּית הַמֶּלֶךְ which is the usual form in *Kings*.

א וישלחם **ט** αὐτούς is Hexaplaric (cf. FIELD *ad loc.*). The author very probably regarded the gold and silver, and not עֲבָדָיו, as the object of the verb. But 45 then **א** הַמֶּלֶךְ would have to be regarded as scribal expansion.

א בן הָרֹדֶר בן מִכְרָם בן הָזִיין; so, too, **ט**, **ב**, however being substituted for **בן**. **ט** πρὸς υἱὸν Ἀδερ υἱὸν Ταβερεμα υἱὸν Ἀζειν, **ט** πρὸς υἱὸν Ἀδερ υἱὸν Ταβερεμα υἱὸν Ἀζαηλ. From the form of the name of this King in the Assyrian historical texts we may suppose that he was called *Bir-idri* or *Rammân-idri* [or rather 50 *Adad-idri*; cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 59, l. 43; p. 65, l. 3. For *Hadad* see DELITZSCH, *Assyr. Lesestücke*⁴ (Leipzig, 1900) p. 29, l. 10 and p. 192; WINCKLER, *Gesch. Isr.* 2, 77. 78; cf. CHEYNE-BLACK's EB 531 f. — P. H.] **ט** seems to have

- 15 (6) V. 6 [^] **Ⲅ**, rightly. We have already read it in 14,30 in almost the same words; there it is in its proper place, but not here, in the section treating of Abijam.
- (8) After **Ⲅ** **ⲁⲃⲓⲙⲓ** **Ⲅ** + **ⲉⲛ** **ⲧⲫ** **ⲉⲓⲕⲟⲟⲥⲧⲫ** **ⲕⲁⲓ** **ⲧⲉⲧⲣⲧⲫ** **ⲉⲧⲁⲓ** **ⲧⲟⲩ** **ⲓⲉⲣⲟⲃⲟⲁⲙ**. This is taken up from v. 9 and is entirely superfluous.
- Ⲅ** **ⲓⲕⲑⲣⲟ** **ⲁⲧⲓ** **ⲙⲉⲧⲁ** **ⲧⲱⲛ** **ⲡⲁⲧⲉⲣⲱⲛ** **ⲁⲩⲧⲟⲩ**, free translation and scribal expansion; cf. 2 Chr. 13,23.
- Ⲅ** **ⲃⲛⲟ**; so, too, **ⲄⲤⲤ** and 2 Chr. 13,23. But if it is right that **ⲙⲉⲕⲉ** **ⲃⲧ** **ⲁⲃⲓⲙⲓ** was the mother of both Abijam (v. 2) and Asa (v. 10), and **ⲛⲃⲓⲣⲁ** under Asa (v. 13), **Ⲅ** **ⲃⲛⲟ** cannot be correct. We must substitute, with WELLHAUSEN, *Prolegomena*⁵, p. 209, **ⲁⲃⲓ**. The short reign of Abijam is in perfect accord with this emendation.

- (9) **Ⲅ** **ⲱⲃⲣⲏⲧ** **Ⲅ** **ⲕⲁⲓ**; cf. note on v. 1. 15
- Ⲅ** **ⲉⲥⲱⲣⲓⲙ**, but **Ⲅ** **ⲧⲫ** **ⲧⲉⲧⲣⲧⲫ** **ⲕⲁⲓ** **ⲉⲓⲕⲟⲟⲥⲧⲫ** owing to **ⲱⲥ** v. 2 having been changed to **ⲉⲥ**.
- As to v. 9^b the manuscripts vary. Alongside of **ⲙⲓⲕ** **ⲁⲙⲁ** **ⲉⲓ** **ⲓⲃⲟⲣⲁ** we find **ⲙⲓⲕ** **ⲁⲙⲁ** **ⲓⲃⲟⲣⲁ**. The first reading is given in edd. Sonc. 1486.88, Bomberg. 1517.25, and is expressed by **ⲄⲤ** (see, however, BÄR *ad loc.*). The second is found in 20 edd. Neapol., Brix., Compl., BÄR, GINSBURG, and is expressed by **ⲤⲤ**. It is impossible to decide with certainty what the original text was in this case.
- We find in the synchronisms of *Kings* the following formulæ: — (a) **ⲙⲓⲕ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ**. This is used of Judean kings in 8,15,1; 9,29; of an Israelitish king in 8,16,23.
- (b) **ⲙⲓⲕ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ**. This is used only of one Judean king, in 8,22,41, but of 25 all Israelitish rulers, cf. 8,15,25.33; 16,8.29; 22,52; 2,3,1; 13,1.10; 15,8.17.23.27; 17,1, the only exceptions being 2,14,23, which has in **Ⲅ** formula c, and 8,16,23 with formula a (cf. above, l. 23). **Ⲅⲱ**, however, has in 2,14,23 formula b.
- (c) With the exception of four passages (8,15,1.9; 22,41; 2,9,29) the formula **ⲙⲓⲕ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** is used of the Judean kings; cf. 8,16.25; 14,1; 15,1 (but 30 **ⲄⲤ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ**).32; 16,1; 18,1. The only passage where this formula is used of an Israelitish king is 2,14,23; but in this passage we must probably restore formula b, following **Ⲅⲱ**. Seeing that the formula **ⲙⲓⲕ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** (cf. above, l. 19) is not found anywhere else, we must suppose that an original **ⲉⲓ** was corrected in our passage (under the influence of the formula which is used throughout from 35 2,8,16 on for the Judean kings) rather than that an original **ⲙⲓⲕ** was corrected in accordance with v. 1. As **ⲄⲤ** has in 2,15,1 **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ**, not to mention other reasons, it may be suspected that the formula is due to a subsequent correction; cf. the note on 2,8,16.
- (10) **Ⲅ** **ⲙⲉⲕⲉ**, but **Ⲅ** **ⲁⲩⲁ** as in v. 13. This is, it may be supposed, a late correction, 40 since **ⲤⲤ** has **ⲙⲉⲕⲉ**; cf. the marginal note in LAGARDE's *Bibl. Syr.* (Gott., 1892) p. 210 **ⲙⲉⲕⲉ** **ⲁⲩⲁ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** and FIELD *ad loc.*
- (12) **Ⲅ** **ⲙⲉⲕⲉ**; so, too, in 2,23,7; elsewhere we find the collective singular **ⲙⲉⲕⲉ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** (8,14,27; 22,47) which GRÄTZ restores here, the plural ending being considered by him as dittogram of the initial **ⲙ** in the following **ⲙⲉⲕⲉ**. This may be right. 45
- [For **ⲙⲉⲕⲉ** cf. the Assy. feminine form *gadištu* = ἡ ἱερόδουλος, syn. *xarimtu* (cf. *xarme-ki* KB 6, 168, 44 and **ⲙⲉⲕⲉ** Eccl. 7,26, also **ⲙⲉⲕⲉ** as epithet of a **ⲉⲧⲁⲓⲣⲁ**). As Assy. *x* = **ⲉ** (cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 59, l. 35) *xarimtu* cannot be combined with the **ⲙⲉⲕⲉ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ** **ⲉⲓ**, which corresponds to **ⲙⲉⲕⲉ**. The meaning of the Assy. stem **ⲙⲉⲕⲉ** is *to be pure* (cf. Crit. Notes on Numbers, p. 44, l. 34). 50 The Sumerian equivalent (or ideogram) of *gadištu* is NU-GIG, i. e. *lā marištu* 'not unclean'; cf. DELITZSCH, HW 428^a. 581^b. 290^b; *Hiob*, p. 137. — P. H.]
- (13) **Ⲅ** **ⲁⲩⲁ**; 2 Chr. 15,16 **ⲁⲩⲁ** **ⲙⲉⲕⲉ**, a good illustration of scribal expansion of the text.

- 14 Σ. be indeed Hexaplaric (*cf.* FIELD *ad loc.*) it must have dropped out by mistake at some time either in ℣ or in the Hebrew text from which ℣ was translated, the omission being due to the insertion of 2 S 8,7.
At the end of this verse the *editio Sixtina* and its reprints read after the clause ὅσα ἐποίησε Σαλωμων the gloss, taken from the lower margin of ℣, καὶ ἀπή- 5
νεγκεν αὐτὰ εἰς Αἴγυπτον. This must not be admitted into the text, especially as this additional statement is a matter of course.
- (27) ℣ על יד והפקיר, ℣ καὶ ἐπέθεντο ἐπ' αὐτόν, the translator probably misreading ℣: והפקירו עליהם. We must point והפקיר (GES.-KAUTZSCH, § 113,2; *cf.* above, p. 132, l. 2 and below, notes on 20,21; 22,30.
- (28) ℣ וישאום, but ℣ καὶ ἦγον. The following והשיבום shows that ℣ is right. 2 Chr. 12,11 smooths the text.
GRÄTZ supplies ומדי צאתו after ℣ הרצים 1°, but this is unnecessary. Still less acceptable is his omission of ℣ הרצים 2°.
- (31) The second עם אחתי in ℣ (℣ and 2 Chr. 12,16) is to be canceled as scribal 15
expansion. The reasons are given in the note on 15,24.
℣ ושם אמו נעמה העפנית (℣ and 2 Chr. 12,16) is a superfluous repetition from v. 21, where according to the plan of the Book it is in its proper place.
℣ אָבִיָּה; so, too, ℣; but ℣ Αβίου, ℣ Αβια, ℣ אבא = אָבִיָּה; as the Chronicler reads. How *Kings* got the form אָבִיָּה is obscure. As there is no reason why אָבִיָּה should 20
have been altered to אָבִיָּה it is not safe to correct ℣ אבים.
-
- 15 (1) ℣ ובשנת (so, too, ℣SV), but ℣L and 2 Chr. 13,1 without prefixed conjunction. 25
With the exception of the four passages 8,15,1.9; 8,16; 9,29 the chronological formula always begins with בשנת without ו. Since ℣ in v. 9 and ב,8,16 omits καί, and the ו can easily have crept into the text, it is advisable to cancel it in these four passages.
℣ לפלך but ℣ βασιλεύοντος *cf.* note on 14,25. 30
℣ adds to ℣ υἱὸς Ποροαμ which is scribal expansion. 2 Chr. 13,1 and the usage of *Kings* elsewhere show that ℣ here represents the original reading.
- (2) ℣ שלש שנים; so, too, ℣S and 2 Chr. 13,2; but ℣ ΕΞ ἔτη which explains the difference in the synchronism v. 9. There is no reason for departing from the numbers 35
given in ℣.
℣ בירושלם; so, too, ℣SL and 2 Chr. 13,2. Its omission in ℣ is probably due to an oversight. It is the usage of *Kings* to name the residence of the kings.
℣ מעכה בת אבישלום; so, too, ℣S, but 2 Chr. 13,2 מִיכָהוּ בַת אֹרִיאֵל. The passages 2 Chr. 15,16; 11,20 show that the Chronicler also knew Maachah as the mother of Asa; consequently ℣ מִיכָהוּ בַת אֹרִיאֵל must be a subsequent correction. 40
- (3) ℣ כל is rightly omitted in ℣L.
Instead of the plural הצאות of ℣ read the singular in accordance with v. 26; 16,19, and *cf.* note on ב,13,11.
℣ דור ℣V, wrongly.
- (4) ℣ אלהיו ℣VL, probably rightly. It is repeated from v. 3. 45
℣ בירושלם is scribal expansion, correct in point of fact, but unnecessary as being self-evident; it is not represented in ℣.
Instead of ℣ בניו read בניו in accordance with ℣ and the context.
- (5) The last clause from רק onward is rightly omitted in ℣. ℣L ἐκτὸς ἐν ῥήματι Οὐρπίου τοῦ Χερταίου is Hexaplaric; *cf.* FIELD *ad loc.* The qualification ex- 50
pressed by it is not in accordance with the spirit of the author of the Book of Kings, as is shown by parallel passages, but is intelligible as the expression of the religious conscientiousness of an attentive reader.

- 14 father, is of no consequence, nor can we attach any importance to Sw. 12,24^a (but not LAG. 12,25ff.) reading ἐκκαίδεκα ἐτῶν for **A** ואחת שנה and καὶ δώδεκα ἔτη for **A** ושבע עשרה שנה.
- (22) VV. 22-24 are considerably 'worked over' in **A**. **CS** render **A**. Nor is **G** intact, nevertheless it contains some traces of the original text which are obliterated in **A**, thus enabling us to elucidate the genesis of the received text. 5
- In v. 22 **G** has καὶ ἐποίησεν Ροβοᾶμ for **A** ויעש יהודה. In both cases we have the supplemental addition of a subject which was originally not named. The very fact that the subjects given in **G** and in **A** are different shows quite plainly that they constitute secondary additions. Moreover, 2 Chr. 12,19 has only ויעש הרע. The subject supplied in **G** is right, while יהודה added in **A** is wrong. 10
- According to the plan of the paragraphs of the Books of Kings, which is strictly observed, nothing can have stood here but the *judgment* on Rehoboam with reference to his attitude toward the cult; cf. 15,3.11.26.34; 16,25.30; 22,43.53; 2,3,2; 8,18.27; 12,3; 13,2.11; 14,3.24; 15,3.18.24.28.34; 16,2f.; 17,2; 18,3; 21,2.20; 22,2; 23,32.37; 24,9.19 — these are all the passages in *Kings* that have any bearing on this point. If this be right, the forms ויקנאו and אבותם in **A** v. 22 must be wrong, as the passage refers to Rehoboam. **G** παρεζήλωσεν = ויקנא and **GL** οἱ πατέρες αὐτοῦ = אבותי have preserved the original reading.
- In **A** we find several radical alterations to get over the objectionable אבותי. 20 In adding his regular formula for the *judgments* on the several kings the Epitome overlooked the fact that Rehoboam's ancestors included David. It is significant that **G** οἱ πατέρες αὐτοῦ is altered in **GV** to οἱ πατέρες αὐτῶν. Like v. 22 v. 24 deals with the acts of Rehoboam. **GL** has preserved here a trace of the original text, reading the singular καὶ ἐποίησεν instead of **A** עשו, while **GV**, 25 influenced by v. 23, reads the plural καὶ ἐποίησαν. But if vv. 22 and 24 deal with Jeroboam, v. 23 must be a marginal gloss which has crept into the text. This is confirmed by a comparison of the passages cited above, l. 14.
- The counterview that the text of **G** was derived from **A** seems inconceivable in this case. Only in καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀρματίαις αὐτῶν (v. 22) for **A** בחמאתם 30 does **GL** exhibit a trace of scribal expansion.
- (23) **A** נם המה **G**, rightly; it was inserted to prevent **A** אבותם (v. 22) being taken as subject of ויבינו.
- (24) **A** התועבת הגוים cannot be joined together. We must not only cancel, with BENZ., the article in **A** התועבת but also the preceding כל, thus reading, as in 2,21,2, 35 ויעש כתועבת הגוים.
- (25) **A** לפלך; so, too, **CS**. **A** has this pointing throughout in all the subsequent passages, but **G** βασιλευόντος as in 8,15,1 = **A** לפלך 8,6,1 (cf. above, p. 136, l. 3). Either vocalization of the consonantal text is possible. In 2,12,7; 18,9.13; 22,3; 23,23; 25,2.8 **G** also read לפלך. Cf., however, 18,9 **GL**. 40
- A** K^εthib שושק, Q^εré קישק; see, however, above, p. 126, l. 42.
- (26) **A** את אצרות בית יהוה **G** expands: πάντας τοὺς θησαυροὺς οἴκου Κυρίου. **A** ו (**G** and 2 Chr. 12,9) before את הכל לקח, at least, must be canceled, unless the whole clause be regarded as scribal expansion. V. 26 in **G** is in disorder owing to the insertion, before **A** את הכל לקח, of 2 S 8,7 in the form καὶ τὰ 45 δόρατα τὰ χρυσὰ ἃ ἔλαβεν Δαυεὶδ ἐκ χειρὸς τῶν παίδων Ἀδρααζαρ βασιλέως Σουβα καὶ εἰσῆγεγεν αὐτὰ εἰς Ἱερουσαλὴμ, just as we find, on the other hand, a reference to the present passage in **G** 2 S 8,7. We must not, therefore, insert, with THENIUS and OORT, אשר לקח דוד מיד עבדי הדרעור מלך צובה. ויבא ירושלימה. Under these circumstances the departures from **A** 26^b in **G** are 50 of no consequence.
- A** עשה שלמה (so, too, **SC**), **GL** ἃ ἐποίησεν Σολομῶν, **GA** ὅσα ἐποίησεν Σ.; **GV**, but the clause ὅσα ἐποίησε Σ. appears there in the lower margin. If ὅσα ἐποίησε

- 14 6, 19; 11, 11; 32, 42; for 'ב' על 'א cf. 8, 9, 9; 2, 21, 12; 22, 20; Jer. 19, 13; 44, 2; 49, 8. 37; Ez. 14, 22, &c. [For אַל מִשְׁחֵן בְּקִיר עֲצִיר וְעֹזֵב see note on 21, 21.]
- (11) אַל וְהָמָה אֵל וְיִמּוֹת אֵל (= א) τὸν τεθνηκότα; but אַל τὸν τεθνηκότα αὐτοῦ, S 16, 4 לוֹ הָמָה לוֹ אַל 16, 4. We must not insert לו; cf. note on 21, 24.
- (12) Instead of the impossible form בְּבָאָה of אַל emend: בבוא, and רַנְלֵךְ instead of אַל 5 רַנְלֵךְ, following אַל πῶδα σου which might however be *haplography* for πῶδας σου (so א). Nor would כִּי בָאָה be impossible; cf. above, p. 125, l. 2. Sw. 12, 24¹ (LAG. 13, 10), where the dramatic account is weakened by the insertion of εἰς Σαρεπα — as though Jeroboam's wife could have returned anywhere else; [cf. Sw. 12, 24^{k.n.}; contrast אַל v. 17. — P. H.] — and καὶ τὰ κοράσια σου ἐξελεύσονται 10 σοὶ εἰς συνάντησιν καὶ ἐροῦσίν σοι, has merely εἰσελεύσεως σου which cannot prove anything under the circumstances.
- (13) אַל before יהוה is beyond explanation. The passage is probably corrupt. Klost.'s emendation אַח does not help anything; the דבר טוב is not found with JHVH but by JHVH. Sֵעֵ קָרָם render as though the text read לפני, but the text 15 from which they translated probably did not differ from אַל. [We must read אַח; cf. above, p. 134, l. 27 and Neh. 2, 5 &c. אַח; see Ges.-BUHL³, 39^a, δ; 293^a, b. The phrase על טוב is stronger than טוב בעיני or לפני טוב; the latter two mean only *acceptable* (ἀποδεκτός, *acceptatus, acceptus*), but על טוב = *pleasing, gratifying* (εὐδρεστός, *gratus et jucundus*); cf. Crit. Notes on Numbers, 20 p. 56, l. 26. In Assyrian, על טוב is the regular construction (see DELITZSCH's HW 300^a); cf. e. g. in the inscription of Tiglath-Pileser I (about 1110 B. C.): ša nadān zibešu (ובח) elī ilāni rabūti iḫibu 'whose sacrificial gifts were pleasing to the great gods' (KB 1, 41, l. 53). — P. H.]
- (14) The end of this verse, אַל וְהָיָה נָם עֵתָה אַל, looks like a marginal gloss and is 25 unintelligible. We would expect after אַל the name of the Israelite king who should destroy the House of Jeroboam. [אַל וְהָיָה נָם עֵתָה אַל may be an ancient gloss like אַל יבֹא אֱלֹהֵינוּ וְאֵל יִהְיֶה אַל in ψ 50, 3 (cf. Crit. Notes on the Psalms, p. 85, l. 29; DUHM, *Psalmen*, p. 141, below). The clause may be interpreted to mean *This is the time* (for the fulfilment of that prophecy) ! *What then* (will happen) 30 *now?* — P. H.]
- (15) אַל כֹּאשֶׁר יִנּוֹר אַל וְהָבָה . . . . . might perhaps be explained as an ellipsis. GRÄTZ's conjecture אַל וְהָבָה for אַל וְהָבָה is not supported by usage. Nor is it impossible that something dropped out after אַל וְהָבָה אַל, or the poetic comparison כֹּאשֶׁר יִנּוֹר אַל may be a subsequent insertion. It is therefore better not to depart from the 35 received text.
- The fact v. 16 gives the reason of JHVH's wrath against Israel, proves that v. 15^b (which is, besides, bad in style) does not belong to the original text.
- (16) אַל הָמָה. Although it is not impossible that the author may have used the plural, it is more advisable, here also, to read the singular in accordance with the 40 *Epitome* (see Driver's *Introduction*⁶, p. 188, l. 14; German ed., p. 218).

- (21) so, too, S¹ but אַל corrects: ἐπὶ 'louδαν καὶ Beviaiv in deference to 45 the ideas of the later period (cf. p. 130, l. 6). In אַל this verse is read twice, as the compiler of the Jeroboam *midrash* (p. 130, l. 29) has used it for the introduction to his story, Sw. 12, 24^a (LAG. 12, 25-27). This proves again very plainly the secondary character of the Jeroboam *midrash*. According to the structure of the *Epitome* (cf. above l. 41) this verse can have formed only the intro- 50 duction to a section concerning Rehoboam; as introduction to a section concerning Jeroboam it is out of place, indeed unnatural. Under these circumstances the fact that this *midrash* knows the names of Maachah's father and grand-

- 14 (2) **א** K^ethib [= Assyr. *atti*], rejected without reason by the Q^erê אָת; cf. STADE, § 178, b. Cf. notes on 2, 4, 16, 23.
For **א** לְמַלְךְ read, with THENIUS, לְמֶלֶךְ, following **Θ**^A τοῦ βασιλεῦσαι and **س** احمد; **ע** למֹהִי מַלְכָּא.
- (3) **א** with Dagesh both of the **ק** and the **ד**, while in Josh. 9, 5.12 the Received Text points נִקְדִּים. The punctuation in our passage probably indicates that the two pronunciations are possible, either נִקְדִּים or נִקְדִּים, or perhaps that this word is not used here in the same meaning as in Josh. 9, 5.12.
- (5) For **א** על בנה אל read בנה על.
The pointing ויהי of **א** makes v. 5^b a part of the divine instruction given to Ahijah. But this involves a grammatical impossibility, and we should at least have to emend: והיה; yet, nothing would be gained by this, as there would not be any reason for informing the blind Ahijah that Jeroboam's wife had disguised herself. If we point ויהי, it forms the beginning of the account of what occurred in Ahijah's house; but in this case the apodosis would be wanting. V. 5^b runs parallel to the first clause of v. 6, and one of the two is superfluous and therefore probably an addition. The context speaks in favor of the authenticity of v. 6^a, and from it v. 5^b probably was derived. [The blind prophet could not have asked Jeroboam's wife: למה זה את מתנכרה, unless this fact had been revealed to him in advance. The apodosis is והיה מתנכרה; cf. ומת הילך at the end of v. 12. — P. H.]
- (6) **א** רגליה באה, is syntactically admissible as is shown by Gen. 3, 7 וישמעו את קול יהוה רגלה הבאה (so HAUPT). It is therefore not necessary to read רגליה הבאה, nor need we emend, with KLOST., רגליה בבאה. It is true that KLOST.'s emendation is supported by **Θ**^A (= **Α**; cf. FIELD *ad loc.*, SILBERSTEIN ZAT 13, 60) τῇν φωνήν ποδῶν αὐτῆς εἰσερχομένης αὐτῆς.
[This would seem to be gen. abs., = صوت رجليها داخلة. It would be easy to read רגליה הבאה (رجلى الداخلة) or to explain **א** רגליה באה as *haplography* of רגליה הבאה; but just as we have in Gen. 3, 8 וישמעו את קול יהוה מתהלך בגן, without the article before the participle, so באה is not coordinated to the preceding genitive but to the suffixed pronoun ה. If JHVH were mentioned in Gen. 3, 7, the narrator might have continued: וישמעו את קולו מתהלך בגן. Both רגליה and באה are circumstantial accusatives; cf. ما شئتُك قائما &c., WRIGHT-DE GOEJE 2, p. 114, B. The حال is, as a rule, indefinite: زيد راكباً احسن منه ماشياً is more usual than زيد الراكب احسن منه الماشي; cf. *op. cit.*, 2, p. 116, D and p. 119, D. The translation given in **Θ**^A (cf. above, l. 26) is correct. We must render: When Ahijah heard her footsteps, as she came in (داخلة) at the door (so AV). It is by no means necessary to say באה בפתח. If the article were prefixed to באה it would have to be taken as genitive (= הבאות, הבאות; cf. WRIGHT-DE GOEJE 2, 275, D and § 149) coordinated to רגלי, not to the suffixed pronoun ה, and this would be rather stilted and unnatural. Cf. also GES.-KAUTZSCH, § 118, p; § 145, k. — P. H.]
- There is no reason for taking exception to **א** מתנכרה. A man entrusted with a divine message knows how to find the person for whom it is intended; God Himself will bring him to His prophet. It would be unmethodical to emend, with BENZ., following Sw. 12, 24¹ where the compiler of the *midrash* makes Ahijah say to Jeroboam's wife: Ἰνα τί μοι ἐνήνοχας ἄρτους καὶ σταφυλὴν καὶ κολλύρια καὶ στάμνον μέλιτος; The compiler of the *midrash* was obliged to modify this feature of the story owing to his putting the incident in the time before Jeroboam's election to the throne of Israel and before the prophecy of Jeroboam's elevation announced by Shemaiah (cf. above, p. 130, l. 38). Before Jeroboam became king of Israel it was hardly necessary for his wife to disguise herself for such a visit.
- (10) For **א** על בית ירבעם אל read על ב' י; it is the same scribal error as in 22, 16; Jer.

- 13 (28) The indeterminate **Al** והמור is impossible in this context. **G** και ὁ (ἡ) ὄνος; but it is simpler to take the suffix of the 3^d person masc. sing. from והאריה, or to assume that the last two letters have been transposed (ומור instead of והמור).
- (29) The text of vv. 29.30^a in **Al**, as compared with that of **G**, is full of scribal expansions. Cancel (a) ויבא, which is quite superfluous after וישיבוהו; — (b) הנביא 5 להספר, which is a gloss, as is shown by its position in the sentence; — (c) ויספרו v. 30^b; — (d) וינח את נבלתו, an unnecessary expansion.
- It remains questionable whether בקברו, which is attested by **G**, is not a later addition; in connection with v. 31 it is at least unnecessary. 10
- For **Al** אל עיר הנביא הוון **G** has only εἰς τὴν πόλιν ὁ προφήτης; **Al** therefore contains scribal expansion; εἰς τὴν πόλιν points to a reading אל העיר, which, if בקברו be genuine, would be preferable as an emendation to עירי.
- (31) **Al** אהרי קברו אתו; so, too, **TS**; but **G** μετὰ τὸ κόψασθαι αὐτόν. It is more natural 15 that the prophet should give instructions regarding his own burial immediately after the funeral of the Judaic Man of God than that he should have waited until the ritual mourning for the dead was over.
- As the text stands in **Al** v. 31^b, it is quite incomprehensible why the old prophet of Beth-el should have been induced by his belief in the ultimate fulfilment of the oracle declared by the Judaic Man of God (v. 2) to express the wish to be 20 buried with the latter in the same grave. **G** at once makes it plain with its reading of v. 31^b: παρὰ τὰ ὅσα αὐτοῦ θέτε με, ἵνα σωθῶσι τὰ ὅσα μου μετὰ τῶν ὁσῶν αὐτοῦ = עצמתי את עצמתי תמלטנה עצמתי למען אחי למען תמלטנה עצמתי. And the late compiler of **B**, 23,18 found a similar statement in his text, since he writes וימלטו עצמתי את עצמות הנביא אשר בא משמרון. **G** θέτε με is certainly preferable to 25 **Al** הנחיו את עצמתי: immediately after his death they could only bury his נבלה (v. 30) not his עצמות. The omission in **Al** was caused by a copyist skipping from אתי to את. It might be well to note that **G** translates the verb here σωθῶσι and in **B**, 23,18 ἐρύσθησαν.
- (32) **Al** בל, **G**, is scribal expansion. 30
- (33) **Al** אחר; so, too, **TS**; but **G** και μετὰ, **S** **אחרי**. The asyndetic construction is more original.
- Al** מדרכו הרעה; so, too, **TS**; **G** ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ. We cannot tell which is original. In **Al** ויהי both the singular and the *Waw copulativum* are objectionable. **G** και ἐγένετο ἵνα εἰς τὰ ὅσα αὐτοῦ = ויהי כהן לקמות; but it is preferable to emend: ויהי 35 in accordance with 12,31 ויעש כהנים.
- (34) **Al** cannot be construed. Emend: הרבר in accordance with **G** τὸ ῥῆμα τοῦτο, **TS** פתנמא הרין, **S** **פלה**. [Cf., however, above, p. 61, l. 19 and **Al** **ان في ذلك لعبرة** &c., WRIGHT-DE GOEJE 2,79,C. It is difficult to explain why הרבר should have been corrupted to ברבר. — P. H.] 40
- Al** להטאת בית ירבעם; so, too, **TS**; **G** εἰς ἀμαρτίαν τῷ οἴκῳ ἱεροβοαμ, **S** **سوء**. **Al** is favored by the position of the clause, **TS** by the fact that the *sin of Jeroboam* is a technical term but not the *sin of the House of Jeroboam*. We find this latter phrase, however, in **B**, 13,6. It is therefore safer to retain **Al** in this case. 45
- 14 (1) The section 14,1-20 is omitted in **G** since vv. 1-17, freely modified, appear in the Jeroboam *midrash* (cf. above, p. 130, l. 29) Sw. 12,24^{g-n} (LAG. 13,1-13). The omission is clumsy inasmuch as it includes also vv. 18-20; nor is it consistent, since the portions of c. 12 used in the Jeroboam *midrash* have not been canceled. 50 But the clumsiness of the editor who canceled vv. 1-20 is eclipsed by the clumsiness of the compiler of the Jeroboam *midrash* who places the story of the illness of Jeroboam's son in the time before the election of the king.

- limits במקום הזה in an entirely purposeless manner. $\mathcal{S}$ smooths the text, rendering $\mathcal{M}$ ללוא אתך by ללוא אתך and transposing the אתך following $\mathcal{M}$ אשה after $\mathcal{M}$ אכל .
- (17) $\mathcal{M}$ seems strange beside צוה v. 9; $\mathcal{U}$ $\delta\tau\iota\ \sigma\upsilon\tau\omega\varsigma\ \epsilon\acute{\nu}\tau\epsilon\tau\alpha\lambda\tau\alpha\iota\ \mu\omicron\iota\ \epsilon\acute{\nu}\ \lambda\acute{o}\gamma\omega\ \kappa\acute{\upsilon}\rho\iota\omicron\varsigma$ = דבר יהוה $\text{כי כן צונו בדרך יהוה}$; cf. p. 132, l. 29. Probably דבר , (not דבר), is to be read here 5 for the same reasons that צוית was read instead of צוה אתי in v. 9. $\mathcal{S}$ ללוא אתך ללוא אתך . $\mathcal{M}$ is scribal expansion; $\mathcal{U}\mathcal{S}$ have it after לחם ($\acute{\alpha}\rho\tau\omicron\nu$). $\mathcal{U}$ repeats שם again after $\mathcal{M}$ תשוב where it is meaningless. $\mathcal{M}$ תשוב ללכת בדרך, but $\mathcal{U}$ simply $\mu\eta\ \epsilon\pi\iota\sigma\tau\acute{\rho}\epsilon\psi\epsilon\varsigma$ ($\acute{\epsilon}\kappa\epsilon\iota$; see above, l. 9) $\epsilon\acute{\nu}\ \tau\eta\ \delta\delta\omega$, 10 $\mathcal{S}$ ללוא אתך is certainly superfluous here; nor is it used in the command of God (v. 9) which is repeated in this passage. However, $\mathcal{U}\mathcal{S}$ may have been conformed to v. 9.
- (18) $\mathcal{M}$ קחש לו is a marginal note, as is shown by the absence of the conjunction ו . $\mathcal{U}$, $\kappa\alpha\iota\ \epsilon\psi\epsilon\upsilon\sigma\alpha\tau\omicron\ \alpha\upsilon\tau\omega$, $\mathcal{S}$ סמך בם harmonizes by means of $\kappa\alpha\iota$. 15
- (19) $\mathcal{M}$ וּנָשָׁב אָתּוֹ ; so, too, $\mathcal{U}\mathcal{S}$. This punctuation is more natural than the causative, $\mathcal{U}$ $\kappa\alpha\iota\ \epsilon\pi\acute{\epsilon}\sigma\tau\acute{\rho}\epsilon\psi\epsilon\nu\ \alpha\upsilon\tau\omicron\tau\omicron\ = \text{וּנָשָׁב אָתּוֹ}$ (following, mechanically, $\mathcal{M}$ הִשָּׁבֵנוּ in the preceding verse and $\mathcal{M}$ הִשָּׁבֵנוּ in vv. 20.23.26), and is confirmed by v. 22; the Man of God had refused to go back (v. 16) but after having heard the false prophecy of the prophet of Beth-el he went back with him. [Besides, we would expect 20 וּנָשָׁבֵנוּ instead of וּנָשָׁב אָתּוֹ , cf. v. 29; this story uses the *nota accusativi* (cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 51, l. 4) only in cases like אָתּוֹ קָבְרוּ , or אָתּוֹ קָבְרוּ in v. 31, in order to avoid appending two suffixes to the same verb (cf. WRIGHT-DE GOEJE³, I, § 189, a); the ם of קָבְרוּ was still felt as an agglutinated suffix. The construction with אָתּוֹ is, of course, later than the use of the verbal suffixes; contrast *e. g.* 25 Gen. I and 2.
- (20) For $\mathcal{M}$ אל שלחן read על שלחן *super mensam, super cenam*; cf. 2 S 9, 11.13; Neh. 5, 17; Dan. 11, 27; על אבוס Prov. 23, 30; Job 39, 9; Arab. جلس أو قعد على السفرة . Contrast I K 5, 7; I S 20, 29. — P. H.]
- (21) $\mathcal{M}$ לומר , $\mathcal{S}$ paraphrases, לומר . $\mathcal{M}$ פי יהוה $\mathcal{U}$ Ἐνθ' ὧν παρ' ἐπί- 30 $\text{κράντος τὸ ὄμμα Κυρίου}$ avoids the anthropomorphic יהוה , and derives מריית from מרר . The anthropomorphism is shunned also in $\mathcal{U}$ על מורא דיהוה $\mathcal{S}$ לומר and $\mathcal{U}$ are combined in $\mathcal{S}$ לומר . It is different in $\mathcal{U}$ v. 26.
- (22) $\mathcal{M}$ במקום ; $\mathcal{U}$, with scribal expansion, $\text{עַן תִּפְּטֹם תֹּוטִי}$.
- (23) $\mathcal{U}$ pedantically adds עַן תִּפְּטֹם after שְׁתוּתוֹ , as if לחם and מים were to be taken liter- 35 ally in these phrases. In the same way $\mathcal{S}$ supplies לומר . We must not insert this, with OORT, in the text. [Cf. p. 149, l. 51 and Crit. Notes on Proverbs, p. 69, l. 18. — P. H.] We might rather raise the question whether $\mathcal{M}$ $\text{וְאַחֲרֵי שְׁתוּתוֹ}$ is not scribal expansion.
- At the end of the verse $\mathcal{S}$ has the gloss לומר . 40
The gloss לומר of $\mathcal{M}$ לומר ; it is derived from vv. 20.26.
- (24) $\mathcal{M}$ וּלְךָ ; so, too, $\mathcal{U}$; but $\mathcal{U}$ $\epsilon\pi\acute{\epsilon}\sigma\tau\acute{\rho}\epsilon\psi\epsilon\nu\ \kappa\alpha\iota\ \acute{\alpha}\pi\eta\lambda\theta\epsilon\nu$, $\mathcal{S}$ לומר . It is possible that the intrusion at the end of v. 23 of the gloss לומר may have caused the omission of וּנָשָׁב (so KLOST., KITTEL, OORT); but the *plus* in $\mathcal{U}\mathcal{S}$ may also be due to scribal expansion. 45
- (25) $\mathcal{M}$ וְהִנֵּה ; so, too, $\mathcal{U}\mathcal{S}\mathcal{U}$; $\mathcal{U}$ $\kappa\alpha\iota\ \epsilon\pi\chi\omicron\nu\tau\alpha\iota$ is a scribal error caused by v. 25^b.
- (26) $\mathcal{M}$ $\text{אשר מרה את פי יהוה}$; $\mathcal{U}$ translate as in v. 21; $\mathcal{S}$, differently, לומר לומר ; cf. above, l. 33. VV. 26^b and 27 לומר . It is just as possible that they are ornamental expansions of the original text as that they have been left out in $\mathcal{U}$. Our reasons for leaving 50 them in the text are:—(a) that expositions of this kind are in harmony with the general tenor of the legend, and (b) that $\mathcal{U}$ has an indubitable *lacuna* in 14, 1-20.

13

tations (see n. 8 of the paper cited above, p. 80, n. *) *xarrānu* 'road' † is termed *the daughter of the great gods* (Assyr. *mārat ilāni rabūti*); cf. ZIMMERN, *Beitr. z. Kenntniss der babyl. Religion* (Leipzig, 1901) p. 35, l. 191. See also Crit. Notes on Isaiah, p. 169, l. 26.

In אחר אחר may be taken as genitive; cf. Assyr. *arrat limutti^m* &c. ZK 5 2,316 (contrast *ibid.* 428); ZA 1,428; see also WRIGHT-DE GOEJE³, 2, § 95, f; DILLMANN², § 84, a (p. 408). This idiom is more frequent in Hebrew than is generally supposed, although several instances cited in GES.-KAUTZSCH § 128, w are due to textual corruption, e. g. אֲשֶׁת רַע; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 39, l. 28; p. 35, l. 39. Nor is רַע רַע Prov. 2, 12 (cf. מַעֲלֵל מוֹב v. 9) a case in point. — 10 P. H.]

- (11) אֱלֹהִים וּנְבִיא אַחֵר; ὁ θεὸς καὶ προφῆτης εἰς προφῆτης, ὁ θεὸς καὶ προφῆτης ἄλλος προεσβύτης. The latter reading represents the original form of ὁ, but it is wrong; the Judaic prophet, who prophesied against Jeroboam's altar at Beth-el, is always termed אֱלֹהִים אִישׁ and not נְבִיא.

אֱלֹהִים וּנְבִיא אַחֵר is not right, as the context shows. ὁ θεὸς καὶ ἔρχονται οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ διωχθήσαντο αὐτῷ, ὁ θεὸς καὶ ἔρχονται οἱ υἱοὶ αὐτοῦ have the only true reading (so also in AV).

The authentic text of ὁ θεὸς omits καὶ before τοὺς λόγους (= אֵת הַדְּבָרִים); cf. ὁ θεὸς and FIELD *ad loc.* The fact that this whole clause to the end of the verse has no 20 syntactical connection with what precedes, shows it to be a gloss, which owed its origin to the feeling that a reference to vv. 7-9 was needed.

It is not right to read, following ὁ θεὸς καὶ τοὺς λόγους and ὁ θεὸς καὶ ἔρχονται (THENIUS, KAMPH.) or וְאֵת הַדְּבָרִים (BENZ.) for אֵת הַדְּבָרִים; still less are we justified in reading אֵת for אֵת, following ὁ θεὸς καὶ (KITTEL). This אֵת is only an 25 emphatic rendering of καὶ. The words which the Judaic man of God addressed to Jeroboam cannot be introduced after אֵת הַמַּעֲשֶׂה וְנִי אֵת as the climax of what had happened at Beth-el. The glossator did not consider that the acts of the man of God included all that had happened.

וּנְבִיא אַחֵר, at the end of the verse, reconnects the thread of the narrative 30 broken by the gloss. ὁ θεὸς καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς αὐτῶν is due to a misunderstanding, and not a remnant of the original reading as KLOST. and KITTEL suppose.

- (12) וְיִרְאוּ is meaningless. Read, in accordance with ὁ θεὸς καὶ δεικνύουσιν αὐτῷ the causative וְיִרְאוּ (THENIUS, OORT) or with suffix: וְיִרְאוּ (GRÄTZ, BENZ., KITTEL) 35 or וְיִרְהוּ (KLOST., KAMPH.); cf. Ex. 15,25 וְיִרְהוּ יְהוָה עַי, ὁ θεὸς καὶ ἔδειξεν αὐτῷ Κύριος ἔσλον; see also Gen. 46,28 אֵת and אֵת.

- (14) וְהָאֵלֹהִים, ὁ θεὸς ὑπὸ δρυὶν, ὁ θεὸς ὑπὸ τῇ δρυὶν. The article is indispensable: the narrator refers to the well-known sacred tree near Beth-el. [Even if ὁ θεὸς ὑπὸ δρυὶν were right the article would be in accordance with Hebrew idiom; see 40 GES.-KAUTZSCH § 126, r and cf. especially DRIVER's *Notes on the Heb. Text of the Books of Samuel* (Oxford, 1900) p. 123. This use of the article is connected with the *vivā voce* recitation of Oriental stories, just as we say in a fairy tale: *Then came the wolf* &c. Cf. below, p. 152, l. 7 and note on ב, 4, 8. — P. H.]

- (15) וְהָאֵלֹהִים; according to v. 18 it is scribal expansion. 45

- (16) וְהָאֵלֹהִים אֵת. Although the possibility that it may have been omitted on account of the *homœoteleuton* must be admitted, it is more probable that it is a scribal expansion of the original text.

This applies also to אֵת אֵת after אֵת, which is likewise omitted in ὁ, and which

† [The original meaning of *xarrānu* is 'narrow passage' (cf. *ἔξω, ἔξω*) just as *sūqu* = שׁוֹק is connected with *sīqu* = ضيق 'narrow'; cf. above, p. 125, l. 26 and *Beitr. z. Assyr.* 1, 102, n. *. — P. H.]

- 12 was heathen worship. $\mathfrak{L}^{\text{Cpl}}$ $\wedge$ Κύριον καί. We may doubt, however, whether the writer was so *naïve* as to make Jeroboam refer to Rehoboam as אֱלֹהִים. In the same way מֶלֶךְ יְהוּדָה after $\mathfrak{M}$ רַחֲבֵעַם I° may be scribal expansion. $\mathfrak{M}$ וּשְׁבוּ אֶל רַחֲבֵעַם מֶלֶךְ יְהוּדָה $\wedge$ $\mathfrak{L}$, rightly. After what has gone before, it is unnecessary. The insertion may be due to vertical dittography; cf. above, p. 86, l. 30. 5
- (28) $\mathfrak{M}$ הַמֶּלֶךְ $\wedge$ $\mathfrak{L}$. $\mathfrak{V}$ ὁ βασιλεύς is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* This is confirmed by $\mathfrak{L}$ supplying, not ὁ βασιλεύς, but ἱεροβοάμ. $\mathfrak{M}$ אֱלֹהִים; so, too, $\mathfrak{L}$; but $\mathfrak{L}$ πρὸς τὸν λαόν, a different interpretation of practically the same consonants [אֱלֹהִים; cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 169, l. 25. — P. H.] which is preferable if b be assigned to the same source as a . But we should 10 expect b , which is copied from Ex. 32,4, after v. 29. $\mathfrak{M}$ must therefore be retained and not be emended in accordance with $\mathfrak{L}$, as proposed by KLOST., KAMPH., BENZ., and OORT. $\mathfrak{S}$ $\wedge$ $\mathfrak{L}$ is a paraphrase of $\mathfrak{M}$. For $\mathfrak{M}$ הַעֲלֹךְ (so, too, $\mathfrak{L}$) read the singular הָעֹלֶךְ as in Neh. 9,18.
- (30) $\mathfrak{M}$ לְחַטָּאת; so, too, $\mathfrak{V}$ $\mathfrak{L}$; $\mathfrak{L}$, with scribal expansion, τῷ ἱσραηλ. KITTEL's emen- 15 dation לְחַטָּאתוֹ is weaker than $\mathfrak{M}$, not to mention other objections. *It became sin unto him*, as KITTEL translates, would have been expressed by לוֹ לְחַטָּאת, 13,34 notwithstanding.
- V. 30^b $\mathfrak{M}$ וְדָן אֱלֹהִים לְפָנֵי הָאֱחָדִים is corrupt; the phrase for the worship of idols is הָלַךְ לְפָנֵי הָאֱחָדִים. A trace of the preposition אַחֲרֵי may be preserved in 20 $\mathfrak{M}$ הָאֱחָדִים, especially as the original text, it may be supposed, contained a statement concerning both images. It was probably stated here that all Israel from the southern to the northern boundaries (עַד דָּן) took to the worship of the two images of JHVH; this would be: — וַיֵּלֶךְ הָעָם אַחֲרֵיהֶם מִבְּאֵר שֶׁבַע עַד דָּן. $\mathfrak{L}$ express $\mathfrak{M}$; nor had $\mathfrak{L}$ a different text (apart from וַיֵּלֶךְ for $\mathfrak{M}$ וַיֵּלֶךְ). $\mathfrak{L}$ καὶ ἐπορεύετο ὁ 25 λαὸς πρὸ προσώπου τῆς μιᾶς ἕως Δαν, καὶ πρὸ προσώπου τῆς ἄλλης εἰς Βαιθηλ is an artificial remedy, as is evident from εἰς Βαιθηλ alongside of ἕως Δαν as well as from πρὸ προσώπου which is simply impossible. There is no reason for inserting, with OORT, וּלְפָנֵי הָאֱחָדִים עַד בִּיתְאֵל. The same applies to the reading propagated by the *editio Sixtina*: καὶ ἐπορεύετο ὁ λαὸς πρὸ προσώπου τῆς μιᾶς 30 ἕως Δαν καὶ εἴσασαν τὸν οἶκον Κυρίου. The statements in H-P and FIELD as to the attestation in MSS of this second reading require reexamination.
- [$\mathfrak{L}$ would be an unwarranted exaggeration, we must substitute מִבְּיִתְאֵל, which is but 4 hours N of Jerusalem and represents here the southern limit of the northern kingdom. — P. H.] 35
- (31) $\mathfrak{M}$ אֵת בֵּית בְּמוֹת, $\mathfrak{L}$ οἴκους ἐφ' ὑψηλῶν. We must not only cancel אֵת (cf. GES.-KAUTZSCH § 117,d) but read the plural בָּתִּים for $\mathfrak{M}$ בֵּית, following 13,32, unless we are prepared to consider v. 31^a a very late addition and $\mathfrak{M}$ בֵּית בְּמוֹת a plural formed after the Aramaic fashion; [contrast Crit. Notes on Numbers, p. 49, l. 25. — P. H.] We cannot base any conclusions on the insertion of the pre- 40 position in $\mathfrak{L}$.
- (32) $\mathfrak{M}$ כֵּן is to be preferred to $\mathfrak{L}$ δ , which we may presume to be an attempt to adjust the sentence, like בְּבִיתְאֵל in $\mathfrak{M}$ v. 33.
- (33) $\mathfrak{M}$ בְּבִיתְאֵל $\wedge$ $\mathfrak{L}$, is redundant. $\mathfrak{L}$ ἐν ἑσπερῇ for $\mathfrak{M}$ בַּחֹדֶשׁ 2° is a miscorrection contrary to the idea of the original 45 writer, as is evident from the following $\mathfrak{M}$ וַיַּעַשׂ חֵן $\mathfrak{M}$. We must therefore not emend, with KLOST. and OORT, בָּחַן. $\mathfrak{M}$ $\text{K}^{\text{thf}}\text{b}$ מִלְכָּר is nothing but a scribal error for מִלְכָּר (so Q^re).
- 13 (2) $\mathfrak{M}$ יִשְׁרָפוּ. There is no occasion for a change in the subject; read, therefore, the 50 singular in accordance with $\mathfrak{V}$ καύσει, $\mathfrak{L}$ κατακαύσει. Cf. 2,23,14.16.
- (3) $\mathfrak{M}$ וַיִּתֵּן is the same grammatical blunder as וַהֲעִמִּיר 12,32; $\mathfrak{V}$ καὶ ὀδώσει, $\mathfrak{L}$ וַיִּתֵּן thoughtlessly render the grammatical form. $\mathfrak{L}$ καὶ ἔδωκε is a correction follow-

- 12 This may, however, be only a correction to obscure the fact that but one tribe was left to the House of David (*cf.* p. 126, l. 35). At the end of the verse this objectionable feature is directly suppressed by **6**; see below, l. 7.
11 לא, but some codd. and **6S** ולא. **11**, however, has probably preserved the original reading.
- 11** וולתי שבט יהודה לבדן; so, too, **6**. In deference to the ideas of the later period **6** corrects: παρ᾽ ἑξ ἡσάκτου λουδα καὶ Βενιαμειν, μόνοι, thus harmonizing the statement with vv. 21 ff. *Cf.* p. 137, l. 45.
- (21) **11** K^{ethib} ויבאו (probably miswriting for ויבאו, Q^{re} right). *Cf.* p. 128, l. 52.
11 את כל בית יהודה ואת שבט בנימין; so, too, **6S**; 2 Chr. 11,1 abridges (*cf.* above, p. 128, l. 45): את בית יהודה ובנימין; in the same way בית before ישראל is omitted and, at the end of the verse, בן שלמה after רהבעם.
11 מאה ושמונים אלף; so, too, **6S**; but **6** ἑκατὸν καὶ εἴκοσι. Either of these two readings may be corrupted from the other; it is impossible to say which was the original text.
- For 2 Chr. 11,1 reads ממלכה which probably originated from the older *scriptio defectiva* המלכה.
- (22) For **11** דבר יהוה האלהים 2 codd. Kenn. read דבר יהוה (2 others, דבר יהוה האלהים) probably influenced by 2 Chr. 2,2 דבר יהוה. **11** דבר האלהים originated under the influence of the following **11** איש האלהים; the original reading was יהוה as attested by **6S**. *Cf.* p. 119, l. 42.
- (23) Compared with our passage 2 Chr. 11,3 exhibits a clumsily condensed text, ואל כל בית יהודה ובנימין ואת (which is attested by **6S**) being replaced by ואל כל ישראל ביהודה ובנימין.
- (24) 2 Chr. 11,4 ^א את דברי את דברי בני ישראל after אחיכם, reads the plural את דברי and, at the end, ללכת כדבר יהוה for מלכת אל ירבעם. The text of *Kings*, attested by **6S**, is in all these points preferable.
- For the *scriptio defectiva* וישבו *cf.* BÄR *ad loc.* [and above, p. 84, l. 32. — P. H.] The Hebrew text from which **6** was translated had after this verse a *midrash* describing Jeroboam's life and adventures. This late addition is rather fanciful and very clumsily compiled from elements in the narratives of **11**, in cc. 11.12.14, concerning Hadad of Edom and Jeroboam. What **11**, 19-22 relates of the Edomite Hadad is transferred in this *midrash* to Jeroboam, combined with the account in **11**, 24-26.40 of Jeroboam. It is an interesting illustration of the history of **11** but of no value for the interpretation of the Received Text since **11** was repeatedly misunderstood by the compiler of this *midrash*. The secondary, fanciful, and clumsy character of this midrashic expansion may be inferred from such misunderstandings as the transfer to Shemaiah of the prophecy of Ahijah concerning the division of the kingdom (11,27 ff.; Sw. 12,24°, LAG. 13,15 f.) or the dating back of this prophecy to the time after Solomon's death; *cf.* below, p. 136, l. 50. The fact that this addition in **6** was translated from a Hebrew original is evident from Σαρπειρα = צירה, μείζω **6** 11,19 alongside of πρεσβυτέρων Sw. 12,24° for הנרולה (*cf.* above, p. 124, l. 12), and similar Hebraisms. We have cited this *midrash*, which has often mislead modern expositors of the Books of Kings, after SWETE's and LAGARDE's editions of **6** (*cf.* above, p. 64, l. 37). [*Cf.* CHEYNE, 45 JQR, July 1899, pp. 551-558; WINCKLER, *Gesch. Isr.* 2,270 ff. — P. H.]

- (26) **11** עתה; so, too, **6S**; **6**, with scribal expansion, ἰδοὺ νῦν, *cf.* FIELD *ad loc.*
- (27) **11** 2° is an unnecessary specification ^א **6**. **11** אל ארניהם, but **6** πρὸς Κύριον καὶ κύριον αὐτῶν, which is due to the erroneous notion that the cult on the

- 12 **ויבא אל יריבעם**. V. 20 (see note on v. 3) shows that **יריבעם** cannot be the subject of **ויבא**. According to the preceding passage and what follows, the subject is **כל ישראל**.
אל רחבעם; so, too, **ST**; **G**, with scribal expansion, **πρὸς τὸν βασιλέα Ποβοαμ**.
 After **אל דבר** **SV** + **αὐτοῖς**, **S** **למנו**, scribal expansion. Cf. p. 60, l. 6. 5
- (13) **ויענם המלך**; so, too, **ST**; 2 Chr. abridges (cf. above, p. 128, l. 45): **ויענם המלך**.
 [For **אל קשה** cf. above, p. 128, l. 11. — P. H.]
אל supplies the subject **Ποβοαμ**, 2 Chr. expands; **המלך רחבעם**, omitting, however, **אשר יעצוהו**.
- (14) The Chronicler condenses this verse, substituting **על עליכם** for **עליו**, and omitting **יו אתכם** between **בעקרבם** . . . . **ואני**; cf. above, p. 128, l. 44.
- (15) **נפכה**, 2 Chr. 10, 15.
אל **מעם האלהים**; so, too, **ST**; but 2 Chr. **ממעם האלהים**.
אל **אשר דבר יהוה**; so, too, **T**. **SV** **יהוה**; so, too, **GLS** and 2 Chr. 10, 15, but the divine name is inserted after **הקים**. 15
 After **אל אחיה** **SL** + **τοῦ προφήτου**, **S** **יחזקיה**.
- (16) **כל ישראל**, **SL** **πᾶς Ἰσραηλ**; **SL** **πᾶς ὁ λαός**, conforming the expression to the following **וירא כ' ו' וכל ישראל ראו**. The Chronicler transposes: **וירא כ' ו' וכל ישראל ראו**.
אל **דבר**, attested by **ST**, **^** 2 Chr. 10, 16; nor does **G** seem to have read it. [Cf. the omission of **קל** after **נשא** (יד); **החזיק** (לב); **סער** (לב); Assyr. **נאל** = **נאל ענין** Dan. 4, 31 20 (Heb. **נשא ענין**; cf. ZK 2, 272); Assyr. **ittadi** 'he spat' for **ittadi rā'tu** (Syr. **ܐܬܕܝܐ**; HW 614^b.449^b; contrast KB 6, 121, l. 34); see also Crit. Notes on Proverbs, p. 55, l. 23; Ges.²⁷, § 117, g; and below, on 22, 35. For **שמר** (נטר), Assyr. **nadāru**) = **שמר** or **עברה**, cf. FRIEDR. DELITZSCH *ad* Job 10, 14. — P. H.]
אל **מנה לנו**, **SV**, wrongly, **τίς ἡμῖν**; **SL**, more explicitly, **οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἔτι μέρος**. 25
אל **עתה ראה**, so, too, **MS** in 2 Chr. 10, 16; but **G** **νῦν βόσκει**, **אל** **ראה** being misread **רעה**; so, too **SL** with the doublet **καὶ κρῖνε**. The reading **רעה** is preferred by THENIUS, KLOST., OORT, [and WINCKLER, OLZ 4, 148].
אל **על** **εἰς τὰ σακηνώματα αὐτοῦ**. The statement of **SH** that **G** **αὐτοῦ** is derived from **A** would seem to be erroneous, as this pronoun is read in all texts 30 of **G**. A specification is certainly indispensable.
- (17) V. 17, **^**, **G**, disturbs the connection of the narrative, since v. 18 goes on to describe further incidents of the popular assembly. The author of this verse misunderstood the last words of v. 16, **וילך ישראל לאהליו**, which signify, not that the Israelites went home, but that they left the place of assembly in which they 35 had carried on their negotiations with R., and withdrew to their tents which were pitched in the vicinity and were probably grouped according to the tribes.
- (18) The first **רחבעם** and **כל ישראל** in **אל** **^** **G**, rightly. **רחבעם** is scribal expansion, and although **כל ישראל** is correct, it unnecessarily supplies the subject of **וירנמו**. The position of **אל** **בו** shows that the preceding **כל ישראל** is a subsequent insertion. 40
SL **αὐτὸν ἐν λίθοις πᾶς Ἰσραηλ**, 2 Chr. 18, 18 **בו בני ישראל אבן**, **S** **למנו**, smooth the text.
 For **אל** **אדרם** (so, too, **T**; 2 Chr. 10, 18; **הדרם**, **SV** **Αραμ**) read **αδνίרים** following **SL** **Αδωνιραμ**, **S** **למנו**, and 4, 6^b; 5, 28^b; cf. Crit. Notes on Samuel, p. 96, l. 50; Chron., p. 75, l. 39. 45
אל **במרכבה לנו**. **SL** **ἐπὶ τὸ ἄρμα** and the variants **εἰς τὸ ἄρμα**, **ἐπὶ τὸ ἄρμα αὐτοῦ** in other MSS of **G** (cf. H-P) are corrections from **אל**. That **G** has only **ἀναβῆναι τοῦ φεῦγειν** does not warrant the conclusion that it did not read **במרכבה**.
- (20) After **אל** **ירבעם**, correctly but unnecessarily, **ἐξ Αἰγύπτου**. There is no reason for inserting, with THEN. and OORT, **ממצרים**. 50
אל **הערה**. Many codd. and edd. Sonc., Brix. have the meaningless expansion **אל כל הערה**.
אל **על כל ישראל**; so, too, **TS**; but **G**, perhaps rightly, simply **ἐπὶ (SL τὸν) Ἰσραηλ**.

11

of the Jeroboam *midrash* (see below, p. 130, l. 29). This addition is preserved in $\mathcal{U}$ L in a more original form than it is in $\mathcal{U}$ V. The Lucianic recension reads: — ἐγένετο δὲ, ὡς ἤκουσεν ἱεροβοὰμ υἱὸς ναβὰτ, ἔτι ὦν ἐν Αἰγύπτῳ ὡς ὅτε ἔφυγεν ἐκ προσώπου Σολομῶντος καὶ ἐκάθισεν ἐν Αἰγύπτῳ, ὅτι τέθνηκε Σολομῶν· καὶ κατευθύνει· καὶ ἔρχεται εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ εἰς τὴν Σαρείρα τὴν ἐν ὄρει Εφραιμ. 5 Apart from some minor departures, $\mathcal{U}$ V ἔτι τέθνηκε Σ., καὶ, the period being clumsily continued with κατευθύνειν. What is not covered by $\mathcal{M}$ 12,2 in this section is met with in the Jeroboam *midrash* Sw. 11,24^d (LAG. 13,34): καὶ ἤκουσεν ἱεροβοὰμ ἐν Αἰγύπτῳ ὅτι τέθνηκεν ($\mathcal{U}$ L ἀπέθανε) Σ., and Sw. 11,24^f (LAG. 13,39) καὶ ἐξῆλθεν ἱεροβοὰμ ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Σαρείρα τὴν ἐν ὄρει Εφραιμ. 10

Compared with $\mathcal{M}$ 12,2 $\mathcal{U}$ 11,43 is secondary, as is evident also from the reappearance of the textual error $\text{במצרים וישב ירבעם במצרים}$ (cf. below, l. 29) and from the repetition of the beginning of $\mathcal{M}$ 11,43 $\text{עם אבתיו וישב שלמה}$ in order to regain connection with $\mathcal{M}$ 12,1 after the insertion. 15

12 (1.2) VV. 1 and 2 are to be read in inverted order, since v. 2 relates to 11,43, while v. 1 and v. 3^b are directly connected. The original place of this statement was 20 not, as BENZ. supposes, after 11,40, following the account of Jeroboam's rebellion. As $\mathcal{M}$ ויהי כשמע ירבעם , at the beginning of 12,2, was the immediate sequel of 11,43, it was unnecessary to state what Jeroboam heard; [see also GES.-KAUTZSCH, § 117, f. — P. H.] It is a mistake to insert in $\mathcal{M}$ 12,2, with KAMPH., כי מת שלמה from $\mathcal{U}$ 11,43, and it is still more objectionable to introduce here, with GRÄTZ, 25 KLOST., KITTEL, additional elements of the Jeroboam *midrash* (see below, p. 130, l. 29). If these statements had ever been contained in $\mathcal{M}$ 12,2 they would certainly not have been canceled.

(2) Instead of the nonsensical $\mathcal{M}$ $\text{וְיָשָׁב יִרְבֵּעַם בְּמִצְרַיִם}$ 2 Chr. 10,2 reads $\text{וְיָשָׁב יִרְבֵּעַם מִמִּצְרַיִם}$. The error was caused by במצרים in the first half of this verse. 30

(3) The first half of this verse anticipates v. 20 impossibly and is rightly omitted in $\mathcal{U}$.

For $\mathcal{M}$ K^{thib} וַיָּבֹאוּ read, with the $\text{Q}^{\text{rê}}$, וַיָּבֹא .

(4) $\mathcal{M}$ וְאַתָּה עָתָה ; so, too, $\mathcal{U}$ עָתָה ; but 2 Chr. 10,4 simply עָתָה , probably shortened in accordance with v. 11 of $\mathcal{M}$. From v. 10 we may infer that the original text read 35 simply וְאַתָּה .

(5) $\mathcal{M}$ וַיְלָכוּ הָעָם ; so, too, $\mathcal{U}$; $\mathcal{S}$ even וַיְלָכוּ הָעָם , but $\mathcal{U}$ וַיְלָכוּ הָעָם , rightly: not the people, but the delegates, probably the זקני ישראל discussed the question with Rehoboam. In 2 Chr. 10,5 וַיְלָכוּ הָעָם the text is smoothed.

(6) $\mathcal{M}$ וְרַחֲבֵם is scribal expansion, as its omission in $\mathcal{U}$ proves. 40 $\mathcal{M}$ הַזְקֵנִים . The compiler of the Jeroboam *midrash* (Sw. 12,24^a; LAG. 13,19f.; cf. below, p. 130, l. 29) is so thoughtless as to confound the old servants of Solomon with the זקני ישראל ; the latter, of course, sided with the people and were their spokesmen. This one slip is sufficient to gauge the value of this midrashic compilation.

(7) $\mathcal{M}$ K^{thib} וַיְדַבֵּר is a remnant of the old *scriptio defectiva* (cf. above, p. 125, l. 1); the $\text{Q}^{\text{rê}}$ correctly requires וַיְדַבְּרוּ , as in 1 S 12,10; 13,19, while in other passages (e. g. 1 S 16,4; 2 K 7,11; Ez. 10,19) the *scriptio defectiva* has not been corrected, the forms being mispointed as singulars. $\mathcal{U}$ וַיְדַבֵּר correctly express the $\text{Q}^{\text{rê}}$. [It is possible, however, that וַיְדַבֵּר is impersonal: *one of them* (הַמְדַּבֵּר) said; see 50 above, p. 69, l. 3. — P. H.]

$\mathcal{M}$ וְעַתָּה anticipates the following clause and is therefore rightly omitted in $\mathcal{U}$.

But the preceding $\mathcal{M}$ וְעַתָּה also is an addition, since it is an unnecessary

- II **חלש**. **SS** read the plural **ויקבץ** (*cf.* 12, 7 and Crit. Notes on Leviticus, p. 27, l. 13) probably rightly (*cf.* 2 Chr. 13, 7; 1 S 22, 2). [The singular **ויקבץ** would, however, not be impossible, especially as the predicate is separated from the subject by **עליו**; *cf.* 1 S 1, 2; 4, 10 &c., GES.-KAUTZSCH, § 145, o; WRIGHT-DE GOEJE, 2, § 143; see also above, p. 115, l. 38. — P. H.] 5
- For **אליו** we must read, in spite of 2 Chr. 13, 7 **אליו**; it is the common scribal error. [**על** in this connection, however, may mean *in addition to*; *cf.* above, p. 116, l. 1 and below, p. 142, l. 24. — P. H.]
- אל בהרג דוד אתם** has no connection with the context, is omitted in **GI**, and is plainly a gloss (*cf.* 2 S 10, 18). 10
- Instead of **אל וילכו** read **וילכו** in accordance with **Θ** προκαταλάβετο; this involves the further emendations **וישב** and **וימלך** for **אל וישבו** and **וימלכו**; **Θ** καὶ ἐκάθισεν . . . . καὶ ἐβασίλευσεν ἐν Δαμασκῳ, **S** **وَأَسَاسَ بَنِي إِسْرَءِيلَ**.
- (25) For the transposition of v. 25^b see above, p. 124, l. 37.
- אל ויקבץ בישראל**, **Θ** καὶ ἐβαρυσθύνεον Ἰσραὴλ = **ויקבץ ישראל**, which may be the original text of **Θ** but cannot be the original Hebrew text as the following clauses show that Hadad, and not Israel, is the subject. **Θ** καὶ ἐβαρύνθη ἐπὶ Ἰσραὴλ = **אל**; **S** **وَأَسَاسَ بَنِي إِسْرَءِيلَ** he vexed the Israelites = **ויקבץ** Hif.; **Θ** **ומריר בישראל** paraphrases. Heb. **קוץ** to detest, to dislike, to be vexed with reference to political relations is sufficiently attested by Num. 22, 3; Is. 7, 6. 16. 20
- GRÄTZ's emendation **ויקבץ** is unnecessary and would entail the substitution of the preposition **ל** for **אל** in the following, **בישראל** of **אל**. [In Is. 7, 6 GeseNIUS, CHEYNE, DUHM, GRÄTZ, MARTI read **נציקנה** for **נציקנה**. Even in v. 16 it would perhaps be better to read **נצק** for **אל נק** (**Θ** φοβῆ), and in Num. 22, 3 **ויקבץ** for **אל נק** (**Θ** προσώχθισεν), also in Ex. 1, 12 **ויקבץ** for **אל נק** (**Θ** ἐβδελύσσοντο). The etymological equivalent of Heb. **הציק** and Syr. **أَحْمَضَ**, Assy. *usiq* (the initial **ז** in Hebrew being due to a partial assimilation; *cf.* above, p. 117, l. 32 and Crit. Notes on Ezekiel, p. 64, l. 33) is used in the cuneiform historical texts (*cf.* DELITZSCH, HW 492^a) with the meaning *he oppressed, harassed* (**تَضَايَقَ عَلَيْهِ**). It is true that **הציק** is construed with **ל** in 7 of the 10 passages in which this verb occurs in **אל**, 30 but in Jud. 14, 17 and in Job 32, 18 it is construed with the accusative, and there is no reason why it should not have been construed with **ב** (*cf.* **عَنْفَ عَلَيْهِ وَبِهِ** &c.). The verb **נלחם** *e. g.* may be construed with **על**, **עם**, or **ב** (*cf.* **רִיב ב** &c.); in the same way we have **על קום** and **ב קום** &c. The preposition **ב** after **הציק** may be more intensive than **ל** (*cf.* **באלהיך תשוב** Hos. 12, 7; see GES.-BUHL¹³, 87^a; GES.-KAUTZSCH, § 119, k). The fact that **הציק** is, as a rule, construed with **ל**, may be responsible for the miswriting **ויקבץ**. — P. H.] The phrase **ויקבץ בישראל** is striking through its originality and attested by several passages; it is therefore hardly right to eliminate it by an emendation. M. LAMBERT, RÉJ 40, No. 80, pp. 249 f. emends: **ויקבץ** following **ב, 10, 32**. This emendation is bad as it introduces a 40 *hysteron proteron* into the text. Nor did Hadad annex any Israelitish territory.
- (26) **אל וישם אמו צרועה** is an opprobrious addition (rightly omitted in **Θ** υἱὸς γυναικὸς χήρας) which has supplanted **בן** before **אשה**. The Jeroboam *midrash* (*cf.* below, p. 130, l. 29) **SW**, 12, 24^b καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Σαρεῖσα, πόρνη (LAG. 12, 28 καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Σαρεῖσα, γυνὴ πόρνη, misunderstands **צרועה** owing to a 45 confusion with **צררה**, and gratifies the desire to brand the schismatic Jeroboam in the person of his mother in a manner different from **אל**. [For πόρνη *cf.* WINCKLER, *Gesch. Israels* 2, 271, n. 1 and Crit. Notes on Proverbs, p. 56, l. 52. — P. H.]
- V. 26^b, although **Θ**, cannot be dispensed with. 50
- (27) **אל סגר** . . . . **במלך שלמה**, **Θ** follows **אל**; but **Θ** ἐπὶ τὸν βασιλέα Σολομῶντα, καὶ ὁ βασιλεὺς Σολομῶν . . . . καὶ συνέκλεισε expands and smooths the text. **S**, too, **وَأَسَاسَ بَنِي إِسْرَءِيلَ** smooths **אל**.

10

The suffix of יָקוּחַ is to be taken from the second מָקוּחַ (*haplography*; cf. p. 82, l. 17). GRÄTZ's emendation יָקוּ for יָקוּחַ does not commend itself.

מִמְחִיר [see DELITZSCH, HW 404^b; SCHRADER's KB 2, 224, 49; cf. 2, 7, 16. — P. H.] means *at the current rate or according to the value* (ὁ ἐν ἀλλοτρίῳ in exchange or by barter) not *at an extra rate or at a higher figure*, as in the case of the Egyptian horses. There is no reason for emending the text; סָחִיר = Assy. *suxiru* constructed by CHEYNE, *Expository Times*, 11, 3 (Dec. 1899) p. 138, cannot be taken into consideration if only on account of its uncertain existence. [Assy. *suxiru* does not mean *horse*; it might perhaps denote *the suckling colt of an ass*; JENSEN compares شجر to bray or to neigh (صهيل الغرس); but even this is not certain, as we have no parallel passage; cf. DELITZSCH's HW 173^a. 496^b; SCHRADER's KB 2, 226, 65. *Suxiru* = *suxêru* = *suxûru* is a diminutive form (فعيل) like *uzûlu* 'young gazelle', *sugûqu* 'alley' (زقاق) &c.; cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 64, l. 35. For the following lines (ll. 68-74) of the cuneiform account of Sardanapalus' Arabian campaign (see my translation in the *Études &c. dédiées à M. Leemans*, Leyden, 1885, p. 141) cf. 8, 9, 8; Deut. 29, 23; 31, 17; also DILLMANN's *Chrest. Aeth.*, p. 4, l. 21. — P. H.]

(29) מִמְחִיר וְתַעֲלָה וְתַעֲלָה; καὶ ἀνέβαινε ἡ ἔξοδος paraphrases מ.

מִמְחִיר וְתַעֲלָה וְתַעֲלָה . . . מִמְחִיר וְתַעֲלָה וְתַעֲלָה, but ἡ ἀρχὴ ἀντὶ ἑκατὸν ἀργυρίου καὶ ἑπτακισχίλια πεντήκοντα ἀργυρίου. The smaller numbers are more probable.

Since the chariots and horses form the subject of the sentence, מִמְחִיר is to be pointed, with מִמְחִיר.

- II (1) The section 11, 1-10 is compiled from different sources and interspersed with several interpolations. The constructions are often harsh and there are a number of repetitions. The text of מ is still free from some interpolations in מ; nor does it exhibit the harsh constructions and repetitions, but in this respect מ represents a subsequent correction of מ. מ gives v. 3^a of מ after מ אהב נשים at the beginning of v. 1, thus smoothing v. 1 and placing the general statement before the details. The connection with the remainder of v. 1 is gained in מ by inserting καὶ ἔλαβεν and repeating מ נשים. This makes מ ואת בת פרעה, at the end of v. 1^a, syntactically tolerable. V. 3^b of מ, which anticipates the special statements of v. 4, is canceled in מ. This again is a smoothing of the original text as represented by מ. We certainly fail to see why v. 3^b should have been subsequently inserted. V. 4, too, of מ is given by מ in a smoother form, מ נשיו אחרים being transposed to the end of the verse. VV. 6-8 of מ appear in מ in the order: 7.8.6. The sequence in מ, however, is preferable since v. 7 is plainly intended to substantiate the judgment (cf. p. 146, l. 17) on Solomon pronounced in v. 6.

We see therefore that מ gives the text of מ 11, 1-11 in an older form but with secondary transpositions.

מ ואת בת פרעה is out of place before v. 1^b, and either was added by a copyist whose imagination outran his critical feeling, or is a marginal gloss. מ has endeavored to mend matters by transposing.

מ צִרְיָתָא (read צִרְיָתָא) is doubtless also an addition; it is wanting in מ, which has the doublet Σύρας before Ὀσουςμαίας, and + Ἀμορραίας after Χερταίας.

(2) מ אֶבְרָהָם is a transcriptional error for מן, מן, מן.

מ בהם is a scribal error for בהן, but stood in the text from which מ was translated; cf. above, p. 83, l. 35; p. 95, l. 31.

(5) V. 5 is a late addition which has been spun out of v. 7, and is wanting in מ. 2, 23, 13 also may have had something to do with this addition.

(6) V. 6 should stand before ויתאנף v. 9, where it is rightly placed by מ.

10 of again in 6 Sw. 2,46ⁱ; LAG. 2,35) the last four words of which are identical with the last four words of v. 26^a. This is an intentional alteration; the higher numbers given for Solomon's horses in 5,6 lend themselves better to the way in which Solomon was pictured in later times. The text of 10,26^a is quite right.

As stated above, p. 79, l. 25, the gloss 10 5,1^a reappears, in a somewhat smoother form, after 6 10,30 = 10 10,26 as well as after 2 Chr. 9,25 as v. 26.

10 10 10 is wrongly pointed, as is shown by 10. Point 10 10 following 6 και ἔθετο, 10 ואשרינון, 10 10 10; 2 Chr. 9,25; 1,14: 10 10.

(27) 10 10 הכסף; so, too, 2 Chr. 9,27. 6 τὸ χρυσίον και τὸ ἀργύριον and 2 Chr. 1,15 10 10 10 10 10 are scribal expansions.

(28) The first half of the verse should end, not with 10 10, but with 10 10, which must be the name of a second place from which horses were brought. The 10 = 10, and 2 Chr. 1,16 has the better reading 10 10. Eusebius: Κῶδ, πλησίον Αἰγύπτου, and St. Jerome: *Coa qua est juxta Aegyptum* (LAGARDE, *Onom.* 273,86; 111,81) 15 bear witness to this reading also. Some modern expositors think it refers to *Kue* in Cilicia. As there seems to occur alongside of *Kue* in inscriptions of Shalmaneser II a land *Muṣr* situated S of the Taurus mountains, H. WINCKLER, *Alttestam. Untersuchungen* (Leipzig, 1892) pp. 172ff. advanced the theory that Solomon had not imported horses from Egypt but from this Cilician *Muṣr*, and 20 this hypothesis has been adopted by BENZ. and KITTEL. But this is impossible on account of v. 29 which there is no reason not to derive from the same hand as the preceding v. 28. The only natural explanation of the statements in v. 29 is that they refer to the transit through Solomon's land of the exported chariots and horses. The expedient KITTEL resorts to in his commentary on *Kings*, that 25 Solomon had his agents in Cilicia who supplied also the Hittite and Aramean kings with horses and chariots, breaks down if we remember the hostility prevailing between Solomon and Aram-Damascus.

Still less can we think of a land *Muṣr* in North Arabia, if there be any such region. Carriage-horses are bred in cultivated regions, and only from such 30 districts can carriages and horses be exported. The wealth of Egypt in chariots and horses is referred to by Homer in his description of Thebes in Egypt. In Is. 31,1 the Judeans long for the succor of the Egyptian horses and chariots, as this branch was not well represented in their own army. The chariots are mentioned also in our passage, and before the horses. Nowhere is there any reference 35 to a North Arabian or Cilician land exporting chariots. Even in our days a good breed of horses is raised in Egypt. The Arabian horse is above all a saddle horse and can never be exported in such numbers as would be implied by our passage, since the feed (barley) must be imported. Cf. SOCIN, ZDPV 18, p. 187. For the Pharaonic horse, which race is probably represented by the modern 40 Dongolâwî, cf. A. THAER, *Die altägyptische Landwirtschaft* (Berlin, 1881) p. 29; G. ZIPPELIUS, *Das Pferd im Pharaonenlande in Zeitschrift für Pferde-kunde und Pferdezucht*, 1900, Nos. 17-20.

[Contrast Crit. Notes on Chron., p. 72, l. 4; Crit. Notes on Isaiah, p. 98, l. 8; p. 133, l. 17; p. 140, l. 20; also HOMMEL, *Gesch. Babyl. und Assy.* (Berlin, 1885) 45 p. 610, n. 3; WINCKLER, *Altorient. Forschungen*, first series (Leipzig, 1893-97) p. 28, n. 2 and the passages given in the index, sub *Muṣri*, on p. 563 of that volume; finally WINCKLER's *Gesch. Israels* 2 (Leipzig, 1900) 265 and KAT³ 141. 145.147.238. It seems almost certain that in several passages of OT the final 10 in 10 10 represents a later addition due to a misunderstanding, and the 50 original reading in such cases may have been 10 10. 10 10 was no doubt often written '10 10'; cf. above, p. 80, l. 3 and CHEYNE-BLACK's EB 3162. For the final *i* in *Muṣri* see the footnote on p. 72 of the Crit. Notes on Chronicles. — P. H.]

10

It is by no means certain that the author of v. 22, which represents a late addition, did not think that Solomon's ships actually sailed for Tarshish. The misunderstanding of the Chronicler (*cf.* above, p. 118, l. 47), if there be any at all, would be all the more pardonable as KLOST. interprets the expression אֲנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ in the same way. We may safely assume that the author of v. 22 believed that gold, silver, ivory, monkeys, and תַּבְּיִים (א 6 and 2 Chr. 9, 21), whatever that may be (see below, l. 13), came from Tarshish. We must always bear in mind that the geographical notions of the ancients were very vague; see the abstract of my paper *The Rivers of Paradise* in JAOS 16, ciii and my article *Wo lag das Paradies in Über Land und Meer* 1894/95, No. 15. For Tarshish see HAUPT, 10 *Canticles*, p. 40 (*Hebraica* 18, 230).

CARL NIEBUHR in PEISER's *Orientalistische Literaturzeitung* (OLZ), vol. 3, col. 69 (Feb. '00) proposes to read אֲנִי תַּבְּיִים *negroes* (*cf.* 2 Chr. 12, 3: לִבְיִים תַּבְּיִים וְבוֹשִׁים; ὁ Τρωγλοδύται for א 1 תַּבְּיִים is, of course, nothing but a guess) for א 1 תַּבְּיִים. This, he adds, would establish beyond all doubt that the cargoes of the אֲנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ 15 came from West Africa. *Cf.* also WINCKLER's review of KITTEL's commentary on *Kings* in OLZ 4, 148 (Ap. '01). According to WINCKLER א 1 תַּבְּיִים (רַב טָרִים) Jer. 39, 3 = שָׂר סַכְיִים, *negro* and *eunuch* being identical; *cf.* BENZ. *ad* 2 Chr. 12, 3; contrast GIESEBRECHT and DUHM *ad* Jer. 39, 3. — P. H.]

Traces of the exegetical tradition found in 2 Chr. 9, 21 appear also in 6: cf. 6 20 ναὺς ἐκ Θαρσεῖς for א 1 תַּרְשִׁישׁ 2° and ὅτι μετὰ τῶν παύσων Χειρᾶν. In the same way S, which otherwise renders א 1 תַּרְשִׁישׁ 2°, translates א 1 תַּרְשִׁישׁ 2°: *ספנתל* 2° א 1 תַּרְשִׁישׁ is omitted by mistake in 6. [For א 1 תַּרְשִׁישׁ we must point תַּרְשִׁישׁ; *cf.* above, p. 77, l. 43. — P. H.]

א 1 תַּרְשִׁישׁ וְתַבְּיִים וְקָפִים וְקָפִים וְקָפִים; so, too, 6S and 2 Chr. 9, 21; but 6 και λίθων τορευτῶν 25 και τελεκητῶν (ὅτι ἀπελεκητῶν, *cf.* above, p. 83, l. 28). It is impossible to say what 6 read in the Hebrew. [The Hebrew equivalent of 6 might be אֲבָנִים וְהַצְבּוֹת (cf. above, p. 83, l. 2 and 7, 36; Ex. 39, 6, &c.); but the translation of 6 here is evidently nothing but a guess (*cf.* above, l. 14). — P. H.]

- (23) א 1 תַּרְשִׁישׁ וְתַבְּיִים וְקָפִים וְקָפִים וְקָפִים; so, too, 6S and 2 Chr. 9, 22; but 6 א 1 תַּרְשִׁישׁ. It is safer to cancel 30 it as scribal expansion.

On the other hand, תִּשְׁתֵּי הַיָּם dropped out by accident in 6V after ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς; *cf.* below, l. 36.

א 1 תַּרְשִׁישׁ וְתַבְּיִים וְקָפִים וְקָפִים וְקָפִים; so, too, 6S; but 2 Chr. 9, 22 לעשר וחכמה. We cannot tell what was the original reading in this case.

- (24) א 1 תַּרְשִׁישׁ וְתַבְּיִים וְקָפִים וְקָפִים וְקָפִים; 2 Chr. 9, 23 *ספנתל* 2° א 1 תַּרְשִׁישׁ וְתַבְּיִים וְקָפִים וְקָפִים וְקָפִים; 2 Chr. 9, 23 וְכָל דִּירֵי אֶרֶץ אֲרָץ וְכָל מַלְכֵי הָאָרֶץ. א 1 was read by 6 which interprets אֶרֶץ אֲרָץ; *cf.* Gen. 41, 57; 1 S 14, 25; 17, 46; 2 S 15, 23. The interpretation given in 6S and 2 Chr. is better. It is unnecessary to insert, with KLOST., מַלְכֵי. We cannot infer from 8, 5, 14 that מַלְכֵי stood in the text; the author of 5, 14 had also v. 23 before him. 40 For the construction *cf.* 2 S 15, 23; [see GES.-KAUTZSCH, § 145, e. — P. H.] א 1 תַּרְשִׁישׁ וְתַבְּיִים וְקָפִים וְקָפִים וְקָפִים; but 6V Κύριος, 6 יהוה, rightly. [*Cf.* above, p. 80, l. 48.]

- (25) א 1 תַּרְשִׁישׁ וְתַבְּיִים וְקָפִים וְקָפִים וְקָפִים; 6 whether rightly, may be questioned, since the omission may be due to a correction made in accordance with v. 21. It is also possible that the translator, or the scribe of the Hebrew MS from which 6 was translated, skip- 45 ped from א 1 תַּרְשִׁישׁ to א 1 תַּרְשִׁישׁ.

ὁ στακτήν for א 1 תַּרְשִׁישׁ is a misunderstanding; the narrator thought of *armor*. There is no reason for emending, with GRÄTZ, מוֹשֶׁק *musk* or rather מוֹשֶׁק [Arab. *misk*, Syr. *ܡܫܟܐ*, מוֹשֶׁק is the modern Hebrew spelling. — P. H.]

- (26) VV 26-29 are given twice in Chr.: first, 2 Chr. 1, 14-17, and then 2 Chr. 9, 25, 50 27, 28, in the same connection as in our passage, but in fragments and with an addition which we find also in 6 after the present verse. V. 26^a is replaced in 2 Chr. 9, 25^a (just as in 6; *cf.* above, p. 79, l. 18) by 1 K 5, 6 (which is made use

10 meaning, which is favored by the singular **מסעך**, not **מסעדים**, could be harmonized with **מסלות**, as the original meaning of **מסלה** *highway* is *elevation*.

For the difference between *קנרות* *harps* and *גבלים* *lyres* see the Appendix to WELLHAUSEN's translation of the Psalms, p. 223, l. 7. — P. H.]

V. 12^b is abridged in 2 Chr. 9, 11, the Chronicler substituting **וְלֹא נִרְאוּ כְהֵם** for **וְלֹא נִרְאוּ אֱלֹהִים** in our passage, and **עַד הַיּוֹם הַזֶּה** for **לְפָנֵים**. **¶** inserts **ἐπὶ τῇς** after **אַלְמָנִים**.

For **א** **נראה** **ו**^V has more explicitly, **ῥωφθησάν σου**, **ו**^L **ῥωφθη σου** **ἔτι**.

- (13) מלכר אשר נתן לה כיר המלך שלמה is perfectly right and must not be considered a gloss (so KLOST. and KITTEL); nor need we cancel שלמה (so BENZ.), although it is omitted in S as well as in 2 Chr. 9, 11. Solomon gave his royal visitor for her presents an ἀντάμωρον commensurate to his wealth and power. Besides, being a courteous Oriental, he presented to the Queen of Sheba everything in which she had shown an interest during her sojourn either by inquiries or requests. We should perhaps invert the order of these two clauses. 2 Chr. 9, 12 מלכר אשר 15 מלכר הביאה אל המלך shows that the Chronicler misunderstood the present passage or excerpted a corrupt text. This may be inferred also from תהפך for תהפך of our verse.

ⲙⲟⲩⲃⲓⲁ; ⲬV, with scribal expansion, καὶ πάντες οἱ παῖδες αὐτῆς.

- (15) $\text{מִן הַמֶּלֶךְ הַזֶּה}$ is corrupt. This corruption must have been an early one: it existed at the time of the Chronicler. S has for these words in 2 Chr. 9, 14 the *quid pro quo* $\text{לְבַח לַיהוָה וְנִסְבָּלָה}$, but we are not justified in emending, with KITTEL, $\text{מִלִּבְּךָ מֶלֶךְ הַמֶּלֶךְ הַזֶּה}$, especially as this would yield a sense quite unsuitable in the present context. Nor need we insert, with KAMPH., $\text{מִן הַמֶּלֶךְ הַזֶּה}$ before $\text{מִן הַמֶּלֶךְ הַזֶּה}$. Instead of $\text{מִן הַמֶּלֶךְ הַזֶּה}$ read $\text{מִן הַמֶּלֶךְ הַזֶּה}$ (so KLOST.), in accordance with ὁ φόβος αὐτοῦ and on account of $\text{מִן הַמֶּלֶךְ הַזֶּה}$.

the הַתְּנִיחַ cannot be explained. Taking the הַכְּלִים into consideration, and on the supposition that the verse is of late date, I venture to emend the הַתְּנִיחַ [תַּנְיָר, תַּנְיָר, Assyr. *tamkaru* (stem מַכַּר, with prefixed ת as in *targumānu* 'dragoman,' from רָנַם to cry, to call; Eth. ረገጠ: to decry, to execrate, to curse; cf. رجيم &c.) is a very old word (see BROCKELMANN's *Lex. Syr.*, s. v. رَجِمَ and DELITZSCH's HW 222^b; *Beitr. z. Assyr.* 2, 28; GES.-BUHL¹³ s. v. מַכַּר). The נ is due to partial assimilation (cf. above, p. 112, l. 15) of the כ to the preceding מ in *tamkaru*; for the complete assimilation of the original מ to the following guttural (ג, כ and ח, ג, and ח, ג, are gutturals but not ה, ה, and ע, ח cf. SIEVERS, *Hebr. Metrik*, p. 14) cf. Assyr. *iqqu* = *imqu* 'he fell,' DELITZSCH, § 49. — P. H.]

#1 וכל מלכי דסוֹמְכוֹתָא, and *ὅτι καὶ πάντων τῶν βασιλέων τοῦ πέραν* (*ὅτι τῶν ἐν τῷ πέραν*) is a misreading of #1 following 5,4. A consequence of the misinterpretation is the prefixed article in #1. We must read, with 2 Chr. 9,14, *וְכָל מַלְכֵי עֶרֶב*, so, too, *ܐܠܝܬܐ ܕܥܪܒܐ*, *ἈΣ: τῆς Ἀραβίας*.⁴⁰ For the confusion between *עֶרֶב* and *עָרָב* see SIEGFRIED-STADE *s. v.* *עֶרֶב* i, *עָרָב* ii, and *עָרָב*; cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 121, l. 44.

- (16) $\aleph$ requires the pointing מִסְתֵּר (so KLOST.) instead of the ἀπαρ λεγόμενον מִסְתֵּר. It is Hexaplaric in Θ (cf. FIELD *ad loc.*) and in $\aleph$ scribal expansion.

M כאתים צנה, **G** τριακόσια δόρατα, a conformation to the numbers of v. 17 which is not plausible. Nor does **G** τριακόσιοι for **M** שש מאות commend itself.

ⲙ ⲛⲉγ [cf. Ger. *daraufgehen*], Ⲅ ⲉⲡⲏⲥⲁⲛ, ⲄⲘ ⲉⲡⲏⲥⲁⲛ, Ⲅ^{242.243} ⲉⲛⲏⲥⲁⲛ are merely free renderings of ⲙ; so, too, v. 17.

- (17) GL supplies καὶ ἐποίησε following v. 1^b; so, too, S in v. 19. 50

המלך, $\mathfrak{GVL}$, is scribal expansion.

- (18) מִן הַיָּמִים, מִן הַיָּמִים, מִן הַיָּמִים; 2 Chr. 9, 17 substitutes for this word, which may have become unintelligible at that time, מִן הַיָּמִים. *S. אֶלֶף* is a guess. [Cf. Is. 13, 12.]

- 10 [א אל is miswriting for על (so 8 codd. Kenn., edd. Sonc. 1486. 88, and 2 Chr. 9,16); Assy. *radû* (= Eth. *ḏ.ḏ.ḥ.*: to help; cf. Lat. *adjuvare* and French *ajouter*) 'to add' (DELITZSCH, HW 613^b) is invariably construed with *eli* = על, not with *ana* = אל; cf. below, p. 125, l. 7. — P. H.]
- א שמעתי; ט + ἐν τῇ ᾗ μου, as at the end of the preceding verse, is scribal expansion. 5
- (8) Instead of א אנשיך (cf. 2 Chr. 9,7) ט has here αἱ γυναῖκες σου and S אֲנָשֶׁיךָ. א contains a tautology, especially as Solomon's אנשים are continually listening to his wisdom only in as far as they are עבדיו; and the whole people ought to have been mentioned along with the עבדים. The Queen of Sheba, however, being 10 a woman, would naturally think of the נשים; and any one who can give the author credit for psychological insight will prefer the reading of ט.
- For א אשרי 2° (so, too, טVSC) 9 codd. Kenn., edd. Sonc. 1488, Neapol. Brix., 2 Chr. 9,7, and GL read ואשרי. א is preferable; the addition of the ו is more easily explained than the omission of this conjunction. 15
- א השמעים; so, too, טSC; 2 Chr. ושמעים smooths the text.
- א חכמתך, טVL πᾶσαν τὴν φρόνησίν σου is scribal expansion.
- (9) א על כפא ישראל; 2 Chr. 9,8 כסאו למלך ליהוה אלהיך, which is strangely redundant; ליהוה אלהיך, however, may perhaps be due to vertical dittography (cf. above, p. 86, l. 30). 20
- א לעולם; so, too, SC; but טV στῆσαι (GL τοῦ στῆσαι αὐτόν) εἰς τὸν αἰῶνα; 2 Chr. 9,8 להעמידו לעולם. These variants must not be explained, with KLOST. and BENZ., as being due to different interpretations of an original העמים; it would be impossible to explain why ט and Chr. have both expressions side by side; moreover, the phrase לעולם פ' העמיד is good Hebrew; cf. ψ 148,6; 1 Chr. 17,14. The 25 addition אלהיך in 2 Chr. and ט is a gloss inserted in order to explain the difficult לעולם. The glossator may have thought of Prov. 29,4.
- א וישימך למלך; ט + ἐπ' αὐτούς, similarly 2 Chr. ויכתב עליהם.
- א לעשות משפט וצדקה; ט, awkwardly, τοῦ ποιεῖν κρίμα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐν κρίμασιν αὐτῶν (GL αὐτοῦ). 30
- (10) א למלך; so, too, C and 2 Chr. 9,9; ט τῷ Σαλωμων; S למלך אלהים as in א at the end of the verse; contrast below, l. 35.
- א לא בא; so, too, SC; S לאו, 2 Chr. ולא היה smooth the text.
- א לרב; Chr.; S לרב א.
- א למלך שלמה; so, too, SC, Chr.; S here simply למלך; contrast above, l. 32. 35
- א וגם אני חירם. In 2 Chr. this is replaced by חירם ועבדי שלמה, an intentional apologetic alteration to harmonize this passage with 9,26 f. The necessary consequence is the substitution of הביאו for נשא of our passage.
- (11) The second מאפיר of א is scribal expansion, and is omitted both in ט and in 2 Chr. 9,10. 40
- There is no reason for questioning א ואבן יקרה at the end of the verse. CHEYNE's emendation, *Expository Times*, 10,5 (Feb. 1899) 239, לקרות את הבתים has no textual basis and seems uncalled for.
- (12) א המלך; so, too, SC and 2 Chr. 9,11; S מלך אלהים.
- א מכער, attested by ט σποστρούματα, C סער, is obscure; 2 Chr. 9,11 substitutes 45 for it מקלות which is meaningless and probably a mere guess just a S למלך. We are therefore not justified in emending, with KLOST., מקבוצת, supposed to mean *divans*, which would be just as meaningless in this context as מכער of the Received Text. GRÄTZ's conjecture מעקר is rather airy; nor has CHEYNE's correction קפן (l. c.) any solid foundation, although it is more real. 50
- [The word might perhaps be translated *stand*, something on which a thing rests or by which it is supported (מער). This might refer to any frame on which vessels or utensils may be laid or to an *elevated platform* or *estrade*. This latter

- 10 **א** אֱלֹהִים, **ט** αὐτῷ, **ז** עִמָּה, 2 Chr. 9, 2, but we must not alter **א**. **ס**, more explicitly, **אֱלֹהִים**, following v. 1.
- (3) **א** שְׁלֹמֹה, **ט** **ל**, with scribal expansion, ὁ βασιλεὺς **Σ**.
א מִן הַמֶּלֶךְ; 2 Chr. 9, 2 conforming the expression to the usage of this section, מִשְׁלֹמֹה.
- (4) **א** אַתְּ כָל חֲכַמַּת שְׁלֹמֹה; so, too, **טז**; but **כ**, **א** 2 Chr. 9, 3, must probably be canceled as scribal expansion. The statement is thus conformed to the following expressions. 5
- (5) **א** וּמִלְבוּשֵׁיהֶם; so, too, **טז**; but nearly all the texts of **ט** have καὶ τὸν ἱματισμὸν αὐτοῦ; the plural αὐτῶν is found only in **ט** 19, 71. The reading αὐτοῦ represents the original text and gives the clue to the explanation of the variants in the 10 passage following **א** מִשְׁקֵיו in **ס** and 2 Chr. 9, 4 (cf. below, l. 26). The narrator did not think of the gorgeous attire of Solomon's servants but of the well-stocked wardrobe an Oriental king requires in order to bestow distinctions out of his stores; cf. **ב**, 10, 22; [5, 5; also Gen. 45, 22; Jud. 14, 12]; the Queen of Sheba was shown over the palace. **אז** וּמִלְבוּשֵׁיהֶם (so, too, 2 Chr.) is due to the misinterpretation of מִשְׁקֵיו *his drink* as *his cupbearers*. 15
- א** וּמִשְׁקֵיו; **ט** καὶ τοὺς οἰνοχόους αὐτοῦ; **ט** καὶ τοὺς εὐνούχους αὐτοῦ, an obvious interpretation [or intra-Septuagintal corruption] of καὶ τοὺς οἰνοχόους, **ז** וּשְׁקִיָּהּ, **ס** וּמִשְׁקֵיו, 2 Chr. 9, 4 וּמִשְׁקֵיו וּלְבוּשֵׁיהֶם. All the Versions misapprehend the meaning of **א** מִשְׁקֵיו; it is, of course, not *plur. c. suff.* but *sing. c. suff.* of 20 מִשְׁקָה = מִשְׁקָהּ (just as **ע** לִי or **א** לִי = **ע** לִי; cf. STADE, § 345, a. There is no reference to cupbearers (the narrator includes them under מִשְׁקֵיהֶם) but to the arrangements and the drinks for the royal banquets; cf. v. 21 כְּלֵי מִשְׁקָה הַמֶּלֶךְ and Gen. 40, 21 מִשְׁקָהוּ. Owing to the misunderstanding of the word as referring to the royal cupbearers the preceding וּמִלְבוּשֵׁיו of the original text was altered to 25 וּמִלְבוּשֵׁיהֶם (cf. l. 15), and this was afterwards repeated in **ס** and 2 Chr. after **א** מִשְׁקֵיו, as it was taken for granted that the cupbearers also were gorgeously arrayed.
- א** וְעָלְתָּ, **ט** καὶ τὴν ὀλοκαύτωςιν αὐτοῦ, **ז** וְעָלְתָּ; but 2 Chr. וְעָלְתָּ, a miswriting which originated from the plural וְעָלְתָּ = **ס** וְעָלְתָּ.
- א** הִיא is somewhat strange, **רוח** being fem. It may be a scribal error for הִיא = הִיא 30 as in Gen. 15, 17; cf. **ב**, 9, 37. **ט** gives an excellent idiomatic translation, rendering ἐξ ἑαυτῆς ἐγένετο [*she was beside herself*, in classical Greek: ἐκτὸς or ἔξω ἑαυτῆς εἶναι or ἐξίστασθαι or ἐκστῆναι ἑαυτῆς (cf. our *ecstasy*); contrast ἑαυτοῦ ἐγένετο *he was his own man, had command of himself, was not out of his own control*.
- א** הִיא **רוח** בַּה עֹד **רוח** ולא היה בה עוד **רוח** being a verbal clause, in which the verbal predicate precedes the subject, the masculine form **היה** is not exceptional, especially as **רוח** is 35 merely feminine by usage and separated from the verb by two intervening words; cf. 8, 31; **ב**, 3, 26 &c.; WRIGHT DE-GOËJE³, 2, § 142, b; GES.-KAUTZSCH, § 145, o. The feminine form וְלֹא-הָיָה would undoubtedly be referred by the hearer to the Queen. — P. H.] 40
- (6) **א** הַמֶּלֶךְ; so, too, **טז**; **ט**, with scribal expansion, πρὸς τὸν βασιλέα Σαλωμων.
א אִמָּה הִיא הָרֵבָה; so, too, **טז**; but 2 Chr. 9, 5 **היה**; so, too, **ט** ἀληθινὸς ὁ λόγος. The nominal clause is more appropriate for a *vivā voce* remark and must therefore be considered original in this case.
- א** עַל דְּבָרָיו; so, too, **טז** and 2 Chr. 9, 5; but Solomon's דְּבָרָיו would include his 45 חֲכָמָה; read, with **ט** περὶ τοῦ λόγου σου, עַל דְּבָרָיו *concerning thee*; cf. 2 S 18, 5.
- (7) **א** לְדְבָרָיו; so, too, **טז**; but **ט** τοῖς λαλοῦσιν μοι, **ט** τοῖς εἰρηκόσι μοι; 2 Chr. 9, 6 (לְדְבָרֵיהֶם) are unnecessarily more explicit.
- א** חֲכָמָה וְטוֹב; 2 Chr. 9, 6 חֲכָמָה וְטוֹב, omitting in the following clause חֲכָמָה.
- א** הוֹסֵפָה; why 2 Chr. reads the Qal הוֹסֵפָה is not clear. 50
- א** חֲכָמָה **ו** **ט**; the whole tenor of the passage, however, is in its favor. In **ט** προστέθεικας ἀγαθὰ πρὸς αὐτὰ ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἀκοήν ἣν ἤκουσα the additions πρὸς αὐτὰ and πᾶσαν are scribal expansions.

- 9 point הקטיר, *i. e.* perf. with *Waw consec.* as substitute for the impf. expressing the *modus rei repetitae*; [contrast Crit. Notes on Proverbs, p. 52, l. 17; p. 68, l. 26. — P. H.] Sw. 2,35⁸ (LAG. 2,7) καὶ ἐθυμία ἐνώπιον Κυρίου might suggest that nothing but הקטיר לפני יהוה stood in the text, but we have reason to suspect that 6 has smoothed the text. GRÄTZ's emendation, והקטיר על המזבח אשר לפני הרביר, 5 is based on a fanciful notion which is entirely at variance with the actual arrangements in the Solomonic Temple. אשר לפני יהוה is a more exact explanation to המזבח; and, probably, ושלם את הבית, originally formed one sentence with לשם יהוה in 10,1, which in its present position interrupts the context very badly. 10
 11 instead of ושלם shows that this clause was written by a very late writer. This is evident also from the Aramaism שלם for Heb. בָּלָה, *cf.* S Deut. 20,9. Later writers no longer observe the rules of the *Waw consecutive*.
- (26) 11 את before אילת is correct; we must not emend, with GRÄTZ (who refers to 2 Chr. 8,17) אצל. Instead of 11 אלות 6 reads correctly Αἰλαθ; *cf.* 6,16,6. 15
 11 על שפת ים סוף is a geographical blunder; but 6V τῆς ἐσχάτης θαλάσσης, 6L τῆς θαλάσσης τῆς ἐσχάτης, if = הים האחרון, would be no better. In 2 Chr. 8,17 we read simply ים without any qualification. We cannot tell what the Chronicler corrected in this case, nor do we know why he altered the text, as in the following verse he gives, for v. 27 of the present chapter, the strange statement: 20
 וישלח לו חירם ביר עבריו אניות. [It would have been necessary to send the Tyrian ships overland across the Isthmus of Suez! It is true that Sennacherib transported sea-going vessels overland on drags (Assyr. *ḥir gurgûre* = ܚܝܪ ܓܘܪܓܘܪܝܬ Is. 28,28, threshing-sledge; DELITZSCH, HW 641^a below reads *gamgûge*); *cf.* KAULEN, *Assyr. und Babyl.*⁵, fig. 36; HAUPT, *The Battle of Halûle in the Andover Review*, May 1886, 25 p. 543; DELITZSCH, *Wo lag das Paradies?*, pp. 76.141. — P. H.]
- (27) 11 באני. If this referred to Solomon's ships it would have to be stated. Nor does this word stand in its proper place. It is a gloss and entirely superfluous as it is a matter of course. In 2 Chr. this gloss has worked mischief. 30
 Of 11 אנשי אניות ירעי הים the first expression at least must be a gloss.
- (28) 6 εἰς Σωφηρα for 11 אופירה is nothing but a transcriptional error, the final Σ of the preposition ΕΙΣ being dittographed; [*cf.* p. 103, l. 35 and 22,26. — P. H.] 30
 11 ארבע מאות ועשרים; so, too, 6L 6S; but 2 Chr. 8,18 ארבע מאות וחמשים, and 6V ἑκατὸν εἴκοσι. This latter number would seem to be the original one.
- 35
 10 (1) With regard to לשם יהוה, *cf.* above, l. 9. The conjecture there advanced is preferable to KLOST.'s hypothesis (which has been adopted by KAMPH., BENZ., and KITTEL) that the clause ואת שמע הבית אשר בנה שלמה dropped out after 11 שלמה through *homoteleuton*. In view of the concise style of this verse, and the subordinate part taken by the Temple in the following narrative, we do not 40 expect any such statement here. In 2 Chr. 9,1 the inconstruable לשם יהוה is omitted; 6 καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου, 6L 6S try to establish a syntactical connection. 11 לשם יהוה is no doubt responsible for the mistranslation τὸ ὄνομα in 6 of 11 שמע שלמה.
 11 לנפות שלמה; so, too, 6S 6L. In 2 Chr. 9,1, more explicitly, לנפות שלמה; [*cf.* above, 45 p. 70, l. 40. — P. H.]
- (2) 11 גמלים, so only 6; but 2 Chr. גמלים, 6L 6S, 6V καὶ κάμηλοι, 6L καὶ κάμηλοι μετ' αὐτῆς. The connection with 1 is smoother; the asyndetic construction would make 11 רקרה . . . . a separate circumstantial clause.
 11 רב מאד; so, too, 6S 6L; 2 Chr. 9,1, more briefly, לרב. 50
 11 ואבן רקרה; 6L, with scribal expansion, καὶ λίθον τιμίον πολύν.
 11 אל שלמה; S, many Heb. codd., edd. Sonc. 1486.88, Neapol., Bomb. of 1517, אל המלך ש'.

- 9 למסעבך; so, too, S^C; ὁ φόρον, 2 Chr. simply לשם.
(22) לעבדים למלאכתו, 2 Chr. 8,9 KLOST. and
BENZ. emend: למסעבך. As it is immediately followed by the statement that the Israelites were עבדיו, the reading of אל is very harsh. But it is sufficient to emend: לעבד (cf. Gen. 20,6; 31,7; Ex. 3,19; Jos. 10,19) or to point עבד; cf. Num. 20,21; 21,23; Job 9,18.
[This would mean Solomon did not allow any of the Israelites to serve (as bondservants). He did not impose any bondservitude on the Israelites would be ולא נתן שלמה עבדה על בני ישראל (cf. ב. 23,33 and the synonymous שית Ex. 21,22) or ולא עבד שלמה בבני ישראל (cf. Lev. 25,46; Jer. 25,14; 30,8) or, more explicitly, ולא עבד שלמה בבני ישראל עבד (cf. Lev. 25,39). It would perhaps be better to point עבד instead of אל עבד, regarding it as a second accusative = לעבד: Solomon did not make any one of the Israelites a bondservant (AV: But of the children of Israel did Solomon make no bondmen; KAUTZSCH's AT: von den Israeliten aber machte Salomo Niemanden zum Leibeigenen); cf. Gen. 17,5; Jer. 1,5 and Gen. 17,20; Jer. 1,18 (GES-KAUTZSCH, § 117, ii). Even אל עבד could not be misunderstood in this connection: in the first place the singular is used, not the plural; ולא נתן . . . לעבדיו or ולא נתן . . . עבדים . . . is different from עבדיו ולא נתן . . . עבד; then the following אנשי המלחמה עבדיו is sufficiently defined by the preceding ושריו וגו' עבד אל and the following עבדיו in this context are no more ambiguous than our The Secretary instructed his secretary &c.). — P. H.]
אל ועבדיו ושלישיו ושרי רכבו, ἄλ καὶ παίδες αὐτοῦ καὶ ἄρχοντες καὶ τρισσοὶ αὐτοῦ καὶ ἄρχοντες τῶν ὑποτάκτων αὐτοῦ. In ὅτ καὶ τρισσοὶ αὐτοῦ καὶ ἄρχοντες has dropped out through homoteleuton; in 2 Chr. 8,9 שלישי ושרי מלחמה אנשי כי ההפא הפה אנשי מלחמה ושרי שלישי which Chr. 25 substitutes for עבד in our passage (see l. 2); ושרי שלישי is a misunderstanding. [For אל שלישי, i. e. his shield-bearers (ὑπερασπισταί), who stood on the Asiatic chariots αὐτοὶ τρίτοι (ἑτρίσταται, ὅτ, in the present verse, τρισσοὶ) beside the ἡνίοχοι καὶ παραβάται, see my paper The Heb. term שליש in Beitr. zur Assyrl., 4, 583 ff. preceding ופרשו, at the end of v. 22, seems to be an explanatory gloss to the 30 preceding ושרי רכבו ופרשו, and the final ופרשו possibly represents a later addition than the preceding ושרי רכבו; cf. above, p. 112, l. 33. — P. H.]
(23) אלה, but Sw. 2,35^h (LAG. 2,8) καὶ οὗτοι; so, too, 2 Chr. 8,10: אלה. חמשים ומאתים; 2 Chr. 8,10 חמשים ומאתים, but Sw. 2,35^h τρεῖς χιλιάδες καὶ ἑξακόσιοι, LAG. 2,8 τρεῖς χιλιάδες καὶ ἑξακόσιοι, to harmonize the numbers with 35 5,30 in ὅ; cf. above, p. 83, l. 13. These variants show how little reliance can be placed on the numbers given in the Books of Kings.
(24) אל need not be questioned. It has a similar restrictive meaning in Gen. 27,30; Jud. 7,19 and is used elliptically of the time with the meaning nothing had happened in the meantime but, i. e. just, a very short time ago. [אל עדתה] = وقد طلعت 40 اما هو after a preceding negative clause; cf. WRIGHT-DE GÖEJE 2,339, C and H. [אל] ibid. 340, C, also the elliptical phrase לא فعلת, ibid. 340, D. — P. H.] A translates mechanically: πληή. Sw. 2,35 (LAG. 2,6) οὕτως is caused by the transposition. We must not read, with GRÄTZ, αὐ, following ὅ 9,9 τότε. This is impossible since a clause with αὐ follows.
אל ביתה אשר בנה לה = Sw. 2,35^f (LAG. 2,6) εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς . . . αὐτῇ but 9,9 εἰς οἶκον αὐτοῦ . . . αὐτῷ (ἃ ἐαυτῷ) = לה . . . ביתה as WELLH., Prol.⁴, p. 186, n. proposes to read. אל ביתה . . . , however, is favored by 7,8.
(25) והקטיר אתו אשר לפני יהוה ושלם את הבית: אל is beyond translation, and probably consists of a hap-hazard conglomeration of marginal glosses. אל is wrongly pointed for והקטיר אתו is a gloss to והקטיר; this explanation is preferable to the emendation proposed by KLOST., את אשר אל, especially as יהוה alone appears as nomen rectum of הקטיר. Instead of the inf. abs. הקטיר we must

- 9 $\mathfrak{G}$, too, read $\mathfrak{A}$ but smoothed the text. We must also bear in mind that $\mathfrak{A}$ יהי עשרים שנה, or simply מקצה, may be a gloss due to $\mathfrak{A}$ ויצא v. 12, and that the original text may have been simply: — עשרים שנה אשר בנה שלמה or יהי עשרים שנה א' ב' ש' ויהי עשרים שנה אשר בנה שלמה עשרים שנה; cf. 2, 11; 11, 42; 2, 10, 35; 14, 20.
- (11) $\mathfrak{A}$ חירם; so, too, $\mathfrak{C}$; but $\mathfrak{G}$ καὶ Χειραμ, $\mathfrak{S}$ סַחֲרָם . $\mathfrak{A}$ לכל חפצו; so, too, $\mathfrak{C}\mathfrak{S}$; but $\mathfrak{G}$, wrongly, καὶ ἐν παντὶ θελήματι. [For the prefixed ל cf. above, p. 82, l. 29. — P. H.]
- (12) After $\mathfrak{A}$ מצר $\mathfrak{G}$ + καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Γαλιλαίαν which is scribal expansion. $\mathfrak{A}$ שלמה, $\mathfrak{G}$, is scribal expansion.
- (13) $\mathfrak{A}$ כבול is an old *crux*. $\mathfrak{G}$ δριον renders נגילות כבול not נגילות. Jos. 13, 2, where the present $\mathfrak{A}$ reads נגילות פלשתים, $\mathfrak{G}$ found simply נבול פלשתים. Therefore we cannot emend, with KLOST., GRÄTZ, נגיל for כבול; nor can we substitute, with CHEYNE (PSBA 21, 177—179) ובולן. It is inconceivable how one of these generally known names should have been corrupted into the difficult כבול. A corruption of כבול to נגיל or נגילן &c., on the other hand, could be easily explained. Besides, the cession of the entire district of one of the Tribes would no doubt have been reflected in the tradition. [The statement of Josephus (*Ant.* viii, 5, 3): χαβαλωσ in Phœnician = οὐκ ἀρέσκον *unsatisfactory* is merely a guess. Less improbable is EWALD's conjecture that כבול = כבל *like nothing* (Heb. כָּאֵין Is. 40, 17). — P. H.]
- (14) $\mathfrak{A}$ למלך, $\mathfrak{C}$ למלכא; but $\mathfrak{G}$ τὸν Σαλωμων and $\mathfrak{S}$ $\text{לְמַלְכָּא שְׁלֹמֹן}$, just as $\mathfrak{S}$ has מַלְכָּא שְׁלֹמֹן for the preceding $\mathfrak{A}$ חירם. There is no reason for altering $\mathfrak{A}$. GRÄTZ succeeds in converting this verse (which is probably a misplaced gloss to ובוהב in v. 11; so BENZ.) into the contrary [cf. 2 Chr. 8, 2. — P. H.], reading המלך לחירם for חירם למלך so that this verse would mean that Solomon, on payment of 120 talents to Hiram, had taken back the Galilean villages which he had sold to the Tyrian king.
- (15 ff.) $\mathfrak{G}$ has not vv. 15–25 in this context. In $\mathfrak{G}^A$ they represent a Hexaplaric addition. $\mathfrak{A}$ 9, 15. 17^b–21 is misplaced in $\mathfrak{G}$ between $\mathfrak{A}$ 10, 22 and 23. As stated above (p. 65, l. 2) $\mathfrak{A}$ 9, 15–17 reappears in $\mathfrak{G}$ as Sw. 2, 35^{i,k} (LAG. 2, 9); so, too, v. 18^b 30 as Sw. 2, 46^d (LAG. 2, 29); v. 19 as Sw. 2, 46^c (LAG. 2, 28). VV. 16. 17^a occur, combined with $\mathfrak{A}$ 3, 1, between $\mathfrak{A}$ 5, 14 and 15 as $\mathfrak{G}$ 4, 31–33 (cf. above, p. 79, l. 24). $\mathfrak{A}$ 9, 23, harmonized with $\mathfrak{A}$ 5, 30, is found as Sw. 2, 35^h (LAG. 2, 8) while $\mathfrak{A}$ 9, 24 (apart from the addition in $\mathfrak{G}$ 9, 9) appears as Sw. 2, 35^f (LAG. 2, 6), and we meet with $\mathfrak{A}$ 9, 25 as Sw. 2, 35^d (LAG. 2, 7). $\mathfrak{A}$ 9, 20 is joined in $\mathfrak{G}$ to v. 14 of this chapter. The arrangement in $\mathfrak{G}$ of $\mathfrak{A}$ 9, 15–25 is inferior both in c. 10 and c. 2. Moreover, it is evident, if only from the more corrupt form of the text, that the several statements of cc. 2. 10 have suffered more in $\mathfrak{G}$ than in $\mathfrak{A}$.
- On the other hand, $\mathfrak{A}$ 9, 16. 17^a is undoubtedly misplaced. It represents an addition to ואת נור in v. 15, breaking the connection between vv. 15 and 17^b. As stated above (p. 79, l. 21) the original place of these verses was after $\mathfrak{A}$ 3, 1. $\mathfrak{G}$ still found them there and inserted them, combined with $\mathfrak{A}$ 3, 1, between $\mathfrak{A}$ 5, 14 and 15. From the fact that $\mathfrak{G}$ still found 9, 15–25 without vv. 16. 17^a we infer that $\mathfrak{G}$ translated an older form of the text.
- (15) $\mathfrak{A}$ ואת המלוא ואת חומת ירושלם; $\mathfrak{G}$ 10, 23 transposes: — καὶ τὸ τεῖχος ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς πόλεως Δαυεὶδ since τοῦ περιφράξαι τὸν φραγμὸν τῆς πόλεως Δαυεὶδ is added to $\mathfrak{A}$ המלוא, from $\mathfrak{A}$ 11, 27^b.
- (16) $\mathfrak{A}$ עלה . . . . פרעה, $\mathfrak{G}$ ὅτε ἀνέβη, $\mathfrak{G}$ τότε ἀνέβη. $\mathfrak{A}$ is probably more original here.
- $\mathfrak{A}$ ויתנה $\mathfrak{G}$ supplies the subject Φαραω.
- (17) ואת בית חרן תחתון. In both passages in which this verse occurs in $\mathfrak{G}$, viz. Sw. 2, 35ⁱ (LAG. 2, 9) as well as 10, 23, Upper Beth-horon is named instead of $\mathfrak{A}$ Lower Beth-horon. In 2 Chr. 8, 5 both Upper and Lower Beth-horon are men-

- 9 here and in v. 19, חָפֵץ. In view of **א** חָפֵץ לִבְנוֹת in v. 19 we might rather question **א** חָפֵץ לַעֲשׂוֹת at the end of the present verse.
א חָפֵץ לַעֲשׂוֹת must be canceled as scribal expansion though attested by all the Versions except **Θ**⁴⁴.
- (2) **א** אֱלֹהֵי **Θ**; it is more prudent to cancel it. 5
- (3) This verse is very much expanded in **Θ**: **א** אֶת הַתֵּלַחֲךְ, but **Θ** τῆς φωνῆς τῆς προσευχῆς. After **א** לִפְנֵי **Θ** + πεποιήκα σοι (**Θ**^L ἰδοὺ πεποιήκα) κατὰ πᾶσαν τὴν προσευχὴν σου. 2 Chr. 7, 12-16 has expanded this verse by means of prolix repetitions from Solomon's dedicatory prayer.
 For **א** שָׁם 2° **Θ** V reads ἐκεῖ εἰς τὸν αἰῶνα which is an addition from the preced- 10
 ing **א** שָׁם עַד עוֹלָם.
- (4) **Θ** σὺ is Hexaplaric, cf. FIELD *ad loc.* But **א** אַתָּה (so, too, 2 Chr. 7, 17) is to be canceled on internal grounds also. The question is not what JHVH does on the one hand, and Solomon on the other, but what JHVH grants in excess of that which Solomon has prayed for. 15
א חָפֵץ is either to be read, in accordance with **Θ** and 2 Chr. 7, 17, וְחָפֵץ, or to be canceled as an addition. It is more prudent to cancel it.
- (5) **א** חָפֵץ, the common scribal error for **א** ל, **Θ** τῷ; the latter, certainly, could also represent לְדוֹר, but 2 Chr. 7, 18 may not be quoted in favor of this latter reading; 13 codd. of KENN., 10 of DE ROSSI, edd. Sonc. and Brix. read **א** ל. 20
- (6) **Θ** and 2 Chr. 7, 19 may be right in beginning this verse with וְאֵם instead of **א** מ.
א חָפֵץ לַעֲשׂוֹת is to be canceled as an addition. **Θ** smooths over this passage by prefixing καί; so, too, **Θ** καὶ and some Heb. MSS וְחָפֵץ; the 'working-over' is still more evident in 2 Chr. 7, 19. מְצוּתֵי refers to the prohibition of idolatry only; cf. 18, 18. A similar amplification may be observed in 2, 7, 13. 25
Θ ἔδωκεν Μωυσῆς for **א** נָתַתִּי is scribal expansion.
- (7) **א** פָּנֵי is to be canceled as scribal expansion in accordance with **Θ**.
Θ τὸν οἶκον τοῦτοῦ for **א** אֶת הַבַּיִת **א** is also scribal expansion.
א אֲשֶׁלָּךְ is a transcriptional error; read אֲשֶׁלְךָ, in accordance with **Θ** ἀπορρίψω, 2 Chr. 7, 20 אֲשֶׁלְךָ, as well as constant linguistic usage. 30
א לְמַשֵּׁל [cf. above, p. 81, l. 24. — P. H.], **Θ** εἰς ἀφανισμόν = לשַׁמָּה, misread for **א** לְמַשֵּׁל as in Ez. 14, 8; [cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 63, l. 26. — P. H.]
- (8) It is not admissible to emend this passage with THENIUS, in accordance with 2 Chr. 7, 21 and **Θ**, to יהיה עלין יהיה אשר היה; for עלין does not signify *sublime*, as THENIUS supposes, but means either *upper* or denotes *The Most* 35
High, The Supreme Being. Further, the reading of Chr. is an attempt to make sense, and **Θ** ἔσται ὁ ὑψηλός would be יהיה עלין, not יהיה עלין. **א** עלין is, following Mic. 3, 12, either a transcriptional error, or an intentional correction for עיים.
 For **א** וְשָׁרָךְ some codd. read וְשָׁרָךְ, a useless correction.
 [For a cuneiform parallel to v. 8^b see below, p. 121, l. 16. — P. H.] 40
- (9) For **א** מַצֵּחַ מְצָרִים read, in accordance with **Θ** ἐξ Αἰγύπτου, מַצָּרִים; **א** אֶרֶץ in **א** is scribal expansion, like **Θ** ἐξ οἴκου δουλείας; cf. note on 8, 51.
 For the *scriptio defectiva* in **א** וְיָחִיק and **א** וְיַעֲבֹר cf. BÄR *ad loc.*
א כָּל before הָרָעָה is, according to **Θ**, scribal expansion.
 After this verse **Θ** + τότε ἀνήγαγεν Σαλωμων τὴν θυγατέρα Φαραω ἐκ πόλεως 45
 Δαυειδ εἰς οἶκον αὐτοῦ ὃν ψκοδόμησεν αὐτῷ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. The last words prevent our considering this addition as the original sequel of v. 1^a; it is derived from v. 24 which has already been made use of in SW. 2, 35^f (LAG. 2, 6) and which is therefore not given by **Θ** in c. 10.
- (10) **א** וְיָחִיק מִקְצָה is strange, as there is no apodosis. Owing to **א** אֲשֶׁר KLOST., 50
 KAMPH., BENZ. prefer to read, instead of **א** מִקְצָה עֲשָׂרִים (which is good Hebrew, cf. 2, 8, 3. 18), מִקְצָה הָעֲשָׂרִים which is not Hebrew. **Θ** S render **א**; also 2 Chr. 8, 1
 וְיָחִיק מִקְצָה עֲשָׂרִים had the present text of **א**. **Θ** **א** מִקְצָה. It is possible that

- 8 It is true that מנחה is not unfrequently rendered by θυσία, but here it can render זבח only, as we can hardly believe that the translator did not translate here in the same way as in v. 63.

The proof is furnished by the conclusion of this verse. There the second ואת השלמים ואת חלבי המנחה of א is rendered in ℳ by καὶ τὰς θυσίας τῶν εἰρηναίων, and in some of the MSS, e. g. in ℒ, it is preceded by καὶ τὸ δῶρον which can only be the rendering of א ואת המנחה. This leads us to the conclusion that ℳ had a Hebrew text in which Solomon offered up זבח השלמים ואת העלה ואת. ℳ τὰ στέατα seems to be a subsequent insertion from א.

But even this text cannot be the original one since, as v. 63 shows, the עלה is out of place in this connection. The narrator, it may be supposed, spoke in both cases only of the זבח השלמים. Consequently Solomon's orthodoxy has been successively touched up by different hands: first, the need was felt of adding to the royal sacrifices an עלה; then it was thought that, according to the Law and post-Exilic usage, there ought to be a מנחה in addition to the עלה, and that, according to the Law, only the חלבים of the זבחים should be burnt on the altar.

- (65) א בעת ההיא ℳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. The origin of this variant is not clear.

א מלבווא חקת ער נחל מצרים is a gloss disconnecting א לפני יהוה from the preceding א קהל גדול in an inadmissible manner.

Before א שבעת ימים ℳ + ἐσθίων καὶ πίνων καὶ εὐφραινόμενος* (ℒ καὶ αἰνῶν) ἐνώπιον Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν. This clause may have dropped out through *homoteleuton*, but it does not give the impression of being an original element of the text, as we fail to see why לפני יהוה אלהינו should have been repeated.

There is no reason for emending, with GRÄTZ, אלהים for א אלהינו.

א ויִשְׁבְּעַת ימים ארבעה עשר יום ℳ, rightly, as is shown by ביום השמיני at the beginning of the following verse. It is a gloss intended to bring the statements in this verse into harmony with 2 Chr. 7,9; cf. v. 54. The Chronicler takes exception to Solomon's using the Feast of Booths, which served a special purpose, for the dedication of the Temple, and makes the king therefore celebrate a double feast, the Dedication of the Temple from the 8th to the 14th day of the 7th month and the Feast of Booths from the 15th to the 22^d day, the people being dismissed on the 23^d. The artificial expedient resorted to by the interpolator in our passage breaks down at the first two words of v. 66 (cf. above, l. 26).

- (66) Instead of א ביום read, in accordance with ℳ, וביום.

א ויִבְרְכוּ את המלך ℳ καὶ εὐλόγησαν αὐτόν. ℒ adds, following א, καὶ εὐλόγησαν αὐτόν τὸν βασιλέα. Originally, it may be supposed, ויִבְרְכוּ stood in the text, which could be read either יִבְרְכוּ or יִבְרְכוּהוּ. א pointed it as plural, explaining the suffix. ℳ read יִבְרְכוּהוּ, which is wrong as is shown by the consideration that the special expression יִבְרְכוּהוּ after the general term שלח would be out of place unless the blessing were cited.

א וילכו לאהליהם ℳ καὶ ἀπῆλθεν (ℒ ἀπῆλθον) ἕκαστος εἰς τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ. ℳ had no text differing from א; it is simply more explicit than א.

א כל before הטובה ℳ. It is better to cancel it, since it is more likely that it was added in א as scribal expansion than that it was omitted in ℳ.

- 9 (1) א ואת כל חשק שלמה. As חשק is sufficiently attested as a Hebrew word by v. 19; 2 Chr. 8,6; Is. 21,4, the different renderings in ℳ πᾶσαν τὴν πραγματείαν Σ., ℒ כל רעות ש', S כל רעות ש' do not entitle us to emend, with GRÄTZ, both

* [Cf. Luke 12,19 which is aimed at Eccl. 2,24; 3,12.22; 5,17; 8,15; see PAUL HAUPT, *The Book of Ecclesiastes in Oriental Studies* (Boston, Ginn & Co., 1894) p. 245. — P. H.]

- chapter; cf. also Crit. Notes on Proverbs, p. 86, l. 31. — P. H.] Θ καὶ ἔστωσαν smooths the text; so, too, 2 Chr. 6,40 substituting יהוה נא ועתה אלהי יהוה for $\mathfrak{M}$ להיות ועתה אלהי יהוה נא. Θ adds to $\mathfrak{M}$ ענינך the scribal expansion καὶ τὰ ὦτα σου, and 2 Chr. 6,40 has still more explicitly: קשבות: ואוניך קשבות.
- (53) $\mathfrak{M}$ כי אתה, Θ^V καὶ σὺ is inaccurate rendering. 5
 $\mathfrak{M}$ ממצרים, Θ ἐκ γῆς Αἰγύπτου; cf. note on v. 51.
- (54) $\mathfrak{M}$ מכרע על ברכיו is a later addition (as is proved by its position) made in order to explain קם. According to v. 22 Solomon prays before the altar in a standing position. [For כרע cf. JAOS 22, 73. — P. H.]
 With this phrase $\mathfrak{M}$ וכפיו פרושות השמים also. The two together form a gloss 10 modeled on 2 Chr. 6,13. Another trace of the influence of the text of Chr. will be found in v. 65.
 Possibly the same criticism applies to the preceding clause, $\mathfrak{M}$ קם מלפני מזבח יהוה, and to $\mathfrak{M}$ ויעמד at the beginning of the following verse. Θ καὶ ἀνέστη for $\mathfrak{M}$ קם smooths the text. 15
- (56) $\mathfrak{M}$ בריך יהוה, Θ^V + σήμερον, which Θ^L has after $\mathfrak{M}$ נתן. It is scribal expansion, cf. note on v. 15.
- (58) $\mathfrak{M}$ ומשפטיו $\mathfrak{M}$ Θ ; it is to be canceled as scribal expansion.
 Θ , on the other hand, has the scribal expansion πᾶσας before ἐντολάς.
- (59) $\mathfrak{M}$ דברי אלה, Θ οἱ λόγοι οὗτοι, inaccurate rendering. 20
 Θ after $\mathfrak{M}$ יהוה 1° + (τοῦ) θεοῦ ἡμῶν, as $\mathfrak{M}$ has after יהוה 2°.
 In Θ^V the clause καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ λαοῦ σου (so Θ^A , but without τοῦ) has dropped out through *homæoteleuton*.
 The suffix in $\mathfrak{M}$ ועברו, עמו is right, although Θ reads τοῦ δούλου σου and λαοῦ σου. Θ^V (ἐν ἡμέρᾳ) ἐνιαυτοῦ = $\mathfrak{M}$ ביומו, at the end of the verse, is scribal error for 25 αὐτοῦ (so Θ^A).
- (62) $\mathfrak{M}$ וכל ישראל, Θ καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραηλ, as $\mathfrak{M}$ has in v. 65. It is impossible to say how the original text read.
 $\mathfrak{M}$ עמו according to Θ is scribal expansion.
- (63) $\mathfrak{M}$ שלמה, Θ ὁ βασιλεὺς Σ. is scribal expansion. 30
 $\mathfrak{M}$ זבח, Θ^V τὰς θυσίας, Θ^L τὴν θυσίαν. The rendering of the Hebrew collective by the plural is probably more original, the singular in Θ^L being a correction following $\mathfrak{M}$.
 $\mathfrak{M}$ ויהי זבח השלמים אשר זבח שלמים אשר זבח after $\mathfrak{M}$ ויזבח would be possible only if the writer had not intended to state what Solomon's זבח consisted of; but then v. 63 would be 35 entirely superfluous. This clause must therefore be canceled. It may be a variant from another MS which read: — ויהי זבח השלמים אשר זבח שלמה. Θ renders $\mathfrak{M}$, but $\mathfrak{S}$ felt that this clause in its present form was impossible, reading therefore ס: כבש שלמים, וכתל שלמים, וצאן מזה ועשרים אלף.
- $\mathfrak{M}$ וצאן מאה ועשרים אלף $\mathfrak{M}$ Θ ; where it is found in Θ MSS it is Hexaplaric, cf. 40 FIELD *ad loc*. Nevertheless we are not justified in considering it a subsequent addition in $\mathfrak{M}$ (so KITTEL); it may have dropped out in Θ through *homæoteleuton*: the prefixed בקר shows that another kind of animal must have been referred to; צאן, it may be supposed, was, as a rule, used for שלמים, and a narrator who makes Solomon offer up 22,000 bulls, need not be defended against the 45 addition of 120,000 sheep and goats.
 $\mathfrak{M}$ ויחננו את בית יהוה המלך וכל בני ישראל; so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$; but Θ καὶ ἐνεκαίνισεν τὸν οἶκον Κυρίου ὁ βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραηλ. Θ ἐνεκαίνισεν is a trace of the original text. V. 63 refers to Solomon only. We must read the singular ויחנך and cancel the incorrectly supplied subject בני ישראל of $\mathfrak{M}$. 50
- (64) The enumeration of the different kinds of sacrifices is not correct: for the first $\mathfrak{M}$ ואת המנחה ואת חלבי השלמים Θ^V has καὶ τὰς θυσίας καὶ τὰ στέατα τῶν εἰρηγικῶν; so, too, Θ^L , but transposing: καὶ τὰς θυσίας τῶν εἰρηγικῶν καὶ τὰ στέατα.

- 8 in the present verse, is misplaced; it must be coordinated to a phrase in the preposition **אל** like **אל המקום הזה** (*cf.* above, p. 104, l. 44). But if is inserted in a wrong place where it occurs for the first time, it is not impossible that its subsequent transpositions and abridgments were also misplaced. The misplacing of the gloss after **ואתה תשמע** in v. 30 might easily lead to the same misplacement in the subsequent verse.
- אל המקום הזה** **אל מקום שבתך אל השמים** is probably not a corrective gloss to **אל המקום הזה** in the same verse, but to **אל המקום הזה** at the end of the preceding verse. The gloss to **אל המקום הזה** in v. 30 may be the **שמים** following **ואתה תשמע** at the beginning of v. 32. As the full form of the gloss had been given in connection with **אל המקום הזה** at the end of v. 29, the abridgment **שמים** was sufficiently clear in the following verse. The **שמים** after **ואתה תשמע** in v. 34 belongs to **אל** at the end of v. 33 (see below, l. 53), and the **שמים** after **ואתה תשמע** in v. 36 is a gloss to **אל המקום הזה** in v. 35. In the same way **אל** **אל הבית הזה** after **ואתה תשמע** in v. 39 belongs to **אל** at the end of the preceding verse (*cf.* below, p. 106, l. 47); so, too, **אל השמים** in v. 43. **אל** **אל השמים** after **שמעת** in v. 45 is a gloss to **אל** **והבית וגו'** . . . . **העיר**, and in the same way **אל** **אל השמים** after **שמעת** at the beginning of v. 49 belongs to **אל** **דרך ארצם . . . העיר . . . והבית . . . אל**.
- In none of these passages can **השמים** be construed with the preceding words. 20 Even in v. 36 it is, of course, impossible to take **ואתה תשמע השמים** as a *permutative* (**بدل البعق من الكل**) for **ישמעו השמים** = **יענו השמים**, *cf.* Hos. 2, 23 **اجابت الارض وعنت الارض بالنبات** — P. H.] Instead of the impossible **ואתה תשמע** 20, before **סלחת** at the end of the verse, which is found also in Chr., we must read, in accordance with **καὶ ποιήσεις** 25 and vv. 32, 43, **ועשית**.
- (31) **ואת אשר** **אל**; so, too, **אל**. The reading of 2 Chr. 6, 22, **אם**, is smoother but not original. Instead of the grammatically impossible **ואת אשר**, which 2 Chr. 6, 22 also has, we must read, in accordance with Neh. 10, 30, **ובא באלה**, **καὶ ἔλαθον καὶ ἔξαγορεύσῃ** (Chr. **καὶ ἀπεκρίθη**) is a paraphrase, and we must not emend, with GRÄTZ, **ובא** 30 **והניד**. In the same way **ויהי ויומניה** **אל** simply paraphrase **אל**, and KLOST. and BENZ. are wrong in emending: **ואלה**. The subject of **בא** is, according to the rite, object, and not subject, of the **אלה**.
- (32) **אל** has no syntactical connection, and is, both here and in vv. 34, 36, a dogmatic correction made in the interest of the belief that JHWH dwells in the 35 heavens, a belief which is, however, shared by this section. **καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ**, **מן שמיא** **אל**, 2 Chr. 6, 23 **מן השמים** establish a syntactical connection as in v. 34. In v. 36 **אל** do the same, but not 2 Chr. 6, 27; *cf.* note on v. 43 (p. 107, l. 12).
- אל** **ושפעת את עברך** **אל**; so, too, **אל** and Chr. **καὶ κρινεῖς τὸν λαόν σου Ἰσραὴל** is a 40 correction from v. 34.
- (33) In **אל** both the first and the second **אל** are wanting. The first one is unnecessary and probably, therefore, scribal expansion in **אל**; on the other hand, it is not likely that **אל** is right in omitting the second one also, especially as **אל** has **ἐν τῷ οὐρανῷ**, exactly corresponding to **אל**. Since it is not advisable 45 to derive **ושפעת**, in the following verse, from **ישב** (so KLOST., BENZ.) by pointing differently (*cf.* Jer. 16, 15; 24, 6; 27, 22; 32, 37) on account of its being construed with **אל**, the preposition in **אל** **בבית הזה** is only possible if we suppose the author of the verse to have forgotten the situation. Besides, the point to be emphasized here is the prayer *toward* the Temple; that prayers are offered up 50 to JHWH *in* JHWH's Temple is a matter of course. We may therefore assume that in **אל** the second **אל** of **אל** was omitted for this reason, and that **אל** **בבית הזה** **אל** at the end of the verse originated from **אל** **הבית הזה**, *cf.* vv. 29, 35, 38, 42.

- 8 necessary; see ב, 1, 3, 7, 9, 11, 12, 15, &c., &c. [*cf.* also Crit. Notes on Numbers, p. 53, n. ^a. — P. H.]; — (b) he wrote הנה היא כתובה; but HALÉVY's retroversion of Θ οὐκ ἰδοὺ by הנה היא shows that he has not paid due attention to the usage of Θ (see p. 101, l. 30); — (c) he transposed ספר הישר to ספר השיר; this, says HALÉVY, is impossible since the ספר הישר contained David's Lament over Saul and Jonathan (*cf.* 2 S 1, 18), and this קינה could not be considered a שיר. But this argument would be valid only if the so-called קינה of David over Saul and Jonathan were a real קינה; and the mistake βιβλίον ἧς ψδῆς may safely be attributed to the Greek translator or to a copyist.

But there are other reasons which make it safer to adhere to $\mathcal{M}$ in this case: — 10
(a) In favor of the priority of $\mathcal{M}$ is the fact that these verses appear there in their proper context while in Θ they are misplaced; for (a) v. 14 beginning with ויפב המלך את פניו presupposes that Solomon had previously faced the Temple. Solomon must have been turned toward the sanctuary when he uttered the lines in vv. 12, 13; but this attitude of the king is not indicated in any way in the 15 preceding sections vv. 1-12. If we cancel vv. 12f. we deprive v. 14 of its basis. — (β) Solomon's lines refer to the house just as vv. 1-11, but what follows, from v. 14 on, refers partly to the entire sanctuary, partly to the altar and its surroundings. For this very reason ὑπὲρ τοῦ οἴκου κ. τ. λ. has been inserted in Θ . But there is no longer any occasion for speaking about the house, and ὡς συνετέλεσε τοῦ οἰκοδομησάι αὐτόν clashes with v. 54 καὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσεν.

(b) The second of the two lines uttered by Solomon is preserved in a more original form in $\mathcal{M}$, and the rendering in Θ of these two hemistichs is due to a misunderstanding of $\mathcal{M}$ at the hands of the translator. The priority of $\mathcal{M}$ is further attested by Θ σαυτῷ = $\mathcal{M}$ לך. While οἰκοδόμησον οἶκόν μου = בנה 25 ביתי is easily explained as misread for $\mathcal{M}$ בניתי ביתי, it is impossible to say what could have caused a rendering of $\mathcal{M}$ לי through Θ σαυτῷ. But if the last two hemistichs are originally addressed to JHVH, they can hardly be connected with the two preceding hemistichs.

(c) The first two hemistichs as restored by WELLHAUSEN have no proper 30 connection, while the sense of the first as restored by KLOSTERMANN is forced. It is true that Θ ἔστησεν = $\mathcal{M}$ הכין is unusual, but it is paralleled by Is. 40, 20. On the other hand, it is difficult to trace Θ ἔστησεν and ἐγνώρισεν to the same Hebrew original: הבין, which is according to WELLHAUSEN misread for הכין, is nowhere translated by ἐγνώρισεν. There is some reason, therefore, to consider, 35 with KLOST., Θ ἐγνώρισεν to be the original reading and Θ ἔστησεν an exegetical substitute. If we admit that הבין stood in the original we must have יהוה as subject of the first hemistich. But then the two halves of the first line are not properly balanced, and the second hemistich is deprived of the necessary subject; it would have to begin at least with הוא אמר or ויאמר. It is true that Θ 40 reads καὶ εἶπε, but this looks as though the text had been smoothed. If we take however יהוה to be the emphatically prefixed subject of the second hemistich and consider Θ ἐγνώρισεν to be the original rendering of the genuine Hebrew text, we are obliged to take, with KLOST., שמש as the subject of the first hemistich, and to read ירע which must have been pronounced by Θ : ירע. But 45 then the first hemistich would be unparalleled in OT both as to thought and form.

(d) Θ ἐλάλησε κ. τ. λ. without καὶ εἶπεν following is, in view of the length of the sentence, indeed strange. It looks as though the translator had overlooked the fact that a ויאמר was not possible in $\mathcal{M}$ after אמר, but desirable after ויאמר. 50 $\mathcal{M}$ is paralleled by 22, 50.

(e) But above all it is conclusive that Θ elsewhere in *Kings* often follows a Hebrew text which must be explained as a modification of our present $\mathcal{M}$. *Cf.* the remarks on c. 2 above, p. 66, l. 30 and the notes below on cc. 11-14.

- 8 θήκη; this, however, does not warrant the introduction of לְחֹת הַבְּרִית before אשר כרת. On the contrary, the position of the additional words proves them to be the first half of the gloss discussed below (l. 9), the second half of which has alone been preserved in **Al**. The gloss, as well as the clause it relates to, was modeled on Deut. 9,9 ff.

Instead of **Al** אשר הִנֵּה שָׁם **U** has ἃ (**U**^L ἃς) ἔθηκ'εν. **Al** is right; הִנֵּה had been omitted in the copy from which **U** was translated, because שָׁם was read שָׁם after Deut. 10,5.

Al אשר כרת וגו' does not connect with the preceding words, and is therefore a gloss which has crept into the text (cf. above, l. 3).

- (10) **Al** הִקְרַשׁ need not be questioned in this verse (contrast p. 100, l. 47): it is here (as in Lev. 16,2 ff.; Ex. 41,23) equivalent to רִבִּיר. This use of the word is due to the fact that we have here not the old source but the pre-Exilic editor of the history of the Kings.

Al אַתְּ בֵּית יְהוָה, but **U** τὸν οἶκον, without Κυρίου. This is preferable to **Al**. Cf. 15 above, p. 72, l. 43.

- (11) **Al** אַתְּ בֵּית יְהוָה, **U** אַתְּ יְהוָה as in the preceding verse.

- (12) VV. 12.13 **U** after v. 11; they are, however, found there between vv. 53 and 54 in the expanded form: — Τότε ἐλάλησεν Σαλωμων ὑπὲρ τοῦ οἴκου ὡς συνετέλεσεν τοῦ οἰκοδομῆσαι αὐτόν

Ἡλίον ἐγνώρισεν^a ἐν οὐρανῷ Κύριος·

Εἶπεν^b τοῦ κατοικεῖν ἐκ γνόφου.^c

Οἰκοδόμησον οἶκόν μου, οἶκον ἐκπρεπῆ σαυτῷ,^d

Τοῦ κατοικεῖν ἐπὶ καινότητος.

οὐκ ἰδοῦ αὐτὴ γέγραπται ἐν βιβλίῳ^e τῆς ψδῆς; 25

U^L (a) ἔστησεν. — (b) καὶ εἶπε. — (c) ἐν γνόφῳ. — (d) εὐπρεπῆ σεαυτῷ (so, 100, **U**^A). — (e) ἐπὶ βιβλίου.

This is undoubtedly the translation of a Hebrew original as is evident (a) from the Hebraism συνετέλεσεν τοῦ οἰκοδομῆσαι αὐτόν = כאשר כלה לבנות אתו or ככלותו כלאו; — (b) from οὐκ ἰδοῦ which is in **U** throughout the Books of Kings 30 the equivalent of **Al** הלא in the phrase הלא הם כתובים (**U** has οὐκ ἰδοῦ in **a** except in 18,22 where we find οὐχί which is interchanged inconsistently in **b** with οὐκ ἰδοῦ; — (c) from ἐν βιβλίῳ τῆς ψδῆς = בכפר השיר = בכפר הַיֶּשֶׁר; cf. Jos. 10, 13; 2 S 1, 18.

WELLHAUSEN in BLEECK⁴, p. 236 maintained that this text of **U** was original 35 so far as the song and the subscription are concerned. He reconstructs the Hebrew original as follows:—

שמש הכין בשמים יהוה אמר לשכון בערפל

בנה בניתי בית נוה לי לשבת עולמים

הלא היא כתובה בספר הישר

40

He supposes that הכין was misread הבין [cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 60, l. 47. — P. H.] thus explaining the translation of **U** ἐγνώρισε. WELLHAUSEN's reconstruction has been adopted by W. R. SMITH, *The OT in the Jewish Church*², p. 435 (German ed., pp. 414 f.); T. K. CHEYNE, *The Origin and Religious Contents of the Psalter*, p. 212; CORNILL, *Gesch. Isr.*, p. 98, and others; it has also 45 been followed to a certain extent by KLOSTERMANN who reads יָרַע = **U** ἐγνώρισε but preserves the last two hemistichs as given in **Al**. KITTEL follows WELLHAUSEN in the first line and KLOSTERMANN in the second. BENZINGER gives for the second line both views as alternatives.

J. HALÉVY, in his *Revue Sémitique* 8 (1900) pp. 218-225, maintains the priority 50 of **Al**, but some of his arguments are very questionable. He derives **U** from a later interpolator who knew but very little Hebrew; for (a) he disregarded the rule that וַיִּכְבֶּר = ἐλάλησεν must be followed by לאמר; but this is not absolutely

- 8 name of the month, אֶתְנִים, is an insertion due to the Deuteronomic redactor, claiming אֶל בֵּיתֵנוּ, which severs אֶל הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי from אֶל בֵּיתֵנוּ (cf. above, p. 98, l. 38) to be a part of the original text.

All these presumptions (even the first, above, p. 98, l. 42, cf. below, l. 41) are uncertain, and so are the conclusions derived from them. We must bear in mind that 6,38 possibly referred only to the completion of the structure of the Temple, and that the dedication of the whole establishment took place at a later date, either after the casting of the bronze implements or after the completion of the royal palace. The reason why we are so uncertain about the date of this dedication is that the narrative of the removal of the Ark from the City of David to the Temple is loosely connected through 18.* It is not impossible, however, that this 18 has been substituted for a more precise statement of the time given in the original source. It is true that it is stated in v. 63 that the feast described in vv. 1-13 was the celebration of the dedication of the Temple, and that it was celebrated at the autumnal festival; this is also implied by the section vv. 14-66. But it is not stated anywhere in the old substratum of vv. 1-13; this section refers only to the removal of the Ark to the Temple, which may possibly have taken place at the dedication of the Temple, but these two events must not necessarily have coincided. It is possible that the Ark was transferred to the Temple at a later date, after the Temple had been dedicated and used for some time. The Ark remained, it may be supposed, in the City of David as long as Solomon resided there. According to 6 8,1 the celebration took place at the end of the 20th year of the building of the palace, a date resulting from the addition of the numbers given in 1 6,37.38; 7,1 (cf. above, p. 98, l. 30).

The Deuteronomist was of the opinion that the transfer of the Ark coincided with the celebration of the dedication of the Temple, but we do not know on what grounds his opinion was based, and whether he followed in this respect an older tradition. Nor is the statement concerning the feast of Jeroboam in 12,32 quite clear. Jeroboam celebrates this feast in the eighth month, patterned after the Judaic festival. We may suppose that it was an אֶסְפִּי festival, but it is not stated that the similarity with the Judaic festival consisted in its being celebrated in the eighth month, although this is possible. If we assume that the Deuteronomist who wrote vv. 14 ff. was right in referring the account of the old source in vv. 1-13 to a celebration of the dedication of the Temple — an interpretation which is perfectly natural — it is very strange that there is not one word about the dedication of the altar. It is true that the reference to this may have been suppressed since it is the bronze altar (cf. above, p. 94, l. 8).

If we insist on the presumption that we have here an account of the dedication of the Temple, the statement בֵּיתֵנוּ אֶתְנִים has great weight, provided that the gloss הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי is right. From the subsequent development of the cult it is probable that the altar in Solomon's Temple was dedicated in the seventh month. There must be some historical continuity in Ezekiel's two days commemorating the dedication of the Temple, and they were observed on the first day of the first month and on the first of the seventh (Ez. 45, 18 ff.). Only the latter, however, had any bearing on the history of the cult, as it led to the institution of the יוֹם כִּפְּרִים; [cf. English translation of *Ezekiel* in the *Polychrome Bible*, p. 199, l. 18. — P. H.]

In view of these facts the conclusion is very probable that the dedication of the altar of Solomon's Temple took place in the seventh month. It is therefore better to consider בֵּיתֵנוּ אֶתְנִים a part of the original source and to relegate to

* [Cf. DRIVER's *Introduction*⁶, p. 203; German edition, p. 219. — P. H.]

- 7 be defended by ולקבית Num. 18,7 [cf. Crit. Notes on Numbers p. 52, l. 19], as there the ל is explained by the construction of that passage. The fact that we have simply מתחת in vv. 29.30 would be no argument against למתחת, as those verses are from a different pen. However, it is probable that the ל of אל למתחת has crept in from the following אל למסגרות.
- (33) אל (followed by טו) ידותם, אשרתהון, ול και αι χείρες αὐτῶν, אלהיהם. As the following description enumerates the points of resemblance between these wheels and the wheels of a chariot, the asyndetic construction of אל is preferable. The point of difference between these wheels and the wheels of a chariot is not stated before אל הכל מוצק אל at the end of the verse.
- (34) For אל read על with the Eastern recension. אל המכנה כתפיה is probably a gloss. Compared with v. 35^a it represents a less precise statement. The plural of כתף with the metaphorical meaning *supports, struts* is in the preceding verses throughout בתפות, and a masculine plural of כתף does not exist.
- (35) V. 35 is unintelligible. On the top of the carriage there is something חצי האמה high; but we are not told what it is. מכונה אל or כן is omitted after אל, and the statement חצי האמה חצי does not tally with v. 31. Moreover, אל קומה is impossible without a suffix. Emend קומתו following ὁ μέγεθος αὐτῆς, אלהיהם. אל ועל ראש המכנה breaks the connection. It is either a remnant of a clause the remainder of which has been lost, or a gloss which has crept into the text from the margin. Through omission of the prefixed ו the glossarial character of this clause is still more evident in ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, אלהיהם. מכונה, at the end of the verse, can refer to מכונה; in ὁ it is omitted.
- (36) [For לוח (see ZAT 21, 186) cf. the Assyrian synonym of li'u (= lihu): *duppu*, the byform of which, *dappu*, means *entablature, trabeation, tie-beams, cross-strips*, &c. (see below, p. 98, l. 10) just as لوح denotes not only *tablet* but also *board, plank*, &c. Cf. also the bronze bands of the palace gates from Balawat (see English translations of the Psalms in the *Polychrome Bible*, p. 205, l. 15. — P. H.) אל ומסגרתיה ועל ידותיה cannot be construed; and the Q'rê מסגרתיה affords no assistance. ὁ, however, omits ועל, and this solves the problem. ידותיה ומסגרתיה was repeated from v. 35 through the inadvertence of a copyist. The assertions made in ZAT 3, 163 are to be corrected accordingly.
- (37) ὁ has the true reading και in τὰς ἐν μέτρον ἐν; emend: וידה. קצב אחר ὁ right; it was added in אל in accordance with 6,25. We can say קצב of the Cherubs carved out of wood, but not of the cast bases of the basins. אל לקלנה, conformed to לקלנה, deserves little credence; cf. DIEHL, *op. cit.*, p. 50. The instances there given of the suffix הנה show that there is no reason for reading, with KLOST. and BENZ., לכל הנה. [The pronunciation may have been לקלנה. — P. H.]
- (39) V. 39^a is mistranslated, through *homœoteleuton*, in ὅτι και ἔθετο τὰς πέντε μεχυσθὲ ἀπὸ τῆς ὠμίας τοῦ οἴκου ἐξ ἀριστερῶν. The omission in ὅτι of πέντε as well as of τὰς δέκα μεχυσθὲν in many codd. are subsequent corrections from v. 38. ὁ is probably right, on the other hand, in omitting in v. 39^b נתן. The addition of this word is more easily explained than its omission.
- (40) אל חירום is scribal expansion; cf. vv. 14f.25.27.38 and what follows. Instead of אל הכירות read הסירות in accordance with ὁ τοὺς λέβητας, v. 45; 2, 25, 14; Jer. 52, 18; 2 Chr. 4, 11. Concerning אל חירום for חירום cf. note on v. 13.
- (42) אל לכות את שתי גלת הכתרת אשר על פני העקדים is either repeated from v. 41, or added from v. 18, על ראש of the original being awkwardly replaced by פני. It can, however, occur only once, and is to be canceled here on account of

7

Furthermore, it is strange that the שלבים are not previously referred to in this account, although the article in השלבים suggests a previous reference. KLOST., BENZ., and FURTWÄNGLER supply therefore להם ושלבים after להם מנסרות. This would entail the emendation המנסרות for מנסרות. Nor does this remove the chief difficulty that the מנסרות, which are of secondary importance, are mentioned before the שלבים. To avoid this, we might suppose that מנסרות was a scribal error, caused by the following words, for שלבים, or insert מנסרות before להם. However, we had better refrain from all alterations since v. 28, as stated above (p. 94, l. 52), is derived from another source, so that the text of v. 28 may have been affected by redactional adjustments.

[The ἀπαξ λεγόμενον שלבים is evidently identical with the Assy. *šulbû* from *labû* 'to enclose, to fasten' (DELITZSCH, HW 368^b). We should therefore perhaps expect שלבים instead of שלבים; it is true, however, that several Assyrian loanwords show doubling of the third stem-consonant, e. g. פפגל. The stem שלב is a Šaf'el like שבר Jud. 7, 15 (see notes 42 and 107 of the paper cited above, p. 80, n. *). The Qal *labû* is allied to Assy. *lamû* (DELITZSCH, HW 379; cf. ZA 2, 268) and Heb. גלגל, לונה. Assy. *šulbû* does not mean *rounds of a ladder*, but *fastening* &c. מנסרות may refer to the *square frame* of the base without the מנסרות (cf. ב, 16, 17); it may be the technical term for a *frame* consisting of four *corner-posts* and the *cross-pieces* at the top and at the bottom, while מנסרות may denote additional intervening *cross-pieces* or also oblique *struts*, ties, or braces. The best translation for שלבים would therefore be *frame*. Another derivative of this stem is the ἀπαξ λεγόμενον תלפיות; see, HAUPT, *Cant.*, p. 68. — P. H.]

(29) Read, with ὁ καὶ ἐπάνωθεν, וממעל instead of ממעל, connect this with ומתחת, and end v. 29^a with כן.

(30) For מנסרות we must read וארבע as it is followed by a feminine noun. מנסרות, ὁ καὶ τέσσαρα μέτρα αὐτῶν (ἑλ. αὐτῶν). ὁ read פאתם, but מנסרות may be retained. We must however read, with ἑλ. αὐτῶν, פאמחיה, as the suffix can refer only to מנסרות. מנסרות seems to render מנסרות. S does not help to elucidate the text, translating freely: מנסרות מנסרות מנסרות מנסרות מנסרות.

For מנסרות read להם as פאמחיה is feminine; cf. above, p. 94, l. 48.

מנסרות, ὁ καὶ τέσσαρα μέτρα αὐτῶν. There is no reason for reading the plural. The reading מנסרות (cf. also S) led ὁ to the omission, through *homœoteleuton*, of the remainder of v. 30, v. 31, and the first four words of v. 32 including מנסרות; cf. FIELD *ad loc.*

The meaning of מנסרות is obscure; it is evidently the equivalent of מנסרות v. 36, but מנסרות is not any clearer.

(31) מנסרות (followed by ὁ) ופיה; emend, with GRÄTZ, ופיה. The suffix refers to מנסרות, cf. S מנסרות. BENZ.'s alternative emendation ופה does not help matters; in the first place, it retains the corrupt מנסרות of מנסרות, and then it involves the transposition of מנסרות and מנסרות; otherwise the words cannot mean *the kothér-eth had an opening within* (in the centre) *toward the top*, as BENZ. translates. מנסרות is not a part of the original text here. This is evident from the omission of מנסרות. Besides, it collides with the preceding statement concerning the height, of which only באמה is left. It is either originally a marginal gloss to supply the numerical statement that had dropped out after מנסרות, or it crept into the text from the end of v. 32.

Emend, with EWALD, לקתרת instead of מנסרות.

Before באמה a numeral has been omitted.

For מנסרות we must emend: מנסרות, as the suffix refers to מנסרות v. 27 (cf. above, p. 94, l. 48).

(32) מנסרות is a combination of ל and מתחת found only in this passage. It cannot

- 7 the preceding חרש נחשת. The narrator returns with וימלא to Hiram-abi, while חרש נחשת is a statement concerning Hiram-abi's father. $\mathfrak{M}$ את כל מלאכתו is badly rendered in $\mathfrak{G}$ πάντα τὰ ἔργα.
- (15) ויצר is impossible. A verb צור *to form* does not exist in Hebrew, nor can צר be taken into consideration. Emend, in accordance with $\mathfrak{G}$ καὶ ἐχώνευσεν and 5 v. 46 (יצקם), with a slight alteration, ויצק.
- On the other hand, it would not be right to insert, with THENIUS, KITTEL, אֵלִים לְאֵלִים on the authority of $\mathfrak{G}^A$ τοὺς δύο στύλους τῷ αἶλαμ τοῦ οἴκου ($\mathfrak{G}^V$ merely τὸ αἶλαμ τοῦ οἴκου). For, according to v. 12, אֵלִים הבית is the entrance-court to Solomon's palace, while, according to v. 21, the pillars stand before the אֵלִים 10 (cf. 2 Chr. 3, 17 על פני ההיכל); and since v. 21 follows, a notice as to the position the pillars were intended to occupy is here unnecessary.
- In the Heb. text of $\mathfrak{G}$ נחשת of $\mathfrak{M}$ was lost, owing to the insertion of אֵלִים הבית. $\mathfrak{M}$ את העמוד השני יבא cannot possibly be right, as there is no sense in giving merely the height of one pillar and the thickness of the other. $\mathfrak{G}$ and Jer. 52,21 15 show that a clause has been omitted through *homœoteleuton*. $\mathfrak{G}^V$ has καὶ ($\mathfrak{G}^L$ τὸ) περίμετρον τέσσαρες καὶ δέκα πήχεις ($\mathfrak{G}^L$ τεσσάρων καὶ δέκα πήχειων σπαρτίον) ἐκύκλου αὐτόν, ($\mathfrak{G}^L$ καὶ) τὸ πᾶχος τοῦ στύλου· τεσσάρων δακτύλων τὰ κοιλώματα· καὶ οὕτως ($\mathfrak{G}^L$ οὗτος ὁ) στύλος ὁ δεύτερος. But this is not right either, since the clause from πᾶχος onward contradicts the preceding state- 20 ment. Jer. 52,21 removes the difficulty: וחקו שתי עשרה אמה ירבונו ועקבו ארבע. The reading of $\mathfrak{M}$ in this passage, עקבו, for $\mathfrak{G}$ τὸ πᾶχος τοῦ στύλου, is no doubt the correct one. In $\mathfrak{G}$ the genitive was substituted for the suffixed pronoun. The original text on which $\mathfrak{M}$ in v. 15 is based must have read יבא 25 את העמוד instead of ירבונו, the noun having been put in the place of the suffixed pronoun. The error in $\mathfrak{G}$ can only be explained by supposing that a copyist made a mistake in skipping from one העמוד to the other. $\mathfrak{M}$ Jer. 52,21 has the more original reading with the suffix עקבו. On the other hand, $\mathfrak{M}$ נבוב cannot be construed; probably a word like מבית or והוא was omitted before it. Emend therefore: ירבונו ועקבו ארבע אצבעות והוא נבוב וכן העמוד השני 30
- (17) V. 17 is much distorted in $\mathfrak{M}$, but has been preserved in a more original form in $\mathfrak{G}$ καὶ ἐποίησεν δύο δίκτυα περικαλύψαι ($\mathfrak{G}^L$ ἐπικαλύψαι) τὸ ἐπιθέμα ($\mathfrak{G}^L$ τὰ ἐπιθέματα) τῶν στύλων, καὶ δίκτυον τῷ ἐπιθέματι τῷ ἐνὶ καὶ δίκτυον τῷ ἐπιθέματι τῷ δευτέρῳ. The corruption probably arose from the reception into the text of the gloss מעשה שִׁבְכָה נָחֶשֶׁת שְׁרָשְׁרוֹת. 35 Before 17^a ויעש שתי = $\mathfrak{G}$ καὶ ἐποίησεν was omitted in $\mathfrak{M}$. As שִׁבְכָה is a *nomen unitatis*, the plural שִׁבְכִים is correct (cf. STADE § 311, b) in the context of v. 41 ff. it is שבכות.
- $\mathfrak{M}$ was copied from 17^b, while the original reading in $\mathfrak{M}$ found its way after v. 18^b (gloss θ); see below, p. 94, l. 2. 40
- In 17^b $\mathfrak{M}$ שִׁבְכָה is a transcriptional error for שִׁבְכָה.
- (18) V. 18 is likewise very corrupt in $\mathfrak{M}$. In the first place, a comparison of this verse with v. 42 shows that העמודים v. 18^a and הרמנים v. 18^c (gloss θ) have changed places. It has already been remarked (see above, l. 39), that the clause (העמודים) לכפות את התרת אשר על ראש הרמנים has been transferred from v. 17 to 45 its present position in $\mathfrak{M}$.
- Instead of $\mathfrak{M}$ מורים read, with $\mathfrak{G}$ στίχοι ῥοῶν χαλκῶν, נחשת, and cancel $\mathfrak{M}$ סביב which is wanting in $\mathfrak{G}$.
- (20^b) That the pomegranates go round about we learn from v. 20^b, which is shown by v. 42 to belong to the context of v. 18. V. 20^b is to be inserted between 18^b 50 and 18^d (for the gloss 18^c see above, l. 43); it was transferred from its original position when לכפות וגו' (gloss θ) was moved from v. 17 to v. 18. Just as $\mathfrak{M}$ סביב is canceled in v. 18, so $\mathfrak{M}$ פרים must be canceled in v. 20^b.

- 7 rect and not any freer than the rendering *inwards, toward the inside* of the whole area, in distinction from *toward the entrance*. — P. H.]
 The imperfect יעשה of **א** is at variance with the constant usage of this description; cf. vv. 6f. 16. 18. 37. 40. 45. 51 and 6, 2; 7, 6. 39. 46. Either emend: עשה, or cancel the word in accordance with **ט**.
א separates לקח אשר from the preceding passage in an intolerably harsh manner; besides, שלמה is not possible after יעשה without expressed subject. We must cancel at least שלמה, and probably the whole clause לקח אשר שלמה.
- (9) **א** ומהוץ **ט** κεκολαμμένα (**ט** κεκολαμμένων) ἐκ δια- 10
 στήματος ἔσθθεν. The translator translated from an illegible text. **א** ומהוץ must be omitted, **ט** καὶ ἔσθθεν of some codd. is Hexaplaric. **ט** ἐκ διαστήματος is due to misreading ממנרות for **א** מנרות במנרה; cf. 6, 6. In **ט** κεκολαμμένα we may have the equivalent of **א** כמדות ניות; the translator thought of a derivative of כרת; cf. v. 12: כרות ארום, **ט** ἐγκεκολαμμένης κέδρου.
א ומהוץ in v. 9^b is meaningless, since it does not form a contrast to ער הקצר הנדולה. STADE, ZAT 3, 152, proposed to emend: ומבית יהוה. But KAMPHAUSEN (in KAUTZSCH's AT) rightly objected to this on the ground that the consonants of מהוץ were rather the remains of הקצר. The emendation would also be impossible in point of fact, if the addition in 6, 7, which states that the Temple was built of 20 unhewn blocks of stone, have any real foundation. Emend, in accordance with 6, 36, ומקצר הפנימית, or ומקצר בית יהוה. Cf. the note on v. 12.
- (10) **א** ומקצר **ט** τὴν τεθεμελιωμένην, **א** ומיסר being misread המיסר and referred to 25
 החצר הנדלה.
ט ἐν τιμίοις λίθοις μεγάλαις, λίθοις δεκαπήχεσιν καὶ τοῖς ὀκταπήχεσιν is a corrupt rendering of **א** אבנים יקרות אבנים גדולות ואבני עשר אמות ושננה אמות **א**, while **ט** λίθοις τιμίοις μεγάλαις δεκαπήχεσιν καὶ ὀκταπήχεσιν is an inaccurate translation.
- (12) The omission in **ט** of v. 12^b is due to its being used in the addition to **א** 6, 36; 30
 see above, p. 90, l. 14 and cf. p. 64, l. 51.
 Since Solomon's Temple had only one outer court, **א** והקצר בית יהוה הפנימית is wrong. Either בית יהוה or הפנימית must be canceled as an explanatory gloss. Nor can the concluding words of **א**, ולאולם הבית, be in order. We miss the mention of הקצר האחרת מבית לאולם, v. 8, in connection with the court of the Temple and the great court surrounding the governmental buildings. Emend: והקצר אולם הבית; cf. 6, 36 **ט** τῆς αὐλῆς τοῦ αἰλαμ τοῦ οἴκου.
- GRÄTZ's emendation מקצר for **א** ולחצר is uncalled for. Nor is his conjecture 35
 ולאולם for **א** ולאולם acceptable. The first emendation would (as has been shown above, l. 32) entail the emendation אלם הבית וכחצר rather than וכאולם.
- (13) The bronze-founder whom Solomon sent for from Tyre is not called חירם in 40
 2 Chr. 2, 12 but חורם אָבִי; [cf. Crit. Notes on Chronicles, p. 73, l. 19. — P. H.] Everything is in favor of the view that this unusual form of the name is the correct one; cf. GIESEBRECHT, ZAT 1, 239 f.
- (14) **א** אלמנה is omitted in 2 Chr. 2, 13, and looks as if it had been added in order to 45
 leave the possibility open that Hiram-abi was an Israelite.
 The desire to emphasize the Israelitish extraction of Hiram-abi led **ט** to render **א** הוא by καὶ οὗτος, but we must not, with BENZ., correct **א** in accordance with this intentional alteration. There is no reason for contrasting, as is done in **ט**, Hiram-abi with his mother; he must be contrasted with his father.
 Instead of **א** ממשה נפתלי Chr. read מן בנות דן, and this reading is to be preferred, if only because משה is used exclusively in later documents (from P onward) 50
 instead of שבט, the usual term in the older period of the language, cf. GIESEBRECHT, Z. c. (see above, l. 42).
ט renders **א** וימלא by καὶ πεπληρωμένος, thus coördinating this statement to

- 7 (3) The pointing of **א** קפן is confirmed by v. 7^b. **Θ** καὶ ἐφάτνωσεν commits the syntactical blunder קפן. For the *scriptio defectiva* קפן alongside of וספן in v. 7 cf. BÄR and GINSBURG *ad loc.*
א על הצלעת אשר על העמודים is inaccurately rendered by **Θ** ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν στύλων.
 Before **א** וארבעים וחמשה **Θ** L + καὶ ὁ ἀριθμὸς, then τῶν στύλων πέντε καὶ τεσσαράκοντα, ὁ στίχος ὁ εἰς δέκα καὶ πέντε. It is true that **א** ומספר העמודים may have dropped out in **א** through *homæoteleuton*, but it is more natural to suppose that **Θ** made the terse construction of **א** more explicit. **Θ** V ἄ εἰς δέκα καὶ πέντε so that the statement has become meaningless. 5
- (4) **א** מורים **Λ** **Θ**, probably wrongly. 10
- (5) **א** המוזות does not here suit the context, which requires מְהֻזָּת; **Θ**, correctly, αἱ χῶραι.
 In v. 5^b also **Θ** καὶ (**Λ** **Θ** L) ἀπὸ τοῦ θυρώματος (**Θ** L θύρας) ἐπὶ θύραν τρισσῶς has a better text than **א**, for we expect a statement as to the relation of the 15
 מוזות to one another, since that of the מְהֻזָּת has already been made clear in v. 4^b. Besides, **א** מול cannot be construed. Emend: ופתח אל פתח instead of **א** מול מְהֻזָּת ומול מְהֻזָּת. **א** מול was probably originally a marginal gloss by which some reader explained **א** מול; the rest of the error may have arisen from a copyist thoughtlessly copying the line above (*vertical dittography*; cf. above, p. 86, l. 30) 20
- (6) **א** עשה **Λ** **Θ**. It is impossible to say whether this word is an addition or a part of the original text; cf. also note on v. 8.
Θ **Λ** אמה 1° and 2°, but we must not infer from this that **Θ** had a different Hebrew text.
א רחבו ואולם, **Θ** V ἐν πλάτει ἐζυγωμένα, αἶλαμ, **Θ** L ἐν πλ., ἐζυγωμένη αἶλαμ. The 25
 ἵ prefixed to **א** ואולם might be erroneous repetition of the final ἵ in the preceding רחבו; [cf. p. 89, l. 45]. A comparison of the rendering of **א** Ez. 41,26 in **Θ** shows that ἐζυγωμένα is a doublet to πάχος = עב.
 For **א** על פניהם 2° at the end of this verse, **Θ** has ἐπὶ πρόσωπον αὐτῆς τοῖς αἶλαμ-μειν. The original text was possibly על פני עב *an* עב *was before it*, viz. the 30
 אולם. [For עב cf. Ez. 41,25 and the Hittite term *bit xilāni*, Assy. *bit appāti* and *bit mutirēti* (DELITZSCH, HW 277^b.114^b.703^b; contrast *Beitr. z. Assy.* 4, p. 228, l. 4; 242, 4; 250, 7; 252, 45; 278, 21. — P. H.)]
א ואולם על פניהם ועמודים is beyond translation. If it belongs to the original text it must be irremediably corrupt. 35
- (7) **א** עשה and v. 7^b **Λ** **Θ** VL. **Θ** Cpl καὶ ἐφάτνωσεν κεδρίνοισι ἀπὸ ἐδάφους ἕως ὑπερφῶ, **Θ** A ἐποίησεν καὶ ὑρόφωσεν ἐν κέδρω ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἕως τοῦ ἐδάφους = **א** is taken from A; cf. FIELD *ad loc.*
א מהקרע עד הקרע is meaningless. For **א** הקרע emend, in accordance with 6, 15 and **Θ** **Λ** **Θ** Cpl, הקורות. 40
- (8) The *accusativus loci*, **א** תצר האחרת, need not be questioned; it is unnecessary to emend, with KLOST. and BENZ., תצר. The writer uses a *constructio pragnans*, mentally supplying a verb for *to build* or שם; cf. Ex. 40,29 and the *constructio pragnans* בית יהוה שם vv. 40.45.51. Nor is it impossible that שם has been omitted after **א**. **Θ** μία for **א** האחרת is a misunderstanding, probably due to 45
 the illegibility (cf. above, p. 90, l. 36) of the text from which **Θ** was translated. How **Θ** A ἐξελισσομένη τούτοις (in **Θ** V corrupted to ἐξ ἐλίσσομένης) for **א** מבית לאולם is to be explained is obscure. [ἐξελίσσω is a military term meaning *to turn* or *wheel around*, *to change position*, so as to face differently, *to change direction*. **Θ** means, therefore, that the palace in which Solomon resided did 50
 not face the המשפט, אולם עמודים, אולם and the הלבנון, but that it stood behind (i. e. north of) them. The backbuilding (ὀπισθοδόμος) of a house is ἐξε-λίσσόμενος τῷ οἴκῳ and, of course, מבית, not מחוץ. The translation of **Θ** is cor-

- 6 **א** cannot be brought into syntactical concord with the preceding passage. We have here no distributive use of the singular; in the passages quoted to illustrate this construction, Is. 5; 22; 29, 23; **ש** 5, 11; 62, 5 the text is corrupt; [*cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 36, l. 44. — P. H.]. GRÄTZ's emendation **קומתם**, for **א** **קומתו** which is attested by all the Versions, is entirely unfounded 5 and a violent expedient. The same applies to the insertion of **איש** after **אמות** as proposed by KLOST. and KITTEL, which produces a clumsy style foreign to the Account of the Buildings. Further, after the final statement in v. 25, v. 26 is superfluous. Both these difficulties are removed if v. 26 is inserted between v. 23^a and v. 23^b; v. 23^b is then in proper syntactical connection, and v. 26 stands 10 in its proper place (*cf.* below, l. 20).
א **והמש** 2°; so, too, **ט**. **ס** **א** 1° wrongly; *cf.* note on v. 8.
 On the other hand, **ס** reads **סחב** for **עשר** of **א** **ט**.
 (24) In **ט** v. 24 is very corrupt. The translator skipped from **א** **כנף הכרוב** 1° to **א** **ויעד קצות כנפיו** **א**, overlooking **א** **לשני הכרוב**. **א** is manifestly superior. 15
 (25) **א** **ויעשר באמה** **א**; so, too, **ט**; **ט** **οὐτως** which is hardly original, vv. 26.33; 7, 18 notwithstanding; there the full statements follow; on v. 26 *cf.* above, l. 9.
ט **συντέλεια μία** is erroneously repeated in **ט** at the end of the verse.
 Instead of **א** **לשני הכרובים** read, with **ט** **ἀμφότεροι**, **לשניהם**. *Cf.* below, l. 33.
 (26) V. 26 must be followed by v. 23^b (see above, l. 11); otherwise we should ex- 20 pect **א** **וכן קומת הכרוב השני**. In consequence of his emendation (*cf.* above, l. 4) GRÄTZ wants to insert this in v. 26; but this is unfounded.
א **קומת**; so, too, **ט**. **ט** **καὶ τὸ ὕψος**, **ס** **והגובה**. The prefixed conjunction is a later addition; *cf.* above, l. 3.
 (27) **א** **ויתן את הכרובים**, **ט** **καὶ ἀμφότερα χερουβειν**. Both readings are confounded if 25 we insert, with THENIUS, **שני** in the text; for **ט**'s **ושני** is the equivalent of **א** **ויתן**. **א** is preferable to **ט** as we have read already in v. 23 that there were two Cherubs. **א** **הבית הפנימי** is somewhat peculiar compared with the usage of the Account of the Buildings, but perhaps it must be looked upon in the same way as **הבית** **הוא** **הבית** in v. 17. 30
א **את כנפי הכרובים** is a harsh construction, since **הכרובים** is the subject of **ויפרשו**. Read, in accordance with **ט** **τὰς πτέρυγας αὐτῶν**, **את כנפיהם**. In **א** the noun was substituted for the suffix. *Cf.* above, l. 19 and p. 70, l. 40.
 Instead of **א** **וכנף הכרוב השני** **א** **וקנף האחר** **א** **בקר**, **ט** has merely **πτέρυξ μία τοῦ τοίχου καὶ πτέρυξ**; but this is scarcely right on account of the **μία**. **א** **האחר** was mis- 35 translated, and **א** **הכרוב השני** was then overlooked.
 (29) **א** **ואת** must not be emended with GRÄTZ to **ואל** = **ועל** [*cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 48, l. 33. — P. H.]; otherwise there would be no connection with what follows.
א **קסב**, **ט** **κύαψ**. As the adverbial use of this word is not established by Job 40 37, 12 we must emend: **קסב**.
א **ופטורי צצים** **א**. This term seems to be a later addition also in v. 32^a of **א** as it is disregarded in v. 32^b.
א **מלפנים** is an impossible grammatical form, the punctuators giving a mixture of **לפנים** and **לפניה**. **א** **מ** was probably dittogram of the **מ** of the preceding 45 word **צצים**; [*cf.* p. 91, l. 26; p. 140, l. 45; p. 144, l. 41]. Read, as in v. 30, **לפניהם**.
 (31) **א** **ושתי דלתות עצי שמן** clashes with **א** **דלתות עצי שמן** in v. 32^a. We must either cancel the second, following **ט**, reading, with **ט**, **ולפתח**, or we must cancel the first, leaving **ואת** unaltered. This latter expedient is favored by the description in vv. 33f., while the expression and the Versions support the first emendation. 50
א **מוזות** is meaningless. The proposed emendation **המוזות** is a make-shift.
א **חמשת**, also, is very doubtful, and is perhaps open to the same objection as **רבעית** in v. 33.

- 6 and לקדש הקדשים being disregarded. **א** לקדש הקדשים is an explanatory gloss to the obsolete קדש. KLOST.'s conjecture 'לרבי' hits the sense of the passage, but has no basis in the received text.
- (17) **א** הבית הוא ההיכל. We must not be induced to consider **הוא ההיכל** a gloss. This full expression corresponds to the מבית . . . . . מירכתי הבית in v. 16. The writer 5 meant to say that what remained of the house, after the wall of the דביר had been put up, measured 40 cubits, and this was the היכל; see the cut above, on p. 85. **Ⲯ** ⲛⲓ ⲟⲩ ⲛⲁⲟⲥ ⲕⲁⲧⲁ ⲡⲣⲟⲥⲱⲥⲡⲟⲛ does not omit **הוא ההיכל** (KITTEL) but **הבית** הוא; [cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 69, l. 48. — P. H.]. As we cannot explain how this could have been prefixed as a gloss to **ההיכל**, we must suppose that 10 **Ⲯ** shortened the text, or that the text from which **Ⲯ** was translated had been abridged. **Ⲯ** ⲛⲓ ⲁⲩⲟⲥ ⲟⲩ ⲛⲁⲟⲥ would be unintelligible but for **Ⲭⲱⲥⲟ**, ⲟⲩ ⲁⲩⲟⲥ ⲁⲩⲟⲥ ⲟⲩ ⲛⲁⲟⲥ.
- The pointing of **א** לפני is a make-shift; the word is impossible. **Ⲯ** ⲕⲁⲧⲁ ⲡⲣⲟⲥⲱⲥⲡⲟⲛ ⲧⲟⲩ ⲁⲡⲉⲓ = לפני הדביר is the original reading. On the other hand, these two 15 words are wanting in **Ⲯ** at the beginning of v. 20. In **א** both לפני (v. 17) and לפני הדביר (v. 20) originated from the conclusion of v. 17; cf. below, l. 26. The confusion arose from the reception of the addition vv. 18, 19 into the text.
- (18) V. 18 is omitted in **Ⲯ**; cf. FIELD *ad loc.* It is a late addition.
- (19) **א** ורבי **Ⲯ**; so, too, **א** הבין. At first, **הרבי** dropped out after **הדביר** which formed 20 the conclusion of v. 17 (cf. below, l. 26); this entailed the omission of **א** הבין. Instead of the impossible form of **א**, לתמן, read לתת; cf. 17, 14, where the same error is found in the K^{ethib}, but is corrected in the Q^{re}. [The original reading may have been לחנת; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 35, l. 31. — P. H.]
- (20) **ⲟ** לפני **א**, which is necessary as the subject of v. 20, was supplanted by **ⲟ** לפני 25 הדביר, which properly formed the conclusion of v. 17; cf. above, l. 17. [According to CHEYNE, PSBA 21, 246 **א** סנור = Assyr. *sakru* 'solid' in *xurâqu sakru* 'solid gold' (DELITZSCH, HW 499^b) lit. 'closed,' cf. Heb. קָהָם (Assyr. *ka-tâmu* is a synonym of *sakâru* 'to close,' see DEL., HW 362^b, 3). CHEYNE also proposes to read סנר or סנר (cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 84, l. 53 and Proverbs, 30 p. 65, l. 39) instead of **א** אשנר in **Ⲯ** 72, 10; he considers משהב אשנר in **Ⲯ** 72, 15 a misplaced gloss on סנר—אשנר. CHEYNE's suggestion that אשנר = סנר may be right; but it is not necessary to substitute for סנר **א** אשנר; אשנר may be an Assyrian loanword (with *prostheticum*; cf. אורח, &c.) and in that case the **ⲱ** instead of Assyr. *s* is not exceptional; cf. above, p. 86, l. 8. In Ezek. 35 27, 15 we must not, with CHEYNE, substitute סחריד for **א** אשנר but prefix the **ⲱ** *pretii* (CORNILL, correctly, *gegen Bezahlung*); see Crit. Notes on Ezekiel, p. 83, l. 11; cf. also Crit. Notes on Isaiah, p. 120, l. 31. — P. H.]
- א** ויצף is meaningless: an altar is not covered with slabs of cedar. The true reading ויעש has been preserved in **Ⲯ** καὶ ἐποίησε. 40
- Ⲯ** ארו **Ⲯ**. This is an intentional omission on the part of the translator, just as **Ⲯ** עצי שמן v. 23, owing to the discrepancy with Exod. 25, 23.
- The last words of v. 20 are to be connected, in accordance with **Ⲯ**, directly with לפני הדביר ויצפהו זהב, v. 21^c.
- (21) **א** ויצף שלמה את הבית מפנימה זהב סנור ויעבר ברתיקות זהב 45 the reception of which into the text not only לפני הדביר has been severed from its connection with ויעש מובה ארו (cf. above, l. 26); but the other addition also, **א** ויצפהו זהב, at the end of v. 21, has ceased to refer, as it originally did, to לפני הדביר at the end of v. 20.
- (22) V. 22^b **Ⲯ**. It is a late, superfluous, and awkward addition. 50
- (23) [For כרוב cf. Crit. Notes on Numbers, p. 46, l. 16. — P. H.]
- Ⲯ** עצי שמן **Ⲯ**, canceled owing to its being at variance with Ex. 25, 18; cf. above l. 42.

- 6 KLOST., וּפְתָח. The fact that in v. 6 מַּלְּאֵם הַיָּצוֹעַ or rather הַצִּלְעַת (cf. above, p. 86, l. 21) has no prefixed ו does not militate against this emendation since the צִלְעִית have been mentioned already in v. 5^b.
Instead of מַּלְּאֵם הַתִּכְלָנָה read, with טט and in accordance with the context, הַתְּחַתָּנָה. For מַּלְּאֵם הַבֵּיתָּה אֶל פֶּתַח הַבֵּיתָּה we would expect עַל (so 2 codd. Kenn.) or מִן, but אֶל is not im- 5 possible, as it may mean *in the direction of the south side of the house*. For מַּלְּאֵם הַתִּכְלָנָה עַל we must read אֶל if only on account of אֶל הַשְּׁלִישִׁית at the end of the verse; אֶל is found in many codd., edd. Sonc. 1486, Brix. טט εἰς.
For מַּלְּאֵם הַשְּׁלִישִׁית we must read, with טט and in accordance with v. 6, הַשְּׁלִישִׁית, as some codd. have, probably influenced by ט. The mistake הַשְּׁלִישִׁית is an old one; 10 it is expressed in ט. As the term קָנִים is not used in this passage, מַּלְּאֵם שְׁלִישִׁים cannot be justified by a reference to Gen. 6, 16.
- (9) מַּלְּאֵם וְשִׁרְתָּהּ טט, rightly; it is an interruptive gloss.
- (10) According to v. 6 each story is five cubits in height; therefore the height of all three is not five, but fifteen cubits. Read, therefore, הַמֶּשֶׁת עֶשְׂרִית instead of מַּלְּאֵם 15 חֲמִשָּׁה. This error also arose from confounding יָצוֹעַ *side-structure*, with צִלְעַת *story*; cf. above, l. 1. The context shows that the *whole* side-structure is meant.
- (11) Verses 11-13 are a late Deuteronomistic addition and were not read in the Hebrew MS from which טט was translated.
- (14) V. 14, which is practically identical with the addition v. 9^a, is not wanting in טט, 20 but is read there between v. 3 and v. 4 of מַּלְּאֵם. It is impossible in that place since the building of the יָצוֹעַ has there not yet been referred to. After v. 10 of מַּלְּאֵם it would be possible as conclusion of the account of the masonry and the roof of the Temple. The objection raised in ZAT 3, 139 that the mention of Solomon is at variance with the style of this account, is not valid since טט v. 8 does not 25 read שָׁלַמָּה; it is scribal expansion.
- (15) מַּלְּאֵם מִבְּיָתָהּ טט, rightly. As a matter of course, only the inner walls can be meant. The second קִירוֹת of מַּלְּאֵם is shown by the context to be a scribal error (induced by מַּלְּאֵם קִירוֹת at the beginning of the verse) for קִירוֹת or קִירוֹת (cf. above p. 84, l. 32). טט has correctly εἰς τὴν δοκὴν (alongside of the doublet εἰς τὴν τοῖχον, 30 which represents the reading of מַּלְּאֵם).
מַּלְּאֵם עַל מִבְּיָתָהּ is an interruptive gloss which has crept into the text; it was probably added on the margin as a docket to v. 15.
- (16) מַּלְּאֵם מִיִּרְכָּתִי (Q'rê מִיִּרְכָּתִי) is a clerical error.
מַּלְּאֵם בְּצִלְעוֹת אֲרוֹמִים טט τὸ πλεονόν τὸ εἶν, a remarkable misunderstanding. GRÄTZ 35 thought מַּלְּאֵם בְּצִלְעוֹת אֲרוֹמִים מִן הַקִּרְקַע עַד הַקִּירוֹת was a vertical dittogram from v. 15. Similarly BENZ. conjectures that the original text read simply: — וַיִּבֶן אֶת עֶשְׂרִים וַיִּבֶן אֶת מִיִּרְכָּתִי הַבַּיִת לְדָבִיר. But the wording of this clause differs considerably from its double in v. 15 and contains an important statement. It is true that it is at variance with v. 20^a, and this discrepancy is not explained. 40
We must, of course, read again הַקִּירוֹת (cf. above, l. 29), in accordance with טט εἰς τὴν δοκὴν, instead of מַּלְּאֵם הַקִּירוֹת.
GRÄTZ's conjecture וַיִּבֶן for the second וַיִּבֶן of מַּלְּאֵם, at the beginning of v. 16^b, is bad; הַבֵּית is in accordance with the style of the insertions in v. 19, but not with the usage of the Account of the Buildings. It would be more natural to read, 45 with טט καὶ ἐποίησεν, וַיַּעַשׂ. In the same way וַיִּבֶן is followed by וַיַּעַשׂ in v. 5.
מַּלְּאֵם לוֹ טט; but as וַיִּבֶן in v. 5 is not certain, we had better refrain from altering מַּלְּאֵם in this case.
מַּלְּאֵם לְדָבִיר, *scriptio plena*, see FRENSDORFF, *Massora Magna*, part I (Hanover, 1876) p. 97 and BÄR *ad loc.* For מַּלְּאֵם לְדָבִיר we must point, however, לְדָבִיר 50 as it is already referred to in v. 5.
טט εἰς τὴν δοκὴν εἰς τὸ δοκεῖν τὸν τοῖχον εἰς τὸ δοκεῖν τὸν ἀφῶν are misunderstandings, the appositional coördination of לְדָבִיר

6

we find in Ez. 40 the exact equivalent of Assy. *ellamu*, viz. אֵילִם; so אֹלֶם must be a mistake due to the erroneous insertion of a *mater lectionis* in the original *scriptio defectiva* אֵלֶם [cf. the Pentateuchal הָוָה; see Crit. Notes on Leviticus, p. 26, l. 10. — P. H.] as we have it still in אֵלֶם Ez. 40, 16. 30 and in אֵלֶם *ibid.* vv. 8f. 15, 39f. 48f.; אֵלֶם 1 K 7, 7. 12. We have therefore restored throughout in our text the form אֵלֶם, *i. e.* אֵלֶם. [It would perhaps be better to adopt the *scriptio plena* אֵלֶם as in היכל, עֵלֶם, &c. The corruption of אֵלֶם to אֵלֶם and then אֵלֶם is easily explained; cf. סינר for סוּנר = Assy. *šigāru*; see Crit. Notes on Proverbs, p. 54, l. 5 and contrast below, p. 87, l. 41; p. 149, l. 37. — P. H.] Instead of אֵלֶם היכל הבית, which occurs here only, ט reads ההיכל, which, as the simpler expression, has every probability in its favor. ט reads τὸ τοῦ Kupiou is scribal expansion. T renders אֵלֶם, אֵלֶם, אֵלֶם, אֵלֶם paraphrases. For אֵלֶם ט reads καὶ δέκα, אֵלֶם, and 7 Heb. codd. read ועשר. The prefixed ו is favored by v. 2.

אֵלֶם על פני הבית at the end of this verse (so, too, ט) is tautological after פני על ההיכל at the beginning of the verse. In ^a we read that the אֵרֶךְ (the longer side, 20 cubits, *i. e.* the measure across or *width*) of the אֵלֶם extended in the direction of (*i. e.* ran parallel to) the רָחֵב (the shorter side, 20 cubits, *i. e.* the *inner width*) of the בַּיִת; so we expect the corresponding statement that the רָחֵב (the shorter side, 10 cubits, *i. e.* the horizontal measurement backward from the front, or 20 *depth*) of the אֵלֶם ran in the direction of (*i. e.* parallel to) the אֵרֶךְ (the longer side, 60 cubits, *i. e.* the *inner length*) of the בַּיִת.* This is given in אֵלֶם אֵלֶם אֵלֶם. Consequently we must read, with KLOST. and BENZ., על פני אֵרֶךְ, thus restoring exact parallelism to רָחֵב על פני רָחֵב הבית in ^a.

הָאֵלֶם אֵרֶךְ הבית

רָחֵב הבית	היכל	אֵלֶם אֵרֶךְ
רָחֵב	היכל	אֵלֶם

- (4) אֵלֶם חלוני שקפים was not understood by the Versions: ט *θυρίδας παρακλυσταμένας κρυπτάς* is partly mechanical translation (*παρακλυσταιν* = נשקף), partly (*κρυπτάς*) wrong. ט *θυρίδας δεδαικυσμένας κρυπτάς* thinks of windows closed with a שַׁבְּכָה (cf. ט 7, 18) so that *dedaiktusmenas* would be = אֵמָמִים and originally a doublet to *κρυπτάς*; cf. Ez. 40, 16 חלונות אֵמָמִים, ט *θυρίδες κρυπταί*; — 41, 26 חלונות אֵמָמִים, ט *θυρίδες κρυπταί*, but 41, 16 *θυρίδες δαικυσται* = אֵלֶם החלונים האֵמָמִים. אֵלֶם אֵלֶם אֵלֶם is guessed. We are not able to give a reliable interpretation of this Hebrew phrase. We find אֵלֶם שקפים again in 7, 4 with the meaning *architrave*, the lower division of the entablature, immediately above the capital of a column. But this meaning (*windows with latticed architraves* or *lintels*) is impossible in our passage unless we emend: אֵמָמִים. Now we find in 7, 5 the form שִׁקְףָה meaning *woodwork, framework*. It is therefore not impossible that the writer intended חלוני שקפים אֵמָמִים *windows with latticed framework*; in 7, 4 also we might read אֵמָמִים שִׁקְףָה *beams, i. e. trabeation, entablature*, but the expression would be rather forced. Finally we must bear in mind that שִׁקְףָה may be an obsolete word for *window* (cf. נשקף, השקף) which was afterwards explained by the addition of חלוני, so that שִׁקְףָה אֵמָמִים in the

* [The longer side of the porch, *i. e.* its width, stood at right angles to the length of the Temple, while the shorter side of the porch, *i. e.* its depth, stood at right angles to the shorter side of the Temple, *i. e.* its front. Heb. אֵרֶךְ corresponds to Assy. *šiddu*, and רָחֵב to *pūtu* (cf. p. 98, l. 7); see DELITZSCH, HW 517^b. — P. H.]

- end of this verse. **חצב**, however, requires no specification; cf. Ezr. 3,7; 2 Chr. 24,12. Nor would *stone-cutters* be termed (**חצב צור**, but **חצב אבן**; cf. **ב**, 12, 13. — P. H.)
- (30) KLOST.'s emendation **שָׁכְרִי** *hired laborers* for **שָׁרִי** is unfounded. **שָׁלֵמָה** is impossible; it would have to be introduced by **אשר**, and has only been added under the erroneous presumption that the reference here is to the governors enumerated in 4,7 ff.; but it is rather to the officials charged with superintending the building of the Temple, who themselves have under them their *i. e.* overseers or foremen. In 9,23 **שָׁלֵמָה** stands after **הַמְּלָאכָה**; in our passage **ἐπὶ τῶν ἐργῶν τοῦ Σ.**, **עָלֶיךָ עֲבֹדָתָא דְּשָׁלֵמָה** get over the difficulty by translating as though they had the same phrase, **הַמְּלָאכָה לְשָׁלֵמָה**; **ἐκ τὸς τῶν ἀρχόντων τῶν καθεσταμένων**, as though the text were **לְבָר מִן הַשָּׂרִים הַנִּצְבִּים**; so, too, **ש**, joining the clause to **שָׁלֵמָה**, **سَلَمَةُ عَلَى سَاحِلِ مَعْمَرٍ لَعَلَّيْ**.
- ש** render **שָׁלֵמָה** **מֵאוֹת הָרָרִים בָּעָם**; and **שָׁלֵמָה** **καὶ ἑξακόσιοι ἐπιστάται**, so, too, **Sw.** 2,35^b = **ש** 9,23; **שָׁלֵמָה** **καὶ ἑξακόσιοι ἐπιστάται τοῦ λαοῦ** (so, too, **LAG.** 2,8 = **ש** 9,23). **שָׁלֵמָה** **τοῦ λαοῦ** is Hexaplaric; cf. **FIELD** *ad loc.* **שָׁלֵמָה** **πεντακόσιοι** as in **ש** 9,23. These variants have no value. Cf. below, p. 113, l. 36.
- (31) **שָׁלֵמָה** **וְיָצָא הַמֶּלֶךְ** **שָׁלֵמָה**. The remainder of this verse follows in **ש** with v. 32^a after **שָׁלֵמָה** 6,1, while v. 32^b precedes 6,1 as in **ש**, being joined to v. 30, with the omission of the final **הַבֵּית** of **שָׁלֵמָה** (cf. **FIELD** *ad loc.*) and the addition of **τρία ἔτη** which is inferred from the context. This arrangement is inferior; v. 32^b is unintelligible unless it is preceded by vv. 31,32^a. For the addition in **ש** after **שָׁלֵמָה** 6,1 see below, p. 84, l. 41.
- ש** expresses **שָׁלֵמָה** **לְבָר מִן הָאֲבָנִים יָקָרוֹת לְיִסָּד הַבֵּית**, **ש** paraphrases **שָׁלֵמָה** **לְבָר מִן הָאֲבָנִים יָקָרוֹת לְיִסָּד הַבֵּית**. KLOST.'s emendation, **שָׁלֵמָה** **אֲבָנִים חֲבֵרוֹת** *whole stones and jointed stones*, is entirely uncalled for.
- שָׁלֵמָה** **λίθους ἀπελεκήτους**, (**שָׁלֵמָה** **καὶ λ. ἀ.**) for **שָׁלֵמָה** **אֲבָנִים נְיֹוֹת** is bad; **שָׁלֵמָה** **אֲבָנִים נְיֹוֹת** is simply a specification of **נְיֹוֹת** *גְּדֻלוֹת*, **אֲבָנִים**, not a new kind of stones. [Besides, it should be **πελεκητός** not **ἀπελεκήτος**; cf. below, p. 119, l. 26. — P. H.]
- (32) The pointing of **שָׁלֵמָה** **בְּנֵי שָׁלֵמָה וְכֵן הִירוֹם** is confirmed by **ב**, 12,12; 22,6; **Ezr.** 3,10; **ש** 118,22. We must not point **בְּנֵי** with **ש** **οἱ υἱοὶ Σαλωμων καὶ οἱ υἱοὶ Χειραμ**. For this we would have **עַבְדֵי**; cf. v. 23. [Contrast **WINCKLER**, *Gesch. Isr.* 2,261, n. 3. — P. H.]
- For **שָׁלֵמָה** **וְהַגְבִּלִים** **שָׁלֵמָה** has **καὶ ἐβαλαν αὐτοῦς**, **שָׁלֵמָה** **καὶ ἐνέβαλον αὐτοῦς** = **שָׁלֵמָה** **וּפִילֹוֹם** for **שָׁלֵמָה**; cf. **DIEHL**, *Das Pron. pers. suff. 2. und 3. pers. pl. d. Hebr.* (Giessen, 1895) pp. 54f. [and *Crit. Notes* on Judges, p. 65, l. 26. — P. H.] This is a meaningless corruption of **שָׁלֵמָה**. **THENIUS** emended: **שָׁלֵמָה** **וְהַגְבִּלִים** *they bordered them*, i. e. *furnished them with borders*, while KLOST. substitutes the perfect **וְהַגְבִּלִים**, translating *sie kanten sie gegeneinander ab, schrägen sie ab* (they edge them against one another, bevel them). This emendation has been adopted by **BENZ.**, but, though we find **גְּבֹוֹל** in **Ez.** 43,13.17.20 with the meaning *border or molding* (around the edge of the altar of burnt-offering &c.) we are not justified in assuming a denominative **Hif.** **וְהַגְבִּיל** *to provide with a border*. Besides, the absence of the suffix in **שָׁלֵמָה** **וּפִילֹוֹם** is against these emendations. The *jointing* is expressed by **שָׁלֵמָה** **וּכְיָנוֹ**. After all, it is still the most probable explanation that the *gentilicium* **הַגְבִּלִים** had become an *appellativum* meaning *stone-cutter*, as **שָׁלֵמָה** **וּכְיָנוֹ** and **ש** 45 **שָׁלֵמָה** interpret; cf. our *Bohemian* and the word *slave*, which denoted originally one belonging to the Slavonic race (as the Slavonians were frequently made slaves by their neighbors); **δ** **ἑλδός** and Latin *Indus* (**Liv.** 38,14,2) = elephant-driver, kornak; German *Schweizer* = soldier, door-keeper, confectioner, dairy-man; Syr. **ܫܠܡܬܐ**, Arab. **حِلَّة** (prop., people of Aleppo) = *miners*;* **Christ. Palest.** 50

* Cf. Abdollatiphi *Historia Aegypti* ed. WHITE (Oxonii, 1800) p. 100, l. 8; DE SACY, *Relation de l'Égypte* par Abd'allatif, p. 177; Bar Hebraeus, *Chron. Syr.*, Dyn. 10, p. 403.

- 5 ὡς ἡ ἄμμος ἢ παρὰ τὴν θάλασσαν, $\mathfrak{C}$ כִּי יָמָא כחלא רעל (and פתיות לבא כחלא רעל) rids the passage of a very strange comparison which may have originated after a marginal gloss had crept into the text.
- (10) $\mathfrak{M}$ וַתִּרְבַּח חֶכְמַת שְׁלֹמֹה, $\mathfrak{V}$ καὶ ἐπληθύνθη Σαλωμων σφόδρα. $\mathfrak{G}$ σοφία in many codd. and also in $\mathfrak{L}$ is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* $\mathfrak{G}$ σφόδρα is scribal expansion, 5 καὶ ἐπληθύνθη inaccurate rendering. It is, however, not impossible that σοφία dropped out by mistake; cf. SW. 2, 35^b ἡ φρόνησις (LAG. 2, 2 ἡ σοφία). $\mathfrak{M}$ וּמִכָּל חֶכְמַת מִצְרַיִם, $\mathfrak{V}$ καὶ ὑπὲρ πάντας φρονίμους Αἰγύπτου, which we find also in SW. 2, 35^b (LAG. 2, 2), is inaccurate rendering. $\mathfrak{M}$ מִכָּל חֶכְמַת כָּל בְּנֵי קְרָם, which 10 is read by all the Versions, proves that $\mathfrak{M}$ is right.
- (11) $\mathfrak{G}$ repeats καὶ ἐσοφίστατο after $\mathfrak{M}$ הָאָדָם, ἐσοφίστατο $\wedge$ only $\mathfrak{G}^{44}$. Since $\mathfrak{M}$ מֵאִיתָן וגו' explains the preceding האדם מכל האדם of $\mathfrak{M}$, this addition in $\mathfrak{G}$ must not be received into the text, as KLOST. proposes. 10
For $\mathfrak{M}$ מְחֹזֵל we should probably read, with GRÄTZ, following 1 Chr. 2, 5, חֹמֶל. In 1 Chr. 2, 6 not only אֵיתָן but also הֵיטָן, בְּלִבָּל, and דָּרַע = דָּרַע are counted as 15 בְּנֵי יִרְחָ.
- V. 11^b is in $\mathfrak{G}$ Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*; it is rightly wanting in $\mathfrak{V}$. It is an addition; for (a) the words interrupt the description of Solomon's wisdom; — (b) the proper place for this statement would be before v. 14; — (c) it is to be remarked that here נָוִים is used, while v. 14 has עָמִים. 20
- (12) $\mathfrak{M}$ וַיִּדְבֹּר, $\mathfrak{V}$ supplies the subject: καὶ ἐλάλησεν Σαλωμων. $\mathfrak{M}$ חֲמִשָּׁה וְאַלְף, $\mathfrak{G}$ πεντακισχίλια, a misunderstanding caused by שלשת אלפים in the first half of this verse. 20
[For משל, i. e. a line of poetry, or verse, consisting of two halves (Assyr. *miš-lāni*) or *hemistichs*, see Crit. Notes on Proverbs, p. 32, l. 32. — P. H.] 25
- (14) V. 14^b is a gloss to מִכָּל הָעָמִים modeled on 10, 25. $\mathfrak{M}$ מֵאִתָּא, $\mathfrak{V}$, more smoothly, καὶ παρὰ. $\mathfrak{L}$ + καὶ ἐλάμβανε δῶρα before $\mathfrak{M}$ מֵאִתָּא וגו' (cf. $\mathfrak{S}$ מֵאִתָּא וְגו') is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*
- (15) [For the name קִרְם (in vv. 24. 32 קִרְס) see Crit. Notes on Chron., p. 66, l. 11. — P. H.] 30
As Israel was not a vassal of Tyre, $\mathfrak{G}$ τοὺς παῖδας αὐτοῦ χρίσαι τὸν Σαλωμων ἀντὶ Δαυεὶδ is a strange misunderstanding which must be due to an accidental corruption of the Hebrew text from which $\mathfrak{G}$ was translated. [See, however, WINCKLER'S *Gesch. Isr.* 2, 262. 35
- (17) For the *prolepsis* in $\mathfrak{M}$ וְרָאָה אֶת דָּוִד יָדָעָה אֶת דָּוִד cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 71, l. 31. — P. H.] 35
 $\mathfrak{M}$ אֱלֹהֵי; $\mathfrak{G}$ τοῦ θεοῦ μου is probably an error caused by $\mathfrak{M}$ אֱלֹהֵי in vv. 18. 19. $\mathfrak{M}$ סָבְחוּ אֶת הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר סָבְחוּ cannot be translated *the fighting with which they surrounded him*; it must therefore be corrupt. Emend either: קָבְחוּ, or: הַמֶּלֶךְ. $\mathfrak{L}$ 40 πολέμῳ is a Greek conjecture for πολέμῳ, made in order to bring about a connection with what follows. $\mathfrak{C}$ עָבְרֵי קִרְבָּא is a paraphrase. To say that David was surrounded by fighting, is as poetical as it would be prosaic to say that troops surrounded him. Those who were put under the soles of his feet are not specified. 45
- From this we must conclude that $\mathfrak{M}$ רָאָה אֶת הַמֶּלֶךְ כְּפֹתָהּ is a gloss, which owed its origin either to an erroneous interpretation of סָבְחוּ or to the change made from קָבְחוּ to סָבְחוּ. $\mathfrak{V}$ has an older form of the gloss since in it the mention of יהוה is wanting. The original subject of the verb *put under* was David, but JHVH was interpolated as a correction induced by 50 pious reflection. $\mathfrak{L}$ Κύριον is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* The author of the gloss did not consider that the reader must now ask himself why David had not built the Temple after his enemies had become subject to him.

- 5 pression to the second, while Θ καὶ δέκα μόσχοι ἐκλεκτοὶ καὶ εἴκοσι βόες νομαδες conforms the second expression to the first. Following Θ KLOST. emends רעים; [cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 117, l. 36; p. 83, l. 11. — P. H.] Since cattle may be fattened on pasture, בָּרִיאִים and רָעִי (or רָעִים) are not properly contrasted; besides, there are hardly any regions of any considerable extent in Palestine which would be suitable for pasturing cattle. $\mathfrak{M}$ וְעֵשְׂרִים בָּקָר רָעִי is probably a gloss which crept into the text from the margin. [Cf. also above, p. 76, l. 4. — P. H.]

$\mathfrak{M}$ וַיַּחְמֹר, $\mathfrak{S}$ וַיַּחְמֹר, $\mathfrak{T}$ וַיַּחְמֹרִין, $\mathfrak{U}$ is possibly scribal expansion.

$\mathfrak{M}$ וּבְרָבִירִים אַבּוּסִים, Θ καὶ ὀρνίθων ἐκλεκτῶν, σιτευτά. The Greek translators did not read מִבְּחָר or חֲמַר for $\mathfrak{M}$ יַחְמֹר (KLOST.) but Θ ὀρνίθων ἐκλεκτῶν is the rendering of $\mathfrak{M}$ וּבְרָבִירִים (from the stem בָּרַר)* and Θ σιτευτά expresses אַבּוּסִים, disregarding $\mathfrak{M}$ לִבְרֵי מֶן. The variants καὶ ὀρνίθων ἐκλεκτῶν νομαδῶν in SW. 2,46^c, καὶ ὁ. ἔ. καὶ v. in Θ^L (LAG. 2,31) are secondary; Θ^A καὶ ὀρνίθων ἐκλεκτῶν ἐκλεκτῶν σιτευτά shows Hexaplaric influence; cf. $\mathfrak{S}^H$ וְעֵשְׂרִים בָּקָר רָעִי וְעֵשְׂרִים בָּקָר רָעִי.

- (4) $\mathfrak{U}$ בָּכָל before עָבַר, but wrongly; it is indispensable for the sense of the passage, and we have it in SW. 2,46^h (LAG. 2,31) ἐν παντί πέραν.

On the other hand, $\mathfrak{U}$ rightly omits $\mathfrak{M}$ מִתְּפַחַם וְעַד עֵינָהּ בָּכָל מַלְכֵי עָבַר הַנְּהָר; it has not dropped out through *homoteleuton*, but it is an explanatory gloss which is quite impossible alongside of the preceding words.

Instead of $\mathfrak{M}$ עֲבָרֵי, which is confirmed by the Versions, we find in certain codd. and edd. the reading עֲבָרֵי concerning which BÄR repeats the erroneous statement, which was corrected long ago, that this is a mere mistake in the edition of VAN DER HOOHT; cf. DE ROSSI *ad loc.* The reading עֲבָרֵי presents some difficulty, since עֲבָרִים can be properly used only of *two* sides opposite to one another, so in Ex. 32,15 of a table of stone which was written on on both sides, in front and on the back; in Jer. 49,32 the text is uncertain; nevertheless עֲבָרֵי which is confirmed by the Versions, is certainly preferable to עֲבָרֵי. It is entirely foreign to Jewish ideas to imagine that it was Solomon's vassals (עֲבָרֵי here in the same sense as 2,24,1) who kept the peace. Nor can עֲבָרֵי mean *with all his subjects* (so KITTEL).

$\mathfrak{M}$ מִסְּבִיב, though expressed by all the Versions, is a gloss explaining the preceding unusual עֲבָרֵי.

- (6) This verse appears, in the same form as in $\mathfrak{M}$, in SW. 2,46ⁱ: καὶ ἦσαν τῷ Σ. τεσσαράκοντα χιλιάδες τοκάδες ἵπποι εἰς ἄρματα, καὶ δώδεκα χιλιάδες ἵππων. LAG. 2,35 differs only in omitting τοκάδες ἵπποι and in reading ἵππῶν. In 10,26, however, where we find this verse again in $\mathfrak{U}$, Θ reads τέσσαρες χιλιάδες θήλειαι ἵπποι, and 2 Chr. 9,25 אַרְבַּעַת אֲלָפִים shows that this was the original reading; cf. note on 8,10,26. Θ^L has τεσσαράκοντα even in 10,26.

[For אֲרוֹת cf. DELITZSCH, HW 130^b. In Assyrian, *urāti* = mares; cf. above, ll. 35. 37. It would be better to point אֲרוֹת instead of $\mathfrak{M}$ אֲרוֹת. Aram. ܐܪܘܬ , pl. ܐܪܘܬܐ manger is a different word, allied to אֲרוֹן 'box', Assyrian *erēnu* 'cage' (HW 135^b) &c. — P. H.]

- (7) $\mathfrak{M}$ לָא, $\mathfrak{S}$, more smoothly, $\mathfrak{S}$.

- (8) [For רִכַּשׁ cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 57, l. 33. — P. H.]

$\mathfrak{M}$ אֲשֶׁר יִהְיֶה שָׁם, $\mathfrak{U}$ supplies as subject ὁ βασιλεύς.

- (9) $\mathfrak{M}$ אֱלֹהִים; Θ^{VL} , SW. 2,35^a (LAG. 2,1) Κύριος, $\mathfrak{T}$ יְהוָה, as in $\mathfrak{M}$ v. 26, $\mathfrak{S}$ אֱלֹהִים. $\mathfrak{M}$ אֱלֹהִים is both here and in 10,24 a correction, probably caused by reminiscences from 3,28. There, however, אֱלֹהִים is in place. [Cf. p. 73, l. 16.]

$\mathfrak{S}$ וְהָבָא לָב כְּחֹל אֲשֶׁר עַל שֵׁפֶת הַיָּם for $\mathfrak{M}$ וְהָבָא לָב כְּחֹל אֲשֶׁר עַל שֵׁפֶת הַיָּם Θ καὶ χύμα καρδίας

—

* [Cf. for this stem note 36 of my paper *Babylonian Elements in the Levitic Ritual* in vol. 19 the *Journal of Biblical Literature* (Boston, 1900) p. 65. — P. H.]

- 4 In Num. 32,39ff. and Jud. 10,4 the **חִת יַאִיר** are said to be in Gilead, and according to Deut. 3,14 (where **אֵת הַבָּשָׁן** is a tertiary gloss) they are situated in the **חבל ארנב**, and this W of Bashan, *i. e.* in Gilead.
- (16) What **מִן בַּעְלוֹת** means we cannot tell. We should expect a statement beginning with **וְ** or with **וּבְנֵי**, as this tribe is not mentioned in this list; or a region belonging to Zebulun might be referred to. The texts of **ט** differ: **ἐν Ἀσση καὶ ἐν Βααλωθ**, which we find in many codd. (also **סִשְׁמֵל** **סִשְׁמֵל**) is derived from **א**; *cf.* FIELD *ad loc.* But to explain **מִן בַּעְלוֹת** as *haplography* for **בְּבַעְלוֹת** [*cf.* Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 71, l. 25. — P. H.] does not commend itself, especially as we know nothing of a district or place called **בַּעְלוֹת** in that region. **ט** **ἐν τῇ Γαλααδ** seems to be a textual error which can hardly be explained, as **ט** has **Γαδ** in v. 18 for **מִן בַּעְלוֹת**.

More important is the fact that **בַּאֲשֶׁר** is omitted in **ט**. For **מִן בַּעְלוֹת** **ט** has **ἐν τῇ Μααλα, ἘΑ ἐν Μααλωτ, Ὡ¹⁰⁷ Μααλωθ**. Following this and comparing the **κλίμαξ Τυρίων** (Joseph., *Ant.* xiii, 5,4; *War* ii, 10,2) or **κλίμαξ Τύρου** (1 Macc. 11,59) THENIUS proposed to emend: **עַד מַעְלָה צֹר וּבְמַעְלָת**, and this emendation has been endorsed by KITTEL. But both emendations are destitute of all solid foundation; nor are they probable. If **חַמּוֹן**, which is mentioned Jos. 19,28 in a later (P) insertion, be identical with the ruins known as **أم العواميد Umm-el-'awāmid**, and if the statement that **חַמּוֹן** belongs to Asher be historical, then the boundaries of Israel would indeed, at certain periods, have included the mountains projecting into the Mediterranean between Ecdippa and Tyre. But from the cliffs barring the road along the coast between Ecdippa and Tyre the name of an Israelitish district could hardly be derived. Nor is it probable that the name **κλίμαξ Τυρίων** (or **Τύρου**) is based on an old Semitic **צֹר מַעְלָה**, as it is rendered by **סוּלְמִיָּה דְּצוֹר** in the Jerusalem Talmud, *Bāba ḥāma* 4,4^b; *cf.* NEUBAUER, *La géographie du Talmud* (Paris, 1868) p. 109.

[According to WINCKLER, *Gesch. Isr.*, 2,261, n. 2 **מִן בַּעְלוֹת** is no proper name here but an appellative meaning *mines* (**معادن**, **معدن**) mistranslated **δυναστεύματα** in Sw. 2,46^c (LAG. 2,28): **καὶ Σαλωμων ἤρξατο ἀνοίγειν τὰ δυναστεύματα τοῦ Λιβανθοῦ**. W. proposes to prefix **וְעַל** to **מִן בַּעְלוֹת**, or perhaps: *he was placed over the mines* (Heb. **וְעַל הַבַּעְלוֹת**). He compares this **מִן בַּעְלוֹת** *mines* with the Sabeian verb **בעל** to excavate (*cf.* OLZ 1,23, n. 3), but in view of the initial **מ** in **ט** **Μααλωθ** (see above, l. 14) we might perhaps read **מַעְלָת**, *i. e.* the places of bringing up (metallic ores &c.). The special meaning of this word was afterwards not understood. For **ב = מ** *cf.* ZA 2,268. *cf.* also JAOS 22,61, l. 14. — P. H.]

- (17) **Thé Q^{er}ê perpetuum יִשְׁכָּר** has been adopted in our text for the sake of uniformity; otherwise the editors would have preferred the K^{ethib} indicating the older pronunciation of the name: **אִישׁ שָׂכָר = יִשְׁכָּר**; *cf.* **אִישׁ יְהוּדָה** &c. [For **יִשְׁכָּר = אִישׁ שָׂכָר** *cf.* Crit. Notes on Ezekiel, p. 115, l. 44 and Crit. Notes on Proverbs, 40 p. 50, l. 53. — P. H.]

- (19) The reading of **ט** **Γαδ** instead of **מִן בַּעְלוֹת** is noteworthy; what it was originally cannot be made out. **ט** **Γαδ** is favored by the preceding tribal names, also by the gloss **אֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי**, although its sequel **וְעַן מֶלֶךְ הַבָּשָׁן** speaks again in favor of **מִן בַּעְלוֹת**. Nor is it impossible that the original text was **אֶרֶץ גַּר וְנֹלַעַד** (*cf.* 1 S 13,7) **מִן בַּעְלוֹת** and **ט** preserving each but one half of this statement. **מִן בַּעְלוֹת** is a piece of antiquarian learning by a later editor. **מִן בַּעְלוֹת** shows that v. 19 is not from the pen of the compiler of the list of governors. The author of this verse may have thought of **עוֹרְיָהוּ בֶן נָתָן עַל הַנְּצִבִּים**, mentioned in v. 5, but this does not justify KLOSTERMANN's conjecture that **עַל הַנְּצִבִּים** has dropped out here after **אֲחֵר**. In **ט** **καὶ νασεφ εἰς ἐν ἧζ λουδα, ἘΛ νασειβ ἐν τῇ ἧζ λουδα εἰς, Σ** **סִמְעֹנִי אֶסֶר בְּאֶחָל** (miswriting for **סִמְעֹנִי בְּ אֶחָל**) the text has been smoothed. Nor has KITTEL's conjecture **בְּאֶרֶץ גַּלְעָד** any founda-

- 4 $\epsilon\iota\varsigma$ has dropped out in No. 3 (v. 10), No. 7 (v. 14), No. 10 (v. 19), No. 11 (v. 18), and No. 12 (v. 16). In $\mathfrak{GL}$, $\epsilon\iota\varsigma$ dropped out, as in $\mathfrak{GV}$, in No. 3 (v. 10), probably owing to the great corruption of that verse, but the other eleven governors have kept their $\epsilon\iota\varsigma$. The inconsistency that $\epsilon\iota\varsigma$ in vv. 14.15 appears in the middle of the verse, while in all the other cases we find it at the end of the verse, can hardly be original. The twelfth $\epsilon\iota\varsigma$ is gained in $\mathfrak{GL}$ by transferring the אחר 5 אחר אחר v. 19 to the end of the verse.

The addition of $\epsilon\iota\varsigma$ is based on a Hebrew original in which the correct transmission of this list was checked by אחר being placed at the end of each statement just as we find it in $\mathfrak{M}$ in Jos. 12,9-24 and Ezek. 48,23-27. It is not impossible that this אחר stood originally in $\mathfrak{M}$ in our passage, but dropped out 10 entirely, and in $\mathfrak{G}$ partly; or it may have been added, to check the names in the course of the transmission of the text, in a MS from which the Hebrew text of $\mathfrak{G}$ was derived.

- (9) $\mathfrak{M}$ ובשעלבים , $\mathfrak{GV}$ καὶ Βηθαλαμει , $\mathfrak{GL}$ καὶ Θαλαβειν [*cf.* the doublet $\epsilon\upsilon\ \Thetaαλαβειν$ in 15 $\mathfrak{GV}$ Jud. 1,35, $\Theta = \dot{\varsigma}$. — P. H.]; emend, following vv. 10.13, לו שַׁעֲלָבִים . $\mathfrak{A}$ as pointed in $\mathfrak{M}$ is intended for אֵילֹן Jos. 17,43. The Masorah requires the *scriptio defectiva* אלן . It is hardly conceivable that this can be anything but a crotchet. As אלן stands beside שעלבים it was probably intended by the writer for אֵילֹן ; *cf.* Jos. 19,42; Jud. 1,35. We may compare spellings like בַּת , ובבתה , 20 in ll. 23.7 of the Inscription of Mesha, *ibid.*, l. 15. For $\mathfrak{M}$ בית חֲנָן we must read ובית חנן (so 5 codd. of KENN., 6 of DE ROSSI) or better, with $\mathfrak{G}$ ξως B. , ער בית חנן .

- (12) V. 12^b of $\mathfrak{M}$ is no doubt corrupt; כל before בית שאן is out of place; owing to the specification $\text{אשר אצל צִרְתָּנָה}$ and the coördination to the preceding מגדו and תענך , 25 the name בית שאן [*cf.* below, l. 43] can refer here only to the city and not to the district of Beth-shean. But then כל would have to be referred to the inhabitants of Beth-shean, which would be meaningless.

The conclusion of this verse from מִתַּחַת to יָקָמָם is composed of two antiquarian glosses originally independent but now dovetailed into one another, as is evident 30 from the double מן and the double ער .

The first of these glosses was $\text{מִתַּחַת לְיוֹרְעָאֵל עַד מַעְבַּר לְיָקָמָם}$. This statement fixes the extent of the entire district of the governor אחילור ; $\text{בַּעֲנָא בִּן אַחִילֹר}$ $\mathfrak{M}$; $\text{בַּעֲנָא בִּן אַחִילֹר}$ is a very plain description of the geographical location of Beth-shean, and יָקָמָם is probably identical with יָקָנָם near Mt. Carmel (Jos. 12,22; 19,11; 35 21,34). But this geographical statement cannot belong to the original text of this verse: it determines the extent of the district in the direction from E to W, while the original text, to which בית שאן (כל) belongs, indicates first, by תענך $\mathfrak{M}$, the western boundary, and then, by בית שאן , the eastern boundary.

The second of these two antiquarian glosses is $\text{מִבֵּית שָׁאן עַד אֶבֶל מַחֲזֵלָה}$. This is 40 the geographical determination, not of the province of the governor Baana, but of the district of Beth-shean, giving its extent from N to S.

[For the name שָׁאן , or rather בית שָׁאן *cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 34, l. 46; p. 47, l. 36; see also below, p. 119, l. 23. — P. H.]

- (13) Instead of $\mathfrak{M}$ רַמֶּת we have pointed רַמֶּת , so also in subsequent passages; this 45 reading is suggested by the fact that רַמֶּת alternates with הַרְמָה , by the *scriptio defectiva* of the word, and by its form in $\mathfrak{G}$ (Ερεμαθ); [*cf.* Crit. Notes on Samuel, p. 73, l. 40 and below, p. 142, l. 19. — P. H.] $\mathfrak{M}$ $\text{לו חֹת יֵאִיר בִּן מְנַשֶּׁה אֲשֶׁר בְּנִלְעָר}$ $\mathfrak{G}$ rightly. On formal grounds it cannot be coördinated to the following statement, and is therefore impossible alongside 50 of it.

Not only $\mathfrak{M}$ נחשת ובריה חומה (KITTEL) but also the preceding אשר בבן must be considered, with BENZ., as an interpolation from Deut. 3,4.14.

3

ⲙⲓ ולא יספר מרב ⲙⲓ, ⲙⲓ, ⲙⲓ, is a perfectly superfluous addition.; cf. Gen. 16, 10; 32, 13. ⲙⲓ δὲ οὐκ ἀριθμηθήσεται ἀπὸ τοῦ πλήθους καὶ οὐ διηγηθήσεται. The addition καὶ οὐ ψηφισθήσεται ἀπὸ πλήθους in ⲙⲓ and other codd. of ⲙⲓ is Hexaplaric; cf. FIELD and LAG., *Bibl. Syr.*, *ad loc.*

- (9) ⲙⲓ must be directly joined with שמע; לב שמע has either been taken up by mistake from the end of the verse, or inserted from it. In its present place it is impossible, since it is only the consequence of רע טוב בין, and must therefore be canceled. ⲙⲓ καρδίαν (ⲙⲓ + φρονίμην τοῦ) ἀκούειν καὶ διακρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ καὶ κ.τ.λ. ⲙⲓ has smoothed matters by reading ושמעו and inserting ἐν δικαιοσύνῃ καὶ; but the absence of the ו, which is required before להבין, betrays what has really taken place.

- (10) ⲙⲓ after הדבר ⲙⲓ, rightly as v. 10^b proves. ⲙⲓ is a Q^rê for יהוה (so many codd., edd. Sonc. of 1486.88, Neapol., Brix., Bomb. of 1517; cf. BÄR *ad loc.*) which has crept into the text; cf. below, l. 45, also note on 22, 6 and Crit. Notes on Isaiah, p. 128, l. 4.

- (11) ⲙⲓ אלהים; read, with ⲙⲓ, יהוה; cf. v. 5 and p. 119, l. 42.

ⲙⲓ παρ' ἐμοῦ after ⲙⲓ שאלת 2° is scribal expansion.

ⲙⲓ לך (so, too, S^c) before עשר is to be canceled in accordance with ⲙⲓ; it is sufficient to have it before ימים. S read it also before נפש, transposing the clause ימים לך to the end of a; T follows ⲙⲓ.

ⲙⲓ נפש בעלי דבך, נפש אביך; the singular is good Hebrew; ⲙⲓ ψυχὰς ἐχθρῶν σου, S, נפש, translate freely.

V. 11^b is a gloss, as is proved by the incorrect form ושאלת as well as by the clause הבין לשמע משפט, which does not agree with the context. The author of this gloss was influenced by the following Story of the Two Harlots, and has in his mind chiefly judicial wisdom, while the narrator in vv. 5ff. is thinking of the general wisdom of a ruler.

- (12) The Babylonians have correctly *scriptio defectiva*, כדברך; the Palestinians incorrectly *scriptio plena*, כדבריך; cf. BÄR and GINSBURG *ad loc.* Hebrew usage requires the singular in such cases so imperatively that כדבריך Ezr. 10, 12, and 18, 36 is corrected in the Q^rê. [Cf. below, p. 104, l. 12. — P. H.]

- (13) ⲙⲓ כל ימך ⲙⲓ, rightly, since it cannot have been originally intended along with לא היה. Nor do vv. 14ff. warrant the conjecture יהיה (so KLOST., KAMPH., BENZ.) since these verses are by another hand. ⲙⲓ כל was added by a later hand, and introduces a restriction foreign to the author's intention. In the opinion of the latter, Solomon never had an equal, either in wisdom or in royal splendor, while according to the later writer this was true with regard to the royal splendor during his life-time only.

- (14) ⲙⲓ בררני (so, too, S); ⲙⲓ ἐν τῇ ὁδῷ μου is an incorrect rendering; T באורח רתקני באורח קדמי paraphrases.

- (15) ⲙⲓ, not יעץ יקץ; ⲙⲓ never follows the analogy of the verbs יעץ &c.

ⲙⲓ, with scribal expansion καὶ ἀνέστη before καὶ παραγίνεται.

ⲙⲓ לפני ארון ברית יהוה ⲙⲓ κατὰ πρόσωπον τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ κατὰ πρόσωπον (ⲙⲓ + τῆς) αὐτοῦ διαθήκης Κυρίου ἐν Σειων shows several scribal expansions. For ⲙⲓ ברית יהוה many codd., edd. Bomb. of 1517.1521, BÄR read ארני, the Q^rê 45 having crept into the text; cf. above, l. 14.

ⲙⲓ ועל עולות ויעש שלמים ⲙⲓ καὶ ἀνήγαγεν ὀλοκαυτώσεις καὶ ἐποίησεν εἰρηναίους, ⲙⲓ, omitting ויעש 2°, καὶ ἀνήγαγεν ὀλοκαυτώσεις καὶ εἰρηναίους, which seems to be an intra-Septuagintal corruption.

ⲙⲓ משתה לכל עבדיו ⲙⲓ has scribal expansion: — πότον μέγαν ἑαυτῷ καὶ πασιν τοῖς παισὶν ἑαυτοῦ. The fact that the meal is mentioned beside ויעש שלמים is not objectionable since עבדיו לכל introduces a new element. Similarly the meal is mentioned in Ex. 32, 6.

- מִפְּנֵי הַצָּר**. The word בּוֹדֶק-בַּח was probably added to emphasize the fact that Joab's body was not disgraced after his execution but laid in a tomb; contrast 2 S 9, 10; 2 S 21, 10 (*cf.* Crit. Notes on Numbers, p. 59, l. 51); Jer. 16, 4; Ez. 29, 5. It is not impossible that מלך בביתו (*cf.* 1 S 25, 1; 2 Chr. 33, 20) is a later addition which was inserted after במקבר had been corrupted to במדרגה. — P. H.]
- (35) For the meaningless clause καὶ ἡ βασιλεία καταρθεύτο ἐν ῑερουσαλημ, which is derived from v. 46^a of א and inserted in G between v. 35^a and ^b of א, see above, p. 64, l. 39.
G Σολομών after המלך 1° is scribal expansion; so, too, GV αὐτόν after ἔδωκεν 2° and GL εἰς ἱερέα πρῶτον before ἀντὶ Αβιαθαρ, which GRÄTZ inserts in the text.
- (36) א לשמע וירא המלך וישלח את שפיטן ושבעתים אליו לומר לו יושלחו עמי והוא יעשה עמו ככל אשר יראה למען יהיה שלום על ישראל. U render א; GL, with considerable scribal expansion, καὶ ἀποστείλας ἐκάλεσεν οὗτος τὸν Σεμεει υἱὸν Γηρα. VV, which in v. 42 expresses א, has here simply καὶ ἐκάλεσεν οὗτος τὸν Σεμεει. This might be original, but it is just as possible that ἀποστείλας dropped out.
[For the name ירושלם cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 100. — P. H.]
- (37) G adds at the end of the verse: καὶ ὤρκισεν αὐτὸν οὗτος τὸν Σεμεει ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ (^ Cpl). V. 38 shows that this is a subsequent insertion.
- (38) For א סוכ הדבר כאשר דבר אדני המלך בן נשמה עובר, where כאשר introduces a new clause, *cf.* 18, 24. G read אשר for א כאשר, taking אדני המלך as vocative and beginning the new clause with בן: — Ἀγαθόν τό βήμα δ' ἐλάλῃσας, κύριέ μου βασιλευ· οὕτω ποιήσει δόξασός σου; so, too, S امان من مصلحتك انما هو؛ اماه من مصلحتك انما هو، واثقوا بى. V. 42^b (see below), however, shows that the text of א, which is followed by T, is relatively original, and it is to be preferred, as it was customary to address the king in the third person, אדני המלך; *cf.* 1 S 26, 19; 2 S 3, 21; 13, 22f.; 14, 12. 18; 15, 15. 21; 24, 21; 1 K 1, 21, and especially 2 S 9, 11.
- In the same way אמים רבים, at the end of the verse, is preferable to G τρία ξτη which is conformed to v. 36.
- (39) G τά in μετά τὰ τρία ξτη was required after τρία ξτη in v. 36.
ויגרדו, A וסע, B וסע, C וחזאו; but G ἀπηγγέλθη like א v. 41 ויגר, where S renders וסע, T וחזאו. Either is syntactically possible; ויגרדו probably originated from ויגר when the *matres lectionis* were inserted.
- (40) For גלה with ת raphatum see BÄR *ad loc.*
ויבא (A ויבא) might be intended for וידא (جاء بعبدية).
- (41) א וישלח; but GV καὶ ἀπέστρεψεν, GAL ἐπέστρεψεν τοὺς δούλους αὐτοῦ read ושב, supplying the object required by the causative, which however was entirely irrelevant for Solomon's view of the case. It is therefore not likely that the narrator wrote as G translates.
- (42) For the pointing of א ואמר *cf.* BÄR *ad loc.* [For ואמר, not ואמר see also Crit. Notes on Proverbs, p. 67, l. 5. — P. H.]
א ואמר להנהיג את העם הזה; G, making it plainer in the interest of Solomon, ἐξελθης 40
ἐξ ῑερουσαλημ καὶ πορευθήης εἰς δεξιὰ ἢ εἰς ἀριστέρα. The narrator, however, would not have explained צאתך here but in v. 37. In LAGARDE'S edition of SH (*Biblioth. Syr.*, Gott. 1892) we find ^c اوامره الى صوب الهملا. V. 42^b, א ותאמר אלי טוב הרבה שמעתי, ^ GV, GAL καὶ εἶπας μοι Ἀγαθόν τό βήμα δ' ἥκουσα, is Hexaplar in G (*cf.* FIELD *ad loc.*) and scribal expansion, copied from 45 v. 38.
- (43) א ומדות, VV καὶ τί δοτι, S ومذات, T ומادين; GL καὶ νυν διὰ τί; (vūn is scribal expansion).
- (44) V. 44 is a monstrosity. We must not allow ourselves to be guided by the reading of G τὴν κακίαν σου for הרעה, so as to emend: עתה ידעתי, for in that case פועל אשר would connect still more awkwardly with what precedes. א אחת ידעת א explanatory gloss to the unusual phrase לבקר, וידע לקבץ, and א כל הרעה אשר א is a similar gloss [suggested by א רעתך at the end of the verse] to אשר עשיתי.

- 2 (2) Θ^L δυνάμεως after ἀνήρ is scribal expansion.

- (3) Several codd., edd. Sonc. 1486.88, Bomberg. 1517 read ולשמר, but the reading לשמר is confirmed by Θ φυλάσσειν, $\mathfrak{C}$ לממר; $\mathfrak{S}$ לממר , but also לממר for the preceding $\mathfrak{M}$ ללכת.

In the same way ומצותיו is found in many codd., edd. Sonc. 1486.88, Neapol., 5 Brix., Bomb. 1517, and several other editions; cf. DE ROSSI, *Var. lect.* 2, 202f., Θ καὶ τὰ δικαιώματα, $\mathfrak{S}$ לממר ; but this is at variance with the Masorah, cf. BÄR *ad loc.* $\mathfrak{C}$ פקודותיו.

$\mathfrak{U}^V$, rightly, as is proved by the $\mathfrak{v}$ before ומשפטיו. Θ^AL καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ is taken from $\Sigma\Theta$; cf. FIELD *ad loc.* [For עדות cf. Crit. Notes on Numbers, 10 p. 41, l. 31. — P. H.]

The first כל is wanting in Θ and is probably scribal expansion; cf. notes on 4, 12; 5, 22; see, however, also note on 5, 4.

- (4) $\mathfrak{M}$ עלי; so, too, $\Theta^L\mathfrak{S}\mathfrak{C}$; $\mathfrak{U}^V$, rightly; it is an addition in $\mathfrak{M}$.

The repetition of לאמר proves that a later hand has been at work here. Cancel 15 נפשמ . . . לאמר. Some reader took offense at the unconditional form of the prophecy. Further, Θ^V has an older form of the interpolation, since נפשמ is wanting in it. Θ^L omits the second לאמר, thus improving the somewhat clumsy sentence; $\mathfrak{S}$ has $\mathfrak{L}$ for $\mathfrak{M}$ לאמר, and לממר for the second לאמר.

- (5) Θ^L furnishes the material for the restoration of this verse which in $\mathfrak{M}$ is very 20 much expanded and, in the words וישם and מלחמה 2°, corrupt. Θ^V , on the other hand, renders $\mathfrak{M}$, but skips from מלחמה 1° to מלחמה 2° omitting after מלחמה 1° $\mathfrak{M}$ בשלום ויהן דמי מלחמה, thus: — καὶ γε σὺ ἔγνωνς ὅσα ἐποίησέν μοι Ιωαβ υἱὸς Σαρουίας, ὅσα ἐποίησεν τοῖς δυσὶν ἄρχουσιν τῶν δυνάμεων Ισραηλ, Αβεννηρ υἱὸς Νηρ καὶ τῷ Αμεσσαια υἱὸς Ιεθερ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς καὶ ἔταξεν τὰ αἵματα 25 πολέμου ἐν τῇ Ζώνῃ αὐτοῦ τῇ ἐν τῇ ὀσφύϊ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ ὑποδήματι αὐτοῦ τῷ ἐν τῷ ποδὶ αὐτοῦ.

In Origen's Bible * ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἔδωκεν αἷμα ἀθῶνον ✓ appears as equivalent of the words omitted in Θ^V ; this is not supplied from $\Lambda\Sigma\Theta$ but from codd. of Θ , as is shown by αἷμα ἀθῶνον which is read even by Θ^A against $\mathfrak{M}$. The words 30 omitted in Θ^V must have stood originally in $\mathfrak{M}$, and their omission in Θ^V is erroneous; for the charge could not be preferred against Joab: וישם דמי מלחמה, this was his calling; דמי מלחמה in this context requires the following בשלום to make sense.

Θ^L reads: — καὶ νῦν σὺ οἶδας ἃ ἐποίησέ μοι Ιωαβ υἱὸς Σαρουια, καὶ ἃ ἐποίησε 35 τοῖς δύο ἀρχιστρατήγοις Ισραηλ, τῷ Αβεννηρ υἱὸς Νηρ καὶ τῷ Αμεσσα υἱὸς Ιεθερ, ἀρχιστρατήγῳ Ιουδα, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς καὶ ἐξεδίκησεν αἷμα πολέμου ἐν εἰρήνῃ καὶ ἔδωκεν αἷμα ἀθῶνον ἐν τῇ Ζωῇ μου καὶ ἐπὶ τῇ Ζώνῃ τῆς ὀσφύος μου καὶ ἐν τῷ ὑποδήματί μου τῷ ἐν τῷ ποδὶ μου. If we cancel the inconsiderate addition ἀρχιστρατήγῳ Ιουδα and the doublet ἐν τῇ Ζωῇ μου καὶ, which was due 40 to corruption of the text within Θ , the text of Θ^L appears to approximate to the original text.

This is evident (a) from ἀρχιστρατήγος = $\mathfrak{M}$ שר צבא —; (b) from ἐξεδίκησεν = ויקם (so KLOST., OORT; in $\mathfrak{M}$ miswritten וישם); — (c) from καὶ ἔδωκεν αἷμα ἀθῶνον = נקי; — (d) from the suffix of the first person in בחנתי, במנעלי, 45 ברנלי.

As to ἀρχιστρατήγος, Θ^L renders $\mathfrak{M}$ שר צבא in this way throughout in cc. 1.2, Θ^V only in 2, 22.32, while here as well as in 1, 19.25 we find in Θ^V the slavishly accurate rendering ἄρχων δυνάμεως.

Θ^L αἷμα ἀθῶνον explains the charge preferred against Joab: during a state of 50 peace he executed vengeance on Abner for the death of Asahel who had been slain in war. The second מלחמה of $\mathfrak{M}$ instead of נקי = Θ^L ἀθῶνον is a transcriptional error caused by the first מלחמה.

- 2 **¶** 9, 15 being partly resumed in **¶** 9, 17. Then the compiler goes on to **¶** 2, 36, repeating **¶** 2, 8.9 as Sw. 35¹⁻⁰ (LAG. 11-14) and combining it with the preceding section through the connecting link καὶ ἐν τῷ ἔτι Δαυεὶδ ζῆν. The hypothesis of KITTEL* and BENZINGER that these verses formed originally a part of the narrative of **¶** 2, 36ff. is very improbable. It would be inconceivable why they should have been repeated in 2, 8.9; moreover, they agree entirely with the general character of 2, 1-9, and their repetition corresponds to the course followed elsewhere by the compiler of the two insertions. 5

As the second insertion does not refer again to Solomon's wisdom, the compiler shows a lack of skill in connecting this second insertion Sw. 46^a, LAG. 26 10 with **¶** 46^a by means of the link καὶ ἦν ὁ βασιλεὺς Σ. φρόνιμος σφόδρα καὶ σοφός the subject-matter of which is entirely identical with Sw. 35^a (LAG. 1). Then we find **¶** 4, 20, and then **¶** 5, 1 as Sw. 46^b (LAG. 27), the necessary specification **¶** מְצִיחִים מְצִיחִים וְעַד גְּבוּל מְצִיחִים being omitted; then, as Sw. 46^c (LAG. 28), καὶ Σ. ἤρξατο ἀνοίγειν (ἔλ. διανοίγειν) τὰ δυναστεύματα (ἔλ. δυναστεύοντα τοῦ) Αἰβάνου,** 15 a midrashic interpretation of **¶** 9, 19 (mistaking **¶** קֶשֶׁת for קֶשֶׁת). As stated above (p. 65, l. 2), Sw. 46^d (LAG. 29) = **¶** 9, 18^b, ψκοδόμησεν = וִיבֶן being supplied from the beginning of the preceding verse in **¶** (9, 17). Then there follow, as Sw. 46^{e-8} (LAG. 30-32), the verses **¶** 5, 2-5. The verse LAG. 33, ^Λ **¶** 5, καὶ οὐκ ἦν Σαταν πάσας τὰς ἡμέρας Σολομῶντος, is derived from **¶** 5, 18 אֵין שָׁטָן 20 **¶** 5, 18; it probably dropped out in **¶** 5 through *homœoteleuton*. Sw. 46^h (LAG. 34) is a combination of **¶** 4, 2 + 5^a + 6^a + 3^b + **¶** 6^b (Λ **¶** 4) + 6^b + 4^a + 5^b, exhibiting interesting variants differing from **¶**. Sw. 46ⁱ (LAG. 35) = **¶** 5, 6. Then we have again **¶** 5, 1^a as Sw. 46^k (LAG. 36). Finally this compilation empties into **¶** 3, 2 through the words Σαλωμων υἱὸς Δαυεὶδ ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰσραὴλ καὶ 25 **¶** 3, 2, 46^b being again misread בִּירוּשָׁלַם (cf. above, p. 65, l. 32).

The verses **¶** 4, 2-6 used in this compilation are found, with slight variants, also in **¶** 4, 2-6, but the departures from **¶** show that they were not translated from our received Hebrew text, consequently they cannot have been inserted in **¶** from **¶**. 30

We are therefore forced to the conclusion that **¶** was originally translated from a Hebrew MS containing the same arrangement of the subject-matter as our present **¶**, and that the compilation inserted in c. 2 was subsequently introduced from a different Hebrew original. Several passages of the original 35 translation which were identical with passages of this subsequent insertion were not entirely canceled although they were superfluous after the insertion of the work of the subsequent compiler.

40

- 2 (1) **¶** Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα, καὶ ἀπέθανε Δαυὶδ καὶ ἐκοιμήθη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἐνετείλατο τῷ υἱῷ αὐτοῦ Σολομῶντι ἐμπροσθεν τοῦ θανάτου αὐτοῦ λέγων is a transformation of **¶**. **¶** 3, 2 render **¶**. The first clause is not a remnant of an older account which did not yet contain David's last will and which related 45 David's death after 1, 53. In *Kings* וַיִּשְׁכַּב עִם אָבִיו is always euphemism for וַיָּמָת; therefore it cannot figure after וַיָּמָת as we find here in **¶**. It is evidently a paraphrase of **¶** לָמוּת. **¶** καὶ ἀπεκρίνατο = **¶** וַיַּצֵּן is an awkward rendering but represents the original text of **¶**. **¶** Cpl AldAΞΘ: καὶ ἐνετείλατο, S, 40, 40, 40.

—

* *Geschichte der Hebräer* 2, 46; withdrawn in his commentary on Kings (Göttingen, 1900).

** [Contrast below, p. 78, l. 30. — P. H.]

2

additions severed from each other and appear in a different context: Sw. 35^{i,k} (LAG. 9f.) is composed of $\mathbb{A} 9,17 + 15^b + 18^a + 15^a$, while $\mathbb{A} 9,18^b$ follows in a different context as Sw. 46^d (LAG. 29). In Sw. 35^c (LAG. 3) a piece of $\mathbb{A} 6,38$ is combined with elements of $\mathbb{A} 3,1$. — (b) $\mathbb{A} 5,1^a$ appears twice: first, in an incomplete form and combined with $\mathbb{A} 1^b$, as Sw. 46^b (LAG. 27), then complete 5 (except that $\mathbb{A}$ שלמה is omitted), as Sw. 46^k (LAG. 36); cf. p. 79, l. 27.

The same lack of skill on the part of this compiler is shown by his amalgamating with his brief compilations statements of $\mathbb{A}$ which, though not identical, are *parallel accounts* of the same subject. Thus we find an account of Israel under the reign of Solomon both in Sw. 46^a (LAG. 26) = $\mathbb{A} 4,20$ and in Sw. 46^g 10 (LAG. 31) = $\mathbb{A} 5,5$. We will not emphasize the point that Sw. 46^g (LAG. 31) is now expanded from $\mathbb{A} 4,20$ with very little skill, as this may be due to the incorrect transmission of $\mathbb{G}$. $\mathbb{A}$ אכלים ושתים ושמים appears in Sw. 46^a (LAG. 26) as ἐσθιοντες και πινοντες και χαίροντες, but then it is repeated, between $\mathbb{A}$ תאנתו and מן (5,5) in Sw. 46^g in the form ἐσθιοντες και πινοντες, and in 15 LAG. 31 as ἐσθιοντες και πινοντες και εορταζοντες.

The first insertion Sw. 35^{a-o} (LAG. 1-14) shows plainly that it is secondary compared with $\mathbb{A}$, both as to its position and contents. C. 2 is not the place to discuss Solomon's wisdom and power; the connections in $\mathbb{G}$ are artificial and superficial: Sw. 35^{a,b} (LAG. 1.2) = $\mathbb{A} 5,9,10$; the reference to Egypt in Sw. 35^b 20 (LAG. 2 = $\mathbb{A} 5,10$) induced the compiler to append to it the statement about Pharaoh's daughter who was brought by Solomon into the City of David, $\mathbb{A} 3,1^b$. The introduction to $\mathbb{A} 3,1$, which in $\mathbb{A}$ is appended to c. 2 as $\mathbb{A} 2,46^b$, was inserted by him as a connecting link, between the accounts of the promotions of Benaiah ben-Jehoiada and Zadok in v. 35. The clause ויתחתן את פרעה מלך מצרים 25 (which was, it may be supposed, important to the author of $\mathbb{A} 3,1$) is omitted by this compiler and, what is worse, the import of $\mathbb{A} 2,46^b$ ביר שלמה is entirely misunderstood. This statement was intended to explain how it was possible for Solomon to become the son-in-law of Pharaoh; in $\mathbb{G}$, however, it appears as the result of Solomon's measures; but the perfect נכונה of $\mathbb{A}$ militates 30 against this interpretation; besides, this statement in $\mathbb{G}$ is superfluous after 2,12 (LAG. 1,1). The misreading ἐν ιερουσαλημ = בירשלם instead of $\mathbb{A}$ ביר שלמה (cf. p. 64, ll. 46 and 39) is due to this misinterpretation. Hardly less unfortunate is the combination in Sw. 35^c (LAG. 3) of $\mathbb{A} 3,1^b$ and the statement in $\mathbb{A} 6,38$ concerning the time it took to build the Temple, $\mathbb{A}$ ויבנהו שבע שנים, so that ἐν 35 ἐπὶ τὰ ἔτεσιν ἐποίησεν και συνετέλεσεν is made to refer to the royal palace and the walls of Jerusalem, although this is at variance with $\mathbb{A} 7,1$ where we read that 13 years were required to finish Solomon's palace. To complete the confusion, $\mathbb{G} 7,38$ gives $\mathbb{A} 7,1$ after $\mathbb{A} 7,51$, and then (at least in $\mathbb{G}^L$) $\mathbb{A}$ 40 ויבנהו שבע שנים re-appears as 6,5, combined in an unnatural way with $\mathbb{A} 6,1^b$; in $\mathbb{G}^V 6,5$, however, this statement is omitted. The reference to the buildings of Solomon in Sw. 35^c (LAG. 3) induces the compiler in Sw. 35^d (LAG. 4) to connect with $\mathbb{A} 3,1^b$; 6,38 the statement of $\mathbb{A} 5,29$ concerning Solomon's workmen and laborers. This is followed in Sw. 35^e (LAG. 5) by a free composition concerning the vessels of the Temple and the buildings of Solomon. Then there follows, 45 as Sw. 35^{f,g} (LAG. 6.7), $\mathbb{A} 9,24,25$, relating the removal of the daughter of Pharaoh from the City of David to the palace which Solomon had built for her, and followed by an account of Solomon's offerings; then we find, as Sw. 35^h, $\mathbb{A} 9,23$ (LAG. 8) giving the numbers of the overseers of Solomon's workmen, harmonized with $\mathbb{A} 5,30 = \mathbb{G} 5,19$ and therefore differing from the number given 50 in $\mathbb{A} 9,23$. Then we read in 35^{i,k} (LAG. 9.10) some account of the cities built by Solomon after he had finished the Temple and the walls of Jerusalem. This passage is an abridged amalgamation of $\mathbb{A} 9,17$ and 15, the statements of

- I **¶** K^cthib אלהיך, Q^rê אלהים and *vice versâ* in some codd. and **¶**Cpⁱ, **¶**V δ θεός, **¶**S *deus*, **¶**GL Κύριος, **¶**S אלהיך, **¶**יהוה. The K^cthib אלהיך is favored by v. 17 יהוה אלהיך and v. 36 המלך אלהי ארני. יהוה אלהיך.
- ¶**GL τοῦ υἱοῦ σου τοῦ Σολομώντος (**¶**GA Σαλωμων τοῦ υἱοῦ σου) as well as ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ (so, too, **¶**GA) instead of **¶**V ἐπὶ τὴν κοίτην = **¶**M המשכב, at the end of this verse, is due to scribal expansion.
- (48) **¶**M אשר נתן היום ישב על כסאי, **¶**Θ δς ἔδωκε σήμερον ἐκ τοῦ σπέρματός μου καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου μου, **¶**S אשר נתן היום ישב על כסאי, **¶**Θ δς ἔδωκε σήμερον ἐκ τοῦ σπέρματός μου καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου μου, **¶**יהוה יומא. **¶**M is correct; the Versions supply what goes without saying and what was therefore probably not expressed in the original text. We must not, with KLOST, KITTEL, OORT, insert וַיָּרֶם after **¶**M היום.
- (49) **¶**M ויחרדו ויקומו, but **¶**V simply καὶ ἐξανέστησαν, **¶**GL καὶ ἐξανέστησαν καὶ ἀνεπήδησαν, **¶**GA.xi.44.52.55.Cpⁱ.Ald καὶ ἐξέστησαν καὶ ἐξανέστησαν. **¶**Θ ἐξανέστησαν and ἀνεπήδησαν are doublets for **¶**M ויקומו. In **¶**V the words καὶ ἐξέστησαν = **¶**M ויחרדו were omitted, in **¶**GL this omission was corrected. The doublet shows that ויקומו was originally not expressed in **¶**Θ. We should therefore probably cancel it.
- (50) After **¶**M וילך **¶**GL + εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Κυρίου, and at the end of the verse + λέγων Ὁμοσάτω μοι σήμερον ὁ βασιλεὺς Σολομών τοῦ μὴ θανατώσαι τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐν βομφαίῳ. Both additions are scribal expansions, from v. 51 and 2,28, and must not, with OORT, be inserted in the text.
- (51) **¶**M ויגד (so, too, **¶**S^c), **¶**V καὶ ἀνηγγέλη τῷ Σ. λέγοντες. The original translation is preserved in **¶**GL καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Σολομῶντι λέγοντες; cf. below, l. 28. **¶**M והנה אחו, **¶**GL καὶ ἰδοὺ κατέχει, **¶**Θ והוא אחד; **¶**V, inaccurately, καὶ κατέχει, **¶**S והוא אחד.
- (52) After **¶**M יהיה some codd. and ed. Sonc. of 1488 + י, which is scribal expansion. [For the י in **¶**M משערתו cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 110, l. 39. — P. H.]
- (53) **¶**M המלך שלמה (so, too, **¶**V^{S^c}); **¶**GL המלך, rightly as is evident from vv. 50—52. **¶**M ויךהו, **¶**Θ ואחתהו; but **¶**V καὶ κατήνεγκεν αὐτόν, **¶**GL καὶ κατήγαγεν αὐτόν, **¶**S והוא אחד. Either plural or singular is possible, but according to v. 51 the plural is more probable.
- ¶**M ויבא, **¶**GL supplies the subject καὶ εἰσῆλθεν Ορνια.
- ¶**M למלך שלמה (so, too, **¶**GL^{S^c}) but **¶**V simply τῷ Σαλωμων, which is preferable.
- After **¶**M שלמה in 53^b (so, too, **¶**V^{L^c}) **¶**S again + מלך.

- 2 **¶**IN c. 2 of the Books of the Kings we find in **¶**Θ the first great departure from **¶**M. Between vv. 35 and 36 and after v. 46^a of **¶**M we find in **¶**Θ two long insertions (in SWETE's edition: 2,35^{a-o}, and 2,46^{a-l}, in LAGARDE's **¶**GL: 2,1-14 and 2,26-37, cited here as Sw. and LAG., respectively). These additions break up the section **¶**M 2,13-46^b which is all from the same pen. To the first of these insertions belongs the clause καὶ ἡ βασιλεία κατωρθότο ἐν λερουσαλημ, derived from **¶**M 2,46^b, which severs the two halves of **¶**M 2,35 in a most unnatural manner.

These insertions contain confused discussions on the favorite theme of *Solomon's Wisdom and Power*, borrowed from other passages of **¶**M or modeled after them. They are all from the same pen (cf. **¶**M 9,18^a = Sw. 35ⁱ and 46^d, LAG. 9 and 29) and are translated from a Hebrew original (cf. ἐν λερουσαλημ **¶**Θ 2,35 = בירושלם 45 misread for **¶**M ביר שלמה 2,46^b and οὐκ ἦν Sw. 2,46^f = הלא for **¶**M הוא 5,4; LAG. 2,31 ὅτι ἦν, according to 5,4 **¶**V^L = **¶**M הוא כי. The same conclusion is reached if we consider that **¶**M 5,6 is rendered differently in Sw. 2,46ⁱ, LAG. 2,35, on the one hand, and in **¶**Θ 10,26, on the other hand, and that **¶**Θ 10,26 appears in **¶**M 2 Chr. 9,25 instead of **¶**M 10,26. The majority of the portions of **¶**M excerpted in these two insertions are now omitted in **¶**Θ (cf. p. 92, l. 28; p. 110, l. 49; p. 111, l. 28; p. 135, l. 47).

The fact that the *plus* of **¶**Θ in c. 2 compared with **¶**M is secondary, is proved by the following points:— (a) Passages of **¶**M which belong together are in these

- unintelligible clause, γένοιτο οὕτως· πιστώσαι ὁ θεὸς τοὺς λόγους τ. κ. μ. τ. β. and after this, οὕτως εἶπε Κύριος ὁ θεός σου, κύριέ μου βασιλεῦ, which is a doublet following **A**; **S** **אָמַן בְּחַבְּ מִלֵּךְ אֱלֹהֵי**; **E** paraphrases, אָמַן בְּחַבְּ מִלֵּךְ אֱלֹהֵי רִיבוֹנִי מִלֵּךְ אָמַן. מִן קֶדֶם יְהוָה אֱלֹהֵי דְרִיבוֹנִי מִלֵּךְ. **A** יֹאמַר **A** *let Him speak* is unintelligible in this connection. Emend, in accordance with Jer. 28, 6, יַעֲשֶׂה, *cf. S.* The same emendation is found in 2 codd. of KENNICOTT and in one of DE ROSSI. This word appears to have been first miswritten יֹאמַן, owing to the preceding אָמַן which **E** takes as πιστώσαι. In **GL** this has further given rise to the substitution of τοὺς λόγους, *i. e.* אֱלֹהֵי אֵת דְּרִיבִי, but יֹאמַן is not יָקָם. In **A**, יֹאמַן was then emended to יֹאמַר. OORT substitutes for v. 26^b of **A**: יֵכֶן יְהוָה אֱלֹהֵיךְ דְּרִיבִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ; but this emendation hardly commends itself if only on account of the phrase יֵכֶן דְּרִיבִי הַכֶּן which is unparalleled in OT. [We would expect יֵכֶן אֲדֹנֵי דְּרִיבִי *cf. 1 S* 1, 23: אֲךָ יָקָם יְהוָה אֵת דְּרִיבִי. — P. H.]
- (37) There is no reason why the Q^{re} יֵהִי should be preferred to the K^{thb} יֵהִי, the expression of a wish is just as proper here as is an expectation. **A** דָּוִד, at the end of the verse, **E** 236, 242, is scribal expansion; *cf. note on v. 32.*
- (38) **A** עַל־נְחוֹן is scribal error for אֶל־נְחוֹן; *cf. v. 33.*
- (39) After **A** צִדּוֹק הִכְהֵן **S** awkwardly inserts again **אָמַן בְּחַבְּ מִלֵּךְ** (*cf. above, p. 62, l. 34*) substituting **וַיִּמְשַׁח** for **A** **וַיִּתְקַע**, **S** **וַיִּתְקַע**, **E** **וַיִּתְקַע**; but **E** ἐσάλπισεν. **A** is preferable: in pre-Exilic usage the horn (שׁוֹפָר) is used by the warriors while after the Exile it became the instrument of the priests; [*cf. English translation of the Psalms in The Polychrome Bible, p. 220, l. 24; p. 221, l. 11; Joshua, p. 62, l. 47. — P. H.*]
- (40) **A** וְהָעַם (so, too, **S**; **GL** καὶ πᾶς ὁ λαός) is rightly wanting in **GV** (*cf. FIELD ad loc.*); it is scribal expansion. **A** מַחֲלִילִים בְּחִלִּים *playing on flutes* (*cf. Is. 30, 29*) does not go well with the shouting; besides מַחֲלִילִים is without analogy. **S** **וַיִּבְחַבְּ בְּחַבְּ מִלֵּךְ**, **E** **וַיִּבְחַבְּ בְּחַבְּ מִלֵּךְ**. In **E** we find ἐχόρευον ἐν χοροῖς = **S** **וַיִּבְחַבְּ בְּחַבְּ מִלֵּךְ** with the variant ἤλουν ἐν αὐλοῖς. The first must be looked upon as the real reading of **E**, the second is probably derived from **Θ**; *cf. FIELD ad loc.* Emend in accordance with this and with Ex. 32, 19; Jud. 21, 21, 23; 2 S 6, 14, 16; Jer. 31, 13: מַחֲלִילִים בְּחַבְּ מִלֵּךְ. [For **A** כָּל־חַלִּילִים כָּל־כֶּסֶף מַעֲבִיבִים בְּדָ: *cf. ψ 10, 8, 14; Prov. 22, 2, &c., and Crit. Notes on Psalms, p. 91, l. 15. — P. H.*]
- (41) **A** מִדּוֹעַ קוֹל הַקְרִיָּה הוֹמָה is a grammatical impossibility; and the pointing הוֹמָה does not commend itself, since it is the city which makes the noise. קוֹל is attested by v. 45; according to that verse the question refers to the kind of noise made, and thus suspicion is cast on מִדּוֹעַ. **E** τίς ἡ φωνὴ τῆς πόλεως ἡχοῦσης proves that once מָה was read. **GL** τίς ἡ φωνὴ τῆς βοῆς; ἡχεί μέγα read הַתְרוּעָה for **A** הַקְרִיָּה. This is preferable since it is preceded by קוֹל הַשּׁוֹפָר. **A** קוֹל הַקְרִיָּה was miswritten or altered following v. 45. Cancel הוֹמָה, which has been interpolated from v. 45, מָה קוֹל הַתְרוּעָה הוֹמָה: and write in accordance with 1 S 4, 14; 15, 14: מָה קוֹל הַתְרוּעָה הוֹמָה. SCHWALLY considers **A** מִדּוֹעַ the original reading, **E** τίς being influenced by v. 45; he conjectures that the original text was simply: — מִדּוֹעַ וְהָעַם, so that the following מִדּוֹעַ הוֹמָה of **A** would be an explanatory gloss. [Contrast below, p. 298, l. 3. — P. H.]
- (42) After **A** וַיִּאמַר **GL** + αὐτῷ, **S** + **וְ**, *cf. above, p. 60, l. 7.*
- (43) The dragging **A** לֹאֲדַנְיָהוּ (so, too, **GLS**) is rightly wanting in **GV**, *cf. FIELD ad loc.*
- (44) **A** צִדּוֹק הִכְהֵן וְנָתַן הַנְּבִיא **S** is scribal expansion in order to supply a subject which was wrongly missed, for the context requires an indefinite subject. Further, Nathan had nothing to do with the anointing, *cf. above p. 62, l. 33.*
- A** לְמֶלֶךְ, **E** **לְמֶלֶךְ**, rightly.
- (46) **A** וְנָם יִשָּׁב (so, too, **S**), but **E** καὶ ἐκάθισεν; **A** is correct.
- (47) **A** **וְ** without **י** in the second syllable; see NORZI and BÄR *ad loc.*

Critical Notes on Kings

Book I.

- I (2) **M** לו (so, too, **CS**) [^] **G**; cf. FIELD *ad loc.* **GL** αὐτῷ after οἱ παῖδες αὐτοῦ is Hexaplaric and represents a correction following **M**, as the position of the word shows. OORT, *Emendationes* (Leyden, 1900; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 69, l. 3) 5
cancels **M** לו. It is certainly a scribal expansion, especially as we often find αὐτῷ or αὐτῇ in **G** in cases where **M** has no לו or לה after אשר; cf. **SVL** 2, 14.20; **GL** 1, 42; 2, 13.15.17.18; see also below, p. 61, l. 44; p. 63, l. 45; p. 129, l. 5.
SV τῷ βασιλεῖ is an inaccurate rendering of **M** לארני המלך. This Hebrew phrase is well attested by 2 S 4, 8, and we must not cancel ארני, following OORT who 10
reads simply למלך. **GL** τῷ κυρίῳ τῷ βασιλεῖ, **GA** and many minuscules: τῷ κυρίῳ ἡμῶν τῷ βασιλεῖ, represent corrections following **M**.
M ונעמדה לפני המלך ותהי לו סכנת is a gloss derived from v. 4; this is sufficiently proved by the third person of the verb together with לארני וחיקך. The engagement of a new female servant was not the object the courtiers had in view; that this 15
was the result of their action was merely a consequence of the advanced age of the King.
M בחיקך **S** בחסר; **C**, inaccurately, לוהך. Owing to the insertion of the clause 'וני ונעמדה וני' (**B**) **G** took exception to the 2^d person: **GL**, therefore, ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ, following which OORT miscorrects: בחיקי. **SV**, inaccurately, μετ' αὐτοῦ. 20
The singular suffix in **M** לארני (**SV** ὁ Κύριός μου, [^] **GL**) is in accordance with Hebrew usage, and we must not, with OORT, following **S** لاأرني, emend: לארנינו or לארנינו.
- (4) **G** καλὴ τῷ εἶδει, **S** **ܡܠܟܐ ܕܡܝܢ ܡܠܟܝܢ**, for **M** יפה, is scribal expansion.
- (5) **M** ארניה defective as in vv. 7.18; 2, 28; elsewhere in cc. 1.2 throughout ארניהו 25
As בנייהו is always written *plene* in this section, the *scriptio defectiva* is probably due to the carelessness of a copyist, and not a remnant of the original spelling, although we have ינאב and ינקהו. We have therefore restored the *scriptio plena* here as well as in vv. 7.18 and 2, 28. [For names like בנייה &c. see Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 68, l. 11; cf. below, p. 178, l. 28. — P. H.]
- (6) **SV** ἀπεκάλυσεν, **GA** ἀπεκάλυεν, **GL** κατεκάλυσεν, **GL** ἐπετίμησεν are in- 30
accurate renderings of **M** עצבו, in **S** more plainly **ܡܠܟܐ**, **C** אכלמיה. It is a mistake to suppose, with KLOSTERMANN, GRÄTZ, that ἀπεκάλυσεν and its variants render **M** עצבו, while ἐπετίμησεν expresses **M** נקעו. The following נמינו

בן קרח ושָׁרִיָּה בן פְּנַחְמֵת הַנַּטְפָּתִי וַיֹּאנְחִיָּהוּ בן הַמַּעֲכָתִי הֵמָּה וְאֲנִשְׁיָהֶם: וַיִּשְׁבַּע לָהֶם 25,24
גְּדֻלָּהּ וּלְאֲנִשְׁיָהֶם וַיֹּאמֶר לָהֶם אֵל תִּירָאוּ מִפְּנֵי הַכַּשְׂדִּים שָׂבוּ בָאָרֶץ וְעִבְדוּ אֶת
מֶלֶךְ בָּבֶל וַיֹּטֵב לָכֵם:

ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע מזרע המלוכה כה
ועשרה אנשים אתו ויזכו את גדליהו ואת היהודים ואת הכשרים אשר היו אתו
במצפה ויקמו כל העם מקמן ועד גדול ושרי התעלים ויבאו מצרים כי יראו 26
מפני כשרים:

ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש
בעשרים ושבעה לחדש נשא אויל מרדך מלך בבל בשנת מלכו את ראש יהויכין
מלך יהודה ויצא אתו מבית כלאו: וידבר אתו טבות ויתן את כסאו מעל
כסא המלכים אשר אתו בבבל: ושנא את בני כלאו ואכל לחם תמיד לפניו
כל ימי חייו: וארחתו ארחת תמיד נתנה לו מאת המלך דבר יום ביומו כל
ימי חייו:

(2) כד, 25 וימת

- 24,18 בן עשרים ואתה שנה צדקיהו במלכו ואתה עשרה שנה מלך בירושלם ושם אמו חמיטל בת ירמיהו^א;
 19 ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשה יהוויקים: כי על אף יהוה היתה בירושלם וביהודה עד השלכו אתם מעל פניו וימרד צדקיהו במלך בבל;
 25,א ויהי בשנת התשיעית למלכו בחדש העשירי בעשור לחדש בא נבכדנאצר מלך בבל הוא וכל חילו על ירושלם ויחן עליה ויבן^ב עליה דִּיג סביב: ותבא העיר במצור עד עשתי עשרה שנה למלך צִדְקִיָּהוּ;
 3 ויהי בחדש הרביעי^ג בעשתי עשרה שנה לצִדְקִיָּהוּ בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ: ותפקע העיר ויהי כאשר ראה צדקיהו מלך יהודה וכל אנשי המלחמה ויברחו ויצאו מן העיר הלילה דרך שער בין החמטים אשר על גן המלך וכשדים על העיר סביב וילכו^ד דרך הערבה: ויורדו חיל כשדים אחר המלך וישגו אתו בערבות ירחו וכל חילו נפצו מעליו: ויתפשו את המלך ויעלו אתו אל מלך בבל רָבֻלָּתָה וידברו^ה אתו משפט: ואת בני צדקיהו שחטו^ו לעיניו ואת עיני צדקיהו עור ויאסרוהו בנחשטים ויביאו^זהו בבל;
 8 ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה שנה^ח נבכדנאצר מלך בבל בא נבוןראדן רב טבחים עומד לפני מלך בבל ירושלם: וישרף את בית יהוה ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם: ואת חומת ירושלם סביב נתץ^ט חיל כשדים^י: ואת יתר העם הנשארים בעיר ואת הנפלים אשר נפלו עליהם^{יא} ויִהְיֶה נבוןראדן רב טבחים: ומדלת הארץ השאיר רב טבחים לכרמים ולגנבים: ואת עמודי הנחשת אשר בית יהוה ואת המכנות ואת ים הנחשת אשר בבית יהוה שברו כשדים וישאו את נחשתם בבלה: ואת הסירות ואת היעים ואת המזמרות ואת הכפות ואת כל כלי הנחשת אשר ישרתו כם לקחו:
 10 ואת המחתות ואת המזרקות אשר זהב וזהב ואשר כסף כסף לקח רב טבחים: ואת העמודים שנים הים האחד והמכנות אשר עשה שלמה לבית יהוה לא היה משקל לנחשת כל הכלים האלה: שמנה עשרה אמה קומת העמוד האחד וכתרת עליו נחשת וקומת הכתרת חמש אמות^{יב} ושקבה ורפנים על הכתרת סביב הכל נחשת וכאלה לעמוד השני^{יג}:
 18 ויקח רב טבחים את שָׁרִיָּה כהן הראש ואת צפניהו כהן מִשְׁנֶה ואת שלשת שמרי הסף: ומן העיר לקח סרים אחד אשר הוא פקיד על אנשי המלחמה וחמשה אנשים מראי פני המלך אשר נמצאו בעיר ואת הספר^{יד} המצבא את עם הארץ וששים איש מעם הארץ הנמצאים בעיר: ויקח אתם נבוןראדן רב טבחים וילך אתם אל מלך בבל רָבֻלָּתָה: ויָּדָה אתם מלך בבל וימיתם ברָבֻלָּתָה בארץ חמַת ויגל יהודה מעל אדמתו:
 35

22 והעם הנשאר בארץ יהודה אשר השאיר נבוכדנאצר מלך בבל ויפקד עליהם את גדליהו בן אחיקם בן שָׁפָן: וישמעו כל שרי התלויים המה ואנשיהם כי הפקיד מלך בבל את גדליהו ויבאו אל גדליהו המצפה וישמעאל בן נתניה ויוחנן

(א) 24,18 מלבנה (ב) 25,8 מלך (ג) 9 ואת כל בית גדול שרף באש (ד) 25,י כל (ה) אשר רב טבחים (ו) 11 המלך בבל (ז) ואת יתר ההמון (ח) 19 שר הצבא (ט) על השקבה

בארץ חמץ ויתן ענש על הארץ מאה כפר כסף וכפר זהב * * * : וימלך את 23,34
אלקים בן יאשיהו תחת יאשיהו אביו ויפב את שמו יהויקים ואת יהואחז
לקח ויבא מצרים וימת שם: והכסף והזהב נתן יהויקים לפרעה אך העריך לה
את הארץ לתת את הכסף על פי פרעה איש כערכו זאת עם הארץ לתת
לפרעה נכה: 5

בן עשרים וחמש שנה יהויקים במלכו ואחת עשרה שנה מלך בירושלם 36
10 ושם אמו זבירה בת פדיה מן רומה:
ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשו אבותיו:
37 בימיו עלה נבכדנאצר מלך בבל ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים וישב א. 24,
וימרד בו: וישלח⁸ בו את גדודי כשדים ואת גדודי ארם ואת גדודי מואב
2 ואת גדודי בני עמון וישלחם ביהודה להאבידו כדבר יהוה אשר דבר ביד עבדיו
הנביאים: אך על אֶל־יהוה היתה ביהודה להסיר¹ מעל פניו בתפלות מנשה 15
ככל אשר עשה: וגם דם הנקי אשר שפך וימלא את ירושלם דם נקי ולא אבה
4 יהוה לסלח:
ויתר דברי יהויקים וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים ה
למלכי יהודה: וישב יהויקים עם אבותיו ויקבר עם אבותיו בנג'עזא וימלך יהויכין 6
20 בנו תחתיו:
ולא הסיף עוד מלך מצרים לצאת מארצו כי לקח מלך בבל מנחל מצרים 7
עד נהר פרת כל אשר היתה למלך מצרים:

בן שמנה עשרה שנה יהויכין במלכו ושלושה חודשים מלך בירושלם ושם 8
אמו נחשטא בת אלנתן מירושלם:
ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשה אביו:
9 בעת ההיא עלה נבכדנאצר מלך בבל וירושלם ותבא העיר במצור: י
12,11 ויבא נבכדנאצר מלך בבל על העיר ועבדיו צרים עליה: ויצא יהויכין מלך יהודה
אֶל־מלך בבל הוא ואמו ועבדיו ושריו וסריסיו ויקח אתו מלך בבל בשנת
13 שמנה למלכו: ויוצא משם את כל אוצרות בית יהוה ואוצרות בית המלך ויקצץ
את כל כלי הזהב אשר עשה שלמה מלך ישראל בהיכל יהוה כאשר דבר
14 יהוה: והגלה את ירושלם ואת כל השרים ואת כל גבורי החיל עשרה אלפים
35 גוֹלָה וכל החרש והמסגר לא נשאר וולת דלת עם הארץ: ויגל את יהויכין
בבלה ואת אם המלך ואת נשי המלך ואת סריסיו ואת אֶל־י הארץ הולך
16 גולה מירושלם בבבל: ואת כל אנשי החיל שבעת אלפים והחרש והמסגר אלף
17 הכל גבורים עשי מלחמה ויביאם מלך בבל גולה בבבל: וימלך מלך בבל את
מתניה דוד תחתיו ויפב את שמו צדקיהו:

(7) לה. 23. נגש את הכסף ואת הזהב

(8) 34 פרעה נכה

(9) 23,33 מ־מלך בירושלם

(10) 24.1 כל

(11) 24.1 עבדי

(12) 24.2 יהוה

Kings

- 23 הבמות אשר על פני ירושלם אשר מימין להר הַמִּשְׁתָּהֵת אשר בנה שלמה מלך ישראל לעשתרת אלהי צידנים ולכמוש אלהי מואב ולמלכם אלהי בני עמון 14 טמא המלך; ושבר את המצבות ויכרת את האשרים וימלא את מקומם עצמות 15 אדם; וגם את המזבח אשר בביתאל הבמה אשר עשה ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל גם את המזבח ההוא ואת הבמה נתן וישלל את אבניו 5 הדק לעפר ושרף אשרה: 16 ויפן יאשיהו וירא את הקברים אשר שם ביהר וישלח ויקח את העצמות מן הקברים וישרף על המזבח ויטמאנהו כדבר יהוה אשר יקרא איש האלהים בעמד ירבעם על המזבח בחג וישב וישא את עיניו אל קבר איש האלהים אשר יקרא 17 את הדברים האלה: ויאמר מה הצינן הלז אשר אני ראה ויאמרו אליו אנשי העיר יאה קבר איש האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר 18 עשית על המזבח: ויאמר הניחו לו איש אל יגע עצמותיו וימלטו עצמותיו את עצמות הנביא אשר משמרן: 19 וגם את כל בתי הבמות אשר בערי שמרון אשר עשו מלכי ישראל להכעיס את יהוה הסיר יאשיהו ויעש להם ככל המעשים אשר עשה בביתאל: ויוכת 15 את כל כהני הבמות אשר שם על המזבחות וישרף זעצמות אדם עליהם וישב ירושלם: 21 ויצו המלך את כל העם לאמר עשו פסח ליהוה אלהיכם ככתוב על ספר הברית הזה: כי לא נעשה ה-פסח הזה מימי השפטים אשר שפטו את ישראל 22 וכל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה: כי אם בשמנה עשרה שנה למלך יאשיהו 23 נעשה הפסח הזה ליהוה בירושלם: 24 וגם את האבות ואת הידענים ואת התרפים ואת הנגלים ואת כל השקצים אשר נראו בארץ יהודה ובירושלם גער יאשיהו למען הקים את דברי התורה כה הכתבים על הספר אשר מצא חלקיהו הכהן בית יהוה: וכמהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל יהוה בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאורו ככל תורת משה 25 ואחריו לא קם כמהו: 26 אך לא שב יהוה מחרון אפו הגדול אשר חרה אפו ביהודה על הכעסים אשר הכעיסו מנשה: ויאמר יהוה גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסירתי את ישראל ומאסתי את העיר הזאת אשר בחרתי: ואת הבית אשר אמרתי יהיה שמי שם: 30 ויתר דברי יאשיהו וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה: 28 בימיו עלה פרעה נכה מלך מצרים על מלך אשור על נהר פרת וילך יאשיהו לקראתו ומיתתו במגדו כראתו אתו: וירפךהו עבדיו מת ממגדו ויביאהו ירושלם 29 ויקברהו בקברתו ויקח עם הארץ את יהואתו בן יאשיהו וימשחו אתו וימליכו אתו תחת אביו: 35

- 31 בן עשרים ושלש שנה יהואתו במלכו ושלשה חדשים מלך בירושלם ושם 40 אמו חמיאל בת ירמיהו מלכנה: 33-32 ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשו אבותיו: ויאסרהו פרעה נכה ברבלה

- הַמִּקְדָּשִׁים בֵּית יְהוָה: וַיֵּגֶד שָׁפָן הַסֹּפֵר לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סֹפֵר נָתַן לִי חֲלָקִיהָ הַכְּהֵן ²², וַיִּקְרָאֶהוּ שָׁפָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:
- וַיְהִי כַשְּׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶת דְּבָרֵי סֹפֵר הַתּוֹרָה וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו: וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת חֲלָקִיהָ הַכְּהֵן וְאֶת אֲחִיקָם בֶּן שָׁפָן וְאֶת עַכְבּוֹר בֶּן מִיכָיָה וְאֶת שָׁפָן הַסֹּפֵר וְאֶת עֲשִׂיָּה עַבְדֵּי הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר: לָכוּ דַרְשׁוּ אֶת יְהוָה בְּעָדִי וּבְעַד הָעָם עַל דְּבָרֵי הַסֹּפֵר הַנִּמְצָא הַזֶּה כִּי גְדוֹלָה חֲמַת יְהוָה אֲשֶׁר הִיא נִצָּתָה בְּנוֹ עַל אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ אֲבֹתֵינוּ עַל דְּבָרֵי הַסֹּפֵר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַכְּתוּב עָלָיו:
- וַיֵּלֶךְ חֲלָקִיהוּ הַכְּהֵן וְאֲחִיקָם וְעַכְבּוֹר וּשְׁפָן וְעֲשִׂיָּה אֶל חֲלָדָה הַנְּבִיאָה אֲשֶׁת שָׁלֹם בֶּן תְּקוּהָ בֶן חֲרִיחִם: שָׁמַר הַבְּגָדִים וְהִיא יֹשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלַם בַּמִּשְׁכָּה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ: וְתֹאמַר אֵלֶיהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲמָרוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר שָׁלַח אֲתֶכֶם אֵלַי: כֹּה אָמַר יְהוָה הַנְּנִי מִבֵּיא רָעָה יָעַל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל יֹשְׁבָיו אֶת כָּל דְּבָרֵי הַסֹּפֵר אֲשֶׁר קָרָא מֶלֶךְ יְהוּדָה: תַּחַת אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים לִמְעַן הַכְּעִסֵּנִי בְּ-מַעֲשֵׂה יָדֵיהֶם וַנִּצָּתָה חֲמַתִּי בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְלֹא תִכְבְּהָ: וְאַל מֶלֶךְ יְהוּדָה הַשְׁלַח אֲתֶכֶם לִדְרֹשׁ אֶת יְהוָה כֹּה תֹאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ שְׁמַעְתָּ: יַעַן רַךְ לִבְכָּךְ וּתִפְנַע מִפְּנֵי בְשִׁמְעֶךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עַל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל יֹשְׁבָיו לֵהוֹיֹת לְשִׁמָּה וּלְקַלְלָהּ וּתִקְרַע אֶת בְּגָדֶיךָ וּתִכְבְּהָ לִפְנֵי וְגַם אֲנִי שְׁמַעְתִּי נֶאֱמַר יְהוָה: לָכֵן הַנְּנִי אֶסְפָּךְ עַל אֲבֹתֶיךָ וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל יִקְבָּלְךָ² בְּשָׁלוֹם וְלֹא תִרְאִינָה עֵינֶיךָ כְּכֹל הָרָעָה אֲשֶׁר אֲנִי מִבֵּיא אֲנִי עַל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל יֹשְׁבָיו:
- וַיֵּשְׁבוּ אֶת הַמֶּלֶךְ דָּבָר: וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיִּאֲסֹף³ אֵלָיו כָּל זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית יְהוָה וְכָל אִישׁ יְהוּדָה וְכָל יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אִתּוֹ וַיִּקְרָא בְּאוֹזְנֵיהֶם אֶת כָּל דְּבָרֵי סֹפֵר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה: וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל הָעַמּוּד וַיִּכְרַת אֶת הַבְּרִית לִפְנֵי יְהוָה: לִכְתֹּב אַחֵר יְהוָה וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו וְאֶת עֲדוּתָיו וְאֶת חֻקֹּתָיו כְּכֹל לֵב וּכְכֹל נֶפֶשׁ לְהִקְיָם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת הַכְּתוּבִים עַל הַסֹּפֵר הַזֶּה וַיַּעֲמֵד כָּל הָעָם בְּבְרִית:
- וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת חֲלָקִיהוּ וְאֶת כְּהִי⁴ הַמִּשְׁכָּה וְאֶת שְׁמָרִי הַסֹּף לְהוֹצִיא מִדְּהִיכָל יְהוָה אֶת כָּל הַגְּבִלִים הָעֹשִׂים לִבְעַל וּלְעֵשֶׂת־רִית⁵ וְלִכְלֹל צְבֹא הַשָּׁמַיִם וַיִּשְׂרַפֵּם מִחוּץ לִירוּשָׁלַם בְּשָׂדֵמוֹת קִדְרוֹן וּנְשָׂא אֶת עִפְרַם בֵּית־אֵל: וְהַשְׁבִּית אֶת הַכַּמֻּרִים הָאֲשֶׁר נָתַנוּ מַלְכֵי יְהוּדָה וַיִּקְטְרוּ בְּבִמּוֹת בְּעֵרֵי יְהוּדָה וּמִסְבֵּי יְרוּשָׁלַם וְאֶת הַמִּקְטָרִים לִבְעַל לְשִׁמֶשׁ וּלְיָרֵחַ וּלְמַזְלוֹת וְלִכְלֹל צְבֹא הַשָּׁמַיִם: וַיֵּצֵא אֶת הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית יְהוָה מִחוּץ לִירוּשָׁלַם אֶל נַחַל קִדְרוֹן וַיִּשְׂרַף אֶתָּה נַחַל קִדְרוֹן וַיִּדֶק לַעֲפֹר וַיִּשְׁלַךְ אֶת עֲפָרָה עַל קִבְרֵי בְנֵי הָעָם: וַיִּתֵּן אֶת בְּתֻלַת⁶ הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר הַנָּשִׁים אֲרָגוֹת שֵׁם גְּזֵת־נָיִם לְאֲשֵׁרָה: וַיָּבֵא אֶת כָּל הַכְּהֵנִים מִעֵרֵי יְהוּדָה וַיִּטְמָא אֶת הַבְּמֹת אֲשֶׁר קִטְרוּ שֵׁם הַכְּהֵנִים מִבְּעַד עַד בְּאֵר שֶׁבַע וַנִּתֵּן אֶת בְּמֹת הַיִּשְׁעָרִים אֲשֶׁר פָּתַח שַׁעַר הַיּוֹשֻׁעַ שַׁר הָעִיר אֲשֶׁר עַל שְׂמָאוֹל אִישׁ בֶּן־אֲשַׁעֲרֵי הָעִיר: אֵךְ לֹא יָעִלוּ כְּהֵנֵי הַבְּמֹת אֶל מִזְבַּח יְהוָה בִּירוּשָׁלַם כִּי אִם אֲכָלוּ מִצֹּת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם: וַיִּטְמָא אֶת הַחִיתִּיּוֹת אֲשֶׁר בְּנֵי הַנֶּגֶם וְהָעֵבֶרִי אִישׁ אֶת בְּנוֹ וְאֶת בְּתוּלָתוֹ בְּאֵשׁ לִמְלָךְ: וַיִּשְׁבֹּת אֶת הַסּוֹסִים אֲשֶׁר נָתַנוּ מַלְכֵי יְהוּדָה לְשִׁמֶשׁ מִבְּנֵי בֵּית יְהוָה אֶל לְשִׁכְתֵּי נְתַן־מֶלֶךְ הַסּוֹרִים⁷ וְאֶת מִרְכַּב־תֵּי הַשִּׁמֶשׁ שָׂרָף בְּאֵשׁ: וְאֶת הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר עַל הַגִּבְעָה אֲשֶׁר עָשׂוּ מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֶת הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה מֶלֶךְ בְּשֵׁתֵי חֲצֹרוֹת בֵּית יְהוָה נָתַן הַמֶּלֶךְ יוֹרִיץ מִשֵּׁם וְהַשְׁלִיךְ אֶת עִפְרַם אֶל נַחַל קִדְרוֹן: וְאֶת

(8) 19 יהוה

(9) 17 כל

(10) הוה

(11) 22,13 ובעד כל יהודה

(12) 4 הכהן הנדול

(13) 23,2 והכהנים והנביאים וכל העם למקטן ועד גדול

(14) 12 עלית אָחו

(15) 11 אשר בפרורים

(16) לבלי

23	(ז)	אָמאָן	12	(ב)	וּיְהוּדָה	(2)	21,11	הָרַע מִכָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ הָאֹמְרִי אֲשֶׁר לִפְנֵי
23	(ח)	אֶת הַמֶּלֶךְ	24	(ט)	אָמאָן	(3)	22,4	אֲשֶׁר אֲסָפוּ שְׁמֵרֵי הַסֶּף מֵאֵת הָעָם * וַיִּתְּנָה עַל יָד עֲשֵׂי הַמִּלְאכָה הַמְּקַדִּים בְּבֵית יִתְהוֹ
7.6	(x)	לְחָרָשִׁים וּלְבָנִים וּלְזָרִים וּלְקִנּוֹת עֲצִים וְאֲבָנִי מְקַצֵּב לְחֹק אֶת הַבֵּית: אֲךָ לֹא יִחַשֵׁב אֹתָם הַכֶּסֶף הַזֶּה עַל יָדָם כִּי בְּאֻמוֹנָה הֵם עֹשִׂים:						
8	(ג)	הַגְּדוֹל	9	(ד)	שֶׁפֶן הַסֶּפֶר	(4)		אֶת הַמֶּלֶךְ

- וַיֹּאמֶר יִשְׁעִיהוּ קָחוּ דְבַלְתַּת תַּאֲנִים וַיִּקְחוּ וַיִּשְׂמוּ עַל הַשַּׁחִין וַיֵּחִי׃
 20,7 וַיֹּאמֶר חֲזַקְיָהוּ אֶל יִשְׁעִיהוּ מַה אוֹת כִּי יִרְפָּא יְהוֹה לִי וְעַלִּיתִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי׃
 8 בֵּית יְהוֹה׃ וַיֹּאמֶר יִשְׁעִיהוּ זֶה לֶךְ הָאוֹת מֵאַתְּ יְהוֹה כִּי יַעֲשֶׂה יְהוֹה אֶת הַדְּבָר
 9 אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה לְךָ הַצֵּל עֶשֶׂר מַעֲלוֹת אִם יָשׁוּב עֶשֶׂר מַעֲלוֹת׃ וַיֹּאמֶר יִחְזַקְיָהוּ נָקַל
 11 לְצֵל לְנַמּוֹת עֶשֶׂר מַעֲלוֹת לֹא כִּי יָשׁוּב הַצֵּל אַחֲרָנִית עֶשֶׂר מַעֲלוֹת׃ וַיִּקְרָא יִשְׁעִיהוּ
 הַנְּבִיא אֶל יְהוֹה וַיֵּשֶׁב אֶת הַצֵּל בַּמַּעֲלוֹת־א׃ אַחֲרָנִית עֶשֶׂר מַעֲלוֹת׃
 12 בַּעַת הָהִיא שָׁלַח מֶלֶךְ אֲשׁוּר בְּלָאֲדָן בֶּן בִּלְאֲדָן מֶלֶךְ בָּבֶל סְפָרִים וּמִנְחָה אֶל
 13 חֲזַקְיָהוּ כִּי שָׁמַע כִּי חָלָה חֲזַקְיָהוּ׃ וַיִּשְׁלַח־תְּ עֲלֵיהֶם חֲזַקְיָהוּ וַיִּרְאֵם אֶת בֵּית
 10 נְתָתָה אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב וְאֶת הַבְּשָׂמִים וְאֶת הַיֶּשְׁמֵן הַטּוֹב וְאֶת בֵּית כְּלָיו
 וְאֶת כָּל אֲשֶׁר נִמְצָא בְּאוֹצְרוֹתָיו לֹא הָיָה דְּבָר אֲשֶׁר לֹא הֶקְדָּם חֲזַקְיָהוּ בְּבֵיתוֹ וּבְכָל
 14 מִמְשַׁלְתּוֹ׃ וַיָּבֹא יִשְׁעִיהוּ הַנְּבִיא אֶל הַמֶּלֶךְ חֲזַקְיָהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו׃ מַה אִמְרוּ הָאֲנָשִׁים
 15 הָאֵלֶּה וּמֵאֵינן יָבֹאוּ אֵלַיךְ וַיֹּאמֶר חֲזַקְיָהוּ מֵאֵרֶץ רַחֲזָקָה בָּאוּ מִבָּבֶל׃ וַיֹּאמֶר מַה רָאוּ
 בְּבִיתְךָ וַיֹּאמֶר יִחְזַקְיָהוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר בְּבֵיתִי רָאוּ לֹא הָיָה דְּבָר אֲשֶׁר לֹא הָרְאִיתִם
 17 בְּאוֹצְרוֹתַי׃
 16 וַיֹּאמֶר יִשְׁעִיהוּ אֶל חֲזַקְיָהוּ שָׁמַע דְּבָר יְהוֹה׃ הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְנִשְׂאָ כָל אֲשֶׁר
 17 בְּבִיתְךָ וְאֲשֶׁר אֲצֻר אֲבִתְךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה בְּבִלְהָ לֹא יִתָּר דְּבָר אֲמַר יְהוֹה׃ וּמִגִּנֶּךְ
 18 אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם יִקְחֻ וְהָיוּ סְרִיסִים בְּהִיכַל מֶלֶךְ בָּבֶל׃ וַיֹּאמֶר חֲזַקְיָהוּ אֶל
 19 יִשְׁעִיהוּ טוֹב דְּבָר יְהוֹה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ׃

וַיִּתֵּר דְּבָרֵי חֲזַקְיָהוּ וְכָל גְּבוּרָתוֹ וְאֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הַבְּרָכָה וְאֶת הַתְּעָלָה וַיָּבֹא
 20 אֶת הַיָּמִים הָעִידָה הָלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ וַיִּשְׁכַּב
 21 חֲזַקְיָהוּ עִם אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ מִנְשֵׁה בְנוֹ תַּחְתָּיו׃

- בֶּן שְׁתַּיִם עָשָׂה שְׁנָה מִנְשֵׁה בְּמַלְכוֹ וְחֲמִשִּׁים וְחֲמִשָּׁה שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם א, 21
 וּשְׁם אִמּוֹ תְּקַצִּיבָה׃
 2 וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוֹה כְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוֹה מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
 3 וַיֵּשֶׁב וַיִּבֶן אֶת הַבָּמוֹת אֲשֶׁר אֲבָד חֲזַקְיָהוּ אֲבִיו וַיִּקֶּם מִזְבְּחוֹת לְבַעַל וַיַּעַשׂ אֲשֶׁרָה
 30 כְּאֲשֶׁר עָשָׂה אֲחָאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְכָל צִבָּא הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבֹד אֹתָם׃ וַיִּבֶן
 4 מִזְבְּחוֹת לְכָל צִבָּא הַשָּׁמַיִם כְּשֵׁתֵי חֲצֹרוֹת בֵּית יְהוֹה׃ וַהֲעִבִיר אֶת בְּנוֹ בָּאֵשׁ
 5 וְעֹנֹן וְנָחַשׁ וְעָשָׂה אוֹב וַיִּדְּעִנִים הִרְבָּה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוֹה לְהַכְעִיס׃ וַיִּשָּׂם
 6 אֶת פֶּסֶל הָאֲשֶׁרָה אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית אֲשֶׁר אָמַר יְהוֹה אֶל דָּוִד וְאֵל שְׁלֹמֹה בְנוֹ
 7 בְּבֵית הַזֶּה וּבִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בָּחֲרֵתִי מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשִׁים אֶת שְׁמִי לַעֲלוֹם׃ וְלֹא
 8 אֶסְפָּךְ לְהַגִּיד רִגְלִי יִשְׂרָאֵל מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבוֹתֶם רַק אִם יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת
 35 כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִים לְכָל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוֵּה אֹתָם עֲבָדֵי מֹשֶׁה׃ וְלֹא שָׁמְעוּ וַיִּתְּעֹם
 9 מִנְשֵׁה לַעֲשׂוֹת אֶת הָרַע וַיַּעֲבִיר יְהוֹה׃ מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד יְהוֹה מִפְּנֵי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל׃

(6) 18 אֲשֶׁר תוֹלִיד

(7) כָּל

(8) 13 כָּל

(9) 20,11 אֲשֶׁר יִרְדֶּה בַּמַּעֲלוֹת אֹתוֹ

(10) 19 וַיֹּאמֶר הֲלֵא אִם שְׁלוֹם וְאַמֶּת יִהְיֶה בִּימִי

(11) 21,4 וּבִנְהָ מִזְבְּחַת בְּבֵית יְהוֹה אֲשֶׁר אָמַר - בִּירוּשָׁלַם אֲשִׁים אֶת שְׁמִי

19, כה
הלא שמעת למרחוק אתה עשית
למימי קדם יצרתיה עתה הביאתיה
ויתיה להשאות גלים נצים ערים בצרות:
ושיביון קצרי יד חתו ויבשו
היו עשב שדה ויבך דשא
חציר וגנות ושרפה * * * * *
לפני קמאך ושבתך וצאתך ובאך:
ידעתי התרנוך אלין²⁸ ושאל נך זבאנו
ושמתי חחי באפך ומתני בשפתך
והשיבתיך בדרך אשר באת בה:
26
27
28

29
וזה לך האות
אכול השנה ספית ובשנה השנית סחיש
ובשנה השלישית זרוע וקצור¹² וגטוע כרמים ואכול¹² פרים:
ויספ¹² בית יהודה שרש למטה ועשה פרי למעלה:
כי מירושלם תצא שארית ופליטה מהר ציון
קנאת יהוה תעשה זאת:
ל
31

32
לכן כה אמר יהוה אל מלך אשור
לא יבוא אל העיר הזאת ולא יורה שם חץ
ולא יקדמנה מגן ולא ישפך עליה סללה:
בדרך אשר בא בה ישוב ואל העיר הזאת לא יבא נאם יהוה:
וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי:
20
33
34

לה
ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך יהוה ויך במחנה אשור מאה שמונים וחמשה
אלף וישכימו בבקר והנה קלם פגרים מתים: ויפס²⁵ סנחריב מלך אשור וישב
בנינה: ויהי הוא משתקוה בית יסרף אלחיו ואדירימלך ושראצר בבניו הקהו
בחרב והמה נמלטו ארץ אררט וימלך אסרחדן בנו תחתיו:
25
36
37

20, א
במים ההם חלה חוקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר
אליו כה אמר יהוה צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה: ויפס² ב² אל הקיר ויתפלל
אל יהוה לאמר: אנה יהוה זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלבב
שלם והטוב בעיניך עשיתי ויבך חוקיהו בכי גדול:
ויהי ישעיהו לא יצא חציר התיכנה ודבר יהוה היה אליו לאמר: שוב ואמרת
אל חוקיהו נגיד עמי כה אמר יהוה אלהי דוד אביך
30
2
3
4
35

שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך
הנני לפא לך ביום השלישי תעלה בית יהוה:
והספתי על ימך חמש עשרה שנה
ומקף מלך אשור אצילך ואת העיר הזאת
וגנותי על העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי:
40
6

(ז) עלה

(8) יען התרנוך אלי

(א) 19,27 ואת

(4) 20,2 את פניו

(5) 36 וילך (7) וישב

(6) הנשארה

(8) 5 פליטה

- ויהי כשמע המלך חזקיהו ויקרע את בגדיו ויתקם בשק ויבא בית יהוה: ^א19,
 וישלח את אליקים אשר על הבית ושקנא הסופר ואת זקני הכהנים מתגסס ²
 בשקים אל ישעיהו הנביא: ויאמרו אליו כה אמר חזקיהו יום צרה ותוכחה ³
 ונאצה היום הזה כי באו בני ער משבך וכח אין ללדה: אולי ישמע יהוה ⁴
 אלהיך את דברי רב־שקה אשר שלחו מלך אשור אדניו לחרף אלהים חי ⁵
 והוכיח בדברים אשר שמע יהוה אלהיך ונשאת תפלה בעד השאֵרית הנמצאה:
 ויבאו עבדי המלך חזקיהו אל ישעיהו: ויאמר אֱלֹהִים ישעיהו כה תאמרן אל ^{6.ה}
 אדניכם כה אמר יהוה אל תירא מפני הדברים אשר שמעת אשר גִּדְפוּ נְעִרֵי
 מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֲתִי: הֲגִנִי נָתַן בּוֹ רוּחַ וּשְׁמַע שְׁמוּעָה וּשְׁב לִאֲרָצוֹ וְהִפְלִיתוּ בְּחֵרֶב ⁷
 בִּאֲרָצוֹ: ¹⁰
 וישב רב־שקה וימצא את מלך אשור נלחם על לִבְנָה כי שמע כי נסע ⁸
 מלכיש: וישמע יֶעֱלֶה תְּרַהֲקָה מֶלֶךְ כּוּשׁ לֵאמֹר יֵצֵא לְהִלָּחֵם אִתְּךָ ויִּשְׁב ⁹
 מלאכים אל חזקיהו לאמר: אֵל־אֵל יִשְׁאָךְ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אַתָּה בָּטַח בּוֹ לֵאמֹר לֹא־
 תִּנָּתֵן יְרוּשָׁלַם בְּיַד מֶלֶךְ אֲשׁוּר: הִנֵּה אַתָּה שֹׁמֵעַ אֶת אֲשֶׁר עָשׂוּ מַלְכֵי אֲשׁוּר ¹¹
 לְכָל הָאֲרָצוֹת לְהַחְרִימָן וְאַתָּה תִּנְצֹל: הִהְצִילוּ אֲתָךְ אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר שָׁחַתוּ אֲבוֹתַי ¹²
 אֶת גִּזְזֹן וְאֶת תָּרֶן וְרָצַף וּבְנֵי עֲדָן אֲשֶׁר בְּתִלְאִישׁוֹ: אִיזוֹ מֶלֶךְ חֲמַת וּמֶלֶךְ אֲרַפְד־
 סַפְרוּיִם הִנֵּעַ וְעִוָּה: ¹³
 ויקח חזקיהו את הספר־ מִיד הַמַּלְאכִים ויקרא־הוּ ויעל בית יהוה ויִפְרֹשֶׁהוּ ¹⁴
 לפני יהוה: ויתפלל חזקיהו לפני יהוה ויאמר יהוה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֹשֵׁב הַכְּרִבִּים ¹⁵
 אַתָּה הוּא הָאֱלֹהִים לְבָדֶךָ לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ אַתָּה עֹשִׂית אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת ²⁰
 הָאָרֶץ: הִפָּה יְהוָה אֲזַנְךָ וְשָׁמַע פֶּקֶד יְהוָה עֵינֶיךָ וַיֵּרָא וְשָׁמַע אֶת דְּבָרֵי סַנְחֵרִיב ¹⁶
 אֲשֶׁר שָׁלַח לְחַרְף אֱלֹהִים חִי: אָמְנָם יְהוָה הַחֲרִיבוּ מַלְכֵי אֲשׁוּר אֶת הַגּוֹיִם: ¹⁷
 וּגְתִיךָ אֶת אֱלֹהֵיהֶם כַּאֲשֶׁר כִּי לֹא אֱלֹהִים הֵמָּה כִּי אִם מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן ¹⁸
 וַיֵּאבְדוּ: וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעֵנו: ¹⁹ מִיָּדוֹ וַיִּדְעוּ כָּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ כִּי ²⁵
 אַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים לְבָדֶךָ:
 וישלח ישעיהו בן אמוץ אל חזקיהו לאמר כה אמר יהוה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כ ^כ
 אֲשֶׁר הִתְפַּלַּלְתָּ אֵלַי אֵל סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ אֲשׁוּר שֹׁמֵעַתִּי:
 וזה הדבר אשר דבר יהוה עליו ²¹
 בזה לך לענה לך בתולת בת ציון ²²
 אחריך ראש הניעה בת ירושלם: ³⁰
 את מי חרפת וגדפת הרימות קול ²³
 ותשא מרום עיניך על קדוש ישראל: ²⁴
 ביד יַעֲבֹדֶיךָ חֲרַפְתָּ אֲדֹנִי וְתֹאמַר ²⁵
 בְּרַכ־ב רכבי אני עשיתי חיל- ³⁵
 עליתי מרום הרים יִרְכָּתִי לְבָנוֹן ²⁶
 וְיִאֲכַרְתָּ קוֹמַת אֲרֻזָּי מִבְּחַר בְּרִשְׁוֹ ²⁷
 וְיִאֲבֹאֶה מְלֹן קֶצֶה יַעַר כְּרַמְלוֹ: ²⁸
 אני קרתי ושתייתי מים זרים ²⁹
 וְיִאֲחַרְבַּ בְּכַף פַּעֲמִי יֵאֵרִי מִצּוֹר: ³⁰

(ז) 9 חנה

(ב) 4 כל

(א) 19,2 בן אמוץ

(ז) 14 חזקיהו

(ז) 13 ומלך לעיר

(ב) 1 כה תאמרן אל חזקיהו מלך יהודה לאמר

(א) 24 כל

(ז) 22 ועל מי

(ב) 19 נא

(ז) 17 ואת ארצם

- 18,13 ובארבע עשרה שנה למלך חזקיהו עלה סנהריב מלך אשור על א-ערי יהודה הבצורות ויתפשם: וישלח חזקיהו מלך יהודה אל מלך אשור לכישה לאמר 14 חסאתי שוב מעלי את אשר נתן עלי אשא וישם מלך אשור על חזקיהו מלך יהודה שלש מאות כפר כסף ושלשים כפר זהב: ויתן חזקיהו את כל הכסף 16 הנמצא בית יהוה ובאוצרות בית המלך: בעת ההיא קצץ חזקיהו את דלתות 5 היכל יהוה ואת האמנות אשר צפה חזקיהו מלך יהודה ויתנם למלך אשור: וישלח מלך אשור את רבישקה מן לביש אל המלך חזקיהו בחיל כבד ירושלם ויעל ויבא ירושלם זועמד בתעלת הברכה העליונה אשר במסלת שדה כובס: 18 ויצא אליו אלקים בן חלקיהו אשר על הבית ושקנה הספר ויזאח בן אסף המזכיר: 19 ויאמר אלהם רבישקה אמרו נא אל חזקיהו כה אמר המלך הגדול מלך כ אשור מה תפחדון הוה אשר בטחת: אמרת אך דבר שפתים עצה וגבורה 21 למלחמה עתה על מי בטחת כי מרדת בי: הנה בטחת לך על משענת הקנה הרצוץ הוה על מצרים אשר יסמך איש עליו ובא בכפו ונקבה כן פרעה מלך 22 מצרים לכל הבטחים עליו: וכי תאמרון אלי יעל יהוה אלהינו בטחנו הלא הוא 15 אשר הסיר חזקיהו את כמיתו ואת מוכתיו ויאמר ליהודה ולירושלם לפני המופת הוה תשתחו: ועתה התערב נא את אדני את המלך ואתנה לך 23 אלפים סוסים אם תוכל לתת לך רכבים עליהם: ואיך תשיב את פני אחד 24 כה עבדי? אדני הקטנים ותבטח לך על מצרים לרכב ולפרשים: עתה המבלעדי יהוה עליתי על המקום הוה להשתחו יהוה אמר אלי עלה על הארץ הזאת 25 והשתחית: ויאמר אלקים אל רבישקה דבר נא אל עבדיך ארמית כי שמעים אנחנו 26 ואל תדבר עמנו יהודית באוני העם אשר על החמה: ויאמר רבישקה הלא 27 אדניך ואליך שלחני אדני לדבר את הדברים האלה הלא יאל האנשים הישבים על החמה לאכל את חריהם ולשתות את שיניהם עמכם: 25 ויעמד רבישקה ויקרא בקול גדול יהודית ויאמר שמעו דבר המלך הגדול מלך אשור: כה אמר המלך אל ישיא לכם חזקיהו כי לא יוכל להציל אתכם: 28 ל ואל יבטח אתכם חזקיהו יעל יהוה לאמר הצל יצילנו יהוה לא תנתן העיר 31 הזאת ביד מלך אשור: אל תשמעו אל חזקיהו כי כה אמר המלך עשו אתי 32 ברכה וצאו אלי ואכלו איש גפנו ואיש תאנתו ושתו איש מי ברו: עד באי 30 ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם ארץ דגן ותירוש ארץ לחם וכרמים ארץ יצהר ודבש וחיו ולא תמתו ואל תשמעו אל חזקיהו כי יפית אתכם לאמר יהוה 34-33 יצילנו: ההצל הצילו אלהי הגוים איש את ארצו מיד מלך אשור: איה אלהי חמת וארפד איה אלהי ספרים: איה אלהי ארץ שמרון יבי הצילו את שמרון מיד: 35 כה מי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מיד כי יציל יהוה את ירושלם מיד: 37-36 ויחרישו ולא ענו אותו דבר כי מצות המלך היא לאמר לא תענהו: ויבא אלקים בן חלקיהו אשר על הבית ושקנה הספר ויזאח בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים ויגד לו את דברי רבישקה:

18,13 כ	17 את תרתן ואת רב סרים ו	ז) ויעל ויבא	18 ז) ויקרא אל המלך
21 עתה	22 בירושלם	23 אשור	24 פחת
26 בן חלקיהו ושכנה ויואח	27 אליהם	28 וידבר	29 מידו
31 אשור	32 זית	34 הגע ועוה	36 העם

וילכו ויִשְׁבוּ שָׁם וַיִּקְרְאוּ אֶת מִשְׁפַּט אֱלֹהֵי הָאָרֶץ: וַיָּבֹא אֶחָד מֵהַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר
הִגְלוּ מִשְׁמֶרֶן וַיֵּשֶׁב בְּבֵיתֶאל וַיְהִי מוֹרָה אֲתָם אֵיךְ יִירָאוּ אֶת יְהוָה:
וַיְהִיו עֲשִׂים גֹּי אֱלֹהֵיו וַיִּנְיָחוּ בִּבְתִּילֵי הַבְּמוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ הַשְּׂמֹלִימִים גֹּי נֹוִי
בַּעֲרֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם יֹשְׁבִים שָׁם: וְאִנְשֵׁי בָבֶל עָשׂוּ אֶת יְסֻדֹת בְּנוֹת: וְאִנְשֵׁי כוּת עָשׂוּ לֵ
אֶת נִרְגַל וְאִנְשֵׁי חֲמֶת עָשׂוּ אֶת אֲשִׁימָא: וְהַעֲזִימִים עָשׂוּ נִבְחָז וְאֶת תְּרַתֵּק וְהַסְּפָרוּיִם
שָׂרְפִים אֶת בְּנֵיהֶם כְּאִשׁ לַאֲדֹר־מֶלֶךְ וְעַנְמֶלֶךְ אֱלֹהֵי סַפְרִים: וַיְהִיו יֹרְאִים אֶת יְהוָה
וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִקְצוֹתָם כַּהֲנֵי בְמוֹת וַיְהִיו עֲשִׂים לָהֶם בִּבְתִּילֵי הַבְּמוֹת: אֶת יְהוָה הָיוּ
יֹרְאִים וְאֶת אֱלֹהֵיהֶם הָיוּ עֹבְדִים כַּמִּשְׁפָּט הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִגְלוּ אֲתָם מִשָּׁם: עַד הַיּוֹם
הַזֶּה הֵם עֲשִׂים בְּמִשְׁפָּטֵם הַרְאִשׁוֹן.
אִינִם יֹרְאִים אֶת יְהוָה וְאִינִם עֲשִׂים כְּתוֹרָה וּכְמִצְוָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת בְּנֵי
יַעֲקֹב אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: וַיִּכְרַת יְהוָה אֲתָם בְּרִית וַיְצַו לֵאמֹר לֹא תִירָאוּ
אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְלֹא תִשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדוּם וְלֹא תִזְבְּחוּ לָהֶם: כִּי אִם אֶת
יְהוָה אֲשֶׁר הֵעֵלָה אֲתָכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְזוֹרֹעַ נְטוּיָה אֹתוֹ תִירָאוּ וְלֹ
תִשְׁתַּחֲוּוּ וְלֹא תִזְבְּחוּ: וְאֶת הַתְּקִים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַב
לָכֶם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת כָּל הַיָּמִים וְלֹא תִירָאוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים: וְהַבְּרִית אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי
אֲתָכֶם לֹא תִשְׁכַּחוּ וְלֹא תִירָאוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים: כִּי אִם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תִּירָאוּ
וְהוּא יִצִּיל אֲתָכֶם מִיַּד כָּל אִיבֵיכֶם: וְלֹא שָׁמְעוּ כִּי אִם כַּמִּשְׁפָּט הַרְאִשׁוֹן הֵם
עֲשִׂים: וַיְהִיו הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יֹרְאִים אֶת יְהוָה וְאֶת פְּסִילֵיהֶם הָיוּ עֹבְדִים גַּם בְּנֵיהֶם
וּבְנֵי בְנֵיהֶם כְּאִשֶּׁר עָשׂוּ אֲבֹתָם הֵם עֲשִׂים עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ^β

20

שְׁנַת שְׁלֹשׁ לַהֲוֹשֶׁעַ בֶּן אֶלֶה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ חֻזְקִיָּה בֶּן אָחָז 18, א
עָלָה יְהוּדָה: בֶּן עֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה שָׁנָה הָיָה בְּמָלְכוֹ וְעֲשָׂרִים וְתֵשַׁע
שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמֹו אָבִי בֶּת זִכְרִיָּה:
וַיַּעַשׂ הַיִּשָּׂר בְּעֵינָיו יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה דָּוִד אָבִיו: הוּא הִסִּיר
אֶת הַבְּמוֹת וּשְׁבַר אֶת הַמִּצְבֹּת וְכָרַת אֶת הָאֲשֵׁרָה וְכָתַת נַחֲשׁ
הַנַּחֲשָׁת אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה כִּי עַד הַיָּמִים הַהֵמָּה הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
מִקְטֵרִים לוֹ וּקְרָא לוֹ נִתְּשָׁתָן: בִּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּטַח וְאַחֲרָיו
לֹא הָיָה כְּמֹהוּ בִּי-מַלְכֵי יְהוּדָה: וַיִּדְבֶּק בִּיהוָה לֹא סָר מֵאַחֲרָיו
וַיִּשְׁמַר מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר צִוָּה: אֶת מֹשֶׁה: יְיָ-יְהוָה הָיָה עִמּוֹ בְּכָל
אֲשֶׁר יָצָא הָאִשְׁכִּיל וַיִּמְרַד בְּמֶלֶךְ אֲשׁוּר וְלֹא עִבְדוּ: הוּא הִבֵּה אֶת
פְּלִשְׁתִּים עַד עֵזָה וְעַד-גְּבוּל-הַיָּם מִמִּגְדַל גּוֹצֵרִים וְעַד עִיר מִקְצָר:
וַיְהִי בִשְׁנָה הַרְבִּיעִית לְמֶלֶךְ חֻזְקִיָּה הָיָה הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לַהֲוֹשֶׁעַ בֶּן אֶלֶה
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עָלָה שְׁלֹמֶנָאסֶר מֶלֶךְ אֲשׁוּר עַל שְׁמֶרֶן: וַיֵּצֵר עֲלֵיהָ וַיִּלְכְּדָהּ: מִקְצָה
שְׁלֹשׁ שָׁנִים בִּשְׁנַת שֵׁשׁ לַחֻזְקִיָּה הָיָה שְׁנַת תֵּשַׁע לַהֲוֹשֶׁעַ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּלַכְדָּה
שְׁמֶרֶן: וַיָּגֵל מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֶת שְׁמֶר-וֶן-אֲשׁוּרָה וַיִּגְיָתָם בְּחֵלֶת וּבַחֲבוּר נְהַר גּוֹזָן
וְעָרֵי מְדִי: עַל אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיַּעֲבְדוּ אֶת בְּרִיתוֹ: אֶת כָּל
אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֲבַר יְהוָה וְלֹא שָׁמְעוּ וְלֹא עָשׂוּ:

25

30

35

40

(β) 18, א ויהי

(α) 17,34 כְּחֻקָּתָם וְכַמִּשְׁפָּטֵם ו

(ε) 6 יהוה

(δ) ואשר היו לפניו

(γ) 18, ה כל

17,א בשנת שתים עשרה לאֶתָּו מלך יהודה מלך הושע בן אלה בשמרון על ישראל תשע שנים:

3.2 ויעש הרע בעיני יהוה רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו: עליו עלה
4 שְׁלֹמֶנֶסֶר מלך אשור ויהי לו הושע עבד ויָשֵׁב לוֹ מנחה: וימצא מלך אשור
ה בהושע קשר אשר שלח מלאכים אל סוּא מלך מצרים ולא העלה מנחה למלך
ה אשור כשנה בשנה ויעֲצֶרְהוּ [א] מלך אשור [ב] בית פֶּלֶא: ויעל מלך אשור
6 יבכל הארץ ויעל שמרון ויצר עליה שלש שנים: בשנת התשיעית להושע לכד
מלך אשור את שמרון ויגל את ישראל: אשורה וישב אותם ביחלה ובחבור נהר-
גוזן ובהרי מדי:

7 ויהי כי חטאו בני ישראל ליהוה אלהיהם המעלה אתם מארץ מצרים
8 מִמִּצְרַיִם יד פרעה מלך מצרים ויראו אלהים אחרים: וילכו בַּחֲקוֹת הַגּוֹיִם אשר
9 הוריש יהוה מפני בני ישראל [א]: ויִחַפְּאוּ בני ישראל [ב] דברים אשר לא כן על
יהוה אלהיהם ויבנו להם במות בכל עריהם ממגדל נוצרים עד עיר מִקְצָר:
11.1 ויצבו להם מַצְבּוֹת ואֲשֵׁרִים על כל גִּבְעָה גְבוּהָה ותחת כל עץ רענן: ויקטרו שֵׁם
12 כִּגּוֹיִם אשר הִגְלָה יהוה מפניהם ויעשו דברים רעים להכעיס את יהוה: ויעבדו
13 הַגִּלְלִים אשר אמר יהוה להם לא תעשו את הדבר הזה: ויַעֲד יהוה בישראל
וביהודה ביד כל נְבִיאָיו¹ לאמר שִׁבוּ מִדְּרִכְכֶּם הָרָעִים וְשִׁמְרוּ מִצְוֹתַי אשר
14 צִוִּיתִי את אבותיכם ואשר שלחתי אליכם ביד עבדי הנביאים: ולא שמעו ויקשו
טו את עֲרָפָם מִ-עָרֶף אבותם אשר לא האמינו ביהוה אלהיהם: וימאסו את תְּקִי
16 ואת בריתו אשר כרת את אבותם ואת עֲדוּתוֹ אשר העיד בם וילכו אַחֲרֵי
17 הַגּוֹיִם אשר סָבִיבָתָם אשר צִוָּה-יְיָ אתם לבלתי עשות כהם: ויעזבו את מִצְוֹת
יהוה אלהיהם ויעשו להם מִסִּכָּה וישתַּחֲווּ לִכָּל צֶבַא הַשָּׁמַיִם ויעבדו את הַבַּעַל:
17 ויעבדו את בניהם ואת בנותיהם באש ויקסמו קסמים וינחשו ויתמכרו לעשות
18 הרע בעיני יהוה להכעיסו: ויתאַנֶּף יהוה מאד בישראל ויִסְרֹם מֵעַל פָּנָיו לא
נשאר רק שְׁבַט יהודה לבדו:

19 גם יהודה לא שמר את מִצְוֹת יהוה אלהיהם וילך- בַּחֲקוֹת יִשְׂרָאֵל אשר
כ עשו: וימאס יהוה בכל זרע ישראל ויעֲנֶם ויתַּנֵּם ביד שָׁסִים עד אשר השליכם
מפניו:

21 כי קרע ישראל מעל בית דוד וימליכו את ירבעם בן נְבַט וישא ירבעם את
22 ישראל* והחמייאם חֲטָאָה גדולה: וילכו בני ישראל בְּחַטֵּאת ירבעם אשר
23 עשה לא סרו ממנה: עד אשר הסיר יהוה את ישראל מעל פָּנָיו כאשר דבר
ביד כל עבדיו הנביאים ויגל ישראל מעל ארמתו אשורה עד היום הזה:

24 ויבא מלך אשור מבבל ומכותה ומעוֹא ומחמת וספרוים וישב בערי שמרון
כה תחת בני ישראל וירשו את שמרון וישבו בעריה: ויהי בתחלת שְׁבַתָם² לא
26 יראו את יהוה וישלח- בהם את האריות ויהיו הרגים בהם: ויאמרו למלך
אשור לאמר הגוים אשר הגלית ותושב בערי שמרון לא ידעו את משפט אלהי
הארץ וישלח בם את האריות והֵנָּם מְמִיתִים אותם כאשר אינם ידעים את משפט
27 אלהי הארץ: ויצו מלך אשור לאמר הליכו שְׁמָח³ מהכהגים אשר הגליתם משם

(א) 17.4 ויאסרְהוּ (ב) 8 ומלכי ישראל אשר עשו (ג) 11 בכל במות (ד) 13 כל חוה
(ה) 13 חֲקוֹתֵי ככל התורה (ו) 17.טו אחרי ההבל ויהבלו ו (ז) יהוה
(ח) 16 כל (י) שנים ענלים ויעשו אֲשִׁירָה (י) 21 אחרי יהוה (י) 22 כל
(י) 27 אחר (י) 27 שם

ויתר דברי יותם וכלו אשר עשה הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים 15,36 למלכי יהודה:

במים ההם תחל יהוה להשליח ביהודה רצ-ן מלך ארם ואת פקח בן 37 רמליהו: וישבב יותם עם אבתיו ויקבר - בעיר דוד-β וימלך אָחָז בנו תחתיו: 38

5

בשנת שבע עשרה שנה לפקח בן רמליהו * * * * * מלך אָחָז בן יותם א, 16
 ע-ל-י יהודה: בן עשרים שנה אָחָז במלכו ושש עשרה שנה מלך בירושלם 2
 ולא עשה הישר בעיני יהוה כדוד אביו: וילך בדרך מלכי ישראל וגם 10
 את בנו העביר באש כתעבות הגוים אשר הוריש יהוה אתם מפני בני ישראל:
 ויזב ויקטר בבמות ועל הנבעות ותחת כל עץ רענן: 4
 אז יעלה רצ-ן מלך ארם ופקח בן רמליהו מלך ישראל ירושלם למלחמה ה
 ויצרו על-יה- ולא יכלו להלחם: בעת ההיא השיב - מלך א-ים את אילת לא-ים 6
 ויגשל את היהודים מא-ל-ת וא-ד-מים באו אילת וישבו שם עד היום הזה: 15
 וישלח אָחָז מלאכים אל תגלת פלסר מלך אשור לאמר עבדך ובנך אני עלה 7
 והושעני מכף מלך ארם ומכף מלך ישראל הקומים עלי: ויקח אחז את הכסף 8
 ואת הזהב הנמצא בית יהוה ובאצרות בית המלך וישלח ל-מ-לך- שחר: וישמע 9
 אליו מלך אשור ויעל- אל דמשק ויתפשק ויגלה- ואת רצ-ן המית:
 וילך- לקראת- וירא את המזבֹּח אשר בדמשק וישלח- אל אוריה הכהן 20
 את ימדי-ת המזבֹּח ואת תבניתו לכל מעשהו: ויבן אוריה- את המזבֹּח ככל 11
 אשר שלח- אחז- כן עשה אוריה הכהן עד בוא המלך- מדמשק: ויבא המלך 12
 מדמשק וירא- את המזבֹּח ויקרב המלך אל המזבֹּח ויעל עליו: ויקטר את 13
 עלתו ואת מנחתו ויפך את נסכו ויזרק את דם השלמים אשר לו על המזבֹּח:
 ואת המזבֹּח- אשר לפני יהוה ויקרבו מאת פני הבית ויתן אותו על ירך המזבֹּח 25
 צפונה:
 ויצוה- לאמר על המזבֹּח הגדול הקטר את עלת הפקר ואת מנחת הערב 16
 ואת עלת המלך ואת מנחתו ואת עלת כל ה-עם- ומנחתם ונסכיהם וכל דם
 עלה וכל דם זבח עליו תזרק ומזבח הנחשת יהיה לי ולבקר: ויעש אוריה הכהן 17
 ככל אשר צוה- ו-אחז: 30
 ויקצץ המלך את המכנות ויסר מעליהן - את הפִּיר ואת הים הוֹרֵד 17
 מעל הבקר והנחשת אשר תחתיו: ויתן אותו על מרצפת אבנים: ואת ימוסך 18
 השבת אשר בנו בבית ואת מבוא המלך התיצון: הסב בית יהוה מפני מלך אשור:
 ויתר דברי אחז ויאשר עשה הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי 19
 35 יהודה: וישבב אחז עם אבתיו ויקבר - בעיר דוד וימלך חזקיהו בנו תחתיו: כ

15,38 א) עם אבתיו	(β) אביו	(ז) 16,2 אלהיו	(δ) 6 רצ-ן
16,8 א) אשור	(ז) 9 מלך אשור	(ה) קירה	(θ) 16,10 המלך (י) אחז
16,10 א) פלסר מלך אשור	דמשק	(λ) המלך אחז	(μ) 11 הכהן (ν) המלך
16,10 א) דמשק	(ס) אחז	(ρ) 14 הנחשת	(σ) 14 מבין המזבֹּח ומבין בית יהוה
16,10 א) המלך אחז	את אוריה הכהן	(υ) הארץ	(φ) 16 המלך (χ) 17 אחז
17 א) המסגרות		(ω) 16, כ. עם אבתיו	

15,17 בשנת שלשים ותשע שנה לעזריה מלך יהודה מלך מנחם בן גדי על ישראל עשר שנים בשמרון:

18 ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מ-חטא-ית ירבעם בן נבט אשר החטיא
19 את ישראל: ב-ימיו בא פול מלך אשור על הארץ ויתן מנחם לפול אלף כפר
כ כסף להיות ידיו אתו-β: ויצא מנחם את הכסף על ישראל על כל גבורי החיל
לתת למלך אשור חמשים שקלים-γ לאיש אחד וישב מלך אשור ולא עמד שם
בארץ:

21 ויתר דברי מנחם וכל אשר עשה הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים
22 למלכי ישראל: וישב מנחם עם אבתיו וימלך פקחיה בנו תחתיו:

10

23 בשנת חמשים שנה לעזריה מלך יהודה מלך פקחיה בן מנחם על ישראל
בשמרון שנתים:

24 ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מ-חטא-ית ירבעם בן נבט אשר החטיא את
כה ישראל: ויקשר עליו פקח בן רמליהו שליחו ויבהו בשמרון בארמון בית מלך
[ ] ועמו חמשים איש מבני גלעדים וימתהו וימלך תחתיו:
26 ויתר דברי פקחיה וכל אשר עשה הנם כתובים על ספר דברי הימים למלכי
ישראל:

20

27 בשנת חמשים ושנים שנה לעזריה מלך יהודה מלך פקח בן רמליהו על
ישראל בשמרון ועשרים שנה:

28 ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מן חטא-ית ירבעם בן נבט אשר החטיא
29 את ישראל: בימי פקח-δ בא תגלת פלאסר מלך אשור ויקח את עזון ואת
אבל-בית-מעכה ואת ינוח ואת קדש ואת חצור ואת הגלעד ואת-ε הגלילה
ל כל ארץ נפתלי ויגלם אשורה: ויקשר קשר הושע בן אלה על פקח בן רמליהו
ויבהו וימתהו וימלך תחתיו-ζ:
31 ויתר דברי פקח וכל אשר עשה הנם כתובים על ספר דברי הימים למלכי
ישראל:

30

32 בשנת שנים לפקח בן רמליהו מלך ישראל מלך יותם בן עזריהו-ז על-
33 יהודה: בן עשרים וחמש שנה היה במלכו ושש עשרה שנה מלך בירושלם ושם
אמו ירושא בת צדוק:

34 ויעש הישר בעיני יהוה ככל אשר עשה עזריהו אביו-ח: רק הבמות לא
סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות הוא בנה את שער בית יהוה
העליון:

40

—•••••—

(ז) כ.י. 15 כסף

(δ) 19 להחזיק הממלכה בידו

על 15,18 (א)

(ε) כה. 15 את ארגב ואת יחזקאל יאירי

מלך ישראל 29 (ב)

(ח) 34 עשה

15, ל. בשנת עשרים ליזתם בן עזריה

- בשנת חמש עשרה שנה לאמצייהו בן יואש מלך יהודה מלך ירבעם בן יואש 14,23
 יעל ישראל בשמרון ארבעים ואחת שנה:
 ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מ^א חטא^ב ירבעם בן נבט אשר החטיא את 24
 ישראל: הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר יהוה, 25
 אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמפי הנביא אשר מנת^א הקפר: כי 26
 ראה יהוה את עני ישראל המר מאד ואפס עצור ואפס עזוב ואין עזר לישראל:
 ולא דבר יהוה למחות את שם ישראל מפתח השמים ויושיעם ביד ירבעם בן יואש: 27
 ויתר דברי ירבעם וכל אשר עשה וגבורתו אשר נלחם ואשר השיב את 28
 דמשק ואת חמת ל^א ישראל הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל:
 10 וישעב ירבעם עם אבתיו ויקבר בשמרון עם מלכי ישראל וימלך זכריה בנו תחתיו: 29

- בשנת עשרים ושבע שנה לירבעם מלך ישראל מלך עזריה בן אמצייהו יעל^א 15, א
 15 יהודה: בן שש עשרה שנה היה במלכו וחמשים ושתים שנה מלך בירושלם ושם 2
 אמו יכליהו מירושלם:
 ויעש הישר בעיני יהוה ככל אשר עשה אמצייהו אביו: רק הבמות לא סרו 4,3
 עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות: וינגע יהוה את המלך ויהי מצרע עד יום ה 5
 מתו וישב בבית התקפשיה וזיתם בן המלך על הבית שפט את ה-עם-י: 6
 ויתר דברי עזריה וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים 20
 למלכי יהודה: וישעב עזריה עם אבתיו ויקברו אתו ב-בעיר דוד וימלך יותם בנו 7
 תחתיו:

- בשנת שלשים ושמנה שנה לעזריהו מלך יהודה מלך זכריהו בן ירבעם על 25
 ישראל בשמרון ששה חדשים:
 ויעש הרע בעיני יהוה כאשר עשו אבתיו לא סר מ^א חטא^ב ירבעם בן נבט 9
 אשר החטיא את ישראל: ויקשר עליו שלם בן יבש וינבאו ב-יבש-עם וימיתו י 10
 וימלך תחתיו:
 ויתר דברי זכריה הנם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל: הוא 12,11
 דבר יהוה אשר דבר אל יהוא לאמר בני רביעים ישובו לך על כפא ישראל ויהי כן:

- שלום בן יבש מלך בשנת שלשים ותשע שנה לעזריה מלך יהודה וימלך 13
 ירח ימים בשמרון:
 ויעל מנחם בן גדי מתרצה ויבא שמרון ויך את שלום בן יבש בשמרון 14
 וימיתו וימלך תחתיו:
 ויתר דברי שלום וקשרו אשר קשר הנם כתובים על ספר דברי הימים למלכי 15
 40 ישראל: אז נבא מנחם את תפ-ח ואת כל אשר בה ואת גבול-ה מתרצה 16
 יועד: * * * כי לא פתחה לו ויך את-ה[ה] ואת[ה] הרוותה בקע:

13,23 מהים האחרון עד אֶפֶק: וַיָּחֵן יְהוָה אֹתָם וַיִּרְחֲמֵם וַיִּפֶּן אֲלֵיהֶם לַמַּעַן בְּרִיתוֹ אֶת אֲבִרָהֶם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב וְלֹא אָבָה הַשְׁחִיתָם וְלֹא הִשְׁלִיכֶם מֵעַל פְּנֵי־אֱלֹהֵי: וַיָּמָת תְּזַאֲלֵ כֹה מֶלֶךְ אֲרָם וַיִּמְלֹךְ בֶּן הַדִּידִי בְנוֹ תַחְתָּיו: וַיָּשָׁב יְהוֹאָשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז וַיִּקַּח אֶת הָעָרִים מִיד בֶּן הַדִּידִי בֶן תְּזַאֲלֵ אֲשֶׁר לָקַח מִיד יְהוֹאָחָז אֲבִיו בַּמִּלְחָמָה שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים הִפָּתוּ יוֹאָשׁ וַיָּשָׁב אֶת עָרֵי יִשְׂרָאֵל:

5

14,א בשנת שְׁתַּיִם לַיּוֹאָשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ אֲמֻצִּיָּהוּ בֶן יוֹאָשׁ יָעָל־ 2 יְהוּדָה: בֶּן עֶשְׂרִים וְחֲמִשׁ שָׁנָה הָיָה בְּמָלְכוֹ וַעֲשָׂרִים וְתֵשַׁע שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ יְהוֹעָדִין מִן יְרוּשָׁלַם: 4.3 וַיַּעַשׂ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי יְהוָה דָּק לֹא כְדוּד אֲבִיו כֹּכֵל אֲשֶׁר עָשָׂה יוֹאָשׁ אֲבִיו־ב: רָק הַבְּמוֹת לֹא סָרוּ עוֹד הָעָם מִזִּבְחִים וּמִקְטָרִים בְּבִמּוֹת: וַיְהִי כֹאשֶׁר חֻזָּקָה הַמַּמְלָכָה 6 בִּידוֹ וַיִּזְן אֶת עַבְדָּיו הַמִּפְּסִים אֶת זֶ־אֲבִיו: וְאֵת בְּנֵי הַמִּפְּסִים לֹא הִמִּית כְּכָתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר לֹא יוֹמְתוּ אֲבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוֹמְתוּ עַל 15 אֲבוֹת כִּי אִם אִישׁ בְּחֶמְאוֹ יוֹמֵת: הוּא הִפָּתוּ אֶת אֲדוֹם בְּנֵי הַמִּלְחָמָה עֲשָׂרַת אֲלָפִים יוֹנָתָן יִהְיֶה־עַל תִּפְשׁ בַּמִּלְחָמָה וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֹה יִקְתָּאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: 8 אֲזִי שָׁלַח אֲמֻצִּיָּה מַלְאָכִים אֶל יְהוֹאָשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז בֶּן יְהוָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר 9 לְכֹה נִתְרָאָה פָּנִים: וַיִּשְׁלַח יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל אֲמֻצִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר 20 הַחֲזוֹתִי שָׁלַח אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בַּלְבָּנוֹן לֵאמֹר תִּנֵּה אֶת בֵּיתְךָ לְבָנִי לְאִשָּׁה וְתַעֲבֹר חֵית הַשָּׂדֶה וְתִרְמַם אֶת הַחֲזוֹת: הִנֵּה הִפִּית אֶת אֲדוֹם וְנִשְׁאָף לִפְךָ הַכֹּבֵד וְשָׁב בְּבֵיתְךָ לְמָה תִּתְגַּרֵּה בָרַעָה וְנִפְלַתָּה אֹתָהּ וַיְהוּדָה עִמָּךְ: 11 וְלֹא שָׁמַע אֲמֻצִּיָּהוּ וַיַּעַל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּרָאוּ פָּנִים־בְּבֵית שֶׁמֶשׁ אֲשֶׁר 13.12 לַיהוּדָה: וַיִּגְנֹף יְהוּדָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּגְסוּ אִישׁ לְאֵהָלוֹ: וְאֵת אֲמֻצִּיָּהוּ־ב תִּפְשׁ יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּבֵית־שֶׁמֶשׁ וַיִּבְצֹ־הֵיוּ יְרוּשָׁלַם וַיִּפְרָץ בְּחוֹמַת יְרוּשָׁלַם 25 מִ־שַׁעַר אֶפְרַיִם עַד שַׁעַר הַפִּנֵּה אַרְבַּע מֵאוֹת אַמָּה: אֵת הַ־הוֹחֵב וְהַכֹּסֵף וְאֵת כָּל הַפְּלִים הַנִּמְצָאִים בֵּית יְהוָה וּבְאֻצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת בְּנֵי הַתַּעֲרָכוֹת־[לָקַח]־ וַיָּשָׁב שְׁמֹרֵנָה: 14 וַיִּתֵּר דְּבָרֵי יְהוֹאָשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה וְגִבּוֹרָתוֹ וְאֲשֶׁר נָלַחֵם עִם אֲמֻצִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה 16 הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁכַּב יְהוֹאָשׁ עִם אֲבֹתָיו 30 וַיִּקְבֹּר בְּשִׁמְרוֹן עִם מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ יִרְבֵּעַם בְּנוֹ תַחְתָּיו:

17 וַיְהִי אֲמֻצִּיָּהוּ בֶן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹאָשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה:

18 וַיִּתֵּר דְּבָרֵי אֲמֻצִּיָּהוּ יוֹכֵל אֲשֶׁר עָשָׂה־ הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים 35 לְמַלְכֵי יְהוּדָה: וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו קֶשֶׁר בִּירוּשָׁלַם וַיִּגַּם לְכִישָׁה וַיִּשְׁלַחוּ אַחֲרָיו לְכִישָׁה 19 וַיִּמָּתְהוּ שֵׁם: וַיִּשְׁאוּ אֹתוֹ עַל הַסּוּסִים וַיִּקְבֹּר בִּירוּשָׁלַם עִם אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד: וַיִּקְחוּ כ.21 כָּל עַם יְהוּדָה אֶת עֲזֻרְיָה וְהוּא בֶּן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיִּמְלְכוּ אֹתוֹ תַחַת אֲבִיו אֲמֻצִּיָּהוּ: 22 הוּא כִנָּה אֶת אֵילָת וַיִּשְׁבֶּקֶה לַיהוּדָה אַחֲרֵי שִׁכְבּ הַמֶּלֶךְ עִם אֲבֹתָיו:

40

(א) 13,23 עד עתה * (ב) 14,3 עשה * (ג) 14,ה המלך * (ד) 9 אשר בלבנון * (ה) אשר בלבנון * (ו) 11 יהואש * (ז) 14,11 הוא ואמצייהו מלך יהודה * (ח) 13 מלך יהודה בן יהואש בן אחזיהו * (ט) 14 כל

5

20

30

11 את פִּי־קִדִּי הִחִיל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הוֹצִיאוּ אֹתָם^ה וְהִבֵּא אַחֲרֵיהֶם הָמָת בַּחֲרָב כִּי
16 אָמַר הִכְהֵן אֶל תּוֹמַת בֵּית יְהוָה: וַיִּשְׁמְרוּ לָהּ יָדַיִם וַתָּבוֹא דֶּרֶךְ מִבּוֹא הַסּוֹסִים בֵּית
הַמֶּלֶךְ וַתּוֹמַת שָׁם:

17 וַיִּכְרַת יְהוֹיָדָע אֶת הַבְּרִית בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לִהְיוֹת לָעַם לַיהוָה־ז:
18 וַיֹּבֵא^ו כָּל עַם הָאָרֶץ בֵּית הַבַּעַל וַיִּתְּצוּהוּ אֶת מִזְבְּחֹתָיו וְאֶת צִלְמֵיו שִׁבְרוּ הַיֹּשֵׁב וְאֶת
מִקְוֵן כְּהֵן הַבַּעַל הִרְגוּ לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ^ו

19 וַיִּשֶׁם הִכְהֵן פְּקֻדָּתָהּ עַל בֵּית יְהוָה: וַיִּקַּח אֶת שְׂרֵי הַמָּאוֹת וְאֶת הַקָּרִי וְאֶת
הַרְצִיִּם^ו וַיִּרְדּוּ אֶת הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיָּבִיאוּ דֶּרֶךְ שַׁעַר הַרְצִיִּם בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁבּוּ
כ עַל כִּסֵּא הַמֶּלֶךְ־בֵּית־י: וַיִּשְׁמַח כָּל עַם הָאָרֶץ וְהָעִיר שָׂקֶטָה וְאֶת עֵתְלִיהוּ הַמִּיתוּ
בַּחֲרָב בֵּית מֶלֶךְ:

10

12,2 א בן שבע שנים יהואש במלכו: בשנת שבע ליהוא מלך יהואש וארבעים
שנה מלך בירושלם ושם אמו צִבְיָה מִבְּאֵר שֶׁבַע:

4.3 וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיֹּשֵׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל יְמָיו אֲשֶׁר הוֹכִיחֵהוּ יְהוֹיָדָע הִכְהֵן: רַק הַבְּמוֹת
לֹא סָרוּ עוֹד הָעָם מִזְּבָחִים וּמִקְטָרִים בַּבְּמוֹת:

ה וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל הַכֹּהֲנִים כָּל כֶּסֶף הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר יוֹבֵא בֵּית יְהוָה כֶּסֶף
6 עֶרֶךְ־אִישׁ יִכָּל כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֵב אִישׁ לְהִבְיֹא בֵּית יְהוָה: יִקְחוּ לָהֶם
הַכֹּהֲנִים אִישׁ מֵאֵת מִקְדָּשׁוֹ וְהֵם יַחְזִקוּ אֶת בֵּדֶק הַבַּיִת לְכָל אֲשֶׁר יִמְצָא שָׁם בֵּדֶק:
7 וַיְהִי בִשְׁנַת עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה לְמֶלֶךְ יְהוֹאָשׁ לֹא חֲזָקוֹ הַכֹּהֲנִים אֶת בֵּדֶק הַבַּיִת:
8 וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לַיהוֹיָדָע הִכְהֵן וּלְכֹהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מִדּוּעַ אֵינְכֶם מְחַזְּקִים
אֶת בֵּדֶק הַבַּיִת וְעַתָּה אֶל תִּקְחוּ כֶּסֶף מֵאֵת מִקְדָּשֵׁיכֶם כִּי לְבִדֶּק הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ:
9 וַיֹּאמְרוּ הַכֹּהֲנִים לְבַלְתִּי יִקָּחַת כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם וּלְבַלְתִּי חֲזֹק אֶת בֵּדֶק הַבַּיִת:

י וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הִכְהֵן אֶרְוֹן אֶחָד וַיִּקֶּב חֹר בְּדִלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶצְלֵי־[הַמִּצְבֵּי־בֵית־י]
25 בְּבוֹא אִישׁ בֵּית יְהוָה וַנִּתְּנוּ שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים שְׁמֵרֵי הַסֵּף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַמּוֹבֵא בֵּית
יְהוָה: וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי רַב הַכֶּסֶף בְּאֶרְוֹן וַיַּעַל סֵפֶר הַמֶּלֶךְ^י וַיִּצְוּ וַיִּמְנוּ אֶת הַכֶּסֶף
11 הַנִּמְצָא בֵּית יְהוָה: וַנִּתְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף הַמִּתְּכֵן עַל יַד עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה הַפִּי־קָדִים בֵּית
12 יְהוָה וַיּוֹצִיאוּהוּ לְחֶרֶשׁ הָעֵץ וּלְפָנִים הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה: וּלְגִדְרִים וּלְחֻצְבֵי הָאֵבֶן
וּלְקִנּוֹת עֲצִים וְאֵבֶן מִחֻצְבַּת לְחֹזֶק אֶת בֵּדֶק בֵּית יְהוָה^ו לְכָל אֲשֶׁר יִצָּא עַל הַבַּיִת
13 לְחֻצְוָה: אֵךְ לֹא יַעֲשֶׂה^ו סָפוֹת כֶּסֶף מִזְמֹרוֹת מְזֻרְקוֹת חֲצֹצְרוֹת כָּל כְּלֵי זֶהָב
14 וְכָלִי כֶּסֶף מִן הַכֶּסֶף הַמּוֹבֵא בֵּית יְהוָה: כִּי לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֶהוּ וַחֲזָקוֹ בּוֹ אֶת
15 בֵּית יְהוָה: וְלֹא יִחְשְׁבוּ אֶת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף עַל יָדָם לְתֵת לְעֹשֵׂי
16 הַמְּלָאכָה כִּי בְּאֻמָּנָה הֵם עֹשִׂים: כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חָסָא־ת לֹא יוֹבֵא בֵּית יְהוָה
17 לְכֹהֲנִים יְהִי־הִ:

18 אִזְּעֵלָה חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם וַיִּלָּחֶם עִל גִּת וַיִּלְכְּדָהּ וַיִּשֶׁם חֲזָאֵל פָּנָיו לַעֲלֹת עַל
19 יְרוּשָׁלַם: וַיִּקַּח יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה אֶת כָּל הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר הִקְדִּישׁוּ יְהוֹשָׁפָט וַיְהוֹרֵם
וְאֶחָיוּהָ אֲבָתָיו מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֶת קִדְשֵׁיו וְאֶת כָּל הַזֶּהָב הַנִּמְצָא בְּאַצְרוֹת בֵּית יְהוָה
וּבֵית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח לְחֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם וַיַּעַל מִעַל יְרוּשָׁלַם:

כ וַיִּתֵּר דְּבָרֵי יוֹאָשׁ וְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה הִלּוּא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים 40

(ה) אל מבית לשנרות

(א) 11,10 שרי המאיות

(ע) 12,7 כסף נפשות ערכו

(ז) 19 ואת כל עם הארץ

(ז) 17 ובין המלך ובין העם

(ח) 14 בית יהוה

(ח) 11 והכהן הגדול

(ט) 12,1 מימין

10 לרצים ולשלישים באו הפוס איש אל יצא ויפוס לפי הרב וישלכו * * * * * ויכלו עד
 27.26 ידביר בית הבעל: ויצאו את אֲשֶׁר־בית הבעל וישרפוהו: ויתצו את מִזְבֵּחַ־בית
 הבעל ויתצו את בית הבעל וישמְחוּ למחראות עד היום:
 29.28 וישמד יהוא את הבעל מישראל: רק חֲסֵאי ירְבֵּעַם בן נָבֻם אשר החטיא
 5 את ישראל לא סר יהוא מאחריהם⁵: ויאמר יהוה אל יהוא יען אשר הטיבת לִי
 לעשות הישר בעיני ככל אשר בלבבי עשית לבית אֶחָאב בני רָבְעִים יִשְׁבוּ לְךָ
 על כֶּסֶף ישראל: ויהוא לא שמר ללכת בתורת יהוה אלהי ישראל ככל לבבו לא
 31 סר מִזְבֵּחַ־אֲשֶׁר־יִרְבֵּעַם אשר החטיא את ישראל:
 33-32 בימים ההם החל יהוה לקצות בישראל ויָבֹם חֲזָאֵל בכל גבול ישראל: מִן
 10 הירדן מִזֶּרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ את כל ארץ הגלעד הגדי והראובני והמנַשִּׁי מִעֶרֶב אשר על
 נחל ארְנֹן והגלעד והבשן:

ויתר דברי יהוא וכל אשר עשה וכל גבורתו הלא הם כתובים על ספר דברי
 הימים למלכי ישראל: וישָׁבַב יהוא עם אבתיו ויקברו אתו בשמרון וימלך יהואחז לה
 15 בנו תחתיו: והימים אשר מלך יהוא על ישראל עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה⁶:
 36

II, א ועתליה אם אחיהו^א ראתה כי מת בנה^ב ואת־אבד את כל זרע הממלכה:
 2 ותקח יהושֶׁבֶע בת המלך יורם אתות אחיהו את יואש בן אח־יה ותגנב אתו^ג:
 מתוך בני המלך המִזְמִיִּים^ד בחדר הַמָּטוֹת וית־סֶתֶר־הַיּוֹי מפני עתליהו ולא הומת:
 3 ויהי אתה בית יהוה מתחבא שש שנים ועתליה מלכת על הארץ:
 4 ובשנה השביעית שלח יהוידע ויקח את שרי המאיות לַכָּרִי ולרָצִים ויבֹא
 אתם^ה בית יהוה ויכרת להם ברית וישָׁבַע אתם^ו וירא אתם את בן המלך:
 25 ויצֹם לאמר זה הדבר אשר תעשון השלשית מכם באי השָׁבֶת ושמרי מִשְׁמֶרֶת
 בית המלך: ושמתי הידות בכם כל יצאי השָׁבֶת ושמרו את מִשְׁמֶרֶת בית יהוה^ז:
 7 והקפתם על המלך סביב איש וכליו בידו והבא אל השְׁעָרוֹת יומת והיו את המלך
 8 בַּצָּאוֹת ובבָּאוֹ:
 9 ויעשו שרי המאיות ככל אשר צוה יהוידע הכהן ויקחו איש את אנשיו באי
 30 השָׁבֶת עם יצאי השָׁבֶת ויבאו אל יהוידע הכהן: ויתן הכהן לשרי המאיות את
 11 החנית־יָם ואת השלטים אשר למלך דוד אשר בבית יהוה: ויעמדו הרצים איש
 וכליו בידו מכתף הבית הימנית עד כתף הבית השְׁמָאלִית^ח סביב יִלְמוּזַח^ט ולבית^י:
 12 ויוצא את בן המלך ויתן עליו את הַגִּזֹר ואת הַיָּעֲדוֹת וימלך^י אתו וימשי־תֵּהוּ ויָבֹו
 כֹּף ויאמרו יחי המלך:
 14.13 ותשמע עתליה את קול י־העם ותבא אל העם בית יהוה: ותרא והנה המלך
 35 עמד על העמוד כמשפט והשרים והחֲצִצְרוֹת יַעֲלֵי המלך וכל עם הארץ שָׁמַח
 ותקע בחֲצִצְרוֹת ותקֶרַע עתליה את בגדיה ותקרא קשר קשר: ויצו יהוידע הכהן
 טו

—

על 31 (ז)	29 ענלי הוהב אשר ביתאל ואשר ברן (8)	10 הַרְצִים והשְׁלִשִׁים (א)
2 אתו ואת מִנְקָתו (ז)	11.א ותקם (e)	36 בשמרון (8)
בבית יהוה (י)	4 אליו (8)	11.2 אתו (ה)
		6 והשלשית בשער סור והשלשית בשער אחר הַרְצִים ושמרתם את מִשְׁמֶרֶת הבית מִסָּח: (א)
13 הַרְצִין (v)	11 על המלך (μ)	7 אל המלך (λ)
Kings		6

9,36 בה כי אם הגלגלת והרגלים וכפות הידים: וישבו ויגידו לו ויאמר דבר יהוה הוא אשר דבר ביד ^אאלהו התשבי לאמר בחלק יורעאל יאכלו הכלבים את בשר איובל: והית נבלת איובל כדמן על פני השדה ^באשר לא יאמרו זאת איובל: 37

10,2.א זיכתב יהוא ספרים וישלח שמרון אל שרי העיר ^גלאמר: ועתה כבא 5 הספר הזה אליכם ואתכם בני אדניכם ואתכם הרכב והסוסים ויערי ^דמבצר והנשק: וראיתם הטוב והישר מבני אדניכם ושמעתם על כפא אביו והלחמו על בית 3 אדניכם: ויראו מאד ^הויאמרו הנה שני המלכים לא עמדו לפניו ואיך נעמד אנחנו: וישלח אשר על הבית ואשר על העיר והוקנים והאמנים אל יהוא לאמר 4 עבדיך אנחנו וכל אשר תאמר אלינו נעשה לא נמלך איש הטוב בעיניך עשה: 6 ויכתב אליהם ספר שני ^ולאמר אם לי אתם ולקלי אתם שמעים קחו את ראשי אנשי בית ^זאדניכם ובלאו אלי כעת מחר יורעאלה: ויהי כבא הספר אליהם ויקחו את בני המלך וישחטום ^חשבעים איש וישמו את ראשיהם בדודים 8 וישלחו אליו יורעאלה: ויבא ^טויגד לו לאמר הביאו ראשי בני המלך ויאמר שימו אתם שני צברים פתח השער עד הפקר: ויהי בבקר ויצא ויעמד 15 ויאמר אל כל העם צדקים אתם הנה אני קשרתי על אדני ואהרגהו ומי הפה את כל אלה: דעו אפוא כי לא יפל מדבר יהוה ארצה אשר דבר יהוה על בית אהאב ויהוה עשה את אשר דבר ביד עבדו אליהו: ויך יהוא את כל הנשואים 11 לבית אהאב ביורעאל וכל גא ^יליו ומדעיו וכהניו עד בלתי השאיר לו שריד: ויקם ^{יא}וילך שמרון הוא ב ^{יב}בית עקד הרעים בדרך: ויהוא מצא את אחי אחזיהו 20 מלך יהודה ויאמר מי אתם ויאמרו אחי אחזיהו אנחנו ונרד לשלום בני המלך ובני הנבירה: ויאמר תפשו חיים ויתפשו חיים וישחטום אל בור בית עקד ארבעים ושנים איש ולא השאיר איש מהם: 13-12 וילך משם וימצא את יהונדב בן רכב לקראתו ויברכהו ויאמר אליו היש 14 לבבך עם לבבי ישר כאשר לבבי עם לבבך ויאמר יהונדב יש ויאמר 15 יהוא ויש תנה את ירך ויתן ידו ויעלהו אליו: ויאמר לכה אתי וראה בקנאתי ליהוה ויברכב ^{יג}אתו ברכבו: ויבא שמרון ויך את כל הנשואים לאהאב בשמרון עד השמדו כדבר יהוה אשר דבר אל אליהו: 17 ויקבץ יהוא את כל העם ויאמר אליהם אהאב עבד את הבעל מעט יהוא יעבדנו הרבה: ועתה כל נביאי הבעל ^{יד}כהניו קראו אלי איש אל יפקד כי 18 זבח גדול לי לבעל כל אשר יפקד לא יחיה ויהוא עשה בעקבה למען האביד את יעבדי הבעל: ויאמר יהוא קדשו עצה לבעל ויקראו: וישלח יהוא בכל ישראל 21.ב ויבאו כל יעבדי הבעל ולא נשאר איש אשר לא בא ויבאו בית הבעל וימלא בית הבעל פה לפה: ויאמר לאשר על המלתחה הוצא לבוש לכל יעבדי הבעל ויצא 22 להם ^{יז}לבוש: ויבא יהוא ויהונדב בן רכב בית הבעל ויאמר ליעבדי הבעל חפשו 23 וראו פן יש ^{יח}עמכם מעבדי יהוה כי אם יעבדי הבעל לבדם: ויבא ^{יט}לעשות זבחים ועלות

ויהוא שם לו בחוץ שמנים איש ויאמר האיש אשר ימלט מן האנשים אשר כה אני מביא על ידיכם נפשו תחת נפשו: ויהי ככלתו לעשות העלה ויאמר יהוא

- (א) 9,36 עבדו (ב) 37 בחלק יורעאל (ג) 10,א ולאהאב שבעים בנים בשמרון
(ד) 10,א יורעאל * הוקנים ואל האמנים אהאב
(ה) 6 ובני המלך שבעים איש את גדלי העיר מגדלים אותם * (ו) 8 המלאך * (ז) 12 ויבא
(ח) 10,א אל המרכבה (ט) 19 כל יעבדיו (י) כל (יא) 23 פה

- 9,6 השר ויאמר יהוא אל מי מפלגנו ויאמר אליך השר: ויקם ויבא הביתה ויצק
השמן על ראשו ויאמר לו כה אמר יהוה אלהי ישראל משחתוך למלך על עם
יהוה על ישראל: והקיתה את בית אחאב אדוניך ונקמתי דמי עבדי הנביאים
7 מיד אויבלי: ומיד כל בית אחאב והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועווב
8 בישראל: ונתתי את בית אחאב כבית ירבעם בן נבט וכבית בעשא בן אחיה:
9 ואת אויבלי יאכלו הכלבים בתלק יורעאל ואין קבר ויפתח הדלת וינס:
10 ויהוא יצא אל עבדי אדניו ויאמרו לו השלום מדוע בא המשגע הזה אליך
ויאמר אליהם אתם ידעתם את האיש ואת שומו: ויאמרו שקר הגד לנו ויאמר
11 כזאת וכזאת אמר אלי לאמר כה אמר יהוה משחתוך למלך על ישראל: וימהרו
12 ויקחו איש בגדו וישימו תחתיו אל גרם: המעלות ויתקעו בשופר ויאמרו מלך
13 יהוא: ויתקשר יהוא בן יהושפט בן גמשי על יורם ויורם היה שמר בר-מת גלעד
14 הוא וכל ישראל מפני חזאל מלך ארם: וישב יהורם^א להתרפא ביורעאל מן
15 המפנים אשר יקחו הארמים בהלחמו את חזאל מלך ארם
ויאמר יהוא אם יש אתה נפשכם אל יצא פליט מן העיר ללכת להגיד ביורעאל:
16 וירפב יהוא וילך יורעאלה כי יורם שכב שמה ואחזיה מלך יהודה ירד לראות
17 את יורם: והצפה עמד על המגדל ביורעאל וירא את שפעת יהוא בבאו ויאמר
18 שפעתה אני ראה ויאמר יהורם קח ירכיב ושלח לקראתם ויאמר השלום: וילך
19 רכב הסוס לקראתו ויאמר כה אמר המלך השלום ויאמר יהוא מה לך ולשלום
20 סב אל אחרי ויגד הצפה לאמר בא המלאך עד הם ולא שב: וישלח רכב סוס
21 שני ויבא אליו: ויאמר כה אמר המלך השלום ויאמר יהוא מה לך ולשלום סב
22 אל אחרי: ויגד הצפה לאמר בא עד זהם ולא שב והמנהג כמנהג יהוא בן
23 גמשי כי בשגעון ינהג:
ויאמר יהורם אסר ויאסרו רכב ויצא יהורם מלך ישראל ואחזיהו מלך יהודה
24 איש ברכבו ויצאו לקראת יהוא וימצאוהו בתלקת נבות היורעאלי: ויהי כראות
25 יהורם את יהוא ויאמר השלום יהוא ויאמר מה השלום עניד וגוני אויבלי אפך
וכשפיה הרבים: ויהפך יהורם ידיו וינס ויאמר אל אחזיהו מרמה אחזיה: ויהוא
26 מלא ידיו בקשת: ויך את יהורם בין זרעיו ויצא החצי מלבו ויכרע ברכבו:
ויאמר אל בךקר שלשה שא השלכהו בתלקת שדה נבות היורעאלי כי יזכר
27 אני כי אני ואתה^ב לרכבים צמדים אחרי אחאב אביו ויהוה נשא את המשא הזה:
28 אם לא את דמי נבות ואת דמי בניו ראיתי אמש נאם יהוה
29 ושלמתי לך בתלקה הזאת נאם יהוה
ועתה שא השלכהו בתלקה כדבר יהוה:
30 ואחזיה מלך יהודה ראה וינס דרך בית חרן וירדף אחריו יהוא ויאמר גם
31 אתו ויפלו^ג במעלה גור אשר את יבלעם וינס מגדו וימת שם: וירפבו אתו
32 עבדיו^ד: וירושלמה ויקברו אתו בקברתו^ה: בעיר דוד: בשנת אחת עשרה שנה
33 ליהורם בן אחאב מלך אחזיה על יהודה:
ויבוא יהוא יורעאלה ואויבלי שמעה ותשם בפוך עיניה ותיסב את ראשה
34 ותשקף בעד החלון: ויהוא בא בשער ותאמר השלום זמרי הרג אדניו: וישא פניו
35 אל החלון ויאמר מי אתי מי וישקיפו אליו שנים שלשה סריסים: ויאמר שממוה^ו
36 וישממוה וזו מדמה אל הקיר ואל הסוסים וירמסנה: ויבא ויאכל וישת ויאמר
37 פקדו נא את הארורה הזאת וקברוה כי בת מלך היא: וילכו לקברה ולא מצאו
38 לה

(ז) כ-9 אלי

(פ) ט-9 המלך

(א) 9-7 ודמי כל עבדי יהוה

(ח) עם אבתי

(ט) 28 אל המרכבה

(י) כה את

12 וַיֹּאמֶר הַזֶּה מְדוּעַ אֲדֹנִי כֹכָה וַיֹּאמֶר כִּי יָדַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
 13 אֶת־הַמִּקְבָּרִים תִּשְׁלַח בָּאֵשׁ וּבְחִירֵיהֶם בְּחָרֵב תַּהְרֵג וְעַלְלֵיהֶם תִּרְשַׁשׁ וְהַלְחִיתָם
 14 תִּבְקַעַ: וַיֹּאמֶר הַזֶּה הָאֵל כִּי מִה עֲבָדְךָ הַכֹּלֵב כִּי יַעֲשֶׂה הַדְּבָר־זֶה הִנֵּה וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁעַ
 15 הָרָאנִי יְהוָה אֵתְךָ מֶלֶךְ עַל אֲרָם: וַיֵּלֶךְ מֵאֵת אֱלִישֶׁעַ וַיָּבֹא אֶל אֲדֹנָיו וַיֹּאמֶר לוֹ
 טו מִה אָמַר לְךָ אֱלִישֶׁעַ וַיֹּאמֶר אָמַר לִי חַיָּה תִּהְיֶה: וַיְהִי מִמָּחָרָת וַיִּקַּח הַמֶּלֶכַּר וַיִּטְבֹּל
 בָּמִים וַיַּפְרֹשׁ עַל פָּנָיו וַיָּמָת וַיִּמְלֹךְ הַזֶּה הָאֵל תַּחְתָּיו:

35	ואלישע הנביא קרא לאחד מבני הנביאים ויאמר לו חגר מתניד וקח פך השמן הזה בידך ולך רִמְיָת גלעד: ובאת שמה וראה שם יהוא בן יהושפט בן נְמִשִּׁי ובאת והקמתו מתוך אחיו והביאת אותו חדר בחדר: ולקחת פך השמן ויוצקת על ראשו וְאָמַרְתָּ כֹה אָמַר יְהוָה מִשְׁחָתִּיךָ לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וּפָתַחְתָּ הַדְּלֹת וְנִסְתָּה וְלֹא תִחַכְּהִי:	9.א. 2 3
40	וילך הנער ^{μ<λ>} רִמְיָת גלעד: ויבא והנה שְׂרֵי הַחֵיל יֹשְׁבִים ויאמר דבר לי אליך	ה.4

(א) 8, י לא	(ב) 13 הגדול	(ג) 16 ויהושפט מלך יהודה	(ד) 19 לו
* (ה) 19 לבניו	(ו) 24 עם אבתי	(ז) 27 כי חתן בית אהאב הוא	
* (ח) 29 יארמים	(ט) מלך יהודה	(י) בן אהאב	(יא) 9:4 הנער (יב) הנביא

- מצרים לבוא עלינו: ויקומו וינוסו בנשף ויעובו את המחנה כאשר היא וינסו אל נפשם:
- ויבאו המצרעים האלה עד קצה המחנה ויבאו אל אהל אחד ויאכלו וישתו וישאו משם כסף וזהב ובגדים ויילכו ויטמנו וישבו ויבאו אל אהל אחר וישאו משם ויילכו ויטמנו: ויאמרו איש אל רעהו לא כן אנחנו עשים היום הזה יום בשרה הוא ואנחנו מחשים וחפינו עד אור הבקר ומצאנו עון ועתה לכו ונבאה ונגידה בית המלך: ויבאו ויקראו אל שער העיר ויגידו להם לאמר באנו אל מחנה ארם והנה אין שם איש וקול אדם כי אם הסוס אסור והחמור^א ואהליהם כאשר המה: ויקראו השערים ויגידו בית המלך פנימה:
- ויקם המלך לילה ויאמר אל עבדיו אנידה נא לכם את אשר עשו לנו ארם ידעו כי רעבים אנחנו ויצאו מן המחנה להחביא^ב שדה לאמר כי יצאו מן העיר ונתפשם חיים ואל העיר נבא: ויען אחד מעבדיו ויאמר ויקחו נא חמשה מן הסוסים הנשארים הנם ככל ההמון^ג אשר תמו ונשלחה ונראה: ויקחו שני רכב^ד סוסים וישלח המלך אחרי ארם לאמר לכו וראו:
- ויילכו אחריהם עד הירדן והנה כל הדרך מלאה בגדים וכלים אשר השליכו ארם בהתפושם וישבו המלאכים ויגדו למלך: ויצא העם ויבאו את מחנה ארם ויהי סאה סלת בשקל וסאתים שערים בשקל כדבר יהוה:
- והמלך הפקיד את השליש אשר נשען על ידו על השער וירמקהו העם בשער וימת כאשר דבר איש האלהים אשר דבר בךדת המלך אליו: ויהי כדבר איש האלהים אל המלך לאמר סאתים שערים בשקל וסאה סלת בשקל כעת מחר בשער שמרון: ויען השליש את איש האלהים ויאמר והנה יהוה עשה ארבות בשמים והיה כדבר הזה ויאמר הנך ראה בעיניך ומשם לא תאכל: ויהי^ה כן וירמסו אתו העם בשער וימת:

- ואלישע דבר אל האשה אשר החיה את בנה לאמר קומי ולכי אתי וביתך וגורי באשר תגורי כי קרא יהוה לרעב וגם בא אל הארץ שבע שנים: ותקם האשה ותעש כדבר איש האלהים ותלך היא וביתה ותגר בארץ פלשתים שבע שנים: ויהי מקצה שבע שנים ותשב האשה מארץ פלשתים ותבא לצעק אל המלך ועל ביתה ועל שדה: והמלך מדבר אל גחזי נער א-לישע- לאמר ספרה נא לי את כל הגדלות אשר עשה אלישע:
- ויהי הוא מספר למלך את אשר החיה את המת והנה האשה אשר החיה את בנה צעקת אל המלך על ביתה ועל שדה ויאמר גחזי אדני המלך זאת האשה וזה בנה אשר החיה אלישע: וישאל המלך לאשה ותספר לו ויתן לה המלך סרים אחד לאמר קשיב את כל אשר לה ואת כל תבואת השדה מיום עזביה את הארץ ועד עתה:

- ויבא אלישע דמשק ובן-הדוד מלך ארם חלה ויגד לו לאמר בא איש האלהים עד הנה: ויאמר המלך אל תהוהאל קח בידך מנחה ולך לקראת איש האלהים ודרשת את יהוה מאתו לאמר האחיה מחליי זה: וילך תואל לקראתו ויקח מנחה בידו וכל טוב דמשק משא ארבעים גמל ויבא ויעמד לפניו ויאמר בנך בן-הדוד מלך ארם שלחני אליך לאמר האחיה מחליי זה: ויאמר^א אלישע

(א) 7.7 אהליהם ואת מוסיהם ואת חמריהם (ב) 7.י אסור (ג) 7.י ארם נשארו פ-ה

(ד) 13 ישראל (ה) ארם נשארו פ-ה הנם ככל המון ישראל * (ו) 14 מחנה * (ז) 7.כ לו * (ח) 8.י אליו

6,14 איכה הוא ואשלח ואקחהו ויגד לו לאמר הנה בדתן: וישלח שמה סוס ורכב ותיל כבד ויבאו לילה ויקפו על העיר: וישפם^א -בב-ק-ר- ויצא והנה תיל סובב את העיר וסוס ורכב ויאמר נערו אליו אהה אדני איכה נעשה: ויאמר אל תירא כי רבים אשר אתנו מאשר 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 1044 1045 1046 1047 1048 1049 1050 1051 1052 1053 1054 1055 1056 1057 1058 1059 1060 1061 1062 1063 1064 1065 1066 1067 1068 1069 1070 1071 1072 1073 1074 1075 1076 1077 1078 1079 1080 1081 1082 1083 1084 1085 1086 1087 1088 1089 1090 1091 1092 1093 1094 1095 1096 1097 1098 1099 1100 1101 1102 1103 1104 1105 1106 1107 1108 1109 1110 1111 1112 1113 1114 1115 1116 1117 1118 1119 1120 1121 1122 1123 1124 1125 1126 1127 1128 1129 1130 1131 1132 1133 1134 1135 1136 1137 1138 1139 1140 1141 1142 1143 1144 1145 1146 1147 1148 1149 1150 1151 1152 1153 1154 1155 1156 1157 1158 1159 1160 1161 1162 1163 1164 1165 1166 1167 1168 1169 1170 1171 1172 1173 1174 1175 1176 1177 1178 1179 1180 1181 1182 1183 1184 1185 1186 1187 1188 1189 1190 1191 1192 1193 1194 1195 1196 1197 1198 1199 1200 1201 1202 1203 1204 1205 1206 1207 1208 1209 1210 1211 1212 1213 1214 1215 1216 1217 1218 1219 1220 1221 1222 1223 1224 1225 1226 1227 1228 1229 1230 1231 1232 1233 1234 1235 1236 1237 1238 1239 1240 1241 1242 1243 1244 1245 1246 1247 1248 1249 1250 1251 1252 1253 1254 1255 1256 1257 1258 1259 1260 1261 1262 1263 1264 1265 1266 1267 1268 1269 1270 1271 1272 1273 1274 1275 1276 1277 1278 1279 1280 1281 1282 1283 1284 1285 1286 1287 1288 1289 1290 1291 1292 1293 1294 1295 1296 1297 1298 1299 1300 1301 1302 1303 1304 1305 1306 1307 1308 1309 1310 1311 1312 1313 1314 1315 1316 1317 1318 1319 1320 1321 1322 1323 1324 1325 1326 1327 1328 1329 1330 1331 1332 1333 1334 1335 1336 1337 1338 1339 1340 1341 1342 1343 1344 1345 1346 1347 1348 1349 1350 1351 1352 1353 1354 1355 1356 1357 1358 1359 1360 1361 1362 1363 1364 1365 1366 1367 1368 1369 1370 1371 1372 1373 1374 1375 1376 1377 1378 1379 1380 1381 1382 1383 1384 1385 1386 1387 1388 1389 1390 1391 1392 1393 1394 1395 1396 1397 1398 1399 1400 1401 1402 1403 1404 1405 1406 1407 1408 1409 1410 1411 1412 1413 1414 1415 1416 1417 1418 1419 1420 1421 1422 1423 1424 1425 1426 1427 1428 1429 1430 1431 1432 1433 1434 1435 1436 1437 1438 1439 1440 1441 1442 1443 1444 1445 1446 1447 1448 1449 1450 1451 1452 1453 1454 1455 1456 1457 1458 1459 1460 1461 1462 1463 1464 1465 1466 1467 1468 1469 1470 1471 1472 1473 1474 1475 1476 1477 1478 1479 1480 1481 1482 1483 1484 1485 1486 1487 1488 1489 1490 1491 1492 1493 1494 1495 1496 1497 1498 1499 1500 1501 1502 1503 1504 1505 1506 1507 1508 1509 1510 1511 1512 1513 1514 1515 1516 1517 1518 1519 1520 1521 1522 1523 1524 1525 1526 1527 1528 1529 1530 1531 1532 1533 1534 1535 1536 1537 1538 1539 1540 1541 1542 1543 1544 1545 1546 1547 1548 1549 1550 1551 1552 1553 1554 1555 1556 1557 1558 1559 1560 1561 1562 1563 1564 1565 1566 1567 1568 1569 1570 1571 1572 1573 1574 1575 1576 1577 1578 1579 1580 1581 1582 1583 1584 1585 1586 1587 1588 1589 1590 1591 1592 1593 1594 1595 1596 1597 1598 1599 1600 1601 1602 1603 1604 1605 1606 1607 1608 1609 1610 1611 1612 1613 1614 1615 1616 1617 1618 1619 1620 1621 1622 1623 1624 1625 1626 1627 1628 1629 1630 1631 1632 1633 1634 1635 1636 1637 1638 1639 1640 1641 1642 1643 1644 1645 1646 1647 1648 1649 1650 1651 1652 1653 1654 1655 1656 1657 1658 1659 1660 1661 1662 1663 1664 1665 1666 1667 1668 1669 1670 1671 1672 1673 1674 1675 1676 1677 1678 1679 1680 1681 1682 1683 1684 1685 1686 1687 1688 1689 1690 1691 1692 1693 1694 1695 1696 1697 1698 1699 1700 1701 1702 1703 1704 1705 1706 1707 1708 1709 1710 1711 1712 1713 1714 1715 1716 1717 1718 1719 1720 1721 1722 1723 1724 1725 1726 1727 1728 1729 1730 1731 1732 1733 1734 1735 1736 1737 1738 1739 1740 1741 1742 1743 1744 1745 1746 1747 1748 1749 1750 1751 1752 1753 1754 1755 1756 1757 1758 1759 1760 1761 1762 1763 1764 1765 1766 1767 1768 1769 1770 1771 1772 1773 1774 1775 1776 1777 1778 1779 1780 1781 1782 1783 1784 1785 1786 1787 1788 1789 1790 1791 1792 1793 1794 1795 1796 1797 1798 1799 1800 1801 1802 1803 1804 1805 1806 1807 1808 1809 1810 1811 1812 1813 1814 1815 1816 1817 1818 1819 1820 1821 1822 1823 1824 1825 1826 1827 1828 1829 1830 1831 1832 1833 1834 1835 1836 1837 1838 1839 1840 1841 1842 1843 1844 1845 1846 1847 1848 1849 1850 1851 1852 1853 1854 1855 1856 1857 1858 1859 1860 1861 1862 1863 1864 1865 1866 1867 1868 1869 1870 1871 1872 1873 1874 1875 1876 1877 1878 1879 1880 1881 1882 1883 1884 1885 1886 1887 1888 1889 1890 1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 1899 1900 1901 1902 1903 1904 1905 1906 1907 1908 1909 1910 1911 1912 1913 1914 1915 1916 1917 1918 1919 1920 1921 1922 1923 1924 1925 1926 1927 1928 1929 1930 1931 1932 1933 1934 1935 1936 1937 1938 1939 1940 1941 1942 1943 1944 1945 1946 1947 1948 1949 1950 1951 1952 1953 1954 1955 1956 1957 1958 1959 1960 1961 1962 1963 1964 1965 1966 1967 1968 1969 1970 1971 1972 1973 1974 1975 1976 1977 1978 1979 1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027 2028 2029 2030 2031 2032 2033 2034 2035 2036 2037 2038 2039 2040 2041 2042 2043 2044 2045 2046 2047 2048 2049 2050 2051 2052 2053 2054 2055 2056 2057 2058 2059 2060 2061 2062 2063 2064 2065 2066 2067 2068 2069 2070 2071 2072 2073 2074 2075 2076 2077 2078 2079 2080 2081 2082 2083 2084 2085 2086 2087 2088 2089 2090 2091 2092 2093 2094 2095 2096 2097 2098 2099 2100 2101 2102 2103 2104 2105 2106 2107 2108 2109 2110 2111 2112 2113 2114 2115 2116 2117 2118 2119 2120 2121 2122 2123 2124 2125 2126 2127 2128 2129 2130 2131 2132 2133 2134 2135 2136 2137 2138 2139 2140 2141 2142 2143 2144 2145 2146 2147 2148 2149 2150 2151 2152 2153 2154 2155 2156 2157 2158 2159 2160 2161 2162 2163 2164 2165 2166 2167 2168 2169 2170 2171 2172 2173 2174 2175 2176 2177 2178 2179 2180 2181 2182 2183 2184 2185 2186 2187 2188 2189 2190 2191 2192 2193 2194 2195 2196 2197 2198 2199 2200 2201 2202 2203 2204 2205 2206 2207 2208 2209 2210 2211 2212 2213 2214 2215 2216 2217 2218 2219 2220 2221 2222 2223 2224 2225 2226 2227 2228 2229 2230 2231 2232 2233 2234 2235 2236 2237 2238 2239 2240 2241 2242 2243 2244 2245 2246 2247 2248 2249 2250 2251 2252 2253 2254 2255 2256 2257 2258 2259 2260 2261 2262 2263 2264 2265 2266 2267 2268 2269 2270 2271 2272 2273 2274 2275 2276 2277 2278 2279 2280 2281 2282 2283 2284 2285 2286 2287 2288 2289 2290 2291 2292 2293 2294 2295 2296 2297 2298 2299 2300 2301 2302 2303 2304 2305 2306 2307 2308 2309 2310 2311 2312 2313 2314 2315 2316 2317 2318 2319 2320 2321 2322 2323 2324 2325 2326 2327 2328 2329 2330 2331 2332 2333 2334 2335 2336 2337 2338 2339 2340 2341 2342 2343 2344 2345 2346 2347 2348 2349 2350 2351 2352 2353 2354 2355 2356 2357 2358 2359 2360 2361 2362 2363 2364 2365 2366 2367 2368 2369 2370 2371 2372 2373 2374 2375 2376 2377 2378 2379 2380 2381 2382 2383 2384 2385 2386 2387 2388 2389 2390 2391 2392 2393 2394 2395 2396 2397 2398 2399 2400 2401 2402 2403 2404 2405 2406 2407 2408 2409 2410 2411 2412 2413 2414 2415 2416 2417 2418 2419 2420 2421 2422 2423 2424 2425 2426 2427 2428 2429 2430 2431 2432 2433 2434 2435 2436 2437 2438 2439 2440 2441 2442 2443 2444 2445 2446 2447 2448 2449 2450 2451 2452 2453 2454 2455 2456 2457 2458 2459 2460 2461 2462 2463 2464 2465 2466 2467 2468 2469 2470 2471 2472 2473 2474 2475 2476 2477 2478 2479 2480 2481 2482 2483 2484 2485 2486 2487 2488 2489 2490 2491 2492 2493 2494 2495 2496 2497 2498 2499 2500 2501 2502 2503 2504 2505 2506 2507 2508 2509 2510 2511 2512 2513 2514 2515 2516 2517 2518 2519 2520 2521 2522 2523 2524 2525 2526 2527 2528 2529 2530 2531 2532 2533 2534 2535 2536 2537 2538 2539 2540 2541 2542 2543 2544 2545 2546 2547 2548 2549 2550 2551 2552 2553 2554 2555 2556 2557 2558 2559 2560 2561 2562 2563 2564 2565 2566 2567 2568 2569 2570 2571 2572 2573 2574 2575 2576 2577 2578 2579 2580 2581 2582 2583 2584 2585 2586 2587 2588 2589 2590 2591 2592 2593 2594 2595 2596 2597 2598 2599 2600 2601 2602 2603 2604 2605 2606 2607 2608 2609 2610 2611 2612 2613 2614 2615 2616 2617 2618 2619 2620 2621 2622 2623 2624 2625 2626 2627 2628 2629 2630 2631 2632 2633 2634 2635 2636 2637 2638 2639 2640 2641 2642 2643 2644 2645 2646 2647 2648 2649 2650 2651 2652 2

- שבע פעמים בירדן ויִשָּׁב בַּשָּׂדֶךְ לֵךְ וְיָסֶהֱרָה: ויקצף נעמן וילך ויאמר הנה אמרתי 5,11
 אלי יצא יצוא ועמד וקרא בשם יהוה אלהיו והניף ידו ו- ואסף המצורע: הלא 12
 טוב אֶבְנָה ופָּרַפְר נהרות דמשק מכל מימי ישראל הלא ארחץ בהם וטהרתי
 ויפן וילך בתמה: ויגשו עבדיו ויִדְּבְרוּ אֵלָיו- א-ס- דבר גדול דבר אליך הלאו 13
 תעשה ואף כי אמר אליך רחץ וטהר: וירד ויסבל בירדן שבע פעמים כרבר 14
 אי-ל-יש-ע- ויִשָּׁב בַּשָּׂדֶךְ נער קטן ויטהר:
 ויִשָּׁב אֶל א-ל-יש-ע- הוא וכל מחנהו ויבא ויעמד לפניו ויאמר הנה נא 15
 ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא בִּכְכָּה מֵאֵת
 עבדך: ויאמר חי יהוה אשר עמדת לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת וימאן: ויאמר 17,16
 נעמן ולא יתן נא לעבדך משא צמד פרידים אֲדָמָה כי לא יעשה עוד עבדך 18
 עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם ליהוה: ויִסְלַח יהוה לעבדך בבוא אדני בית
 רִמּוֹן להשתחוֹת שמה והוא נשען על ידי והשתחויתי בית רִמּוֹן בהשתחוֹת-ת-ו-
 בית רִמּוֹן יסלח נא יהוה לעבדך בדבר הזה: ויאמר לו לֵךְ לשלום 19
 וילך מֵאֵתוֹ פְּכֶרֶת ארץ: ויאמר גיחזי נער אלישע- הנה חשך אדני את כ
 הֶאֱרַמְתִּי הוּא מִקֶּחֶת מִידוֹ אֵת אֲשֶׁר הֵבִיא חֵי יְהוָה כִּי אִם רָצִיתִי אַחֲרָיו 15
 ולקחתי מֵאֵתוֹ מֵאוֹמָה: וירדף גיחזי אחרי נעמן ויראה נעמן רץ אחריו ויפל מֵעַל 21
 המרכבה לקראתו ויאמר הַשְׁלוֹם: ויאמר שלום אדני שלחני לאמר הנה יעתה זה 22
 באו אלי שני נערים מֵהָר אַפְרַיִם מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים תְּנֶה נָא לָהֶם כֶּסֶף 7:
 ויאמר נעמן קח כֶּכְרִים ויִצֹר- בִּשְׁנֵי תְרִמִּים ויתן אל שני נעריו וישאו לפניו: 23
 ויבאו- אל העפל ויקח מִידֵם ויפקד בבית וישלח את האנשים וילכו: והוא בא 20
 ויעמד אל אדניו ויאמר אליו אלישע מֵאֵן גִּחְזִי ויאמר לא הלך עבדך אָנָּה ואָנָּה:
 ויאמר אליו ה-לא לבי הלך עִמָּךְ- כאשר הפך איש מֵעַל מִרְכַּבְתּוֹ לִקְרֹאתָךְ 26
 ו-עֲתָה לִקְהָתָךְ אֵת הַכֶּסֶף וּלְקִהָתָךְ בַּגְדִּים וּזְתִים וְכִרְמִים וְצֹאן וּבֹקֶר וְעִבְדִּים
 וּשְׁפָחוֹת: וְצִרְעַת נֶעֱמָן תִּדְבֹּק בְּךָ וּבִזְרָעְךָ לְעוֹלָם וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי מִצְרַע כְּשֹׁלֵג: 27
 25
 ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים שם א,6
 לפניך צר ממנו: נִלְכְּהָ נָא עַד הִירְדָן וְנִקְחָהּ מִשָּׁם אִישׁ קִזְרָה אַחַת וְנַעֲשֶׂה לָנוּ 2
 שם מקום לשבת שם ויאמר לכו: ויאמר האחד הוֹאֵל נָא וְלָךְ אֵת עִבְדֶּיךָ ויאמר 3
 אני אֵלָיִךְ: וילך אתם ויבאו הִירְדָנָה ויגורו העצים: ויהי האחד מפִּיל הַקִּזְרָה 14,4
 ו-הַכְּרוּזֹל נָפַל אֶל הַמִּים ויצעק- אֵהָא אֲדֹנִי הוּא שְׂאוּל: ויאמר איש האלהים 6
 אָנָּה נָפַל וַיִּקְרָהוּ אֵת הַמָּקוֹם וַיִּקְצֹב עֵץ וַיִּשְׁלַךְ שָׁמָּה וַיִּצֹף הַכְּרוּזֹל: ויאמר הָרֶם 7
 לך וישלח ידו ויקחהו: 25

- ומלך ארם היה נלחם בישראל ויועץ אל עבדיו לאמר אל מקום פלני 8
 אלמני יתק-באו: וישלח א-ל-יש-ע- אל מלך ישראל [א-] לאמר השמר מעבר 35
 המקום הזה כי שם ארם נח-בא-ים: וישלח מלך ישראל אל המקום אשר אמר
 לו א-ל-יש-ע- ונשמר שם לא אחת ולא שְׁתַּיִם: ויסער לב מלך ארם על 11
 הדבר הזה ויקרא אל עבדיו ויאמר אליהם הלא תגידו לי מי מִקְּלָנוּ אל מלך
 ישראל: ויאמר אחד מעבדיו לֵיָא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כִּי אֲלִישַׁע הַנְּבִיא אֲשֶׁר בִּישְׂרָאֵל 12
 יגיד לַמֶּלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְּבַר בַּחֲדָר מִשְׁכַּבְּךָ: ויאמר לכו וראו 13
 40

(α) 5,11 אל המקום * (β) 13 ויאמרו * (γ) הנביא * (δ) 18 לדבר הזה * (ε) 5,11 איש האלהים

(ς) כ נעמן * (η) 22 ושתי חלפות בנדים * (θ) 23 הוֹאֵל * (ι) ויפרץ בו * (κ) ככרים כסף

(λ) 23 ושתי חלפות בנדים (μ) 6,ה את (ν) ויאמר (ξ) 6,ו והוזהירה

- 4,26 עתה רויץ נא לקראתה ואמר-^א השלום לך השלום לאישך השלום לילד ותאמר
 27 שלום: ותבא אל-^ב אל ההר ותחזק ברגליו ויגש גיחזי להרפה ויאמר-^ג הרפה
 28 לה כי נפשה מרה לה ויהוה העלים ממני ולא הגיד לי: ותאמר השאלתי בן
 29 מאת אדני הלא אמרתי לא תשלח אתי: ויאמר לגיחזי חזר מתניך וקח משענתי
 5 בידך ולך כי תמצא איש לא תכרכנו וכי יכרכך איש לא תעננו ושמת משענתי
 6 על פני הנער: ותאמר אם הנער חי יהוה וחי נפשך אם אעזבך ויקם וילך
 31 אחריה: וגיחזי עבר לפניו וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין
 קשב וישב לקראתו ויגד לו לאמר לא הקיץ הנער:
 33-32 ויבא אלישע הביתה והנה הנער מת משכב על מטתו: ויבא ויסגר הדלת
 34 בעד שניהם ויתפלל אל יהוה: ויעל וישכב על הילד וישם פיו על פיו ועיניו על
 10 לה עיניו וכפיו על כפיו ויגהר עליו ויקם בשר הילד: וישב וילך בבית אחת הנה
 ואחת הנה ויעל ויגהר עליו ויזורר הנער עד שבע פעמים ויפקח-^ד את עיניו:
 36 ויקרא אל גיחזי ויאמר קרא אל השנמית הזאת ויקראה ותבא אליו ויאמר שאי
 37 בנק: ותבא ותפל על רגליו ותשמתו ארצה ותשא את בנה ותצא:
 15 ואלישע שב הגלגלה והרעב בארץ ובני הנביאים ישיבים לפניו ויאמר
 38 לנערו שפת הסיר-^ה ובשל גיד לבני הנביאים: ויצא אחד אל השדה ללקט
 39 ארת וימצא גפן^ו וילקט ממנו פקעתיו מלא בגדו^ז ויפלה אל סיד הגיד כי
 מ לא ידע-: ויצק-^ח לאנשים-^ט והי כאכלם מהגיד והמה צעקו ויאמרו מות בסיר
 41 איש האלהים ולא יכלו לאכל: ויאמר וקחו קמח וישלך אל הסיר ויאמר צק
 20 לעם ויאכלו ולא היה דבר רע בסיר:

- 42 ואיש בא מבעל שלשה ויבא לאיש האלהים ולחם: בפורים עשרים לחם
 43 שערים וכרמל בצקלנו ויאמר תג-^י לעם ויאכלו: ויאמר משרתו מה אתן זה לפני
 44 מאה איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר יהוה אכול והותר: ויתן לפניו
 25 ויאכלו ויותרו כדבר יהוה:

- 5.א. ונעמן שר צבא-^א ארם היה איש גדול-^ב לפני אדניו וגשם פנים כי בו
 2 נתן יהוה תשועה לארם והאיש היה   מצרע: וארם יצאו גדודים וישבו מארץ
 3 ישראל נערה קטנה ותהי לפני אשת נעמן: ותאמר אל גברתה אחלי אדני לפני
 30 הנביא אשר בשמרון או יאסף אתו מצרעתו: ויבא ויגד לאדניו לאמר כזאת
 4 וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ויאמר מלך ארם לך בא ואשלח
 ה ספר אל מלך ישראל וילך ויקח בידו עשר כברי כסף וששת אלפים זהב ועשר
 6 חליפות בגדים: ויבא הספר אל מלך ישראל לאמר ועתה כבוא הספר הזה אליך
 7 הנה שלחתי אליך את נעמן עבדי ואספתו מצרעתו: והי כקרא מלך ישראל
 35 את הספר ויקרע בגדיו ויאמר האלהים אני להמית ולהחיות כי זה שלח אלי
 לאסף איש מצרעתו כי אך דעו נא וראו כי מתאנה הוא לי:
 8 והי כשמע אלישע-^א כי קרע מלך ישראל את בגדיו וישלח אל המלך
 9 לאמר למה קרעת בגדיך יבא נא אלי וידע כי יש נביא בישראל: ויבא נעמן
 י בסוס-^ב וברכב-^ג ויעמד פתח הבית-^ד: וישלח אליו אלישע-^ה לאמר הלך ורחצת
 40

(א) 4,26 לה * (ב) 27 איש האלהים * (ג) איש האלהים * (ד) לה-4 הנער * (ה) 39 הגדולה

(ו) 39 שדה (ז) שדה (ח) ויבא (ט) 4 לאכול (י) 5 א. מלך

(א) 5 גבור חיל (ב) 8 איש האלהים (ג) 9 לאלישע (ד) 5. מלאך

3,21 וכל מואב שמעו כי עלו המלכים להלחם בהם ויצעקו מכל חגר חגרה ומעלה
 ויעמדו על הגבול: וישכימו בבקר והשמש זרחה על המים ויראו מואב מנגד את
 המים אדמים כדם: ויאמרו דם זה החייל נחרבו המלכים ויד- איש את רעהו
 ועתה לשלל מואב: ויבאו אל מחנה ישראל ויקמו ישראל ויפו את מואב ויגסו
 מפניהם ויב-א- ב-א- והפזת את מואב: והערים יהרסו וכל חלקה טובה ישליכו
 איש אבנו ומלאוה וכל מעין מים יסתמו וכל עץ טוב יפילו עד השאיר ל-ב-ד-ה:
 קיר חרשת ויסבו הקלעים ויפזו: וירא מלך מואב כי חזקה ממנו המלחמה ויקח
 י-א-ו- שבע מאות איש שלף חרב להבקיע אל מלך אדום ולא יכל-: ויקח את
 בנו הבכור אשר ימלך תחתיו ויעלהו עלה על החמה ויהי קצף גדול על ישראל
 ויסעו מעליו וישבו לארץ: 10

4, א ואלה אחת מ-ב- בני הנביאים צעקה אל אלישע לאמר עבדך אישי מת ואתה א, א
 ידעת כי עבדך היה ירא את יהוה והנשפה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים:
 ויאמר ב- אלישע מה אעשה לך הנידי לי מה יש לבי בבית ותאמר אין לשפחתך 15
 כל-י- כי אם י-סוד- ישמן: ויאמר לבי שגלי לך פלים מן החוץ מאת כל
 שבניכי פלים רקים אל תמעיט: ובאת וסגרת הדלת בעדך ובעד בניך ויצקת
 א-ל- ה- הפלים האלה והמלא תסיעי: ותלך מאתו ותסגר הדלת בעדה ובעד בניה
 הם מגישים אליה והיא מיצקת: ויהי כמלאת הפלים ותאמר אל בנה הגישה אלי 6
 עוד כלי ויאמר אליה אין עוד כלי ויעמד השמן: ותבא ותגד לאיש האלהים
 ויאמר לבי מקרי את השמן ושלמי את נשיכי ואת בניי תחיי בנותר: 20

ויהי היום ויעבר אלישע על שונם ושם אשה גדולה ותחזק בו לאכל לחם
 ויהי מדי עקרו יקר שמה לאכל לחם: ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש
 אלהים קדוש הוא עבר עלינו תמיד: נעשה נא עלית קיר קטנה ונשים לו שם 25
 מטה ושלחן וכפא ומנורה והיה בבאו אלינו יסור שמה: ויהי היום ויבא שמה
 ויסר אל העליה וישב שמה: ויאמר אל גיחזי נערו קרא לשונמית הזאת ויקרא
 לה ותעמד לפניו: ויאמר לו אָמר נא אליה הנה חרדת אלינו את כל החרדה
 הזאת מה לעשות לך הִיש לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ או אֶל שַׂר הַצָּבָא ותאמר בתוך
 עַמִּי אֲנִי יֹשֶׁבֶת: ויאמר ומה לעשות לה ויאמר גיחזי אֶל בֶּן אֵין לה 30
 ואישה זקן: ויאמר קרא לה ויקרא לה ותעמד בפתח: ויאמר למועד הזה כעת
 היה אתי חבכת בן ותאמר אל אדני- אל תכזב בשפחתך: ומהר האשה ותלד
 בן למועד אשר דבר אליה אלישע:
 ויגדל הילד ויהי היום ויצא אל אביו אל הקצרים: ויאמר אל אביו ראשי 19,18
 ראשי ויאמר אל הנער שָׁאָהוּ אל אֲמוֹ: וישָׁאָהוּ אל אֲמוֹ וישב על ברכיה עד
 הצִהָרִים וימת: ותעל ותשכבהו על מִטָּה איש האלהים ותסגר בעדו ותצא:
 ותקרא אל אישה ותאמר שְׁלַחָה נא לי אחד מן הנערים ואחת האתנות וארוצה
 עד איש האלהים ואשובה: ויאמר מדוע אתי הלכתי אליו היום לא חדש ולא
 שָׁקָה ותאמר שלום: ותחבש האתון ותאמר אל נערה נְהַג וְלָךְ אל תעצר לי
 לרכב כי אם אמרתי לך: ותלך ותבא אל איש האלהים אל הר הכרמל
 ויהי כראות^ה אותה מנגד ויאמר אל גיחזי נערו הנה השונמית הקו:
 40

(8) 4 כל

(7) בבית

(8) 2 אליה

(8) 4, א נשי

(8) 16 איש האלהים * (5) 17 הוה כעת תיה * (7) 4, ב ויבאהו * (9) 4, ב איש האלהים

Kings

5

2,17 באחת הניאות ויאמר לא תשלחו: ויפצרו בו עד בש ויאמר שלחו וישלחו
 18 חמשים איש ויבקשו שלשה ימים ולא מצאו: וישבו אליו והוא ישב ביריחו
 ויאמר אלהם הלא אמרתי אליכם אל תלכו:
 19 ויאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר מוב כאשר אדני ראה
 כ והמים רעים והארץ משכלת: ויאמר קחו לי צלחית תרשה ושימו שם מלח ויקחו 5
 21 אליו: ויצא אל מוצא המים וישלך שם מלח ויאמר כה אמר יהוה רפאתי למים
 22 האלה לא יהיה משם עוד מות ומשכלת: וירפו המים עד היום הזה כדבר
 אלישע אשר דבר:
 23 ויעל משם ביתאל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו
 24 בו ויאמרו לו עלה קרח עלה^א: ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם יהוה ותצאנה
 כה שנים דבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים: וילך משם אל הר
 הכרמל ומשם שב שמרון:

3,א ויהזרם בן אהאב מלך על ישראל בשמרון בשנת שמנה עשרה ליהושפט 15
 מלך יהודה וימלך שנים עשרה שנה:
 2 ויעשה הרע בעיני יהוה רק לא כאביו וכאמו ויסר את מצבת הבעל אשר
 3 עשה אביו: רק בחיטא^א—ת ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל דבק לא
 סר ממנה:
 4 ומישע מלך מואב היה נקד והשיב למלך ישראל מאה אלף כרים ומאה אלף 20
 6.ה אילים צמר: ויהי כמות אהאב ויפשע מלך מואב במלך ישראל: ויצא המלך^ב
 7 ביום ההוא משמרון ויפקד את ישראל: וילך וישלח אל יהושפט מלך יהודה
 לאמר מלך מואב פשע בי הִתְלַךְ אתי אל מואב למלחמה ויאמר אעלה כמוני
 8 כמוך כעמי כעמך כסוסי כסוסיך: ויאמר אי זה הדרך נעלה ויאמר דרך
 25 מדבר אדום:
 9 וילך מלך ישראל ומלך יהודה ומלך אדום ויפכו דרך שבעת ימים ולא היה
 י מים למתנה ולבקמה אשר ברנליהם: ויאמר מלך ישראל אהה כי קרא יהוה
 11 לשלשת המלכים האלה לתת אותם ביד מואב: ויאמר יהושפט האין פה נביא
 ליהוה ונדרשה את יהוה מֵאֱהָיו ויען אחד מעבדי מלך ישראל ויאמר פה
 12 אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו: ויאמר מלך יהודה יש אֱהָיו
 30 דבר יהוה וירדו אליו מלך ישראל ו־מלך יהודה ומלך אדום:
 13 ויאמר אלישע אל מלך ישראל מה לי ולך לך אל נביאי אביך^ג: ויאמר לו
 מלך ישראל אל כי קרא יהוה לשלשת המלכים האלה לתת אותם ביד מואב:
 14 ויאמר אלישע חי יהוה צבאות אשר עמדתי לפניו כי לולי פני יהושפט מלך
 16 יהודה אני נִשָּׂא אם אפיט אליך ואם אראך: ועתה קחו לי מנגן ויהי כנגן 35
 16 המנגן ותהי עליו יר יהוה: ויאמר כה אמר יהוה עשה הנחל הזה גִּבִּים גִּבִּים:
 17 כי כה אמר יהוה לא תראו רוח ולא תראו נשם והנחל ההוא ימלא מים
 18 ושתייתם אתם ומי־יניכם ובהמתכם: ונקל זאת בעיני יהוה ונתן את מואב
 19 בידכם: והפיתם כל עיר מִבְּצָר^ד: וכל עץ טוב תפילו וכל מעיני מים תסתמו וכל
 כ התקלקה הטובה תכָּאבו באבנים: ויהי בבקר כעלות המנחה והנה מים באים
 40 מדרך אדום ותמלא הארץ את המים:

—*—

כל (ז)

3,6 יהזרם (ב)

2,23 קרח (א)

19 וכל עיר מבחור

3,12 ואל נביאי אַמֶּךְ

שמרון וכל הנביאים מתנבאים לפניו: ויעש לו צדקיה בן כנענה קרני ברזל
 ויאמר כה יהיה באלה תנגח את ארם עד כלותם: וכל הנביאים נבאים בן
 לאמר עלה רימית גלעד והצלח ונתן יהוה ביד המלך:
 והמלאך אשר הלך לקרא מיכיהו דבר אליו לאמר הנה נא דברי הנביאים
 פה אחד טוב אל המלך יהי נא דברך אחד מהם ודברת טוב: ויאמר
 מיכיהו חי יהוה כי את אשר יאמר יהוה אלי אתו אדבר: ויבוא אל המלך
 ויאמר המלך אליו מיכיהו הנלך אל רימית גלעד למלחמה אם נחלל ויאמר:
 עלה והצלח ונתן יהוה ביד המלך: ויאמר אליו המלך עד כמה פעמים אני
 משיבעך אשר לא תדבר אלי רק אמת בשם יהוה: ויאמר

ראיתי את כל ישראל נפצים עיל ההרים

כצאן אשר אין להן רעה

ויאמר יהוה לא אדנים לאלה

ישובו איש לביתו בשלום:

ויאמר מלך ישראל אל יהושפט הלא אמרתי אליך לא יתנבא עלי טוב
 כי אם רע: ויאמר לכן שמע דבר יהוה ראיתי את יהוה ישב על כסאו וכל
 צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו: ויאמר יהוה מי יפתח את אהאב
 ויעל ויפל ברימית גלעד ויאמר זה יביכה וזה אמר יביכה: ויצא הישמע ויעמד
 לפני יהוה ויאמר אני אפתנו ויאמר יהוה אליו במה: ויאמר אצא והייתי רוח
 שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן: ועתה הנה נתן
 יהוה רוח שקר בפי הנביאים אלה ויהוה דבר עליך רעה:
 ויגש צדקיהו בן כנענה ויפה את מיכיהו על הלחי ויאמר אי זה עבר
 זיהוה מאתי לדבר יאיתך: ויאמר מיכיהו הנך ראה ביום ההוא אשר תבא
 חדר בחדר להחביא: ויאמר מלך ישראל קח את מיכיהו והשיביו אל אָמֹן שר
 העיר ואל יִוָּשֶׁשׁ בן המלך: ואמרת כה אמר המלך שימו את זה בית הכלא
 והאכלו לחם לחץ ומים לחץ עד באי בשלום: ויאמר מיכיהו אם שוב תשוב
 בשלום לא דבר יהוה בי:

ויעל מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה רימית גלעד: ויאמר מלך ישראל אל
 יהושפט אֶת־חֶפֶשׁ וְאֶב־בֶּא במלחמה ואתה לבש בגדיך ויתחפש מלך ישראל ויבוא
 במלחמה: ומלך ארם צוה את שרי הרכב אשר לו: לאמר לא תלחמו את קִמֹן
 ואת גדול כי אם את מלך ישראל לבדו: ויהי כראות שרי הרכב את יהושפט
 והמה אמרו אך מלך ישראל הוא ויִסְרוּ יָאִלְיוּ לְהִלָּחֵם ויועק יהושפט: ויהי כראות
 שרי הרכב כי לא מלך ישראל הוא וישוּבוּ מֵאַחֲרָיו:
 ואיש משך בקשת לָתֶמוּ ויִפֶּה את מלך ישראל בין הדבקים ובין הַשָּׁרִיָּן
 ויאמר לרַקְבוּ הַפֶּךְ יָדֶיךָ. והוציאני מן הַמִּלְחָמָה כי הִתְלִיתִי: ותעלה המלחמה
 ביום ההוא והמלך היה מַעֲמֵד במרכבה נכת ארם וימת בערב וַיִּצַק דָּם הַמִּבְּרָה
 אל חיק הרכב: ויעבר הַיָּלָה במחנה כבא השמש לאמר איש אל עירו ואיש
 אל ארצו: וְכִי־יָמָּה הַמֶּלֶךְ יִבֶּ֫אֱלֶה שִׁמְרוֹן ויקברו את המלך בשִׁמְרוֹן: וישטפו־ו־
 את הרכב על בִּרְכַּת שִׁמְרוֹן וילקו הכלבים את דמו והזגות רחצו כדבר יהוה
 אשר דבר:

- 21,9 ותשלח הספרים אל הזקנים^א ואל החרים^ב הישבים את נבות: ותכתב בספרים
לאמר קראו צום והשיבו את נבות בראש העם: והושיבו שנים אנשים^ג נגדו ויעדהו
לאמר ברכת אלהים ומלך והוציאהו וסקל^דהו וימת:
- 12,11 ויעשו אנשי עירו כאשר שלחה אליהם איזבל^ה: קראו צום והשיבו את נבות
13 בראש העם: ויבאו שני האנשים בני בליעל וישבו נגדו ויעדהו^ו: לאמר בִּרְךְ נבות
14 אלהים ומלך ויציאהו מחוץ לעיר ויסקל^זהו באבנים וימת: וישלחו אל איזבל לאמר
טו סקל נבות וימת: ויהי כשמע איזבל^ח: ותאמר^ט אל אהאב קום רש את כרם נבות
16 היוזעאלי אשר מֵאֵן לתת לך בכסף כי אין נבות חי כי מת: ויהי כשמע אהאב
כי מת נבות ויקם^י: לרדת אל כרם נבות היוזעאלי לרשתו:
- 18,17 ויהי דבר יהוה אל אליהו התשבי לאמר: קום רד לקראת אהאב מלך^{יא}
19 שמרון הנה בכרם נבות אשר ירד שם לרשתו: ודברת אליו לאמר כה אמר יהוה
הרצחת וגם ירשת^{יב}: לכן במקום אשר לקחו הכלבים את דם נבות ילקו הכלבים
כ את דמך גם אתה: ויאמר אהאב אל אליהו המצאתני אויבי ויאמר מצאתי
21 יען התמכר^{יג} לעשות הרע בעיני יהוה: הנני מביא^{יד} יעליך רעה ובערתי אחריך
22 והכרתי לאהאב משתי^{טו} בקיר ועצור ועוזב בישראל: ונתתי את ביתך כבית ירבעם
23 בן נבט וכבית בעשא בן אחיה על הכעס אשר הכעמת ותחמא את ישראל: וגם
24 לאיזבל דבר יהוה לאמר הכלבים יאכלו את איזבל^{טז}: בחלק^{יז} יורעאל: המת לאהאב
כה בעיר יאכלו הכלבים והמת בשדה יאכלו עוף השמים: רק לא היה כאהאב אשר
26 התמכר לעשות הרע בעיני יהוה אשר הסתה אתו איזבל אשתו: ויתעב מאד ללכת
27 אחרי הגלולים ככל אשר עשו האמרי אשר הוריש יהוה מפני בני ישראל:
29,28 ויהי כשמע אהאב את הדברים האלה ויקרע בגדיו וישם שק על בשרו ויצום
וישכב בשק ויתלך אט: ויהי דבר יהוה אל אליהו התשבי לאמר: הֲרֵאית כי
נכנע אהאב מלפני יען כי נכנע מפני לא אביא^{יח} הרעה בימיו בימי בנו אביא
הרעה על ביתו:
- 22,2 א וישוב שלש שנים אין מלחמה בין ארם ובין ישראל: ויהי בשנה השלישית
3 וירד יהושפט מלך יהודה אל מלך ישראל: ויאמר מלך ישראל אל עבדיו הֲיִדַעְתֶּם
4 כי לנו רִיבִית גלעד ואנחנו מחשים מקחת אתה מיד מלך ארם: ויאמר אל יהושפט
התלך אתי למלחמה רִיבִית גלעד ויאמר יהושפט^ה: כמוני כמוך כעמי כעמך
כסוסי כסוסך:
- 6.ה ויאמר יהושפט אל מלך ישראל דרש נא כיום את יהוה^ו: ויקבץ מלך ישראל
את הנביאים כארבע מאות איש ויאמר אליהם הֲאֵלֶךְ על רִיבִית גלעד למלחמה
7 אם אחרל ויאמרו עֲלֵה ויתן יהוה^ז ביד המלך: ויאמר יהושפט הֲאֵין פה נביא
8 ליהוה עוד וגדרשה מֵאֵיתִי: ויאמר מלך ישראל אל יהושפט עוד איש אחד
לדרוש את יהוה מֵאֵתִי ואני שִׁנֵּאתִי כי לא יתנבא עלי טוב כי אם רע מִקִּיָּהוּ
35 בן ימלה ויאמר יהושפט אל יאמר המלך כן:
9 ויקרא מלך ישראל אל סרים אחד ויאמר מהרה מִקִּיָּהוּ בן ימלה: ומלך
ישראל ויהושפט מלך יהודה יושבים איש על כסאו מלבשים בגדים פתח שער

—*—*—*—

- (א) 21,8 אשר בעירו * (ב) 21,י בני בליעל * (ג) 11 הזקנים והחרים אשר הישבים בעירו
(ד) 11 כאשר כתוב בספרים אשר שלחה אליהם * (ה) 13 אנשי הבליעל את נבות נגד העם
(ו) 10 כי סקל נבות וימת * (ז) 16 אהאב * (ח) 18 ישראל אשר ב
(ט) 19 ודברת אליו לאמר כה אמר יהוה * (י) 22,4 אל מלך ישראל * (יא) 22,ה דבר * (יב) 22,ב נגד
(יג) 10 כי סקל נבות וימת * (יד) 16 אהאב * (טו) 18 ישראל אשר ב
(טז) 19 ודברת אליו לאמר כה אמר יהוה * (יז) 22,4 אל מלך ישראל * (יח) 22,ה דבר * (יט) 22,ב נגד

תמנה לך חיל כחיל הנפל^א וסוס כסוס ורכב כרכב ונלחמה יאיתם במישור
 אם לא נחנק מהם וישמע לקלם ויעש כן:
 ויהי לתשובת השנה ויפקד ביהודה את ארם ויעל אפקה למלחמה עם ישראל:
 ובני ישראל התפקדו^ב וילכו לקראתם ויחגו^ג ישראל נגדם כשני חשפי עינים
 וארם מלא^ד את הארץ: ויגש איש האלהים^ה אל מלך ישראל ויאמר כה אמר
 יהוה יען אשר אמר^ו ארם אלהי הרים יהוה ולא אלהי עמקים הוא ונתתי את
 כל ההמון הגדול הזה בידך וידעת^ז כי אני יהוה: ויחנו אלה נכח אלה שבעת
 ימים ויהי ביום השביעי ותקרב המלחמה ויכ^ח ישראל את ארם מאה אלף רגלי
 ביום אחד: ויגסו הנותרים אפקה אל העיר ותפל החומה על עשרים ושבעה אלף.
 איש הנותרים וביהודה גם ויבא אל העיר חדר בחדר:
 ויאמרו אליו עבדיו הנה נא שמענו כי מלכי ישראל^ט כי מלכי חסד הם
 נשימה נא שקים במתנינו וחבלים בראשנו ונצא אל מלך ישראל אולי יציה את
 נפשך: ויחגרו שקים במתניהם וחבלים בראשיהם ויבאו אל מלך ישראל ויאמרו
 עבדך ביהודה: אמר תחי נא נפשי ויאמר העודנו חי אתי הוא: והאנשים יגישו
 וימהרו ויחלטו^י ממנו ויאמרו אחיך ביהודה ויאמר באו קחתו ויצא אליו ביהודה
 ויעלהו אליו^{יא} על המרכבה: ויאמר אליו הערים אשר לקח אבי מאת אביך אשיב
 והצות תשים לך בדמשק כאשר שם אבי בשמרון ואני בכרית תשלחני^{יב} ויכרת
 לו ברית וישלחוהו:
 ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר יהוה הפיני נא וימאן האיש
 להפתו: ויאמר לו יען אשר לא שמעת בקול יהוה הנך הולך מאתי והפך הארצה
 וילך מאצלו וימצאהו הארצה ויפיהו: וימצא איש אחר ויאמר הפיני נא ויפיהו
 האיש הפה ופצע: וילך הנביא ויעמד למלך על הדרך ויתחפש באפר על עיניו:
 ויהי המלך עבר והוא צעק אל המלך ויאמר עבדך יצא בקרב המלחמה והנה
 איש סר ויבא אלי איש ויאמר שמר את האיש הזה אם הפקד יפקד והיתה נפשך
 תחת נפשו או כבר כסף תשקול: ויהי עבדך עשה הנה והנה והוא איננו ויאמר
 אליו מלך ישראל כן משפטך אתה חרצת: וימהר ויסר את האפר מעל עיניו ויפר
 אתו מלך ישראל כי מהנביאים הוא: ויאמר אליו כה אמר יהוה יען שלחת את
 איש חרמי מיד והיתה נפשך תחת נפשו ועמד תחת עמו: וילך מלך ישראל
 סר ונעף ויבא שמרונה:

ויהי אחר הדברים האלה כרם היה לנבות היוזעאלי [] אצל היכל^א אהאב
 מלך שמרון: וידבר אהאב אל נבות לאמר תנה לי את כרמך ויהי לי לגן ירק כי
 הוא קרוב אצל ביתי ואתנה לך תחתיו כרם טוב ממנו ו-אם טוב בעיניך אתנה
 לך כסף מחיר זה: ויאמר נבות אל אהאב חלילה לי מיהוה מתתי את נחלת אבתי
 לך: ויבא אהאב אל ביתו סר ונעף על הדבר אשר דבר אליו נבות היוזעאלי
 ויאמר לא אתן לך את נחלת אבותי וישב על מטונו ויפס את פניו ולא אכל לחם:
 ותבא אליו איזבל אשתו ותדבר אליו מה זה רוחך סרה ואינך אכל לחם:
 וידבר אליה כי אדבר אל נבות היוזעאלי ואמר לו תנה לי את כרמך בכסף
 ואם חפץ אתה אתנה לך כרם תחתיו ויאמר לא אתן לך את כרמי: ותאמר
 אליו איזבל אשתו אתה עתה תעשה מלוכה על ישראל קום אכל לחם וישב לבך
 אני אתן לך את כרם נבות היוזעאלי: ותכתב ספרים בשם אהאב ותחתם בחתמו

(א) 29 בני

(ב) 28 ויאמר

(ג) בני

(ד) 27 וקלכלו

(ה) 20 מאיתך

(ו) 21 א אשר ביוזעאל

(ז) 43 יאיל ביתו

(ח) 31 בית

19, 16 ואת יהוא בן נְמִשִּׁי תִמְשַׁח לַמֶּלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֱלִישֶׁע בֶּן שָׁפָט יִמְאָכַל-מִחֻלָּהוּ
 17 תִּמְשַׁח לִנְבִיא תַחְתִּיד: וְהִיָּה הַנִּמְלֹט מִחֶרֶב חֹזָאֵל יִמִּית יְהוָה וְהַנִּמְלֹט מִחֶרֶב יְהוָה
 18 יִמִּית אֱלִישֶׁע: וְהַשְׁאֲרִיתִי בִּישְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל הַבְּרָכִים אֲשֶׁר לֹא כִרְעוּ לִבְעַל
 וְכָל הַפָּה אֲשֶׁר לֹא נִשְׁק לּוֹ:
 19 וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמְצָא אֶת אֱלִישֶׁע בֶּן שָׁפָט וְהוּא חָרַשׁ שָׁנִים עֶשֶׂר צִמְדִּים לִפְנָיו
 כ וְהוּא בִּשְׁנַיִם הָעֶשֶׂר וַיַּעֲבֵר אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ אֲדָרְתוֹ עָלָיו: וַיַּעֲזֹב אֶת הַבָּקָר וַיֵּרֶץ
 אַחֲרֵי אֱלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר אֲשַׁקֶּה נָא לֹאכִי-^א וְאֶלְכָה אַחֲרָיִךְ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ שׁוֹב כִּי מָה
 21 עֲשִׂיתִי לָךְ: וַיֵּשֶׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת צִמְד הַבָּקָר וַיִּזְבַּחְהוּ וּבִכְלֵי הַבָּקָר בְּשֹׁלֶם □
 וַיִּתֵּן-^ב לָעֵם וַיֹּאכְלוּ וַיָּקֶם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אֱלִיָּהוּ וַיִּשְׁרַתְהוּ:

10

20, א וּבִנְיָה־דָּדִי קִבֵּץ אֶת כָּל חֵילוֹ וּשְׁלִשִׁים וּשְׁנַיִם מֶלֶךְ אִתּוֹ וּסּוֹס וּרְכָב וַיַּעַל
 3, 2 וַיֵּצֵר עַל שְׁמֵרוֹן וַיִּלְחֶם בָּהֶם: וַיִּשְׁלַח-^ג אֶל אֶחָאֵב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הָעִירָה: וַיֹּאמֶר לוֹ
 4 כֹּה אָמַר בִּנְיָה־דָּדִי כִּסְפָךְ וְזַהֲבֶךָ לִי הוּא וְנָשִׁיד וּבִנְיָד-^ד לָךְ: הֵם: וַיַּעַן מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
 ה וַיֹּאמֶר כְּדִבְרֶךְ אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ לָךְ אֲנִי וְכָל אֲשֶׁר לִי: וַיָּשָׁבוּ הַמְּלָאכִים וַיֹּאמְרוּ כֹה
 15 אָמַר בִּנְיָה־דָּדִי לֹאמַר אֲנִי-כִי שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לֹאמַר כִּסְפָךְ וְזַהֲבֶךָ וְנָשִׁיד וּבִנְיָד לִי תִתֵּן:
 6 כִּי אִם כַּעַת מִחֵר אֲשַׁלַּח אֶת עַבְדִּי אֵלֶיךָ וְחִפְשׁוּ אֶת בֵּיתְךָ וְאֵת בְּתִי עַבְדֶּיךָ וְהִיָּה
 כָּל מִחְמַד עֵינֵי-הֶם יִשְׁמְרוּ בִּידֵם וּלְקַחוּ:
 7 וַיִּקְרָא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְ-^ה זַקְנֵי-סִי וַיֹּאמֶר דַּעוּ נָא וּרְאוּ כִי רַעְיָה זֶה מִבְּקִשׁ
 8 כִּי שִׁלַּח אֵלַי לְנָשִׁי וּלְבָנַי וְ-^ו כִּסְפִי וְ-^ז זַהֲבִי וְ-^ח לֹא מִנְעַתִּי מִמֶּנּוּ: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כָּל
 9 הַזִּקְנִים וְכָל הָעָם אֵל תִּשְׁמַע וְלֹא תֵאָבֶה: וַיֹּאמֶר לַמְּלָאכִי בִּנְיָה־דָּדִי אָמְרוּ לֹאדָנִי-^ט ס-
 20 כָּל אֲשֶׁר שִׁלַּחְתָּ אֵל עַבְדְּךָ בְּרֹאשְׁנָה אַעֲשֶׂה וְהִדְבַּר הַזֶּה לֹא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת וַיִּלְכוּ
 י הָ-^י אֲנָשִׁים וַיִּשָּׁבְהוּ דָּבָר: וַיִּשְׁלַח אֵלָיו בִּנְיָה־דָּדִי וַיֹּאמֶר כֹּה יַעֲשֶׂה לִּי אֱלֹהִים וְכֹה
 11 וַיִּסָּף-^י אִם יִשְׁפַק עָפָר שְׁמֵרוֹן לְשַׁעֲלִים לְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלָיו: וַיַּעַן מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל-^י ב-
 12 וְ-^י אֵל יִתְהַלֵּל חֲנָן כִּמְפַתַּח: וַיְהִי כִשְׁמַע אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וְהוּא שָׁתָה הוּא
 25 וְהַמְּלָכִים בִּסְפּוֹת וַיֹּאמֶר אֵל עַבְדָּיו שִׁמּוּ וַיִּשְׁמְרוּ עַל הָעִיר:
 13 וְהִנֵּה נָבִיא אֶחָד נָגַשׁ אֶל אֶחָאֵב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר יְהוָה הִרְאִיתִי
 14 אֶת -^א הַהֶמּוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה הִנְנִי נֹתֵן בְּיָדְךָ הַיּוֹם וַיִּדְעַת כִּי אֲנִי יְהוָה: וַיֹּאמֶר אֶחָאֵב
 בְּמִי וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנַעֲרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינּוֹת וַיֹּאמֶר מִי יֹאסֵר הַמִּלְחָמָה וַיֹּאמֶר
 טו אֶתָּה: וַיִּפְקֵד -^ב אֶחָאֵב-^ב אֶת נַעֲרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינּוֹת וַיְהִי מֵאֲתָיִים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים וְאַחֲרֵיהֶם
 16 פָּקֵד אֶת -^ג הָעָם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים: וַיֵּצְאוּ בְּצִהְרִים וּבִנְיָה־דָּדִי שָׁתָה שְׁפּוֹר
 30 בִּסְפּוֹת הוּא וְהַמְּלָכִים שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מֶלֶךְ עֶזְרָא אִתּוֹ: וַיֵּצְאוּ נַעֲרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינּוֹת
 18 בְּרֹאשְׁנָה וַיִּשְׁלַחוּ-^ד אֶל-^ד בִּנְיָה־דָּדִי וַיִּגִּדּוּ לוֹ לֵאמֹר אֲנִשִּׁים יֵצְאוּ מִשְׁמֵרוֹן: וַיֹּאמֶר אִם
 19 לְשֹׁלֹם יֵצְאוּ תִּפְשׁוּם חַיִּים וְאִם לְמִלְחָמָה-^ה חַיִּים תִּפְשׁוּם: וְאַלֶּה יֵצְאוּ מִן הָעִיר
 כ נַעֲרֵי שְׂרֵי הַמְּדִינּוֹת וְהִקִּיל אֲשֶׁר אַחֲרֵיהֶם: וַיִּפְּ-^ו אִישׁ אִישׁוֹ וַיָּנֶם-^ו אָרֶם וַיִּרְדָּפֶם
 21 יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹט בִּנְיָה־דָּדִי מֶלֶךְ אָרֶם עַל סוֹס וּפָרָשִׁים: וַיֵּצֵא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּקַּח-^ז אֶת
 35 הַסּוֹס וְאֵת הָרֶכֶב וַיִּהְיֶה בָּאָרֶם מִפֶּה גְדוֹלָה:
 22 וַיִּגַּשׁ הַנְּבִיא אֶל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר-^ח לֵךְ תַּחְזֹק וְדַע וְרָאָה אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
 23 כִּי לַתְּשׁוּבָה הַשְּׁנָה מֶלֶךְ אָרֶם עָלָה עֲלֶיךָ: וְעַבְדִּי מֶלֶךְ אָרֶם אָמְרוּ אֵלָיו אֱלֹהֵי
 הָרִים אֱלֹהֵיהֶם עַל כֵּן חֲזָקוּ מִמֶּנּוּ וְאוֹלָם נִלְחֶם אִתָּם בְּמִישׁוֹר אִם לֹא נִתְּזַק מֵהֶם:
 24 כֹּה וְאֵת הַדְּבָר הַזֶּה עָשָׂה הָסֵר הַמְּלָכִים אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ וַיִּשִׁם פְּתוֹת תַּחְתֵּיהֶם: וְאֶתָּה

(ז) 20. א מלך ארם

(ב) 21 הבשר

(א) 19. ב ולאמי

(ה) הארץ

(ד) 7 כל

(ג) 3 הטובים

(ב) 20. א מלאכים

(ז) 22 לו

א יצאו: 8

(ז) 20. א כל

(ד) 13 כל

(ב) 11 ויאמר

- ויעש תעלה כבית סאתים ורע סביב למזבח: ויערך את העצים וינתח את הפר
 וישם על העצים: ויאמר מלאו ארבעה כדים מים ויצקו על העלה ועל העצים
 ויעשו כן: ויאמר שגנו וישנו ויאמר שלשו וישלשו: וילכו המים סביב למזבח וגם
 את התעלה מלא מים:
 ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ויאמר יהוה אלהי אברהם יצחק וישראל
 היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים
 האלה: ענני יהוה ענני וידעו העם הוזה כי אתה יהוה האלהים ואתה הסבת
 את לבם אחרנית: ותפל אש יהוה ותאכל את העלה ואת העצים ואת המים
 אשר בתעלה לחכה: וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו יהוה הוא האלהים
 יהוה הוא האלהים: ויאמר אליהו להם תפשו את נביאי הבעל איש אל ימלט
 מהם ויתפשו ויורדו אליהו אל נחל קישון וישחטם שם:
 ויאמר אליהו לאחאב עלה אכל ושתה כי קול המון הגשם: ויעלה אחאב
 לאכל ולשתות ואליהו עלה אל ראש הכרמל ויגהר ארצה וישם פניו בין ברקו:
 ויאמר אל נערו עלה נא הפט דרך ים ויפוט ויאמר אין מאומה ויאמר שב ישבע
 פעמים: ויהי בשבעית ויאמר הגה עב קטנה ככף איש עלה מים ויאמר עלה
 אמר אל אחאב אשר ורד ולא יעצרה: הגשם: ויהי עד כה ועד כה והשמים
 התקדרו עבים ורוח ויהי גשם גדול וירכב אחאב וילך יורעאלה: ויד יהוה היתה
 ועל אליהו וישנם מתניו וירץ לפני אחאב עד באכה יורעאלה:
 ויגד אחאב לאחאב את כל אשר עשה אליהו ויגד אשר הרג את הנביאים
 בחרב: ותשלח אחאב אל אליהו לאמר כה יעשה אלהים וכה יוסף כי כעת
 מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם: ויך א ויקם וילך אל נפשו ויבא באר
 שבעי וינה את נערו שם: והוא הלך במדבר דרך יום ויבא וישב תחת רתם
 אחאב וישאל את נפשו למות ויאמר רב עתה יהוה קח נפשי כי לא טוב
 אנכי מאבתי: וישב וישן והנה זה מלאך נגע בו ויאמר לו קום אכול:
 ויבט והנה מראשתי ענת רצפים וצפתת מים ויאכל וישת וישב: וישב
 מלאך יהוה שנית ויגע בו ויאמר קום אכל כי רב ממך הדרך: ויאכל וישתה
 וילך ארבעים יום וארבעים לילה עד הר חרב: ויבא שם אל המערה וילך שם
 והנה דבר יהוה אליו ויאמר מה לך פה אליהו: ויאמר קנא קנאתי ליהוה
 וצבאות כי עזבוך בני ישראל את מזבחתך הרסו ואת נביאיך הרגו בחרב
 ואנתר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה: ויאמר צא ועמדת לפני יהוה
 והנה יהוה עבר ורוח גדולה וחוק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני יהוה לא
 ברוח יהוה ואחר הרוח רעש לא ברעש יהוה: ואחר הרעש אש לא באש יהוה
 ואחר האש קול דממה דקה: ויהי כשמע אליהו וילט פניו באהדתו ויצא ויעמד
 פתח המערה והנה אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו: ויאמר קנא קנאתי ליהוה
 וצבאות כי עזבוך בני ישראל את מזבחתך הרסו ואת נביאיך הרגו בחרב
 ואנתר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה:
 ויאמר יהוה אליו לך שוב לדרכך ובאת ומשחת את חזאל למלך על ארם:

18,36 (א) הנביא * (ב) 38 ואת האבנים ואת העפר * (ג) 43 ויעל * (ד) 19, א את כל * (ה) כל

19,2 (ז) מלאך * (ח) 3 אשר ליהודה * (ט) 19, ה תחת רתם אחר * (י) 8 ויקם

(יא) 8 בכת האכילה ההיא * (יב) האלהים * (יג) 9 לו

(יד) אלהי * (טו) ברית * (טז) 11 בהר * (יז) 14 אלהי * (יח) ברית * (יט) 19, טו מרבה דמשק

- 18,3 והרעב חוק בשמרון: ויקרא אֶתְּאֵב אֶל עֲבָדֵיהוּ אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת וְעַבְדֵּיהוּ
 4 הִיָּה יָרָא אֶת יְהוָה מֵאֵד: וַיְהִי בַּחֲכִרִית אֵינֹבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּקַּח עֲבָדֵיהוּ
 ה מֵאֵה נְבִיאִים וַיַּחְבִּיֵּם חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמֶּעֱרָה וְכָל־כָּלם לֶחֶם וּמִים: וַיֹּאמֶר
 אֶתְּאֵב אֶל עַבְדֵּיהוּ לֵךְ וְנַעֲבֹר בָּאָרֶץ אֶל מַעְיְנֵי הַמִּים וְאֶל הַנַּחֲלִים אוֹלֵי
 6 נִמְצָא חֲצִיר וְנִתְּיָה סוֹס וּפֶרֶד וְלֵא נַכְרִית מִהֶבְהֵמָה: וַיִּחְלְקוּ לָהֶם אֶת הָאָרֶץ
 5 לַעֲבֹר בָּהּ אֶתְּאֵב הַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד וְעַבְדֵּיהוּ הַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבָדוּ:
 7 וַיְהִי עַבְדֵּיהוּ בְּדֶרֶךְ וַהֲנָה אֲלֵיהוּ לִקְרָאתוֹ וַיִּמְלֹךְ וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו וַיֹּאמֶר
 9,8 הֲאֵתָה זֶה אֲדֹנִי אֲלֵיהוּ: וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֵךְ אִמֹּר לְאֲדֹנֶיךָ הֲנָה אֲלֵיהוּ: וַיֹּאמֶר מָה
 י חֲטָאתִי כִּי אָתָּה נָתַן אֶת עַבְדְּךָ בִּיד אֶתְּאֵב לְהַמִּיתֵנִי: חִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם יֵשׁ גּוֹי
 וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לִבְקֶשֶׁךָ וַאֲמָרוּ אֵין וַהֲשִׁבֵעַ אֶת הַמַּמְלָכָה וְאֵת
 10 הַגּוֹי כִּי לֹא יִמְצָאָהּ: וְעַתָּה אָתָּה אִמֹּר לֵךְ אִמֹּר לְאֲדֹנֶיךָ הֲנָה אֲלֵיהוּ: וְהִיָּה אֲנִי
 12,11 אֶלְךָ מֵאֵתָּךְ וַיְהִי וַיִּשְׁאַךְ עַל אֲשֶׁר לֹא אָדַע וּבִאתִי לְהַגִּיד לְאֶתְּאֵב וַהֲרַגְנִי
 13 וְעַבְדְּךָ יָרָא אֶת יְהוָה מִנְּעָרֵי: הֲלֹא הִגַּדְתִּי לְאֲדֹנִי אֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּהַרְגִּי אֵינֹבֵל
 אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַאֲחַפָּא מִנְּבִיאֵי יְהוָה מֵאֵה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמֶּעֱרָה
 14 וְאֶכְלָכְלִים: לֶחֶם וּמִים: וְעַתָּה אָתָּה אִמֹּר לֵךְ אִמֹּר לְאֲדֹנֶיךָ הֲנָה אֲלֵיהוּ וַהֲרַגְנִי:
 15 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהוּ חִי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עִמָּדְתִּי לִפְנֵי כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֱלֹוֹ:
 17,16 וַיִּלֶּךְ עַבְדֵּיהוּ לִקְרָאת אֶתְּאֵב וַיִּגַּד לוֹ וַיִּלֶּךְ אֶתְּאֵב לִקְרָאת אֲלֵיהוּ: וַיְהִי כִּרְאוֹת
 18 אֶתְּאֵב אֶת אֲלֵיהוּ וַיֹּאמֶר אֶתְּאֵב אֱלֹוֹ הֲאֵתָה זֶה עֲבֹד יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר לֹא עֲבָרְתִּי
 אֶת יִשְׂרָאֵל כִּי אִם אָתָּה וּבֵית אֲבִיךָ בַּעֲבֹדְכֶם אֶת יְהוָה וְתִלְךָ אַחֲרֵי
 19 הַבַּעֲלִים: וְעַתָּה שְׁלַח קִבְּץ אֵלֵי אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל אֶל הָר הַכְּרֹמֶל וְאֶת נְבִיאֵי הַבַּעֲלִים
 כ אֲכַלִּי שְׁלַחַן אֵינֹבֵל: וַיִּשְׁלַח אֶתְּאֵב בְּכָל יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת הַנְּבִיאִים אֶל הָר
 הַכְּרֹמֶל:
 21 וַיָּבֹשׂ אֲלֵיהוּ אֶל כָּל הָעָם וַיֹּאמֶר עַד מָתַי אַתֶּם פֹּסְתִים עַל שְׁתֵּי הַסְּעָפִים אִם
 22 יְהוָה הָאֱלֹהִים לְכוּ אַחֲרָיו וְאִם הַבַּעַל לְכוּ אַחֲרָיו וְלֹא עֲנּוּ הָעָם דְּבַר: וַיֹּאמֶר
 25 אֲלֵיהוּ אֶל הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי נְבִיא לַיהוָה לְבָדִי וְנְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע מֵאוֹת
 23 וְחֲמִשִּׁים אִישׁ: וַיִּתְּנוּ לָנוּ שְׁנַיִם פְּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּקוּהוּ וַיִּשְׂמוּ עַל
 24 הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׂמוּ וְאֲנִי אַעֲשֶׂה אֶת הַפָּר הָאֶחָד וְאֵשׁ לֹא אִשִּׁים: וּקְרָאתֶם
 בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וְהִיָּה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יַעֲנֶה בְּאֵשׁ הוּא
 הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבַר:
 כה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהוּ לְנְבִיאֵי הַבַּעַל בָּחֲרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רִאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם
 30 הַרְבִּים וּקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׂמוּ: וַיִּקְחוּ אֶת הַפָּר וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרָאוּ
 26 בְּשֵׁם הַבַּעַל מִהִבְקֵר וְעַד הַצֹּהֲרִים לֹאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאֵין קוֹל וְאֵין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ
 27 עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיִּתֵּל בָּהֶם אֲלֵיהוּ וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל
 28 כִּי אֱלֹהִים הוּא כִּי שִׁיתֵּם לוֹ וְכִי דֶרֶךְ לוֹ אוֹלֵי יִשָּׁן הוּא וַיִּקְעַן: וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל
 29 וַיִּתְּגַדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּט בַּחֲרֹבוֹת וּבְרִמְתִּים עַד שֶׁפָּךְ דָּם עֲלֵיהֶם: וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצֹּהֲרִים
 35 וַיִּתְּגַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאֵין קוֹל וְאֵין עֲנָה וְאֵין קֶשֶׁב:
 ל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהוּ אֶל לֵא הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגִּשּׁוּ כָּל הָעָם וַיִּרְפָּא אֶת מִזְבֵּחַ
 31 יְהוָה הַהוּם: וַיִּקַּח אֲלֵיהוּ שְׁתֵּים עָשָׂר אַבְנִים כַּמִּסְפָּר שִׁבְעִי בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר
 32 דִּבֶּר דְּבַר יְהוָה אֱלֹוֹ לֹאמֹר יִשְׂרָאֵל הִיָּה שִׁמְךָ: וַיִּבְנֶה אֶת הָאַבְנִים מִזְבֵּחַ:

—מלכים א'—

(א) 18,3 כל	(ב) כל	(ג) 6 לְבָדוּ	(ד) 12 רוּחַ	(ה) וְלֹא יִמְצָאָךְ	(ו) 18 מְצוֹת
(ז) 19 אַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים נְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת	(ח) 18,5 בְּנֵי	(ט) 21 אֶתוֹ	(י) 23 וְנִתְּיָה עַל הָעֵצִים	(יא) 26 אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם	(יב) 27 וְכִי שִׁיב *
(יג) 32 בְּשֵׁם יְהוָה	(יד) 18,5 כל *	(טו) 32 בְּשֵׁם יְהוָה			

את האשרה ויוסף אהאב לעשות כעסים להכעיס את יהוה אלהי ישראל מכל מלכי ישראל אשר היו לפניו:

בימיו בנה חִיצָאֵל בית האֵלִי את יריחה באבירים בָּכְרוּ יִסְדָּהּ וּבִשְׁנוֹב צִעִירו 34
הציב דלתיה כדבר יהוה אשר דבר ביד יהושע בן נון:

5

*** * ויאמר אֱלֹהֵהוּ הַתְּשִׁבִי אֶל אַהֲבָב חֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אֵלֶיךָ עֲמַדְתִּי לִפְנֵי אִם יִהְיֶה הַשְּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמִטָּר כִּי אִם לֹא דַבְּרִי: ***

- 10 ויהי דבר יהוה אליו לאמר: לך מזה-^ב קדמה ונסתרת בנחל קרית אשר על פני הירדן: והיה מהנחל תשתה ואת הערבים צויתי לכלכלך שם: וזו-^ז ויעש כדבר יהוה וישב בנחל כרית אשר על פני הירדן: והערבים מביאים לו לחם-^ו 6 בפקר ובושר בערב ומן הנחל ישתה:
- 8.7 ויהי מקץ ימים ויבש הנחל כי לא היה גשם בארץ: ויהי דבר יהוה אליו לאמר: קום לך צרפתה אשר לצידון-^ח הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך: 9 ויקם וילך צרפתה ויבא אל פתח העיר והנה שם אשה אלמנה מקששת עצים ויקרא אליה ויאמר קחי נא לי מעט מים בכלי ואשתה: וילך לקחת ויקרא 11 א-תְּרִיָּה ויאמר לה-^ה קחי נא לי פת לחם בידך: ותאמר חֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם יִשׁ לִי מעוץ כי אם מלא כף קמח בכד ומעט שמן בצפתת והגני מקששת שנים עצים 12 ובאתי ועשיתיהו לי ולבני ואכלנו-^ו ומתנו: 20
- 13 ויאמר אליה אֱלֹהֵהוּ אֵל תִּירָאִי בְּאֵי עֲשֵׂי כְּדַבְּרְךָ אֲךָ עֲשֵׂי לִי מִשֶּׁם עֲנֶה 14 קִמְנָה בְּרָאשֶׁנָּה וְהוֹצֵאתִי לִי וְלֹךְ וּלְבִנְךָ תַעֲשֵׂי בִּאחֲרֶינָה: כִּי כֹה אָמַר יְהוָה-^ז כִּד הַקָּמַח לֹא תִכְלֶה וְצִפְתָּת הַשֶּׁמֶן לֹא תִקְסַר עַד יוֹם תִּתֶּנּוּ יְהוָה גֶּשֶׁם עַל הָאֲדָמָה: וְלֹךְ וְתַעֲשֶׂה-^א וְתֹאכַל הַיֶּסֶד וְהַיֶּסֶד וְהַיֶּסֶד-^ב כִּד הַקָּמַח לֹא כִלְתָה 16.10 וְצִפְתָּת הַשֶּׁמֶן לֹא תִקְסַר יְהוָה אֵלֶיךָ: 25

- 17 ויהי אחר הדברים האלה חלה בן האשה בעלת הבית ויהי חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה: ותאמר אל אֱלֹהֵהוּ מֶה לִּי וְלָךְ אִישׁ אֱלֹהִים 18 באת אלי להזכיר את עוני ולהמית את בני: ויאמר אליה תני לי את בנך 19 ויִקְחֶהוּ מִחֵיקָה ויעלהו אל העליה אשר הוא יושב שם וישקבהו על מִטָּתוֹ: ויקרא-^ב ויאמר יהוה אלהי הָגֵם עַל הָאֲלֹמָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מִתְגֹּדֵד עִמָּה הַרְעוֹתָ לְהַמִּית אֶת בְּנֶהּ: ויתמדד על הילד שלש פעמים ויקרא אל יהוה ויאמר יהוה 21 אֱלֹהֵי תִשָּׁב נָא נֶפֶשׁ הַיֶּלֶד הַזֶּה אֶל-^א לְקִרְבִּי:
- 23.22 וישמע יהוה בקול אֱלֹהֵהוּ וְתִשָּׁב נֶפֶשׁ הַיֶּלֶד עַל קִרְבִּי ויחי: ויִּרְדֶּהוּ מִן 24 הָעֲלִיָּה הַבֵּיתָה ויִתְּנֶהוּ לָאִמּוֹ ויאמר אֱלֹהֵהוּ רָאִי חֵי בְנֶךָ: ותאמר האשה אל אֱלֹהֵהוּ 35 עֲתָה זֶה יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים אַתָּה ודבר יהוה בפֶּיךָ אִמָּת:

ויהי מִקֵּץ יָמִים רַבִּים ודבר יהוה היה אל אֱלֹהֵהוּ-^ו לאמר לך תִּרְאָה אֵל אַהֲבָב וּתִתֶּנּוּ מִטָּר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: וילך אֱלֹהֵהוּ לְהִרְאֹת אֶל אַהֲבָב 2

17.א.17 מִתְּשִׁבִי גִלְעָד	3 (ב) ופנית לך	17.ה.17 וילך	(ד) וילך
6 (ע) ובשר	(ז) ולחם	9 (ח) וישבת שם	12 (ט) ה
14 (י) אלהי ישראל	(כ) פני	17.ט.17 כדבר אֱלֹהֵהוּ	(מ) ימים
17.כ.17 אל יהוה	23 (ס) ויקח אֱלֹהֵהוּ את הילד	18.א.18 בשנה השלישית	

- 16,11. אשר על הבית: ויבא זמרי ויפתו וימיתו¹ וימלך תחתיו: ויהי כ-מלכו² הבה
 12 את כל בית בעשא³ וגאליו ורעהו: וישמד זמרי את כל בית בעשא כדבר יהוה
 13 אשר דבר אל בעשא ביד יהוה הנביא: יעל יכלי חטאות בעשא חטאות אלה בנו
 14 אשר חטאו ואשר החטאו את ישראל להכעיס את יהוה אלהי ישראל בהבליהם:
 15 ויתר דברי אלה ו-אשר עשה הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי
 ישראל:

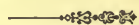
- טו בשנת עשרים ושבע שנה לאסא מלך יהודה מלך זמרי שבעת ימים בתרצה
 16 והעם חנים על גבתון אשר לפלשתים: וישמע העם החנים לאמר קשר זמרי
 17 וגם הבה את המלך ומלכו⁴ את זמרי-ד ביום ההוא במחנה: ויעלה זמרי וכל
 18 ישראל עמו מגבתון ויצרו על תרצה: ויהי כראות זמרי כי גלכדה העיר ויבא אל
 19 ארמון בית המלך וישרף עליו את בית מלך באש וימת: על חטאתי⁵ אשר
 חטא לעשות הרע בעיני יהוה ללכת בדרך ירבעם ובחטאתו אשר-⁶ החטיא את
 15 ישראל:
 כ ויתר דברי זמרי וקשרו אשר קשר הלא הם כתובים על ספר דברי הימים
 למלכי ישראל:
 21 אז יחלק העם-⁷ חצי העם היה אחרי תבני בן גינת להמליכו והחצי אחרי
 22 זמרי: ויחזק העם אשר אחרי זמרי את העם אשר אחרי תבני בן גינת וימת
 20 תבני וימלך עמרי:

- 23 בשנת שלשים ואחת שנה לאסא מלך יהודה מלך זמרי על ישראל שנים
 עשרה שנה בתרצה מלך שש שנים:
 24 ויקן את ההר⁸ מאת שמר בכפרים כסף ויבן את ההר ויקרא את שם העיר
 אשר בנה על שם שמר אדני ההר שמרון:
 26. כה ויעשה עמרי הרע בעיני יהוה וידע מכל אשר לפניו: וילך בכל דרך ירבעם
 בן נבט ובחטאות אשר החטיא את ישראל להכעיס את יהוה אלהי ישראל
 בהבליהם:
 27 ויתר דברי עמרי אשר עשה וגבורתו-⁹ הלא הם כתובים על ספר דברי הימים
 28 למלכי ישראל: וישלב עמרי עם אבתיו ויקבר בשמרון וימלך אהאב בנו תחתיו:

- 29 ואהאב בן עמרי מלך על ישראל בשנת שלשים ושמונה שנה לאסא מלך
 יהודה וימלך על ישראל בשמרון עשרים ושנים שנה:
 31. ל ויעש אהאב-¹⁰ הרע בעיני יהוה מכל אשר לפניו: ויהי יתן-קל לכתו בחטאות
 ירבעם בן נבט ויקח אשה את איזבל בת יתבעל מלך צידנים וילך ויעבד את
 33-32 הבעל וישתחו לו: ויקם מזבח לבעל בית הבעל אשר בנה בשמרון: ויעש אהאב

- (2) 16,9 בתרצה (3) 16,10 בשנת עשרים ושבע לאסא מלך יהודה (7) 11 כשבתו על כסאו
 (8) 11 לא השאיר לו משתין בקיר (2) 14 כל (7) 16 כל ישראל
 (7) 16 שר צבא על ישראל (9) 19 עשה ל (1) 21 ישראל (2) לחצי
 (3) 24 שמרון (10) 27 אשר עשה (6) 29 אהאב בן עמרי (3) 16,10 בן עמרי

- יהודה אין נקי וישאו את אבני הרמה ואת עצי־האשר בנה בעֲשָׂא ויבן במ המלך 15
אסא את גִּבְעֵ בְנִימָן ואת הַמִּצֵּפָה:
ויתר ^אדברי אסא ו-^בגבורתו ו-^גאשר עֲשָׂה-^דהלא המה כתובים על ספר 23
דברי הימים למלכי יהודה רק לעת וְקָנְתָּ חֵלֶה את רגליו: וישָׁכַב אסא עם אבתיו 24
5 ויקבר־ בעיר דוד-^א וימלך יהושפט בנו תחתיו:

- וַנִּדְּבֶ בֶן יִרְבֶּעַם מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְאִסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עַל כָּה
יִשְׂרָאֵל שְׁנַתִּים: 10
ויעֲשֶׂה הָרַע בעיני יהוה וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ אָבִיו וּבַחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר הִחְמִיא אֶת יִשְׂרָאֵל: 26
וַיִּקְשֹׁר עָלָיו בַּעֲשָׂא בֶן אַחִיהָ לְבֵית יִשְׁכָּבָר וַיִּפְהוּ-^א בַּנִּגְתָּוֹן אֲשֶׁר לְפִלְשֹׁתִים וַנִּדְּבֶ 27
וְכָל יִשְׂרָאֵל צָרִים עַל גִּבְתָּוֹן: וַיִּמְתְּהוּ בַּעֲשָׂא בִּשְׁנַת שְׁלֹשׁ לְאִסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ 28
תַּחְתָּיו: וַיְהִי כְּמָלְכֹו הִפָּה אֶת ^בבֵּית יִרְבֶּעַם לֹא הַשְׁאִיר כָּל נֶשְׁמָה לִירְבֶּעַם עַד 29
15 הַשְׁמָדֹו כְּדַבֵּר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עֲבָדָו אֶחָיָה הַשִּׁילֹנִי: עַל חֲטָאתֵי יִרְבֶּעַם-^א ל
אֲשֶׁר הִחְמִיא אֶת יִשְׂרָאֵל:
ויתר דברי נִדְּבֶ וְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה הֵלֵא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים 31
לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל:^א

- בִּשְׁנַת שְׁלֹשׁ לְאִסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ בַּעֲשָׂא בֶן אֶחָיָה עַל יִשְׂרָאֵל בַּתְּרָצָה 33
עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע שָׁנָה:
ויעֲשֶׂה הָרַע בעיני יהוה וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ יִרְבֶּעַם וּבַחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר הִחְמִיא אֶת יִשְׂרָאֵל: 34
וַיְהִי דְּבַר יְהוָה אֶל יְהוֹא בֶן חֲנָנִי עַל בַּעֲשָׂא לֵאמֹר: יֵעַן אֲשֶׁר הִרְמַתִּיךָ מִן הָעֵפֶר 16, 2. א
וַתִּתֵּן גִּידֶךָ עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַתֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ יִרְבֶּעַם וַתַּחֲטֵא אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיסֵנִי 25
בַּחֲטָאתָם: הַנְּנִי מִבְּעֵד אַחֲרֵי בַעֲשָׂא וְאַחֲרֵי בֵיתוֹ וְנִתְּתִי אֶת בֵּיתְךָ כְּבֵית יִרְבֶּעַם 3
בֶּן נֶכְמִ: הַמֵּת לְבַעֲשָׂא בַעִיר יֹאכְלֹו הַכְּלָבִים וְהַמֵּת לוֹ בַּשָּׂדֶה יֹאכְלֹו עוֹף הַשָּׁמַיִם: 4
ויתר דברי בַּעֲשָׂא וְאֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ הֵלֵא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים 5
לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁכַּב בַּעֲשָׂא עִם אֲבָתָיו וַיִּקְבֶּר בַּתְּרָצָה וַיִּמְלֹךְ אֶלֶּה בְּנוֹ תַּחְתָּיו: 6
וְגַם בְּיַד יְהוֹא בֶן חֲנָנִי-^א דְּבַר יְהוָה הָיָה אֵל בַּעֲשָׂא וְאֵל בֵּיתוֹ ^בעַל כָּל 7
הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה בעיני יהוה לְהַכְעִיסֹו בַּמַּעֲשָׂה יָדָיו לְהוֹיֹת כְּבֵית יִרְבֶּעַם וְעַל אֲשֶׁר
הִבָּה אֹתוֹ:

- בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וָשֶׁשׁ שָׁנָה לְאִסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ אֶלֶּה בֶּן בַּעֲשָׂא עַל יִשְׂרָאֵל 35
בַּתְּרָצָה שְׁנַתִּים:
וַיִּקְשֹׁר עָלָיו עֲבָדָו זְמָרִי שֶׁר מַחְצִית הָרֶכֶב וְהוּא בַּתְּרָצָה שְׁתֵּה שְׁפֹרֹר בֵּית אֲרָצָה 9

כל (ז) 15,23 (ז)	כל (ב) 15,23 (ז)	כל (ז) 15,23 (ז)	כל (ז) 15,23 (ז)
עם אבתיו *	אביו (ז) *	בַּעֲשָׂא (ז) 27 *	והערים אשר בנה (ז) 8 *
24 (ז) *	ל (ז) *	אשר חטא ו (ז) *	29 (ז) *
32 (ז) *	ומלחמה היתה בין אסא ובין בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל כָּל יָמָיו *	בכעסו אשר הכעיס את יהוה אלהי ישראל (ז) *	16,7 (ז) *
33 (ז) *	כל (ז) *		

14, כה ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שושק מלך מצרים על ירושלם:
 26 ויקח את אצרות בית יהוה ואת אוצרות בית המלך ואת הכל לקח ויקח את כל
 27 מִגְנֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה: ויעש המלך רחבעם תחתם מִגְנֵי נְחֹשֶׁת וַהֲפִקִיד
 28 עַל יַד שָׂרֵי הָרָצִים הַשְּׂמֵרִים פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ: ויהי מִדֵּי בֹא הַמֶּלֶךְ בֵּית יְהוָה יִשְׁאוּם
 הָרָצִים וְהַשִּׁבּוּם אֶל תֹּא הָרָצִים:
 5 ויתר דברי רחבעם וכל אשר עשה הלא המה כתובים על ספר דברי הימים
 29 לַמַּלְכֵי יְהוּדָה: ומלחמה היתה בין רחבעם ובין ירבעם כל הימים: וישָׁבַב רחבעם
 31 עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרָם בְּעִיר דֹּדָם: וַיִּמְלֹךְ אַבְיָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו:

10

15, א. ייבשנת שמנה עשרה למלך ירבעם בן נבט מלך אבִיָם על יהודה: שלש
 שנים מלך בירושלם ושם אמו מעכה בת אבישלוֹם:
 3 וַיֵּלֶךְ בֶּן־חִמְיָאֵל אֲבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה לִפְנָיו וְלֹא הָיָה לָבָבוּ שְׁלָם עִם יְהוָה
 4 אֱלֹהָיו כְּלָבֵב דָּוִד אֲבִיו: כִּי לִמְעַן דָּוִד נָתַן יְהוָה לֹא נִירָה לְהַקִּים אֶת־בְּנָיו
 ה אַחֲרָיו וְלַהֲעֲמִיד אֶת יְרוּשָׁלַם: אֲשֶׁר עָשָׂה דָּוִד אֶת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה וְלֹא סָר
 מִכָּל אֲשֶׁר צִוָּהוּ כָּל יְמֵי חַיָּיו: וְיִתֵּר דְּבָרֵי אַבְיָם וְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹוא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים
 7 לַמַּלְכֵי יְהוּדָה וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין אַבְיָם וּבֵין יִרְבֵּעָם: וַיִּשְׁבָּב אַבְיָם עִם אֲבֹתָיו
 8 וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ אֶסָא אֲחִיו תַּחְתָּיו:
 20

9. ייבשנת עשרים לירבעם מלך ישראל מלך אסא על יהודה: וארבעים ואחת
 שנה מלך בירושלם ושם אמו מעכה בת אבישלוֹם:
 25 וַיַּעַשׂ אֶסָא הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כְּדוֹד אֲבִיו: וַיַּעֲבֹר הַקִּדְשִׁים מִן הָאָרֶץ וַיִּסֵּר אֶת
 12, II כָּל הַנְּגָלִים אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבֹתָיו: וְגַם אֶת מַעֲבָה אֲמֹ וַיִּסְרָהּ מִנְּבוּרָה אֲשֶׁר עָשְׂתָה
 13 מִקְלָצַת לְאַשְׁרָה וַיִּכְרֹת אֶסָא אֶת מִפְלַצְתָּהּ וַיִּשְׂרָף בְּנַחַל קֶדְרוֹן: וְהַבְּמוֹת לֹא סָרוּ
 14 רַק לָבַב אֶסָא הָיָה שְׁלָם עִם יְהוָה כָּל יְמָיו: וַיָּבֹא אֶת קִדְשֵׁי אֲבִיו וַקְדָּשׁוּ בֵּית
 טו יְהוָה כִּסֵּף וְזָהָב וְכָלִים:
 30 וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין אֶסָא וּבֵין בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵיהֶם: וַיַּעַל בַּעֲשָׂא
 17, 16 מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עַל יְהוּדָה וַיִּבֶן אֶת הָרְמָה לְבִלְתִּי תֵּת יָצָא וּבָא לְאַסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה:
 18 וַיִּקַּח אֶסָא אֶת הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב הַנּוֹתָרִים בְּאוֹצְרוֹת בֵּית יְהוָה וְאֵת אוֹצְרוֹת בֵּית
 מֶלֶךְ וַיִּתֵּן בְּיַד עֲבָדָיו וַיִּשְׁלַח אֶל בֶּן־הֶדְיָד בֶּן סִבְרֶמֶן בֶּן תַּזַּיִן מֶלֶךְ אֲרָם הַיָּשָׁב
 19 בְּדַמְשֶׁק לֵאמֹר: בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֶיךָ בֵּין אֲבִי וּבֵין אֲבִיךָ הִנֵּה שְׁלַחְתִּי לְךָ שָׂחָד כֶּסֶף
 כ וְזָהָב לְךָ הִפְרָה אֶת בְּרִיתְךָ אֶת בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֶה מְעָלִי: וַיִּשְׁמַע בֶּן־הֶדְיָד
 אֶל הַמֶּלֶךְ אֶסָא וַיִּשְׁלַח אֶת שָׂרֵי הַחֲיָלִים אֲשֶׁר לוֹ עַל עָרֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּךְ אֶת עִזֹּן
 21 וְאֶת דָּן וְאֶת אֶבְלִיבֵית־מַעֲכָה וְאֶת כָּל־כְּנָר־תַּעַל עַל כָּל אֶרֶץ נַפְתָּלִי: וַיְהִי כִשְׁמַע
 22 בַּעֲשָׂא וַיַּחְדֵּל מִבְּנוֹת אֶת הָרְמָה וַיִּשְׁבֹּב תְּרִצָּתָהּ: וְהַמֶּלֶךְ אֶסָא הַשְּׁמִיעַ אֶת כָּל

40

(א) 14,31 עִם אֲבֹתָיו * (ב) ושם אמו נְעֻמָּה הַעֲמָנִית * (ג) 15,3 כָּל * (ד) אֱלֹהָיו * (ה) בירושלם
 (ז) 15,7 רַק דְּבַר אֹרִיָה הִתְחַי: (ח) וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין רַחְבֵּעָם וּבֵין יִרְבֵּעָם כָּל יְמֵי חַיָּיו
 (ט) הַמֶּלֶךְ אֶסָא 18 (י)

13,33 אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה וישב ויעש מקצות העם כהני במות החפץ ימלא את ידו ויחיה כהני במות: ויהי דבר הזה לחטאת בית ירבעם ולהכחיד ולהשמיד מעל פני האדמה:

- 5 בעת ההיא חלה אביה בן ירבעם: ויאמר ירבעם לאשתו קומי נא והשתניתי ולא ידעו כי אתי אשת ירבעם והלכת שלח הנה שם אחיה הנביא הוא דבר עלי למלך על העם הזה: ולקחת בידך עשרה לחם ונקדים ובקק דבש ובאת אליו הוא יניד לך מה יהיה לנער: ותעש כן אשת ירבעם ותקם ותלך שלח ותבא בית אחיה ואחיהו לא יכל לראות כי קמו עיניו משיבו: ויהיה אמר אל אחיהו הנה אשת ירבעם באה לדרש דבר מעמך יאל בנה כי חלה הוא כזה וכזה תדבר אליה:
- 6 ויהי כשמע אחיהו את קול רגליה באה בפתח ויאמר באי אשת ירבעם למה זה את מתנפרה ואנכי שלוח אליך קשה: לכי אמרי לירבעם כה אמר יהוה אלהי ישראל יען אשר הרמתיך מתוך העם ואתנך נגיד על עמי ישראל: ואקרע את הממלכה מבית דוד ואתנה לך ולא היית כעבדי דוד אשר שמר מצותי ואשר הלך אחרי בכל לבבו לעשות רק הישר בעיני: ותדע לעשות מכל אשר היו לפניך ותלך ותעשה לך אלהים אחרים ומסכות להכעיסני ואתי השלכת אחרי גוך: לכן הנני מביא רעה יעל בית ירבעם והכרתי לירבעם משתין בקיר עצור ועוזב בישראל ובערתי אחרי בית ירבעם כאשר יבער הגלל עד תמו: המת לירבעם בעיר יאכלו הכלבים והמת בשדה יאכלו עוף השמים כי יהוה דבר: ואת קומי לכי לביתך בבא רגל-ה העירה ומת הילד: וספרו לו כל ישראל וקברו אתו כי זה לבדו יבא לירבעם אל קבר יען נמצא בו דבר טוב יאל יהוה אלהי ישראל בבית ירבעם: והקים יהוה לו מלך על ישראל אשר יכרית את בית ירבעם: והפה יהוה את ישראל כאשר ינוד הקנה במים ונתש את ישראל מעל האדמה הטובה הזאת אשר נתן לאבותיהם וזרם מעבר לנהר: ויתן את ישראל בגלל חטאת ירבעם אשר חטא ואשר החטיא את ישראל:
- 17 ותקם אשת ירבעם ותלך ותבא תרצתה היא באה בסף הבית והנער מת: ויקברו אתו ויספרו לו כל ישראל כדבר יהוה אשר דבר ביד עבדו אחיהו הנביא:
- 30 ויתר דברי ירבעם אשר נלחם ואשר מלך הנם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל: והימים אשר מלך ירבעם עשרים ושנים שנה וישכב עם אבתיו וימלך נדב בנו תחתיו:

- 35 ורחבעם בן שלמה מלך ביהודה בן ארבעים ואחת שנה רחבעם במלכו ושבע עשרה שנה מלך בירושלם העיר אשר בחר יהוה לשום את שמו שם מכל שבטי ישראל ושם אמו נעמה העמנית:
- 22 ויעש הרע בעיני יהוה ויקנא אתו מכל אשר עשו אבתיו בחטאתם אשר חטאו: וגם קרש היה בארץ ויעש כע-תועבת הגוים אשר הוריש יהוה מפני בני ישראל:
- 40

(ב) 14 זה היום ומה גם עתה

(ג) 14 יחיהי כבאה והיא מתנפרה

(ד) 24 כל ה

(ה) 22 יהודה

(ו) יען אשר עשו את אשריהם מכעיסים את יהוה

(ז) 23 ויבנו גם המה להם במות ומצבות ואשרים על כל נקעה גבהה ותחת כל עץ רענן:

- 13, ה. יכל להשיבה אליו: והמזבח נקרע וישפך הדשן מן המזבח כמופת אשר נתן
6 איש האלהים בדבר יהוה: ויען המלך ויאמר אל איש האלהים חל נא את
פני יהוה אלהיך: ויתשב ידי אלי ויחל איש האלהים את פני יהוה ומָשָׁב יד
המלך אליו ותהי כבראשנה:
- 7 ויִדְבֹר המלך אל איש האלהים בֹּאֵה אִתִּי הִבֵּיתָה וְסִעֲדָה ואתָנָה לך מתת: 5
8 ויאמר איש האלהים אל המלך אם תתן לי את חצי ביתך לא אבא עִמָּךְ ולא
9 אכל לחם ולא אשתה מים במקום הוֹזֵה: כִּי כֵן יִצְוֶנִי־תִי בדבר יהוה לֵאמֹר לא
י תאכל לחם ולא תשתה מים ולא תשוב בדרך אשר הלכת: ויֵלֶךְ בדרך אחרת
ולא שב בדרך אשר בא בֶּהָ אֶל בֵּיתֵאל:
- 11 ונביא אחד וקָן יֵשֶׁב בֵּיתֵאל ויבֹאֵוּ כְּנָנִי ויִסְפְּרוּ־לוֹ את כל המעשה
12 אשר עשה איש האלהים היום בביתֵאל: וידבר אֵלֵהֶם אֲבִיהֶם אִי זֶה הדרך הלך
13 ויִלְךְ־הֵו בְּנֵי אֶת הדרך אשר הלך איש האלהים אשר בא מִיהוּדָה: ויאמר אל
14 בְּנָיו תִּקְבְּשׁוּ לִי הַחֲמֹר ויחבשו לו החמור וירָקֵב עליו: ויֵלֶךְ אחרי איש האלהים
וימצאֵהוּ יֹשֵׁב תַּחַת הָאֵלָה ויאמר אליו הֲאֵתָה איש האלהים אשר באת מִיהוּדָה
16. טו. ויאמר אָנִי: ויאמר אליו לֵךְ אִתִּי־אֲנִי: ואכל לחם: ויאמר לא אוכל לשוב אִתְּךָ־
17 ולא אכל לחם ולא אשתה־מִים במקום הוֹזֵה: כִּי יִדְבֹר־אֵלַי בדבר יהוה לא
תאכל לחם ולא תשתה־מִים לא תשוב ללכת בדרך אשר הלכת בֶּהָ:
- 18 ויאמר לו גם אֲנִי נָבִיא כִּמּוֹךְ וּמֵלֶאכֶּד דָּבָר אֵלַי בדבר יהוה לֵאמֹר הִשְׁכְּחוּ
19 אִתְּךָ אֶל בֵּיתְךָ ויאכל לחם וישָׁת מִיָּם: ויָשָׁב אִתּוֹ ויאכל לחם בביתו וישת מִיָּם:
21. כ. ויהי הֵם יֹשְׁבִים יַעַל הַשְּׁלֶחֶן ויהי דָּבָר יהוה אל הנביא אשר השיבו: ויקרא
20 אל איש האלהים אשר בא מִיהוּדָה לֵאמֹר כֹּה אָמַר יהוה יֵעַן כִּי מֵרִית פִּי יהוה
22 ולא שמרת את המִצְוָה אשר צִוָּךְ יהוה אֱלֹהֶיךָ: וְתִשָּׁב וְתֹאכַל לֶחֶם וְתִשָּׁת מִיָּם
במקום אשר דָּבַר אֵלֶיךָ אֶל תֹּאכַל לֶחֶם וְאֶל תִּשָּׁת מִיָּם לא תבוא נְבִלְתְּךָ אֶל
קִבְרֵ אֲבֹתֶיךָ:
24. 23. ויהי אחרי אֲכָלוֹ לֶחֶם וְאַחֲרֵי שְׁתוּתוֹ ויחבש לו הַחֲמֹר־^ה: ויֵלֶךְ וימצאֵהוּ
אֲרִיָּה בדרך ויִמְיָתָהוּ וְתִהְיֶה נְבִלְתּוֹ מְשֻׁלַּכֶּת בדרך וְהַחֲמֹר עֹמֵד אֲצֵלָהּ וְהָאֲרִיָּה
כֹּה עֹמֵד אֲצֵל הַנְּבִלָה: וְהִנֵּה אֲנָשִׁים עֹבְרִים וִירָאוּ אֶת הַנְּבִלָה מְשֻׁלַּכֶּת בדרך וְאֶת
הָאֲרִיָּה עֹמֵד אֲצֵל הַנְּבִלָה ויבֹאוּ וידברו בעִיר אשר הנביא הוֹקֵן יֹשֵׁב בֶּהָ:
- 26 וישמע הנביא אשר השיבו מן הדרך ויאמר איש האלהים הוּא אשר מֵרָה
את פִּי יְהוֹה ויִתְּנֵהוּ יְהוֹה לֵאֲרִיָּה וישכְּרֵהוּ ויִמְתָּהוּ כְּדָבָר יְהוֹה אשר דָּבַר לוֹ:
30 וידבר אל בְּנָיו לֵאמֹר תִּקְבְּשׁוּ לִי אֶת הַחֲמֹר ויחבשו: ויֵלֶךְ וימצא את נְבִלְתּוֹ
28. 27. מְשֻׁלַּכֶּת בדרך וְחֲמֹרָהּ וְהָאֲרִיָּה עֹמְדִים אֲצֵל הַנְּבִלָה לא אכל הָאֲרִיָּה אֶת הַנְּבִלָה
29 ולא שָׁבַר אֶת הַחֲמֹר: וישא הנביא את נְבִלְתּוֹ איש האלהים ויִנְחָהוּ אֶל הַחֲמֹר
ל וישיבֵהוּ: אֶל הַ־עִיר לִקְבְּרוֹ: ויִּבְקְרוּ ויִסְפְּרוּ עָלָיו הוּא אֲחִי:
- 31 ויהי אחרי קָבְרוֹ אִתּוֹ ויאמר אל בְּנָיו לֵאמֹר בְּמוֹתִי וקִבְרַתִּי אֲחִי בִקְבֹר
אשר איש האלהים קָבַר בּוֹ אֲצֵל עֲצַמָּתוֹ הִנֵּחְתוּ אֶת־^ה לְמַעַן תִּ־מָּוֶה לְמָוֶה עֲצַמָּתִי
32 אֶת עֲצַמָּתִי־^ה: כִּי הִיָּה יְהִיָּה הַדָּבָר אשר קָרָא כְּדָבָר יְהוֹה עַל הַמּוֹצֵחַ אשר
בֵּיתֵאל וְעַל הַ־בָּתִּי הַבְּמוֹת אשר בעִיר שְׁמֶרֶון:

13,6 (א)	והתפלל בערי	(ב) 11 את הרברים אשר דָּבַר אל המלך ויִסְפְּרוּ לֵאבִיהֶם
(ז) טו	הִבֵּיתָה	(ב) 16 ולבוא אִתְּךָ
(ז) 17	שָׁם	(ה) 23 לנביא אשר השיבו
(ז) 29	ויבא	(ח) 28 קָבַח לוֹ
		(א) 13,5 וינח את נְבִלְתּוֹ
		(א) 32 כל

12,16 וירא כל ישראל כי לא שמע המלך אלהם וישבו העם את המלך דבר לאמר

מה לנו חלק בדוד ולא נחלה בכון ישי
לאהליך ישראל עתה ראה ביתך דוד

5

- 18 וילך ישראל לאהליו: א וישלח המלך ב את אדנירם אשר על המס וירגמו: ז
19 בו אבן וימת והמלך רחבעם התאמץ לעלות במרכבה לנוס ירושלם: ויפשעו
ישראל בבית דוד עד היום הזה:
ויהי כשמע כל ישראל כי שב ירבעם וישלחו ויקראו אתו אל העדה וימליכו
אתו על כל ישראל לא היה אחרי בית דוד זולתי שבט יהודה לבדו:
21 ויבא רחבעם ירושלם ויקהל את כל בית יהודה ואת שבט בנימן מאה
ושמנים אלף בחרו עשה מלחמה להלחם עם בית ישראל להשיב את המלוכה
לרחבעם בן שלמה: ויהי דבר יהוה אל שמעיה איש האלהים לאמר: אמר
23,22 אל רחבעם בן שלמה מלך יהודה ואל כל בית יהודה ובנימין ויתר העם לאמר:
24 כה אמר יהוה לא תעלו ולא תלחמון עם אחיכם בני ישראל שובו איש לביתו
כי מאתי נהיה הרבר הזה וישמעו את דבר יהוה וישבו ללכת כדבר יהוה:

20

- ויבן ירבעם את שקם בהר אפרים וישב בה ויצא משם ויבן את פגואל: כה
ויאמר ירבעם בלבו עתה תשוב הממלכה לבית דוד: אם יעלה העם הזה לעשות
27,26 זבחים בבית יהוה בירושלם ושב לב העם: א אל אדניהם אל רחבעם מלך יהודה
28 והרגנו: וינעץ: ויעש שני עגלי זהב ויאמר אלהם רב לכם מעלות ירושלם
הנה אלהיך ישראל אשר העליך מארץ מצרים: וישם את האחד בביתאל ואת
29 האחר נתן ברן: ויהי הדבר הזה לחטאת וילך העם ולפני האחד: עד דן: ויעש
31,1 ב-ת: כמות ויעש כהנים מקצות העם אשר לא היו מבני לוי:
30 ויעש ירבעם חג בחדש השמיני בחמשה עשר יום לחדש כחג אשר ביהודה
ויעל על המזבח כן עשה בביתאל לזבח לעגלים אשר עשה והעמיד בביתאל את
33 כהני הבמות אשר עשה: ויעל על המזבח אשר עשה בחמשה עשר יום בחדש
השמיני בחדש אשר בדא מלפניו ויעש חג לבני ישראל ויעל על המזבח להקטיר:
והנה איש אלהים בא מיהודה בדבר יהוה אל בית אל וירבעם עמד על המזבח
13,8 להקטיר: ויקרא על המזבח בדבר יהוה ויאמר מזבח מזבח כה אמר יהוה הנה
35 בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו וזבח עליך את כהני הבמות המקטירים עליך
ועצמות אדם ישרף עליך: ונתן ביום ההוא מופת לאמר זה המזבח אשר דבר
יהוה הנה המזבח נקרע ונשפך הדשן אשר עליו:
ויהי כשמע המלך את דבר איש האלהים אשר קרא על המזבח בביתאל
40 וישלח את ידו מעל המזבח לאמר תפשוהו ותיבש ידו אשר שלח עליו ולא

12,17—13,4

12,17 (א) ובני ישראל הישבים בערי יהודה וימלך עליהם רחבעם: (ב) 18 רחבעם

(ג) 18 כל ישראל (ד) 27 הזה (ה) ושבנו אל רחבעם מלך יהודה

(ו) 28 המלך (ז) 31 את (ח) 33 בביתאל (ט) 13,4 ירבעם

Kings

3

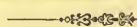
11,38 אשר תאזה בפשך והיית מלך על ישראל: והיה אם תשמע את כל אשר אצוֹן
והלכת בדרכי ועשית הישר בעיני לשמור חקתי ומצותי כאשר עשה דוד עבדי
והייתי עמך ובניתי לך בית נאמן כאשר בניתי לדוד ונתתי לך את ישראל:
ואענה את זרע דוד למען זאת אך לא כל הימים: 39
מ ויבקש שלמה להמית את ירבעם ויקם: ויברח מצרים אל שוֹיֹשֶׁק מלך מצרים 5
ויהי במצרים עד מות שלמה:

41 ויתר דברי שלמה וכל אשר עשה וחכמתו הלא הם כתבים על ספר דברי
43-42 שלמה: והימים אשר מלך שלמה בירושלם: ארבעים שנה: וישכב שלמה עם
10 אבתיו ויקבר בעיר דוד וימלך רחבעם בנו תחתיו:

15

12,2 יהי כשמע ירבעם בן נבט והוא עודנו במצרים אשר ברח מפני שלמה
א המלך וישב ירבעם במצרים: וילך רחבעם שכם כי שכם בא כל
4-3 ישראל להמליך אתו: וידברו אל רחבעם לאמר: אביך הקשה
את עלנו ואתה הקל מעבדת אביך הקשה ומעלו הכבד אשר
ה נתן עלינו ונעבדך: ויאמר אליהם לכו עד שלשה ימים ושובו אלי
וילכו:
6 וינעץ המלך את הוֹקְנִים אשר היו עומדים את פני שלמה אביו בהיותו
7 חי לאמר איך אתם נועצים להשיב את העם הזה דבר: וידברו אליו לאמר אם
9-8 היום תהיה עבד לעם הזה ודברת אליהם דברים טובים והיו לך עבדים כל
הימים: וינעץ את הילדים אשר גדלו אתו להעמידם לפניו: ויאמר אליהם
מה אתם נועצים ונשיב דבר את העם הזה אשר דברו אלי לאמר הקל מן העל
י אשר נתן אביך עלינו: וידברו אליו הילדים אשר גדלו אתו לאמר כה תאמר
לעם הזה אשר דברו אליך לאמר אביך הכביד את עלנו ואתה הקל מעלנו כה
30 תדבר אליהם קטני עבה ממתני אבי: ועתה אבי העמים עליכם על כבד ואני
אסיף על עלכם אבי יסר אתכם בשומים ואני אסר אתכם בעקרבים:
12 ויבא כל ישראל אל רחבעם ביום השלישי כאשר דבר המלך לאמר שובו
13 אלי ביום השלישי: ויען המלך את העם קשה ויעזב את עצת הוֹקְנִים אשר יעצוהו:
14 וידבר אליהם כעצת הילדים לאמר אבי הכביד את עלכם ואני אסיף על עלכם
15 אבי יסר אתכם בשומים ואני אסר אתכם בעקרבים: ולא שמע המלך אל העם
כי היתה סבה מעם יהוה למען הקים את דברו אשר דבר: ביד אחיה השילוני
אל ירבעם בן נבט:

11,38	מ. ירבעם	(א)
12,3	ו. ישרלחו ויקראו לו ויבא- ירבעם וכל קהל ישראל	(ב)
6	רחבעם	(ג)
8	אשר	(ד)
43	אביו	(ה)
4	עתה	(ו)
8	ועיוב את עצת הוֹקְנִים אשר יעצוהו	(ז)
12	ירבעם ו	(ח)

20

11,18 (α)	מִפָּאָרָן	(β)	מַצְרִים	(γ)	וּאֶרֶץ גִּתִּין לוֹ	(δ)	כִּי, 11 בְּתוֹךְ
כ	בֵּית פֶּרַעַה *	(ζ)	24 בְּהִלָּג דּוֹד אֲתָם *	(η)	26 וּשְׁם אֲמוֹ צִרְעָה *	(θ)	31 אֵת
33 (ι)	וּחֻקֵּי וּמִשְׁפָּטֵי *	(κ)	34 אֲשֶׁר שֹׁמֵר מִצְוֹת וּחֻקֵּי *	(λ)	לִּי, 11 אֵת עֲשֵׂת הַשְּׁבִטִים		

10, י ותתן למלך מאה ועשרים כפר זהב ובשמים הרבה מאד ואבן יקרה לא בא
11 כבשם ההוא עוד לרב אשר נתנה מלכת שבא למלך שלמה: וגם אני חירם
12 אשר נשא זהב מאופיר הביא^א עצי אלמגים הרבה מאד ואבן יקרה: ויעש
המלך את עצי האלמגים מקעד לבית יהוה ולבית המלך וכגדרות ונבלים לשירים
15 לא בא כן עצי אלמגים ולא נראה עד היום הזה:
13 והמלך שלמה נתן למלכת שבא את כל חפצה אשר שאלה מלכד אשר
נתן לה כיד המלך שלמה ותפן ותלך לארצה היא ועבדיה:

14 ויהי משקל הזהב אשר בא לשלמה בשנה אחת שש מאות ששים ושש כפר
טו זהב: לבר מ-ע-גשי התקרים ומסחר הכלים וכל מלכי ה-ע-ב ופחות הארץ:
16 ויעש^ב שלמה מאתים צנה זהב שחוט שש מאות זהב יעלה על הצנה
17 האחת: ושלוש מאות מגנים זהב שחוט שלשת מגנים זהב יעלה על המגן האחת
ויתנם^י בית יער הלבנון:
19.18 ויעש המלך כפא שן גדול ויצפהו זהב מופז: שש מעלות לכפא^א וראשי-
עג-ל-ים^א לכפא^א מאחריו וידת מזה ומוזה אל מקום השבת ושנים אריות עומדים
15 כ אצל הירות: ושנים עשר אריות^ב עומדים^ב על שש המעלות מזה ומוזה לא נעשה
כן לכל ממלכיה:
21 וכל כלי משקה^א שלמה זהב וכל כלי בית יער הלבנון זהב סגור אין כסף
22 נחשב בימי שלמה למאומה: כי אגני^א תרשיש למלך בים עם אני חירם אחת
20 לשלוש שנים תבוא אגני^א תרשיש נשאת זהב וכסף שנהפים וקפים ותקיים:
24.23 ויגדל^א שלמה מכל מלכי הארץ לעשר ולחכמה: וכל הארץ מבקשים
כה את פני שלמה לשמע את חכמתו אשר נתן^א ה-וה בלבבו: והמה מביאים איש
מנחתו כלי כסף וכלי זהב ושלמות ונשק ובשמים סוסים ופרדים דבר שנה
26 בשנה: ויאסף שלמה רכב ופרשים ויהי לו אלף וארבע מאות רכב ושנים עשר
27 אלף פרשים ויגתם בערי הרכב ועם המלך בירושלם: ויתן המלך את הכסף
25 בירושלם כאבנים ואת הארזים נתן כשקמים אשר בשפלה לרב:
28 ומוצא הסוסים אשר לשלמה ממצרים ומק^א סחרי המלך יקתם^א מקיאי
29 במחיר: ותעלה ותצא מרכבה ממצרים ב^ב מא-ד^ב כסף וסוס בחמשים^א וכן לכל
מלכי התתים ולמלכי ארם בדם^א יצאו:

30
II, א והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות^א מואביות עמוניות אלמית^א תתית:
2 מן הגוים אשר אמר יהוה אל בני ישראל לא תבאו בהם והם לא יבאו בכם
3 פ-ן וטו את לבבכם אחרי אלהיהם בזה^א דבק שלמה לאהבה: ויהי לו נשים
4 שרות שבע מאות ופילגשים שלש מאות ויטו נשיו את לבו: ויהי לעת זקנת
שלמה נשיו הטו את לבבו אחרי אלהים אחרים ולא היה לבבו שלם עם יהוה
35 אלהיו כלבב דויד אביו^א: או יבנה שלמה במה לזמזש^א אלהי מואב בהר
8.6 אשר על פני ירושלם: וכן עשה לכל נשיו הנכריות^א: ויעש שלמה הרע בעיני
יהוה ולא מלא אחרי יהוה כדור אביו:

שם	10,10 (ב)	המלך 17 (ז)	המלך 16 (ב)	מאפיר 10,11 (א)
המלך	23 (ה)		לא (ז)	21 (א)
המלך				*
שש			ומאה (ז)	29 (ב)
שש				*
צדנית	II,2 (א)		II,ה (ז)	
ולמלך אלהי בני עמון		8 (ז) מקמירות ומנחות לאלהיהן		

9,11 ואת בית המלך: חירם מלך צר נשא את שלמה בעצי ארזים ובעצי ברזשים
 12 ובוהב לכל חפצו או יתן המלך^א לחירם עשרים עיר בארץ הגליל: ויצא חירם
 13 מצר לראות את הערים אשר נתן לו שלמה ולא ישרו בעיניו: ויאמר מה הערים
 14 האלה אשר נתת לי אחי ויקרא להם ארץ כבול עד היום הזה: וישלח חירם
 5 למלך מאה ועשרים פגר זהב:

וזה דבר המס אשר העלה המלך שלמה לבנות את בית יהוה ואת ביתו
 ואת המזבח ואת חומת ירושלם ואת חצר ואת מגדו ואת גור: פרעה מלך מצרים
 עלה וילכד את גור וישרפה באש ואת הכנעני הישב בעיר הרג ויתנה שְׁלָחִים
 10 לבתו אשת שלמה: ויבן שלמה את גור ואת בית חרן תחתון: ואת בעלת ואת
 18,17 תִּמְרָם במדבר בארץ: ואת כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה ואת ערי
 19 הרכב ואת ערי הפרשים ואת חֶשֶׁק שלמה אשר חֶשֶׁק לבנות בירושלם ובלבנון
 ובכל ארץ ממשלתו: כל העם הנותר מן האמרי הקמי הפרזי הקניזי והיבוסי
 אשר לא מבני ישראל המה: בניהם אשר נותרו אחריהם בארץ אשר לא יכלו
 21 בני ישראל להחרימם ויעלם שלמה למס עבד עד היום הזה: ומבני ישראל לא
 22 נתן שלמה עֶבֶד כי הם אנשי המלחמה ועבדיו ושריו וְשִׁלְשֻׁי ושרי רכבו ופָּרְשָׁיו:
 15 אלה שרי הנָּצִיבִים אשר על המלאכה לשלמה חמשים וחמש מאות הרדים בעם
 23 העֹשִׂים במלאכה:

20 אך בת פרעה עלתה מעיר דוד אל ביתה אשר בנה לה או בנה את
 24 המזבח:

והעלה: [ב] שלמה שלש פעמים בשנה עלות ושלמים על המזבח: [ז] אשר
 כה בנה ליהוה [ח] (ט):

25 וְאָנִי עֹשֶׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בִּעְצִיּוֹן גִּבֹּר אֲשֶׁר אֶת אֵילֹת עַל שְׁפַת יָם סוּף
 26 בארץ אדום: וישלח חירם את עבדיו ויִדְעִי הִים עִם עַבְדִּי שְׁלֹמֹה: ויבאו
 28,27 אופירה ויקחו משם זהב ארבע מאות ועשרים פגר ויבאו אל המלך שלמה:

30 ומלכת שבא שמעת את שִׁמְעֵ שְׁלֹמֹה ( ) ותבא לנפתו בחידות: ותבא ירושלמה
 בחיל כבד מאד גמלים נשאים בשמים וזהב רב מאד ואבן יָקָרָה ותבא אל
 שלמה ותדבר אליו את כל אשר היה עִם לִבָּהּ: ויגד לה שלמה את כל דבריה
 לא היה דבר נעלם מן המלך אשר לא הגיד לה:
 35 וַתֵּרָא מַלְכַּת שְׁבָא אֶת חֲכַמַּת שְׁלֹמֹה וְהַבֵּית אֲשֶׁר בָּנָה: וּמֵאֲכָל שְׁלֹחֲנָהּ
 וּמוֹשָׁב עַבְדָּיו וּמַעְמַד מִשְׁרָתָיו וּמִלְּבָשָׁהּ וּמִשְׁקֵיו וְעֵלְתָּ אֲשֶׁר יַעֲלֶה בֵּית יְהוָה
 6 וְלֹא הָיָה בָּהּ עוֹד רוּחַ: וּתֹאמַר אֶל הַמֶּלֶךְ אֲמַתִּי: הִדְבַּר אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בָּאֲרָצִי
 7 עַל דְּבִירְךָ וְעַל חֲכַמְתְּךָ: וְלֹא הָאֲמַנְתִּי לְדַבְּרִים עַד אֲשֶׁר בֹּאֲתִי וְתִרְאִינִה עֵינִי
 וְהִנֵּה לֹא הָגַדְתָּ לִּי הַחֲצִי הַזֶּה חֲכָמָה וְטוֹב יַעֲלֵה הַשְׁמוּעָה אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי:
 8 אֲשֶׁר־נִשְׁאָר אֲשֶׁר עֲבַדְתָּ אֱלֹהֵי הָעַמִּים לַפְּנִיךָ תְּמִיד הַשְׁמָעִים אֶת חֲכַמְתְּךָ:
 9 יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּרוּךְ אֲשֶׁר חָפֵץ בְּךָ לַתֵּתְךָ עַל כָּפָא יִשְׂרָאֵל בִּאֲהַבַּת יְהוָה אֶת
 40 יִשְׂרָאֵל לְעַלְם וְיִשְׁיַמְךָ לַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְצִדְקָה:

(ז) אשר לפני יהוה

(ב) 9,11 ויהי קיץ יאתו

(א) 9,11 שלמה

(ט) כה ושלם את הבית (א) 10,4 לשם יהוה * (ז) 9,27 באני * (ח) אנשי אגיות * (ט) 10,4 כל * (י) 6 היה

8,53 לשמע אליהם בכל קראם אליך: כי אתה הבדלתם לך לנחלה מכל עמי הארץ כאשר דברת ביד משה עבדך בהוציאך את אבותינו ממצרים אדני יהוה: ויהי ככלות שלמה להתפלל אל יהוה את כל התפלה והתחנה הזאת נה יקם^א: מפני מזבח יהוה^ב: ויעמד: ויכרך את כל קהל ישראל קול גדול 56 לאמר: ברוך יהוה אשר נתן מנוחה לעמו ישראל ככל אשר דבר לא נפל דבר 57 אחד מכל דברו הטוב אשר דבר ביד משה עבדו: יהי יהוה אלהינו עמו כאשר 58 היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יפושנו: להטות לבבנו אליו ללכת בכל דרכיו ולשמר מצותיו וחקיו: אשר צוה את אבותינו: ויהיו דברי אלה אשר התחננתי 59 לפני יהוה קרבים אל יהוה אלהינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו: למען דעת כל עמי הארץ כי יהוה הוא האלהים אין 60 עוד: והיה לבבכם שלם עם יהוה אלהינו ללכת בחקיו ולשמר מצותיו כיום הזה: 61 והמלך וכל ישראל^ג: זבחים זבח לפני יהוה: ויזבח שלמה^ד: ליהוה בקר עשירים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף ויחנך את בית יהוה^ה: ביום ההוא קדש המלך את תוך החצר אשר לפני בית יהוה כי עשה שם את זבחים^ו: השלמים כי 15 מזבח הנחשת אשר לפני יהוה קטן מהכיל את זבח^ז: השלמים: ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול לפני יהוה 66 אלהינו שבעת ימים^ח: יביום השמיני שלח את העם ויכר^ט: וילכו לאהליהם שמיים ומובי לב על המזבח אשר עשה יהוה לדוד עבדו ולישראל עמו:

20

9,א ויהי ככלות שלמה לבנות את בית יהוה ואת בית המלך ואת כל חשק^א אשר חפץ לעשות: וירא יהוה אל שלמה שנית כאשר נראה^ב: בגבעון: ויאמר 3,2 יהוה אליו שמעתי את תפלתך ואת תחנוןך אשר התחננתה לפני הקדשתי את הבית הזה אשר בנתה לשום שמי שם עד עולם והיו עיני ולבי שם כל הימים: אם תלך לפני כאשר הלך דוד אביך בתם לבב ובישר לעשות ככל 4 אשר צויתך ומשפטי תשמר: והקמתי את כסא ממלכתך על ישראל לעלם כאשר דברתי^ג: יאל דוד אביך לאמר לא יפרת לך איש מעל כסא ישראל: ואם 6 שוב תשבון אתם ובניכם מאחרי ולא תשמרו מצותי והלכתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם: והכרתי את ישראל מעל^ד: האדמה אשר נתתי להם ואת הבית אשר הקדשתי לשמי אשליך^ה: מעל פני והיה ישראל למשל ולשנינה 30 בכל העמים: והבית הזה יהיה עינים^ו: כל עבר עליו ישם ושרק ואמרו על מה עשה יהוה ככה לארץ הזאת ולבית הזה: ואמרו על אשר עזבו את יהוה אלהיהם אשר הוציא את אבותם ממצרים ויתזקו באלהים אחרים וישתחוו^ז: להם ויעבדם על כן הביא יהוה עליהם את הרעה הזאת:

35

ויהי מקצה עשרים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים את בית יהוה

—

- (א) 8.54 מכלע על ברכיו (ב) וכפיו פְּרָשׁוֹת השמים (ג) 58 ומשפּטיו (ד) 62 עמו
(ה) 63 את זבח השלמים אשר זבח * (ו) המלך וכל בני ישראל * (ז) 64 העלה ואת המנחה ואת חלבי
(ח) 64 העלה ואת המנחה ואת חלבי (ט) 64 מלְבֹאֵה חֶמֶת עַר נחל מצרים
(י) 66 את המלך * (יא) כל * (יב) 9.א שלמה * (יג) 2 אליו
(יד) 9.4 אתה * (טו) חָקִי * (טז) חָקִי אשר נתתי לפניכם * (יז) 7 פני * (יח) 9 ארץ * (יט) כל

- כַּסָּא יִשְׂרָאֵל רַק אִם יִשְׁמְרוּ בְּנִיךְ אֶת דְּרָכָם לִלְכֹת לִפְנֵי כֹאֲשֶׁר הִלַּכְתָּ לִפְנֵי: וְעַתָּה 8,26
 יִהְיֶה-אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵאֱמָן נָא דְּבִרְךָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְעַבְדְּךָ:
 כִּי הֶאֱמַנְם יֹשְׁבֵי אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ הַנָּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךְ 27
 אִף כִּי הִבִּיתָ הוּא אֲשֶׁר בְּנִיתִי: וּפְנִיתִי אֶל-תַּחֲנֻתִּי-יִהְיֶה אֱלֹהֵי לִשְׁמֹעַ אֶל-אֵל 28
 הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עַבְדְּךָ מִתְּפִלָּל לִפְנֵיךְ הַיּוֹם: לִהְיוֹת עֵינֶיךָ פְּתוּחִים אֶל הַבַּיִת הַזֶּה לִלְלוֹה 5
 וְיוֹם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַרְתָּ וְיִהְיֶה שְׁמִי שָׁם לִשְׁמֹעַ אֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עַבְדְּךָ
 אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה: וְשָׁמַעְתָּ אֶל תַּחֲנֻת עַבְדְּךָ וְעָמְדָה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתְפַּלְלוּ אֶל הַמָּקוֹם ל
 הַזֶּה^[8] וְאַתָּה תִּשְׁמָעֵנִי וְעֲשֵׂיתָ וְסָלַחְתָּ:
 אֵת אֲשֶׁר יִחְטָא אִישׁ לְרַעְיוֹנוֹ וְנִשְׂאָ בּוֹ אֵלֶּה לְהֵאֱלֹהֵי וּבֹא יִבְּרָכֶנּוּ לִפְנֵי מוֹצֵחַךְ 31
 בְּבֵית הַזֶּה: וְאַתָּה תִּשְׁמָעֵנִי וְעֲשֵׂיתָ וְשָׁפַטְתָּ אֶת עַבְדֶּיךָ לְהַרְשִׁיעַ רִשְׁעָם לִתֵּת דְּרָכָם 32
 בְּרָאשׁוֹ וְלֹהֲצִדִּיק צִדִּיק לִתֵּת לוֹ כִּצְדֻקָּתוֹ: בְּהִנֵּנִי עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אוֹיֵב אֲשֶׁר 33
 יִחְטָאוּ לָךְ וְשָׁבוּ-וְהוֹדוּ אֶת שְׁמֶךָ וְהִתְפַּלְלוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיךָ הַבַּיִת הַזֶּה: וְאַתָּה 34
 תִּשְׁמָעֵנִי וְסָלַחְתָּ לְחַטָּאת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁבַּתָּם אֶל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לְאַבוֹתָם:
 בְּהִעָצֵר שָׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר כִּי יִחְטָאוּ לָךְ וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְהוֹדוּ לָהּ 10
 אֵת שְׁמֶךָ וּמִחֻטָּאתָם יִשׁוּבוּן כִּי יִתְעַצְּבִים^[9]: וְאַתָּה תִּשְׁמָעֵנִי וְסָלַחְתָּ לְחַטָּאת עַבְדֶּיךָ 36
 וְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּה מָטָר עַל אֲרָצְךָ אֲשֶׁר נָתַתָּה לְעַמְּךָ לְנַחֲלָה: רַעֲב כִּי יִהְיֶה-וְ 37
 דָּבָר כִּי יִהְיֶה שֶׁדָּפוֹן יִרְקוּן אֲרָבָה חֲסִיל כִּי יִהְיֶה כִּי יֵצֵר לוֹ אוֹיְבוֹ בְּאֶחָד-שְׁעָרָיו כֹּל
 נִגַע כֹּל מַחֲלָה: כֹּל תְּפִלָּה כֹּל תַּחֲנֻנָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶה לְכָל הָאָדָם-לְאִישׁ יִדְעוּן אִישׁ 38
 נִגַע לָבוֹד וּפְרִשׁ כְּפִיו אֶל הַבַּיִת הַזֶּה: וְאַתָּה תִּשְׁמָעֵנִי וְסָלַחְתָּ וְעֲשֵׂיתָ וְנָתַתָּ לְאִישׁ 39
 כֹּכַל דְּרָכָיו אֲשֶׁר יִדְעֶה אֶת לָבוֹד כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ לְבָדֶךָ אֶת לָכָב כֹּל בְּנֵי הָאָדָם: 20
 לְמַעַן יִקְרָאֹךְ כֹּל הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל יְדֵי-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאַבוֹתֵינוּ: מ
 וְגַם אֶל הַנְּכָרִי אֲשֶׁר לֹא מִעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הוּא וּבֹא מֵאֲרֶץ רְחוֹקָה לְמַעַן שְׁמֶךָ: 41
 כִּי יִשְׁמָעוּן אֶת שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל וְאֵת יָדְךָ הַחֲזָקָה וְזִרְעֶךָ הַנְּטוּיָה וּבֹא וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַבַּיִת 42
 הַזֶּה: וְאַתָּה תִּשְׁמָעֵנִי וְעֲשֵׂיתָ כֹכַל אֲשֶׁר יִקְרָא אֱלֹהֵי הַנְּכָרִי לְמַעַן יִדְעוּן כֹּל עַמִּי 43
 הָאָרֶץ אֶת שְׁמֶךָ לִיקְרָאָה אֶתְּךָ כַּעֲמָךְ יִשְׂרָאֵל וְלִדְעֹתָ כִּי שְׁמֶךָ נִקְרָא עַל הַבַּיִת הַזֶּה 25
 אֲשֶׁר בְּנִיתִי:
 כִּי יֵצֵא עַמְּךָ לְמַלְחָמָה עַל אוֹיְבוֹ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּשְׁלָחֵם וְהִתְפַּלְלוּ אֶל יִהְיֶה-דֶּרֶךְ 44
 הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בָּהּ וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנִיתִי לְשִׁמְךָ: וְשָׁמַעְתָּ אֶת תְּפִלָּתָם וְאַתָּה 45
 תִּתְּנָתָם וְעֲשֵׂיתָ מִשְׁפָּטָם: כִּי יִחְטָאוּ לָךְ כִּי אֵין אָדָם אֲשֶׁר לֹא יִחְטָא וְאַנְפָּתָם בָּם 46
 וְנָתַתָּם לִפְנֵי אוֹיֵב וְשָׁבוּ שְׁבִיָּהֶם אֶל אֲרָצָם רְחוֹקָה אוֹ קְרוֹבָה: וְהִשְׁכִּיחוּ אֶל לִבָּם 30
 בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁכָּחוּ שָׁם וְשָׁבוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיךָ בְּאֶרֶץ שְׁבִיָּהֶם לְאַמֵּר חֲטָאנוּ יְיָ-הֵעֱוִינוּ
 וְשַׁעֲנוּ: וְשָׁבוּ אֵלֶיךָ כֹכַל לִבָּבְכֶם וּבְכָל נַפְשָׁם בְּאֶרֶץ אִיבִיָּהֶם אֲשֶׁר שָׁבוּ אִתָּם וְהִתְפַּלְלוּ 48
 אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ אֲרָצָם אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאַבוֹתָם הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בְּנִיתָם
 לְשִׁמְךָ: וְשָׁמַעְתָּ-וְסָלַחְתָּ לְחַטָּאתָם-אֲשֶׁר חֲטָאוּ לָךְ וְלִכָּל פְּשָׁעֵיהֶם אֲשֶׁר פָּשְׁעוּ בְךָ 1.49
 וְנָתַתָּם לְרַחֲמִים לִפְנֵי שְׁבִיָּהֶם וְרַחֲמוּם: כִּי עַמְּךָ וְנַחֲלֶתְךָ הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרָיִם 35
 מִתּוֹךְ כּוֹר הַכְּרִזִּי: לִהְיוֹת עֵינֶיךָ פְּתוּחִים אֶל תַּחֲנֻת עַבְדְּךָ וְאֶל תַּחֲנֻת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל 52

- 8,26 (א) דור רבי (ב) אל תפלת עבדך ו (ג) אל תהנה ו
 (ד) אל מקום שבתך אל השמים (ה) השמים (ו) אלך (ז) אל השמים
 (ח) השמים (ט) השמים (י) כי תזכר את הדרך המובנה אשר ילכו בה
 (יא) בארץ (יב) לכל עמך ישראל (יג) השמים מכון שבתך
 (יד) פני (טו) השמים מכון שבתך (טז) 8,26 השמים
 (יז) האויב * (יח) 1 * (יט) 49 השמים מכון שבתך (כ) את תפלתם ואת תהנתם ועשית משפטים

7,5 L

4-2 צִיּוֹן ^δ בִּירַח הָאֲתָנִים ^ε: וַיֵּבֶאוּ כָל זִמְנֵי יִשְׂרָאֵל ^ה: וַיַּעֲלוּ אֶת אֲרוֹן יְהוָה ^θ: 5

11.

15

20

(א) 7.5 כל	(ב) 8.א את כל ראשי הממנות נשיאי האבות לבני ישראל אל המלך שלמה ירושלם
(ג) 8.א ברית	(ד) 2 ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל (ה) בחג (ז) הוא החרש השביעי:
(ה) 3 וישאו הכהנים את הארון	(ו) 4 ואת אהל מועד ואת כל כלי הקדש אשר באהל
(ו) 4 ויעלו אתם הכהנים והלוים	(ז) 8.ה שלמה (ח) עדת (ט) הנועדים עליו אתו
(ז) ה ולא ימנו מרב	(ט) 6 ברית יהוה (י) אָל קדש הקדשים
(ח) 8 והיו שם עד היום הזה	(י) 9 אשר כרת יהוה עם בני ישראל בצאתם מארץ מצרים
(ט) 10 יהוה	(יא) 11 יהוה (יב) 22 השמים

- את העמדים לאלם ההיכל ויקם את העמוד הימני ויקרא את שמו ויקם את
 העמוד השמאלי ויקרא את שמו בעז: ויעש מזבח נחשת עשירים אמה ארךו ועשרים
 אמה רחבו ועשר אמות קומתו:
 ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד שפתו עגל סביב וחמש באמה
 קומתו יקנה: שלשים באמה יסב אתו סביב: ופקעים מתחת לשפתו סביב סבבים
 אתו ו-8 שני טורים הפקעים יצקים ביצקתו: ועביו טפח ושפתו כמעשה שפת כוס⁶
 אלפים בת יכיל: עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה
 ושלשה פנים נגבה ושלשה פנים מזרח ויהם עליהם מלמעלה וכל אחריהם ביה:
 ויעש את המכלות עשר נחשת ארבע באמה ארך המכונה האחת וארבע
 באמה רחבה ושלש באמה קומתה: וזה מעשה המכונות- מקגרות להן ומסגרת
 בין השלבים: ועל המסגרות אשר בין השלבים אריות בקר וכרובים ועל השלבים
 י-1 מ-1 על ומתחת לאריות ולבקר ליות מעשה מורד: וארבעה אופני נחשת
 למכונה האחת וסרני נחשת וארבע- פעמתי- כתפת להן מתחת לפיר הכתפות
 יצקות ומעבר: איש ליות: ופיה- מבית לכת- ומעלה * * * באמה ופיה עגל
 מעשה כן: וגם על פיה מקלעות ומסגרותיהן מרבעות לא עגלות: וארבעת האופנים
 מתחת למסגרות וידות האופנים במכונה וקומת האופן האחד אמה וחצי האמה:
 ומעשה האופנים כמעשה אופן המרכבה ידותם וגביהם ותשקיהם ותשריהם הכל
 מוצק: וארבע כתפות על ארבע פנות המלכה האחת: ובראש המכונה * * * חצי
 האמה קומתו- עגל סביב וידותיה ומסגרתיה ממנה: ויפתח על הלחת⁹ כרובים
 אריות ותמרות ומעור: איש וליז סביב: כזאת עשה את עשר המכלות מוצק אחד
 ו-1 מדה אחת- לכלהנה: ויעש עשרה כירות נחשת ארבעים בת יכיל הפיור
 האחד ארבע באמה הפיור האחד כיור אחד על המכונה האחת לעשר המכלות:
 ויתן את המכלות חמש על פתח הבית מימין וחמש על כתף הבית משמאלו
 ואת הים יתן מכתף הבית הימנית קדמה ממול נגב:
 ויעש את ה-סירות ואת היעים ואת המזרקות
 ויכל חירם יאבי לעשות את כל המלאכה אשר עשה למלך שלמה בית יהוה:
 עמדים שנים וגלת הפתלת אשר על ראש העמודים שנים והשבכות שנים לכסות
 את שתי גלות הפתלת אשר על ראש העמודים-: ואת הרפנים ארבע מאות
 לשתי השבכות שני טורים רפנים לשבכה האחת-: ואת המכלות עשר ואת הפירות
 עשרה על המכלות: ואת הים האחד ואת הבקר שנים עשר תחת הים: ואת
 הסירות ואת היעים ואת המזרקות כל הפלים- אשר עשה חירם יאבי למלך שלמה
 בית יהוה נחשת ממדת: בכפר הירדן יצקם- במעבר אדמה בין סבות ובין
 צרתן: מרב מאד מאד לא נחקר משקל הנחשת: ויעש שלמה את הפלים
 אשר בית יהוה את מזבח הזהב ואת השלחן אשר עליו לחם הפנים וזהב:
 ואת המנורות חמש מימין וחמש משמאל לפני הדביר זהב סגור והפרח והגלגל
 והמלקחים זהב: והספות והמנורות והמזרקות והכפות והמחתות זהב סגור והפתות
 לדלתות הבית הפנימי לקדש הקדשים לדלת הבית להיכל זהב:

(א) 7,22 ועל ראש העמודים מעשה שושן ותתם מלאכת העמודים

(ב) 24 עשר באמה (ג) מקפים את הים סביב * (ד) 26 פרח שושן * (ה) 31 אמה וחצי האמה

(ו) 34 מן המלכה כתפיה (ז) לה, 7 ועל ראש המלכה (ח) 36 ידחתה ועל ומסגרתיה

(ט) 37 קצב אחד * (י) מ, 7 חירום * (יא) 42 לכסות את שתי גלת הפתלת אשר על פני העמדים

(כ) מה ואת * (כא) האהל * (כב) 46 המלך * (כג) 47 וינח שלמה את כל הפלים * (כד) 48 כל

6,29 ואת כל קירות הבית מִס־ב־ב קלע פִּתְחוֹי מְקַלְעוֹת כְּרוּבִים וְתַמְרֹת וּפַטוּרֵי
 31.ל צָצִים לִפְנֵימִיָּהּ וּלְחִיצוֹן: ואת קרקע הבית צִפָּה וזהב לִפְנִימָה וּלְחִיצוֹן: ואת
 32 פֶּתַח הַדְּבִיר עָשָׂה אֶהֱצִיל יְהוָה מוֹוֹת חֲמִשִּׁית: וּשְׁתֵּי דִלְתוֹת עֲצֵי שֶׁמֶן וּקְלַע
 עֲלֵיהֶם מְקַלְעוֹת כְּרוּבִים וְתַמְרֹת וּפַטוּרֵי צָצִים וּצִפָּה וזהב וַיָּךְד על הַכְּרוּבִים וְעַל
 33 הַתַּמְרוֹת את הַזֶּהָב: וְכֵן עָשָׂה לִפְתַּח הַהִיכָל מוֹוֹת עֲצֵי שֶׁמֶן מִזֹּוֹת רִיב־עֹת: 5
 34 וּשְׁתֵּי דִלְתוֹת עֲצֵי בְרוֹשִׁים שְׁנֵי צִלְעִים הַדֶּלֶת הָאֶחָת גְּלִילִים וּשְׁנֵי צִלְעִים הַדֶּלֶת
 לֵה הַשְּׁנִית גְּלִילִים: וְקַלַּע כְּרוּבִים וְתַמְרוֹת וּפַטְרֵי צָצִים וּצִפָּה וזהב מֵאֲשֶׁר עַל הַמַּחְקָה:
 36 וַיִּבֶן את הַחֲצֵר הַפְּנִימִית שְׁלֹשָׁה טוּרֵי גֹזִית וְטוּר כְּרָתָת אַרְיִים סְבִיב:
 38.37 בִּשְׁנֵה הָרְבִיעִית יָסֵד בֵּית יְהוָה בֵּירַח זֶו: וּבִשְׁנֵה הָאֶחָת עֲשָׂרָה בִּירַח בּוֹלֵם
 10 כֹּלֵה הַבַּיִת לְכָל דְּבָרָיו וְלִכְל מִשְׁפָּטָו וַיִּבְנֶהוּ שִׁבְעַ שָׁנִים:

7.א ואת ביתו בנה שלמה שלש עשרה שנה ויכל את כל ביתו:
 2 וַיִּבֶן את בֵּית יַעַר הַלְּבָנוֹן מֵאֵה אַרְכּוֹ וּחֲמִשִּׁים אֲמָה רַחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים
 3 אֲמָה קוֹמָתוֹ עַל שְׁלֹשָׁה טוּרֵי עַמּוּדֵי אַרְיִים וְכָת־פֹּת אַרְיִים עַל הָעַמּוּדִים: וּסְפָן
 15 בָּאֲרוֹ מִמַּעַל עַל הַצִּלְעָת אֲשֶׁר עַל הָעַמּוּדִים אַרְבַּעִים וּחֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר הַטּוּר:
 4.ה וּשְׁקִפִּים שְׁלֹשָׁה טוּרִים וּמִחְזָה אֶל מִחְזָה שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים: וְכָל הַפְּתָחִים וְהַמִּתְּחָלוֹת
 רַבְּעִים שֶׁקֶף וּפֶתַח-ח אֶל פֶּתַח-ה שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים:
 6 ואת אֶל־לֶם הָעַמּוּדִים עָשָׂה חֲמִשִּׁים אֲמָה אַרְכּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אֲמָה רַחְבּוֹ וְאֶל־לֶם עַל
 פְּנִיָּהֶם: וְעַמּוּדִים וְעַב עַל פְּנִיָּהֶם:
 7 וְאֶל־לֶם הַכֶּסֶּא אֲשֶׁר יִשְׁפֹּט שֵׁם אֵלֶם הַמִּשְׁפָּט עָשָׂה וּסְפָן בָּאֲרוֹ מִהַקְרָקַע עַד
 8 וּבֵיתוֹ אֲשֶׁר יֵשֵׁב שֵׁם חֲצֵר הָאֲחֵרֶת מִבֵּית לֹא־לֶם כַּמַּעֲשָׂה הַזֶּה הָיָה וּבֵית-י
 לְבַת פֶּרַעֲהָ כַּא־לֶם הַזֶּה:
 9 כָּל אֱלֹהִים אֲבָנִים יִקְרָת כַּמִּדּוֹת גֹּזִית מִגִּרְרוֹת בִּמְנֶרֶה מִבֵּית וּמִחוּץ וּמִמֶּסֶד עַד
 י הַמַּפְחוֹת וּמִחְצֵי בֵּית יְהוָה עַד הַחֲצֵר הַגְּדוֹלָה: וּמִסָּד אֲבָנִים יִקְרָת אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת
 11 אֲבָנֵי עֶשֶׂר אַמּוֹת וְאֲבָנֵי שְׁמֹנֶה אַמּוֹת: וּמִלְמַעְלָה אֲבָנִים יִקְרָת כַּמִּדּוֹת גֹּזִית וְאֲרוֹ:
 12 וְחֲצֵר הַגְּדוֹלָה סְבִיב שְׁלֹשָׁה טוּרִים גֹּזִית וְטוּר כְּרָתוֹת אַרְיִים וּלְחֲצֵר בֵּית יְהוָה
 וְלִחְצֵר-אֶל־לֶם הַבַּיִת:

14.13 וישלח המלך שלמה ויקח את חֲדָרִם אֶבְנֵי מִצְרַיִם בֶּן אִשֶּׁת־הִי הוּא מִבְנוֹת דֵּן
 30 וְאֲבִיו אִישׁ צֹרִי חָרָשׁ נַחֲשֵׁת וַיִּמְלֹא אֶת הַחֲכֵמָה וְאֶת הַתְּבוּנָה וְאֶת הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת
 כָּל מְלָאכָה בַּנְּחָשֶׁת וַיָּבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ אֶת כָּל מְלָאכָתוֹ:
 15 וַיֵּצֵא-ק את שְׁנֵי הָעַמּוּדִים נַחֲשֵׁת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אֲמָה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד
 וְחֹמֶשׁ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲמָה יִסְקָב־נּו וַעֲקִיּוֹ אַרְבַּע אֲצִבְעוֹת יְהוָה יִנְבּוֹב וְכֵן הָעַמּוּד
 16 הַשֵּׁנִי: וּשְׁתֵּי כְתָרֹת עָשָׂה לָתֵת עַל רֹאשֵׁי הָעַמּוּדִים מִצֶּק נַחֲשֵׁת חֲמִשׁ אַמּוֹת קוֹמַת
 17 הַכְּתָרֹת הָאֶחָת וְחֲמִשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתָרֹת הַשְּׁנִית: וַיַּעַשׂ שְׁתֵּי שִׁבְכִים לִכְסוֹת
 35 אֶת הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים: [8] שִׁבְכָה כִּי־הָ לְכַתֵּר הָאֶחָת וּשְׁבִכָה לְכַתֵּר
 18 הַשְּׁנִית: וַיַּעַשׂ אֶת הַקְּמֹנִיִּם וּשְׁנֵי טוּרֵי קְמֹנִיִּם נַחֲשֵׁת־הֵן עַל הַשִּׁבְכָה הָאֶחָת [9]
 21.ב וְהַקְּמֹנִיִּם מֵאֵתִים סְבִיב עַל הַכְּתָרֹת הָאֶחָת: וְכֵן עָשָׂה לְכַתֵּרֹת הַשְּׁנִית: וְיִקָּם

- (א) 6,31 דלתות עצי שמן (ב) 38 הוא החרש השמיני (ג) 7,8 יעשה (ד) 7,8 אשר לקח שלמה
 (ה) 7,12 הפנימית (ו) 14 אלמנה (ז) 17 מעשה שבכה גדלים מעשה שרשרות
 (ח) 18* לכסות את הכתרת אשר על ראש העמודים (ט) 18 סביב (י) 7,18 קרים
 (יא) 19* וכתרת אשר על ראש העמודים מעשה שושן בא־לֶם ארבע אמות: וכתרת על שני העמודים גם
 מפעל מקצמת הבטן אשר לעבר יה־שבכה

- ויהוה נתן חכמה לשלמה כאשר דבר לו ויהי שלם בין חירם ובין שלמה ויכרתו ברית שניהם: 5,26
- ויעל המלך-א- מס מכל ישראל ויהי המס שלשים אלף איש: וישלחם לִבְנוֹנָה עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בִלְבָנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵית-וַאֲדָנִיִּים עַל הַמָּס: ויהי לשלמה שבעים אלף נֶשֶׂא-סָבָל ושמונים אלף חֲצֵב בַּהֲרָ: לְבַד מִשְׁרֵי הַנֶּעֱצִיבִים אֲשֶׁר עַל הַמְּלָאכָה שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרָדִים בְּעַם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה: ויצו המלך ויִּסְעוּ אַבְנִים נִדְלוֹת אַבְנִים יָקָרוֹת לִיסֹד הַבַּיִת אַבְנֵי גִזִּית: 28,27
- וַיִּפְסְלוּ בְּנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירָם וְהַנְּקִילִים וַיִּכְנוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לְבִנוֹת הַבַּיִת: 2,29
- ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לִצְאַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם 10
- בִּשְׁנָה הָרִבְעִית בַּחֹדֶשׁ זֶה הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל וַיְבִן הַבַּיִת לַיהוָה: וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שְׁמֵים אִמָּה אָרְכוּ וְעֲשָׂרִים אִמָּה-רָחֳבֹו וּשְׁלֹשִׁים אִמָּה קוֹמָתוֹ: וְהָאֵלֶם עַל פְּנֵי הַחֵיכָל-וְעֲשָׂרִים אִמָּה אָרְכוּ עַל פְּנֵי רָחֹב הַבַּיִת וְעֶשֶׂר בְּאִמָּה רָחֳבֹו עַל פְּנֵי אֶרֶץ הַבַּיִת: וַיַּעַשׂ לְבַיִת חֲלוֹנֵי שִׁקְפִים אֲטָמִים: 2
- וַיְבִין עַל קִיר הַבַּיִת יָצוֹעַ סָבִיב-ב- לַחֵיכָל וּלְדַבִּיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב: ה-צ-ל-ע 3
- וַתַּחֲתֹנֶה חֲמִשׁ בְּאִמָּה רָחֳבָה וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בְּאִמָּה רָחֳבָה וְהַשְׁלִישִׁית שִׁבְעָה בְּאִמָּה רָחֳבָה כִּי מְגֻרָּעוֹת נָתַן לְבַיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אַחֲזֹו בְּקִירוֹת הַבַּיִת: וְהַבַּיִת בַּהֲפָנָתוֹ אַבְנֵי מִסַּע נִבְנָה וּמִקְבּוֹת וְהַגִּרְזֹון וְכָל כְּלֵי בְרוֹזַל לֹא נִשְׁמַע בְּבֵית בַּהֲפָנָתוֹ: וַיִּפְתַּח הַצֵּלַע הַתַּחְתֹּנָה וְאֵל פֶּתַח הַבַּיִת הִימָנִית וּבִלְוִיִּם יַעֲלוּ וְאֵל הַתִּיכְנָה וּמִן הַתִּיכְנָה אֶל הַשְּׁלִישִׁית: וַיְבִין אֶת הַבַּיִת וַיִּכְלֹהוּ וַיִּסְפֵּן אֶת הַבַּיִת-ב- באֲרוּזִים: 4
- וַיְבִין אֶת הַיָּצוֹעַ עַל כָּל הַבַּיִת חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אֲמוֹת קוֹמָתוֹ וַיַּאֲחֲזֵה אֶת הַבַּיִת בְּעֵצֵי אֲרוּזִים: 20
- ויהי דבר יהוה אל שלמה לאמר: הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר אָתָּה בָּנָה אִם תִּלָּךְ בְּחֻקָּתִי וְאֵת מִשְׁפָּטִי תַעֲשֶׂה וּשְׁמַרְתָּ אֶת כָּל מִצְוֹתַי לִלְכֹּת בָּהֶם וְהִקְמַתִּי אֶת דְּבָרֵי אֲתָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵל דָּוִד אֲבִיךָ: וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל: 12,11
- וַיְבִין-ו- אֶת הַבַּיִת וַיִּכְלֹהוּ: 25
- וַיְבִין אֶת קִירוֹת הַבַּיִת-ב- בַּצִּלְעוֹת אֲרוּזִים מִקְרַעַת הַבַּיִת עַד קִירוֹת הַסָּפֵן: 14
- וַיִּצָּף אֶת קְרַעַת הַבַּיִת בַּצִּלְעוֹת בְּרוּזִיִּם: וַיְבִין אֶת עֲשָׂרִים אִמָּה מִזִּירְכֵי הַבַּיִת בַּצִּלְעוֹת אֲרוּזִים מִן הַקְרַעַת עַד הַקִּירוֹת וַיְבִין לֹו מִבֵּית יֶלֶף-בִּירָ: וְאַרְבַּעִים בְּאִמָּה הִיָּה הַבַּיִת הוּא הַחֵיכָל לַפִּנְיָ-הַדְּבִיר: וְאַרְזֵי אֶל הַבַּיִת פְּנִימָה מִקְלַעַת פִּקְעִים וּפְטוּרֵי צָצִים הָכָל אֲרֹז אֵין אֶבֶן נִרְאָה: וְדַבִּיר בְּתוֹךְ הַבַּיִת מִפְּנִימָה הָכִין לְתַת־שֵׁם אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה: וְהַדְּבִיר עֲשָׂרִים אִמָּה אֶרֶץ וְעֲשָׂרִים אִמָּה רָחֹב וְעֲשָׂרִים אִמָּה קוֹמָתוֹ וַיִּצְפּוּהוּ זֶהָב סָגוּר וַיַּעַשׂ מוֹנֵחַ אֲרֹז-לְפָנָי הַדְּבִיר וַיִּצְפּוּהוּ זֶהָב: וְאֵת כָּל הַבַּיִת צִפּה זֶהָב: 22,21c
- וַיַּעַשׂ בְּדַבִּיר שְׁנֵי כְרוּבִים עֲצֵי שִׁטָּן קוֹמַת הַכְּרוּב הָאֶחָד עֶשֶׂר בְּאִמָּה וְכֹן הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי עֶשֶׂר אֲמוֹת קוֹמָתוֹ: וְחֲמִשׁ אֲמוֹת כִּנְף הַכְּרוּב הָאֶחָד וְחֲמִשׁ אֲמוֹת כִּנְף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי עֶשֶׂר אֲמוֹת מִקְצוֹת כִּנְפֵיָו וְעַד קְצוֹת כִּנְפֵיָו: וַיַּעַשׂ בְּאִמָּה כֹה הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי מִדָּה אֶחָת וְקָצֵב אֶחָד לְשִׁנִּיהֶם: וַיִּתֵּן אֶת הַכְּרוּבִים בְּתוֹךְ הַבַּיִת הַפְּנִימִי וַיִּפְרְשׁוּ אֶת כִּנְפֵיהֶם וַתִּגַּע כִּנְף הָאֶחָד בְּקִיר וְכִנְף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי נִגְעָה בְּקִיר הַשֵּׁנִי וְכִנְפֵיהֶם אֶל תוֹךְ הַבַּיִת נִגְעָה כִּנְף אֶל כִּנְף: וַיִּצָּף אֶת הַכְּרוּבִים זֶהָב: 26,23a
- 24,23b
- 27
- 28

5,27 שלמה (א) 5, ל שלמה (ב) 6,3 הבית (ג) 6,ה את קירות הבית סביב (ד)
 6,7 שלמה (א) 9 גבים ושְׁפָרָת (ב) 14 שלמה (ג) 6,טו מבִּיתָה (ד) צִפּה עַץ מִבֵּית
 16 לקרש הקִדְשִׁים (א) 21 וַיִּצָּף שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת מִפְּנִימָה זֶהָב סָגוּר וַיַּעֲבֵר בְּרִיתִיקוֹת זֶהָב

4,טו אַחִימֶעץ בִּנְפֹתִי גַם הוּא לָקַח אֶת בְּשֶׁמֶת בַּת שְׁלֹמֹה לְאִשָּׁה: 16
 בָּעֵנָה בֶן חֹשִׁי בֶּאֱשֶׁר: וּבַעֲלֹתָ: 17
 יְהוֹשֶׁפָט בֶּן פְּרוּחַ בִּישָׁכָר: 18
 שְׁמַעִי בֶן אֶלָּא בִּבְנִימִן: 19
 גִּבְרַת בֶּן אֲרִי בֶּאֱרֵץ גִּלְעָד: 5
 וְנָצִיב אֶחָד אֲשֶׁר בֶּאֱרֵץ יְהוּדָה: 6

ב וַיְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כְּחֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לִרְבֵּי אֲכָלִים וְשִׁמְחִים: 7
 5,2.א^b מִגִּשְׁיִם מִנְחָה וְעֹבְדִים אֶת שְׁלֹמֹה כָּל יְמֵי חַיָּיו: וַיְהִי לֶחֶם שְׁלֹמֹה לְיוֹם אֶחָד שְׁלֹשִׁים 8
 כָּר סֵלֹת וְשִׁשִּׁים כָּר קֶמַח: עֶשְׂרֵה בָקָר בְּרָאִים וְעֶשְׂרִים בָּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן לִבְדֹּ 10
 מֵאֵל וְצִבִּי וַיַּחֲמוּרוּ: וּבְרָקִים אֲבוּסִים: כִּי הוּא רָדָה בְּכָל עֶבֶר הַנְּהָרִי: וְשִׁלֹּם הָיָה 4
 לוֹ מִכָּל עֲבָרָיו: וַיֵּשֶׁב יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל לְבֶטֶח אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ 5
 מִדָּן וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע כָּל יְמֵי שְׁלֹמֹה: וַיְהִי לְשְׁלֹמֹה אַרְבַּע־תֵּי אֲלָפִים אֲרָזִים סוּסִים 6
 לְמַרְכָּבוֹ וּשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֲלָף פָּרָשִׁים: וְכָל־כֹּל הַנֶּצְבִּים הָאֵלֶּה אֶת הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְאֵת 7
 כָּל הַקָּרֵב אֶל שְׁלֹחַן הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה אִישׁ חֲדָשׁוֹ לֹא יַעֲדֵרוֹ דְּבַר: וְהַשְּׁעָרִים וְהַתְּבִן 8
 לְסוּסִים וּלְרֶכֶשׁ יָבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יְהִי שֵׁם אִישׁ כְּמִשְׁפָּמוֹ: 9
 9 וַיִּתֵּן יְ-הוָה חֲכָמָה לְשְׁלֹמֹה וְתִבְנוֹנָה הִרְבָּה מְאֹד וּרְחֵב לֵב כְּחֹל אֲשֶׁר עַל 10
 שֹׁפֵת הַיָּם: וַתֵּרֶב חֲכָמַת שְׁלֹמֹה מִחֲכָמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם וּמִפְּלֵ חֲכָמַת מִצְרַיִם: וַיִּחְכֶּם 11.1
 מִכָּל הָאָדָם מֵאִתּוֹן הָאֲזוּרָתִי וְהַיָּמִן וְכָל־כֹּל וּדְרָע בְּנֵי חָמוֹל: וַיִּדְּבֶר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים 12
 מִשָּׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וְאַלְף: וַיִּדְּבֶר עַל הָעֵצִים מִן הָאֲרָזִים אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן וְעַד 13
 הָאֲזוּב אֲשֶׁר יֵצֵא בְּקִיר וַיִּדְּבֶר עַל הַבְּהֵמָה וְעַל הָעוֹף וְעַל הָרֶמֶשׂ וְעַל הַדְּגָיִם: 14
 14 וַיָּבֹאוּ מִכָּל הָעַמִּים לִשְׁמֹעַ אֶת חֲכָמַת שְׁלֹמֹה: 15

טו וַיִּשְׁלַח חִירָם מֶלֶךְ צוּר אֶת עֲבָדָיו אֶל שְׁלֹמֹה כִּי שָׁמַע כִּי אֵתוֹ מִשְׁחֹו לְמֶלֶךְ 16
 25 תַּחַת אֲבִיהוֹ כִּי אֶהְיֶה חִירָם לְדוֹד כָּל הַיָּמִים: וַיִּשְׁלַח שְׁלֹמֹה אֶל חִירָם לֵאמֹר: 17
 אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת דּוֹד אָבִי כִּי לֹא יֵכֵל לִבְנוֹת בֵּית לַשֵּׁם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה 18
 אֲשֶׁר סָבִיב־תָּנוּ: וְעַתָּה הֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֵי לִי מִסָּבִיב אֵין שָׁמָּה וְאֵין פָּנַע רַע: וְהִנְנִי 19.18
 אֹמֵר לִבְנוֹת בֵּית לַשֵּׁם יְהוָה אֱלֹהֵי כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל דּוֹד אָבִי לֵאמֹר בֵּנָךְ אֲשֶׁר 20
 כ אֵתָּן תַּחְתִּיךְ עַל כִּסֵּאךְ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לַשֵּׁמִי: וְעַתָּה צִנָּה וּיְכַרְתּוּ לִי עֵצִים מִן 21
 30 הַלְּבָנוֹן וְעַבְדֵי יִהְיוּ עִם עַבְדֶּיךָ וְשֹׁכְרֵי עַבְדֶּיךָ אֵתָּן לְךָ כָּל אֲשֶׁר תֹּאמַר כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ 22
 כִּי אֵין בָּנוּ אִישׁ יָדַע לַכֶּרֶת עֵצִים כְּצִדְנִים: 23
 21 וַיְהִי כְּשָׁמַע חִירָם אֶת דְּבָרֵי שְׁלֹמֹה וַיִּשְׁמַח מְאֹד וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה הַיּוֹם אֲשֶׁר 24
 22 נָתַן לְדוֹד בֶּן חֲכָם עַל הָעָם הָרַב הַזֶּה: וַיִּשְׁלַח^א אֶל שְׁלֹמֹה לֵאמֹר שָׁמַעְתִּי אֶת 25
 23 אֲשֶׁר שִׁלַּחְתָּ אֵלַי אֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת כָּל תַּפְצָח בְּעֵצֵי אֲרָזִים וּבְעֵצֵי בְרוֹשִׁים: עַבְדִּי 26
 35 יִרְדּוּ־ם מִן הַלְּבָנוֹן יָמָּה וְאֲנִי אֲשִׁימָם לְדִבְרוֹתֶיךָ: עַד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁלַח אֵלַי 27
 24 וְנַפְצָתִים שֵׁם וְאֵתָּה תֵּשֵׂא וְאֵתָּה תַעֲשֶׂה אֶת חֲפָצִי לַתֵּת לֶחֶם בֵּיתִי: וַיְהִי חִירָם 28
 כה נָתַן לְשְׁלֹמֹה עֵצֵי אֲרָזִים וְעֵצֵי בְרוֹשִׁים כָּל חֲפָצוֹ: וְשְׁלֹמֹה נָתַן לְחִירָם עֶשְׂרִים אֲלָף 29
 לְכָר חֲמִישִׁים מֵאֵלֶּכֶת לְבֵיתוֹ וְעֶשְׂרִים כָּר שֶׁמֶן כִּתִּית כֹּה יָתַן שְׁלֹמֹה לְחִירָם שָׁנָה בְּשָׁנָה: 30

(א) 4,29 אֲרֵץ סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמָרִי וְעַנ מֶלֶךְ הַבְּשָׁן

(ב) 5,א וְשְׁלֹמֹה הָיָה מוֹשֵׁל בְּכָל הַמַּמְלָכוֹת מִן הַנְּהָר אֲרֵץ פְּלִשְׁתִּים וְעַד גְּבוּל מִצְרַיִם

(ג) 4 מִתְּקַפָּסָת וְעַד עֵזָה בְּכָל מַלְכֵי עֶבֶר הַנְּהָר * (ד) מִסָּבִיב * (ה) וַיְהִי שְׁמוֹ בְּכָל הַנְּהָרִים סָבִיב

(ו) 14 מֵאֵת כָּל מַלְכֵי הָאֲרֵץ אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת חֲכָמָתוֹ

(ז) 27 עַד תֵּת יְהוָה אֶתָּה תַּחַת כְּפוֹת רִגְלֵי * (ח) 22 חִירָם * (י) 23 בִּים

לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמוך: וגם אשר
לא שאלת נתתי לך גם עשר גם כבוד אשר לא היה כמוך איש במלכים-^א: ואם
תלך בדרכי לשמר חקי ומצותי כאשר הלך דויד אביך והארכתני את ימך: ויִקְיֶיךָ
שלמה והנה חלום ויבוא ירושלם ויעמד לפני ארון ברית יהוה ויעל עלות ויעש
שלמים ויעש משתה לכל עבדיו: 5

אז תבאנה שמים נשים זנות אל המלך ותעמדנה לפניו: ותאמר האשה האחת
בי אדני אני והאשה הזאת יושבת בבית אחד ואלד עמה בבית: ויהי ביום
השלישי ללדתי ותלד גם האשה הזאת ואנחנו יחדו אין זר אתנו-^ב: וזלתי שמים
אנחנו בבית: וימת בן האשה הזאת לילה אשר שכבה-^ג: עליו: ותקם בתוך הלילה
ותקח את בני מאצלי-^ד: ותשכיבהו בחיקה ואת בנה המת השכיבה בחיקי:
ואקם^ה להיניק את בני והנה מת ואתכונן אליו בבקר והנה לא היה בני אשר
ילדתי: ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובנך המת-^ו: ותדברנה לפני המלך:
ויאמר המלך ואת אמרת זה בני החי ובנך המת וזאת אמרת לא כי בנך המת
ובני החי: ויאמר המלך קחו לי חרב ויבאו החרב לפני המלך: ויאמר המלך
גִּזְרוּ את הילד החי לשנים ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת: ותאמר
האשה אשר בנה החי אל המלך כי נכמרו רחמיה על בנה ותאמר בי אדני תנו
לה את הילד-^ז: וקַמְתָּ ואל תמיתהו וזאת אמרת גם לי גם לך לא יהיה גורו:
ויען המלך ויאמר תנו לה את הילד-^ח: וקַמְתָּ ואל תמיתהו היא אמו:
וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו
כי חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט: 20

ויהי המלך שלמה מלך על ישראל-^ט: ואלה השרים אשר לו
עזריהו בן צדוק-^י: אליהורף ואחיה בני שישא ספרים יהושפט בן אחילוד המזכיר-^{יא}:
ועזריהו בן נתן על הנצבים וזבד בן נתן-^{יב}: רעה המלך:
ואחישא על הבית ואליאב בן יואב על הצבא ואלנירם בן עבדא על המס:
ולשלמה שנים עשר נצבים על כל ישראל ל-כלכל את המלך ואת ביתו חדש
בשנה יהיה על אחד לכלכל:
ואלה שמותם
* * * בן חור בהר אפרים:
* * * בן דקר במקץ ילדיו שעלבים ובית שמש ואלן עדר בית חנן:
* * * בן חסד בארבות לו שכה וכל ארץ חפר:
* * * בן אבינרם כל נפת דאר קפת בת שלמה היתה לו לאשה:
בענא בן אחילוד תענך ומנחם בן חסד שגן אשר אצל צרתנהן:
* * * בן גבר בן-נפת גלעד-^{יג}: לו חבל ארגב:
אחינרם בן עדא מחנניה: 35

3,13 (א)	כל ימך	(ב) 18	בבית	(ג) 3, כ.3	ואמתיך ישינה	(ד) 21	בבקר
(ה) 22	וואת אמרת לא כי בנך המת ובני החי	(ו) 26	החי	(ז) 27	החי	(ח) 27	החי
(ט) 4, א.	כל	(י) 2	הכהן	(יא) 4	וכניהו בן יהוידע על הצבא (יב) וצדוק ואכיתר כהנים:	(יג) 4	הכהן
(יד) ה	כהן	(טו) 12	מתחת ליורקאל מבית שאן עד אכל מחולה עד מעבר לקקעם:	(טז) 13	לוי חבל ארגב	(יז) 13	לוי חבל ארגב
(יח) 13	לוי חסד יאיר בן מנשה אשר בנלעד *	(יט) 13	אשר בכשן ששים ערים גדלות חומה וברית נחשת:	(כ) 13	אשר בכשן ששים ערים גדלות חומה וברית נחשת:	(כא) 13	אשר בכשן ששים ערים גדלות חומה וברית נחשת:

2 פגע בשני אנשים צדקים וטבים ממנו ויהרגם בחרב ואבי דוד לא ידע את
 33 אבנר בן נר שר צבא ישראל ואת עמשא בן יתר שר צבא יהודה: ושב דמיהם
 בראש-ו^א ובראש זרעו לעלם ולדוד ולזרעו ולביתו ולכסאו יהיה שלום עד
 34 עולם מעם יהוה: ^בויפגע בו וימתהו ויקבר יבביתו במדבר:
 לה ויתן המלך את בניהו בן יהוידע תחתיו על הצבא ואת צדוק הכהן נתן
 5 המלך תחת אביתר:

36 וישלח המלך ויקרא לשמעאי ויאמר לו בנה לך בית בירושלם וישבת שם
 37 ולא תצא משם אנה ואנה: והיה ביום צאתך ועברת את נחל קדרון ידע תדע
 38 כי מות תמות דמך יהיה בראשך: ויאמר שמעי למלך טוב הדבר כאשר דבר
 10 אדני המלך בן יעשה עבדך וישב שמעי בירושלם ימים רבים:
 39 ויהי מקץ שלש שנים ויברחו שני עבדים לשמעאי אל אכיש בן מעכה מלך
 מ גת ויגדו^ג לשמעאי לאמר הנה עבדיך בגת: ויקם שמעי ויחבש את חמרו וילך
 41 גתה אל אכיש לבקש את עבדיו וילך שמעי ויבא את עבדיו מנת: ויגד לשלמה
 42 כי הלך שמעי מירושלם גת וישב: וישלח המלך ויקרא לשמעאי ויאמר אליו
 15 הלא השבעתך ביהוה ואעד כך לאמר ביום צאתך והלכת אנה ואנה ידע תדע
 43 כי מות תמות-ו: ומדוע לא שמרת את שבעת יהוה ואת המצוה אשר צויתי
 44 עליך: ויאמר המלך אל שמעי ^דידע לבבך אשר עשית לדוד אבי והשיב יהוה
 מה את רעתך בראשך: והמלך שלמה ברוך וכפא דוד יהיה נכון לפני יהוה עד
 20 עולם: ויצו המלך את בניהו בן יהוידע ויצא ויפגע בו-ו:

3,א והממלכה נבונה ביד שלמה ויתחתן שלמה את פרעה מלך מצרים ויקח
 את בת פרעה ויביאה אל עיר דוד עד כלתו לבנות את ביתו ואת בית יהוה
 25 ואת חומת ירושלם סביב: רק העם מזבחים בבמות כי לא נבנה בית לשם יהוה
 3 עד הימים ההם: ויאהב שלמה את יהוה ללכת בחקות דוד אביו רק בבמות
 4 הוא מזבח ומקטיר: וילך-ו^ה נבענה לזבח שם כי היא הבמה הגדולה אלף עלות
 יעלה שלמה על המזבח ההוא:
 ה בנבעון נראה יהוה אל שלמה בחלום הלילה ויאמר יהוה-שאל מה אתה
 30 לך: ויאמר שלמה אתה עשית עם עבדך דוד אבי חסד גדול כאשר הלך לפניך
 6 באמת ובצדקה ובישרת לבב עמך ותשמר לו את החסד הגדול הזה ותתן לו בן
 7 ישב על כסאו כיום הזה: ועתה יהוה אלהי אתה המלכת את עבדך תחת דוד
 8 אבי ואנכי נער קטן לא אדע צאת ובא: ועבדך בתוך עמך אשר בחרת עם רב
 9 אשר לא ימנה-ו: ונתת לעבדך לב שמע ^ולהבין בין טוב לרע כי מי יוכל
 35 לשפט את עמך הכבד הזה: וייטב-ו^ז בעיני יהוה: כי שאל שלמה את הדבר
 י הזה: ויאמר יהוה-אליו יען אשר שאלת את הדבר הזה ולא שאלת לך ימים
 11 רבים ולא שאלת עשר ולא שאלת נפש איביך-ו: הנה עשיתי כדברך הנה נתתי

מלכים א

- (א) 2,33 יואב (ב) 34 ויעל בניהו בן יהוידע (ג) 42 ותאמר אלי טוב הדבר שמעתי
 (ד) 44 אתה ידעת את כל הרעה אשר (ה) 46 וימת (ו) 3,4 המלך
 (ז) 3,8 ולא יספר מלב (ח) 9 לשפט את עמך (י) 3,4 הדבר
 (א) 11 לך (א) ושאלת לך הבין לשמע משפט

לֹא־אָמַר לֹא יִפְרֹת לְךָ אִישׁ מֵעַל כֶּסֶף יִשְׂרָאֵל׃ וְגַם אֶתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לִי הָ, 2
 יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה וְיִתָּן דָּם נָקִי בַּחֲגֹרֶת־י אֲשֶׁר בַּמַּתִּי וְבִנְעֹל־י אֲשֶׁר
 בְּרַגְלִי׃ וְעָשִׂיתָ כַּחֲמַתְךָ וְלֹא תוֹדֶד שְׂבִיכְתוֹ בְּשָׁלֹם שְׂאֵל׃ וּלְבָנֵי בְרָזָלִי הַנִּלְעָדִי 7.6
 תַּעֲשֶׂה חֶסֶד וְהָיוּ בְּאֶחָדִי שְׁלַחְנֶךָ כִּי כֵן קָרְבוּ אֵלַי בְּבִרְחִי מִפְּנֵי אֲבִשְׁלוֹם אַחִיד׃
 וְהִנֵּה עֹמֵךְ שְׁמָעִי בֶן גֵּרָא בֶן הַיְּמִינִי מִבְּחָרִים וְהוּא קָלְלָנִי קָלְלָה נִמְרִצַּת בְּיוֹם 5
 לַכְּתִי מַחֲנִים וְהוּא יֹרֵד לִקְרָאתִי הִירְדֵּן וְאֲשַׁבֵּעַ לוֹ בִּיהוָה לֵאמֹר אִם אֲמִיתְךָ
 בַּחֲרָב׃ וַיֵּאֱתָה אֵל תִּנְקָהּ כִּי אִישׁ חָכָם אֶתָּה וִידַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לוֹ וְהוֹרֵדְתָּ 9
 אֶת שְׂבִיכְתוֹ בְּדָם שְׂאוּל׃
 וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר דָּוִד׃ וְהַיְּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד עַל יִשְׂרָאֵל 11.
 אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּחֲבֹרֹן מָלַךְ שֶׁבַע שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים׃ 10
 וּשְׁלֹמֹה יָשָׁב עַל כֶּסֶף דָּוִד אָבִיו וַתִּפֶּן מַלְכָּתוֹ מֵאֹד׃ 12

וַיָּבֹא אֲדֹנֵיהוּ בֶן חֲנִית אֶל בַּת־שֶׁבַע אִם שְׁלֹמֹה וַתֹּאמֶר הַשְׁלוֹם בָּאֵךְ וַיֹּאמֶר 13
 שְׁלוֹם׃ ^βדָּבָר לִי אֵלֶיךָ וַתֹּאמֶר דְּבַר׃ וַיֹּאמֶר אֶתָּה יָדַעְתָּ כִּי לִי הִיְתָה הַמְּלוּכָה וְעַל־י 14
 שְׁמוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל פְּנִיהֶם לְמֶלֶךְ וַתִּסָּב הַמְּלוּכָה וַתְּהִי לְאֶחָי כִּי מִיְּהוָה הִיְתָה לוֹ׃ 15
 וְעַתָּה שְׂאֵלָה אַחַת אֲנֹכִי שְׂאֵל מֵאַתָּךְ אֵל תִּשְׁבִּי אֶת פָּנַי וַתֹּאמֶר אֵלָיו דְּבַר׃ 16
 וַיֹּאמֶר אֲמַרִי נָא לְשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ כִּי לֹא יֵשִׁיב אֶת פָּנֶיךָ וְיִתָּן לִי אֶת אֲבִישֶׁג 17
 הַשְּׁנִמִּית לְאִשָּׁה׃ וַתֹּאמֶר בַּת־שֶׁבַע טוֹב אֲנֹכִי אֲדַבֵּר עִלְיָךְ אֵל הַמֶּלֶךְ׃ 18
 וַתָּבֹא בַת־שֶׁבַע אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְדַבֵּר לוֹ עַל אֲדֹנֵיהוּ וַיִּקֶם הַמֶּלֶךְ לִקְרָאתָהּ 19
 וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָּהּ וַיֵּשֶׁב עַל כִּסְאוֹ וַיִּשֶׁם כֶּסֶף לֹאֵם הַמֶּלֶךְ וַתִּשָּׁב לִימִינוֹ׃ וַתֹּאמֶר שְׂאֵלָה כ
 אַחַת קִטְנָה אֲנֹכִי שְׂאֵלָת מֵאַתָּךְ אֵל תִּשָּׁב אֶת פָּנַי וַיֹּאמֶר לָּהּ הַמֶּלֶךְ שְׂאֵלִי אֲמִי
 כִּי לֹא אֵשִׁיב אֶת פָּנֶיךָ׃ וַתֹּאמֶר יְיָ אֵת אֲבִישֶׁג הַשְּׁנִמִּית לְאֲדֹנֵיהוּ אַחִיד לְאִשָּׁה׃ 21
 וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיֹּאמֶר לֵאמֹר וְלֹמָה אֶתָּה שְׂאֵלָת אֶת אֲבִישֶׁג הַשְּׁנִמִּית לְאֲדֹנֵיהוּ 22
 וַיִּשְׂאֵלִי לוֹ אֶת הַמְּלוּכָה כִּי הוּא אֲחִי הַגָּדוֹל מִמֶּנִּי וְלוֹ אֲבִיתֶר הַכֹּהֵן וְלוֹ יוֹאָב
 בֶּן צְרוּיָה׃ וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בִּיהוָה לֵאמֹר כֹּה יַעֲשֶׂה לִי אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף כִּי 23
 בִּנְפֹשׁוֹ דְּבַר אֲדֹנֵיהוּ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה׃ וְעַתָּה חֵי יְהוָה אֲשֶׁר הִכְיִנִי וַיּוֹשִׁיבֵנִי עַל 24
 כֶּסֶף דָּוִד אָבִי כִּי הַיּוֹם יוֹמָת אֲדֹנֵיהוּ׃ וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בִיד בְּנֵיהוּ בֶן כֹּה
 יְהוֹיָדָע וַיִּפְגַּע בּוֹ וַיָּמָת׃

וְלֹאֲבִיתֶר הַכֹּהֵן אָמַר הַמֶּלֶךְ עֲנֵתְתָּ לְךָ יֵאל שְׂדֵיךְ כִּי אִישׁ מוֹת אֶתָּה וּבְיוֹם 30
 הַזֶּה לֹא אֲמִיתְךָ כִּי נִשְׁאָת אֶת הַאֲפֹד לִפְנֵי דָּוִד אָבִי וְכִי תִתְּעַנִּית בְּכָל אֲשֶׁר
 תִּתְּעַנֶּה אָבִי׃ וַיִּגְרַשׁ שְׁלֹמֹה אֶת אֲבִיתֶר מִזִּהוֹת כֹּהֵן לִיהוָה לְמֵלֵא אֶת דְּבַר יְהוָה 37
 אֲשֶׁר דָּבַר עַל בֵּית עֲלֵי בְשִׁילָה׃

וְהַשְׁמַעְתָּ בָּאָה עַד יוֹאָב כִּי יוֹאָב נָטָה אַחֲרֵי אֲדֹנֵיהוּ וְאַחֲרֵי שְׁלֹמֹה לֹא 35
 נָטָה וַיִּנָּס יוֹאָב אֶל אֶהֱלֵי יְהוָה וַיִּחָזַק בַּקְּרָנוֹת הַמְּזוּבֹת׃ וַיִּגַּד ל־שְׁלֹמֹה כִּי נָס 39
 יוֹאָב אֶל אֶהֱלֵי יְהוָה וְהִנֵּה אֶצֶל הַמְּזוּבֹת וַיִּשְׁלַח שְׁלֹמֹה אֶת בְּנֵיהוּ בֶן יְהוֹיָדָע
 לֵאמֹר לָךְ פָּנַע בּוֹ׃ וַיָּבֹא בְנֵיהוּ אֶל אֶהֱלֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ צֵא ל
 וַיֹּאמֶר לֹא כִּי פָה אֲמוֹת וַיִּשָּׁב בְּנֵיהוּ אֶת הַמֶּלֶךְ דְּבַר לֵאמֹר כֹּה דָּבַר יוֹאָב וְכֹה
 עֲנִינִי׃ וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ עָשֵׂה כְּאֲשֶׁר דָּבַר וּפָנַע בּוֹ וַקְּבַרְתּוּ וְהַסִּילְתָּ דְּמֵי חֲנָם 31
 אֲשֶׁר שָׁפַךְ מֵעַל וּמֵעַל בֵּית אָבִי׃ וְהָשִׁיב יְהוָה אֶת דְּמוֹ עַל רֹאשׁוֹ אֲשֶׁר 32

[בשֹׁלֵם]

(א) ה' אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל לאֲבִיבֶן בן נר ולעֲמָשָׂא בן יִתְרִי וַיְהִיגֵם וַיִּקְם דְּמֵי מַלְחָמָה

(ב) וַיֹּאמֶר * (ז) 24 וְאֲשֶׁר עָשָׂה לִי בֵּית כְּאֲשֶׁר דָּבַר * (ד) 29 מֶלֶךְ * (ה) 31 יוֹאָב

I,28 ויען המלך דוד ויאמר קראו לי לבת-שבע ותבא לפני המלך ותעמד לפני-א¹: וישבע המלך ויאמר חי יהוה אשר פדה את נפשי מכל צרה: כי כאשר נשבעתי לך ביהוה אלהי ישראל לאמר כי שלמה בנך ימלך אחרי והוא ישב על כסאי תחתיו כי כן אעשה היום הזה: ותקד בת-שבע אפים ארצה ותשתחו למלך ותאמר יחי אדני המלך דוד לעלם: 31

32 ויאמר המלך-ב²: קראו לי לצדוק הכהן ולנתן הנביא ולבניהו בן יהוידע ויבאו לפני המלך: ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדניכם והרכבתם את שלמה בני על הפדרה אשר לי והורדתם אותו אל גחון: ומשה אתו שם צדוק לה הכהן למלך על ישראל ותקעתם בשופר ואמרתם יחי המלך שלמה: 33-34

35 על כסאי והוא ימלך תחתיו ואתו צויתי להיות נגיד על ישראל ועל יהודה: ויען בניהו בן יהוידע את המלך ויאמר אמן כן יעשה יהוה אלהי אדני המלך: 36

37 כאשר היה יהוה עם אדני המלך כן יהי עם שלמה ויגדל את כסאו מכסא אדני המלך-ג³: 38

39 ויבן צדוק הכהן ונתן הנביא ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי וירקבו את שלמה על פדרת המלך דוד וילכו אתו ואל גחון: ויקח צדוק הכהן את קרן השמן מן האהל וימשה את שלמה ויתקעו בשופר ויאמרו כל העם יחי המלך שלמה: ויעלו כל העם אחריו-ד⁴: מיחל-לים ב-מ-חל-ת-ש-מחים שמחה גדולה ותבקע הארץ בקולם: 40

41 וישמע אדניהו וכל הקראים אשר אתו והם כלו לאכל וישמע יואב את קול השופר ויאמר י-מ-ה קול ה-ת-ר-ו-ע-ה הוואת-י: עורנו מדבר והנה יונתן בן אביתר הכהן בא ויאמר אדניהו בא כי איש חיל אתה וטוב תבשר: ויען יונתן ויאמר-ה⁵: אכל אדנינו המלך דוד המלך את שלמה: וישלח אתו המלך את צדוק הכהן ואת נתן הנביא ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי וירקבו אתו על פדרת המלך: וימשחו אותו-ו⁶: בגחון ויעלו משם שמחים ומהם הקריה הוא הקול אשר שמעתם: וגם ישב שלמה על כסא המלוכה: וגם באו עבדי המלך לדרך את אדנינו המלך דוד לאמר ייטב אלהיך את שם שלמה משמך ויגדל את כסאו מכסאך וישתחו המלך על המשכב: וגם ככה אמר המלך ברוך יהוה אלהי ישראל אשר נתן היום ישב על כסאי ועיני ראות: ויחדרו-ז⁷: כל הקראים אשר לאדניהו וילכו איש לדרך: 42-44

45 ואדניהו ירא מפני שלמה ויקם וילך ויחזק בקרנות המזבח: ויגד לשלמה 46

47 לאמר הנה אדניהו ירא את המלך שלמה והנה אחו בקרנות המזבח לאמר ישבע לי כיום המלך שלמה אם ימית את עבדו בחרב: ויאמר שלמה אם יהיה לבן חיל לא יפל משערתו ארצה ואם רעה תמצא בו ומת: וישלח-ח⁸: שלמה ויךהו מעל המזבח ויבא וישתחו ל-שלמה ויאמר לו שלמה לך לביתך: 48-49

2,2 א ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו לאמר: אנכי הלך בדרך כל הארץ וחזקת והיית לאיש: ושמרת את משמרת יהוה אלהיך ללכת בדרכיו לשמר חקתיו מצותיו ומשפטי-ט⁹: ככתוב בתורת משה למען תשכיל את-אשר תעשה ואת כל אשר תפנה שם: למען יקים יהוה את דברו אשר דבר-י¹⁰: 3

(א) I,28 המלך * (ב) 32 דוד * (ג) 34 ונתן הנביא * (ד) I,1 ועליתם אחריו ובא * (ה) 37 דוד

(ו) מ והעם (ז) 41 הומה (ח) 43 לאדניהו (י) I,2 צדוק הכהן ונתן (יא) הנביא למלך

(יג) 49 ויקמו (יד) 53 המלך (טו) מלך (טז) 2,3 ועדותיו (יז) כל

(יח) 2,4 עלי (יט) לאמר אם ישמרו בניך את דרכם ללכת לפני באמת בכל לבבם (כ) ובכל נפשם

מלכים

המלך דוד וכן בא בימים ויבססו בבגדים ולא יחס לו: ויאמרו: ^{1,2,4}
 עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה ושכבה בחיקך וחם לאדני
 המלך: ויבקשו נערה יפה בכל גבול ישראל וימצאו את אבישג ³
 השונמית ויבאו אתה למלך: והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סכנת ⁴
 ותשרתהו והמלך לא ידעה:

ואדניהו בן חגית מתנשא לאמר אני אמלך ויעש לו רכב ופרשים ^ה
 וחמשים איש רצים לפניו: ולא עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה עשית וגם ⁶
 הוא טוב תאר מאד ואתו ילד: אחרי אבשלום: ויהיו דבריו עם יואב בן צרויה ⁷
 ועם אביתר הכהן ויעזרו אחרי אדניהו: וצדוק הכהן ובניהו בן יהוידע ונתן ¹⁰
 הנביא ושמעי ורעי והגבורים אשר לדוד לא היו עם אדניהו: ויזבח אדניהו צאן ⁹
 ובקר ומריא עם אבן הזחלת אשר אצל עין רגל ויקרא את כל אחיו: ולכל ^י
 עבדי המלך: ואת נתן: ואת יבניהו: ואת שלמהו לא קרא: ^י
 ויאמר נתן אל בת-שבע אם שלמה לאמר הלוא שמעת כי מלך אדניהו בן ¹¹
 חגית ואדנינו דוד לא ידע: ועתה לכי איעצך נא עצה ומלטי את נפשך ואת ¹²
 נפש בנך שלמה: לכי ובאי אל המלך דוד ואמרת אליו הלא אתה אדני המלך ¹³
 נשבעת לאמתך לאמר כי שלמה בנך ימלך אחרי והוא ישב על כסאי ומדוע ¹⁴
 מלך אדניהו: והנה עודך מדברת שם עם המלך ואני אבוא אחריך ומלאתי את דבריך: ¹⁴
 ותבא בת-שבע אל המלך החדרה והמלך וכן מאד ואבישג השונמית משרת ^{טו}
 את המלך: ותקד בת-שבע ותשתחו למלך ויאמר המלך מה לך: ותאמר לו אדני ^{17,16}
 אתה נשבעת ביהוה אלהיך לאמתך כי שלמה בנך ימלך אחרי והוא ישב על ¹⁷
 כסאי: ועתה הנה אדניהו מלך ואתה אדני המלך לא ידעת: ויזבח שור ומריא ^{19,18}
 וצאן לרב ויקרא לכל בני המלך ולאביתר הכהן וליאב שר הצבא ולשלמה עבדך ¹⁹
 לא קרא: ואתה אדני המלך עיני כל ישראל עליך להגיד להם מי ישב על ^כ
 כסא אדני המלך אחרי: והיה כשכב אדני המלך עם אבתיו והייתי אני ובני ²¹
 שלמה חטאים: ²¹
 והנה עודנה מדברת עם המלך ונתן הנביא בא: ויגידו למלך לאמר הנה ^{23,22}
 נתן הנביא ויבא לפני המלך וישתחו למלך על אפיו ארצה: ויאמר נתן אדני ²⁴
 המלך הלא אתה אמרת אדניהו ימלך אחרי והוא ישב על כסאי: כי ירד היום ויזבח ^{כה}
 שור ומריא וצאן לרב ויקרא לכל בני המלך ולשרי הצבא ולאביתר הכהן והנם ³⁰
 אכלים ושתיים לפניו ויאמרו יחי המלך אדניהו: ולי אני עבדך ולצדק הכהן ²⁶
 ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא: אם מאת אדני המלך נהיה הדבר ²⁷
 הוזה ולא הודעת את עבדך מי ישב על כסא אדני המלך אחרי:

—*—*—*—*—*—*—*—*—*—

(ז) 9 בני המלך	(ב) ועמדה לפני המלך ותהי לו סכנת	(א) 1,2 לו	
(ח) אחיו	(ד) ואת הנבונים	(ע) 1,1 הנביא	(ב) 9 אנשי יהודה *
Kings			I

Explanation of Colors

THE MAIN body of our canonical Book of Kings, *viz.* the paragraphs of the Prophetical *Epitome* of the Kings of Israel and Judah (written by a pious author, imbued with the spirit of Deuteronomy, in the latter days of the kingdom of Judah, 45 under Jehoiachin or Zedekiah) is printed on a WHITE background without any additional coloring (*e. g.* 8, 12, 1). — DARK RED (*e. g.* 8, 12, 3) indicates *Excerpts from Older Historical Documents* (including the section 8, 1, 2 which originally belonged to the Books of Samuel) while *Extracts from Later Sources* are printed 50 in LIGHT RED (*e. g.* 8, 3, 16). — All Sections of a *Deuteronomistic* character, but not from the pen of the Epitomist, are printed in LIGHT GREEN (*e. g.* 8, 8, 14). The same color is also used for the *Continuation of the Epitome by a post-Exilic Deuteronomist*, and for the *Subsequent Redactional Additions* connecting the Legends of the Prophets with the Deuteronomistic edition of the Book. LIGHT 55 ORANGE (*e. g.* 8, 10, 1) indicates *Non-Deuteronomistic Additions* of unknown origin, while DARK ORANGE (*e. g.* 8, 4, 1) is used for *Additions* which give the impression of having been inserted from other historical works, originally perhaps in the margin. — DARK PURPLE (*e. g.* 8, 9, 18) indicates *Harmonistic Passages* which attempt to harmonize different passages of the Book. — LIGHT BLUE (*e. g.* 8, 14, 1) 60 indicates *Excerpts from Legends of the Prophets*, which in their present form are all post-Exilic (although the material in the narratives respecting Elijah and Elisha may be pre-Exilic). In the *Legends of Isaiah* (cc. 19, 20) DARK BLUE (*e. g.* 2, 20, 1) and LIGHT PURPLE (*e. g.* 2, 19, 21) distinguish *Insertions from Parallel Accounts*. Less extensive *Parallel Accounts* are indicated by OVERLINING 65 (*e. g.* 2, 4, 13).

List of Contributors

Genesis: C. J. BALL (Oxford).	Nahum: ALFRED JEREMIAS (Leipzig).
Exodus: H. E. RYLE (Exeter).	Habakkuk: W. H. WARD (New York). 20
Leviticus: S. R. DRIVER and H. A. WHITE ^a (Oxford).	Zephaniah: E. L. CURTIS (New Haven).
Numbers: J. A. PATERSON (Edinburgh).	Haggai: G. A. COOKE (Dalkeith, N. B.)
5 Deuteronomy: G. A. SMITH (Glasgow).	Zechariah: W. R. HARPER (Chicago).
Joshua: W. H. BENNETT (London).	Malachi: C. G. MONTEFIORE (London).
Judges: G. F. MOORE (Cambridge, Mass.).	Psalms: J. WELLHAUSEN (Göttingen). 25
Samuel: K. BUDDE (Marburg).	Proverbs: AUGUST MÜLLER [†] and
Kings: BERNHARD STADE (Giessen).	EMIL KAUTZSCH (Halle.)
10 Isaiah: T. K. CHEYNE (Oxford).	Job: C. SIEGFRIED [‡] (Jena).
Jeremiah: C. H. CORNILL (Breslau).	Song of Songs: R. MARTINEAU [*] (Lon-
Ezekiel: C. H. TOY (Cambridge, Mass.).	don) and J. P. PETERS (New York).
Hosea: ALBERT SOCIN ^β (Leipzig)	Ruth: C. A. BRIGGS (New York).
and KARL MARTI (Bern).	Lamentations: MORRIS JASTROW, Jr. 30
Joel: FRANCIS BROWN (New York).	(Philadelphia). [‡]
15 Amos: JOHN TAYLOR (Winchcombe).	Ecclesiastes: PAUL HAUPT (Baltimore).
Obadiah: A. HARPER (Melbourne).	Esther: T. K. ABBOTT (Dublin).
Jonah: FRIEDRICH DELITZSCH (Berlin).	Daniel: A. KAMPHAUSEN (Bonn).
Micah: J. F. MCCURDY (Toronto). [*]	Ezra-Nehemiah: H. GUTHE (Leipzig).
	Chronicles: R. KITTEL (Leipzig). 35

^a Died vii/30 '98. * ^β Died vi/24 '99. * [†] Died ix/12 '92. * [‡] Died i/9 '03.
^{*} Died xii/14 '98. [‡] A. KUENEN, who had agreed to do the Book, died xii/10 '91.

